ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՄԱՐՏ

MARDI 1er MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10548 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.548

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

—o—

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ

Դամասկոսի մէջ, կացութիւնը հանդարտած է: Երկրին նոր ղեկավարները՝ Հանրապետութեան նախագահ՝ Նուրետտին էլ Աթասի եւ վարչապետ՝ Եուսէֆ Զուայէն պաշտօնի գլուխ նշանակուած են Պաասի առժամեայ ազգ. ղեկավարութեան կողմէ:

Նոր նախագահը՝ էլ Աթասի ծնած է Հոմս 1929ին: Սուրիոյ նախագահներուն ցարդ ամէնէն երիտասարդն է: Բժշկական ուսումը կատարած է Դամասկոսի համալսարանը եւ աշխատած է նոյն քաղաքին հիւանդանոցը: Արագօրէն պիտի դառնար Պաասի երիտասարդական խումբերու ամէնէն ազդեցիկ անձերէն մէկը:

1963 Օգոստոսին Սալահ Պիթարի դահլիճին մէջ Ներքին նախարար եղած է: Յաջորդ տարին փոխ-վարչապետ էր Ամին էլ Հաֆէզի դահլիճին մէջ:

1965 Մայիսին կը մտնէր նախագահական խորհուրդին մէջ:

Նոր վարչապետը Եուսէֆ Զուայէն ամէնէն երիտասարդ վարչապետն է զոր Սուրիա ունեցած է: Ծնած է Ապու Քեմալ (ուր Եփրատը կը կտրէ Սուրիոյ եւ Իրաքի սահմանը), 1931ին: Նոր վարչապետը ինչպէս նոր նախագահը Դամասկոսի բժշկական համալսարանէն վկայուած է: Ամին Հաֆէզի դահլիճին մէջ նախարար եղած է 1963ի վերջը: 1964 Օգոստոսին Լոնտոնի սուրիական դեսպան եղած է բայց քանի մը շաբաթ ետք ինք ալ կը մտնէր նախագահական խորհուրդին մէջ: Կողմնակից է Պաասի «կարծր» հոսանքին: 1965 Սեպտ. 23ին կազմեց Սուրիոյ նոր դահլիճը: Բանակի կարգ մը սպաներ չեն ուզած ընդունիլ Տոքթ. Զուայէնի հեռացումը եւ Պաասի հրաժարումը այն քաղաքականութենէն զոր կը ներկայացնէր: Այս տագնապը կը նկատուի զինքը իշխանութեան գլուխ բերող շարժումին բուն հիմը:

Առաջին տպաւորութիւնն այն է որ բանակը մեծ դեր պիտի խաղայ դահլիճին մէջ: Ալ Պաաս թերթը կ'ամբաստանէ նախկին ղեկավարները որոնք ուզած են բանակը պահականոց դրկել, շեշտելով.— «Արդիական, յառաջդիմական եւ յեղաշրջուած բոլոր երկիրներուն մէջ, բանակը պէտք է մասնակցի իշխանութեան: Բանակի մասնակցութիւնը իշխանութեան արդիական ոգիի յատկանիշներէն մէկն է: Ընդդիմանալ ատոր կը նշանակէ անցեալ դարու մտայնութիւնը պահպանել: Բանակը կենսական դեր խաղաց ափրեւասիական բոլոր երկիրներուն մէջ, վասնզի ժողովուրդին զաւակներէն կազմուած ազգային բանակներն են որոնք կը զգան եւ կը մտածեն ժողովուրդին պէս»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ կառավարութիւնը տէրն է կացութեան, ըստ վերջին լուրերուն: Սոքարնօ խստօրէն դատապարտած է ուսանողներու ցոյցերը: Երիտասարդ մը (26 տարեկան) «իր երկիրը փրկելու համար» ինքզինքը ողջ-ողջ թաղել տուած է Ճավայի կեդրոնը: Ծնողքը մերժած է ըսել «գերեզմանին» տեղը, յայտարարելով թէ իրենց զաւակը «աստուածային ներշնչում մը ստացած էր, որ իրեն կը հրամայէր հողին տակ մնալ, տասը օր, առանց խմելու եւ ուտելու»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պրաւդան Ժտանովի (Սթալինի թիկնապահը) գովք կը հիւսէ ինչպէս նաեւ 20րդ համագումարին, որ ապասթալինացման ժողովն էր: Գովելով հանդերձ Ժտանովը, իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ (մեռաւ 1948ին) Պրաւդա ոչ Սթալինի ոչ ալ Խրուշչեւի անունները կը յիշէ:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մարտ 31ին, Խորդարանը պիտի լուծուի Մարտ 11ին:

ԳԱՀԻՐԷ ժամանած է Վասիլի Կուզնեցով, Խորհ. Միութեան Արտաքին առաջին փոխ-նախարարը: Ընդունուած է Նասրի կողմէ, խօսակցութիւններ պիտի ունենայ նաեւ իր պաշտօնակիցին հետ:

ՃՈՆՍԸՆ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յիշած է Միացեալ Նահանգներու նըպատակները Վիէթնամի մէջ, հասկցնելով նաեւ թէ նպատակին հասնելու ճամբան երկար ու դժուար է:

ՓԱՐԻԶԻ մեթրօն պիտի չբանի այսօր երեքշաբթի, գործադուլի հետեւանքով:

ՌԸԿՊԻԻ հինգ ազգերու թուրնուային շարքին, Ֆրանսա 0ի դէմ 13 կէտով պարտութեան մատնեց Անգլիան, Քոլոմպի մէջ:

ՂԱՆԱՅԻ նոր ղեկավարները հաւանաբար խզեն Մոսկուայի եւ Փեքինի հետ: Միւս կողմէ Ն'Քրումահ առայժմ Գահիրէ պիտի երթայ ուր ապաստանած են իր կինն ու զաւակները:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը տարբեր արտաքին քաղաքականութիւն մը կը պահանջէ կառավարութենէն: Պէտք է փոխել իտալական քաղաքականութիւնը Ատլանտեան Ուխտի նկատմամբ, չէզոքութիւն պահել Վիէթնամի պատերազմին հանդէպ, չմասնակցիլ բազմակողմանի հիւլէական ուժի մը:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ տէսթուրեան կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Աքսիոն կը գրէ թէ Թունուզ -կողմնակից է իսլամական մերձեցման մը աւելի քան Ուխտի մը ստեղծման ինչպէս կ'ուզէ Ֆայսալ թագաւորը:

Օրը Օրին

ՍՆՏՈՒԿԴ ԲԱ'Յ...

—o—

Քանի՞ տեսակ Հայաստան եւ քանի՛ տեսակ հայ ժողովուրդ ունինք:

Իւրաքանչիւրէն երկերկու տեսակ:

Նախ կայ ֆիզիքական Հայաստանը, որուն մայրաքաղաքն է Երեւանը: Այս Հայաստանին համար կ'ըսենք — ամէնքս ալ — «խորհրդային»: Յիմարութիւն մը, որմէ վարակուեր ենք ամէնքս ալ: Երբէ՞ն ի վեր Անգլիոյ պաշտօնական անունը «միապետական» Անգլիա է, կամ Ֆրանսայի անունը «հանրապետական» Ֆրանսա: Միապետական Հայաստա՞ն ալ կայ, տեղ մը:

Հայաստանը անբաժանելի միաւորի մը անունն է: Ուրեմն, չկան — երէկ ալ չկային — «թագաւորական», «հանրապետական», «Դաշնակցական» «Հնչակեան», «Սովետական» եւ այլ տեսակի Հայաստաններ: Այսօրուանը երէկուանն է եւ պիտի ըլլայ վաղուանը: Պէտք չունինք ամէն տասը, քսան, յիսուն տարին նոր մականուն մը փնտռելու:

Հայաստան ամենայն Հայոց հայրենիքն է, ինչպէս Յունաստան ամենայն Յունաց հայրենիքն է եւ Կուաթեմալան՝ ամենայն Կուաթեմալացւոց:

Պզտիկ, շատ պզտիկ հողամաս մըն է այս Հայաստանը: Իր լայնքովն ու երկայնքովը հազիւ թէ կարենայ մրցումի ելլել Իսրայէլի կամ Լիբանանի հետ: Վարուժանի Բեգասը ունենաս, կրնաս մէկ օրուան մէջ շրջանը ընել:

Տանուտէրը մեզմէ չէ: *Քոնսիէռժ*ները մեզմէ են: Ատոր ալ փառք կուտայ հայ ժողովուրդը՝ ներսը թէ դուրսը: Ամէնէն մխիթարական եւ անուրանալի իրողութիւնը այն է որ տանտիրոջ պահակները աչալուրջ կը հսկեն սահմանին վրայ: Եւ ի՛նչ հսկողութիւն — դրացի հրէշին շուքն անգամ ներս չի կրնար իյնալ: Ինկա՞ւ — Աստուա՛ծ օղորմի իրեն ալ իր *փաթրոն*ին ալ:

×

Ունինք երկրորդ Հայաստան մը, որ ամէն տեղ է եւ տե՛ղ մըն ալ չէ: Այս պարագային «Հայաստան» անունը ֆիզիքական իմաստ չունի: Այդ պատճառաւ ալ հասնողը իր քիմքին եւ իր ճաշակին — քիչ մըն ալ իր գիտցած հայերէնին — համաձայն նոր անուն մը գտած է — Արտասահման, Արտասահմանեան Հայաստան, Սփիւռք, Ծփուն Հայաստան, Սփիւռքահայութիւն (առաջին եւ վերջին անգամ ըլլալով գրիչիս ծայրը կուգայ այս բարբարոսութիւնը):

Իրականին մէջ «Հայնոց»ներ է որ ունինք այստեղ, այնտեղ, ամէն տեղ: Բայց, Հայաստանի մը պատրանքը ունենալու համար, կը նախընտրենք այս անուններէն մէկը կամ միւսը: Բնականաբար, ապակիին ադամանդ ըսելով ապակին ադամանդի վերածած չենք ըլլար, բայց ո՞վ կրնայ արգիլել մեզի մեր էրած սիրտը մխիթարելու մարզանքը:

×

Երեւանեան Հայաստանը (ներկայացման անճարակ ձեւ մըն ալ այս մէկը) հող է եւ տարածութիւն: Անշարժ ու անսասան:

Դուրսի Հայաստանը ո՛չ հող է, ո՛չ ալ տարածութիւն: Մերն է եւ մերը չէ: Քանի որ հիւր ենք ո՛ւր ալ գտնուինք եւ որքան ալ հիւրասէր ու ազնուական ըլլան մեզի երդիք տուողները:

Ո՛ր հողին վրայ կ'ուզես գնա՛ վրան նետէ կամ դղեակ ու պալատ կանգնէ — եթէ այդ հողին վրայէն անցած չէ քու ժողովուրդիդ պատմութիւնը, այդ հողը քուկդ չի կրնար ըլլալ:

Բայց, «Հայաստան» մը, «Հայաստան»ներ ունենալու կարօտը այնքան զօրաւոր է մեր մէջ որ տեղ մը հաստատուեցա՞նք — ա՛լ այդ տեղը մեզի համար կ'ըլլայ «Հայաստան»:

Ուրիշ ի՞նչ ձեւով կրնայինք փաստել մեր վիպական խառնուածքը:

Արտասահմանի Հայաստանը աշխարհագրական սահմաններ չունի: Կրնայի ըսել համասփիւռ իտէալ մըն է, որուն կառչած են սահմանաւոր ու ֆիզիքական հայրենիքէն դուրս ապրող Հայերը:

Աւելի դժուար է կանգուն պահել ա՛յս ծփուն Հայաստանը քան միւսը, որ ունի պետական մեքենայ եւ կեդրոնական իշխանութիւն: Եւ լրացուցիչ ուրիշ տուեալներ:

×

Այս երկու Հայաստաններէն առաջինը միաժամանակ ե՛ւ հող է ե՛ւ բազմութիւն:

Երկրորդը՝ միմիայն բազմութիւն:

Առաջինին գլխուն վրայ կեցած է վարժապետը՝ մտրակ ի ձեռին:

— Գնա՛ այբուբենդ սորվէ՛ եւ սորվեցուր... Գնա՛ ուզած երգերդ երգէ... Բայց քրտինքիդ տասը կայլակէն ութ կայլակը ինծի... Ես չըլլայի, մինչեւ հիմա բորենիին կեր եղած պիտի ըլլայիր...

Երկրորդը իր գլխուն վրայ ո՛չ վարժապետ ունի, ո՛չ ալ ոստիկան: Ազատ է ինչպէս արծիւը: Եւ իր ճակատագիրը կը վարէ ինչպէս իր մեծապատիւ կամքը ուզէ:

Այդ պատճառաւ ալ ինքզինքը գտած չէ յիսուն տարիէ ի վեր: Ու կ'երերայ, կը ճորճըրայ ասդին անդին:

Առաջինը ձայն չունի ազգային-քաղաքական խնդիրներու մէջ: Բաղաձայն է:

— Դրանք վարժապետին յատուկ գործեր են, մենք չենք կարող արտայայտուել...:

Երկրորդը ունի բազմաթիւ ձայներ՝ բազմաթիւ խնդիրներու մէջ: Այդ պատճառաւ ալ չէ կրցած որեւէ խնդիր լուծել: Որեւէ ցաւ դարմանել: Քիչ մը շա՛տ ձայնաւոր է:

Այս երկու Հայաստաններէն եւ հայ ժողովուրդներէն ո՞րը ի վիճակի է մեր պահանջները ներկայացնելու եւ մեր դատը հետապնդելու:

Բնականաբար երկրորդը, որովհետեւ ո՛չ իր գրիչը գրաքննութենէ կ'անցնի, ո՛չ ալ իր շարժուձեւերը ենթակայ են որեւէ կաշկանդումի, որեւէ հակակշիռի:

Սանձարձակ ազատութեան այս ձեւն է որ ըսել կուտայ Արտասահմանին թէ ինք քաղաքական - դիւանագիտական աշխատանքներ կը կատարէ յօգուտ մեր դատին:

Ամէնքս ալ գիտենք, ի հարկէ որ քաղաքական աշխատանքը կը կատարեն միայն կառավարութիւնները եւ խորհրդարանները, իսկ դիւանագիտական աշխատանքը՝ դեսպանները:

Մենք, ո՛չ մէկը ունինք, ո՛չ ալ միւսը:

Մենք — խօսքը Արտասահմանի ամբողջութեան մասին է — կրնանք միայն բարեկամութիւններ մշակել եւ մեր դատը բացատրել, ներկայացնել առ որ անկ է:

Երեւանը այդքան համեստ աշխատանք մը անգամ չի կրնար կատարել, որովհետեւ կապ չունի արտաքին աշխարհի հետ:

Բայց, Երեւանը կրնայ ուրիշ ձեւով ծառայել մեր դատին: Եւ այդ ծառայութիւնը կրնայ կատարել մե՛ր խողովակով: Արտասահմանի խողովակով:

Բացատրած ենք բազմաթիւ անգամներ որ արցունքով ու ողբուկոծով քաղաքական դատ չի շահուիր: Ընդհակառակն, քաղաքական դատ կը կորսուի:

Ո՞վ հող ու անկախութիւն կուտայ լալկանին:

Մենք ունինք միայն մէկ զէնք — Մշակոյթ:

Միայն այդ զէնքով կրնանք աչքի զարնել եւ մարդու տեղ դրուիլ: Միայն այդ զէնքով կրնանք յարգանք պարտադրել եւ բաց ճակատով ու ասպետական կերպարանքով ներկայանալ օտար մեծ ու պըզտիկ ազգերուն:

Երեւանը քառասուն տարիէ ի վեր կը ջրէ, կը մշակէ մեր արտը: Ինչ որ հրատարակուած է մինչեւ այսօր իբրեւ պատմագիտական նիւթ եւ ուսումնասիրութիւն անգին շտեմարան է մեզի համար եւ ոսկետառ վկայական:

Այնպէս որ երբ օր մը «խելքի աշենք» եւ սկսինք Երեւանի այդ նիւթերը (իրենց Մարքսին ու Էնգելսին համար շուկայ չունինք) թարգմանել զանազան լեզուներու, մեր թեւին տակ դնելիք յանձնարարական — ընծայագիր — կրնանք ունենալ, երբ դուռնէ դուռ ման գանք ի խընդիր մեր դատին: Արտասահմանի ունեցածն ալ ուրիշ շտեմարան եւ յաւելուած:

Այս ձեւով, գիտե՛մ, խրամատը չի գոցուիր «ներս»ին եւ «դուրս»ին միջեւ, բայց, առնուազն, տեսակ մը գործակցութիւն ստեղծուած կ'ըլլայ ձայնաւոր եւ բաղաձայն մեր երկու զանգուածներուն միջեւ:

Համոզուած եմ որ «ներս»ի գրական - պատմական վաստակը աւելի օգտակար պիտի ըլլայ, ներկայ պայմաններուն մէջ, քան «դուրս»ի քաղաքական - դիւանագիտական ճիգը, մեր դատին հետապնդումին տեսակէտէն:

Ապրանք ունինք *էթալաժ* չունինք: Ու կը նմանինք մեծ մայրիկին որ յիսուն տարի է սնտուկին մէջ կղպեր է իր հարսնութեան օժիտը:

— Սնտուկդ բաց, հայ ժողովուրդ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ա.

Լեզուն ժողովրդի կամաւորման ազդակներից մէկն է: Հնարաւոր չէ բացայայտել Հայերի կազմաւորման սկզբնական փուլերը՝ առանց դիմելու Հայոց լեզուի պատմութեանը, այն ժամանակաշրջանին, երբ հայերէնը մի ցեղի կամ ցեղախմբերի լեզու էր, որ յետագայում դարձաւ Հայոց լեզուի կազմաւորման եւ այդ լեզուով խօսող ժողովրդի կազմաւորման հիմքը:

Մեզ հասած տուեալները ցոյց են տալիս, որ Հայոց լեզուն աւելի հին է, քան հայ ժողովուրդը, եւ նրա պատմական արմատները թաղուած են այն հեռաւոր ժամանակների խորքերում, երբ կրողները այդ հիմք-լեզուի, որից ժամանակին առանձնանում են թրակերէնը, փռիւգերէնը, հայերէնն ու ալպաներէնը (չշփոթել աղուաներէնի հետ), դեռեւս Ք. Ա. չորրորդ հազարամեակում գտնւում էին ժամանակակից Մոլտավիայի եւ Ուկրանիայի տափաստաններն ընդգրկող Թրիփոլեան մշակոյթի շրջօղակում:

Լեզուների պատմա-համեմատական քննութեան եղանակը մեծ նուաճումների հասաւ 20րդ դարում: Հնդեւրոպական նոր լեզուների բացայայտումը հնարաւորութիւն տուեց խորամուխ լինել լեզուների ստեղծման եւ ազգերի կազմաւորման երեւոյթների մէջ: Մասնաւորապէս Հայոց լեզուի պատմութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ նշանակութիւն ունեցաւ «խեթական» գաղափարակիր այն արձանագրութիւնների վերծանումը, որ սկսել էր 1930–1932ին և աւարտել 1947ին՝ Կիլիկիոյ Առիւծ բերդի (այժմ՝ Քարաթեփէ) աւերակներում եւ բոլորովին վերջերս՝ Սուրիոյ Ուզարիտի (այժմ՝ Ռաս Շամրա) երկլեզուեան արձանագրութիւնների ընթերցումով: Սակայն իսկական ցնցող նորութիւնը եղաւ կրետա–մեկենեան գծագրային երկրորդ արձանագրութեան վերծանումը: Այս արձանագրութեան (Ք. Ա. 15-12 դարեր) վերծանումից ետք անհրաժեշտութիւն դարձաւ վերըստին քննել հնդեւրոպական ժողովուրդների, այդ թւում եւ հայ ժողովրդի կազմաւորման մասին գոյութիւն ունեցող տեսակէտները: Այժմ կարելի է հաստատապէս հիմնաւորուած համարել այն, որ նախահայերը՝ հնդեւրոպական լեզու գործածողները, Փոքր Ասիայի վրայով Հայկական լեռնաշխարհն են եկել արեւմուտքից, Պալքանեան թերակղզուց:

Հայոց լեզուի պատմութիւնը ընդհանուր գծերով կարելի է բաժանել երկու հիմնական փուլերի. նախահայկական փուլ, երբ հիմնական տարրերը, որոնցից յետագայում ձեւաւորուեց Հայոց լեզուն, մօտ էին հնդեւրոպական լեզուների ընտանիքի հիմնական լեզուին եւ երկրորդը՝ հայկական փուլ նեղ իմաստով, երբ հայ ժողովրդի կազմաւորման ժամանակ, որ տեղի ունեցել է Հայկական լեռնաշխարհում, հայերէնի հնչիւնաբանութիւնը կարեւոր փոփոխութիւններ է կրում խուրիտա-ուրարտական եւ կովկասեան ցեղերի ազդեցութեան տակ: Եւ չնայած Հայոց լեզուի վերջնական ձեւաւորման ժամանակում օտար լեզուների մեծ ազդեցութեան, այնուամենայնիւ, մեզ հասած հայերէնը, իբրեւ գրաւոր լեզու, շատ ընդհանրութիւններ է պահպանել հնդեւրոպական լեզուի կենտրոնական խմբի (իլլիր-մակեդոնական, յունական, փռիւգա-հայկական, թրակա-պելասգիական եւ տակօմեզեան-ալպանական) հետ: Հնդեւրոպական լեզուի ընտանիքի կենտրոնական լեզուախմբի մէջ հնագոյնն են համարւում թրակիական լեզուները, որոնք բաժանւում են փռիւգիական - հայկական եւ թրակիական - պելասգիական լեզուական ընդհանրութիւնների: Մենք գտնում ենք, որ Հայոց լեզուի ձեւաւորման եւ հայ ժողովրդի կազմաւորման հոլովոյթում միաժամանակ մեծ դեր են խաղացել ինչպէս փռիւգիական-հայկական, այնպէս էլ թրակա-պելասգիական լեզուական ընդհանրութիւնները:

Ուրեմն, Հայերի նախապատմութիւնը բաժանւում է երկու հիմնական փուլերի.

1) Թրակա-պելասգիական ցեղագրական տարրի գերիշխող դերի փուլ, որի հետ կապւում է Հայասայի եւ Հայերի ինքնորոշմամբ՝ «հայ» ցեղային տարազի պատմութիւնը: Այդ ժամանակաշրջանը ընդգրկում է 2·100ից 1200ական թուականները (Ք. Ա.):

2) Թրակա-փռիւգիական լեզուական ընդհանրութիւնների փուլ, որի հետ կապւում է արին-արմէն ցեղի գերիշխող դերը: Երկրորդ շրջանը, որն ընդգրկում է Ք. Ա. 1200ից –650ական թուականները, կը զուգադիպի Հայկական լեռնաշխարհում հայ ժողովրդի ցեղագրական կազմաւորման ժամանակաշրջանին: Խուրիուրարտական եւ ցեղերի հետ երկարատեւ պատմական գոյակցութեան արդիւնք է հայ ժողովրդի եւ նրա լեզուի յառաջացումը, լեզու, որն սկզբնական շրջանում հրապարակ կուգայ իբրեւ բազմաթիւ, ազգակից, շրջանային բարբառներ: Մեր թուականութիւնից առաջ 7րդ դարի երկրորդ կէսին միաժամանակ ստեղծւում է հայկ. պետականութիւնը, երբ Երուանդունիների հայկ. հարստութիւնը իր իշխանութիւնն է հաստատում ուրարտական թագաւորների գահի վրայ: Որոշ ժամանակ այդ պետութիւնը Բաբելոնացիների ու Հրեաների կողմից առաջուայ պէս կոչւում է «Ուրարտու» կամ «Արարատ» այն ժամանակ, երբ հին արեւելեան ժողովուրդներին փոխարինելու եկած հնդեւրոպական Մարերը եւ Պարսիկները այդ պետութիւնն արդէն անուանում էին Արմինիա, իսկ Յոյները՝ Արմենիա:

Ակադ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Մանուկներու զուարթ խումբ մը լեցուցած էր այսօր տունին բոլոր սենեակները: Թոռնիկներուս ծննդեան տարեդարձն էր: Տեսակ տեսակ խաղալիկներ կը ծածկէին սենեակի մը տախտակամածը՝ զոր կառքերը, օդանաւերը, պուպրիկները պատերազմի դաշտի մը վերածած էին:

Տղաքը եւ աղջիկները ոստոստեցին, պարեցին: Երգեր, հրավառութիւն: Խումբին մէջ ատեն ատեն կը տեսնուէր եօթանասուներեք տարեկան սպիտակահեր մէկը: Այս մանուկները՝ որոնց ամէնէն մեծը տասը տարեկան էր, կը կարծէին թերեւս որ իրենց ուրախութիւնը կը ճառագայթէր նաեւ ծերունիին հոգիէն:

Իրիկուան դէմ ամայացաւ տունը: Հընչեցին լռութեան անտեսանելի ծնծղանները: Երազային տխրութիւն մը կար հոգիիս մէջ, երբ տղոցը սենեակին կիսաբաց դռնէն կը դիտէի ցիրուցան խաղալիկները: Անոնց մէջ կապուտաչուի, ոսկեգոյն մազերով պուպրիկ մը կար:

8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Ըսուած է թէ ծերութիւնը երկրորդ մանկութիւն մըն է: Ո՞ւր են անոր խանձարուրն ու օրօրոցը: Խանձարուրը պատանքն է. օրօրոցը՝ գերեզմանը:

9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Սենեակիս պատուհանին առջեւ բամպակի թեթեւ ձիւնը ափերուս մէջ առի:

Եթէ կարենայի քեզի՛ ընծայել զայն, արեւարբած Ոսիրիս, յաւերժութեանդ խորհուրդը պիտի գեղեցկանար բնութեան նորազարդ պատկերով:

1921ին, երբ Լէյզէն կը գտնուէի, ամրան առաւօթ մը արևծագէն շատ առաջ սկսայ բարձրանալ դէպի լեռները: Անցայ Այլ լճակին եզերքէն եւ դեռ երկարօրէն մագլցեցայ, մինչեւ որ ժայռի մը կողէն դէպի ձախ դառնալով՝ յանկարծ ինքզինքս գտայ Ալպեան լեռներու յաւիտենական ձիւնին առջեւ: Բամպակի պէս թեթեւ այս ձիւնէն տարբեր էր անիկա, սառած կարծր խոշոր բիւրեղներով: Վարը, Լէյզէնի ընկերներս ծիծաղած էին մինչեւ անմատչելի ձիւները երթալու որոշումիս վրայ: Ձիւնագունդ մը կազմեցի լեռնային այդ բիւրեղներէն եւ թաշկինակիս մէջ ծածկելով փութացի վերադառնալ:

Եթէ կարենայի, արեւաբորբ Ոսիրիս, ձիւնի մասունք մըն ալ քեզի՛ ընծայել...

10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Զարմանալի է որ ամբողջ չորս ամիս անցուցի առանց գիրք մը կարդացած ըլլալու: Զրկանք մը չեմ զգար հոգիիս մէջ: Բնութիւնը՝ որ նորազարդ տեսիլներ կը պարզէ աչքերուս առջեւ, փոխարինած է մատեանները:

Բայց կը վախնամ որ դեռ երկար ատեն չվերադառնամ տարիներով շահուած վարժութեանս, երբ ճշմարիտ կեանքը միայն գիրքերու մէջ կը փնտռէի:

Հիմա կնքուած շիրիմներու կը նմանին անոնք: Ննջող մեռելներուն յարութիւն տալու համար անհրաժեշտ է որ լուսածարաւ հոգիս խորհրդահոս աղբիւրի մը հանդիպի երազներու հրակէզ մորենիին տակ:

11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Ի՞նչ կ՚արժեն ինծի համար կեանքի փորձառութիւնները, երբ ես միշտ մնացի միեւնոյն տեսանողը: Մանուկի մը սիրտը բաբախեց կուրծքիս տակ, և կարօտը ունեցայ բոլոր այն գեղեցիկ բաներուն՝ որոնց գիծերը անփոփոխ են ամէնէն խռովիչ շարժումին մէջ իսկ:

Կեանքի փորձառութիւնները թերեւս ծառայեն իմաստութեան ուղին գտնելու, երբ խենթութեան շունչով միայն կը ստեղծուի բանաստեղծութիւնը:

12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Բարեկամի մը տան մէջ, երիտասարդ վարդապետի մը հետ ունեցած պատահական հանդիպումս ինծի յիշեցուց հեռաւոր վանքը՝ ուրկէ եկած էր ան: Հոն, երկու տասնեակ տարիներ առաջ, քանի մը շաբաթ հիւրն եղած էի վանահօր: Ինծի յատկացուած էր խուց մը՝ որուն դուռը կը բացուէր նրբանցքի մը վրայ, նարընջենիներու պարտէզին մօտ: Գարուն էր, Մայիսի մէջ. եւ դիշերները սենեակս կը լեցուէր պարտէզէն եկած բոյրերով:

Նախաճաշիս մաս կը կազմէր վանքին փեթակներէն կթուած մեղրը՝ որ խնկաբոյր քաղցրութիւն մը ունէր: Մեղուները կարծես ծանօթ ըլլային Շնորհալիի շարականներուն մէջ ծաղկած վարդերուն եւ շուշաններուն:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԷՐ

1956 Փետրուար 26ին, խորհրդային 20րդ համագումարը կը հասնէր իր լրումին: Սթալինի մահէն ետք, առաջին անդամ ըլլալով գումարուած կուսակցութեան վերին ժողովը, առաջին օրէն իսկ կը ձեռնարկէր աշխատանքներու՝ «անհատի պաշտամունքի դէմ պայքարի» նշանախօսքով: Երբ պրեզիտիոմի անդամները դիրք կը գրաւէին ամպիոնի վրայ, Խրուշչեւ սրահէն արձակուած ծափերն ու ողջոյնները կը կեցնէր յայտարարելով.

ԼԻՈՒՊԻՄՈՎ, ՍԻՐԵԼԻ ՔԱՂԱՔ

Կուտանք քանի մը հատուած Անտրէ Սինիաւսկիի Ապրահամ Թերց ծածկանունով հրատարակուած «Լիուպիմով, սիրելի քաղաք» վէպէն՝ նկարագրելով երեւակայական իր քաղաքը, Լիուպիմով, Սինիաւսկի խորհրդային ընկերութիւնն է որ կը ներկայացնէ, բացառիկ յանդգնութեամբ: Լիուպիմովի մէջ կը գտնենք խորհ. Միութիւնը յատկանշող բազմաթիւ գիծեր ու դեկավարի պաշտամունք, ինքնամեղադրութեան մղում, արտառոցութեան աստիճան գեղեցիկ ներկայացում իրականութեան, երկրագործութեան ձախողութիւն, եւայլն: Կծու է իր երգիծաբանութիւնը եւ տակաւին ոչ ոք իրեն չափ հեռացած է ընկերվարական իրապաշտութենէն:

Ձեզի պիտի պատմեմ, ընկերներ, պատմութիւնը քաղաքի մը որ իր հնութեամբը ետ չի մնար Մոսկուայէն, բայց որուն միայն ճակատագիրը արդելք հանդիսացած է որպէսզի կարեւոր կեդրոն մը դառնայ: Կը բաւէր որ, ատենին, երկաթուղագծեր կառուցուէին կամ քարիւղի հորեր փորէին, եւ կեանքը պիտի պոռթկար Լիուպիմովի մէջ, իբրեւ հրավառութիւն: Ուրիշ Մայնիթոկորսք մը պիտի բարձրանար այնտեղ: Միայն թէ, տես որ, երկաթուղագիծը քաղաքին շուրջը կ՚ընէ միայն, եւ հոն, այսօր, կան միայն տափարակ դաշտագետիններ՝ ծածկուած միջակ բուսականութեամբ մը եւ լճացած ջուրերով, առանց խօսելու կարդ մը անտառային եւ ճահճախուտ հողերու մասին, ուր նապաստակներ եւ ամէն տեսակի գիշատիչ թռչուններ կը վխտան:

Ամէն ինչ կը սկսի տարօրինակ պարագաներու մէջ, երբ, Մայիս 1ի մը, իշխանութեան գլուխը կը բարձրանայ հեծանիւի նորոգիչ մը, Լիոնա Թիխոմիրով:

Մինչ ամէնքը կը սպասեն որ Թիչշէնքօ սովորական իր ճառը արտասանէ, կուսակցութեան քարտուղարը կը զարմացնէ զիրենք:

Իր խռպոտ ձայնը թնդաց հրապարակին մէջ կացինի մը հարուածներուն նման: Բառ մը արտասանեց, յետոյ կեցաւ, վերսկսաւ, կրկին լռեց, ապա երկու բառ եւս արտասանեց... իբրեւ թէ լեզուն մղէր զինքը կարեւոր յայտարարութիւն մը ընելու, բայց, գաղափարներ ամփոփելու ժամանակ չունենալով, ինքն ալ չէր հասկընար թէ ի՛նչ կը խօսէր:

— Շա՛տ սիրելի քաղաքացիներ, սկսաւ Թիչշէնքօ: (Ապա, ձգտուած լռութենէ մը ետք), սիրելի քաղաքացիներ... ես կ՚ուզեմ... մենք կ՚ուզենք... յայտարարել... թէ այսօրուընէ...

Դէմքը կաս-կարմիր է, ի վերջոյ, բոլոր ուժովը, մէկու մը պէս որ ինքզինքը այլեւս չի կրնար զսպել, պոռաց.

— Թէ այսօրուընէ սկսեալ Լիուպիմովի մէջ նոր դարագլուխ մը կը բացուի: Բոլոր ղեկավարներս, եւ իրենց գլուխը ըլլալով, մենք մեզ ազատօրէն — կ՚ընդգրծեմ, ազատօրէն — եւ ամբողջովին ազատ կ՚արձակենք մեր գրաւած պաշտօններէն: Իմ տեղս, որ ազատ կը մնայ, անմիջապէս կը յայտարարեմ որ հանրաքուէով մը բարձրանայ մեզ առաջնորդելու կարող միակ անձը... մեր հպարտութիւնը ... մեր փառքը... Կ՚առաջարկեմ... կը հրահանգեմ...

Կը կմկմայ, կը փղձկի, կոկորդը կը բռնէ, երկու ձեռքով վիզը սեղմած՝ իբրեւ թէ կոկորդէն դուրս թռչող ճառը ուղէր բռնել կեցնել: Աչքերը դուրս կ՚իյնան: Քիչ մըն ալ եւ շնչահեղձ պիտի իյնայ բեմին վրայ, որ կը թնդայ, կը դողայ իր ծանր եւ հուժկու մարմնին տակ: Բայց անկասկած որ կամքէն աւելի զօրաւոր բան մը կը թուլցնէ պրկուած իր մատներուն սեղմումը եւ ուռած կոկորդէն ձեռքերը կը հեռացնէ, ճիշդ ինչպէս պիտի ընէր սեղմուած աքցաններով խեչեփառի մը: Ճառը կը վերջացնէ անվնաս այս դիրքին մէջ:

— ... Ընտրելու համար իբրեւ գերագոյն անդամ կառավարութեան, իբրեւ դատաւոր եւ ընդհ. հրամանատար — պոռաց իր թոքերուն բոլոր ուժովը — Թիխոմիրով Լէոնիտ Իվանովիչը:

Հուրբա՛...

Ժողովուրդը կը մնար լուռ ու անշարժ: Ի՛նչ լռութիւն: Այնպիսի լռութիւն մը, որ կարելի էր լսել կճրտելը գաղտնի սպասարկութեանց առանձին բաժնի պետ ընկեր Մարիամով Էկոր Թիխոնովիչի ակռաներուն, որ, տժգոյն եւ անշարժ, կեցած էր թեւատ արձանի մը նման: (Այս նոյն Մարիամովն էր որ, նախապաշարումներու դէմ պայքարի շրջանին, մէկ ձեռքէն անդամալոյծ էր մնացած): Հեռուն, շատ հեռուն, լսուեցաւ նաեւ կովու մը ձայնը, որ ժամանակէն առաջ կը բառաջէր: (Նոյն այս կովն էր որ սովորութիւն ունէր քովնտի փողոցէ մը հրապարակ գալու եւ հոն արածելու):

Եւ սակայն, երեսուն երկվայրկեան ետք հոս հոն բացագանչութիւններ լսուեցան, եւ շուտով բազմութիւնը սկսաւ շարժիլ, խօսիլ եւ ի վերջոյ պոռալ տրուած որոշումին համար իր հաւանութիւնը:

— Կեցցէ՛ Թիխոմիրովը... Փա՛ռք Լէոնիդ Իվանովիչին:

(1 – Շար.)

«Ո՛չ Աստուած, ո՛չ տէր», ապա, կեդրոնական կոմիտէի գործունէութեան շուրջ ներկայացուցած տեղեկագրին մէջ քանի մը չոր խօսքերով կ՚ոգեկոչէր անհետացողին յիշատակը:

Ո՛չ մէկ տարակոյս, որ վերոյիշեալ համագումարը ապասթալինացման ձեռնարկ մըն էր: Ո՞վ պիտի զարմանար: Նախկին մենատէրին մահէն քանի մը ժամ ետք արդէն՝ իր բոլոր ժառանգորդները սկսած էին քանդել անոր գործը: Համագումարի ընթացքին ճառախօսներ աւելի կամ նուազ խստութեամբ, աւելի կամ նուազ համոզումով վերաքննութեան ենթարկեցին սթալինեան վարդապետութիւնը: Խնդրոյ առարկայ չէր այլեւս, օրինակ, աշխարհի բաժանումը երկու ճակատներու՝ բարի ընկերվարականները եւ միւս բոլորը, որոնք կը պատկանին դրամատիրական աշխարհին: Այսուհետեւ կային երեք խմբակցութիւններ, քանի որ չէզոքները կը կազմէին «խաղաղութեան գօտի մը»: Եւ, մինչեւ իսկ դրամատիրական երկիրներու մէջ, խաղաղասէրները՝ ըստ համագումարին, աւելի կը բազմանային եւ ազդեցիկ կը դառնային: Գալով քաղքենի երկիրներու մէջ ապրող համայնավարներուն, պէտք է, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, իշխանութեան գլուխ գային խորհրդարանական ճամբով:

Միայն երկու ճառախօսներ, Միկոյեան եւ պատմաբան Պանկրատովա, համարձակած էին յայտարարել, թէ Սթալինի վերջին գրութիւնները վնասաբեր էին: Երբ վերջ գտաւ վիճաբանութիւնը, սովետները պահանջեցին քոյր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներէն՝ հեռանալ սրահէն: Արդար պահանջ մըն էր: Ճշդելէ ետք ուղին, կուսակցութիւնը դռնփակ պէտք է կարգադրէր կազմակերպական խնդիրները, իրաւարարութիւնը ստանձնէր խմբակցութիւններու եւ անձերու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւններուն: Ո՛չ ոք կը կասկածէր այդ առթիւ, թէ համագումարը իրազեկ պիտի դառնար համայնավարութեան պատմութեան ամէնէն արտակարգ փաստաթուղթին՝ այն գաղտնի տեղեկագրին, որ պիտի սարսէր խորհրդային կայսրութիւնը:

×

Երեք ամիս ետք, բովանդակ աշխարհ տեղեակ մնաց այս «պայթուցիկ» ճառին բովանդակութեան: Սակայն դէպքէն տասը տարի ետք, ո՞վ կրնայ վստահաբար ըսել թէ Խրուշչեւ ինչո՛ւ որոշեց խորտակել Սթալինը, ինչպէս ըրած էր իր նախորդը: Բնականաբար կարելի է մտածել թէ քանի որ կուսակցութիւնը որոշ մարզերու մէջ կը կիրարկէր քաղաքականութիւն մը, որ ներհակ էր մենատէրին ուղեգիծին, անհրաժեշտ էր բացատրել շարքայիններուն, արդարացնել ուղեգիծին փոփոխութիւնը: Պատմական ճշմարտութեան փնտռտուքը միթէ առաջնահերթ հա՞րց մըն է խորհրդային ղեկավարութեան համար: Գաղտնի տեղեկագրին ուսումնասիրութիւնը «ծարաւի» կը թողու բոլոր անոնք, որոնք կ՚ուզեն գիտնալ թէ իրապէս ի՛նչ պատահած է Խորհ. Միութեան մէջ: Նկարագրուած Սթալինը դրական հերոս մըն է մինչեւ 1934: Կը շնորհաւորուի վճռակամ կերպով պայքարած ըլլալուն համար Թրոցկիստներուն եւ Բուխարինականներուն դէմ, առանց ընդունելու նոյնիսկ Լենինի նախկին ընկերներուն դոյզն արժանիքները: Կը մոռնան մատնանշելու թէ Սթալին հրահանգած եւ ընդունած է միլիոնաւոր գիւղացիներու ջարդը: Մինչդեռ զինք կը քննադատեն մաքրագործած ըլլալուն համար Սթալինականներ եւ զինուորական պետեր: Իր բովանդակութեամբ, իր ոճով, տեղեկագիրը ի յայտ կը բերէր վախը այն մարդոց, որոնք ազատած էին նախճիրէն պարզ այն պատճառով, որ Սթալին մեռած էր նոր մաքրագործում մը կազմակերպելէ առաջ:

Բայց այս մերկացումները չեն բացատրուիր միայն յետահայեաց վախով եւ ոչ ալ իր նախկին տիրոջմէն կրած նուաստացումներուն վրէժը լուծելու փափաքով: Անոնք, որ որոշած էին այս քայլը առնել, կը հետապնդէին կարճ հանգրուան ունեցող նպատակներ: Անհատի պաշտամունքին ամբաստանութիւնը, ոճիրներուն հրապարակումը, դրուագ մըն էր իշխանութեան ձգտող այն պայքարին, որ տեղի կ՚ունենար Կրեմլինի մէջ: Ո՞վ է, ուրեմն, որ արձակեց ռումբը: Այն կարծիքը տարածուեցաւ, թէ Խրուշչեւի կարդացած գաղտնի տեղեկագիրը իրականութեան մէջ հակա-Խրուշչեւ էր: Նախագահութեան անդամներէն շատեր, մտահոգուած առաջին քարտուղարին ուժականութենէն, ստիպած էին այս վերջինին դատապարտել Սթալինը որպէսզի երբեք տէր մը չգտնուի կուսակցութեան գլուխը:

Ճիշդ է, որ տասներկու տարիէ ի վեր Կրեմլինի մէջ մարդիկ մտահոգուած են ո՛չ թէ զեկը ձեռք անցնելու, այլ ընդհակառակն՝ արդիլելու, որ «թիւ մէկ անձնաւորութիւն» մը երեւան ելլէ: Ճիշդ է նաեւ թէ՝ 20րդ համագումարի նախորդող շաբաթներուն միայն Խրուշչեւի մօտիկ ղեկավարները դեռ կը փառաբանէին Սթալինը: Այսուհանդերձ ենթադրութիւնը թէական է, Աւելի լաւ չէ՞ մտածել, մինչեւ հակառակը հաստատուի, թէ Խրուշչեւ ինք ստանձնեց նախաձեռնութիւնը բանալու թղթածրարը, երբ նշմարեց, որ համագումարը համակրութեամբ կ՚ողջունէր Միկոյեանի ճառը: Անցեալի սարսափները երեւան հանելով, Խրուշչեւ թերեւս կ՚ուզէր նեղ կացութեան մատնել իր ընկերներէն ոմանք, որոնք գործօն դեր ստանձնած էին մաքրագործումներու ժամանակ: Յամենայն դէպս, ամիսներ շարունակ, առաջին քարտուղարը քննադատեց իր մրցակիցները, որ չեն ուզեր գործադրել 20րդ համագումարին որոշումները: Այս պատճառով է, որ դատապարտեց զանոնք կեդրոնական կոմիտէի միջոցաւ, 1957ին, մինչ փոքրամասնութեան մէջ մնացած էր Պրեզիտիոմին մէջ: Եւ, 1961ին, յայտարարեց թէ Մոլոտով, Մալենկով, Կաքանովիչ եւ Վորոշիլով կազմած էին «հակակուսակցական» խմբակ մը, որովհետեւ այս վերջինները կը ձգտէին խափանել սթալինեան շրջանի ոճիրներուն մերկացումը:

Բայց զեկուցաբերն ու միտքը յղացողները մեծ վտանգ մը աչք կ՚առնէին: Կրեմլինի ղեկավարներէն ո՛չ մէկը կրնար ինքզինք զերծ նկատել շրջանի զազիր գործերէն: Բոլորն ալ, անխտիր, պատասխանատու պաշտօններ վարած էին մեռած մենատէրին ղեկավարութեան տակ: Բոլորն ալ, անխտիր, օժանդակած էին «դաւաճանները մերկացնելու» գործին: Քանի որ զոհերու դասին մէջ չէին, կը նշանակէ, ուրեմն, թէ դահիճներու շարքին կը պատկանէին: Տարիներ շարունակ մեղսակից եղած էին՝ կուրօրէն կամ դիտակցաբար: Յանուն պատմական վրճռականութեան, մարքսեանները, եւ նոյնիսկ լենինեանները, երկրորդական դիծի մը վրայ կը նետեն անձնաւորութեան դերը: Տարբեր հարց, որ երեսնեակ մը տարիներ, խորհրդային բովանդակ սիստեմը հաստատուած էր սարսափի եւ կուռքի մը անսխալական ըլլալու վարդապետութեան վրայ: Իշխանութիւնը կուգար վերէն. բոլոր անոնք, որոնք իրաւունք ունէին հրահանգ տալու Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի համայնավար կուսակցութիւններուն մէջ Սթալինի շուքերն էին:

Գաղտնի տեղեկագիրը կը քանդէր այս բուրգը այնպիսի պահու մը, երբ Կրեմլինի ղեկավարները պատրաստ չէին մինչեւ ծայրը երթալու անցեալի հաշուեյարդարին կապակցութեամբ եւ ոչ ալ մենատիրութիւնը փոխարինելու ժողովրդավարական վարչակարգով մը:

Որով, նախատեսելի էր, թէ շարժումը դուրս պիտի գար իրենց ձեռքէն: Եւ այդպէս ալ եղաւ: Համագումարէն քանի մը շաբաթ ետք, ուսանողները, խորհրդային բանուորները կը խլրտին — հաշիւ կը պահանջեն իրենց ղեկավարներէն եւ, մինչեւ իսկ, կը համարձակին յայտարարել թէ չեն հաւատար ըսուածներուն: Լեհերն ու Հունգարները կը պահանջեն մեկնումը սթալինեան ղեկավարներուն եւ վարչակարգին հիմնական բարեփոխութիւնը: Միւս կողմէ, Չինացիները կը սկսին մտածել թէ իրենց խորհրդային ընկերները լուրջ չեն, կորսնցուցած են իրենց գլուխը:

×

Վերջին տարիներուն համայնավար աշխարհը ցնցող զրեթէ բոլոր տագնապները արդիւնք են գաղտնի տեղեկագրին: Ասիկա չի նշանակեր, անշուշտ, որ ցնցումներ տեղի պիտի չունենային, եթէ Խրուշչեւ լուռ մնար 1956 Փետրուար 24ին: Անոր ճառը աւելի արագացուց դէպքերը, քան գրգռեց: Ճշմարտութիւնը այն է, որ Խորհ. Միութիւնը եւ համայնավար աշխարհը ղեկավարուած էին բիրտ, անմարդկային եւ անհեթեթ միջոցներով եւ որ Սթալին բարեբախտաբար անփոխարինելի էր: Ուստի, սիստեմը ուշ կամ կանուխ պիտի ճարճատէր կուռքին անհետացումէն ետք:

Ոմանք հարց կուտան այսօր թէ արդեօք Խրուշչեւ չափազանցե՞ց եւ պէտք չէ՞ որ ճանչցուին նաեւ Սթալինի արժանիքները: Գլուխը տաքցած, տեղեկագրին հեղինակը մոռցաւ յիշել թէ Սթալին աշխատած է 1945ի յաղթանակին: Կարելի է նաեւ հաշուեկշիռն ընել Խորհ. Միութեան նիւթական յառաջդիմութեան անհատի պաշտամունքի շրջանին: Բայց այդ արդիւնքները ձեռք ձգուած են աւելորդ ջարդերու գնով:

Իրականին մէջ, կ՚եզրակացնէ Լը Մոնտի աշխատակիցը, չէր կրնար երթալ այնքան հեռու որ պէտք էր: Նուազ կարեւոր է կշռել Սթալինի արժանիքներն ու ոճիրները քան դիտնալ թէ ինչո՞ւ համայնավար կուսակցութիւնը նման տիրոջ մը վստահեցաւ եւ ինչո՞ւ ցարդ չընդունիր, որ այդպէս ընելով ողբերգական սխալ մը գործեց: Չափաւորելով իր քննադատութիւնները, Խրուշչեւ կիսամիջոցներ ձեռք առաւ որոնք դժգոհ պիտի ձգէին բոլորը, մինչ պէտք է հաւանաբար, որ բոլորովին դատապարտէր սթալինականութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ).— Վալանսի մէջ համաժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձը տօնուեցաւ Փետրուար 20ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Հանդիսութիւնը, որուն իր մասնակցութիւնը բերաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տեղւոյն մասնաճիւղը, կազմակերպուած էր Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Շրջ. Կոմիտէի կողմէ:

Յոտնկայս երգուած «Մեր հայրենիք»էն ետք, օրուան նախագահը՝ ընկ. Յ. Կօշկակարեան քանի մը խօսքով դրուատիքը հիւսեց համաժողովրդական ըմբոստութեան:

Օրուան բանախօս ընկ. Ա. Պօյաճեան, իր կարգին, խօսեցաւ բախտորոշ դէպքին մասին: Մանրամասն նկարագրեց խորհրդայնացումէն ետք երկրին մէջ ստեղծուած կացութիւնը: Համայնավարները առաջին օրէն իսկ ցոյց տուին իրենց իսկական դիմագիծը՝ աւեր եւ հուր սփռելով Հայաստանի դիւղերուն եւ քաղաքներուն մէջ: Կարճ ժամանակուան մէջ ձերբակալուեցան եւ բանտ դրուեցան հայ ժողովուրդին հայրենանուէր ընտրանին՝ զինուորական թէ մտաւորական: Շատեր անոնցմէ՝ գնդակահարուեցան, կացինահարուեցան եւ կամ խոշտանգուեցան:

Հայութիւնը պոռթկաց: Հայաստան ապըստամբեցաւ եւ դուրս շպրտեց համայնավար հորդաները:

Խորհրդարանի չէնքին վրայ վերստին ծածանեցաւ մեր ազգային եռագոյնը:

Բանախօսէն ետք խօսք առին նոյնպէս ընկերներ Գասեան եւ Կ. Ասլանեան, որոնք, իրենց կարգին, թուեցին արժէքը համաժողովրդական այս հոյակապ եւ անօրինակ խոյանքին:

Մէջ ընդ մէջ երգեցին, արտասանեցին ընկերներ Քէփէնէկեան, Մ. Պըլըգեան, Տիկիններ Կօշկակարեան եւ Քէչէճեան:

Հանդիսութեան փայլը աւելցուցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ իրենց խմբերգներով եւ պարերով:

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ փոխադրութեանց ընդհանուր տնօրէն նշանակուած է Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան: Շ. Թորիկեան, 40 տարեկան է եւ վկայուած Օքսֆորտէն: 1962-63ին վարած է Քուէյթի քարիւղի դրասենեակին օրէնսդիտական խորհրդականի պաշտօնը: Առաջին անգամն է որ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ անդամ մը կը նշանակուի նման պատասխանատու պաշտօնի մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երկու երիտասարդները առանց բերաննին բանալու փողոցէն անցան...: Անանկ կ՚երեւար որ Մանուէլա ժամ առաջ իր ընկերոջմէն զատուելու միջոց մը կը փնտռէր: Դղեակին հազիւ քանի մը քայլ մնացած էր... մանկամարդ կինը Մօպրէի թեւը ձգեց:

— Գիշեր բարի, ըսաւ ան շրթունքները իր սիրահարին ներկայացնելով:

Բայց հազիւ թէ Մօպրէ բերանը գեղանի կնոջ բերնին մօտեցուցած, Մանուէլա սարսափելի ճիչ մը արձակեց:

Աներեւոյթ ձեռք մը զինքը ետեւէն բռնելով ներս քաշած էր...:

Մօպրէ ինքզինքը պաշտպանելու ժամանակ գտնելէ առաջ գետին տապալեցաւ: Կարծես թէ մէկը ոտքին տակը պարանէ օղակ մը լարած եւ զինքը դէպի ետ քաշած էր...: Քաջ երիտասարդը տապըլտկելով ոտքի ելլել փորձեց, բայց ժամանակ չունեցաւ...: Հաստ սեւ պարկ մը անցաւ գլխուն եւ կապ մըն ալ վիզին...: Զինքը խեղդելու աստիճան կապը կը քաշուէր ու կը սեղմուէր, այնպէս որ, քանի մը երկվայրկեանի մէջ երիտասարդ խմբագիրը դժուարաւ շունչ առնել սկսաւ...: Իր վրայ յարձակողներուն ձեռքէն ինքզինքը ազատելու համար ունեցած ուժովը դէմ դրաւ, բայց զգաց թէ հաստ պարանով մը իր թեւերն ու ոտքերը կապել կը սկսէին...: Պոռալու փորձ մը ըրաւ... անօգուտ եղաւ... ձայնը գլուխին անցուած կնդուղին մէջ կը խեղդուէր... ինքն անդամ չլսեց իր ձայնը...:

Ակնթարթի մը մէջ զգաց թէ զինքը գետնէն վերցնելով ուրիշ տեղ մը կը փոխադրէին:

Զինքը տանող մարդիկը հազիւ հարիւր քայլ յառաջացած, դուռ մը բացուեցաւ: Մօպրէ զգաց թէ սանդուխէ մը վեր կ՚ելլէին:

Բարկացած կնոջ մը ձայնը լսուեցաւ որ կ՚ըսէր.

— Ինչո՞ւ չսպասեցիք որ ներս մտնէինք:

— Աղուորս, այս իրիկուան համար չէի՞նք համաձայնած, ահա լմնցաւ, պատասխանեց այր մարդու ձայն մը վճռական շեշտով մը: Դուք օրը որոշեցիք, ես ալ տեղը...:

Մանկամարդ կինը պատասխան չտուաւ:

Մօպրէն թիկնաթոռի մը վրայ զետեղելով գլուխէն կնդուղը հանեցին:

Երկու մարդիկ կեցած էին իր առջեւ, իսկ Մանուէլա քանի մը քայլ անդին թիկնաթոռի մը մէջ դէմքը ձեռքերովը ծածկած՝ կ՚ամչնար ասդին նայելու:

Մօպրէ այս երկու մարդիկը ճանչցաւ: Մին կանաչ պարազգեստով մարդն էր, իսկ միւսը՝ կարմիր սպիով մարդը:

— Հը՛, դո՞ւն ես եղեր, Հարթֆիլտ, խօսք առաւ Մօպրէ հեղնական շեշտով մը: Պիսքրայի մէջ ի՞նչ անուն առիր,

Կանաչ պարազգեստով մարդը Պէլշաս փողոցի դէպքը յիշելով սարսռաց:

— Քեզ ալ կը ճանչնամ, պարոն, շարունակեց Մօպրէ: Քոմէտի Ֆրանսէզի թատրոնն էիր եւ քանի մը օր ետքն ալ մենամարտին տեղը...: Կ՚երեւի թէ դուն ալ այս նողկալի աւազակներէն վար չես մնար որ անոնց հետ կը գործես: Կը շընորհաւորեմ, ամէնքդ ալ իրարու արժանի վատեր էք եղեր...:

— Պարապ տեղը նախատինքներ մի՛ տեղացներ մեր գլխուն, միամիտ պարոն, պատասխանեց կարմիր սպիով մարդը: Մեր ձեռքը ինկած ես եւ որոշած ենք միանգամ ընդմիշտ քեզ մէջտեղէն վերցնել, որովհետեւ դուն մեզի շատ նեղութիւն կուտաս:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— *Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Կ. Տօնապետեանի եւ ընտանեկան պարագաններուն, ընկ. Կարապետ Տօնապետեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 20 ֆր. կը նուիրեն «Ծառաչ»ի բարդաւաճման:*

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻՆ

Ալեքսան Ալեքսանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սրապեան եւ Տէր եւ Տիկին Մալեան յիսունական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին:

×

Իրենց սիրելի հօր՝ Յովակիմ Պօղոսեանի ապաքինման ուրախ առիթով երեք զաւակները մեծաքանակ փլաստիքէ պղեղիկ ծածկոցներ կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին՝ բոլոր ճաշասեղանները ծածկելու համար:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ Դիւանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար զմբէթի նորոգութեան.—

Նախորդ ցանկերու դումար	62729 ֆ.
Պարոն Միքայէլ Ճակոբեան	1000
Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մարտիրոսեան	250
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եղիայեան	250
Պ. Ալէն Տամլամեան	100
Պ. Ժաք Ժաք Տամլամեան	100
Տիկին Արուսեակ Ադարեան	100
Պ. Ինճէեան «Ծառաչ»ի միջոցով	100
Տէր եւ Տիկին Գուլումճեան	100
Տիկին Անահիտ Պալապանեան	100
Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պօղոսեան	100
Պ. Ճակոբ Գարդան	100
Տէր եւ Տիկին Շմաւոնեան	100
Տիկին Ազատնի Մանուէլեան իր զաւկին Մելինէի յիշատակին	100
Օր. Ռոզի Վարդ իր քրոջ Մելինէի մահուան քառասունքին առթիւ	100
Պ. Քիւրքճեան	100
Բարեպաշտ մի ոմն	100
Պ. Պասմաճեան	100
Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան Հայկ Փէչտիմալճեանի մահուան քառասունքին առթիւ	50
Տիկին Արփինէ Պուրմայեան իր ամուսնոյն Վահէ Պուրմայեանի յիշատակին	50
Պ. Գառնիկ Իւսթաս Տոքթ. Բարսեղ Տինանեանի յիշատակին	50
Օր. Թորոսեան քոյրեր	50
Պ. Մոստիչեան Գարլօ ի յիշատակ Կարապետ Մուճաֆեանի	50
Պ. Պալապանեան Օհանեան	50
Տիկին Դանիէլ Էնար	50
Ոմն	50
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Շաղուկեան	50
Տիկին Կուսինա Մելքոնեան	50
Այրի Տիկին Թագուհի Կարիպեան իր ամուսնոյն Կ. Կարիպեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ	50

Տէր եւ Տիկին Մօրօ, Տիկին Շողիկ Դեր-ճակեան ի յիշատակ իր քոյրերուն Գոհարի եւ Զապէլի, Տիկին Շուշան Փինար, Տիկին Մատըէն Շահինեան, Տիկին Պայծառ Սրապեան, Տիկին Պայծառ Էլմայեան 30ական ֆրանք Այրի Տիկին Սապոնճեան, Տիկ. Ալիս Պարթեւեան իր քրոջ Անժէլ Գապաքճեանի յիշատակին, Օր. Սիլվա եւ Պ. Հրանդ Գրիգորեան, Տիկին Ն. Տէմիրճեան, Տիկին Զ. Խաչիկեան, Ոմն, Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան 20ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աբեւեան ի յիշատակ իրենց որդւոյն Վազգէնի, Պ. Սեդրակ Քէրէմէքեան իր մօրը յիշատակին, Օր. Հայկանոյշ Նորիկեան, Օհան Տակառեանի յիշատակին, Պ. Յարութիւն Գալֆայեան Օհան Տակառեանի յիշատակին, Տիկին Հռիփսիմէ Կղեռունի, Պ. Խաչիկ Աղաճանեան, Պ. Տակառեան 10ական ֆրանք:

Ընդհ. դումար 66,659 ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արաեմիս Ալպէրքեանէ 20 ֆրք. ողբացեալ Տիկին Թորամանեանի յիշատակին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պահիւ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի, Մոտեռն Օթէլի մէջ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԷՔՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Էքսի նորակազմ Քեռի Խումբին, այս կիրակի ժամը 16ին Սալ տը լա Միւթիւալիթէ, 6 Ռիւ Էսփարիատ (Սեֆիւրիթէ Սոսիալի մօտ):

Կը խօսի Թեմիս առաջնորդ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Նիւթ.— Վարդանանցի նպատակը:

Գեղարուեստական բաժին

Մուտքը Ազատ է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա:

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային:

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար:

Գիները են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շնորհակալութեամբ ստացուած են հետեւեալ նուէրները.—

Ի յիշատակ իրենց ողբացեալ մօր, Պ. Գ. Սայապալեանէ 1000 ֆր. եւ քոյրը Տիկին Մոսկոֆեանէ 100 ֆր, որ իրենց ուխտի համաձայն յատկացուեցաւ պղեղիկ էբիսթալ ջահի մը (որ պետեղուեցաւ աւագ խորանի մէջ):

Պ. Ճակոբ Փափազեանէ, մեծ դորշ մը եպիսկոպոսարանի սրահին համար եւ երկու փոքր դորշ եկեղեցիի համար. իսկ ձիթենիի ծառ մը պետեղեց եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, խորհրդանիշ մեր նահատակներուն:

Պ. Արծրունի Զրբաչեանէ, հեռատեսիլի դործիք եպիսկոպոսարանին:

Պ. Ժիրայր Զարդալեճեանէ, ոսկեզօծ եպիսկոպոսական զաւազան մը:

Պ. Արմենակ Թորոսեանէ, 10 ֆր. եկեղեցիին եւ 20 ֆր. Աղքատախնամին, ողբ. Տիկ. Կիւլիւզար Արզուեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

Տիկ. Զապէլ Պօղոսեան 20 ֆր. եկեղեցիին, 10 եկեղեցւոյ զպրոցին: Հայկազ Մակարեան 20 եկեղեցիին: Տիկին Շահանիկ Նազարէթեան 10 Աղքատախնամին: Տէր եւ Տիկ. Թէրզեան 30 Սէն Թոֆայէլի ծերանոցին, կատարինէ Զավզավաճեանի հոգեհանգստեան առթիւ եւ Պ. Միքայէլ Աբալեանէ 10 եկեղեց. և 20 Սէն Թոֆայէլի ծերանոցին: Պոլսեցի Պ. Յ. Գասպարեան 5 տոլար եկեղեցիին: (Աւանդ դումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն):

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «սըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել դրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Կիրակի (6 Մարտ) երեկոյեան ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ:

Տոմսակները ապահովել Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ եւ թատրոնը:

Հ. Յ. Դ.

Վիէն Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի առնուին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. «Վարան դեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին, Կիրակի (Մարտ 6) ժամը 15էն սկսեալ ուշ գիշեր, Աղգային Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կընախագահէ ընկ. Տ. ԶԻԳԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Ց. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ, խնչոյք: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Օհանջանեան ակումբը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ (Մարտ 5) ԺԱՄԸ 22ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ, *ՍՓԼԱՆՏԻՏ* ՊԱՆԴՈԿԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ս. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը մասնակցի

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

որուն կ'ընկերակցի HENRI POULAT ET SON ENSEMBLE

JO VALLON, RAOUL POL avec leur Group-Personality

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ « ԴՐՕ » խումբին կողմէ
Շաբաթ (5 Մարտ) երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Պոռնի օդակայանի չէզոք սրահներուն մէջ:

Կը նուագէ
ROGER GREVAT ET SON ENSEMBLE
(Զայն-պատկերասփիւռի ծանօթ նուագախումբը)

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի՝ Լիոնի Լեհական Ֆոլքլորին «Սլասֆ» խումբը, լեհական ազգային պարերով ու անակնկալներով:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Ամբողջ հասոյթը կը յատկացուի Տեսինի Հ. Ց. Դ. Տան նորոգութեան Աճապարեցէք այժմէն ապահովել ձեր տոմսերը:

Դիմել Նոր Սերնդականներու:

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին:

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի չրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ դայլիկները պիտի ներկայացնեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարգանք, արտասանութիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ:

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ. երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայկական նուագախումբով»

Պատրաստուած Հայ Արիներուն նուագախումբին կողմէ
Հայերէն զաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ
Գունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ:

Պիւֆէ — Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ապրիլ 2ին Սալ Մազնոլի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական զուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին:

Ալֆորվիլլի Հայ Մարզականի տարեկան պարահանդէսը Մարտ 12ին, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս Ալֆորվիլլի քաղաքապետարանի սրահը (Րիւ Վոլթէր):

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, կտանը Օթէլի մէջ:

×

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի «Քրիսթափոր» խումբի տարեկան դեղարուեստական երեկոյթը, Շաբաթ Մարտ 12, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

×

ՄԱՐՍԻԼ.— Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Ազգ. Ճաշարանին 51րդ տարեդարձը Մարտ 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ

MERCREDI 2 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10549

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.549

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Ա.

Մերձաւոր Արեւելքի դժուարալոյծ խնդիրներէն մէկն ալ քրտական հարցն է, որուն մասին պարբերաբար տեղեկութիւններ կը հրատարակուին միջազգային մամուլին մէջ :

Քրտաբնակ հողամասերը բաժնուած են Թուրքիոյ, Իրանի, Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ :

Քիւրտ ազգայնական վարիչները 1945-ին մեծ պետութեանց ներկայացուցած իրենց յուշագիրներուն մէջ ինը միլիոն ցոյց կուտային այդ շրջաններուն մէջ ապրող Քիւրտերու թիւը :

Նոյն մարդիկ քանի մը տարիէ ի վեր տասներկու միլիոնի մասին կը խօսին այլեւս :

Քրտական հարցը միջազգային դիւանագիտութեան սեղանին վրայ եկաւ 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի ծանօթ դաշնագրով, որուն 62, 63 եւ 64րդ յօդուածները որոշ պայմաններով ինքնավարութիւն կը խոստանային քրտաբնակ այն հողամասերուն, որոնք անջատուելով օսմանեան կայսրութենէն, կը դրուէին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հոգատարութեան տակ :

Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ Անգլիոյ առաջին պատուիրակ լորտ Քըրզն իր դիւանագիտական ամբողջ ճարպիկութիւնը ի գործ դրաւ, որպէսզի Թուրքերը հրաժարին Մուսուլի քարիւղաշատ շրջանէն եւ զայն կցեն Իրաքի, որ ենթարկուած էր Անգլիոյ հոգատարութեան :

1922 Դեկտեմբեր 24ին Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութեան հաղորդուած պաշտօնական միացեալ յայտարարութեամբ մը Անգլիա եւ Իրաք կը խոստանային ներքին ինքնավարութիւն շնորհել Իրաքի Քիւրտերուն :

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը 1925 Դեկտեմբեր 16ին վաւերացուց Մուսուլի նահանգին կցումը Իրաքի, Քիւրտերու ինքնավարութեան մասին նոյն յանձնարարութիւններով :

Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ բնակող Քիւրտերու մասին դաշնագրային տրամադրութիւններ չկային :

Քիւրտերը՝ ինչպէս օսմանեան կայսրութեան, — մասնաւորապէս Ապտիւլ Համիտի տիրապետութեան շրջանին, — այնպէս ալ Իթթիհատականներու օրով հաւատարիմ գործակատարներն էին եղած Թուրքերու հայաջինջ քաղաքականութեան :

Քիւրտ վարիչները այսօր դառնութեամբ կը յիշեն, որ համաշխարհային առաջին պատերազմի ամբողջ տեւողութեան Քիւրտերը անձնուիրութեամբ ծառայած էին օսմանեան բանակին մէջ :

Քեմալական շարժումի օրերուն էր որ Թուրքիոյ մէջ հայկական հարցը լուծարքի ենթարկելէ վերջ, թունդ ազգայնամոլ «միլլիա»կանները սկսան հալածել Քիւրտերը, իրականացնելու համար «Թուրքիան Թուրքերուն» նոր նշանախօսքը :

Ի ծնէ ըմբոստ Քիւրտերը չկարենալով հանդուրժել Թրքական կեղեքումներուն՝ 1925ին ապստամբութեան դրօշ պարզեցին իրենց արծուեբոյնին՝ Տէրսիմի մէջ, Շէյխ Սայիտի գլխաւորութեամբ :

Թուրք բանակը գերակշիռ ուժերով արեան մէջ խեղդեց ազատագրական այս շարժումը, իրեն մեղսակից ունենալով խորհրդային իշխանութիւնը, որ Կովկասի սահմանները փակեց Թրքական ջարդերէն փախչող Քիւրտերու առջեւ :

Նոր ապստամբութիւններ ծագեցան 1930ին նոյն շրջանին մէջ, նոյն արդիւնքով :

Թուրքերը վայրագ միջոցներու դիմեցին զսպելու համար ըմբոստական շարժումները :

1920էն ի վեր ազգայնական ոգին արթընցած է Թուրքիոյ Քիւրտերուն մէջ եւս եւ անկարելի է բռնութեամբ արմատախիլ ընել զայն :

Թուրք կառավարութիւնը աչալուրջ կը հսկէ իր հարաւ - արեւելեան սահմաններուն վրայ, իր սաղմին մէջ խեղդելու համար քրտական ամենագոյզն խլրտում :

Իրաքի շարժումներէն ի վեր այդ երկրին սահմանամերձ եօթը նահանգներ զինուորական գօտի հռչակուած են, մինչ ջնջուած են կովկասեան սահմանագլուխի արգիլուած գօտիները — Էրզրում, Վան, Կարս, Անի, եւայլն, ուր այժմ ազատօրէն կրնան շրջագայել զբօսաշրջիկները :

Թուրքիոյ Քիւրտերը անվնաս դարձնելու համար երկու գլխաւոր միջոցներու դիմեց հանրապետական կառավարութիւնը, — տեղափոխութիւն եւ Թրքացում :

Երկուքն ալ ձախողեցան :

Բազմաթիւ ցեղապետներ իրենց ընտանիքներով տեղափոխուեցան Թրակիա : Սակայն երկար չմնացին այնտեղ : Քիւրտերու լքած տուներուն մէջ ուղեցին տեղաւորել Պալքաններէն ներգաղթող Թուրք ընտանիքներ, որոնք չկրցան դիմանալ այդ շրջանի խստամբեր կլիմային :

Իրաքի շարժումները իրենց արձագանգներն ունեցան Թուրքիոյ քրտական շրջանակներուն մէջ : Կառավարութիւնը քանի մը տարի առաջ փակեց քրտերէն երկու պարբերաթերթեր եւ ձերբակալեց քանի մը տասնեակ քիւրտ ազգայնական ղեկավարներ, որոնք դատուեցան Անգարայի մէջ եւ զանազան պատիժներու դատապարտուեցան :

Քրտական հարցը մնայուն մղձաւանջ մըն է Թուրք կառավարութեան համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՂԱՆԱ

—*—

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ԵՏՔ Ն'ՔՐՈՒՄԱՀ ՄՈԿՈՒԱ ԳՆԱՑ

—o—

Հակահամայնավար շարժում մը ծայր տուած է Ղանայի մէջ, մինչ պետական հարուածին հետեւանքները կամաց կամաց երեւան կ'ելլեն :

Մինչ Քվամէ Ն'Քրումահ Փեքինէն Մոսկուա անցած է, Ատտիս - Ապապայի մէջ, ուր գումարուած է Ափրիկեան Կազմակերպութեան ժողովը, չեն գիտեր ի՞նչ դիրք բռնել նոր վարչակարգին նկատմամբ :

Աքքրայի մէջ, հակառակ անոր որ զինուորական ապստամբութիւնը բազմաթիւ հոսանքներ համախմբած է շուրջը, կան տակաւին դիմադրական բոյներ : Ն'Քրումահի կողմնակիցները դեռ չեն յանձնուած : Խորհրդային եւ չին քաղաքացիները սկսած են հեռանալ Ղանայէն : Շատեր կռուած են իրարու ձեռքէ խլելով օդանաւի տոմսերը դէպի Գահիրէ, Լոնտոն կամ Հռոմ :

Ն'Քրումահ Մոսկուա հասած է եւ ընդունուած Կրոմիքոյի կողմէ : Երկար խօսակցութիւններ ալ ունեցած են : Ծանօթ է որ խորհ. մամուլը շատ խիստ է Աքքրայի պետական հարուածին հեղինակներուն դէմ, զորս յետադիմական կ'որակէ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց կապուած : Ն'Քրումահ Փեքինի մէջ յայտարարած էր թէ Ղանայի միակ օրինաւոր իշխանութիւնն է եւ թէ պիտի ճզմէ ապստամբութիւնը զանացի ժողովուրդին օգնութեամբ : Հաւանական չի թուիր թէ եւ որ Ն'Քրումահ Աքքրա վերադառնայ ուր ձայնասփիւռը յայտարարած է թէ պիտի դատուի «գործած ոճիրներուն համար», եթէ համարձակի ոտքը Ղանա կոխել :

Ափրիկեան կազմակերպութեան բացման ժողովին մէջ, Ատտիս - Ապապա, Հայլէ - Սէլասիէ յայտարարած է թէ գաղափարական պայքարները ափրիկեան երկիրներու մէջ եւ իշխանութիւնը ձեռք ձգելու մրցակցութիւնները անդարմանելի վնաս կը բերեն Ափրիկէի :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

—o—

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԹԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ.— Դահլիճը, վարչապետ Տէմիրէլի նախագահութեան տակ, քննեց օրուան հրատապ խնդիրները : Նախարարական Խորհուրդին նիստը սկսաւ ժամը 18ին, եւ երեք ժամ տեւեց : Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդակցութեանց առանցքը կազմեցին Կիպրոսի խնդրին վերջին զարգացումները, որոնց շուրջ արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ :

Զաղլայանկիլ ընդունեցաւ նաեւ Անգարայի Բրիտանական դեսպանը, Տէնիս Ալէն, որուն հետ 45 վայրկեան տեսակցեցաւ : Տեսակցութենէն ետք, Զաղլայանկիլ յայտարարեց լրագրողներուն. — Անգլիոյ դեսպանին հետ քննեցինք եւ ուսումնասիրեցինք օրուան հարցերը, նաեւ միջազգային ընդհանուր խնդիրները եւ Կիպրոսի կացութիւնը : Դեսպանին պարզեցի Թուրք կառավարութեան տեսակէտերը՝ Կիպրոսի տագնապին վերջին զարգացումներուն շուրջ : Անգլիա մաս կը կազմէ Կիպրոսի երաշխաւոր պետութիւններուն, հետեւաբար կը բաժնէ հասարակաց պատասխանատուութիւնները : Իր կարգին, Բրիտանական դեսպանը ինծի պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտերը եւ Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցած տեսակցութեանց բնոյթը : Պնդեցինք մասնաւորաբար ՄԱԿի Հաշտարար Զօրքի անհրաժեշտութեան վրայ եւ պահանջեցինք որ անոր պաշտօնավարութեան շրջանը երկարաձգուի :

ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ու Թանթի բանագնաց Ռօլց Պէնէթ, որ Կիպրոս,, Անգարա եւ Աթէնք այցելելէ ետք Հէլսինքի ցացած է տեսակցութիւն մը ունեցած է Ֆինլանտիոյ արտաքին նախարարին հետ, Կիպրոսի խնդրին շուրջ : Պէնէթ, մերժած է որեւէ բացատրութիւն տալ լրագրողներուն, միայն բաւականացած է ըսելով որ իր այցելութեան նպատակն է բարւոքել Միջերկրականի կացութիւնը : Պէնէթ նաեւ ըսած է թէ նոր հրամանատար մը կը փնտռեն ներկայիս, որպէսզի Հաշտարար Զօրքին հրամայէ : Զօրավար Թիմայայի մահէն ետք Հաշտարար Զօրքը հրամանատար չունի :

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Այս օրերս քաղաքական տենդոտ գործունէութիւն մը կը տիրէ Աթէնքի մէջ, Կիպրոսի խնդրին առթիւ : Զրոյց կը շրջի թէ ՆԱԹՕն է որ պիտի կատարէ իրաւարարի պարտականութիւնը : Հելլեն կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ Կիպրոսի վէճը կրնայ լուծուիլ միմիայն Միացեալ Ազգերու որոշումներուն համաձայն, եւ այդ կազմակերպութեան տնօրինութեան տակ : Նոյնը յայտարարեց նաեւ արտաքին նախարար Զիրիմօքօս, եւ շեշտեց թէ միշտ պատրաստ են երաշխիք տալու, Կիպրոսի Թուրք համայնքին ապահովութեան մասին : Զիրիմօքօս հերքեց այն լուրերը թէ Կիպրոսի հելլենական ուժերը պիտի մտնեն Մակարիոսի կառավարութեան հակակշռին տակ : Ըսաւ թէ պիտի բողոքեն, Հելլեններու Թուրքիայէն վտարման առթիւ, միայն թէ Յունաստան փոխ վրէժի պիտի չդիմէ :

— Յունաստան չի փափաքիր փոխադարձութիւններու դիմել, ըսաւ Զիրիմօքօս, եւ գիտէ թէ Թուրք փոքրամասնութիւնը բարւոք յարաբերութիւններով կ'ապրի Հելլեններու հետ :

ՀԵԼԼԵՆ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Փաթրիս, որ Կրիվասի կուսակից թերթ մըն է, կը գրէ թէ պէտք է շարունակել Թուրքեւհելլեն տեսակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին :

— Մեր կարծիքով, — կը գրէ «Փաթրիս», — Թուրքիա եւ Յունաստան պէտք է վերսկսին երկկողմանի տեսակցութիւնները, եւ կարելի եղածին չափ շուտ : Ծանր սխալ մըն է խորհիլ թէ Թուրքեւհելլէն տեսակցութիւնները ընդունելով, երկրին դէմ դաւած կ'ըլլանք : Նոյնքան սխալ է ենթադրել թէ Կիպրոսի վէճը որեւէ տարակարծութիւն չէ ստեղծած Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Նոր Զինաստան» գործակալութիւնը յայտարարած է թէ Վիէթնամցի ժողովուրդը երբեք պիտի չընդունի որ Վիէթքոնկը համր դերասանի դեր խաղայ Փանթոշ վարչակարգի մը մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ Ռէպլիթէ պարբերականը հարց կը դնէ — խորհրդային համայնավար կուսակցութեան համագումարի նախօրեակին — թէ արդեօք պիտի ընդունուի դիւղատնտես Եուլինի առաջարկները՝ հողը վերադարձնել ռուս դիւղացիներուն : Հարցը նոր չէ : Ծանօթ է որ Խրուշչեւ կը զարմանար որ «անհատական» կովը աւելի կաթ կուտայ քան «պետութեան» կովը : Աւելի ետք, Կոսիգին կ'ըսէր թէ պէտք է զարգացնել սեփականութեան իմաստը :

ՈՒԻԼՍԸՆԻ յաղթանակը Մարտ 31ի ընտրութիւններուն ջուր չի վերցներ : Արդարեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները որոնք պիտի կատարուին ամսուս վերջ ոչ մէկ ձեւով կրնան խնդրոյ առարկայ ընել աշխատաւորականներու յաղթանակը, պահպանողական պարագլուխը (Հիթ) պատրաստուած իսկ չըլլալով նման բախումի մը :

ԻՐԱՅԷԼՑԻ «խաղաղութեան օդաչու» մը իր անձնական օդանաւով Փորթ - Սայիտ հասած է ուր կ'ուզէ Նասրին հանդիպիլ : Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական չէ որ Եգիպտացիք լուրջի առնեն «Շալոմ»ի (խաղաղութիւն) արկածախնդրութիւնը :

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած լուրերու համաձայն Սալահ Պիթար եւ Միշէլ Աֆլաք (տապալած վարչակարգին պարագլուխները) Դամասկոսի մէջ պահուըտած են :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան, որ քանի մը շաբաթ է Փարիզ կը գտնուի, ուր տուաւ նուագահանդէս մը, որու մասին հրատարակեցինք դեղեցիկ գնահատական յօդուած մը : Այս առթիւ տեղեկացանք նաեւ թէ Ֆրանսական կարեւոր հրատարակչական մը պիտի տպագրէ տաղանդաւոր երաժիշտ - դաշնակահարին 24 էթիւտները :

Ընկեր Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպա վերադառնալէ առաջ իր բնակավայրը :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայկական լեռնաշխարհը մարդկային հասարակութեան կազմաւորման ամէնէն հին օրրաններից մէկն է մեր մոլորակի վրայ: Հայաստանում յայտնաբերուել են շելլեան մշակոյթի աշխատանքի գործիքներ, ինչպէս նաեւ միջին քարէ դարի յուշարձաններ: Նոր քարէ դարում հայկական լեռնաշխարհի բնակիչները որսորդա-թափառական կեանքից անցնում են նախնադարեան հողագործութեան ու անասնապահութեանը: Նոր քարէ դարում էլ, ըստ ամենայնի, ստեղծւում է արմենոյիդ մարդաբանական տիպը՝ Փոքր Ասիական մարդկային այն ցեղը, որ ծնունդ է առնում Հայկ. լեռնաշխարհում եւ այնուհետեւ տարածւում ծայրագոյն արեւելքի երկրներում:

Պղնձաքարէ դարաշրջանում տնտեսութեան մէջ իշխող ճիւղ է դառնում հողագործութիւնը: Հայաստանի շատ վայրերում յայտնաբերուել են պղնձաքարի դարաշրջանի նախնադարեան հողագործական բնակավայրը, բայց ամէնից շատ դրանք յայտնաբերուել են Արարատեան դաշտում (Շէնգաւիթ, Շրէշ-Բլուր եւն.): Մեր թուականութիւնից առաջ 5-4րդ հազարամեակներին վերագրուող այդ բնակավայրերի հիմնական տնտեսութիւնը նախնադարեան հողագործութիւնն էր ու անասնապահութիւնը: Պղնձաքարի դարաշրջանի մշակոյթի ծաղկման շրջանում տեղի է ունենում ազգակից ցեղերի ձուլում, կազմւում են Խուրիտներ եւ Ուրարտացիներ ազգակից ժողովուրդները: Նրանք մեզ յայտնի հնագոյն ժողովուրդներն են, որ բնակուել են Հայկական լեռնաշխարհում եւ որոնք մարդաբանական տիպի տեսակէտից յետագայում հիմք են դարձել հայ ժողովրդի կազմաւորման: Արդէն մեր թուականութիւնից առաջ երրորդ հազարամեակում Խուրիտները ունէին իրենց դիրը, որի շնորհիւ մենք ծանօթանում ենք Խուրիտեան լեզուին, եւ որ, ինչպէս պարզւում է, ազգակից էր ուրարտերէնին:

Երկրորդ հազարամեակի երկրորդ կէսը բնորոշ է լեռնային շրջաններում անագապղինձէ արտադրանքի ծաղկումով եւ միջցեղային յարաբերութիւնների զարգացմամբ: Զարգանում են տոհմական հասարակութեան համար բնորոշ յարաբերութիւնները: Աճում է սեփականատիրական եւ ընկերային շերտաւորումը: Յաճախակի են դառնում միջցեղային ընդհարումները: Ամրապնդւում է ստրկատիրական սիստեմը:

Հայկական լեռնաշխարհի ցեղերի ցեղային միաձուլման ընթացքում կարեւոր դեր են խաղում վերը յիշատակուած Հայերի հնդեւրոպացի նախահայրերը՝ Թրակա-Պելասգիական եւ Թրակա-Փռիւգիական ցեղերը: Դեռեւս երրորդ եւ երկրորդ հազարամեակներում նրանք թրակիական ափերից տեղափոխւում են Փոքր Ասիայի ափերը, ուր գտնւում էր Տրովադական պետութիւնը: Յետագայում «ծովային ժողովուրդների» թւում յայտնւում են Հոմերոսի «Իլիական»ում յիշատակուած Արիմները Ալիս գետի հովտում եւ տարածւում պատմական Փոքր Հայքի սահմաններում: Դա տեղի է ունենում մեր թուականութիւնից առաջ 14-12րդ դարերում, խեթական պետութեան ծաղկման ժամանակաշրջանում, որի կազմի մէջ էր մտնում Արիմների զբաղեցրած երկիրը: Այդ ժամանակաշրջանին էլ վերաբերւում է հայկ. ցեղերի առաջին միաւորումը, Խայասան, որի կենտրոնն էր Երզնկայի դաշտը:

13րդ դարի վերջում եւ 12րդ դարի սկզբում մ. թ. ա. Փոքր Ասիա են ներխուժում Փռիւգիացիները, որոնց հարուածների տակ է ընկնում խեթական պետութիւնը: Նոր հրապարակ ելած ցեղերը Հայասայի ազգաբնակչութեանը ցեղակից էին, ուստի այնուհետեւ տեղի է ունենում նրանց միաձուլման հոլովոյթը:

Ցեղային այս նոր միաւորումը խօսում էր Հայոց լեզուով, որն այն ժամանակ դեռ զգալի կերպով մօտ էր հնդեւրոպական միւս լեզուներին, մասնաւորապէս փռիւգերէնին եւ թրակերէնին:

Հայերի ինքնայորջորջումը՝ «Հայ» եւ «Հայք», «Հայաստան», գիտնականների մեծ մասի ենթադրութեամբ մէջտեղ է եկել Հայասա երկրի անունից, եւ նոր փաստերը աւելի եւս ամրապնդում են այդ կարծիքը:

Սկսուելով խեթա-խուրրիական Հայասա երկրում, հայ ժողովրդի կազմաւորման հոլովոյթը աստիճանաբար տարածւում է Հայկական լեռնաշխարհի ամբողջ տարածքին: Արդէն մեր թուականութիւնից առաջ 13-12րդ դարերում հայկ. ցեղերը, որ բնակում էին Հայասա երկրում, սկսեցին խորանալ Հայկական լեռնաշխարհի եւ Հիւսիսային Միջագետքի սահմաններում:

1170-1165 թուականներին Հայերի հնդեւրոպացի նախահայրերը ներխուժեցին ասորական Շուպրիա մարզը եւ Վերին Միջագետքը ու հաստատուեցին այնտեղ: Յետագայում նրանք դարձան նստակեաց հողագործներ եւ Ասորեստանի հարկատուն:

Նոր բնակիչների անունով Շուպրիա երկիրը (պատմական Ծոփքը եւ Աղձնիքը) ասորական եւ ուրարտական արձանագրութիւններում սկսեց կոչուել Ուրումէ կամ Արմէ, իսկ յետագայում՝ Արմինա:

Շուպրիայի հողամասում տեղի է ունենում հայկական ցեղերի երկրորդ միաւորումը, որով սկսւում է Հայկական լեռնաշխարհի ցեղերի միաձուլման հոլովոյթը: Հայոց լեզուն մրցութեան մէջ է մտնում տեղաբնիկների լեզուների հետ եւ աստիճանաբար դառնում միջցեղային հաղորդակցութեան լեզու:

Հայկական լեռնաշխարհի հնագոյն բնակչութեան պատմութեան կարեւորագոյն փուլերից է մեր թուականութիւնից առաջ 1ին հազարամեակի առաջին քառորդը՝ երկաթի նախնական իւրացման եւ ուշ շրջանի անագապղինձի արտադրութեան բուռն ծաղկման դարաշրջանը: Այդ ժամանակ զարգանում է դասակարգային հասարակութիւնը, կը կազմուին ցեղային միութիւններ, որոնք գտնւում էին պետութեան ստեղծման փուլում:

Սկսած մեր թուականութիւնից առաջ 7րդ դարից, Ասորեստանցիները աւելի ու աւելի են արշաւում դէպի Հայկ. լեռնաշխարհ, յափշտակում են անասունները եւ գերիվարում մարդկանց: Ասորեստանի դէմ մղած պայքարում Հայկ. լեռնաշխարհի ցեղերը միաւորւում են միութիւնների մէջ, որոնց մէջ ասորեստանեան արձանագրութիւնները յատկապէս յիշատակում են Ուրարտուի, Նայիրի եւ Դայեանի ցեղային միութիւնները: Ժամանակի ընթացքում այդ ցեղերի միութիւնից ըստեղծւում է ուրարտական հնագոյն պետութիւնը:

Ծնունդ առնելով մ. թ. ա. 9րդ դարում, Ուրարտուի պետութիւնը իր հզօրութեան եւ ծաղկման գագաթնակէտին է հասնում 8րդ դարում:

Ասորեստանի եւ Ուրարտուի անկման եւ Մարաստանի պետութեան ստեղծման ժամանակաշրջանում, մ. թ. ա. 7-6րդ դարերում, հայ ժողովրդի կազմաւորումը հիմնականում աւարտուած էր: Այդ մասին են վկայում Աքեմենեան արձանագրութիւնների տեղեկութիւնները եւ հին յունական հեղինակների հաղորդումները, որոնք ապրել են մ. թ. ա. 6-5րդ դարերում: Բեհիստունեան արձանագրութիւնը (մ. թ. ա. 520-517) յիշատակում է Արմինա երկիրը:

Ուրարտուի աւերակների վրայ ծնունդ է առնում հայկական պետութիւնը: Մեր թուականութիւնից առաջ 624ին Ուրարտուի կենտրոն Տուշկա (Վան) քաղաքում հաստատւում է Երուանդունիների հայկական հարստութիւնը: Հայկական այդ առաջին պետութիւնը գոյութիւն է ունենում մինչեւ 520, երբ այն նուաճւում է Պարսիկների կողմից:

Աքեմենեան պետութեան անկումից յետոյ վերածնում է հայկական պետութիւնը: Հելլենական դարաշրջանի (4րդ դար մ. թ. ա.) սկիզբից Հայաստանի տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կենտրոնը դառնում է Արարատեան դաշտը Արմաւիր (ուրարտական Արգիշտիխինլի) քաղաքով:

Մ. թ. ա. 2րդ դարում Հայկ. լեռնաշխարհի եւ նրան մերձ շրջաններում գոյութիւն ունեցող հայկական պետական միաւորումները (Այրարատ, Ծոփք-Կոմմագենէ կամ Մեծ Հայք եւ նոյնիսկ Փոքր Հայքի մի զգալի մասը) միանում են մի ընդհանուր պետութեան՝ Մեծ Հայքի մէջ, որ գոյութիւն ունէր մ. թ. ա. 189 թուականից մինչեւ մեր թուականութեան 4րդ դարի վերջը: Ասել է թէ՝ համարեա վեց հարիւր տարի գոյութիւն ունէր Մեծ Հայաստանը, որպէս միասնական ստրկատիրական պետութիւն, որ յետագայում ընկաւ աւատապետական յարաբերութիւնների ձեւաւորման հետեւանքով: Հայ ժողովուրդը սակայն յարատեւեց եւ հասաւ մինչեւ մեր օրերը:

Ակադ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ

1929 Ապրիլին, չափազանց յուզուած պահակ մը վազելով մտաւ այն քարայրը, որ Քիանկ-Սի բլուրներուն վրայ կը գտնուէր եւ «Կարմիր աւազակներ»ու պետին իբրեւ բանակատեղի կը ծառայէր:

— Դուրսը աղջիկ մը կայ, ըսաւ: Եկաւ լերան միւս կողմէն, Զանկ Քայ Շէքի յառաջապահներուն մէջէն անցնելով: Կ'ըսէ, թէ կ'ուզէ մեզի հետեւիլ, որովհետեւ կը հաւատայ, թէ մենք պիտի շահինք:

Պահակը թերահաւատ էր: Իրեն կասկածելի կը թուէր լաւատեսութիւնը աղջըկան, որ պէտք է գիտնար, թէ Զանկ Քայ Շէքի մէկ միլիոն զինուորները պաշարած էին խորհրդային Քիանկ Սիի փոքրաթիւ անկանոն ուժերը:

Խորհրդային Քիան-Սիի նախագահ Մաօ Ցէ Թունկ ուսերը վեր վերցուց եւ ըսաւ.

— Անշո'ւշտ պիտի շահինք: Աղջիկը ներս բեր:

Երեք ամիս ետք, այս նորեկ հետեւորդը եղաւ Մաօ Ցէ Թունկի երկրորդ կինը:

Մաօ երբեք, ոչ իսկ մէկ վայրկեան դադրած էր հաւատալէ, թէ իրաւունքը իր կողմն էր եւ թէ անպարտելի էր: Ճիշդ ասիկա է իր ուժը, նաեւ՝ իր տկարութիւնը... Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան պետն է ըստ էութեան 1927էն եւ պաշտօնապէս 1935էն ի վեր: Իր ժամանակակիցներէն ոչ ոք իրեն չափ իր ձեռքերուն մէջ պահած է իշխանութիւնը, բացի Փորթուկալի ղեկավար Սալազարէն:

Մաօ Չինաստանի համայնավար կուսակցութիւնը համոզած է, թէ ապրող Լենինն է, իրական մարքս-լենինեան հաւատամքի պաշտպանն ու պահապանը:

Չինաստանի 90 միլիոն պուտտայականները համոզած է, թէ կենդանի Պուտտան է, իր մեծ նախորդի վարդապետութեանց պահակը: Բողոքականներն ու կաթոլիկները համոզած է, թէ իրենց երազած շահը կը պահանջէ, որ զինք ընդունին իբրեւ պետ: Անդէտները եւ գաղափարաբականօրէն անտարբերները համոզած է, թէ ինք ալ անդէտ է:

Բայց ամբողջը չէ:

ԼԻՈՒՊԻՄՈՎ, ՍԻՐԵԼԻ ՔԱՂԱՔ

Ճիշդ է որ մուժիկ մը քիչ մնաց ինքզինքը վտանգի ենթարկէր, հետեւեալ ձեւի հարցումներով.— «Ո՞վ է այս Թիխոմիրովը... Ինչո՞ւ համար այս բոլոր պատիւները կ'ընեն իրեն...: Բայց կոպիտ այդ մուժիկը ամէն կողմէ իսկոյն կըշտամբուեցաւ.

— Ի՞նչպէս: Տակաւին չե՞ս ճանչնար մեր Լէոնիտ Իվանովիչը... բնաւ չե՞ս լսած Լէոնիա Թիխոմիրովի մասին... Չե՞ս գիտեր որ հեծանիւի գործատան մեր գլխաւոր մեքենագործն է... Ուրկէ՞ կուգաս, գիւղացի'... Որջդ վերագարձիր, տգէտ արարած:

Ոչ ոք կը զարմանար թէ Լիոնիայի պէս երիտասարդ մը, երէկ տակաւին անծանօթ, հեծանիւի գործաւոր, մէկ օրէն այսքան բարձրանար: Եւ ընդհակառակն, ամէնքը կը զարմանային որ մինչ այդ Լիուպիմովի մէջ ոչ ոք մտածած էր տնօրէնի պաշտօն մը տալ Լէոնիտ Իվանովիչին: Իրապէս որ մեր համայնքի ղեկավարները իրենց գլուխներուն մէջ կուտ չունին, որոնք չէին կրցած ըստ արժանւոյն գնահատել այս անձնաւորութեան արժանիքները, ղեկավարի իր կարողութիւնները:

— Այս բոլորը Թիչչէնքոյի յանցանքն է, կ'ըսէր ժողովուրդը: Ինքը առաջինն էր որ փայտ դրաւ մեր խեղճ Լիոնիային անիւին մէջ: Տեսէ'ք թէ այսօր ինչպէս իր յանցանքը կը քաւէ... Ո'չ. բայց դիտեցէ'ք զինքը, հոն, իբրեւ թէ կաթուած իջեցուցած ըլլար, անկարող է նոյնիսկ իր խոշոր ձեռքերը իրար միացնելու... Գլուխը կախ, ոտքերը ծուռ, կարծես թէ ամանը փուռէն դուրս հանելու երկժանի մը ըլլար... Անծեղ... արիւնարբու... գարշելի արարած...

Այս խօսքերը հասան քնացած ծծկեր երախայի մը ականջներուն, երկու ամսուան մանկիկ մը, մօրը գրկին, տակաւին անկարող իր փոքրիկ գլուխը վեր առնելու: Փաթթուած իր լաթերուն մէջ, երիտասարդութիւն մը առած բերած էր զայն, որպէսզի տողանցքը դիտէ: Ուրեմն այս մանկիկը արթնցաւ, ազատեցաւ լաթերէն եւ, սուր կազկանձիւնով մը մինչեւ ականջները ցուցադրելով անատամ իր լինտերը, պոռաց.

— Կ'ուզեմ, ըսաւ, կը պահանջեմ որ Լիոնիա Թիխոմիրովը մեր քաղաքին ցարը ըլլայ:

Որոտընդոստ ծափահարութիւններ խլացուցին մանկական այս ճուոցները: Տարուած, ամբողջ բնակչութիւնը կը ծափահարէր եւ կը կրկնէր այսքան սիրելի դարձած այդ ռուսական անունը.

— Լիո-նիա Թի-խո-մի-րով... Լիոնիա Թի-խո-մի-րով:

Եւ յետո՞յ, ի՞նչ կրնար պատահիլ յետոյ: Լիոնիայի կերպարանքը բաժնուեցաւ բազմութենէն: Կը ցուցադրէր կապարի գոյնով իր հագուստը: (Ահա թէ ինչո'ւ առտուընէ ի վեր հագուած շքուած էր) եւ չփոթելու չափ երկչոտ հով մը: Հրապարակին մէջտեղ կեցած, հին ձեւով, գլխաւոր չորս ուղղութիւններուն վրայ ողջոյն տուաւ եւ ըսաւ.

— Ներեցէք ինծի, ընկերներ, որ չեմ հասկնար շուրջս կատարուող այս բոլոր յուզումը: Ես արժանի չեմ ձեր ազնուութեան: Բայց քանի որ այս է ձեր փափաքը, ձեր հրամայական պահանջքը, ստիպուած եմ ընդունելու: Ձեր տրամադրութեան տակն եմ, քանի որ ատ է ժողովուրդին փափաքը, բայց, կը պաղատիմ, հեռացուցէք ինձմէ անհատի բոլոր պաշտամունքները: Որոշ ժամանակի մը համար, ձեզմէ պիտի խնդրեմ նաեւ որ ծանրաբեռնէք զիս Արդարութեան, Պաշտպանութեան եւ Ներքին նախարարութիւններու պաշտօններով: Հասկնալի է որ «թագաւորութեան» գաղափարը ջընջուելու վրայ է, բայց լաւ գիտէք, եղբայրներ, թէ մեզի համար դժուար է հրաժարիլ բոլոր հսկողութիւններէն: Այս չէ՞ ձեր ալ կարծիքը, Սէմիոն Կաւրիլովիչ Թիչչէնքօ, մեր նախկին պետ եւ հրաժարեալ քարտուղար:

Լռութիւն մը ինկաւ հրապարակին վրայ:

— Լիոնիա, թո'ղ զիս, հեծեց Թիչչէնքօ իր թառին բարձրութենէն. թո'ղ զիս կ'ըսեմ, կրկնեց սպառնագին ձայնով մը, առանց սակայն կարենալ որեւէ շարժում ընելու:

Լիոնիա չպատասխանեց, բայց կարելի էր տեսնել թէ ինչպէս իր ոսկրուտ ծնօտը պրկուեցաւ, այնպէս որ ճակտին վրայ ցցուեցան երկու երակներ: Ինչ որ կը նշանակէր. «կրնաս ուղածիդ չափ աղաչել պաղատիլ, Սէմիոն Կաւրիլովիչ, բայց օգուտ չունի, թող պիտի չտամ քեզ»:

Վիպագիրը կը պատմէ թէ իրականութեան մէջ Լիոնիտ գիտական պետական հարուած մը իրագործած է: Նոր պետը ուղղակի տարուած է ամենազօր գիտութենէն:

Իր գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնար յաւիտենական շարժումը, պարենաւորուած իր առանցքին շուրջ Երկրագունդին թաւալումէն: Կնքուած նամակով մը զըրկած էր իր մեքենային յատակագիծը մայրաքաղաքի Գիտական Ակադեմիային: Պատասխան, ըստ սովորութեան, չստացաւ անշուշտ գիւտին հնարիչը: Աւանդապաշտները կը գոցէին ապագայի ճամբան:

(2 – Շար.)

Շարունակ նիւթ կը հայթայթէ իր շուրջ ստեղծուած առասպելին՝ լողալով դեռ մը անցնելով, բանաստեղծութիւն մը գրելով ու դասականօրէն կատարեալ ու ժողովուրդէն սիրով ընդունուող ճառ մը արտասանելով:

1964 Հոկտեմբեր 1ին, համայնավար Չինաստանի հիմնադրութեան 15րդ տարեդարձին առթիւ, անգլիացի լրագրող մը Մաօն տեսած է պատուանդանի մը վրայ, իր հսկայ դիմանկարին տակ, բարեւելով այլեւս հայրենաւանդ դարձած տողանցքը երիտասարդներուն: Անոնք իրենց կռնակին կը կրէին ինը մեթր բարձրութեամբ ցուցատախտակ մը, ուր Մաոյի պատկերը գծուած էր:

Լրագրողը կենդանի Մաօ Ցէ Թունկը կը ներկայացնէ իբրեւ «փոքրիկ մարդ մը, գրեթէ անտեսանելի հոն հաւաքուած բազմութեան: Կերպով մը կը զգացուէր, թէ այդ պատիւները Մաոյին, կենդանի Մաոյին համար չէին, այլ իր դիմանկարին, իր անձին, որ այլեւս առասպելական է»:

Համանման տեղեկութիւններ տրուեցան եւրոպական եւ ամերիկեան թերթերուն կողմէ, որոնք լուսանկարներն ալ հրատարակեցին Ֆրանս. նախարար ու գրագէտ Մալրոյի Չինաստան կատարած պաշտօնական այցելութեան առթիւ:

Մաօ, որ 72 տարեկան է ներկայիս, արտաքնապէս կը մնայ նոյնը: Ինչպէս ուրիշներ կ'ըսեն՝ չէ ընկճուած: Լիալուսնի պէս կլոր դէմքով եւ ասիական մշտատեւ ժպիտով մը: Բաւական ճաղատ գլուխով, բայց դեռ սեւ մազերով: Կղակին՝ խալ մը: Սովորական բանուորական համազգեստ մը — պերճագոյն տեսակէն — կը ծածկէ իր գիրուկ մարմինն ու որովայնը: Արտաքին մը, որ կը հերքէ բռնապետներուն մասին միշտ տարաձայնուած երիտասարդական առուգութիւնը:

Մաօ Ցէ Թունկ ներկայիս Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան նախագահն է միայն: 1958ին հեռացաւ Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն: Սակայն տարակոյս չկայ, որ Չինաստանի գերագոյն ղեկավարն է, զօրավարն ու գաղափարախօսը, առաջնորդն ու համայնավարութեան մեծ քահանայապետը Ասիոյ մէջ: Մաոյի հանդէպ պաշտամունքը շատ աւելի մեծ է, քան Սովետներուն կողմէ Սթալինի եւ Գերմաններու կողմէ Հիթլէրի հանդէպ ցոյց տրուածը: Զայն կը կոչեն «միակ եւ համաշխարհային միտքը», «Չինաստանի համար յաւիտենական ներշնչման աղբիւր» եւ «մեր լոյսն ու ջահը»:

Մաօ ծնած է 1893ին, Հունանի գիւղերէն Սաօ Սանի մէջ: Հունանի նահանգը կը գտնուի հարաւ-արեւելեան Չինաստանի մէջ: Բարեբեր շրջան մը ըլլալուն համար կը կոչուի «Բրինձով լեցուն աման»: Մաոյի հայրը բաւական հարուստ գիւղացի մըն էր: Մաօ փոքր տարիքէն սկըսաւ ատել հայրը, որ կը ծեծէր եւ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, ծախսելու համար դրամ չէր տար իրեն ու գրեթէ անօթի կը ձգէր զինք:

Մաօ իր կենսագրական յուշերուն մէջ շատ չի խօսիր իր ուսման մասին, բայց իր ուսուցիչներէն մէկը կ'ըսէ, թէ Մաօ չոր գլուխ էր թուաբանութեան մէջ: Կուսակցութեան «պետ» ըլլալէ առաջ, իր սերտ գործակիցները կ'ըսէին, թէ դիտութիւններու մասին գաղափար չունէր ու կը խորշէր անոնցմէ: Յետագային, Փոլիթ Բիւրոյի նախկին անդամ Չիանկ Քուօ Թաօ ըսաւ, թէ Մաոյի «վարչական կարողութիւնները անբաւարար էին, իսկ յիշողութիւնը՝ դէմքերու եւ մանրամասնութեանց մասին՝ տկար»:

Մայրը, որ անգրագէտ էր, կ'ուզէր, որ տղան պուտտայական կրօնաւոր ըլլայ: Բայց Մաօ, իր ծննդավայր նահանգին մէջ, հինգ-վեց զանազան դպրոցներ գընաց, կարդալով ինչ որ կ'անցնէր ձեռքը: Այսպէսով գտաւ չինական ու ճափոնական հին պատմութիւնները, յեղափոխական թերթերը, ապա Ատամ Սմիթը, Տարվինը, Միլը, Սփենսըրը եւ Մոնթեսքիէօն: Իր ինքնակենսագրութեան մէջ կը գրէ. «Բանաստեղծութիւն, պատմուածք եւ Հին Յունաստանի առասպելներ խառնեցի Ռուսիոյ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու պատմական եւ աշխարհագրական ուսումնասիրութեանց»:

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Չորեքշաբթի, Փետրուար 16ին, երեկոյեան ժամը 21,30ին, հակառակ տեղատարափ անձրեւին, հակառակ նաեւ շաբաթամէջի անպատեհութեան, Մարսէյլէն եւ շրջաններէն Հայեր բերնէ բան լեցուցած էին Սալ Մազընօն՝ պանծացնելու համար Վարդանանց հերոսամարտը:

Բացումը կատարուեցաւ «Բամ փորոտան»ով: (Դաշնակ՝ Բաֆֆի Արզումանեան): Նորակազմ փոքրիկ երդչախումբ մը յաջողութեամբ երգեց «Թէ հայրենեաց պսակադիր»ը: Օր. Սեդա Թիւթէլեան յստակ առոգանութեամբ եւ ապրումով արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց» քերթուածը: Ապա Օր. Ալիս Շամիրեան քնքոյշ ձայնով երգեց «Լռեց ամպերն» դաշնակի ընկերակցութեամբ Բաֆֆի Արզումանեանի:

Այնուհետեւ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ թեմակալ Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկոպոս:

Առաջնորդը նախ յիշատակեց մեր պատմահօր շատ ծանօթ եւ շատ յատկանշական խօսքը՝ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի մասին եւ ապա դիտել տուաւ, թէ այսօրուան յիշատակի հանդիսութիւնը եւս փաստ մըն է, որ մեր ժողովուրդը թէեւ «փոքր ածու»՝ այսուհանդերձ «արիութեան շատ գործեր» կատարած է, արձանագրած պատմութեան էջերուն մէջ:

Շարունակելով իր խօսքը, Արտաւազդ եպիսկ. պատմական գիծերով պատկերացուց Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի վիճակը այդ օրերուն: Շատ իրաւամբ դիտել տուաւ, թէ 301ին, այսինքն քրիստոնէութեան պաշտօնական մուտքի օրերուն, «քրիստոնէութիւնը շատ շուտով տարածուեցաւ, որովհետեւ արդիւնք էր երկուեւկէս դարերու յարաճուն խմորումի մը»:

301էն մինչեւ 404 կամ 406 քրիստոնէութիւնը տակաւին հեռու էր ապրուած եւ էապէս իւրացուած կրօնք մը ըլլալէ Հայերուն համար, որովհետեւ եկեղեցիի լեզուն ասորերէն կամ յունարէն էր:

«Կացութիւնը կը ծնի մարդարէն, պահանջքը կը ծնի առաքեալը»: Այսպէս ալ այդ թուականներուն հրապարակ ելան երեք լուսաւոր դէմքեր — Վռամշապուհ արքան, Սահակ կաթողիկոսը եւ Մեսրոպ Մաշտոցը, որոնց միասնական ջանքերով մեր ժողովուրդը օժտուեցաւ ազգային գիրերով եւ, ուրեմն, գրականութեամբ:

Միշտ յենլով պատմական տուեալներու վրայ, Արտաւազդ եպիսկ. բնորոշեց Վարդանանց շարժումին եւ զոյամարտին դըրդապատճառները եւ, մանաւանդ, անոր արժէքը մեր պատմութեան մէջ:

Այս խիստ շահեկան բանախօսութիւնը, որ ունկնդրուեցաւ մեծ հետաքրքրութեամբ, առիթ մը եղաւ կրկին հաստատելու գիտակից հոգեւորականութեան մը արժէքը մեր իրականութեան մէջ:

Վահրամ Ճառայեան յաջող մեկնաբանութեամբ արտասանեց Յ. Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղը»: Ապա ներկաներուն համար գեղեցիկ անակնկալ մը եղաւ նոյն բանաստեղծութեան շատ դժուար բայց շատ գեղեցիկ երգին սքանչելի երգեցողութիւնը (Շ. Պէրպէրեան), զոր կատարեց Օր. Ա. Շամիրեան:

Վարդանանց յիշատակի հանդէսը վերջ գտաւ Առաջնորդ Հօր պահպանիչով:

Խօսնակի դերը ստանձնած էր Մասիս Գուլումեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Աւանդութեան հետ հանքածուխը՝ Անգլիոյ ամէնէն թանկագին նախանիւթն է:

ՓԻԷՐ ՏԱՆԻՆՈՍ

×

Անգլիացիք արուեստի գործով մը կը հետաքրքրուին միայն այն ատեն, երբ իրենց ըսուի թէ անբարոյական է:

ՕՍՔԸՐ ՈՒԱՅԼՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՀԻՒՐԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

—o—

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ «ԱԶԴԱԿ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Լիբանահայ Բժշկական Միութեան հրաւէրով Փետրուար 18ին Պէյրութ ժամանած են Հայաստանի ականաւոր բժիշկներէն սրտի մասնագէտ եւ վիրաբոյժ՝ Փրոֆեսէօր Անդրանիկ Ճաղարեան եւ հանրային առողջապահութեան հարցերու մասնագէտ՝ Փրոֆ. Լեւոն Յարութիւնեան:

Հիւրերը յաջորդաբար այցելած են զանազան վայրեր՝ Պաալպէք, Այնճար, Զահլէ, Պէյթ Էտտինի պալատը, ինչպէս նաեւ Աղունէի ազգ. բուժարանը:

Այցելելէ ետք հիւանդանոցին գլխաւոր բաժանմունքները, կէսօրին ճաշեցին բուժարանին մէջ: Ճաշին ընթացքին բուժարանի Խնամակալութեան եւ Բժշկ. Միութեան ատենապետ Տոքթ. Յ. Գասապեանի բարի գալուստի մաղթանքներէն ետք, խօսք առին նաեւ փրոֆեսէօրներ Ճաղարեան, Յարութիւնեան, Յ. Ենիգոմշեան եւ Տոքթ. Յ. Սաղըրեան: Յարգելի հիւրերը հիացումով արտայայտուեցան, թէ առանց պետական միջոցներու, շինարար հայ ժողովուրդը կրցած է այսպիսի հաստատութիւն մը իրականացնել: Շնորհակալութեան խօսք ուղղեցին նաեւ կառավարութեան եւ արաբ ժողովուրդին:

Կէսօրէ ետք, խումբը այցելեց երեք հոգեւոր պետերուն:

Անթիլիասի մէջ, փրոֆեսէօրները եւ բժշ. Միութիւնը նախ մէկական ծաղկեպսակ դրին Նահատակաց Յուշարձանին: Ապա ընդունուեցան Խորէն Կաթողիկոսին կողմէ: Խօսակցութեան ընթացքին, Վեհափառ Հօր «ազգային հիւանդանոց մը ունենալու ընդհանուրին ցանկութիւնը պէտք է այլեւս իրականութիւն դարձնել» յայտարարութիւնը խանդավառ ծափերով ընդունուեցաւ բժիշկներու կողմէ: Այնուհետեւ, խումբը մեկնեցաւ կաթողիկէ պատրիարքարան՝ այցելելու Պետրոս Իգնատիոս ԺԶ. պատրիարքին: Վերջին այցելութիւնը տրուեցաւ աւետարանական համայնքի նախագահ Վեր. Յ. Ահարոնեանին:

Փետրուար 21ին, Հայաստանի ականաւոր դէմքերը այցելած են «ԱԶԴԱԿ»ի խմբագրատունը եւ շահեկան տեղեկութիւններ տուած Հայաստանի բժշկական եւ առողջապահական նուաճումներու շուրջ:

× Հայաստանեան հիւրերու Փարիզի «կայտերը», որոնք «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը այցելելու արտօնագիր չէին տուած իրենց «ապրանքներուն», ապահովաբար շատ վրդոված են այն ազատութեան համար՝ զոր վայելած են Հայաստանեան հիւրերը Պէյրութի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մօպրէ այս խօսքին պատասխանը պիտի տար, բայց յանկարծ դուռը կռնակի վրայ բացուելով մարդ մը ներս մտաւ եւ ուղղակի կարմիր սպիով մարդուն քով վազելով բաներ մը ըսաւ անոր:

Կարմիր սպիով մարդը սարսռաց:

— Եկո՛ւր, Սթէֆօ, եկո՛ւր... շո՛ւտ... պոռաց:

Եւ դուրս նետուեցաւ:

Երկու մարդիկը անոր ետեւէն դուրս խոյացան:

Մօպրէ եւ գեղանի Մանուէլա սենեակին մէջ առանձին մնացին:

Գերեզմանային լռութիւն մը տիրեց:

Պահ մը վերջը Մօպրէ ըսաւ.

— Մանուէլա, ես առաջուընէ գիտէի որ դուն այս գիշեր զիս պիտի մատնէիր:

Մանկամարդ կինը սարսռաց, բայց գըլուխը չկրցաւ վեր բարձրացնել:

— Այո՛, գիտէի թէ զիս պիտի մատնէիր բայց բնաւ միտքէս չէի անցըներ որ Յուդային պէս համբուրելով պիտի մատնէիր, շարունակեց Մօպրէ մելամաղձոտ շեշտով մը:

Այս խօսքին վրայ, մանկամարդ կինը մէկէն ի մէկ ոտքի ցատկելով, պատի պէս ճեփ ճերմակ կտրած եւ տերեւի մը պէս դողդղալով, կակազեց.

— Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ ըսիր:

— Ոչ թէ միամտաբար, այլ գիտակցաբար եկայ այս երեկոյ հոս, շարունակեց Մօպրէ:

— Ըսել է ամէն բան գիտնալով դարձեալ եկա՞ր, գոչեց Մանուէլա այս անգամ բոլորովին խռովելով:

— Այո՛, բայց վերջին պահուն զգացած խղճի խայթդ վարձատրելու համար էր որ եկայ...: Հասկցայ թէ զղջալ սկըսած էիր եւ արժեցնել ուզեցի այդ զըղջումը...:

Մանկամարդ կինը կրկին իր դէմքը երկու ձեռքերովը ծածկեց:

— Գիտեմ, զիս այս տունին մէջ պիտի բռնէին եւ ոչ թէ դրան առջեւ, շարունակեց խմբագիրը: Բայց դուն ըրածիդ վրայ մտածելով զիս հեռացնել փորձեցիր... չուզեցիր որ տունէն ներս մըտնեմ...: Շնորհակալ եմ, ա՛տ ալ բան մըն է...: Ահա զղջումիդ փոխարէն պարտքս վճարեցի...:

— Պէտք էր սակայն որ քեզ ատէի, որովհետեւ Փավլօն դուն սպաննեցիր, գոչեց մանկամարդ կինը այնպիսի շեշտով մը, որուն մէջ անկեղծ զղջումի մը չես գիտեր ի՛նչը կար:

— Քեզ խաբեր են, Մանուէլաս. ես ոչ թէ Փավլօն սպաննեցի, այլ ինքզինքս պաշտպանեցի, պատասխանեց Մօպրէ հանդարտ ու քաղցր շեշտով մը: Ես Փավլօն չէի ճանչնար. հաւանաբար ուրիշներէն դրդուած՝ ան զիս թատրոնին մէջ նախատեց... այս կնճռոտ հանդոյցին մէջ մարդիկ կան որոնք իմ մեռնելուս մէջ անհատական շահեր ունին եւ Փավլոյի միջոցաւ զիս մէջտեղէն վերցնել ուզեցին...: Այդ մենամարտը առաջուընէ ծրագրուած ծուղակ մըն էր որուն մէջ ինկայ անգիտակցաբար...: Դժբախտաբար Փավլօն այդ անգութ մարդասպաններուն զոհ դնաց...: Ես պարզապէս ինքզինքս պաշտպանեցի:

Այս միջոցին, պարտէզէն ատրճանակի մը պարպուելուն ձայնը լսուեցաւ, որուն յաջորդեց կռիւի աղմուկ մը: Մանկամարդ կինը պատուհանին քով վազեց:

Դուրսէն աղաղակ մը լսուեցաւ որ կը պոռար.

— Հասի՛ր, Փիէ՛ր, հասի՛ր... շո՛ւտ:

Մօպրէ, հակառակ կապուած ըլլալուն, սաստիկ շարժում մը ընելով կապերը փրցնել ուզեց, որովհետեւ Մօրիսի ձայնը ճանչցած էր:

— Մանուէլա՛, Մանուէլա՛, եթէ կուրծքիդ տակ սիրտ մը ունիս, քակէ՛ կապերս, գոչեց խմբագիրը: Չե՞ս լսեր, ընկերներս կը սպաննեն:

Մանկամարդ կինը ասդին դառնալով՝ խեղդուկ ձայնով փսփսաց.

— Դուն ալ Փավլօն սպաննեցիր:

Մօպրէ կատաղութենէն ինքզինքը ուտել սկսած էր:

— Անիծեալ կին, անիծեալ արարած, գոչեց ան: Ընկերներս քեզի ի՞նչ ըրին որ:

— Ես զանոնք չեմ ճանչնար, կմկմաց Մանուէլա,

Փիէր մեքենաբար ոտքի ելաւ եւ անոր երեսն ի վեր պոռաց.

— Ցեխով շաղախուած է եղեր քու հոգիդ, մարդասպա՛ն:

Եւ չկարենալով ոտքի վրայ կենալ, գետին տապալեցաւ:

— Լռէ՛, լռէ՛, գոչեց Մանուէլա:

Եւ անոր վրայ ծռելով, կապերը քակել փորձեց:

— Շո՛ւտ ըրէ, շո՛ւտ ըրէ, հիմա զանոնք պիտի սպաննեն, թոթովեց ընկերասէր երիտասարդը:

Բայց մանկամարդ կինը ինչ որ ալ ըրաւ, չկրցաւ կապերը քակել:

— Շո՛ւտ, դանակ մը առ եւ կտրէ, գոչեց Փիէր:

Մանուէլա ոտքի ցատկելով դարակի մը քով վազեց եւ հոնկէ մկրատ մը խլելով իր սիրահարին քով դարձաւ եւ սկսաւ անոր կապերը կտրել...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հաբախարը· Մխիթեան Ֆրանսայի չը-ջանի կեդր· վարչութիւնը իր խորին ցա-ւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Արշուհան – Ուզունեանի եւ իր զաւակնե-րուն ու ընտանեկան պարագաններուն ի-րենց ամուսինին եւ հօր՝ Լիոնի մասնա-ճիւղի անդամ Մխաք Արշուհան – Ու-զունեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ· ԽԱԶի Վիէնի մասնաճիւղը չնոր-հակալութեամբ ստացած է տասը ֆր· Պ· Պետրոսեանէ իր թոռնիկին ծննդեան առ-թիւ : 30 ֆր· ալ Պ· Թորոսեանէ իր տը-ղուն ամուսնութեան առթիւ :

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ Ա-րեւագալի արարողութիւն յետ պատա-րագի :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԷՔՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Էքսի Նորակազմ Քեռի Խումբին, այս կիրակի ժամը 16ին Սալ տը լա Միւթիւալիթէ, 6 Ռիւ Էսփա-բիատ (Սեֆիւրիթէ Սոսիալի մօտ)։

Կը խօսի Թեմիս առաջնորդ
ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆ

Նիւթ·— *Վարդանանցի նպատակը*։
Գեղարուեստական բաժին
Մուտքը Ազատ է։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաս-տան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաս-տան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայինիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթ-նամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտ-ներով որոնց մանրամասնութիւնները յե-տագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտա-լու համար :

Գիները են·— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱԶի Պանեէօ - Քաչանի մասնա-ճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին, Օր· Գոնչէկիւլեանի բնակարանը՝ 23 Րիւ Լավուազիէ։ Կարեւոր օրակարգ :

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՏԱԼԻԱ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ

—o—

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻԻ
ԱԴՐԻԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՉ ԱՓԵՐԸ
15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարտ 30 Կառ տը Լիոնէն։
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 13 Կառ տը Լիոն :

ՁԵՐՎԻԱ (Ռավեննա), փառաւոր վայր մը իր դեղեցիկ անտառով :

Բնակութիւն առաջին կարգի պանդոկի մը մէջ (Լուսնկօմառէ) ծովուն դիմաց, տաք եւ պաղ ջուրով սենեակներ, տուշ, հեռաձայն, պատշգամ :

Խնամուած եւ առատ ուտելիք

Պատյանները դլխաւորաբար Ռավեննա, Սան - Մարինոյի Հանրապետութիւն եւն։

Շատ սահմանափակ տեղեր : Արձանա-գրուիլ որքան կարելի է չուտ :

ԳԱՐՆԱՆԱՁԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Մասնակցութիւն·— 395 ֆր·, կանխա-վճար, արձանագրութեան՝ 100 ֆրանք :
Ընկերութեան անդամակցութիւն՝ 10 ֆր· տարեկան :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
Le Délégué EDOUARD DJEZIRIAN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՌՈՋԻ ԱՐՄԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ս· Գրիգոր Լուսա-ւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Կի-րակի (6 Մարտ) երեկոյեան ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ։

Տոմսակները ապահովել Հոգաբարձու-թեան անդամներուն մօտ եւ թատրոնը։

Հ. Յ. Դ.

Վիէնի Հ· Ց· Դ· Ամի կոմիտէի ընկե-րական ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Շատ կար-ևոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պի-տի առնուին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդին, Կիրակի (Մարտ 6) ժամը 15էն սկսեալ ուշ գիշեր, Ազգա-յին Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ։

Կընախագահէ ընկ· Տ· ՋԷԳԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ· Ց· ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ, խնջոյք։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Օհանջանեան ակումբը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ (Մարտ 5) ԺԱՄԸ 22ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ, *ՄՓԼԱՆՏԻՏ* ՊԱՆԴՈԿԻ ՍՐԱՀ-ՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ս· ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը մասնակցի

ՌՈՋԻ ԱՐՄԷՆ

որուն կ'ընկերակցի HENRI POULAT ET SON ENSEMBLE
JO VALLON, RAOUL POL avec leur Group-Personality

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ· Ց· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ « ԴՐՕ » խումբին կողմէ
Շաբաթ (5 Մարտ) երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Պոռնի օդակայանի շէնք սրահներուն մէջ։

Կը նուագէ
ROGER GREVAT ET SON ENSEMBLE
(Ձայն-պատկերասփիւռի ծանօթ նուագախումբը)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Լիոնի Լեհական Փոլքլորին «Սլաւ» խումբը, լեհական ազգային պարերով ու անակնկալներով։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Ամբողջ հասոյթը կը յատկացուի Տեսինի Հ· Ց· Դ· Տան Նորոգութեան
Ամապարեցէք այժմէն ապահովել ձեր տոմսերը։
Դիմել Նոր Սերնդականներու։

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին :

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի շրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ դայլիկները պիտի ներկայ-ցընեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանու-թիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ :

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ· երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայկական նուագախումբով »

Պատրաստուած Հայ Արիներուն նուագախումբին կողմէ
Հայերէն զաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ
Գունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ :

Պիւֆէ *Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք*

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած
Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին
THEATRE DES ARTSի շէնք սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet
Կը ներկայացուի

ՎԱՐԾԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ
Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԵՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիճի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ՇԱՆՕԹ·— Թատերդութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ։ Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորու-թիւնը։ ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45։

Տոմսերու համար դիմել՝
U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՔԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՐՏ

JEUDI 3 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10550

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.550

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Բ.

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ Մոսկուա փոխեց իր քաղաքականութիւնը հանդէպ Քիւրտերուն :

Այս փոփոխութիւնը արդիւնքն էր Կրեմլինի որդեգրած նոր ուղեգծին , — այն է՝ քաջալերել այն բոլոր յեղափոխական — ապստամբական շարժումները , որոնք ուղղուած են որեւէ պետութեան դէմ , «իմպերիալիստ» կամ ոչ : Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու քաղաքականութիւն :

Այդպէս է , որ 1945ին քաջալերեց Ուրմիոյ լիճի շրջանին՝ Մահապատի (Սաուճպուլաք) մէջ քրտական հանրապետութեան մը կազմութիւնը, իրանական հողի վրայ : Երկար չապրեցաւ այս Հանրապետութիւնը, որուն վարիչները բռնուեցան եւ կախաղան հանուեցան Իրանի կառավարութեան կողմէ : Մոսկուա ո՛չ մէկ փորձ ըրաւ ազատելու համար զանոնք ,— լքեց իրենց բախտին :

Ներկայիս քրտական հարց չկայ Թուրքիոյ, Իրանի եւ Սուրիոյ մէջ : Միայն Իրաքի հիւսիսային շրջանին մէջ է, որ քիւրտ ազգայնականները ըմբոստութեան դրօշ պարզած են Պաղտատի կառավարութեան դէմ , գլխաւորութեամբ ծանօթ ցեղապետ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի :

Այս վերջինը Նուրի Սայիտի կառավարութեան հալածանքներէն փախչելով ապաստանած էր Կովկաս, վայելելով խորհրդային իշխանութեան հովանաւորութիւնը :

1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը՝ Ֆէյսալ Բ. թագաւորի գահաժառանգ Ապտէլ Իլահի եւ Նուրի Սայիտ փաշայի ըսպանութեամբ՝ տապալած էր թագաւորական վարչաձեւը եւ հանրապետութիւն հաստատած , Զօր. Ապտէլ Քասըմի մենատիրութեամբ :

Պարզանի յարմար առիթը գտած էր վերադառնալու Իրաք՝ իրեն հաւատարիմ մարդոց հետ : Պաղտատի մէջ ողջագուրուած էր Զօր. Քասըմի հետ եւ անկէ խոստում առած Քիւրտերու ինքնավարութեան մասին : Եւ իսկապէս երեք տարի լայն ազատութիւն վայելեցին Իրաքի Քիւրտերը, որոնք զօրավիգ կը հանդիսանային Զօր. Ապտէլ Քասըմի կառավարութեան :

Այս վերջինը 1961ին քաղաքականութիւնը փոխեց եւ նոյն տարուան Սեպտ. 11ին Հիւսիսային Իրաքի մէջ Քիւրտերը զէնքի դիմեցին :

1963 Փետրուար 8ին Պաաս կուսակցութեան պատկանող զինուորականներ վերջ տուին Ապտէլ Քասըմի մենատիրական իշխանութեան եւ ձեռք առին կառավարութիւնը :

Նոր վարչաձեւին վրայ մեծ յոյսեր դրած էին Քիւրտերը, որոնք Պաղտատի մէջ բանակցութիւններ կը վարէին ներքին ինքնավարութիւն ստանալու համար : Քիւրտ պատուիրակները ա՛յնքան լաւատես էին, որ չէին վարաներ դժուար ընդունելի պայմաններ առաջարկելէ :

1963 Յուլիս 10ին բանակցութիւնները խզուեցան եւ կռիւները վերսկսան :

Նոյն տարուան Նոյեմբեր 18ին խումբ մը զինուորականներ՝ Զօր. Արէֆի գլխաւորութեամբ՝ տիրացան իշխանութեան : Քիւրտերը նոր յոյսերով օրօրուեցան :

Նոր կառավարութիւնը 1964 Փետրուար 10ին Մուսթաֆա Պարզանիի հետ ստորագրեց զինադուլի համաձայնագիր մը :

Երկար չտեւեց զինադուլը : Կռիւները վերսկսան եւ կը շարունակուին մինչեւ այսօր :

1964 Մայիս 3ի Սահմանադրութիւնը Իրաքի Քիւրտերն ու Արաբները կը նկատէ իբրեւ Արաբական մեծ ազգի մը մասնիկը : Ասոր դէմ Քիւրտերը կ՛առարկեն, որ իրենք նոյն ցեղէն չեն , արիական են եւ ոչ թէ սեմական եւ 2500 տարուան պատմութիւն ունին : Քիւրտերը յիշուած են Քսենոփոնի «Նահանջ Բիւրուց»ին մէջ (Ք. Ա. 401ին) :

Ըստ քրտական աղբիւրներու, Քիւրտիստանի տարածութիւնն է 400·000 քառակուսի մղոն՝ 12 միլիոն բնակչութեամբ : Թուրքիոյ մէջ կ՛ապրին վեց միլիոն Քիւրտեր, Իրաքի մէջ՝ երկու միլիոն, Իրան՝ 3·5 միլիոն, Սուրիա՝ 400·000, Կովկասեան Հանրապետութեանց մէջ՝ հարիւր հազար : Քիւրտ փոքրամասնութիւններ կան նաեւ Աֆղանիստանի, Պելուճիստանի, Խորասանի եւ Լիբանանի մէջ :

Նախկին «Հօյպուն»ի տեղը գրաւած է « Քիւրտիսթանի Դեմոկրատ կուսակցութիւն»ը, որուն նախագահն է Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի եւ արտասահմանեան ներկայացուցիչը Տոքթ. Քեամուրան Պէտրխան (Փարիզ) :

Այս վերջինը քանիցս յուշագիր ներկայացուցած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, զեկոյցներ կը հրատարակէ միջազգային մամուլին մէջ եւ անդամ մըն ալ — երկու տարի առաջ — Ֆրանս. հեռատեսիլէն խօսեցաւ քրտական հարցի մասին :

Մոլլա Պարզանիի անունով բանակցութիւններ կը վարէ նաեւ իր գործակիցներէն Ճէլալ Թալապանի, որ յաճախ կը ճամբորդէ, քրտական պահանջները ծանօթացնելու համար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պետական վարիչներուն :

Ներկայիս մեծ թիւ մը կը կազմեն քիւրտ համալսարանական ուսանողները արեւմուտքի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ : Ունին իրենց կազմակերպութիւնները : Յարաբերութիւններ կը մշակեն ձախակողմեան հոսանքներու հետ : Եւ յոյսեր դրած են Մոսկուայի աջակցութեան վրայ ... :

Քանի մը տարի առաջ Մոնկոլիոյ պատուիրակը առաջարկած էր ՄԱԿի ընդհանուր ժողովի օրակարգին վրայ դնել քրտական հարցը : Շատ չանցած Մոնկոլիան ետ քաշեց իր առաջարկը ... անշուշտ Մոսկուայի հրահանգին վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԱՐՈՒՍԵԱԿ ՀԱՍԱՆ

—o—

« Լունա 9»ի Լուսնին վրայ դանդաղ էջքէն ետք, հրթիռ մը հասաւ նաեւ Արուսեակ : Մէկ ամսուան ընթացքին Ռուսերը կ՛արձանագրեն այս երկրորդ յաջողութիւնն ալ : Առջի օր Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ «Վէնիւս 3» հրթիռը, անցեալ Նոյեմբեր 16ին արձակուած, հասած էր Արուսեակ արբանեակին, մեր երկրագունտէն քառասուն միլիոն քիլմ. հեռու, հեռաւորութիւն մը որ հաւասար է հազար անգամ երկրի շրջագիծին : Աշխարհի բոլոր մասնագէտներուն կարծիքով խորհրդային այս նոր յաջողութիւնը ճշգրտութեան գլուխ գործոց մըն է : Իրապէս, առաջին անդամն է որ երկրային մարմին մը նախորոշուած շփման մէջ կը մտնէ արբանեակի մը մակերեսին հետ : Նախապէս «Վէնիւս» 1 եւ 2 չէին հասած իրենց նպատակին :

Թաս գործակալութեան հաղորդագրութիւն մը կը նշէ թէ «Վէնիւս 3»ի այս յաջողութիւնը թոյլ պիտի տայ որ յաղթահարուին միջ - մոլորակային թռիչքին համար չափազանց անհրաժեշտ կարգ մը դժուարութիւններ եւ ձեռք բերուին գիտական նոր տուեալներ : Հաղորդագրութիւնը ուրիշ մանրամասնութիւններ չի տար հրթիռի առաքելութեան մասին : Կ՛ենթադրուի թէ այս փորձը կը ծառայէ քննելու մոլորակին մակերեսն ու մթնոլորտը : Շնորհիւ ամերիկեան «Մարինըր 2» հրթիռին, ամիսներ առաջ գիտէինք թէ Արուսեակին մթնոլորտը կազմուած էր հաւանաբար բնածխային կազէ եւ թէ մակերեսին ջերմութիւնը կը բարձրանար քանի մը հարիւր աստիճանի : Հաւանաբար «Վէնիւս 3»ի փոխանցած տեղեկութիւնները գերազանցեն «Մարինըր»ինը :

Ռուսերը , այս նոր յաջողութենէն ետք, կրկին կը դառնան «տիեզերքի վազքին ախոյեանը» :

« Վէնիւս 3», մոլորակի մը վրայ էջք կատարած երկրային առաջին մարմինը , Արուսեակի վրայ պարզած է նաեւ Խորհ. Միութեան զինանշանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ պաշտօնապէս դիմում ըրաւ անդամակցելու համար ՄԱԿի, Լեհաստանի միջոցաւ : Որեւէ հաւանականութիւն չկայ որ Ուլպրիխթի դիմումին ընթացք տրուի : Այս առթիւ Պոնի տեղեկատուութեան նախարարութիւնը ճշդած է Գերմանիոյ դիրքը.— «Այսպէս կոչուած գերման դեմոկրատ Հանրապետութիւնը դիմած է որ ՄԱԿի անդամ ընդունուի : ՄԱԿի կանոնագիրը կը նախատեսէ որ այդ կազմակերպութեան անդամ կրնան ընդունուիլ միայն Պետութիւնները : Արդ ՄԱԿի անդամներու մեծ մասը դիւանագիտական յարաբերութիւն չունի Արեւելեան Գերմանիոյ հետ զոր չեն ճանչնար իբրեւ Պետութիւն » :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ 1971ին, դրամական նոր միաւոր մը պիտի հաստատէ : Այսպէս անգլիական ոսկին (սթերլինկ) իր անունը պահելով հանդերձ պիտի բաժնուի հարիւր երկրորդական միաւորի որուն անունը՝ փենի կամ սենթ, չէ ճշուած : Ներկայիս սթերլինկ քսան շիլինկի կը բաժնուի իւրաքանչիւրը՝ 12 փենցի : Այս վերածումը պիտի արժէ 1,7 միլիառ Ֆրանք : Այս որոշումին առաջին տպաւորութիւնն այն եղած է որ աշխատաւորականները ոչ մէկ կասկած ունին թէ պիտի շահին Մարտ 31ի ընտրութիւնները : Ծանօթ է որ Մեծն Բրիտանիա 1964ին, Վիէննայի մէջ, յայտարարած էր արդէն թէ տասը տարիէն պիտի որդեգրէ մեթրային դրութիւնը :

ՃՈՆՍԸՆ բանակցութեան նոր կոչ մը կրած է Հանոյի : Կ՛առաջարկէ ազատ ընտրութիւններ Հարաւային Վիէթնամի մէջ, որոնց պէտք է հետեւի հանրաքուէ մը հարաւային եւ հիւսիսային Վիէթնամի մէջ, միացման համար : Ճոնսըն յայտնած է նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են մեծ օժանդակութիւն մը տալու հիւսիսային Վիէթնամի, երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի : Նախագահը շեշտը դրած է երկու գլխաւոր կէտերու վրայ . — Ա) հարաւային Վիէթնամի ժողովուրդին կը մնայ ազատօրէն ընտրել իր կառավարութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները կը յարգեն այդ որոշումը : Բ) Հիւսիսի եւ հարաւի Վիէթնամին կը պատկանի ազատօրէն լուծել միացման եւ ապագայի հարցերը : Միւս կողմէ ներկայացուցչական ժողովը ընդունեցաւ Ճոնսընի դիմումը որ չորս միլիառ ութ հարիւր միլիոն տոլորի վարկ մը կ՛ուզէր դէմ դնելու համար Վիէթնամի պատերազմին ծախքերուն :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Տոքթ. Եուսէֆ Զուայէն կազմեց իր դահլիճը : Նոր կառավարութիւնը ունի քսան անդամ, մեծ մասը՝ Պաասի ձախ թեւէն, որոնք մասնակցած են պետական հարուածին : Զորս նախարարներ զինուորական են : Համայնավար մը, որ մաս կը կազմէր լուծուած Ազգ. ժողովին , հաղորդակցութեանց նախարարութիւնը ստացաւ : Արտաքին նախարար նշանակուած է փոխ - վարչապետ՝ Իպրահիմ Մախոս :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Շալոմի (խաղաղութիւն) օդաչուն ողջ - առողջ Իսրայէլ վերադարձաւ :Ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ, բայց քաղաքական շրջանակները վերապահ են : Հիլթըն պանդոկին մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ յայտարարած թէ պիտի շարունակէ խաղաղութեան թռիչքները դէպի արաբական երկիրները :

ՏԻԿԻՆ ՍՈՔԱՐՆՕ, Ինտոնեզիոյ նախագահին թիւ 3 կինը, ընդհատեց իր արձակուրդը զոր կը շարունակէր Զուիցերիոյ մէջ եւ ճաքարթա վերադարձաւ առջի օր :

ՄԵԹՐՈՅԻ գործադուլը ամբողջական էր Երեքշաբթի օր : Հաւանական է որ յառաջիկայ շաբթու ընթացքին գործադուլ ընեն օթօպիւսներու պաշտօնեաները : Զանազան այլ շարժումներ ալ կը նախատեսուին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի լուրերու համադրութիւն մը ցոյց կուտայ թէ Մոսկուա որոշած է զեղչել արտասահմանի տուած իր օժանդակութիւնը : Լուրը դէշ է մանաւանդ Հնդկաստանի պէս երկրի մը համար, որ այդ օժանդակութենէն գլխաւոր օգտուողն է : Իրմէ ետք կան նաեւ՝ Արաբ Մ. Հանրապետութիւն, Ինտոնեզիա, Աֆղանիստան եւ Ալժերիա : Դժուար է թէեւ ճշդել թէ ի՞նչ համեմատութեամբ պիտի կատարուին այդ զեղչերը :

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Պետութեան եւ Եկեղեցւոյ միջեւ ծագած տագնապը կրնայ կարգադրուիլ : Յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ գլխաւորը՝ Գերպ. Խրիսոսթոմ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ստեֆանոփուլոսի հետ :

ԿԻՆԷԻ նախագահը վերջերս արտասանած իր մէկ ճառին մէջ քննադատած է դնդ. Պումետիէնի քաղաքականութիւնը : «Ինչ որ ձեռք ձգուած էր ալժերական յեղափոխութեամբ , շեշտած է Սեքու Թուռէ, կորսուած է » :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Տիկին Ինտիրա Կանտի, պատասխանելով կարգ մը երեսփոխաններու, որոնք այն կարծիքը յայտնած էին որ Հնդկաստան հարկ է իր կարգին հիւլէական ռումբի պատրաստութեան տիրանար ,յայտարարեց. «Այն իրողութիւնը որ Չինաստան հիւլէական ռումբ մը պայթեցուց չի նշանակեր թէ Հնդկաստան պէտք է հետեւի իր օրինակին : Հիւլէական ռումբ չպատրաստելու Հնդկաստանի որոշումը չէ տրուած այն մտահոգութեամբ, որ որոշ ուժեր միայն ունենան հիւլէական զէնքերու մենատիրութիւնը, այլ՝ հիւլէական ապազինման իր հաստատ յարումով » :

ՔՈՒԷՅԹԻ մէջ բացուած է արաբական երկիրներու ճարտարարուեստի զարգացման համար ժողով մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Մարտ 10 կը համախմբէ արաբական Լիկայի անդամ պետութիւնները , Քաթարի եւ Պահրէյնի իշխանապետութիւնները եւ կարգ մը դէտեր : Այս ժողովին գլխաւոր նպատակն է համադրել արաբ երկիրներու ճիգերը ճարտարարուեստի մէջ եւ խօսիլ հասարակաց հարցերու մասին :

ՃԱՓՈՆԱՑԻ , իտալացի եւ արժանթինցի լեռնագնացներու առաքելութիւն մը կրցած է հիւսիսային թեւէն բարձրանալ Աքոնկակուա լերան գագաթը : Աքոնկակուա Հարաւային Ամերիկայի ամէնէն բարձր գագաթն է , 6959 մեթր բարձրութեամբ : Գագաթ առաջին հասնողները եղած են արժանթինեան բանակէն երեք լեռնագնացներ :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ յայտարարած է թէ Ֆրանսայի ներկայութիւնը «դրական» եղած է, Փարիզցի անձնաւորութեանց, որոնք Թունուզ գացած են «չորս ժիւռիներու» դրական մրցանակին առթիւ :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ ...

ԱՏՐՈՒՇԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ս. Կարապետի տաճարը շրջապատող պարիսպին Հարաւ – Արեւմտեան ծայրի մասը կանգուն մնացած է: Մեծ բարեբախտութիւն եղած էր որ հնագիտական ու պատմական արժէք ունեցող այս տեղը չէ կործանած :

Պարիսպին հարաւային կողմի դրան ձախին, նեղ ճամբայ մը կայ : Այս ճամբան մինչեւ փուռը կ'երթայ: Այս անցքին սկսած տեղը, ձախին դուռէ մը՝ կամարակապ, լայն ու երկայն սրահը կը մըտնէք : Հոս է հին բագինի Ատրուշանը : Այս սրահին վերնայարկը Առաջնորդին ու վանականներուն յարկաբաժինն է :

Տասը մեթրէ աւելի լայնք եւ 60 – 70 մեթր երկարութիւն ունեցող սրահի մը մէջ ենք: Կարծր քարով շինուած, սրածայր կամարներու տակէն կ'անցնինք : Հակառակ իրենց հաղարամեայ գոյութեան, կամարները բաղդատմամբ միւս մասերուն անաղարտ մնացած են ...: Երեք կամ չորսական մեթր հեռաւորութիւն ունեցող կամարներուն մէջտեղերը, մեծկակ ու թրծուած աղիւսներով հիւսուած է :

Սրահին Արեւմտեան կողմի վերջաւորութեան պատին առջեւ կանգ կ'առնենք: Նեղ ու երկայն լուսամուտէն մաղուող լոյսով հազիւ կրնանք շուրջերնիս տեսնել: Տեղ - տեղ խարխափելով անցնելու կը պարտաւորուինք : Մեր աչքերը մութին վարժուելէ վերջ, կամաց կամաց մեր շուրջը կը սկսինք տեսնել ...

Մէջտեղը մեծ, քովերը աւելի պզտիկ երեք քարակերտ խորաններ կը տեսնուին: Մէջտեղի մեծ խորանին երկու քովերու սիւներուն վրայ, իրարու պըլլուած երկգլխանի վիշապներ խնդալով մեզ կ'ողջունեն ... Այս է մեր հեթանոս պապերուն հաւատքի խորանը ...:

Պատմութիւնը ծածկող վարագոյրը բացուած է այլեւս ... Հնադարեան լռած ձայները նորէն արձագանգ կը գտնեն ... Մեծ քուրմը հոս նուիրական խարոյկը արծարծելով, սրտերու մէջ յուսոյ կայծեր կը լեցնէր... Հոս նահապետական ճրագը անմար կը պահուէր ... գինարբուք, երգ ու պարով սրբազան պաշտամունքը հոս տեղի կ'ունենար : 1663 տարիներ վերջ, մարած ճրագը վառելու, լռած նուագարանները հնչեցնելու, դադրած պարերը խրախուսելու ... ես կ'երթամ ...

Մեհեանի կործանումը տեսնողներ կը վկայեն , թէ հիները Արեւմուտք դառնալով կ'աղօթէին ... Իրենց ազգային յիշատակարանները կործանելու եկող « տիրասպն »ներուն դէմ պատերազմելէ առաջ, բոլոր քուրմերը հոս հաւաքուած, իրենց վերջին պաշտամունքը այս բագինին առջեւ կատարած են ... Ահա այսօր այս նուիրական խորանին առջեւ ես կը խոնարհիմ ...:

Քուրմերը գինիի ամանին շուրջ բոլորուած , կը հաղորդուին ... Մեծ քուրմին տուած նշանով իրենց սուրերը սրբազան կրակին վրայէն անցընելով, յաղթանակի ու յաջողութեան օրհնութիւնը կը ստանան ... Խարոյկի բոցերուն մէջ ճենճերող աւանդապահ հոգիներու վերջին աղաղակները՝ ես կը լսեմ ... Վըշտակոծ հոգիներու սփոփանք, որպէս մեծ քուրմ ... ու ես կ'երթամ ...:

Այս սրբատաշ կամարները ուրախ երգերու հմայնքին՝ այս մթնոլորտը գինիի հոտին ծարաւի, այդ բագինն ալ խարոյկի բոցերուն կարօտ են մնացած... Միայն վիշապներու խնդուքը չէ լռած ... Հայրենական աւանդութեանց հաւատարիմ քուրմերու մարած խարոյկը հրահրելու, ու ես կ'երթամ ...:

Մութ սրահի մը մէջ, բագնի մը առջեւ ես կը վերապրիմ... Դարաւոր յիշատակներ կը տողանցեն ... Պատմութեան էջերը կը շրջին . դէմս ուրուականներ կը ծառանան ... Ես հանդիսատես, ես ուխտաւոր, խորհուրդներով բեռնաւոր , ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ

Աւելի քան մէկ միլիոն տարիներէ ի վեր մարդը, երբ իր աչքերը լուսին բարձրացնէր, կրնար մանրամասնութիւններ տեսնել անոր վրայ, որոնք, գիտենք այսօր, թէ քանի մը քիլոմեթրի հեռաւորութիւն մը կը ներկայացնեն : Երկու դարէ ի վեր աստղաբաշխը, աչքը սեւեռած իր խոշորացոյցի ոսպնեակին, կը տեսնէր արդէն մէկ քիլոմեթրէն աւելի մեծ մանրամասնութիւններ : Քանի մը ամիսէ ի վեր, ամերիկեան Թանճրբներուն հեռատեսիլներուն արձակած նկարներուն շնորհիւ լուսնին մակերեսը կը ճանչնայինք մինչեւ մէկ մեթր մանրամասնութեամբ : Քանի մը շաբաթէ ի վեր, լուսնին մէջ մէկ սանթիմեթրէն աւելի պզտիկ մանրամասնութիւններ կը տեսնէ մարդը :

Գլխապտոյտ տուող յառաջդիմութիւն , որ բաւական է ինքնին խորհրդանշելու համար մարդկային հանճարին զօրութիւնն ու արագութիւնը : Մեզի կը մնայ դիտել միլլիմեթրը աւազի հատիկը , փոշին՝ մարդկային ձեռքի մը մէջ որ բուռ մը հող առնէր Լուսնէն ու սփռէր : Ե՞րբ պիտի կատարուի սերմանողին դարաւոր այդ շարժումը : Լունա 9ի Լուսին էջքը անըմբռնելին կը դարձնէ ճշմարտութիւն, անձեռնմխելին՝ մօտաւոր, անհաւատալին՝ չափազանց մերձաւոր: 1966 Փետրուար երեքին առաջին անգամ ըլլալով երկրի ձգողականութենէն անջատուած մարմին մը մոլորակի մը վրայ էջք կատարեց : Առաջին անգամ ըլլալով գիտնականը լուծած է միջ - մոլորակային երթուդարձի հարցը :

Բնութիւնը գիտէ միայն երկնային մարմինները իրարու դէմ շպրտել սարսափազդու արագութեամբ մը ու փշրել : Մարդը, ծայր աստիճան դիւրաբեկ, եթէ կ'ուզէ ապրիլ գերերկրային իր արկածախնդրութեան մէջ, հարկ է, ընդհակառակը, ճանչնայ միայն դանդաղութիւնն ու փափկութիւնը, եւ ասիկա չափազանց բարդ հարց մըն է: Եւ սակայն մարդը յաղթահարեց այս դժուարութիւնը. այս կը կազմէ, ամէն բանէ առաջ, Լունա 9ի յաջողութիւնը . — մետաղէ իր պատեանին մէջ անշարժ հրթիռի մը գագաթին , փափուկ մեքենան պիտի արձակուի եւ հասնի երկվայրկեանի մը մէջ մինչեւ 11 քլմթ. արագութեան — հինդ անգամ աւելի քան փողէն դուրս եկած թնդանօթ մը , դէպի լուսին ճամբուն վրայ այդ արագութիւնը դանդաղեցնելով եւ հասցընելով մինչեւ զերօ, ապա, լուսնի ձգողականութենէն քաշուած, աւելի եւ աւելի արագանալ, վերստանալով թնդանօթի մը արագութեան կրկինը : Ճիշդ այն ատեն , անհրաժեշտ է, մէկ վայրկեանի մէջ, կասեցնել արագութիւնը , որպէսզի մեքենան , որ երեք քառորդով պարպըւած է իր վառելանիւթէն, էջք կատարէ շատ դանդաղ, դրեթէ զերօ արագութեամբ մը :

Այսպիսով, արագութեան պատմութիւնը կարելի է համառօտել՝ զերօ - տասընեւմէկ – զերօ - երկու - զերօ (երկվայրկեանի մը մէջ քլմթ.). առաջին զերօն երկրէն չմեկնած, տասնեւմէկ՝ անջատուելու համար երկրին ծանրականութենէն, զերօ՝ երբ հասած է չէքոք կէտին՝ ուր Երկրի ու Լուսնի ձգողականութիւնները կը հաւասարակշռուին — ճամբորդութեան եօթը ութերորդին — , երկու այն վայրկեանին՝ երբ լուսնէն քաշուած ծանրութիւնը կը սլանայ՝ մակերեսին վրայ փշրուելու համար (ինչ որ պատահեցաւ առաջին Լունաներով եւ ամերիկեան Ռանճրբներով), հուսկ զերօ՝ դանդաղ էջքին համար անհրաժեշտ :

Այս ձեւով ներկայացուած, կրնանք գուշակել թէ որքան դժուար պէտք է ըլլայ գործողութեան վերջին հանդրուանը : Այսօր ամէնուն ծանօթ է հրթիռներու բարձրացումը , մուխի եւ բոցերու սիւնը որ յանկարծ կը բռնկի, եւ հրթիռին դանդաղ, շատ դանդաղ բարձրանալը որ տակաւ պիտի արագանայ : Նոյն գործողութիւնը պէտք է կատարուի նաեւ Լուսին հասնելուն, բայց հակառակ դիրքի վրայ, իբրեւ թէ շրջէինք մեկնումին պատկերը : Հրթիռը, որ բոլոր արագութեամբը կը մօտենայ Լուսնի մակերեսին հոն փշրուելու համար, կը ջանայ հակազդել, արագութիւնը կը նուազի եւ կը դադրի ճիշդ այն վայրկեանին՝ երբ հաղորդակցութեան կը մտնէ մակերեսին հետ : Բայց եթէ երկրէն մեկնումը աւելի դիւրին է, որովհետեւ սկզբնական մըղումը կը ծառայէ միայն երկրէն անջատելու հարիւրաւոր թոննոց հսկայական զանգուածը, Լուսին հասնելու պահուն կը դառնայ շատ աւելի դժուար եւ կը կարօտի ծայր աստիճան նուրբ հսկողութեան մը : Ճիշդ այնպէս, իբրեւ թէ շարժավար մը ժամական 120 քիլմ. արագութեամբ սլանար պատի մը դէմ, եւ այնպէս մը կասեցնէ իր արագութիւնը որ ինքնաշարժին յառաջամասը ճանճ մը ճզմէր պատին վրայ՝ առանց սակայն դպչելու պատին :

Ասիկա խօսք մըն է. իրականին մէջ անկարելի է հասնիլ ճիշդ զերօ արագութեան : Դէպի լուսին արձակուած արբանեակը Երկրի շրջագիծին մէջ դրուելէն ետք կը կշռէ 1600 քիլօ, այս ծանրութեան մէկ թոնը կը կազմէ սակայն իր վառելանիւթը : Լուսնի մակերեսէն 75 հազար բարձրութեան հասնելով, արբանեակը կը վառէ իր արագութեան հակազդող հրթիռը : 48 երկվայրկեան բոց կ'արձակէ եւ երկվայրկեանի մը մէջ 2500 մեթրէն մինչեւ քանի մը մեթրի կ'իջեցնէ արագութիւնը :

Նախընթաց երեք Լունաները չէին կրցած այդ դժուարութիւնները յաղթահարել: Տարի մը առաջ, Լունա 5 շատ ուշ վառեց իր արագութեան հակազդող հրթիռը, փշրուեցաւ եւ պայթեցաւ՝ բարձրացնելով հեռադիտակէն երկրէն տեսանելի փոշիի ամպ մը : Լունա 7 , անցեալ Հոկտեմբերին, Լուսին հասաւ շատ արագ — երկվայրկեանի մը մէջ քսան մեթր — եւ փշրուեցաւ. կը կշռէր, սկիզբը, 1506 քիլօ: Լունա 8 , Դեկտեմբեր վեցին , որ յիսուն քիլօ յաւելեալ կազմածներ ունէր, ուժգնօրէն բախեցաւ Լուսնի հաւանաբար փխրուն մակերեսին՝ ձախողելով վերջին երկվայրկեանին մէջ : Յաւելեալ երեսուն քիլօ եւս Լունա 9ին համար, իբրեւ նոր միջոցառումներ՝ նախորդ ձախողութիւններու փորձառութեամբ սրբագրուած :

Այսպիսով, 1963 Ապրիլ վեցին արձակուած Լունա 4էն ետք, երկու տարի եւ վեց արձակումներ անհրաժեշտ պիտի ըլլան՝ ձեռք բերելու համար լուսնային թռիչքին ապահով ղեկավարութիւնը , որ կը կայանայ լուսնի մակերեսին հետ դանդաղ հպումի մը մէջ, դանդաղութիւն մը՝ որ որոշ իմաստով յարաբերական է վայրաչուի մը էջքին հետ, որ կ'իյնայ եւ կը տապլտկի գետնին վրայ : Ռուս մասնագէտները գործիքը բաժնած են երկու մասի. այերանաւը՝ որ կը պարունակէ հակազդող հրթիռներն ու բարձրութիւնը չափող ձայնասփիւռ - գործիքը , որ երկվայրկեան առ երկվայրկեան կը չափէ մակերեսէն հեռաւորութիւնը եւ հրթիռները կը ղեկավարէ, եւ այսպէս կոչուած կայանը, որ հպումէն մաներկրորդ մը առաջ դուրս կ'արձակուի :

Լուսանկարները առնուած են գետնէն

ԼԻՈՒՊԻՄՈՎ, ՍԻՐԵԼԻ ՔԱՂԱՔ

Ի՞նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր իրենց համար գաւառի արհեստաւորի մը անքուն դիշերները: Լիոնիա սակայն այս բոլոր արդելքները կը դիմադրաւէր խաղաղ հանդարտութեամբ մը: Զինքը մտահոգող միակ բանը այն էր որ Ամերիկացիները կրնային իրմէ գողնալ յաւիտենական այդ մոթէօրը, այս ձեւով ուշացնելով մեր յաղթանակը:

Լէոնիտ Թիխոմիրով կը վճռէ Լիուպիմովը Ռուսիայէն անջատել, պատրաստուելու համար տիեզերքի նուաճման: Նոր վարչակարգը սակայն կարգ մը դժուարութիւններ կ'ունենայ: Շէրաֆինա Փէթրովնայի հետ իր ամուսնութեան օրը, Լէոնիտ կը նկատէ սննդեղէնի մէջ շատ բան կը պակսի: Այս ուղղութեամբ ինքնատիպ են իր բերած լուծումները:

— Վայրենինե՛ր, պոռաց բարկացած: Ի՞նչ է այս պժգալի ըմպելին : Եւ ինչո՞ւ չեն բերուած առատութեան խորհրդանշանները: Ոտքա՛: Վարո՛ւնդ... ի՛նչ ամօթ: Ի՞նչ պիտի ըսէ Եւրոպան... Կանչեցէ՛ք շուտով խանութներու, մթերանոցներու եւ ճաշարաններու պատասխանատուները:

Այս վերջինները, փորերնին ներս քաշուած, մօտեցան խոնարհութեամբ եւ տուին իրենց տեեկագիրը : Ոգելից ըմպելին կը պակսէր: Կը պակսէր նաեւ հացահատիկ, երշիկ, կարկանդակ եւ պահածոներ, կարագ ու միս: Զուկ ալ չկար: Մէկ խօսքով, սննդեղէնի արդիւնաբերական ընկերութիւնը ամբողջովին սնանկացած էր:

Լէոնիտ Իվանովիչի խոժոռ նայուածքին տակ մթերապահը լալով խոստովանեցաւ, թէ դաղանի պահած էր սնտուկ մը օճառ եւ երկու դոյլ շուինկ-կըմ, կոչուած՝ «արթուն սահմանապահ», բայց թէ ծովուն մէջ այս կաթիլ մը ջուրը կացութիւնը չէր կրնար փրկել: Կարելի էր տակաւին մթերանոցին մէջ դտնել քանի մը շիշ Խարքովի հանքային ջուր, տուփի մէջ պղպեղ՝ երեք տարի առաջ ներածուած, բացի այնքա՛ն կարմիր պղպեղներէն, զորս ոչ ոք համարձակած էր բերանը տանիլ: Ի վերջոյ, կը մնային նաեւ լուցկիներ, ակռայի դեղ, ձիւթ եւ անարիւնութեան դէմ վիթամին սէ:

Այս բոլորը բաժնեցէք բնակչութեան: Բոլո՛րը: Եւ ձրի՛: Ե՛ս պիտի վճարեմ, հրամայեց Լէոնիտ Իվանովիչ դողդղացող մթերապահներուն: Շո՛ւտ. շարժեցէ՛ք նայիմ: Մեր ժողովուրդը կը փափաքի տօնել այս մեծ դէպքը: Մեր ժողովուրդը կը փափաքի խմել Շէրաֆինա Փէթրովնայի կենացը, օրինաւոր իմ կնոջս: Այսօր ես է որ կը վճարեմ: Կ'ուզեմ կերակրել քաղաքս:

Ցանկարծ, կայծակի արագութեամբ մտածում մը անցաւ աչքերէն.

— Բերէք ինծի, շուտո՛վ, Խարքովի այդ շիշերէն մին որ պահած էիք մթերանոցին մէջ: Բժիշկ Լինտէթ , խցանը բացէք եւ համտեսեցէք զայն ամէնուն առջեւ:

Բժիշկ Լինտէթ գնաց համտսելու դրգալ մը Խարքովի հանքային ջուր, որ, ինչպէս գիտէք, կը կակուղցնէ ստամոքսը բայց չի յաղեցներ ոչ հոգին եւ ոչ սիրտը: Հարիւրաւոր աչքեր հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին բժիշկին, որ, վիզը երկընցուցած, պեխերը ցցած, կը քննէր նմոյշը: Հեղուկը սխալ կլլեց. հազաց. դգալը լզեց, մտածեց եւ քննեց զայն, յետոյ ձայնով մը որ առարկութիւն չէր վերցներ.

— Ասիկա ազիքներուն համար ջուր չէ: Հանքային ըմպելի չէ ասիկա: Այս մէկը դեղագործական մաքուր ալքոլ է:

Հրա՛չք... Ջուրը փոխուած էր ալքոլի: Զիրար լաւ հասկնանք. չէր փոխուած իր բնութիւնը. իր դերն էր, իր տեղը Խարքովին մէջ: Ինչ որ փոխուած էր իր դերն էր, ընկերութեան մէջ իր դիրքը, զայն խմող մարդուն վրայ իր ներգործութիւնը: Շնորհիւ Լէոնիտ Իվանովիչի, ան որ կը կլլէր այս ամպելին կը զգար զօրաւոր այրուածքի մը տպաւորութիւնը: Մինչեւ ծուծը այրած, կը հեւար եւ կը հառաչէր:

— Գրողը տանի: Ասիկա նաւապետ Քուքի կոկորդին համար է... Կրակի պէս կ'այրէ: Ամբողջ վարդաստան մը կը բացուի ձեր քիմքին տակ: Ի՛նչ սքանչելիք... եւ ի՛նչ մեղք՝ կլլել ասիկա փտած վարունդով... Ասիկա արժանի է երշիկի, պալիքի, խոզեղէնի:

Հազիւ թէ աշխատաւոր դասակարգը իր փափաքը յայտնած էր, եւ արդէն պատրաստ էին սեղանները, հէքեաթային շռայլութեամբ մը: Խորհրդաւոր այս պընակները յայտնուեցան այնքան յանկարծակի որ մարդ մը, մինչ տակաւին ակռաներով վարունդ մը կը կրծէր, իր մարմնին բոլոր ջիղերով զգաց երշիկի համը:

Կ'ուտէին եւ կուլային միաժամանակ, դովելով, բերանները լեցուն, Լէոնիտ Իվանովիչի բարութիւնն ու առատաձեռնութիւնը: Աղձուած կաղամբը խաշուած խոզեղէնի համ ունէր... Ամէնէն համեղը սակայն պահածոյ կարմիր պղպեղն էր, որ աւելի գոյն ու համ ունէր քան հորթի խորովածը...:

— Կերէ՛ք, բարեկամներս, անվախ խմեց՛էք, կը կրկնէր Լէոնիտ Իվանովիչ ձեռքի խոշոր շարժումներով: Տասը տարուան համար պաշար պատրաստած եմ: Իւրաքանչիւրին՝ համաձայն իր կարիքներուն:

(3 – շար.)

ութսուն սնթ. բարձրութենէ մը միայն : «Թաս » գործակալութեան հրատարակած պատկերը ցոյց կուտայ «Թռչող սկաւառակի» պէս բան մը՝ գնդաձեւ խարիսխով մը եւ գետնին վրայ հանգչած չորս ոտքեր՝ որոնցմէ չորս անթէններ ուղղուած են երկինք : Քափսիւլը , որ հակազդող հրթիռներու մարմնէն դուրս արձակուած է, պէտք է մեռած մարմին մը ըլլայ, որուն հիմը կը կազմէ գուցէ կազով ուռած մարմին մը՝ անջատուելէն առաջ կամ հազիւ արձակուած երկրէն : Գնդակով մը Լուսնի մակերեսին հպելու լուծումը Միացեալ Նահանգներուն մէջ պաշտպանուած կարծիք մըն էր երկու պատճառներով :

Իր առաձգականութեամբը կը մեղմացընէ բախումը , եւ այս ձեւով մեքենաները կրնան կրել հպումի տակաւին նշանակալից արագութիւն մը, ճիշդ իբրեւ թէ վայրաչու մը խոշոր գնդակով մը օժտուած ըլլար ,որ պիտի ուռէր երբ երկրին կը դպչէր :

Կը լուծէ Լուսնի մակերեսին փոշիոտ կամ փխրուն հարցը : Լունա 5ի, 7ի եւ 8ի ձախողութիւններէն ետք յայտնի է թէ մեր արբանեակին մակերեսը փխրուն , փոշիոտ է կարգ մը շրջաններու մէջ (օրինակ, Լունա 5ի պայթումէն ետք բարձրացած փոշիի ամպը) : Մետաղէ գործիք մը, որ կը բախի փոշիէ խաւի մը՝ մէջը կը թաղուի, եւ ան որ սուր ոտքերով կ'իջնէ՝ կրնայ մէջը մխրճուիլ , եւ ասիկա հակառակ արբանեակի նուազած ծանրութեան : Ծանրականութիւնը ութ անգամ նուազ ըլլալով Լուսնին վրայ , Լունա 9ին հինդ հարիւր քիլօները, որոնք հասած են Լուսնի մակերեսին, հոն ութսուն քիլօ իսկ չեն կշռեր : Հարկ է ուրեմն աւելցնել արբանեակին ծաւալը, ջնջել ցցուած անկիւնները եւ զսպել առաջին ցնցումները. ահա թէ ինչու կը յանդին գնդակին : Հաւանական է որ տասը Սբրվէյբրներուն ալ ոտքերուն , զորս Ամերիկացիները պիտի զրկեն 1966ի Մայիսէն սկսեալ, հագուեցնեն ուռած մեծ գնդակներ :

Զուրախանանք : Լունա 9 մեզի կը ցուցընէ թէ ինչ կրնայ ըլլալ ծանր սուզակներ հագած մարդու մը քալուածքը այդ թեթեւ չեչաքարերուն վրայ, որոնք հաւանաբար կը նմանին սպունդին : Ամէն կարգի մեծութեամբ փոսեր, սրածայր անհարթութիւններ մեծապէս կը դժուարացնեն յառաջխաղացումը եւ միմիայն հսկայական անիւներով օժտուած կառքեր կրնան յառաջանալ հոն : Մասնագէտներ, որոնք կը կասկածէին արդէն այդ մասին, արդէն իսկ յօրինած են « Լուսնային ինքնաշարժներ» եւ 1970ին Ափոլլոյի անձնակազմին համար ընտրուած ամերիկացի տիեզերակագնացները արդէն իսկ փորձեր կը կատարեն հաւայեան հրաբուխներու անհարթութիւններուն վրայ , վարժուելու համար փխրուն չեչաքարերու եւ ցցուն լաւաներու վրայ քալելու :

Ո՞ւր հասած ենք հիմա, 1966ի սկզբնաւորութեան, որ հազիւ չորս տարինով մեզ կը բաժնէ Ամերիկացիներու լուսին հասնելու խոստացած պայմանաժամէն : Ռուսերը երկու տարի դրին լուծելու համար Լուսին էջք կատարելու դժուարութիւնը եւ Ամերիկացիները երեք տարիով ետ են առաջին Սբրվէյբրները զրկելու համար, որոնք տասը հատ պիտի ըլլան եւ կը նախատեսեն հինդ - վեց ձախողութիւն, մինչեւ որ, իրենց կարգին, յաջողին լուսին էջք կատարել : Անհրաժեշտ է նաեւ որ մին թէ միւսը վստահ ըլլան վերադարձին, այսինքն Լուսինէն դուրս գալուն, ինչ որ շատ աւելի քիչ ուժի կը կարօտի քան Երկրէն մեկնումը , բայց կը կարօտի ծայր աստիճան ճշգրտութեան՝ լաւ դիրքի վրայ հասնելու համար մթնոլորտին :

Լուսնային թէ երկրային մթնոլորտներուն հասնիլը պիտի կատարուի անուղղակիօրէն , արբանեակ - կայանի մը հետ անջրպետային ժամադրութեամբ մը : Ժամադրութեան թէքնիքը անհրաժեշտ է ուրեմն :Ամերիկացիները յաջողեցան իրագործել այս էական պայմանը եւ 1966ի ընթացքին պիտի ջանան կատարելագործել զայն՝ Ճեմինիի ծրագրուած վեց թռիչքներով : Ռուսերը, իրենց կարգին , չեն իսկ ձեռնարկած այս փորձին : Ուրեմն, բացայայտ է թէ տիեզերքի երկու հսկաներուն արձանագրած յաջողութիւնները կը կարօտին զիրար լրացնելու : Հանրային կարծիքին համաձայն ասիկա անօգուտ մսխում մըն է եւ կը յիշեցնէ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան դիտական աշխատանքները միասնաբար տանելու նախագահ Քենըտիի վեհանձն առաջարկը , որ մնաց պարզ առաջարկ : Նախագահ Ճոնսըն ձեւով մը կրկնեց զայն, հրաւիրելով Ռուսերը զալ հանդիսատես ըլլալու ամերիկեան ոչ զինուորական հրթիռներու արձակման , բայց ի զուր : Չէ կարելի է ըսել թէ ամբողջովին անկեղծ էր նախագահ Ճոնսըն , մանաւանդ երբ միայն ոչ զինուորական փորձերուն հանդիսատես ըլլալու առաջարկը կ'ընէր : Ռուսերը, իրենք : Խորութիւն չեն դներ զինուորական կամ ոչ զինուորական ծրագիրներու շուրջ, մէկ ծրագիր ունին միայն, եւ տակաւին ոչ մէկ օտար դէտ չէ տեսած Սփութնիքի, Վոստոկի կամ Լունայի մը թռիչքը :

Ներկայ կացութեան մէջ գործակցութիւնը կը մնայ խաբկանք մը : Խորհրդ. արբանեակները դէպի Լուսին, Հրատ կամ Արուսեակ արձակող հրթիռները նոյն հրթիռներն են, որոնք կը ծառայեն արձակելու հիւլէական , ջրածին կամ այլ ռումբեր : Որով, մրցակցութիւնը պիտի չդադրի գոյութիւն ունենալէ մինչեւ վերջ , եւ Լուսինը, անկարող միացնելու երկուքի բաժնուած երկիրը, պիտի հանդիսանայ թիրախը մոլեգին վազքի մը, որուն , այս օրուընէ սկսեալ, պիտի տեսնենք ամէնէն դենդագին եւ զգայացունց հանդրուանները :

ԳԱՌԶՈՒԻ

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք Փետրուար 26էն ի վեր՝ Գարզուի գործերը (1932 - 66) կը ներկայացուին Փալէ տը լա Մետիթէրանէի մէջ : Այս առթիւ «Ֆիկառոյի» աշխատակիցը կը գրէ .—

×

Գարզուի գործին այս ցուցահանդէսը կը ներկայացնէ աւելի քան երկու հարիւր պաստառ, գծագրութիւն, ջրաներկ, Լիթօ եւ թատրոնի տէքօրներու վերարտադրութիւններ : Այս նկարները յաճախ անծանօթ կամ մոռցուած, չեն ներկայացուած թուականի կարգով եւ այսպէս աւելի ուժգնութեամբ ցոյց կուտան իրենց միութիւնը :

Երեսուն տարի է , Գառզու որու պատկանած հոսանքը սահմանուած չէ, բնազդօրէն կ'արտայայտէ իր գլխաւոր մտահոգութիւնը . — պաշտպանուիլ մարդոցմէ, մեքենաներէ, անոնց աղէտներէն, իր իսկ մղձաւանջներէն եւ իր վախէն , երազի բնանկարի մը մէջ փոխադրելով իրականութիւն մը զոր այդքան պայծառատեսութեամբ կը տեսնէ :

Իր ամբողջ գործը հաստատուած է այս երկուութեան վրայ եւ իր հաւասարակշռութիւնը կը գտնէ հակապատկերներու մէջ . — Խռովք եւ յոյս, կարգ ու փախուստ, աւերակ եւ շինութեան աշխատավայր, անցեալ ժամանակի հետքեր ապագայ աշխարհի մը մէջ,խճողուած գծագրութիւն հակասական թեթեւութեամբ ամփոփուած հսկայ պարապ տարածութիւններու մէջ :

Սկզբնական շրջանի իր նկարներուն մէջ, «Մղձաւանջը» , «Զոյգը», «Գնդակը», ոչ ֆիկիւռաթիֆ ձեւեր կը կենդանանան սեւ խորքերու վրայ, ապա քիչ գունաւորուած յուշկապարիկներ կը ճշգուին . — Երկու բարեկամուհիները , պարուհիներ : 1940ին անգրաւելի կին մը, որու յաճախ կ'ընկերանայ իր շուքը, ոգեկոչելով ժամանակին փախուստը , կ'երևի վիպական և պառոք շրջանակի մը մէջ : Դուռ մը բացուի, առաջին անգամ ըլլալով, հեռաւոր բնանկարի մը վրայ , որ ալ աւելի անմատչելի դարձած է իր վերջին գործերուն մէջ :

Պատերազմի վերջաւորութեան , քանդուած քաղաքներու եւ մեքենայացած աշխարհի մը մէջ, Գառզու իր տիեզերքը կը կառուցանէ, յայտնուդենական անապատներու մէջ : — Ապա , կը թողու այս աշխարհը, նուաճելու համար Նորմանտիի, Վանսի , Վերսայլի, հէքեաթային անտառներու եւ իր տեսիլքներով վերըստեղծուած Վենետիկի մը երկրային դրախտը :

Իր յայտնութեան ինչպէս իր դրախտին մէջ, Գառզու կը սպասէ, կը յուսայ, իրաւունք կուտայ կեանքին ընդդէմ մահուան : Կը թարգմանէ մղձաւանջը՝ մենակեաց մարդուն որ երբեք պիտի չկարենայ հասնիլ այն երկիրը, ուր լոյսը ոչ օրուանն է, ոչ գիշերուանը, ուր ժամանակը չի կրնար հաստատուիլ, ուր ամէն ինչ կրկներեւոյթէ : Բայց Գառզու կրնայ նկարել այդ երկիրը, վասնզի, կը հաւատայ իր արթուն երազներուն եւ այդպէս կը յայտնէ , փրկութեան իր լաւատեսութիւնը :

ԺԱՆԻՆ ՎԱՐՆՕ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻ մէջ Փետրուար 13ին մեռած է ամերիկահայ ծանօթ նկարիչ՝ Յովսէփ Փուշման, 89 տարեկանին : Այս առթիւ «Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ տաղանդաւոր արուեստագէտը դեռ երկու տարի առաջ կ'աշխատէր Քարնըկի Հոլի իր աշխատանոցը : 1932ին իր գործերէն16 կտոր ծախու դրուած էին Կրէնթ Սէնթրըլ Արթ Կէլըրի եւ 24 ժամուան ընթացքին ծախուած են, իւրաքանչիւրը 3500էն 10 հազար տոլարի : Փուշման երբեմն մերժած է ծախել իր գործերը, առարկելով թէ ամէն հարուստ արժանի չէ Փուշման մը ունենալու :

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է ընկեր Սեդրակ Մինաս, Հայ Դատի Կեդրոնական յանձնախումբի ատենապետ : Ընկեր Ս. Մինաս այցելած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը, Պուրճ - Համուտի քաղաքապետարանը Ազգ. Առաջնորդարանը, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանը, Փալանճեան ճեմարանը, ինչպէս նաև Լիբանանի տեսարժան վայրերը : Ընկեր Սեդրակ Մինաս Պոսթըն վերադարձած է Հռոմի ճամբով :

ՊՈՍԹԸՆԻ Ճորտըն Հոլի մէջ կատարուած երգի մրցումին, Օր. Էվլին Գազանճեան (սոփրանօ) շահած է Նիւ Եորքի Մէթրոփոլիթըն Օփերայի առաջին մրցանակը (վեց հարիւր տոլար) : Օր. Գազանճեան պիտի մասնակցի նաեւ Մեթրոփոլիթընի վերջընթեր մրցումներուն որոնք տեղի պիտի ունենան Մարտին, այս անգամ Նիւ Եորքի մէջ :

ԿԱՊՈՆԻ Լիբանանի հիւպատոսը՝ Արա Երեւանեան, Կապոնի Հանրապետութեան նախագահի հրամանագրով արժանացած է Հսարակածային աստղի շքանշանակիր սպային աստիճանին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ երկու հայ երախաներ կորսուած են՝ Մարի եւ Արմէն Քերերլեան (7 եւ 12 տարեկան) որոնք իրենց տունէն մեկնած են Այն Ռըմմանէի Նոթր Տամ տը Լուրտ եկեղեցին երթալու համար եւ մինչեւ ուշ գիշեր մէջտեղ չեն ելած : Հայրը այս լուրը առնելով, յանկարծամահ եղած է : Լեռնալիբանանի դատախազը քննութիւն բացած է եւ դտած երկու տղաքը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Բայց ահա սանդուխին վրայէն աղմուկ մը, իրարանցում մը լսուեցաւ.

— Այս կողմէն, այս կողմէն, տղաքներ, հրամայեց կարմիր սպիով մարդը՝ որուն անունը Ճուան էր :

Մանկամարդ կինը ետ նահանջելով, յուսահատական աղաղակով մը գոչեց.

— Ուշ մնացինք, ո՛ւշ մնացինք : Ո՛հ, Փիէ՛ր, Փիէ՛ր, ներողութի՛ւն, ներողութիւն :

... ՀԻՆԳ ՄՆԱՑԱԾ

Ճուան, Հարֆիլտ եւ իրենց ընկերը Սթէֆօ, Մանուէլայի սենեակէն դուրս ելլելնուն պէս պարտէզ վազած էին :

Այդ միջոցին Արաբ մը վազած էր իրենց քով :

— Դո՞ւն ես, Մուպարէք, ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, հարցուց Ճուան :

— Տէր իմ փողոցէն երկու մարդիկ վանդակորմին դուռը կոտրել կ'ուզէին, կարծեմ թէ ճարտարագէտն ու բժիշկն էին, պատասխանեց դաւաճանը :

Ճուան ուրախութեամբ գոչեց.

— Եթէ ըսածդ ճիշդ է, սատանան մեր ձեռքը մատնեց զանոնք : Մարդիկդ հո՞ս են :

— Այո՛ :

— Քանի՞ հոգի են :

— Տասնըհին :

— Աղէկ : Քու մարդիկդ ալ հո՞ս են, Սթէֆ :

— Այո՛, տէր իմ :

— Հաքիմը ո՞ւր է :

— Հոս եմ, եա սէյտի, պատասխանեց մութին մէջէն շուք մը :

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ, ինչպէս որ քիչ մը առաջ միւս մարդը բռնեցիք, ասոնք ալ անանկ ծուղակը ձգեցէք :

. . . . . .

Իսկ վանդակորմին ետին երկու շուքեր կ'երերակային :

— Տունին մէջ իրարանցում մը կայ, ըսաւ երկու շուքերէն մին : Յայտնի է որ ներսը բաներ մը կը դառնայ :

— Անոր տեւէն երթալու տեղ աւելի լաւ բան մը ըրած պիտի ըլլայինք եթէ իրմէ առաջ անցնէինք, կ'ըսէր միւս շուքը :

— Դուռը ի՞նչ վիճակի մէջ է, պիտի կրնա՞ս բանալ, կը հարցնէր առաջինը :

— Առանց ձայնի բանալուն միջոցը կը փնտռեմ կը պատասխանէր երկրորդը :

Վերջապէս, այս վերջինը երկաթի կլտոր մը խոթելով դրան կղպանքին մէջ, առանց որեւէ շշուկի յաջողեցաւ դուռը բանալ :

— Պատուհանէն լոյս երեւցաւ, լռութիւն տիրեց, շո՛ւտ, շո՛ւտ, փսփսաց անոնցմէ մին : Երանի թէ Իպրահիմը հետերնիս բերած ըլլայինք :

Եւ երկու ընկերները, Զարտաք եւ Մօրիս, առանց ոտքերնուն ձայնը հանելու պարտէզ մտնելով դղեակ առաջնորդող խճուղին մտան :

Հազիւ թէ ճամբուն կէսը հասած, երկուքը մէկէն դետին տապալեցան : Պարապ տեղը անոնք իրարու փաթթուեցան վար չիյնալու համար...:

Զարտաք, վար իյնալու միջոցին ակամայօրէն ձեռքի ատրճանակին բլթակին կոխեց : Զէնքը պայթեցաւ, բայց գնդակը պարապի դնաց :

Զեռքի զէնքը գործածելու ժամանակ դտնելէ առաջ, քաջ արեւելքին, որ Փարիզի մութ փողոցներէն մէկուն մէջ չորս չարագործը մէկէն փախցուցած էր, չորս կողմէն կապկպուած ծրարի մը պէս զօրաւոր պարաններով կապուեցաւ :

Բայց տոքթոր Գութ իր ըմբիշի գնդերներուն շնորհիւ կրցաւ ծունկի վրայ կենալ եւ պոռալ.

— Հասի՛ր, Փիէ՛ր, օգնութեա՛ն հասիր :

Ահա խմբագիրը այս ձայնն էր որ քիչ մը առաջ վերէն լսած էր :

Բայց Մօրիսը շրջապատող երեսուն մարդիկը տեսնելով, որ ան վտանգաւոր հակառակորդ մըն էր, ամէնքը մէկէն անոր վրայ խոյացան եւ անշարժութեան մատնեցին զայն :

Սեւ եւ հաստ կնդուղ մը անցուցին բըժիշկին գլուխը, այնպէս որ, ձայնը այդ հաստ ծածկոցին տակ բոլորովին կը խեղդուէր :

— Այս երկու մարդը տուն տարէք, հրամայեց ձայն մը :

Քանի մը վայրկեան յետոյ, երեք ընկերները լաւ մը կապուած Մանուէլայի արդուզարդի խուցին մէջ իրարու քով բերուեցան :

Մօրիս եւ Լեւոն տեսնելով իրենց անշարժութեան մատնուած ըլլալը, կատաղութեան նայուածքով մը Փիէրի նայեցան, բայց որեւէ բառ չարտասանեցին :

Յետոյ, արհամարհական այնպիսի դառն խորշանքով մը նայեցան Մանուէլայի որ, դաւաճան կինը գլուխը անդին դարձնելով անկիւն մը քաշուեցաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ՝

ԱԴՐԱՄԷԶ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ

յիշատակին: Ի գիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Իզմիրլեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձայմբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն Ադրամէզ Իզմիրլեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ Տիկին Իզմիրլեան յիսունական ֆրանք կը նուիրէ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ զմբէթի նորոգութեան, Մշակ. Տան, Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին, Կապոյտ Խաչի կայանին եւ «Յառաջ»ին (գումար 250 ֆր, ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պ. Վահան Գալայճեան եւ աղջիկը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տէրտէրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբելեան (ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակները, ի գիտութիւն յիշատակը յարգել ուզողներուն կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի եւ արեւագալէն առաջ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան Ե. տարելիցին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահրամ Թորամանեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր կնոջ՝

ԷՕԺԷՆԻ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԹԷԱԹՐ ՏԻԻ ԹԵՐԹՐ

81 Բիւ Լըփիք

(Մեթրօ Լամարք)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ (Ֆրանսերէն)

ՏԻԿԻՆ ՊԱԶԱՆ

Նիւթ.— «Գրիգոր Նարեկացի 1000 թուականի բանաստեղծ »:

Այս Շաբաթ, ժամը 16ին

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ եւ Արեւագալի արարողութիւն յետ պատարագի :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԷՔՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Էքսի նորակազմ Քեռի Խումբին, այս կիրակի ժամը 16ին Սալ տը լա Միւթիւալիթէ, 6 Ռիւ Էսփարիատ (Սեքիւրիթէ Սոսիալի մօտ):

Կը խօսի Թեմիս առաջնորդ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Նիւթ.— Վարդանանցի նպատակը:

Գեղարուեստական բաժին

Մուտքը Ազատ է:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիներն են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Կիրակի (6 Մարտ) երեկոյեան ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ:

Տոմսակները ապահովել Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ եւ թատրոնը:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Ազգ. Տան սրահին մէջ

32 Բիւ տը Թրէվիզ (մեթրօ Քատէ)

Կը նախագահէ

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կը խօսի

ՀԱՅՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՎՐԴ. ՔԷՀԵԱԵԱՆ

(Տեսուչ Սէվռի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի):

Խմբերգ. — Նորահրաշ, *Փարիզի եկեղեցւոյ դպիրներուն կողմէ :*

Մեներգ.— Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Օր. Սիրանուշ Չընտրբեան:

Արտասանութիւն. — Տիկին Կարապետեան, Օր. Նորա Պալեան, Պ. Բշտիկեան:

Ընթերցում՝ Դերենիկ Դէմիրճեանի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԷՆ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շնորհակալութեամբ ստացուած է հետեւեալ գումարները : Այրի Տիկին Ա. Պաղտասարեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Այրի Տիկին Կ. Իյնէճեան եւ զաւակները Գրիգոր եւ Արամի կողմէ եկեղեցւոյ դպրոցին 50 ֆր. , Աղքատախնամին յիսուն, Ն. Իյնէճեան Աղքատախնամին 15 ֆրանք :

Տիկին Տիրուհի Զազմաքճեանէ Աղքատախնամին յիսուն ֆր. :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օհանեան Յակոբ կը փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Օհանեան Օհանի եւ Թրֆանտուհիի, ծնած 1900 թ. Կիլիկիոյ Ֆիհցէ քաղաքը: Եղած է Ֆըրանսայի Լիոն քաղաքը , բայց 6 - 7 տարիէ ի վեր ծախած է տունը եւ հաւանաբար փոխադրուած Նիս :

Խաչատրեան Աշոտ Մնացականի, եղած է 1943 թ. հայրենական պատերազմին , ծնած 1924 թ. Միկոյեանի շրջան Խաչիկ գիւղը, հայրն է Մնացական , մայրը Կզօ, քոյրը Աղաւնի եւ փեսան Ռուբէն փնտռողն է քոյրը Աղաւնին :

Վարազդատ Երեմի Սայադեան, գրական անուամբ Վ. Վարդենց՝ ծնած 1914 թ. Էջմիածնի շրջանը. 1941 թ. հայրենական պատերազմին կորսուած փնտռողն է եղբայրը Յոլակ Սայադեան :

Երեւաբնակ Տէտէեան Պերճ Կարապետի, կը փնտռէ հօրաքրոջ զաւակները, Գարաօղլանեան Գաբրիէլ եւ Նուարդը մարսիլիաբնակ եւ բնիկ Էսկիշէհիրցի, Գաբրիէլի կինը Ֆրանսուհի է իսկ Նուարդի ամուսինը մեռած է :

Երեւաբնակ Մանուկեան Գրիգոր Միսաքի կը փնտռէ եղբայրը Մանուկեան Վաղարշակ Միսաքի , ծնած 1913 թ. եւ Թաքնացի գիւղի բնակիչ. իր վերջին նամակը ստացուած 1942ին. կորսուած հայրենական պատերազմին :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացընել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին :

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին :

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի շրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ գայլիկները պիտի ներկայացընեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ :

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ. երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայկական նուագախումբով »

Պատրաստուած Հայ Արիներուն նուագախումբին կողմէ

Հայերէն զաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ

Գունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ :

Պիւֆէ *Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Կիրակի (Մարտ 6) ժամը 15էն սկսեալ ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ:

Կընախագահէ ընկ. Տ. ԶԷԳԻԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Յ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ, խնջոյք: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 13ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Օհանջանեան ակումբը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ « ԴՐՕ » խումբին կողմէ

Շաբաթ (5 Մարտ) երեկոյեան ժամը 21էն մինչև առաւօտ, Պռոնի օդակայանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը նուագէ

ROGER GREVAT ET SON ENSEMBLE

(Զայն-պատկերասփիւռի ծանօթ նուագախումբը)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Լիոնի Լեհական Ֆոլքլորին «Սլասք» խումբը, լեհական ազգային պարերով ու անակնկալներով:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Ամբողջ հասոյթը կը յատկացուի Տեսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան Աճապարեցէք այժմէն ապահովել ձեր տոմսերը:

Դիմել Նոր Սերնդականներու:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ (Մարտ 5) ԺԱՄԸ 22ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ, *ՍՓԼԱՆՏԻՏ* ՊԱՆԴՈԿԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ Ս. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

Կը մասնակցի

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

որուն կ'ընկերակցի HENRI POULAT ET SON ENSEMBLE

JO VALLON, RAOUL POL avec leur Group-Personality

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին, Օր. Գոնչէկիւլեանի բնակարանը՝ 23 Բիւ Լավուազիէ: *Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :*

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՏՈՔԹ. Գ. Կ. ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԲԱԶՈՒՆԻՆ

Պատմական վէպ Կիլիկեան շրջանէն

(460 էջ)

(Նուիրուած Կիլիկեան Հայ Լեգէոնի ընկերներուս)

Գին 20 ֆրանք

Դիմել հեղինակին

22, Rue de Turin — PARIS (8e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի, Մոտեռն Օթէլի մէջ:

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մազընոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական զուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ Կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ , քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՄԱՐՏ

VENDREDI 4 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10551 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.551

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի եւ իր ռազմիկները հիւսիսային Իրաքի մէջ կը շարունակեն կռուիլ, պարբերական ընդմիջումներով, դուրսը քաղաքական — դիւանագիտական եւ քարոզչական աշխատանքներ կը տարուին Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան եւ քիւրտ Ուսանողական Միութեան կողմէ :

Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւնը իր վերջին յուշագիրներով կը պահանջէ որ ժողովրդավար սկզբունքներով Քիւրտերու ազգային իրաւունքները ճանչցուին, ինքնավարութեան հիմերու վրայ, Իրաքի սահմաններուն մէջ: Անջատումի կամ անկախութեան մասին խօսք չըներ :

Տենդոտ գործունէութեան լծուած է Եւրոպայի Քիւրտ Ուսանողական միութիւնը, կազմուած 1956 Օգոստոս 16ին Գերմանիոյ Վիսպատըն քաղաքին մէջ, նախաձեռնութեամբ Եւրոպայի զանազան համալսարանները յաճախող 17 ուսանողներու : Մասնաճիւղեր ունի Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Աւստրիոյ, Դաշնակցային եւ դեմոկրատ Գերմանիոյ, արեւմտեան Պերլինի, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Խ. Միութեան մէջ : Զուիցերիոյ Իտալիոյ, Ռումանիոյ ուսանողներն ալ կապ կը պահեն Քիւրտ Ուսանողական Միութեան հետ, որուն անդամներուն ընդհանուր թիւը կը հասնի 450ի: Ունի իր պաշտօնաթերթը՝ Քիւրտիստան որ կը հրատարակուի անգլիերէն լեզուով: Խմբագիրը կ՚ապրի Լոնտոն, քարտուղարը՝ Պերլին : Միութիւնը եւրոպական եւ արեւելեան լեզուներով ալ հրատարակութիւններ կ՚ընէ :

Նպատակն է՝ Եւրոպայի քիւրտ ուսանողներու միջեւ յարաբերութիւնները սերտացնել եւ աջակցիլ անոնց, իրերօգնութեան հիման վրայ : Զարկ տալ քրտական ազգային մշակոյթին եւ աշխատիլ քիւրտ ժողովուրդի բարօրութեան եւ ազգային հարցին համար :

Քիւրտ ժողովուրդի մշակոյթը, հայրենիքը, ներկայ վիճակը եւ ազգային խնդիրը ճանչցնել աշխարհի :

Գործակցութեան եւ բարեկամութեան ոգին զարգացնել քիւրտ ուսանողներու եւ ուրիշ երկիրներու ուսանողներուն միջեւ, շփման մէջ մտնել ազգային եւ միջազգային ուսանողական եւ ոչ - ուսանողական կազմակերպութեանց հետ եւ գործակցիլ անոնց հետ փոխադարձ նպատակներու եւ շահերու հիման վրայ :

Վերջապէս՝ աջակցիլ քիւրտ ժողովուրդի պայքարին եւ օժանդակել այն բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք կը պայքարին «իմպերիալիզմ»ի, յետաշրջականներու եւ մենատիրական վարչաձեւերու դէմ՝ ի սպաս աշխարհի խաղաղութեան, ժողովրդավարութեան, ազգային ազատագրութեան եւ ինքնորոշման :

Ուսանողական միութիւնը ցարդ ինը համաժողովներ գումարած է : Կեդրոնը հաստատուած է Պերլին :

Առաջին Քիւրտ Ուսանողական միութիւնը կազմուած է 1953ին Իրաքի մէջ : 1956ին՝ Եւրոպա, 1962ին՝ Միացեալ Նահանգները, 1963ին՝ Սուրիա :

Հօյպուն քաղաքական կազմակերպութիւնը, որ հիմնուած էր 1927ին, կեդրոն ունենալով Դամասկոսն ու Փարիզը, համաշխարհային երկրորդ պատերազմին կազմալուծուեցաւ: Անոր տեղն անցաւ Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ կազմուեցաւ 1945 Հոկտեմբեր 25ին Մահապատի (Իրան) մէջ — ուր այդ օրերուն հիմնուած էր անկախ քիւրտ Հանրապետութիւն մը : 1946ին Սիւլէյմանիէի (Իրաք), 1958ի ամառն ալ Սուրիոյ մէջ Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան ճիւղեր հիմնուեցան :

Քիւրտ Ուսանողական Միութեան 9րդ համաժողովը գումարուեցաւ Հանովըրի (Գերմանիա) մէջ 1964 Օգոստոս 3 - 9: Կը մասնակցէին զանազան երկիրներու համալսարանները յաճախող 183 քիւրտ ուսանողներ եւ դուրսէն օտար հրաւիրեալներ: Խօսուեցան ճառեր եւ քուէարկուեցան բանաձեւեր քաղաքական իմաստով :

Գաղտնիք մը հրապարակած չենք ըլլար, եթէ յայտնենք թէ քիւրտ ուսանողները հակած են դէպի ձախ եւ մեծ յոյսեր դրած Մոսկուայի վրայ :

Քիւրտ Ուսանողական Միութեան կողմէ չորս հոգինոց պատուիրակութիւն մը մասնակցած է 1964 Սեպտեմբեր 16-24 Մոսկուայի մէջ գումարուած խաղաղութեան համաժողովին, որու կարգախօսն էր պայքար ազգային անկախութեան եւ ազատագրութեան համար, համերաշխութիւն երիտասարդներու եւ ուսանողներու միջեւ : Համաժողովին մէջ պատուիրակները լայն զեկուցում տուած են քրտական հարցի մասին եւ բանաձեւ քուէարկուած է եւ 83 պատուիրակներու ստորագրութեամբ ուղերձ մը ղրկուած է Իրաքի կառավարութեան :

Քիւրտ պատուիրակները յետոյ հրաւիրուած են այցելելու խորհրդային Ատըրբեջան : Ուրիշ պատուիրակութիւն մըն ալ մասնակցած է Ուսանողներու միջազգային միութեան համաժողովին, գումարուած Սոֆիա՝ 1964 Նոյեմբեր 28-էն Դեկտեմբեր 7: Այնտեղ ալ քրտական հարցի մասին տեղեկագիր մը ներկայացուցած են: Համաժողովը հեռագիր մը ուղղած է թուրք կառավարութեան՝ պահանջելով որ ազատ արձակէ քիւրտ քաղաքական բանտարկեալները: Քիւրտ Ուսանողական միութիւնը ընդունուած է իբրեւ հաւասարազօր անդամ Ուսանողներու Միջազգային Միութեան :

Քիւրտերը մասնակցած են նաեւ 1964 Օգոստոս 12 - 13 արեւելեան Պերլինի եւ 1965 Փետրուար 6 - 7 Լոնտոնի մէջ գումարուած խորհրդաժողովներուն :

Իններորդ համաժողովի որոշումով Ուսանողական Միութեան նախագահը զացած է Իրաք եւ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի ներկայութեամբ գումարուած հաւաքոյթին մէջ ճառ խօսած :

Եւրոպայի զանազան մասնաճիւղերը քաղաքական ու քարոզչական աշխատանքներ կը կատարեն իրենց բնակած երկիրներու հանրային կարծիքին ծանօթացնելու համար քրտական հարցը :

Ազգայնական Քիւրտերը հպարտութեամբ կը յայտարարեն, որ ներկայիս մեծ թիւ մը կը կազմեն համալսարան յաճախող երիտասարդները, որոնք պիտի դառնան վաղուան ինքնավար Քիւրտիսթանի մտաւորական վարիչները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԺԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՍԵԿԵՐՍ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Սեկերս ձախողած ըլլալով իր պաշտօնին մէջ, թագաւորը այս անգամ կանեց Վանտէն Պօյնանց, որ կազմէ պելժիական դահլիճը :

Սեկերս որ ընկերային - քրիստոնեայ է իր կուսակցութենէն եւ ընկերվարական - ներէն կազմուած յանձնախումբի մը յանձնած էր նախածրագիր մը ուսումնասիրել համախմբման դահլիճ մը կազմելու համար կրկին :

Իր պաշտօնէն հրաժարելուն առթիւ Սեկերս բացատրած է լրագրողներուն թէ եթէ կուսակցութեան պատուիրակները համաձայնութեան եկած էին տնտեսական բարգաւաճման եւ ընկերային յառաջդիմութեան քաղաքականութեան շուրջ եւ ընդունած էին որ հանրային ծախքերը պէտք է կրճատուին, կարելի չէր եղած սակայն ճշդել այդ ծախքերուն կրճատման սահմանը, որպէսզի 1967ի պիւտճէն պահուէր 1966ի սահմաններուն մէջ, միայն հինգէն վեց առ հարիւր յաւելումով, որ կը համապատասխանէ ազգային եկամուտի յաւելման :

Յանձնախումբը ընդունած էր բարեփոխման անհրաժեշտութիւնը ինչ կը վերաբերի հիւանդութեան - ապահովութեան (որ Հարմելի դահլիճի տապալման պատճառ եղաւ) եւ ազգային լուսաւորութեան :

Ինչ կը վերաբերի հիւանդութեան ապահովութեան, ընկերվարականները առաջարկներ ըրած են, որոնք վիճաբանութեան առարկայ եղած են : Կը թուի թէ կաթողիկէները չեն կրցած համաձայնիլ եւ այդ նիստէն ետք է որ Սեկերս հրաժարած է իր պաշտօնը շարունակելէ : Յայտարարած է սակայն թէ խզում չկայ երկու կուսակցութեանց մինչեւ բայց Իրաց ներկայ կացութեան մէջ, անկարելի կը թուի նման զինակցութիւն մը յառաջիկայ կառավարութեանմէջ: Միակ հաւանական զինակցութիւնը կրնայ կատարուիլ ընկերային քրիստոնեաներու եւ յառաջդիմութեան եւ ազատութեան կուսակցութեանց միջեւ :

Թագաւորը տեսնուած է Արտաքին նախարար Սփաքի հետ եւ յաջորդաբար ընդունած երեք մեծ կուսակցութեանց նախագահները — Վանտէն Պօյնանց (ընկերային - քրիստոնեայ), Քոլար (ընկերվարական) և Վանօտըհօվ (յառաջդիմութեան եւ ազատութեան կուսակցութիւն) :

ՎԻԷԹՆԱՄ

Վիէթնամի մէջ ամերիկեան կորուստները ամէնէն ծանր բնոյթը ստացած են Փետրուար ամսուն : Այդ շրջանին որեւէ կարեւոր կռիւ չէ արձանագրուած, բայց կառավարական եւ ամերիկեան կորուստները կը բացատրուին անկէ որ Վիէթքոնկը յարձակման անցած է ամբողջ հողամասին վրայ :

Ըստ ամերիկեան հաշիւներուն, Փետրուար մէկէն 26, 584 ամերիկացի զինուորական սպաննուած են (1965ին ամսական միջին հաշիւն էր՝ հարիւր մեռեալ) : Նոյն ժամանակաշրջանին 2734 ամերիկացի վիրաւորուած են, վաթսուն՝ անհետացած : Կառավարական եւ դաշնակից զօրքերուն համար, պաշտօնական թիւերն են՝ 379 մեռեալ, 923 վիրաւոր եւ 183 անհետացած :

Ամէնէն մեծ վնասները արձանագրուած են Փետրուարի վերջին շաբաթը, որու ընթացքին կառավարական ուժերը կրկնապատիկ կորուստ ունեցած են՝ 379 (197ի տեղ), ամերիկեան կողմը՝ 109 մեռեալ մինչ նախապէս 83 էր: Նոյն շրջանին Վիէթքոնկի կորուստները, ըստ ամերիկեան աղբիւրներու, պակսած են՝ 1122 փոխանակ 1357ի: Դաշնակից ուժերը զօրաւոր դիմադրութեան մը հանդիպած են, մանաւանդ հիւսիսային դաւառներու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂԱՆԱՅԻ նախկին մենատէրը՝ Քվամէ Ն՚Քրումահ Մոսկուայէն Քոնաքրի անցած է, ուր արժանացած է պետական ղեկավարի մը տրուած պատիւներուն: Նախագահ Սեքու Թուռէ ջանք չէր խնայած արժանավայել ընդունելութիւն մը ընելու համար : Զայնասփիւռը կոչ կ՚ընէր, որ ժողովուրդը ներկայ ըլլայ մեծ հանրաժողովի մը, որու ընթացքին Սեքու Թուրէ յայտարարած է թէ բոլոր երկիրները պիտի դատէ ըստ իրենց բռնած դիրքին «Ղանայի զինուորական դաւաճաններուն» նկատմամբ :

ԱՔՔՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Ղանայի տնտեսական վիճակը շատ ծանր է: Ամերիկացիները կը սակարկեն անմիջական օգնութիւն մը եւ պետական հարուածի հեղինակ զինուորականները նեղ կացութեան մատնուած են

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Լոնկօ, ներկայիս Վարշաւա կը գտնուի, բայց Օսսերվաթոռէ Ռոմանօն կը գրէ թէ ոչ մէկ պաշտօն ունի Պապին հաւանական մէկ ճամբորդութիւնը կազմակերպելու, Լեհաստան :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ ուսանողական ցոյցեր տեղի ունեցած են կրկին, հակառակ կառավարութեան դրած արգելքին : Ուսանողները այրած են Արտաքին նախարար Սուպանտրիոյի պատկերը, Սուպանտրիօ «Փեքինի գործակալ» որակուած ըլլալով :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ Պէյրութ մեկնած է խորհրդային Արտաքին փոխ – նախարար՝ Կուզնիցով, որ շաբաթ մը Եգիպտոս մնացած էր եւ խօսակցութիւններ ունեցած միջազգային հարցերու շուրջ, եգիպտացի ղեկավարներուն հետ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստ կ՚ուզէ քննել տալու համար արեւելեան Գերմանիոյ ՄԱԿի անդամակցութեան դիմումը : Արեւմտեանները արդէն յայտնած են իրենց ընդդիմութիւնը : Այս առընչութեամբ, խորհրդակցութիւններ կ՚ըլլան Նիւ Եորքի մէջ, Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ: Արեւելեան Պերլինի կարծիքն այն է թէ արեւմտեան մամուլի գործակալութիւններուն այս լուրը իբրեւ ֆլաշ հաղորդելը, ապացոյց է որ արեւելեան Գերմանիոյ թեկնածութիւնը ՄԱԿի մեծ արձագանգ գտած է :

ԱՏՏԻՍ ԱՊԱՊԱՅԻ ժողովին մէջ, Զանպի օգնութեան կոչ մը ըրած է : Պատուիրակը պարզած է իր երկրին ողբերգական եւ տագնապալի կացութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքական խմբաւորումները կը շարունակեն պատրաստել երեսփոխանական ընտրութիւնները : Դեմոկրատ կեդրոնի պարագլուխը՝ Լըքանիւէ յայտարարած է թէ իր կեդրոնը պիտի կազմակերպէ հաղարաւոր Ֆրանսացիներու հետ, որոնք երբեք քաղաքականութիւն չեն ըրած: Միւս կողմէ արմատականները յայտարարած են թէ Մօրիս Ֆօռ կը մնայ արմատական շարքերու մէջ, տրուած ըլլալով որ ապահովութիւն տուած է կուսակցութեան, որ գործօն որեւէ մասնակցութիւն պիտի չբերէ Լըքանիւէի շարժումին : Ընկերվարականները Ազգ. Խորհուրդի նիստ մը պիտի գումարեն Ապրիլին եւ մինչեւ այդ թուականը կը դադրեցնեն Փոփիւլէոր եւ Տէմոքրասի 66ը :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դահլիճը իբրեւ գլխաւոր յատկանիշ ունի իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել Գործադիրը եւ Օրէնսդիրը: Տեղեկատուութեան նախարար այս յայտարարութիւնը ըրած է մամուլին, աւելցընելով «Տոքթ. Զուայէն շեշտեց թէ այս պարագան անհրաժեշտ էր ներկայ կացութեան մէջ: Արդարեւ, կացութիւնը կը պահանջէ տրուած որոշումներուն անմիջական գործադրութիւնը : Անցեալին վարչակարգը անշարժութեան մատնուած էր գերագոյն իշխանութեան հակասութիւններուն մէջ »:

ԿԻՊՐՈՍԻ Ներքին նախարարը յայտարարած է թէ օտար պետութեանց հաշուոյն աշխատող սապօթէօրներ ձերբակալուած են, որոնք բազմաթիւ պայթումներ կատարած են Նիկոսիա: Ասոնց մէջ Ֆրանսացի մը կայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ապարանի շրջանը (պատմական Նիգ գաւառը, Գնդունեաց իշխաններու երբեմնի սեփականութիւնը), որ տարածուած է Արագածի լանջերուն, շատ հարուստ է պատմական յուշարձաններով: Օրինակ, հոն գտնուող Քասախի տաճարը, Թ. Թորամանեանի ենթադրութեամբ նախապէս եղած է մեհեան, յետոյ վերածուած է եկեղեցիի: Եթէ նոյնիսկ անոր այս ենթադրութիւնը նկատուի վիճելի, յամենայն դէպս, անվիճելի է որ Քասախի տաճարը հայկական առաջին եկեղեցիներէն է, կառուցուած Դ. դարուն:

Շրջանի զանազան գիւղերուն մէջ հին եւ արժէք ներկայացնող բազմաթիւ յուշարձաններ կան, որոնք կը վկայեն, որ պատմական Նիգ գաւառը եղած է հայկական հին քրիստոնէական ճարտարապետութեան կազմաւորման կարեւոր օրրաններէն մէկը: Այդ կարգի երեք յուշարձաններ ալ կը գտնուին Զովունի գիւղին մէջ: Ներկայիս անոնք բոլորն ալ վտանգուած են Ապարանի նորաստեղծ «ծովուն» ջուրերուն կողմէ, որոնց տակ շուտով՝ մինչեւ տարեգլուխ, պիտի թաղուի գիւղը:

Դարեր շարունակ յորդառատ աղբիւրներէ գոյացող Քասախ գետի ջուրերը անցած են խոր կիրճերէ, դուրս եկած են Արարատեան դաշտ, լեցուած Արաքս ... եւ շատ քիչ չափով պիտանի եղած հայ հողագործին: Մեր ջանքերով այդ անարդարութիւնը ներկայիս կը սրբագրուի, կը վերափոխուի բնութիւնը: Լեռներու մէջ կը ստեղծուի հսկայ ջրամբար մը, մօտ ութ հարիւր հեկտար մակերեսով: Գետին եւ ձիւնին ջուրերը պիտի ամբարուին արդէն շինուած ամբարտակին մէջ, որպէսզի ամառուան ամիսներուն ոռոգեն պապակ հողերը: Վարը՝ նոր այգիները կը սպասեն կենսաբեր ջուրին: Իսկ այդ ջուրերը արդէն քանի մը ամիսէ ի վեր սկսած են կուտակուիլ լեռներով շրջապատուած հովիտին մէջ, Զովունի գիւղին մօտ: Գիւղէն ոչ շատ հեռու, ապագայ «ծովին» հարաւը գտնուող բարձունքներուն վրայ մօտ ատենէն պիտի շինուին հանգստեան տուներ եւ բուժարաններ: Լերկ բլուրները եւ սարալանջերը պիտի դառնան ծառաշատ եւ գեղեցիկ:

Եթէ նկատի չունենանք Զովունի գիւղին գերեզմանատան մէջ գտնուող բազմաթիւ հին շիրմաքարերը եւ շէնքերու աւերակները, ինչպէս նաեւ հողին տակ գտնուող յուշարձանները, կանգուն եւ կիսաւեր երեք յուշարձաններ կան այս վայրին մէջ: Բոլորն ալ շինուած Դ. կամ Ե. դարուն: Ասոնցմէ ամէնէն անաղարտ մնացածը Թուխ – Մանուկ կոչուող եկեղեցին է, որ միանաւ կառուցուածք մըն է: Միւսը, որ թառած է գիւղին բարձրադիր մասին վրայ եւ Պօղոս - Պետրոս կը կոչուի, սկիզբը նոյնպէս միանաւ տեսք մը ունեցած է, սակայն ուշադրաւ է իր յետագայ փոփոխութիւններով, որոնց հետեւանքով դարձած է սրահաւոր, գըմբէթաւոր եկեղեցի մը:

Երրորդ յուշարձանը կը գտնուի գիւղէն դուրս: Փոքր եկեղեցի մըն է՝ շինուած Դ. կամ Ե. դարերուն:

Վերոյիշեալ յուշարձաններն ահա, որ կրնան ծածկուիլ Ապարանի ջրամբարին ջուրով, եթէ ժամանակին չմտածուի զանոնք փրկելու մասին: Այդ հարցը քննելու համար երկու շաբաթ առաջ գումարուեցաւ յատուկ ժողով մը, որ ընտրեց յանձնախումբ մը՝ զբաղելու այդ խնդրով:

Յանձնախումբին անդամները կատարեցին մանրազնին քննութիւն մը եւ ընտրեցին յարմար վայր մը, ուր կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել յուշարձանները:

Աշխատանքները արդէն սկսած են:

Հնագէտ ճարտարապետները չափագրած են «Թուխ - Մանուկ» եկեղեցին, թուագրելով անոր ամէն մէկ քարը: Արդէն սկսած են քարերը հանելու եւ փոխադրելու աշխատանքները:

Պէտք է դիտել տալ սակայն, որ ջրամբարին մակարդակը կը բարձրանայ ամէն օր, ամէն ժամ: Այն կամուրջը, որուն վրայէն օրեր առաջ անցանք, այլեւս անանցանելի է: Անհրաժեշտ է անյապաղ տրամադրել բոլոր միջոցները՝ փրկելու համար հայ ճարտարապետութեան այդ կոթողները:

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԱՆՈՒԿ-ՍԻՍԱԿ

Ուրիշ անգամ այս սիւնակներուն մէջ երբ ներկայացուցած ենք Արեւմտահայ Թատրոնի գործիչներէն ոմանց կեանքն ու գործը, անպայմանօրէն կանգ առած ենք անունի մը վրայ՝ Պետրոս Մաղաքեան, որ հանդիսացած է Թրքահայ Թատրոնի ռահվիրաներէն մէկը: Պետրոս Մաղաքեան եթէ ոչ որպէս մեկնարկող, բայց իբրեւ կազմակերպիչ եւ դերուսոյց եղած է անզուգական վարպետ մը ու իր մականին տակ հասակ նետած են այնպիսիներ, որոնք ապագային կազմած են հայ Թատրոնի թագն ու պսակը: Ըսած ենք արդէն, բայց աւելորդ չենք համարիր անգամ մը եւս կրկնել թէ հայ բեմը Մաղաքեանին կը պարտի Պետրոս Ադամեանի և Սիրանոյշի, այս երկու հսկաներուն գոյութիւնը: Անոնց բեմական առաջին քայլերը առաջնորդուած են Մաղաքեանի կողմէ, երբ այս վերջինը 1850ական թուականներուն ոգի ի բռին կ'աշխատէր արեւմտահայ Թատրոնը ծաղկեցնելու համար: Բացի Ադամեանէն եւ Սիրանոյշէն, Պետրոս Մաղաքեան հասցուցած է նաեւ բազմաթիւ այլ աշակերտներ, որոնք փառքով ու պատուով յառաջացած են հայ Թատրոնի դժուարին ու փշոտ ճամբայէն:

Ատոնցմէ մէկն ալ եղած է Մանուկ - Սիսակ:

1839ին, Պոլսոյ Գուզկունճուք արուարձանին մէջ կը ծնի Մանուկ - Սիսակ, հոգեւորական ընտանիքի մը մէջ: Իր հայրը՝ Սէթեան Գրիգոր քահանայ, եղբայրը՝ Սէթեան Կարապետ Աւագ քահանայ, իսկ իր հօրեղբայրը՝ Յովհաննէս Եպիսկոպոս Սէթեան: Կրօնի պաշտամունքին նուիրուած այս ընտանիքին մէջ, բացառութիւն կը կազմէ միայն Մանուկ - Սիսակ, որ փոխանակ նուիրուելու Խաչին ծառայութեան, ինքզինքը կը տրամադրէ կրօնքէն ոչ նուազ վսեմ՝ արուեստի փառաբանութեան:

Մանուկ - Սիսակ իր նախնական կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրի թաղային վարժարանին մէջ:

Դեռ շատ երիտասարդ, Մանուկ - Սիսակ առիթը կ'ունենայ մասնակցելու Միջագիւղի Մաղաքեան Թատրոնի կազմակերպած ներկայացումներուն, ի նպաստ Գուզկունճուքի վարժարանին: Քանի մը անգամ այս ներկայացումներուն մասնակցելէ ետք, Մանուկ - Սիսակի մտքին մէջ բոյն կը դնէ նոր գաղափար մը: Կը խորհի Թատերական շարժում մը ստեղծել նոյնինքն Գուզկունճուքի մէջ: Իր գաղափարը կը յայտնէ իրեն հասակակից ընկերներու ալ, եւ օր մը, կը հիմնուի գործը, որուն առաջին ներկայացումը կ'ըլլայ «Մեծն Վարդան» ողբերգութիւնը:

Տարի մը ամբողջ, Սիսակի ստեղծագործութիւնը եղող այս խումբը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Այնուհետեւ, այս խումբ մը երիտասարդները կը խորհին աւելի ընդարձակել ու ամուր հիմերու վրայ դնել իրենց գործը եւ այդ նպատակով ալ կը հիմնեն «Հայկական ընկերութիւն»ը, որ չորս տարի շարունակ (1862 – 66) թաղին Ս. Լուսաւորչեան վարժարանին մէջ ներկայացումներ կը սարքէ:

Այս ներկայացումներուն մէջ Սիսակ կը ստանձնէ պատասխանատու դերեր, միշտ ազգային ողբերգութիւններու մէջ, ու հետզհետէ իր համբաւը կը տարածուի իբրեւ ընտիր բեմական տարր մը: Կը հրաւիրեն զինքը աջէն ու ձախէն ներկայացումներու մասնակցելու համար: Այդ շրջանի Պոլսոյ լաւագոյն բեմերն էին Ազիզիէ, Նաում, որոնց վրայ Մանուկ - Սիսակ կ'երեւի լաւագոյն ստեղծագործութիւններով, մինչեւ որ Յակոբ Վարդովեան զինքը կը հրաւիրէ իր Թատրոնին մասնակցելու:

Թատերական այս բոլոր շրջանները Մանուկ - Սիսակ կ'անցընէ միայն ու միայն սիրողի հանգամանքով: Իր բեմական վաւերական գործունէութիւնը կը սկսի այն օրէն, երբ ան ոտք կը կոխէ Մաղաքեան Թատրոնը:

Արդարեւ, 1872ին կը դտնենք զինքը Մաղաքեանի խումբին մէջ: Հոս փակագիծ մը բանալով, ըսենք թէ Մաղաքեան Թատրոնը միակը եղած է արեւմտահայ իրականութեան մէջ, որ իր բովանդակ գոյութեան ընթացքին ոչ մէկ անգամ թրքերէն ներկայացումներ տուած է: Այդ բեմին վրայ տիրապետած է միայն ու միայն Հայոց լեզուն: Եւ տրուած ըլլալով այն հանգամանքը որ Մանուկ - Սիսակի հայրենասիրական լարը հնչած է զօրեղ կերպով, որ ան պաշտած է իր մայրենի լեզուն, այդ իսկ պատճառով ալ մեծ խանդավառութեամբ մտած է Պետրոս Մաղաքեանի հովանիին ներքեւ:

Եւ Մանուկ - Սիսակի բեմական վերելքը կը սկսի այդ օրէն: Մեծանուն վարպետին խորաթափանց աչքը կը տեսնէ Սիսակի մէջ կուտակուած անդնահատելի բեմական կարողութիւնները: Ան իր ամբողջ ջանքը կը թափէ որպէսզի իր աշակերտին այդ կարողութիւնները հետզհետէ աճին եւ ուռճանան: Եւ արդարեւ, Մանուկ - Սիսակ այդ բեմին վրայ կը տանի յաղթանակներ, անզուգական արուեստով մը ստեղծագործելով հակառակորդի դերեր: Մասնաւորապէս հետեւեալ Թատերգութիւններուն մէջ Սիսակ մեծ յաղթանակներ կը տանի, միշտ հայերէն լեզուով. —

Արքայն կը զբօսնու, Արշակ Բ., Փարիզի Աղքատները, Արեան բիծ, Սէր առանց համարման, Լիոնի Սուրհանդակը, Հաւատք, Յոյս, Սէր, Երկու յիսնապետք, եւայլն:

Դժբախտաբար, Պետրոս Մաղաքեանի զուտ հայկական այս Թատերական գործը երկար չապրեցաւ: Մէկ տարուան կեանքէ մը ետք դադրեցաւ այդ շարժումը, եւ Մանուկ - Սիսակ, մանաւանդ Մաղաքեանի մահէն ետք, կը մտնէ Յակոբ Վարդովեանի կազմակերպութեան մէջ:

Այս շրջանին, ուրիշ վարպետ մը, Թովմաս Ֆասուլիաճեան, խորհուրդ կուտայ Սիսակին փոխել իր բեմական սեռը, եւ փոխանակ հակառակորդի դերերու, ըստանձնէ հայրական մեծահոգի դերեր:

ԼԻՈՒՊԻՄՈՎ, ՍԻՐԵԼԻ ՔԱՂԱՔ

Հակառակ այս դժուարութիւններուն, Լէոնիա իր գործը կը շարունակէ լաւատեսութեամբ: Իր հպատակներուն խօսելու կերպը լաւ գիտէ:

Եղած չեղածը պզտիկ տարի մը, մէկ տարի միայն պայմանաժամ, կ'ըսէր Լէոնիա Իվանովիչ իր գրասենեակին մէջ վեր վար քալելով, եւ, համաձայն մեր ազգային պիւտճէի ենթադրութիւններուն՝ պիտի անցնինք Պելժիան ու Հոլանտան: Այն ատեն պիտի ձեռնարկենք մեր երկրի ընդարձակման եւ մեր գաղափարներու զանգուածային տարածման: Երբ այդ տարածումը կատարուի, ոչ թէ սուտ խօսքերով կամ ստիպողաբար, այլ օրինակով, պատճառ պիտի ըլլայ որ աշխարհը ամբողջ հիանայ եւ երախտագէտ ըլլայ Լիուպիմովի: Փրոֆերասո՛վ, արձանագրէ այս մտածումը ատենագրութեան մէջ:

Մինչ Սավէլիյ Քուզմիչ տետրակի մը մէջ պատմական այս խօսքերը կ'ընդօրինակէր, Թիխոմիրով պատշգամ վազեց իր վերջին պատուէրները տալու գումարտակին՝ որ կ'երթար ջրանցքներ փորելու:

— Գլուխները աւելի բարձր ... Քայլերը աւելի ամուր ... Ժպիտը աւելի ուրախ ... Գիտցէք որ ոչ ոք կը ստիպէ ձեզ աշխատելու: Դուք էք միայն որ կ'ուզէք պլանը 200/100ով գլել անցնիլ: Այո, այո, ատկէ ոչ պակաս ... Ձեր կուրծքերը կ'ուռին ոգեւորութեամբ, ձեր մկանները կը դառնան անխոնջ: Կ'եռաք այն փափաքով, որ կարելի եղածին չափ շուտով երթաք եւ բրիչը մխրճէք հողին մէջ:

Մինչ աշխատաւորները կը սլանային, իբրեւ թէ բերդ մը գրաւելու, Լիոնիա, ուժասպառ, ինկաւ բազկաթոռին մէջ, բացագանչելով.

— Կրնամ ըսել թէ ինչ որ անհրաժեշտ է ինծի համար պլանի մը իրագործումը չէ, ոչ ալ տնտեսութեան բարձրացումը, այլ մարդ էակին հոգեվիճակը միայն: Քաղաքացիներուն ուղղութիւն տալու, զանոնք զեկավարելու իմ եղանակովս, այս տաժանելի աշխատանքը փոխանակ զանոնք բարոյալքելու, անոնց մէջ կը զարգացնէ հսկայական իրենց կարողութեան գիտակցութիւնը եւ ստեղծագործելու կիրքը՝ մղելով զիրենք հերագլէսեան քաջագործութիւններու:

Մինակ, միս մինակ եմ ես կրելու համար այս բոլոր հոգերուն, կասկածներուն եւ անբաւ կարիքներուն բեռը: Եւ աւելին ... Ա՛խ, կատուներու այս համերգին մէջ ի՞նչպէս ներգործել հոգիին վրայ:

Լիուպիմովի փորձը կը հետաքրքրէ Ամերիկացիները, որոնք Թիխոմիրովի այցելութեան կուգան: Այս վերջինը գիտէ սակայն «աշխարհակալներուն» հետ խօսիլ: Դրամատէրներու պատգամաւորին հետ իր վարուելակերպը լաւագոյնս կը յիշեցնէ Մոսկուայի նշանաւոր դատավարութիւնները:

Նախընտրեց չդպչիլ Հարի Ժաքսոնի Ֆիզիքական անձին, բայց ինչ կը վերաբերէր քաղքենի զբօսաշրջիկին փտած հոգերանութեան, ատիկա այլ հարց էր: Ոչ մէկ մասի խնայեց: Մարդը օձիքէն բռնեց, բռնեց զայն իր հոգիին առանցքէն իսկ եւ այնպէս մը դարձուց, որ ան, ամէն գետնի վրայ ինքզինքը ջրեց, այսպիսով լաւագոյնս ապացուցանելով որ անկարող էր Ռուսի մը հետ զուտ տեսական գետնի մը վրայ չափուելու:

Լուռ, իբրեւ թէ խնդրոյ առարկայ չըլլար ինքը, Լէոնիա Իվանովիչ կը դիտէր փոխուած Ամերիկացին, որ, թութակի մը նման, կը կրկնէր ինչ որ գաղտնօրէն կը թելադրուէր իրեն: Սավէլիյ Քուզմիչ ժամանակ ունեցաւ տեղւոյն վրայ արձանագրելու այս խօսակցութեան կարգ մը կէտերը, այնպէս որ այսօր անոնք կրնան ծառայել իբրեւ ուսուցողական նիւթ անոնց՝ որոնք պատմութեան բարեփոխութեան օրէնքները կ'ուզեն ուսումնասիրել:

Ճամբաներուն դերը Ռուսիոյ պատմութեան մէջ:

Կարգ մը վտանգաւոր քննադատներ սեւ կը ներկայացնեն ռուսական ճամբաները: Կ'ուզեն փաստել թէ գարնան եւ աշնան անոնք կը վերածուին հեղուկ խառնակոյտի մը, ուր բեռնակառքերն իսկ որդերու պէս կը խեղդուին: Թերթատենք մեր պատմութեան էջերը. հոն պիտի գտնենք թէ ճամբաներուն այս դաժան ցեխը քանիցս Ռուսիան փրկած է արշաւանքներէ, Ֆրանսականէն, գերմանականէն, լեհականէն, ամէն տեսակի հրոսակներ, իրենց Պոնափարթին առաջնորդութեամբ, ռուսական հողի ցեխերուն մէջ խրած մընացին: Պէտք է հաւատալ թէ ժամանակի ընթացքին տակաւին ուրիշ շատեր հոն պիտի խրին ու մնան:

Եւ սակայն, ի վերջոյ Ռուսերը պիտի գրաւեն ապստամբ քաղաքը: Լէոնիա պիտի յաջողի փախչիլ ու գլուխը ազատել: Լիուպիմովի մէջ կարգն ու կանոնը վերահաստատուած է, բայց ամէն ինչ այնքան ալ լաւ չընթանար: Սինիաւսքի կը վերջացնէ իր պատմուածքը, հետեւեալ խօսքերը ուղղելով իր աներեւոյթ խօսակիցին.

— Մեր մէջ մնայ, փրոֆէսէօր, բայց բացարձակապէս մեր մէջ. կը հասկնա՞ս ոչ մէկ բառ ոչ ոքի: Քիչ առաջ սուտ խօսեցայ, ըսելով թէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ: Մեր վիճակը երբեք այսքան դէշ չէր եղած: Ամէն վայրկեան վտանգ կայ որ ձերբակալութիւնները վերսկսին քաղաքին մէջ: Այստեղ փակուած կը մնամ եւ կը վախնամ որ խուզարկութիւն մը կատարեն ու գորգին տակը գտնեն այս ձեռագիրը, թակարդի բերելով զիս եւ ուրիշներ: Մտիկ ըրէ, փրոֆէսէօր, չէ՞ որ աշխատակիցս ես դուն ... ուրեմն պահէ քովդ, որեւէ տեղ մը, այս պզտիկ պատմուածքին ձեռագիրը. թող մնայ անձեռընմխելի արկղի մը մէջ, սպասելով լաւագոյն օրերու: Ձեռագիրներդ առի՞ր Լիոնիայէն ... Ուրեմն աչքէ հեռու թաքըստոց մը ունիս: Պահելու համար այն պատգամը, մինչեւ որ ժամը հնչէ: Մի՞թէ քու ալ սեփականութիւնդ չէ:

(4 եւ վերջ) ԱՊՐԱՀԱՄ ԹԵՐՑ

Այդ սեռի Սիսակի լաւագոյն դերը կ'ըլլայ «Գամելիազարդ Տիկին»ի հայր Տիւվալի դերը :

Ժամանակակից քննադատները նշած են թէ Սիսակի այս ստեղծագործութեան չեն կրցած հաւասարիլ այդ շրջաններուն Պոլիս այցելող եւրոպական թատերախումբերու նշանաւոր դերասաններն իսկ :

Շարասան իր «Թրքահայ Բեմը եւ իր Գործիչները» հատորին մէջ հետեւեալ տողերով կը խօսի Սիսակի հայր Տիւվալի ստեղծագործութեան մասին . —

« ... Սիսակի մահէն ետք Մնակեան կը կատարէր զայն եւ սակայն Սիսակի կատարելութեան եւ ոչ մէկ կերպով կրցաւ հասնիլ : Տիւմա Որդւոյն հրաշագեղ վէպին ընթերցումէն ազդուած ամբողջ սերունդ մը ջերմագին ծափահարած է Սիսակը այն սրտայոյզ տեսարանին մէջ՝ ուր Պ. Տիւվալ հիանալի պերճախօսութեամբ մը, հոգեցունց շեշտերու մէջ կը դնէր իր հայրական բոլոր հեղինակութիւնն ու ազդեցութիւնը, նախ արհամարհանքի ու գարշանքի բովանդակ թափով , քիչ վերջը պաղատագին, գութը շարժելու համար ցոփակեաց, հաճոյամոլ ճանչցուած կնկան մը, իր շուշանաթոյր աղջկան համար : Եւ երբ այդ կինը՝ Մարկրիթ Կօթիէ Արմանի՝ իր դերագոյն սիրոյն համար կը զոհուէր , Սիսակ դիտէր տալ անոր ճակտին ներման ու շնորհապարտութեան այն համբոյրը որուն ի տես բոլոր հանդիսասրահը՝ կը ցնցուէր համայնական ծափահարութեան մը գոռումներէն : Քաջաբար կ'ըսենք թէ հայ դեղարուեստին ամէնէն վսեմ մէկ արտայայտութիւնն է Սիսակի Տիւվալ հայրը , եւ ամէն ազգերու դերազանց Տիւվալները Սիսակէն բարձր չեն կրնար եղած ըլլալ ... » :

Յաղթանակի մեծ դափնիներ շահած է Մանուկ - Սիսակ այլ դերով մըն ալ : Այդ դերը Տալիլա ողբերգութեան մէջ ծերունի երդահան Սարդորիուսի տիպարն է : Անդրադառնալով այդ դերի մեկնարկութեան, դարձեալ Շարասան կ'ըսէ թէ այդ դերով Սիսակ բեմին վրայ իր խաղընկեր մեծ վարպետ Մարտիրոս Մնակեանի աչքերէն իրական արտասունքներ հոսեցուցած է, այնքան ցնցող ու այնքան խռովող է եղած իր խաղարկութիւնը :

Իբրեւ մարդ, Մանուկ - Սիսակ եղած է պարկեշտ , պատուախնդիր ու ազնուական անձ մը , մարդկային նկարագրի բացարձակ կատարելութեամբ : Ծնած ըլլալով, ինչպէս ըսինք, կրօնաւորներու ընտանիքի մը մէջ, միշտ խոր սէր ու պաշտամունք ունեցած է հանդէպ եկեղեցիին : Իր ծննդավայրի՝ Գուզկունճուքի դպրաց դասին միշտ ալ բերած է իր մասնակցութիւնը, իբր հմուտ շարականագէտ :

Սակայն, կղերական դասը կարծես մինչեւ վերջը չէ ներած Սիսակին այն քայլը, որ ան փոխանակ եկեղեցւոյ խորանը բարձրանալու , բարձրացած է արուեստի խորանը՝ բեմ :

Ատոր համար ալ, երբ 1897ին, ծանր հիւանդութենէ մը ետք կը մեռնի Սիսակ, Գուզկունճուքի եկեղեցիին մէջ անոր յուղարկաւորութեան նախագահող Ալէաթճեան Եպիսկոպոս դամբանականով մը կը դրուատէ եկեղեցասէր ու հաւատացեալ Սիսակին քրիստոնէական առաքինութիւնները, առանց զոյզն ակնարկութիւն մը ընելու անոր բեմական անստգիւտ ընդունակութիւններուն ու տաղանդին մասին :

Այս կ'ըլլայ հայ կղերին յետ - մահու վրէժը Մանուկ - Սիսակին դէմ :

Յուղարկաւորութեան ներկայ եղող դերասանապետ Մարտիրոս Մնակեան, ի լուր եպիսկոպոսին Սիսակի յիշատակին հանդէպ ու մանաւանդ անոր արուեստին հանդէպ այս անորակելի մեղանչումին , դառնալով իր քով գտնուող նոյնպէս յուղարկաւոր Շարասանին, կը փսփսայ անոր ականջին .

« ... Այս մարդը (եպիսկոպոսը) անգամ մըն ալ մեռցնել ուզեց մեր անմահ Սիսակը ... » :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբը, ընկալեալ սովորութեամբ մը, ամէն տարի այս օրերուն նախաձեռնարկ կ'ըլլայ Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան հանդիսութեան կազմակերպման :

Անցեալ Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 5ին, Սալ Ֆրանֆօ - Սիւիսը բերնէ բերան լեցուած էր երէց եւ երիտասարդ հայրենակիցներով եւ ընկերներով : Հոգեթով երեւոյթ է հաստատել, թէ մեր հանդէսներուն եւ խնջոյքներուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն պատկառելի թիւով նորահասներ : Արդարեւ, անցեալ Կիրակի եւս, սրահ խուժած էին հարիւրի մօտ նոր սերնդականներ՝ մասնակցելու եւ հաղորդուելու համար բախտորոշ դէպքին խորհուրդովը :

« Փոթորիկ » խումբի անունով ընկեր Վիդէն Թորոսեան հանդիսութեան բացումը կատարեց շեշտելով . — Կազմակերպելով այս հանդիսութիւնը կ'ուզենք ոգեկոչել յիշատակը մեր հերոսներուն , որոնք մեր պատմութեան ճակատագրական մէկ պահուն, անսակարգ նուիրումով մը նետուեցան կռուի դաշտ՝ հայրենիքի պաշտպանութեան ի խնդիր :

Օրուան նախագահ ընկեր Կ. Մեհեան իր բացման խօսքին մէջ բաղդատեց Մայիսեան խլրտումները Փետրուարեան ապըստամբութեան հետ : Այսօր, խորհրդահայ գրիչներն անգամ կ'ընդունին, որ առաջին շարժումը, որ ի դէպ, ազգադաւ եւ հայրենադաւ ձեռնարկ մըն էր ձախողեցաւ , որովհետեւ բանուոր դասակարգը եւ գիւղացիութիւնը մերժեց զօրավիգ կանգնիլ համայնավարներուն : Մինչդեռ Փետրուարեան ապստամբութիւնը յատկանշական է այն իմաստով , որ բովանդակ Հայաստանի ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ծառացաւ հայրենիքը կապանքներու մէջ սեղմող, արիւնաքամ դարձնող օտար բռնաւորներուն դէմ :

Այս տօնակատարութիւնը, աւելցուց նախագահը, փառաբանանք չէ նիզակ ճօճած ըլլալու, ոչ ալ սուր շարժած ըլլալու իրողութեան մը, այլ հզօրագոյն ուժի մը դէմ ժողովուրդի մը յուսահատական ծառացումին եւ անձնուրացութեան գնով իր պատմական երթին հաւատարիմ մնաու խոյանքի մը հաստատումը :

Ընկեր Վարդգէս Պարոնվարդեան, Ֆըրանսերէն ճառով մը մէկ առ մէկ թուեց թուրքեւխորհրդային ուժերու գործակցութեան պարագաները, որուն հետեւանքով, պարտուած եւ զգետնուած Թուրքիան յաջողեցաւ վերագրաւել Հայաստանի պատմական հողերուն մէկ մասը : Խորհրդային Ռուսիոյ նենգ քաղաքականութեան եւ հայ համայնավարներու դաւադիր գործունէութեան հետեւանքով , 1920 Դեկտեմբերին, Հայաստանի պարտադրուեցաւ դժբախտ կացութիւն մը :

Շարունակելով իր խօսքը, օրուան բանախօսը պատմական այլեւս անվիճելի փաստերու հիման վրայ ցոյց տուաւ, թէ ինչքան անմարդկային եւ, ուրեմն, ընդվզեցուցիչ վիճակ մը ստեղծուած էր 1921ի առաջին ամիսներուն Հայաստանի մէջ :

Ժողովուրդը, որ թէեւ կարճ, այսուհանդերձ վայելած էր իր ազատ եւ անկաշկանդ կեանքը 1918էն մինչեւ 1920 , պոռթկաց : Ծագեցաւ Փետրուար 18ի ապըստամբութիւնը կարմիր բանակի հորդաներու դէմ :

Համաժողովրդական ապստամբութեան արդիւնքը այն եղաւ, որ համայնավարները յետագային վարեցին աւելի մեղմ քաղաքականութիւն մը Հայաստանի ժողովուրդին վերաբերմամբ : Դարձան աւելի իրատես եւ նուազ՝ խոշտանգող, թէեւ յետագային պատմութիւնը արձանագրեց ստալինեան դաժան տասնամեակներու ահըն ու սարսափը :

« Փետրուար 18ը մեր ժամանակակից պատմութեան ամէնէն փայլուն էջերէն մէկն է», եզրակացուց բանախօսը :

Ընկեր Ժ. Միրիճեան նախ դիտել տուաւ, թէ հայ ժողովուրդի բովանդակ պատմութիւնը ըմբոստութիւններու շարան մըն է : Արդարեւ, ամէն առիթով եւ ամէն տեղ հայ մարդը օրինակելի խիզախութեամբ մը ծառացած է զինքը խեղդել եւ օղակել ուզող ուժերու դէմ

Փետրուարեան ապստամբութիւնը այդպիսի դրուագ մըն է : Միեւնոյն ատեն անգամ մը եւս կը հաստատէ, թէ մեր ժողովուրդը սրբազան ««խենդութեամբ» մը կ'ըմբոստանայ նոյնիսկ հսկայ կայսրութեան մը ուժերու դէմ, երբ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ հայրենիքի ազատութիւնն ու բարօրութիւնը :

Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ խմբերգներ : Արտասանեցին Տիկին Սեդա Թորոսեան եւ Արա Գրիգորեան, մեներգեց՝ Սարգիս Մուրատեան :

Խօսք առաւ նոյնպէս ընկեր Խաչիկ Մըկըրտիչեան, որ յայտարարելէ ետք, թէ այդ օրերուն՝ այսինքն Փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ, բովանդակ Հայութիւնը խանդավառ տրամադրութեամբ կը պարզէր իր նուիրական դրօշը, կոչ ըրաւ երիտասարդներուն , շարունակել երէց սերունդին հայրենանուէր գործը՝ ի խնդիր Հայաստանի ազատութեան եւ անկախութեան :

Հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) .— « Վարդանանցի» առթիւ այս տարի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի աշակերտներուն պատրաստած թատերական ներկայացումը բացառիկ խաղարկութիւն մը եղաւ :

Նիւթը՝ Վարանդայի հայ Մելիքութեան պատմութենէն առնուած դրուագ մըն էր, մելիքական աթոռի յաջորդութեան պայքարը ՝երկու եղբայրներու մէջ : Գործին ընդհանուր կառոյցը հարուստ էր կնճիռներով, նենգամիտ չարութիւն, դաւ, վայրագութիւն եւ զոհուած միամտութիւն : Կնճիռներուն լուծումը՝ յանձնուած էր աւազակապետին մատաղ ու մանուկ որդւոյն անմեղ զգայնութեան, եւ պալատի հապիտին ճարպիկութեան . ասոնք դիւտաւոր հնարքներով ազատեցին կալանաւոր անմեղները, աւազակապետին եւ ընկերներուն մոլեգին անդթութենէն : Բարութիւնը կերպաւորուեցաւ հայրենական երկրի սիրոյն եւ եղբայրութեան պատկերներով, եւ բեմի վրայ՝ թատերախումբը ի վերջոյ փոխուեցաւ երգչախումբի, ու երգեց խանդավառ , անմահ Պէշիկթաշլեանի «Եղբայր եմք մեք»ը :

Երիտասարդ դերասացներէն ոմանք, ամէն սպասումէ վեր, արտայայտչական տեսակէտէն, ազատ, բնական եւ ուժեղ դունաւորումներով խաղարկութիւն ցոյց տուին : Անոնց անձնաւորած կերպարները՝ դուրս եկան դարերու քունէն , շնչեցին, ապրեցան կրքով ու փափաքով սակաւ ժամեր , դպրոցական ամենահին բեմի մը վրայ, ու նորէն թաղուեցան անցեալի անանուն ծոցին մէջ :

Ներկայացումին կը նախագահէր Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայրը, ներկայ էին Ս. Ղազարու Մեծյ. բոլոր Հայրերը, մեծ ու փոքր աշակերտները, Վենետիկի եւ շրջակայքի սակաւաթիւ հայ գաղութը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Պարոններ, ապահովաբար Աստուած ձեզ մեր ձեռքը մատնեց, խօսք առաւ Ճուան իր պղնձային ձայնովը : Բնաւ միտքէս չէր անցներ որ այս գիշերուան համար երեք կալանաւոր պիտի ունենայի, բայց կ'երեւի թէ Աստուած մեզի հետ է եղեր : Քիչ մը առաջ պարոն Մօպրէի ըսի : Գործի ասպարէզիս մէջ նեղացուցիչ մարդիկներ դէմս տեսնելու սովորութիւնը չունիմ ... : Ատանկ բանի չեմ կրնար հանդուրժել եւ որոշած եմ վերջ մը տալ ասոր ... : Մէկ հոգին ձերբակալած էի, դիպուածով երեք եղաւ : Շնորհակալ եմ բախտէս ... :

Հոս, Ճուան խօսքը կտրեց : Երեք ընկերները արհամարհական ժպիտ մը ունեցան միայն :

— Այսուհանդերձ, բռնի միջոցներու դիմելէ բնաւ չեմ ախորժիր ... չեմ ուզեր որ պարապ տեղը արիւն թափի ... շարունակեց Ճուան, եթէ պայմաններս ընդունիք, կրնամ ձեր կեանքը ձեզի շնորհել ... :

— Ձեր առաջարկելիք պայմանները մեզի անպատուութիւն բերելէ ուրիշ ոչինչ պիտի ընեն, գոչեց Մօրիս անոր խօսքը կտրելով : Հասկնալ իսկ չենք ուզեր :

— Տոքթէօր, կը զարմանամ որ բնաւ կարեւորութիւն չէք տար կեանք կոչուած թանկարժէք ոչնչութեան, շարունակեց Ճուան սառնահնչիւն ձայնով մը : Ընդհակառակն, ես կը յուսայի որ իբրեւ նոր փեսայ մը դուք ձեր երկու ընկերներէն աւելի պիտի սիրէիք կեանքը :

Մօրիս սարսռաց : Կինը աչքերուն առջեւ պատկերուեցաւ :

— Թշուառակա՛ն, մռնչեց մահուան դատապարտեալ ամուսինը իր կնոջը վրայ մտածելով :

Ճուան դեփ դեղին կտրեցաւ, բայց առանց իր պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու շարունակեց .

— Ուլէտ - Մէրշուֆի գանձերը ինծի ձգեցէք, երդում ըրէք որ թէ դուք, թէ ձեր մարդիկը ինծի դէմ որեւէ դատական միջոցի պիտի չդիմեն եւ ահա առտու չեղած՝ երեքդ ալ ազատ պիտի արձակենք : Գանձը մերը, ազատութիւնն ալ ձերը : Կ'ընդունի՞ք , ես ձեր խոստումին վրայ կատարեալ վստահութիւն ունիմ : Ստորագրութիւն է :

— Ձեզի պէս աւազակներուն հետ բանակցութեան մտնելու իսկ չենք զիջանիր, պատասխանեց Մօրիս : Եթէ պայմաննիդ ընդունինք , թէ անպատուրուած պիտի ըլլանք, թէ պարտուած : Ոչ մին եւ ոչ ալ միւսը կ'ընդունինք, եւ վստահ եմ որ ընկերներս ալ ինծի համամիտ են :

— Եւ ստորակէտ մը անգամ չենք փոխեր մեր ընկերոջ ըսածներէն, գոչեցին Լեւոն եւ Փիէր :

—Դուք գիտէք, պարոններ, դուք գիտէք, կամքը ձերն է, կ'ուզէք կ'ընդունիք, կ'ուզէք չէք ընդունիր իմ ըրածս պարզ վեհանձնութիւն մըն էր, շարունակեց մարդակերպ ճիւաղը : Չէի ուզեր ձեզի պէս արժէքաւոր մարդոց արիւնը մտնել ... , բայց քանի որ զիս կը պարտադրէք, ուրիշ կերպ չեմ կրնար ընել : Երբոր անգամ մը ձեզի մէջտեղէն վերցնել տամ , գանձը ինքնաբերաբար ինծի պիտի պատկանի ... : Ես անոր տեղը գիտեմ ... :

Այս խօսքին վրայ, երեք ընկերները իրարու երես նայելով խորհրդաւոր ժպիտ մը փոխանակեցին ... :

Ինչ տարօրինակ ժպիտ ... արդեօք այդ ժպիտին մէջ ինչ զարհուրելի գաղտնիքներ ծածկուած էին ... :

Սա մարդիկը ըսած տեղս տարէք, հրամայեց Ճուան խօսքը Հարթֆիլտի ուղղելով :

— Սթէֆօ, Մուպարէք, գոչեց զերմանացին :

Երկու մարդիկը դուռը բանալով ներս մտան :

— Հաքիմը ո՞ւր է , հարցուց Ճուան :

— Իմ մարդիկս ալ հետը առնելով գընաց, պատասխանեց Մուպարէք :

— Շուտ, գործի պիտի սկսինք, ահագին ճամբայ ունինք կտրելիք, վերջացուց Ճուան : Տարէք սրւոնք :

Երեք ընկերներուն բերանները քուրջեր թխմուեցան եւ թեւերն ու ոտքերը անգամ մըն ալ կապուեցան :

Սթէֆօ եւ Մուպարէք նախ Լեւոնը շալկելով տարին . Հարթֆիլտ անոնց ետեւէն գնաց :

Ճարտարագէտը երեք հարիւր մեթր հեռու դղեակ մը փոխադրեցին, ուր անմիջապէս շէնքին տակի ստորերկրեայ շտեմարանը իջեցուցին զինքը :

Այս շտեմարանին մէջտեղը սեղան մը կար որուն վրայ ջնարակուած փայտէ արկղիկ մը կար :

Ապա, յաջորդաբար Փիէրն ու Մօրիսը իր ընկերոջը քով իջեցուցին :

Ճուան շտեմարան իջնելով իր արբանեակներուն ըսաւ .

— Լմնցաւ, կրնաք երթալ, ըսած տեղս դացէք ինծի սպասեցէք : Իսկ դուն, Հարթֆիլտ, Մանուէլայի վրայ հսկէ եւ մինչեւ որ նոր հրաման մը չտամ, քովէն բնաւ մի զատուիր :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիրարփի Բաբել-եան (Ծնեալ Վարժապետեան) եւ զաւակ-ները, ի դիտութիւն յիշատակը յարգել ուզողներուն կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկե-ղեցւոյ մէջ յաւարտ պատարագի եւ արե-ւագալէն առաջ հոգեհանգստեան արարո-ղութիւն պիտի կատարուի իրենց ամուս-նոյն եւ հօր՝

ԲԻՒԶԱՆԴ ԲԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահուան Ե. տարելիցին առթիւ :

×

Տէր եւ Տիկին Իշխան Նուրիճանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ-տօն պիտի կատարուի իրենց Ծնողքին՝

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԵՒ ԱԼԻՔ ՆՈՒՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

մահերուն 15րդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Պուլվար Օսման՝ Ս. Յա-կոբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ Պօ-մոնի եւ չրջակայքի մեր բարեպաշտ հա-սարակութեան, երիտասարդութեան եւ Արենուչներուն թէ՝ այս կիրակի «Անա-ռակ Որդի»ի տօնին առթիւ, եկեղեցւոյս մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳՈՒՐԳԷՆ ՎՐԴ.:

Արեւագալի ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, ղոյ պատարագ ժամը 10ին :

×

Այս առթիւ կը յայտնուի նոյնպէս, յարգոյ հասարակութեան թէ ասկէ ետք, պահակադրութեան, կնունքի, թաղման եւ հոգեհանգիստի արձանագրութեանց հա-մար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին. Պ. Վահրամ Մխիթիթ, 28 Ավրնիւ տը լա Ֆիկոն, Պօմոն, իսկ Հինգշաբթի օրերը՝ եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

ԷՔՍԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Էքսի նորակազմ Քեռի Խումբին, այս կիրակի ժամը 16ին Սալ տը լա Միւթիւալիթէ, 6 Ռիւ Էսփա-րիատ (Սեֆիւրիթէ Սոսիալի մօտ) :

Կը խօսի Թեմիս առաջնորդ
ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ

Նիւթ.— Վարդանանցի նպատակը :
Գեղարուեստական բաժին
Մուտքը Ազատ է :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին
Ազգ. Տան սրահին մէջ
32 Րիւ տը Թրէվիզ (մեթրօ Քատէ)
Կը նախագահէ
ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Կը խօսի
ՀԱՅՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՎՐԴ. ՔԷՀԵԱՆ
(Տեսուչ Սէվռի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի) :

Խմբերգ.— Նորահրաշ, Փարիզի եկե-ղեցւոյ զպիրներուն կողմէ :

Մեներգ.— Տիկին Շաֆէ Գալայճեան, Օր. Սիրանուշ Զըմտըրեան :

Արտասանութիւն.— Տիկին Կարապետ-եան, Օր. Նորա Պալեան, Պ. Բշտիկեան :

Ընթերցում՝ Դերենիկ Դէմիրճեանի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԷՆ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 3·30ին, Սալ տէ Ֆէթ (Քոռւա Ռուժ) :

Հովանաւորութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Մխիթեան :

Լիոն, Մարսէյլ, Նիս, Տէսին եւ փոն տը Շէրիւի Հայ. Երիտ. Թատերախումբի միացեալ ուժերով :

Մասնակցութեամբ ժիւտէֆսի, նաեւ Օր. Մ. Մանտալճեանի ու Յ. Իէճեանի (Նիսի երաժշտանոցէն) : Ե. Գարագաշ :

Կը ներկայացուի՝
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ
Բազմաթիւ երգերով, պարախումբ, նը-ւագ :

Հ. Յ. Դ.

Վիէնն Հ. Յ. Դ. Ազի կոմիտէի ընկե-րական ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Ակումբին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Շատ կարե-ւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պի-տի առնուին :

Շատիլ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ,ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին :

Իսի.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէի ընկ. ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնա-ճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին, Օր. Գոնչէկիւլեանի բնակարանը՝ 23 Րիւ Լավուազիէ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Կիրակի (Մարտ 6) ժամը 15էն սկսեալ ուշ դիշեր, Ազգա-յին Տան սրահին մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ :

Կընախագահէ ընկ. Տ. ՋԻԴԻԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. Յ. ԿՕՉԿԱԿԱՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ, խնջոյք : ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 27ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք Օհանջանեան ակումբը :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ « ԴՐՕ » խումբին կողմէ
Շաբաթ (5 Մարտ) երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Պոռնի օդակայանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Կը ճուագէ
ROGER GREVAT ET SON ENSEMBLE
(Ձայն-պատկերասփիւռի ծանօթ ճուագախումբը)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի՝ Լիոնի Լեհական Փոլքլորին «Սլասֆ» խումբը, լեհական ազգային պարերով ու անակնկալներով :

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Ամբողջ հասոյթը կը յատկացուի Տեսինի Հ. Յ. Դ. Տան նորոգութեան
Ճաշակարեցէք այժմէն ապահովել ձեր տոմսերը :

Դիմել Նոր Սերնդականներու :

LAREDO (Espagne - Prov. Santander)

Formule révolutionnaire "AINZ-SOLMAR"

Directement du CONSTRUCTEUR à L'ACHETEUR

SANS AUCUN CAPITAL ET SANS AUCUN INTÉRÊT

22 à 32 mensualités de 2.000 Francs

APPARTEMENTS LUXUEUX

entièrement meublés, sur la plus belle plage de la "COSTA ESMERELDA"

3, 4 et 5 pièces — 1 à 2 salles de bains — 2 à 3 terrasses — avec le tout dernier confort ! — Ascenseurs - descenseurs ultra rapides — Vide-ordures.

Construction de « GRAND LUXE » en bordure de mer dans un PARC privé de 10.000 m2

Vue imprenable et panoramique sur la magnifique baie de LAREDO et l'arrière-pays montagneux (vue imprenable garantie par contrat).

SPORTS : Ski nautique — Yatching léger — Pêche sous-marine, pêche en eau douce truite et saumon — Tennis.

LE TEMPS VOULU DE REFLEXION !

Une minute pour signer ! 22 à 32 mois pour payer!

AINZ SOLMAR
G. BEDERIAN

PARIS : 6, Avenue Marceau - 8e - Tél. : ALM 08-76
LAREDO : Calle Général Mola et Ave. Neuve Bungalow

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին :

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի չրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ զայլիկները պիտի ներկայ-ցընեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանու-թիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ :

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ. երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայկական ճուագախումբով »

Պատրաստուած Հայ Արիներուն ճուագախումբին կողմէ

Հայերէն զաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ
Դունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ :

Պիւֆէ *Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք*

ՕԴԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երք ու դարձ նոյն ճնով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ճեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ճեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցել ուրեան *վիզա*.— Նալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈՒԿ ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մեծաշնորհ ունի ճեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԵԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ

Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : *ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ* 24
ՕԹԼ Սեւան, Թուրքական *պանդոկ*

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք.

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 5 ՄԱՐՏ

SAMEDI 5 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10552 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.552

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ն'ՔՐՈՒՄԱՀ ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԸ ՄՆԱՅ... ԲԱՅՑ ԿԻՆԷԻ ՄԷՋ

Տապալած Աքրայի մէջ, Ն'Քրումահ նախագահական պաշտօն մը դտաւ... Քոնաքրիի մէջ: Զբաւականանալով միայն քաղաքական ապաստան տալով, Սէքու Թուրէ Ն'Քրումահի տուաւ նաեւ Կինէի նախագահութեան իր պաշտօնը, որ համակրութեան աննախընթաց արտայայտութիւն մըն է պատմութեան մէջ: Ահա ինչ որ կը հասկցուի Աստիս - Ապապայի մէջ տուած Կինէի շրջուն դեսպան Աստուլլայ Տիալլոյի մամլոյ ասուլիսէն: Կինէի դեսպանը յայտարարած է նաեւ, թէ «Սէքու Թուրէ այս քայլը չառաւ Ն'Քրումահի համար, այլ Ղանայի ու Ափրիկէի ժողովուրդին համար, համաձայն Կինէի ժողովուրդի փափաքին»:

Անդին, Քոնարքիի մէջ, ժողովրդային ընդունելութեան մը ընթացքին, Սէքու Թուրէ Ն'Քրուման կը ներկայացնէր իբրեւ «Ափրիկեան հայրենիքի կազմութեան անխոնջ կերտիչը», «Եթէ, կ'աւելցնէր Սէքու Թուրէ, վաղը դումարուի ափրիկեան պետութիւններու նախագահներու ժողով մը, ընկ. Քվամէ Ն'Քրումահ պիտի խօսի յանուն Կինէի, որովհետեւ Ն'Քրումահ պարզ Ափրիկեցի մը չէ, այլ համաշխարհային դէմք մը: Քվամէ Ն'Քրումահ կրնայ նկատուիլ իբրեւ Կինէի պետ եւ ընդհ. քարտուղար կինէեան ժողովրդավար կուսակցութեան»:

Տիալլոյի եւ Սէքու Թուրէի յայտարարութիւնները օտար դէտերէն ընդունուեցան որոշ վերապահութեամբ: Հարց է թէ Սէքու Թուրէի յայտարարութիւնները պարզ դժբախտութեան հանդիպած բարեկամութեան մը ջերմ արտայայտութիւններն են, թէ իսկապէս սահմանադրական հետեւանքներ պիտի ունենան: Արդեօք Սէքու Թուրէ իր նախագահութիւնը կը զիջի, որովհետեւ իր կարգին իր իշխանութիւնը վտանգուած կը զգայ: Եւ եթէ Կինէի նախագահը իրապէս Ն'Քրումահի փոխանցած է իր պաշտօնը, ի՞նչ պիտի ըլլայ ասկէ ետք իր դերն ու տիտղոսը: Այս բոլոր հարցումներուն այսօր կանուխ է տակաւին պատասխանելու համար:

Աքրայի պետական հարուածը իր առաջին անդրադարձը ունեցաւ Աստիս Ապապայի Ափրիկէի նորանկախ պետութիւններու համագումարին վրայ: Բողոքելու համար Աքրայի նոր իշխանութեան պատգամաւորի ներկայութեան դէմ, Մալիի, Կինէի, Թանզանիի եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան ներկայացուցիները հրահանգ ստացան քաշուելու համագումարէն, ստեղծելով անել կացութիւն մը:

Անդին, Աքրայի մէջ, ափրիկեան բազմաթիւ պետութիւններէ ճանցուած եւ տէր երկրի ներքին կացութեան, ղանայեան նոր վարաչկարգը հսկայ տողանցքով մը տօնեց իր իշխանութեան առաջին շաբաթը: Ցուցարարները փողոցներէն անցան ցուցատախտակներով, որոնց վրայ կարելի էր կարդալ: «Բռնակալութիւնը մեռած է առ յաւէտ», «Ղանայի մէջ վերջ բռնատիրութեան», եւ կամ «մենք, ղանացի կիներս, ոչ մէկ ջանք պիտի խնայենք որ Ղանան ըլլայ իրապէս երջանիկ երկիր մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի մէջ, միացեալ յայտարարութեամբ մը Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակութիւնները «կը կրկնեն թէ միայն դաշնակցային Հանրապետութեան կառավարութիւնը կրնայ միջազգային հարցերու մէջ Գերմանիոյ անունով խօսիլ»: Յայտարարութիւնը կը նշէ, թէ «այսպէս կոչուած ժողովրդավար դերման հանրապետութիւնը» պետութիւն մը չըլլալով, «ՄԱԿի մէջ ընդունուելու համար ոչ մէկ յանգամանք ունի»:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր կառավարութեան որդեգրելիք քաղաքականութեան շուրջ սկսաւ վիճիլ Ծերակոյտը: Վստահութեան քուէարկութիւնը — զոր կառավարութիւնը կը յուսայ դիւրաւ շահիլ — տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթուան մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պաշտպանութեան նախարար Թօփակօղլու յայտարարեց թէ Ատլանտեան Ուխտը շատ մտահոգ է նաեւ Թուրքիայով, եւ թէ Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան օդնական նախարար Մաքնոթոն Թուրքիա պիտի երթայ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Թուրք բանակին կարիքները:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ նոր ցոյցեր պատահած են: Երկու հազար ուսանողներ, հակառակ բանակի ընդդիմութեան, կրցած են հասնիլ Արտաքին նախարարութեան պալատը, եւ ակնարկելով արտաքին նախարարին, պոռացած են. «կախեցէք Սուպանտրիօն, Փէքինի շունը»:

ՊԵԼԺԻՈՅ թագաւորէն նշանակուած նոր կառավարութիւնը կազմելու համար, Վանտէն Պօյնանց, ընկերային - քրիստոնեայ ինչպէս Սեկերս, աւելի աջակողմեան մարդ մըն է: Թագաւորին առաջարկը ընդունելէն ետք, Վանտէն Պօյնանց ուղելով արագ գործել, անմիջապէս յայտարարեց թէ նոյն իրիկունն իսկ Պելժիոյ երեք մեծ կուսակցութիւններուն պիտի ներկայացնէ պարզ եւ յստակ ծրագիր մը, զոր կարելի է համառօտել երկու գլխաւոր կէտերու մէջ. տնտեսական բարգաւաճում եւ հանրային ծախքերու կրճատում:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ բնակող ամերիկացի մը ձերբակալուած է որ դրութիւն մը հաստատած էր Միացեալ Նահանգներու բոլոր սեւերը թունաւորելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ գեղեցիկ — արուեստից ակադեմիային նախագահ վերընտրուած է Վլատիմիր Սերով որ «պահպանողական» հոսանքին պարագլուխը կը նկատուի: Այս վերընտրութիւնը որոշ զարմանք պատճառած է, տրուած ըլլալով որ քանի մը օր առաջ, երիտասարդ կուսակցականներու օրգանը՝ Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա խիստ կերպով քննադատած էր Սերով եւ յոյս յայտնած որ վերջ պիտի դրուի հին վարպետին «հովանաւորութեան» գեղեցիկ արուեստից վրայ:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը ճառ մը արտասանած է Մաճիլիսի (պարսկական խորհրդարան) առջեւ եւ բացէ ի բաց պարզած երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը: Վճռած է ապահովել Պարսկաստանի անկախութիւնը Միացեալ Նահանգներու նկատմամբ: Ակնարկելով մահմետական եւ արաբ երկիրներու հետ յարաբերութեանց, Շահը ըսած է «չենք ճղմեր մահմետականները հրասայլերով (կ'ակնարկէ եգիպտական միջամտութեան Եմէնի մէջ) եւ աշխարհի մէջ ուր որ մահմետականները դժուարութիւններ ունենան, պատրաստ ենք զիրենք պաշտպանելու առանց ծախքերուն նայելու:

Օրը Օրին

«ՄԵՐ» ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ «ԱՆՈՆՑ»Ը...

Միայն Ամերիկայի մէջ է որ երկու «տեսակ» Լուսաւորչական եկեղեցի ունինք: Մէկը «մերը», միւսը՝ «անոնցը»:

Երբ Տիար Ռամկավարը — Պոսթընի շրջանէն — լուր դրկէ թէ «Մարուքէին պսակը տեղը պիտի ունենայ «մեր» եկեղեցին, իսկ Մարգարին թաղումը «անոնց» եկեղեցին», անմիջապէս պիտի հասկնաս որ «մեր»ը Ս. Յակոբն է, «անոնց»ը, Ս. Ստեփանոսը: Բայց, այս տարբերութիւնը ստուգելու համար նախապէս պէտք է գիտցած ըլլաս որ դիմացինդ Դաշնակցական չէ:

Երբե՛ք չի կրնար պատահիլ որ Ռամկավարը շուարի եւ Ս. Ստեփանոսին համար գործածէ ստացականին յոգնակի առաջին դէմքը, իսկ Ս. Յակոբին համար՝ երրորդը:

Ընդհակառակն, կը նախընտրէ Հրեաներու Սինակոկին կամ իսլամներու մըզկիթին համար ... շուարիլ եւ «մերը» ըսել, քան Դաշնակցական թաղական ունեցող եկեղեցիին համար:

— Գլո՛ւխս կտրեն, ես «անոնց» եկեղեցին օտք չեմ կոխեր ...

Ի հարկէ չի կրնար ...

Խօսքը մէջերնիս, Դաշնակցականն ալ, այս կէտին մէջ, իրարու հետ չի շփոթեր «մեր»ը եւ «անոնց»ը: Այն հիմնական տարբերութեամբ, սակայն որ Դաշնակցականին համար «անոնց» եկեղեցին ալ հայկական եկեղեցի է եւ սրբատեղի մը, ուր կ'երթայ ամենայն սիրով ու երկիւղածութեամբ, երբ պէտք ըլլայ:

— Եղբա՛յր, «մեր»ը, «անոնց»ը չկայ.. Հայ ժողովուրդին եկեղեցիներն ալ, ամէնքն ալ ...

×

Կաթողիկոսներու պարագային ալ այս գաղութը ունի «մեր»ի եւ «անոնց»ի աքլորամարտը:

Մէկուն — Ռամկավարին — «մեր Վեհափառ»ը բազմած է Էջմիածնայ վեհարանը: Միւսին — Դաշնակցականին եւ անոր համակիր բազմութեան — «Մեր Վեհափառը» բազմած է Անթիլիաս:

Այս կէտին մէջ եւս, Դաշնակցականը չուրանար Վազգէն կաթողիկոսի իրական եւ իրաւական գոյութիւնը — գիտնալով հանդերձ թէ ան ազգին քուէներով ընտրուած չէր — իսկ Ռամկավարը տակաւին «չի ճանչնար» Խորէն Կաթողիկոսի կաթողիկոսութիւնը:

Թող չճանչնայ:

×

Զոյգ պատրիարքներու պարագային «մեր»ի, «անոնց»ի այս բծախնդրութիւնը այս աստիճան յառաջ գացած չէ:

Ոչ — Դաշնակցականին համար, «երկուքն ալ մեզմէ են», Դաշնակցականին համար «երկուքն ալ մեզմէ չեն»:

Իրաւ ալ, երբ մէկը՝ Երուսաղէմէն, միւսը՝ Ստամբոլէն Նիւ Եորք անցնին վասն մամոնայի, սեղան կը նստին «անոնց» հետ եւ Դաշնակցական ճակատին բարեւ անգամ չեն տար:

Թող չտան:

Այս անհամ ու անլի վէնը շատոնց վերջ գտած կ'ըլլար, եթէ քաղաքական իմաստութիւնը, ցորենի մեր արտին մէջ, այս աստիճան հազուագիւտ հարսնուկ մը եղած չըլլար:

Կարծէք ա՛լ ուրիշ մտմտուք չունինք ու պիտի նստինք հաշիւ ընենք թէ Մկրտութեան Միւռոնը Էջմիածինէ՞ն եկած է թէ Անթիլիասէն:

Եթէ Էջմիածինէն եկած է՝ սուրբ է, եթէ Անթիլիասէն եկած է՝ անսուրբ է:

Եթէ նորակառոյց եկեղեցիին օծումը կատարողը Էջմիածնայ հովանաւորութիւնը վայելող եպիսկոպոս մըն է, շէնքը սրբատեղի է՝ Աստուածընկալ:

Բայց, եթէ օծումը կատարած է Անթիլիասի կողմէ նշանակուած վարդապետ մը, շէնքը աղօթատեղի չէ — զինարան է: Կամ կուսակցական ակումբ:

Այո՛, մինչեւ այս յիմարութեան հասած է այս «ճակատամարտ»ը, որուն վրայ պիտի խնդային նոյնիսկ միջին դարերու վանականները:

Կրակին վրայ իւղ լեցնողներ կան, ի հարկէ: Լրջութեան եւ ծանրախոհութեան անընդունակ մարդիկ, որոնց համար եկեղեցիին բակն ու բանկալը կամ բուրվառն ու խաչվառը շա՛տ աւելի հոգեշահ նիւթեր են քան հայ ժողովուրդին հիմնական եւ կենսական շահերուն հետապընդումը:

Զուրը ջաղանցքը առեր տարեր է, իսկ մենք տակաւին չախչախ կը փնտռենք:

Մարդիկ, այսօր, վաղը, լուսին պիտի երթան գան, բայց մենք — յառաջադէ՛մ ժողովուրդ — տակաւին կը խօսինք «մեր» եկեղեցիին «անոնց» եկեղեցիին մասին, «մեր» կաթողիկոսին եւ «անոնց» կաթողիկոսին կամ «մեր» առաջնորդին եւ «անոնց» Առաջնորդին մասին:

Փոխանակ քով քովի գալու եւ հարցնելու իրարու.

— Եղբայրնե՛ր, ո՞ւր կ'երթանք, այսպէս, ոլոր մոլոր ճամբաներով ... Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը Արտասահմանի մէջ ... Քանի՞ տարի եւս պիտի տոկանք մեզ շրջապատող հեղեղին ... Ի՞նչպէս պիտի դարմանենք մեր վէրքերը, որոնց համրանքն ալ մոռնալու վրայ ենք ... Ու ե՞րբ, ե՞րբ մենք ալ մարդու կարգ պիտի անցնինք եւ ձայն պիտի ունենանք՝ մեր դատը, մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար:

×

Հառաչէ ուզածիդ չափ, հայ ժողովուրդ: Արտասուէ՛, եթէ կ'ուզես:

Բայց, աղէկ գիտցիր որ եթէ խելքդ գլուխդ չժողվես, մեր տէրտէրներն ու մեր ժամկոչները, մեր լուսարարներն ու մեր թաղականները եւ խունկէն ու մոմէն զատ ուրիշ բանէ բան չհասկցող մեր մեծափոր Տիարները տարուէ տարի ետ պիտի տանին քեզ՝ դէպի երէկուան խաւարը, ուր իրենք տիրաբար կ'իշխէին:

Եթէ Միացեալ Ազգերու 117 անդամները, Սեւ թէ ճերմակ իմանան թէ ընդվայրացած հայ ժողովուրդը տակաւին եկեղեցական անծին վէճերով ժամանակ կը վատնէ, միաբերան պիտի յայտարարեն ... ի պատիւ անոր.

— Է՛, թող ուրիշներու մեղքը չառնէ, ինքն է որ ինքզինքը — իր գլուխը — կառավարել չի գիտեր ... Հարկաւ պատճառ մը կար որ այս վիճակին հասեր է...

×

Երբ քաղաքական դատ կը հետապընդենք, կը մոռնանք որ օտար ազգերը — գլխաւորաբար Մեծերը — մեզ կը նկատեն ո՛չ աւելի քան կրօնական - եկեղեցական համայնք մը, որ ունի իր ծէսը եւ իր Վեհափառը:

Ու երբե՛ք չեն հաւատար որ մենք ալ — դուրսը — կրօնական համայնք մը ըլլալէ աւելի քաղաքական - ազգային *անթիթէ* մըն ենք:

Եթէ սխալ է այս տեսութիւնը, ապա ուրեմն մեր ցաւին պատմութիւնը լսելու համար մեզ պիտի հրաւիրէին ո՛չ թէ եկեղեցական այս կամ այն ժողովին, այլ միջազգային, քաղաքական տարողութիւն ունեցող Արիսպագոսի մը: Այդ տեսակ բան պատահած չէ յիսուն տարիէ ի վեր:

Ու մենք այնքա՛ն միամիտ ենք որ մեր թեւերը վեր կը նետենք ու կը պարենք երբ մեր վեղարաւորներէն մէկը հրաւիրեն որ «եկո՛ւր սա ժողովին բացման աղօթքն ալ դո՛ւն արտասանէ»...

Այս անիմաստ ու անբովանդակ *ֆորմալիթէ*ները չե՞ն որ սկսած են շփացնել մեր հոգեւորականները՝ անընդունակ դարձնելով զանոնք որեւէ փորձի, որեւէ ճիգի, որուն նպատակը պիտի ըլլար միանգամընդմիշտ վերջացնել «մեր»ի, «անոնց»ի ապուշապատում ճակատամարտը: Մանաւանդ Ամերիկայի մէջ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԳԻԻՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Ա.

Լինչ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութեան դիւանին մէջ տեսած էր Հայ Պատուիրակութեան Պերլինի Վեհաժողովին ներկայացուցած ինքնավար Հայաստանի քարտէսը, որ կը գծէր հողամաս մը Պարսկաստանի սահմանէն վեր ելլելով, ռուսական սահմանը քերելով կը հասնէր Սեւ Ծով: Քարտէսը կը պարփակէր Կարսն ու Արտահանը, որոնք կը մընային ռուս գրաւման շրջանին մէջ:

Գրիգոր Զօհրապ կուտայ երեք նահանգներու տարածութիւնները.— Պիթլիս 29·000 քառ. քիլմ., Խարբերդ 37 հազար, Վան 47·000: Վեց նահանգներու միջին տարածութիւնը կը նշանակէ 35 հազար քառ. քիլմ., ուրեմն 210·000 քառ. քլմ. աւելի քան Զուիցերիոյ, Պելճիքայի եւ Հոլանտայի տարածութիւնները: Քաղաքներու բնակչութեան թիւերն են.— Կարին 60·000, Սվազ յիսուն հազար, Տիարպեքիր քառասուն հազար, Վան երեսուն հազար, գումար 180 հազար:

Բոլոր քաղաքները խառն բնակչութիւն ունին:

Նուպարեան - Շահնազարեան վարժարանի նախկին ուսուցիչ Միրախորեան շրջած է արեւելեան նահանգները եւ հրատարակած եռահատոր Ուղեւորութիւն հայաբնակ գաւառները, Պոլիս, 1855: Գործը ձօնուած է Խրիմեանի:

Վիէննական Հայր Քօսեան Էրզրումի դիւղերուն, վանքերուն, եկեղեցիներուն մանրամասն նկարագրութիւնը ներկայացուցած է Բարձր Հայք երկհատոր գործով, Վիէննա, 1925:

Ընդարձակ տարածութեան վրայ ցրուած են հարիւրաւոր դիւղեր, բոլորն ալ խառն բնակչութեամբ, կան զուտ հայաբնակ դիւղեր, դրացի ըլլալով զուտ մահմետական դիւղերու: Էրզրումի դաշտագետինին երկարութիւնն է ոտքով 14 ժամ, լայնքը՝ 9 ժամ: Գիւղերը ցիր ու ցան են, իրարմէ հեռու են կէս կամ մէկ ժամ, եօթնէն 15 արտաւար: Երկիրը բարեբեր եւ ջրառատ է, թռչուն, հօտ, նախիր: Նահապետական են երկրագործական գործիքները, ինչպէս նաեւ ընտանիքները, տասնէն տասնեւհինգ հոգի մէկ տան մէջ կ'ապրին: Քաղաք եւ դիւղ տեղի տուած են օտարին:

«Կարինի հայ տուներուն թիւը վաթսուն տարի առաջ քառասուն հազար եղած է: 1829 Յուլիս 10ի խաղաղութենէն ետք՝ երբ Փասկեւիչ զօրավար կը հեռանայ Կարինէն, Հայերն ալ կը փափաքին գաղթել: Առաջնորդ Կարապետ Եպիսկ. ժողովուրդին տրամադրութիւնը կը հաղորդէ Պատրիարքարան, ազգու միջոց մը գտնել գաղթումի առաջքն առնելու համար: Պատրիարք եւ ամիրաներ, փոխանակ ազնիւ եպիսկոպոսին աջակցելու կամ խորհուրդ մը տալու, անմիջապէս պաշտօնանկ կ'ընեն զինք եւ Իսրայէլ վրդ. մը կը ղրկեն Կարին: Կարապետ Սրբազան պաշտօնանկութեան լուրը առնելուն պէս կը յուզուի, կը ցաւի ըսելով թէ «տիրող կառավարութեան եւ ազգին ծառայութիւն մը մատուցանելու բազձանքով լուր տուի Պատրիարքարանին գաղթականութեան առաջքն առնելու համար եւ զիս քաջալերելու փոխան, պաշտօնանկ կ'ընէ զիս Պատրիարքարանը, ինծի կը մնայ աւերակ դարձնել Կարինը, թող ղրկուած առաջնորդը աւերակներու վրայ առաջնորդ ըլլայ»:

Եպիսկոպոսը մղում կուտայ գաղթականութեան, ամէնը, քաղաքաբնակ թէ դիւղաբնակ, միահամուռ կը գաղթեն, կը հասնին Հասան – Գալէ: Իսրայէլ վրդ. կը հասնի իրենց ետեւէն, կը հրաւիրէ վերադարձի, սակայն Կարապետ Եպիսկոպոսի թելադրութեամբ լաւ ծեծ մը կ'ուտէ եւ կը վերադառնայ Կարին, ուր միայն քսան տուն կը գտնէ, կը վերադառնայ Պոլիս»:

«Պատրիարք եւ Ամիրաներ անխոհեմութեամբ տեղի տուած են մեծ գաղթականութեան, որ իր ժամանակին ազգին եւ միանգամայն Տէրութեան հաւասարապէս ահագին վնասներու պատճառ եղաւ»: (Միրախորեան, հատոր Գ., էջ 141 – 2):

Ժամանակակից Սերովբէ վրդ. Բաճեան կը գրէ. «Էրզրում քառասուն հազարէ աւելի գերդաստան, երկու հարիւր հազարէ աւելի անհատ ունեցած է, բայց պատերազմ, սով, հարստահարութիւն նուազեցուցին բնակչութիւնը: 1829ին թէ յորդորանքով, թէ այլ ճանապարհով, Ռուսերը գաղթեցուցին 15000 գերդաստան՝ թէ քաղաքէն, թէ դիւղերէն, քաղաք եւ դիւղեր ամայացան, քրիստոնեաներ գրեթէ անհետացան»: (Քօսեան, էջ 29 - 30):

Հ. Քօսեան կ'արտադրէ հետեւեալ վրկայութիւնը.

«Զօր. Փասկեւիչ առաջնորդ Կարապետ Եպիսկոպոսի պատուիրեց Թուրքերուն հետ սիրով վարուիլ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ ետ դառնանք: Իր յաջորդը Նազարնիկ նոյն խորհուրդը տուաւ առաջնորդին եւ ազգայիններուն: Յետոյ եկաւ Զօր. Բանզրար, որ ազգին անունին արատ բերող Հայեր ոստիկան ըրաւ, որոնք չարիք չմնաց որ չհասցնեն Թուրքերուն, որոնք երբ կը բողոքէին՝ զօրավարը աչք կը գոցէր, երբ Ռուսերը քաշուիլ սկսան, Թուրքերը դիմեցին վրիժառութեան:

«Կարապետ Եպիսկ. նախապէս կը յորդորէր Թուրքերուն հետ լաւ վարուիլ, բայց համամիտ էր գաղթումի, երբ տեսաւ որ ժողովուրդը չուզեր գաղթել, ազգին համար կորուստ գուշակելով, որոշեցին զինքը պաշտօնանկ ընել: Կարապետ զգաց ազգայիններուն խորհուրդը եւ ժողովուրդին ընդդէմ Տաճկաց հակառակ վարմունքը, սկսաւ ամէն կերպով քարոզել, որ գաղթեն «դուռն ողորմութեան է բացուել» քարոզելով: Քահանաներուն ալ պատուիրեց որ համոզեն իրենց ծուխերը: Ողջամիտ մարդիկ մարդ ղրկեցին Պոլիս, որ ուրիշ առաջնորդ մը ղրկեն եւ գաղթ չըլլայ: Պոլիս կը ղրկէ Բարդուղիմէոս Վրդ.ը: Կարապետ կը գրէ ասոր «չգաս, կեանքդ վտանգի տակ չդնես Խաղաղներու ձեռքով»: Ան ալ վախէն Երզնկայ գնաց եւ ժողովուրդը գաղթել սկսաւ»: (Քօսեան, էջեր 92 - 106):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Ուրարտուի անկումէն մինչեւ Արտաշէսեան թագաւորութեան կազմութիւնը չորս հարիւր տարուան ժամանակաշրջան մը կը թաւալի: Այս դարաշրջաններուն կը կազմաւորուի հայ ժողովուրդը, կը ձեւաւորուի դասակարգային հասարակութիւնը, մէջտեղ կուգայ Հայկ. Պետութիւնը եւ կը ծաղկի հին շրջանի հայկ. մշակոյթը: Դժբախտաբար այսքան կարեւոր ժամանակաշրջանի մը պատմութեան վերաբերեալ աղբիւրները քիչ են եւ անբաւարար:

Այնուամենայնիւ, վերջին տասնամեակներուն այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները յանգած են որոշ եզրակացութիւններու, որոնք այժմ կը կարօտին ամփոփումի:

Ուրարտական պետութեան անկումը լայն ասպարէզ բացաւ հայ – արմենական ցեղերուն քաղաքական գործունէութեան համար: Արդարեւ, Ուրարտուի խորտակումով վերջ գտաւ Հայաստանի ընիկներուն պատմութեան մէկ կարեւոր փուլը: Երկրին ժառանգը դարձաւ հայ - արմենական ցեղախումբը, որ, պատմական նպաստաւոր պայմաններու բերումով, դարձաւ հայկական պետութիւն: Այդ պետութեան գլուխը կանգնած էին Երուանդ Ա. Սակաւակեաց եւ, այնուհետեւ, անոր զաւակը Տիգրան Երուանդեան: Այս շրջանին մասին արժէքաւոր տուեալներ կը հաղորդեն Մովսէս Խորենացի (որ լայնօրէն օգտուած է ժողովրդական հին աւանդութիւններէն) եւ յոյն պատմագիր Քսենոփոն, որ Ե. - Դ. դարերու սահմանագլուխին, հարաւէն հիւսիս կտրած անցած է Հայկական լեռնաշխարհը եւ տեղեկութիւններ հաւաքած նաեւ Հայերու հին պատմութեան մասին:

Ք. Ա. 6րդ դարուն այս պետութիւնը ունէր բաւական մեծ տարածութիւն, իսկ անոր կեդրոն ալ, հաւանաբար, Վան քաղաքն էր:

Հայկական հասարակութիւնը դասակարգային էր: Թագաւորէն եւ անոր զաւակներէն զատ, աղբիւրներուն մէջ յիշատակուած են մեծ տոհմերու պատկանող դէմքեր՝ մեծ մասամբ զօրավարներ: Զարգացած էր երկրագործութիւնը, անասնապահութիւնը, արհեստներն ու առեւտուրը:

Հայկ. պետութիւնը հաւանաբար որոշ պարտաւորութիւններ ունէր Մարաստանի առջեւ, որոշ չափով տուրք կը վճարէր եւ զօրք կը տրամադրէր: Ի պատասխան Հայաստանը ամբողջովին նուաճելու Մարերու փորձերուն, Հայերը կը դիմէին զէնքի: Մարական պետութեան անկումը եւ անոր փոխարինումը Պարսիկներու Աքեմենեան հարստութեամբ (Ք. Ա. 6րդ դարու կիսուն), հիմնական փոփոխութիւններ մտցուցին հայկ. պետութեան կեանքին մէջ: Աքեմենեանները փորձեցին տիրանալ Հայաստանի. Դարեհ Ա.ի բանակները տեւապէս արշաւեցին Հայաստան: Զորս ճակատամարտերու մէջ Պարսիկները չարաչար պարտուեցան, միայն վերջին՝ հինգերորդ ճակատամարտը շահեցան: Հայաստան վերածուեցաւ պարսկական սատրապութեան եւ մնաց այդպէս երկու դար շարունակ: Այդ ժամանակուան Հայաստանի մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն Հերոդոտոս եւ Քսենոփոն, ինչպէս նաեւ Աքեմենեաններու սեպագիր արձանագրութիւնները: Քսենոփոն, որ նահանջող յունական բանակին հետ անցած էր Հայաստանէն, «գեղեցիկ և ընդարձակ է» կ'ըսէ անոր մասին: Աքեմենեան արձանագրութիւնները Հայաստանը կը նոյնացնեն Ուրարտուի հետ: Այս կարեւոր հանգամանքը կը վկայէ այն մասին, որ Հայաստան Ուրարտուի քաղաքական ժառանգորդը կը հանդիսանար: Յոյն պատմագիրները հետաքրքրական մանրամասնութենէն կ'երեւայ, որ Հայերը կը մշակէին զբաղումներու, տնտեսութեան մասին: Հայերը հմուտ երկրագործներ եւ անասնապահներ էին: Գիւղերու նկարագրութենէն կ'երեւայ, որ Հայերը կը մշակէին ցորեն եւ գարի ու լաւ խաղողագործներ էին: Գինիին մէկ մասը նոյնիսկ օտար երկիրներ կը ղրկուէր: Հայերը ունէին զանազան տեսակ անասուններ եւ մեծ հռչակ կը վայելէին իբրև ձիաբոյծներ:

Հայաստան կը կառավարուէր Սատրապի մը կողմէ՝ Երուանդունիներու տոհմէն: Երուանդ (յունարէն Օրոնտէս) սատրապին գլխաւոր նստավայրը, երկրին վարչական, ռազմական եւ քաղաքական կեդրոնը կը հանդիսանար Վանը:

Ալեքսանդր Մակեդոնացիի արշաւանքը դէպի Արեւելք մահացու հարուած մը եղաւ Աքեմենեան անկայուն պետութեան համար: Այդ պետութեան փլատակներուն վրայ ձեւաւորուեցան քանի մը ինքնուրոյն պետութիւններ, որոնց շարքին՝ Հայաստանը: Ալեքսանտրի ռազմերթին նկարագրութիւններէն յայտնի կը դառնայ, որ Մակեդոնացիները մտած չեն Հայաստան: Թօթափելով Աքեմենեաններու լուծը, Հայաստան չենթարկուեցաւ Ալեքսանտր Մակեդոնացիին եւ չմտաւ անոր նորաստեղծ կայսրութեան կազմին

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԽՄԲ.— Անցեալ տարի, գարնան, *ՅԱՌԱՋ* հրատարակեց Ս. Միսքճեանի յուշերը աքսորի կեանքէն՝ իբրեւ թերթօն: Յետոյ՝ առանձին հատորով: Տէր - Զօրի դժոխային օրերու, աննախընթաց ջարդերու կենդանի վկան էր Միսքճեան: Իր յուշերը կարդացուեցան սոսկումով, շատեր գրեցին մեզի թէ գիշերը չէին կրընար քնանալ՝ երեւակայելով կատարուած վայրագութիւնը: Բայց Միսքճեան յանկարծ ընդհատեց: Ընթերցողներու և բարեկամներու խնդրանքով՝ ի վերջոյ շարունակեց գրել յուշերուն Բ. մասը եւ այսօրուընէ կը սկսինք հրատարակել մընացեալը:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, երբ Միսքճեան կը ձերբակալուի եւ Բաքքայէն դարձեալ կը ղրկուի Տէր - Զօր, երկու ոստիկաններու անուշադրութենէն կ'օգտուի եւ Տէր - Զօր չհասած՝ կը նետուի ճամբէն դուրս, կ'ապաստանի քարակոյտի մը մէջ, կը պահուրտի ծերպերուն մէջ՝ սպասելով գիշերուան:

Սպասեցի որ մութը ծածկէ անապատը: Եւ երբ գիշեր եղաւ, այլեւս ապահով զգացի ինքզինքս: Խորհեցայ թէ Աստուծոյ մատը կայ այս ազատութեանս մէջ, որովհետեւ հրաշքի պէս բան մըն էր պատահածը, եւ սկսայ խօսիլ մտքէս.

— Փա՛ռք քեզ, Տէր, դարձեալ ազատեցիր զիս: Այսքանը որ ըրիր, հիմակ ալ պահապան հրեշտակդ ղրկէ, որպէսզի ուղղութիւն տայ ինծի, ցոյց տայ ճամբաս:

Եւ դուրս ելայ քարակոյտին ծերպէն, իջայ բլուրն ի վար, հասայ մեծ ճամբան եւ քալել սկսայ դէպի ետ, Տէր - Զօրի հակառակ ուղղութեամբ, Եփրատ գետը ինծի ուղենիշ:

Լոյսերու մէջ էր երկինքը:

Կը քալէի խոր լռութեան մէջ: Երբեմն կը պառկէի գետնին վրայ, ականջս կը դնէի հողին: Երբ ձայն մը լսէի, դուրս կը նետուէի ճամբէն, երեսի վրայ կը պառկէի, մինչեւ ճամբորդներուն հեռանալը: Յետոյ դարձեալ կը շարունակէի ճամբաս:

Ութ - տասը անգամ այսպէս դուրս ելայ ճամբէն, պառկեցայ գետնին վրայ, եւ այսպէս թէ կը հանգչէի, թէ վտանգին հեռանալը կը ստուգէի, յետոյ կը շարունակէի քալել, քալել, շարունակ քալել:

Երբ լուսցաւ, Մարատ հասած էի, հոն՝ ուրկէ, քանի մը օր առաջ, փորձ մը կատարած էի փախչելու՝ ընկերներուս հետ, թէեւ ձախողած:

Այլեւս ուզեցի աջիս վրայ՝ իջնել Եփրատի եզերքը եւ ջրեզերքէն քալել: Ոչ անօթութիւն կը զգայի, ոչ ալ ծարաւ: Աւելի եւ աւելի մօտեցայ Եփրատի, հասայ ջուրին, քիչ մը ջուր խմեցի, յետոյ լուացի մարմնոյս վրայ չորցած արիւնը, որ հոսած էր քարակոյտին ծերպերէն ներս մտած պահուս: Յետոյ սկսայ մտածել.

— Ո՞ւր երթամ, ո՞ր ուղղութեամբ:

Շուարած կը նայիմ աջ ու ձախ: Արաբական գիւղ մը երեւաց աչքիս, քիչ մը հեռուն: Մեքենաբար քալեցի դէպի գիւղը, մօտեցայ գիւղին: Բնակութեանց ծայրը, վրանի մը առջեւ, այր մը եւ կին մը կրակ վառած՝ շրջապատած էին:

— Մօտենամ, տեսնեմ թէ ի՛նչ պիտի ընեն, ըսի մտքէս:

Վարանոտ քայլերով, օրօրուելով մօտեցայ Արաբներուն: Ապահովութեան չափ հեռաւորութեան մը վրայ կանգ առի: Ա՛լ չեմ համարձակիր աւելի մօտենալու: Կը վախնամ որ կը բռնեն կը սպաննեն զիս: Տասը վայրկեան սպասեցի անշարժ ու դիտեցի իրենց շարժումները: Ի վերջոյ այրը տեսաւ զիս, նայեցաւ երկար: Կարծես գութը շարժեցաւ, ու կանչեց, իրենց մօտ հրաւիրեց: Քաջալերուեցայ քիչ մը, եւ վարանոտ քայլերով մօտեցայ իրենց:

Արտառոց կերպարանք մը ունէի, բոլորովին մերկ էի, մէջքիս շուրջ փաթթած էի քուրջի կտորներ, խոտի խուրձեր: Մազերս երկնցած կախուած, մօրուքս բուսած, վայրենիի երեւոյթ ունէի:

Երբ գրեթէ իրենց մօտն էի, այրը ըսաւ որ նստիմ կրակին քով: Այր ու կին վրաս կը նայէին շարունակ, այնպէս զգացի թէ կը մեղքնային վրաս: Ի վերջոյ այրը ըսաւ կնկան, որ երթայ վառելիք փայտ բերէ: Կինը դիրկով փայտ բերաւ, կրակը արծարծեցին, լաւ կրակ մը պատրաստեցին, ու ես տաքցայ:

Այս հիւրասիրութենէն քաջալերուած, ձեռքի նշաններով եւ ինծի ծանօթ արաբերէն քանի մը բառերով հասկցուցի թէ անօթի եմ:

Այրը ըսաւ թէ պատրաստ հաց չունին, բայց քիչ ետքը հաց պիտի եփեն, այն ատեն կուտան:

Յետոյ կնոջը դառնալով՝ արաբերէն բաներ մը ըսաւ: Ես չհասկցայ: Կինը վրանէն ներս մտաւ, հինգ վայրկեան ետքը վերադարձաւ՝ երկու ափերը իրարու միացուցած: Ափերուն մէջ՝ ոչխարի միսէ պատրաստուած դավուրմա: Ինծի տըւաւ:

— Կե՛ր, ըսին այր ու կին:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(1 Շար.)

մէջ: Հայաստանի վերջին սատրապը, որ նոյն Երուանդ անունը կը կրէր, ինքզինք յայտարարեց Հայաստանի թագաւոր մօտաւորապէս Ք. Ա. 330ին:

Աքեմենեան տէրութեան անկումէն ետք, Հայաստանի հիւսիս-արեւմտեան մասին մէջ, կազմաւորուեցաւ հայկական քաղաքական երկրորդ միաւորը՝ Փոքր Հայքը, որուն կառավարիչն էր Միթրաուստեսը: Ի տարբերութիւն Երուանդունիներու հայկական պետութեան, Փոքր Հայկը, շուտով ենթարկուեցաւ Մակեդոնացիներուն:

Երուանդունիներու հայկական պետութեան մայրաքաղաքը Դ. դարուն վերջերը կը փոխադրուի Արմաւիր:

Ալեքսանդր Մակեդոնացիի յաջորդներուն օրով Երուանդունիներու հայկական պետութիւնը երկար ժամանակ կարողացաւ պահպանել իր անկախութիւնը: Սակայն լուրջ փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ Ք. Ա. 3րդ դարուն: Անոր արեւմտեան շրջանները՝ Կոմմագենէն եւ Ծոփքը, 3րդ դարու կէսերուն անջատուեցան եւ կազմեցին առանձին պետութիւն մը, որուն թագաւորները նոյն Երուանդունիներու տոհմէն էին:

Երուանդ վերջինի (3րդ դար Ք. Ա.) արքունիքը կազմուած էր հելլեն. միւս պետութիւններու օրինակով: Ինչպէս կ'երեւի Արմաւիրի յունարէն արձանագրութիւններէն, թագաւորը եւ իր շրջապատը կը գնահատէին յոյն գրականութիւնը: Արքունի լեզուն յունարէն էր:

Երուանդունիներու օրով, յատկապէս անոնց իշխանութեան երկրորդ շրջանին, լայն թափ կը ստանայ քաղաքաշինութիւնը, որ կը գլխաւորէր թագաւորը: Այդ պատճառով ալ նորաստեղծ քաղաքները կը կրէին թագաւորական անուններ: Այս ժամանակաշրջանին Արմաւիրին մօտերը, Երուանդ վերջինը կը շինէ նոր մայրաքաղաք մը՝ Երուանդաշատ: Ծոփքի մէջ Արշամ թագաւոր կը կառուցանէ Արշամատը: Արմաւիրի յունարէն արձանագրութիւններէն կ'երեւի, որ Արմաւիրի մէջ գոյութիւն ունէր քաղաքային համայնք, որ իր կառուցուածքով կը յիշեցնէր հելլենական երկիրներու սարկատիրական քաղաք-պոլիսները:

Երուանդունիներու պետութեան անկումը հետեւանք էր Սիլեւկեան պետութեան նուաճողական քաղաքականութեան, որուն գործօն դերակատարը Անտիոքոս Գ. թագաւորն էր: Երկրին մէջ Անտիոքոսի նեցուկը հանդիսացաւ Երուանդունիներէն դժգոհ, յատկապէս ծայրամասի աւագանին: Նախ նուաճեց Ծոփքը, ապա բուն Հայաստանը: Սելեւկեաններու Արտաշէս զօրավարը՝ Հայաստանի մեծատոհմիկներէն էր, ներխուժեց Երուանդի պատկանող հողերէն ներս: Արտաշէսի կողմը անցան Երուանդի հաւատարիմները: Անոր մօտիկ օգնականը դարձաւ Նեկփառծ, որ, ինչպէս կ'երեւի Զանգեզուրի արամէական նորագիւտ արձանագրութենէն, պետութեան թագակապ ասպետն էր:

Նեկփառ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» մէջ կը յիշատակուի Սըմբատ Բագրատունիի անունով: Արտաշէսի զօրքերը նուաճեցին Երուանդի մայրաքաղաքը, իսկ թագաւորը սպաննուեցաւ:

Հայաստանի մէջ հաստատուեցաւ Սելեւկեան տիրապետութիւնը, որուն ներկայացուցիչներն էր՝ Արտաշէսը Արեւելքի, իսկ Զարեհը՝ Արեւմուտքի մէջ: Ասոնք առիթի մը կը սպասէին, որպէսզի թօթափեն Սելեւկեաններու լուծը: Այդ առիթը դարձաւ Անտիոքոս Գ.ի Մագնեզիայի մէջ Հռոմէացիներէն կրած վճռական պարտութիւնը (Ք. Ա. 189ին):

Երկու ներկայացուցիչներն ալ իրենք զիրենք անկախ հռչակեցին եւ դարձան՝ Արտաշէսը Հայաստանի թագաւոր, իսկ Զարեհ՝ Ծոփքի:

Գ. ՏԻՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՍԻԱՅԵԱՆ ՏՈՀՄԻՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆԸ

ԺԷ. դարուն սկիզբները Պարսկաստանի Խոյ քաղաքէն հայ ընտանիք մը կը գաղթէ Սեբաստիոյ Իմարէթ գիւղը եւ յետագային կը հաստատուի Սեբաստիա:

Այդ ընտանիքին անդամներէն Յակոբ վարդապետ, որ աշխարհական եղած ատեն զբաղած է բժշկութեամբ, իր զաւակներէն Աստուածատուր վարդապետին, որ նոյնպէս բժիշկ էր, ժառանգութիւն կը ձգէ 1631ին իր իսկ ձեռքով ընդօրինակած բժշկարան մը:

Այնուհետեւ բժշկարանը, ժառանգաբար կը փոխանցուի հօրմէ որդի: Վերջերս վերոյիշեալ դիրքը զրկուեցաւ Երեւան:

Արժէքաւոր այս բժշկարանը կը բովանդակէ ԺԵ. դարու հայ ականաւոր բժշկապետ Ամիրդովլաթ Ամասիացիի կարգ մը գործերը՝ «Ուսումն բժշկութեան», «Օգուտ բժշկութեան», «Ախրապատին» եւայլն:

ՆՈՐ ՊՏՂԱՍՏԱՆՆԵՐ

Աղստեֆի հովիտը, որ քարերով եւ թուփերով ծածկուած է, պիտի վերածուի ընդարձակ պտղաստանի մը: Տարածութիւնն է՝ 3·500 հեկտար:

ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Քսանըեօթը դարէն աւելի կանգուն մընացած Երեւան այժմ դարձեալ պէտք է փոխէ իր «դիմագիծը», ընդլայնէ իր սահմանները: Արդէն երեք տարիէ ի վեր խումբ մը մասնագէտներ կ'աշխատին նոր յատակագիծի մը պատրաստութեան համար: Յատակագիծը կը նախատեսէ Երեւանի յառաջիկայ 15 տարիներու զարգացման փուլերը:

1600 ՏԱՐՈՒԱՆ ԵՐԳԵՐ

Երեւանի օփերային մէջ, երգիչ Ռ. Բաբուրեան ներկայացուց փունջ մը երգեր, որ ըստ Մատենադարանի աշխատակիցներէն Ն. Թահմիզեանի, յօրինուած են 1600 տարի առաջ, Մեսրոպ Մաշտոցի կողմէ:

Երգերը բերնէ բերան հասած են մինչեւ Ժ. դար, որմէ ետք նօթագրուած են:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼԻ ԳԻՐՔԵՐ

«Հայաստան» հրատարակչական մարմնին պատասխանատուներէն Ս. Ալաջաջեան հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է հրատարակելի դիրքերու մասին:

— Բազմազան է հրատարակուելիք գեղարուեստական գրականութեան ցանկը: Յառաջիկային արեւմտահայ հեղինակներէն լոյս կը տեսնեն Մ. Մամուրեանի եւ Ա. Զօպանեանի երկերուն հաւաքածոները: Զապէլ Եսայեանի «Բարպա Խաչիկ» վէպը պիտի լոյս տեսնէ առաջին անգամ ըլլալով:

Նախատեսուած է պատրաստել եւ հրատարակել Յովհաննէս Ասպետի (Օննիկ Զիֆթէսարաֆի) արձակ գործերը, նահատակ գրագէտ Արտաշէս Յարութիւնեանի բանաստեղծութիւնները, նամակները եւ պատմուածքները:

Կը պատրաստուի նաեւ հասկաքաղ մը՝ նուիրուած արտասահմանի ութսուն գրագէտներու գործերուն:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ԱՊԱԳԱՅ ԳՈՐԾԵՐԸ

Բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեան մօտ ատենէն հրապարակ պիտի հանէ ակնարկներ, գեղարուեստական դիմանկարներ, գրականութեան եւ գրողներու վերաբերող յօդուածներ պարունակող հատոր մը՝ «Մօտիկն ու հեռուն» խորագրով:

Բանաստեղծը տրամադիր է գրել թատերգութիւններ եւ արձակ պատմուածքներ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Հայաստանի կրթական կեանքին նուիրուած խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ վերջերս Երեւանի մէջ: Լուսաւորութեան նախարարութեան հրաւէրով վերոյիշեալ ժողովին մասնակցեցան քաղաքային եւ շրջանային ժողովրդական կրթութեան բաժիններու պատասխանատուներն ու վարիչները:

Համաձայն ներկայացուած տեղեկագիրներուն, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ մեծ չափով ընդլայնուած է դպրոցական ցանցը: Ներկայիս հինգ հարիւր հազարի կը հասնի աշակերտներու ընդհանուր թիւը:

Այս յաջողութիւններուն կարգին կան նաեւ լուրջ թերութիւններ:

Առաջին առթիւ նկատուեցաւ, որ ուսման որակը «բաւականին ցածր է»: Ասոր պատճառը, համաձայն ժողովականներուն, «ուսուցիչներու վատ աշխատանքն է»: Միւս կողմէ «մանկավարժական ֆատրերու պակասը» կարեւոր խոչընդոտ մըն է ուսման մակարդակի բարձրացման համար: Ամէնէն աւելի պահանջ կայ օտար լեզուներու, թուաբանութեան եւ բնագիտութեան ուսուցիչներու:

Կրթական մշակները կը խուսափին ընդհանրապէս գիւղեր կամ աւաններ երթալէ: Կը նախընտրեն պաշտօնավարել մեծ քաղաքներու մէջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՄՈՅԻ գաւառագիտական թանգարանի տարեկան այցելուներու միջին թիւն է 12-13 հազար: Բաւական շահեկան է միջնադարեան պատմութեան եւ մշակոյթին նուիրուած բաժինը: Թանգարանը ունի նաեւ ժամանակակից դէպքերու նուիրուած ճիւղ մը, ուր առաւելաբար քարոզչութեան ծառայող նիւթեր ցուցադրուած են:

ԵՐԵՒԱՆԻ Շէյքսփիրի գրադարանը վերջերս արտասահմանէն ստացաւ արժէքաւոր հատորներ՝ մեծ անգլիացիի գործին եւ կեանքին նուիրուած:

ՕՓԵՐԱՅԻ մէջ առաջին անգամ ներկայացուեցաւ երգահան Էդ. Յովհաննիսեանի նոր բեմապարը, որ կը կոչուի «Յաւերժական կուռք»: Ներկայացումը գրտաւ մեծ յաջողութիւն:

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ նկարները ցուցադրուեցան Պերլինի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ Փետրուար 24ին գումարուեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Երեւանի քաղաքային կազմակերպութեան 31րդ համագումարը:

«ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի ընթերցող մը՝ Ա. Յովհաննիսեան կը գանգատի, որ իր քաղաքին՝ Հոկտեմբերեանի մէջ գոյութիւն չունին քարիւղի, օճառի, ամաններու եւ լուացքի քիմիական փոշիներու խանութներ: Այս պատճառով, օրինակ, «նաւթ գնելու համար օրերով սպասում ենք, թէ երբ կը յայտնուի շրջիկ նաւթավաճառը»:

ԱԲՈՎԵԱՆ քաղաքը հիմնուեցաւ երեք տարի առաջ՝ 1963ին: Յարդ մեծ աշխատանք կատարուած է: Արդարեւ շինուած են բնակարաններ, հիւանդանոց, դպրոց եւայլն: Մօտ ատենէն պիտի հաստատուին նաեւ գործարաններ, ուր պիտի աշխատին 15 հազար բանուորներ:

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ քաղաքին ներկայ բընակչութեան թիւն է քսան հազար: Արձակուրդի ամիսներուն՝ այդ թիւը կը կրկնապատկուի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Տէր իմ, այս մարդը զիս նախատեց, գետնէ գետին զարկաւ, այս շունէն վրէժ առնելը իմ իրաւունքը է, մռնչեց Հարթֆիլտ Փիէրի դէմը անցնելով եւ բռունցքները սպառնականօրէն սեղմելով:

— Հարթֆիլտ, վրէժդ պիտի առնուի, երեքն ալ մահուան դատապարտուած են, ըսաւ սպանացին լուրջ դէմքով մը եւ առանց որեւէ նախատական արտայայտութեան: Բայց, այս մարդը քեզմէ աւելի քաջ ու անվախ է եւ թոյլ չեմ տար որ զայն այդպէս նախատես: Գնա ...:

Գերմանացին կատաղութեան շարժում մը ըրաւ. բայց իր պետը այնպիսի հրացայտ աչքերով անոր նայեցաւ որ, վրէժխնդիր գերմանացին գլուխը խոնարհեցնելով վեր ելաւ շտեմարանին սանդուխներէն:

Ճուան, երբ երեք ընկերներուն հետ առանձին մնաց, սեղանին քով եկաւ եւ ըզդուշութեամբ վեր վերցուց այն արկղիկը որ սեղանին վրայ կը գտնուէր: Արկըզիկին տակէն թափանցիկ ապակիէ դունդի մը տակ զետեղուած ճօճանակաւոր ժամացոյց մը երեւան ելաւ: Այս ապակին գլխիվայր դարձած խոշոր կիսագունդի մը կը նմանէր. ժամացոյցը անոր տակ իր սովորական թիքթաքովը կ'աշխատէր եւ ճօճանակը կ'երթար կուգար:

Երեք բարեկամները աչքերնին այն կողմը դարձնելով տեսան որ ժամը տասնը մէկ ու կէսն էր:

— Պարոններ, ժամը տասնը մէկ ու կէսն է, խօսք առաւ կարմիր սպիով մարդը կատարեալ պաղարիւնութեամբ: Եթէ հաշիւս ճիշդ ելլէ, ճիշդ կէս գիշերին պիտի դադրիք ապրելէ ...:

Ապա խօսքը Լեւոն Զարտաքի ուղղելով աւելցուց.

— Պարոն ճարտարագէտ, դուք որ մեքենաներէ եւ ճարտարագիտական հրաշալիքներէ լաւ կը հասկնաք, թոյլ տուէք որ այս դժոխային գործիքին յատկութիւնները համառօտակի բացատրեմ ձեզի: Այս ժամացոյցը ինչ դիրքի մէջ որ դնէք, ըլլայ գլխիվայր, պառկած, կամ ոտքի վրայ, միշտ կ'աշխատի ...:

Դուք այս մահացու խաղալիքներուն լեզուէն շատ աղէկ կը հասկնաք, հետեւաբար արհեստագիտական մանրամասնութիւններու մէջ չմտեմ: Ոտքին կողմի ապակիէ սա կլոր շիշը տեսա՞ք, նիթրօկլիսէրին ընդունարան մըն է ...: Կ'ուզէ՞ք որ բորակահիւթին բարեմասնութիւնները բացատրեմ ձեզի ...: Բայց ի՞նչ տեղը կայ, տոքթորն ալ քանի որ քիմիագէտ է, անոր ինչ ըլլալը անշուշտ գիտէ, գալով պարոն Մօպրէի, կէս գիշեր ըլլալուն պէս ինչ ըլլալը կը հասկընայ: Միայն սաչափը գիտցէք որ, պարոն ճարտարագէտ, այս շիշին մէջ երկու հարիւր յիսուն կրամ բորակահիւթ կայ, ինչ որ կը բաւէ ոչ միայն ձեզի օդը հանելով ոսկորնիդ մոխիրի վերածելու, այլ նաեւ այս դղեակին փլատակները մօտակայ անապատը փոխադրելու ...:

Սա գացող եկող ճօճանակը տեսա՞ք ... ժամը ճիշդ տասներկուքին այս ճօճանակին տակի ծանր գունդը պիտի գայ բորակահիւթը պարունակող ապակիէ ընդունարանին պիտի զարնուի եւ բորակահիւթը այս բախումէն պիտի պայթի: Հիմա պիտի ելլէք ըսէք որ ինչո՞ւ ձեր ուղեղին մէջ ատրճանակի գնդակ մը զետեղելով չսպաննեցի եւ այս դժուարին ու կնճռոտ միջոցներուն կը դիմեմ: Ատոր պատճառը կայ, պարոններ, Չեմ ուզեր որ օր մը ձեր մարմինը երեւան հանելով ձեզի սպաննողը փնտռեն: Այս միջոցը աւելի ապահով է: Ոչ մարմին, ոչ ոսկոր, ոչ ալ հետք ... Փոշի կ'ըլլաք, լմնցաւ գընաց ...:

Խօսքս լմնցուցի, պարոններ: Հիմա տասներկուքին քառորդ կայ ...: Ահա, կոճակը կը քաշեմ ամէն երթեւեկի մէյ մէկ քիչ վար իջնել սկսաւ: Ժամը ճիշդ տասներկուքին գունդը այնքան վար իջած պիտի ըլլայ որ, պիտի գայ սա տակի ընդունարանին պիտի զարնուի եւ ... նման փառք, յաւիտեանս, ամէն ...: Աստուած օգնական, պարոններ ...:

Այս ըսելով, աւազակը գլխարկը հանելով, լերկ գլուխովը վերջին խոնարհութիւն մը ըրաւ անոնց առջեւ եւ ետ ետ երթալով դուռնէն դուրս ելաւ:

Հազիւ թէ ան դուրս ելած, Զարտաք իր վրայ գլորելով Մօպրէի քով եկաւ: Ճարտարագէտը աչքերովը սկսաւ խօսիլ. բաներ մը ըսել կ'ուզէր ան: Գլուխը բերաւ խմբագիրին մարմինին տակը խոթեց. Փիէր հասկնալով անոր միտքը, կապուած ձեռքերը կռնակէն դուրս ցնցեց: Զարտաք տարաւ իր դէմքը ընկերոջը ձեռքերուն քսել սկսաւ: Այսպէսով գլուխը քանի մը անգամ երերցնելէ ետք, խելացի արեւելքցին վերջապէս յաջողեցաւ բերնին կապը հանել:

— Դէմքդ բերնիս մօտեցուր, ըսաւ ան խեղդուկ ձայնով մը ընկերոջը:

Եւ ակռաներովը Մօպրէի բերնին կապն ալ քակեց հանեց:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Հ. Ց. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն իր խոր վշտակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ցովնանեանի եւ ընկեր Արա Ցովնանեանի իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր Ներսէս Ալահվերտեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Իւնէճեան եւ զաւակները, Գէորգեան ընտանիք իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յակոբ Իւնէճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 150 ֆր. կը նուիրեն Սա - մուէլ Մուրատեան վարժարանի Հինդչարթի օրուան դասընթացքներուն կազմա - կերպիչ յանձնախումբին :

(Տառանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի կեդր. Յանձնաժողովը (11 Սգուստ Ալպօնի, Փարիզ) իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ իր անդամներէն Պ. Պ. Գէորգ Պապրճեանի, Մուշեղ Պետրոսեանի, Մելքոն Պետրոսեանի, որոնք իւրաքանչիւրը հինգ հազար ֆրանք տրամադրած են Հ. Բ. Ը. Միութեան անունով մասնակցելու, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ նորոգութեան :

×

Իսիի Ֆ. Կաթ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Պ. Հայկազ Գորչեանէ հարիւր ֆրանք փոխանակ ծաղկեպսակի իր խնամիներուն Թաղուր եւ Սարգիս Դարբինեանի մահերու առթիւ : Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս յաւակցութիւն կը յայտնէ Ա. Քէօչկէրեան եւ Մ. Դարբինեան ընտանիքներուն :

×

Լիոն.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ֆէլլահեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Դաւիթեանէ յիսունական ֆր. իրենց աղջկան եւ որդւոյն Վարդուհիի եւժաքի ամուսնութեան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Յ. Մասլաքեանէ քսան ֆր. Պ. Ս. Փողհարեանէ « Մանուկներու Օր»ուան թուղթիկները :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիները են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ եւ Աբեւաղալի արարողութիւն յետ պատարագի :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

×

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ Պօմոնի եւ շրջակայքի մեր բարեպաշտ հաւատակիցներուն, երիտասարդութեան եւ Աբեղաչներուն թէ՝ այս կիրակի «Անակ Որդի»ի ոտնին առթիւ, եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ ԳՈՒՐԳԻՆ ՎՐԴ. :

Աբեւաղալի ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, ապա պատարագ ժամը 10ին :

×

Այս առթիւ կը յայտնուի նոյնպէս, յարգոյ հասարակութեան թէ ասկէ ետք, պատգամաւորութեան, կնունքի, թաղման եւ հոգեհանգիստի արձանագրութեանց համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին. Պ. վահրամ Մխիթիքի, 28 Ավրնիւ տը լա Ֆիկոն, Պօմոն, իսկ Հինդչարթի օրերը՝ եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին
Ազգ. Տան սրահին մէջ
32 Րիւ տը Թրէվիզ (մեթրօ Քատէ)
Կը նախագահէ
ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆ
Կը խօսի
ՀԱՅՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՎՐԴ. ՔԻՀԵԱԵԱՆ
(Տեսուչ Սէվրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի) :

Խմբերգ. — Նորահրաշ, *Փարիզի եկեղեցւոյ զպիրներուն կողմէ :*

Մեներգ.— Տիկին Շաֆէ Գալայճեան, Օր. Սիրանուշ Զընտրեան :

Արտասանութիւն. — Տիկին Կարապետեան, Օր. Նորա Պալեան, Պ. Բշտիկեան :

Ընթերցում՝ Դերենիկ Դէմիրճեանի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԷՆ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 3·30ին, Սալ տէ Ֆէք (Քառւա Ռուժ) :

Հովանաւորութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան :

Լիոն, Մարսէյլ, Նիս, Տէսին եւ Փոն տը Շէրիւի Հայ. Երիտ. Թատերախումբի միացեալ ուժերով :

Մասնակցութեամբ փիւտէֆի, Նաեւ Օր. Մ. Մանտալեանի ու Ց. Իճէճեանի (Նիսի երաժշտանոցէն) : *Ե. Գարագաշ :*

Կը ներկայացուի՝
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ
Բազմաթիւ երգերով, պարախումբ, նը - ւագ :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի, Մոտեռն Օթէլի մէջ :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՐԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՐԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ ,

Դիմեցէ՛ք փորձագէտի մը որ իր ձեռնհասութիւնն ու փորձառութիւնը կը դնէ ձեր տրամադրութեան տակ

ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ
ՄԻ՛ ՈՒՇԱՆԱՔ
ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԻ՛ ՍՊԱՍԷՔ

ԴԻՄԵՑԷ՛Ք

R. ROUJANSKI
Conseiller Juridique et Fiscal
4, Avenue de Clichy — PARIS (18e)
Tél. : 387-18-23
Sur rendez-vous

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ-ՇՈՓԵՆԱԻ-ԵՐԿԱԹՈՒԼԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

35-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 6, կէս օրէ վերջ ժամը 14·30ին :

SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue St-Dominique — PARIS (7e) — Métro : Invalides

Փարիզի շրջանի, խմբապետները, սկաուտները եւ գայլիկները պիտի ներկայացնեն մեծ խնամքով պատրաստուած՝

Հայկական պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, մարզանք, արտասանութիւններ հայերէն, տեսարաններ սկաուտական կեանքէ :

Առաջին անգամ ըլլալով, Հայ Արիներու երգչախումբը պիտի երգէ, հայկ. երգեր «Աշխարհիս շրջանը հայկական նուագախումբով »

Պատրաստուած Հայ Արիներուն նուագախումբին կողմէ

Հայերէն զաւեշտ մը, երէցներուն եւ սկաուտներուն կողմէ
Գունաւոր ֆիլմ մը սկաուտական կեանքէ :

Պուֆէ *Մուտք 10 եւ 5 ֆրանք*

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ի ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Մարտ 27ին, Կիրակի, կէսօրէ ետք Օհան Չանեան ակումբը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ (Մարտ 5) ԺԱՄԸ 22ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ, *ՄՓԼԱՆՏԻՏ* ՊԱՆԴՈԿԻ ՍՐԱՀ.
ՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
Կը նախագահէ Ս. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Կը մասնակցի

ՌՈՋԻ ԱՐՄԷՆ

որուն կ'ընկերակցի HENRI POULAT ET SON ENSEMBLE
JO VALLON, RAOUL POL avec leur Group-Personality

ՌՈՋԻ ԱՐՄԷՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, Կիրակի (6 Մարտ) երեկոյեան ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ :

Տոմսակները ապահովել Հոգաբարձութեան անդամներուն մօտ եւ թատրոնը :

Հ. Յ. Դ.

Վիէն Հ. Յ. Դ. Ազի կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը այս չաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին, Ակումբին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

Շհիլ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ ,ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Իսի.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 13) կէսօրէ ետք ժամը 17ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 11) ժամը 21ին, ընկ. Վարդգէս Տակաւեանի բնակարանը՝ 15 Րիւ տիւ Քէօ (մեթրօ Ռէօմիւռ) Գ. յարկ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օհանեան Յակոբ փնտռէ իր եղբայրը Աւետիս Օհանեան Հանի եւ Թրֆանտուհիի, ծնած 1900 Կիլիկիոյ Ֆիհյէ քաղաքը : Եղած է Ֆրանսայի Լիոն քաղաքը, բայց 6· տարիէ ի վեր ծախած է տունը եւ հասնաբար փոխադրուած Նիս :

Խաչատրեան Աչոտ Մնացականի, եղած է 1943 թ. հայրենական պատերազմին ծնած 1924 թ. Միկոյեանի շրջան Խաչդիւղը, հայրն է Մնացական, մայրը Կոզ, քոյրը Աղաւնի եւ փեսան Ռուբէն փնտռողն է քոյրը Աղաւնին :

Վարդգաս Երեմի Սայադեան, գրանուամբ Վ. Վարդենց՝ ծնած 1914 թ. Էջմիածնի շրջանը. 1941 թ. հայրենական պատերազմին կորսուած փնտռողն է եղբայրը Յովակ Սայադեան :

Երեւաբնակ Տէտէեան Պերճ կարապետ, կը փնտռէ հօրաքրոջ զաւակները Գարաօղլանեան Գաբրիէլ եւ Նուարդ մարսիլիաբնակ եւ բնիկ Էսկիշէհիրցի Գաբրիէլի կինը Ֆրանսուհի է իսկ Նուարդի ամուսինը մեռած է :

Երեւաբնակ Մանուկեան Գրիգոր Մինասքի կը փնտռէ եղբայրը Մանուկեան Վաղարշակ Մխսքի, ծնած 1913 թ. Թաքնացի գիւղի բնակիչ. իր վերջին նամակը ստացուած 1942ին. կորսուած հայրենական պատերազմին :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի խնդրել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին :

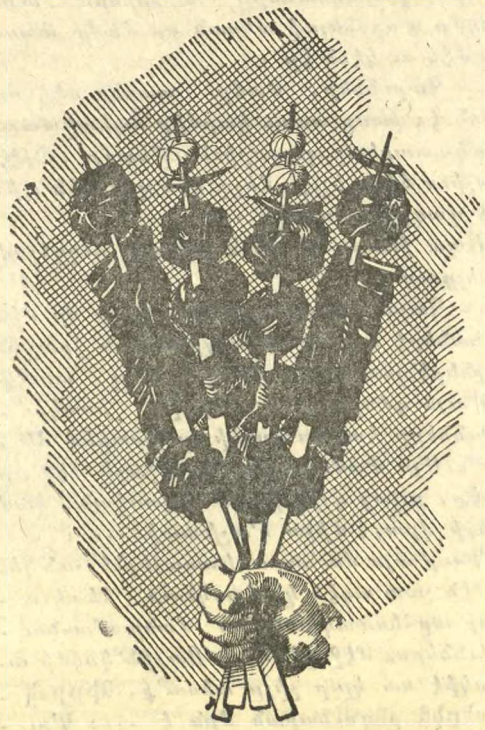

ՁԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԻԱՆԵՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 6 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10553 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.553

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ

Քանի մը տարի առաջ, երբ արտագաղթը դէպի Միացեալ Նահանգները, Քանատա եւ Աւստրալիա ծաւալուն համեմատութիւններ կը ստանար, այս սիւնակներէն սրտի խոր կսկիծով ու դառնութեամբ կը մատնանշէինք Հայութեան ներկային ու ապագային սպառնացող վտանգը՝ Ազգային աղէտ որակելով զայն :

Դէպի հեռաւոր հորիզոններ գաղթելու, այնտեղ՝ այդ անծանօթ երկիրներուն մէջ նոր բոյն շինելու եւ նոր տնտեսութիւն ապահովելու բաղձանք ունեցողները ամէնէն առաջ մեր այն հայրենակիցներն էին, որոնց երկրորդ հայրենիքները վերջին աշխարհամարտէն ետք ինկեր էին բոլշեւիկեան բռնակալութեան տակ :

Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մեր երբեմնի բարեկեցիկ ու շէն գաղութները մէկ օրէն միւսը դիմագիծ փոխեցին : Նոր վարչաձեւը, հետեւելով համայնավարական սկզբունքներուն, ջնջեց մարդկային տարրական ազատութիւնները այդ երկիրներուն մէջ : Վերցուց սեփականութեան իրաւունքը՝ դրաւելով նոյնիսկ միջակ ու համեստ դասակարգերու պատկանող մարդոց անշարժ կալուածներն ու խանութները : Նպատակն էր թշուառութեան մէջ հաւասարութիւն հաստատել մարդոց միջեւ :

Հիմնական սկզբունք էր ամէն ինչ զոհել պետութեան համար : Մարդիկ — դիւղացի թէ քաղաքացի, բանուոր թէ մշակ — պարտաւոր էին աշխատիլ պետութեան կողմէ իրենց համար սահմանուած գործերուն մէջ :

Պարենաւորման դժուարութիւնները աւելի ծանր կացութիւն ստեղծեցին բոլորին, մասնաւորաբար ոչ - աշխատաւորներուն համար :

Միւս կողմէ միջազգայնականութեան գաղափարներէ տարուած՝ օրուան իշխանաւորները սկսան հետապնդել ձուլման քաղաքականութիւն : Փակեցին հայկական դպրոցները, ստիպելու համար նոր սեռունդի աղջիկներն ու տղաքը, որ տեղական դպրոց յաճախեն : Լաւագոյն պարագային՝ բացառաբար բաց մնացած դըպրոցներուն ալ պարտադրեցին պետական ծրագիրը գործադրել, ինչ որ նոյն արդիւնքը պիտի տար, այսինքն հայ աշակերտներուն եւ աշակերտուհիներուն ատիճանական ուծացումը Հայութենէն :

Հայերը թրքական ջարդերէն ու հալածանքներէն ազատուելու համար է, որ մասնաւորաբար իննսունական թուականներէն վերջ ապաստան փնտռեր էին Պալքանեան զոյգ երկիրներու՝ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հիւրընկալ հողին վրայ, վայելելով ամէն ազատութիւն :

Մեր յեղափոխական - ազատագրական շարժումներուն ղեկավարները ազատօրէն եւ ապահովութեամբ գործեր էին այնտեղ տարիներով :

Սակայն այժմ փոխուած էին օրերը : Ստեղծուած էր անտանելի կացութիւն մը :

Նոր իշխանութեան վարիչներուն առաջին գործն էր եղած ձերբակալել հայ յեղափոխական գործիչներն ու մտաւորականները եւ Սիպերիա աքսորել զանոնք՝ քաւելու համար իրենց չգործած ոճիրները :

Քսան տարի առաջ, երբ Հայաստանի վարիչները արտասահմանէն դէպի հայրենիք ներգաղթ կազմակերպեցին, կը սպասուէր, որ Մերձաւոր Արեւելքէն առաջ Պալքաններու մեր հայրենակիցները կազմէին առաջին կարաւանները : Պետական արդելքներ ալ չկային այնտեղ հայրենադարձի համար, քանի որ նոյն վարչաձեւին ենթակայ էին Պալքաններն ու Հայաստանը :

Սակայն ներգաղթ չկազմակերպուեցաւ այդ երկիրներուն մէջ, ուր կացութիւնը հետզհետէ աւելի ծանրացաւ : Ամէն մարդ մտածեց օր առաջ օձիքը ազատելով դուրս ելլելու մասին :

Անոնք որ նիւթական միջոցներ ունէին, կրցան ճարը գտնել սահմանէն դուրս ելլելու : Քիչեր միայն կրցան գալ Ֆրանսա : Շատեր գացին Լիբանան :

Տարիներու ընթացքին արտագաղթը կազմակերպուած ձեւ ստացաւ : Անչան նիւթական միջոցներ հայթայթեց Պալքաններէն փախչող մեր հայրենակիցները Լիբանանէն դէպի Ամերիկա եւ Քանատա փոխադրելու համար, բնակարան եւ գործ ճարելով անոնց :

Պալքաններէն վերջ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ ալ ստեղծուած նոր պայմանները արտագաղթի մղեցին մեր հայրենակիցներէն մաս մը :

Հայաստանի կառավարութիւնը չկրցաւ տէր կանգնիլ գաղթելու տրամադիր Հայերուն՝ Պալքաններու եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր տակաւին դէպի օտար, հեռաւոր հորիզոններ գաղթելու տրամարութիւն ունեցողները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն :

Կիպրոսէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն եւ Իրանէն Հայաստան ներգաղթողները տարեկան հազար հոգին չեն անցնիր դըժբախտաբար :

Մինչ Պալքաններէն ու Մերձաւոր Արեւելքէն դէպի հեռաւոր հորիզոններ կատարուած արտագաղթը ազգային աղէտ կ՝որակէինք, ի՞նչ անուն պիտի տանք հիմա Հայաստանէն դէպի արտասահման կատարուած գաղթին, որ օրակարգի հրատապ հարց դարձած է այսօր հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ միանգամայն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՂԱՆԱՅԷՆ ԿԻՆԷ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԿԸ ՃԱՆՉՆԱՆ ՂԱՆԱՆ

Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը ճանչցած է Ղանայի նոր վարչակարգը : Հասարակապետութեան հետ յարաբերութեանց նախարարութիւնը այս առթիւ հրատարակած զեկոյցին մէջ, կը ճշդէ թէ այս որոշումը տրուած է, Լիբանանի դեսպանատան միջոցաւ եղած դիմումին ի պատասխան : Ղանայի վարչակարգը ճանչցած են նաեւ Համաձայնութեան երկիրները (Քոթ տ՝Իվուառ, Բարձր - Վոլթա, Տահոմէ) ինչպէս նաեւ Թոկօ :

Մինչ այս կարգի յարաբերութիւնները կը բարելաւուին, համայնավար երկիրներու հետ յարաբերութիւնները օրէ օր կը վատթարանան : Չին դեսպանը բողոքագիր մը ներկայացուցած է չին փորձագէտներու դէմ կատարուած արարքներուն համար : Միւս կողմէ, Ղանայի Ազատագրութեան Ազգ. Խորհուրդը Սեքու Թուռէին համար կը նախատեսէ Քվամէ Ն՝Քրումահի ճակատագիրը : Ծանօթ է որ Կինէի նախագահը բարեկամութեան իբրեւ գերագոյն փաստ իր պաշտօնը տրուած էր Քվամէ Ն՝Քրումահի, որ կորսընցնելով Ղանայի նախագահի իր հանգամանքը, կը դառնար Կինէի նախագահ : Նոյն ազգային խորհուրդը վստահ է նաեւ թէ ի մօտոյ երկու մարդիկը պիտի կըռուին :

Ն՝Քրումահի տնտեսական խորհրդատուն յայտարարած է թէ տապալած նախագահը 2ուկէս միլիոն ոսկիի (35ուկէս միլիոն Ֆրանք) հարստութիւն մը հաւաքած էր իր իշխանութեան շրջանին : Այս հարստութիւնը կազմուած է գլխաւորաբար շէնքերէ եւ շատ քիչ դրամ ունի արտասահման :

Ըստ իսրայէլեան թերթի մը եգիպտական կառավարութիւնը աշխատանքի լրծուած է ափրիկեան վեհաժողով մը գումարելու համար, որու նպատակը պիտի ըլլայ վերահաստատել Ն՝Քրուման Ղանայի իշխանութեան գլուխը :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ զինուորական կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ : Ամերիկացիք կը շարունակեն իրենց ռմբակոծութիւնները : Վերջինները կատարուած են Հանոյի մերձաւոր շրջանը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ձերբակալուած են Պասսի լիբանանցի ղեկավարները : Այս ձերբակալութիւնը հետեւանքն է այն կոչին զոր Լիբանանի պաասական ղեկավարութիւնը ըրած էր, հրաւիրելու համար Սուրիացիները, որ ըմբոստանան իրենց կառավարութեան դէմ : Ըստ լիբանանեան թերթերու, ձերբակալուածներու մէջ կը գտնուին Տոքթ. Ալի Ալ Խալիլ, որ անդամ է Պասսի միջարաբական ղեկավարութեան ինչպէս նաեւ՝ Տոքթ. Ապտէլ Մաճիտ ալ Ռիֆայ եւ Ֆերզլի Մալիք Ալ Ամին :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ եւ Իսրայէլի տնտեսական բանակցութիւնները դադար մը արձանագրած են, որ բնական չի թուիր հակառակ Գերման Արտաքին նախարարին յայտարարութեան : Ծանօթ է որ ճանչնալով Իսրայէլի պետութիւնը, Պոն կորսնցուց այն դարաւոր համակրութիւնը զոր Գերմանիան կը վայելէր արաբական պետութեանց մօտ : Տասը արաբական երկիրներ խզեցին իրենց յարաբերութիւնները Դաշնակցային Հանրապետութեան հետ : Պոն չուզեր նպաստաւոր դրութիւն մը ստեղծել Իսրայէլի նկատմամբ եւ վճարելէ ետք երեքուկէս միլիառ մարք իբրեւ վնասուց հատուցում ըստ 1953ի պայմանագրութեան եւ 1960ի Ատընաուրը - Պեն Կուրիոն գաղտնի համաձայնութեան, Արտաքին նախարարը « բարոյական պարտքի » մասին չուզեր խօսիլ այլ կ՝ուզէ Իսրայէլը նկատել իբրեւ որեւէ թերաճ երկիր :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՎԱՆՏԷՆ ՊՕՅՆԱՆՑ

Անկասկած Փօլ Վանտէն Պօյնանց աւելի ժողովրդականութիւն պիտի վայելէր Միացեալ Նահանգներուն մէջ քան թէ իր երկրին : Պելժիոյ մէջ հաճելի չէ ըսել թէ նշանակուած վարչապետը մսավաճառ է : Վերջին ժամուն ցրուած կամ հրապարակուած կենսագրութիւններուն մէջ Փօլ Վանտէն Պօյնանց կոչուած է «վաճառական», «սննդեղէնի առեւտրական» եւ կամ նման բան մը, իբրեւ թէ նուազ պատուաւոր ըլլար մսավաճառ ըլլալ քան թէ հանքագործ, ինչ որ Վան Աքէռն էր : Թրումըն փերեզակ եղած էր, բայց ընկերային - քրիստոնեաները Թրումընէն տասնեւհինգ տարի ետք, կը սիրեն տակաւին մոռնալ իրենց նախագահին ու թերեւս ապագայ վարչապետին արհեստը : Բարեբախտաբար Փօլ Վանտէն Պօյնանց ինքը չուրանար իր ծագումը եւ ոչ ալ արհեստը՝ որ թոյլ տուաւ իրեն նետուելու քաղաքական ասպարէզ եւ որուն շնորհիւ կ՝ապրի :

Քառասունեւչորս տարեկան այս ինքնաշխատութեամբ հասած մարդը ամէնէն աւելի ամերիկեան ոճով պելժ քաղաքական անձնաւորութիւնն է, ամուր ոտքերով գետնին կառչած : Առասպելական բան մըն է իր իրապաշտութիւնը եւ այնքան խոր չէ իր զարգացումը որ կարենայ զսպել իր խանդավառութիւնը : Վանտէն Պօյնանց միաժամանակ խորամանկ է ու ինքնաբուխ : Նախագահ Ճոնսընի նման քաղաքականութիւն կ՝ընէ գործի մարդու պէս, առանց երբեք զանգուածներէն չը - հասկցուող բառակոյտերու մէջ իյնալու : Իր լեզուն ուղղակի է եւ իր ընթերցողներուն կը խօսի այնպէս, ինչպէս իր ձեռնարկին 250 գործաւորներուն պիտի խօսէր : Կը խօսի Ֆլամաներէն կամ Ֆրանսերէն, երկու լեզուներուն մէջ ալ պրիւսէլեան շեշտով մը : Բայց այս շեշտը գնահատուած է, որովհետեւ Պելժերը կը զգան թէ մարդը իրենցմէ է, որ չի խարդախեր եւ չի փորձեր իբրեւ Ֆրանսացի քաղաքացի ծախել ինքզինքը, ուրիշ բազմաթիւ քաղաքագէտներու նման : Ուրախ են նաեւ տեսնելով որ ներկայ կ՝ըլլայ իր ակումբին, Ունիոն Սան. Ճիլուազի ոտնագնդակի մրցումներուն, որուն գոյներուն տակ ժամանակին կը խաղար իբրեւ կեդրոնի միջապահ : Վերջապէս, իրապէս երկար անուն մը ունենալուն, զայն կը կոչեն Վ. Տ. Պ., ինչպէս Ամերիկացիները կ՝ըսեն Լ. Տ. Ճ. :

Վանտէն Պօյնանց ունի մարդիկի մը բրտութիւնը, բայց մանաւանդ մարդիկի մը քալուածքը : Քաղաքականութեան մէջ մուտք գործեց ճիշդ ինչպէս փիղ մը պիտի մտնէր յախճապակիի խանութի մը մէջ, հրմշտկելով աջ ու ձախ, չվախնալով, ի հարկին, թշնամիներ ստեղծել իրեն դէմ իր իսկ կուսակցութեան մէջ : Ամէնուն ծանօթ է պաղ պատերազմը, որ իրարու դէմ կը հանէր Ընկերային – Քրիստոնեաներու նախագահն ու Թէօ Լըֆէվրը՝ ընկերային - դեմոկրատ վարչապետ 1961 – 1964 տարիներուն : Աւելին, Վանտէն Պօյնանց կ՝օգտագործէ իր թեթեւ խուլութիւնը. կը լսէ միայն ինչ որ կը փափաքի լսել :

Քաղաքական ասպարէզ կը նետուի հազիւ պատերազմը լրացած : 29 տարեկանին Պրիւսէլի մէջ ընկերային – քրիստոնեայ երեսփոխան ընտրուելով, կը վարէ նաեւ շրջանային քաղաքականութիւն մը եւ 32 տարեկանին կը դառնայ Պելժիոյ մայրաքաղաքին թաղապետական խորհրդատու եւ քաղաքապետի կցորդ 1958ին, երբ 39 տարեկան է, կը ստանձնէ միջին դասակարգերու նախարարութիւնը : 1961ի ընտրութիւններէն ետք, երբ Թէօ Լըֆէվր վարչապետ կը նշանակուի, կը յաջորդէ իրեն իբրեւ կուսակցութեան նախագահ : Այսօր, Վանտէն Պօյնանց կը հետեւի Լըֆէվրի ճամբուն, եւ եթէ յաջողի կառավարութիւն մը կազմել, հարկ պիտի ըլլայ կուսակցութեան համար նոր նախագահ մը գտնել, ինչ որ ներկայ մթնոլորտին մէջ այնքան ալ դիւրին չի թուիր :

Եթէ երբեք Վանտէն Պօյնանց Լա Լուա փողոցի թիւ 16ին մէջ հաստատուի, այնքան ալ դիւրին փաթրոն մը պիտի չըլլայ : Կ՝արթննայ առաւօտեան ժամը վեցին, իր մարզանքը կ՝ընէ ու վոլէյ - պօլ կը խաղայ : Կ՝աշխատի շատ կանուխ եւ շատ ուշ, օրական միջին հաշուով տասնեւհինգ ժամ. կը սիրէ տեսնել ու գիտնալ ամէն ինչ :

Պօյնանց կը ներկայացնէ իր կուսակցութեան աջ թեւը, այն իմաստով որ ինքը իր նախորդներէն շատ աւելի հեռու կը մնայ ինքը քրիստոնեայ ընկերակցութիւններէն : Այն կարծիքը կը տիրէ թէ կողմնակից է Ազատութեան եւ Յառաջդիմութեան կուսակցութեան ազատականներուն հետ դաշնակցութեան մը : Սակայն, յայտնի է որ չի մերժեր ընկերվարականներուն հետ գործակցութիւնը : Իր կարծիքով, անհրաժեշտ միակ բանը որ կայ «կառավարութիւն մըն է որ կառավարէ » եւ վերջ տայ վարչակարգի տագնապի մը սպառնալիքին :

Revue des Etudes Arméniennes

ԵՐԿՈՒ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ

1.— ՇԱՒԱՐՇ

Առաջինը՝ ստուգաբանական : Զայն գրած է Պենվենիսթ :

Այս յօդուածը, նուիրուած աւելի քան տասնեւվեց հայերէն բառերու արմատական նշանակութեան, կը հաստատէ պարթեւական տարրերու գոյութիւնը մեր լեզուին մէջ :

Այս առթիւ Պենվենիսթ կանգ կ՚առնէ Շաւարշ անձնանուան առաջին վանկին վրայ, որ պարթեւական սիաւ բառն է եւ հայերէնի մէջ վերածուած է սեաւ ձեւին : Ու զարմանք կը յայտնէ թէ սիաւ ձեւը ի՞նչպէս կը համերաշխի շաւ ձեւին հետ, ընդունելով որ Շաւարշ, երկու բառերու բարդութեամբ կազմուած, Սիավուշ անուան հայացուած ձեւն է :

Աճառեան, իր կարգին, կը հաստատէ թէ Շաւարշ կազմուած է սիավա (=սեւ) + արշան (= արու ձի, յովատակ) բառերէն : Ուրեմն կը նշանակէ «սեւ արու ձի» :

Ըստ Տէմէզոնի՝ Սիավախշ կը կոչուէր Քէյքավուս թագաւորին տղան, ծանօթ նաեւ Սիյավուշ, Սիյավէշ ու Շավուշ անուններով : Նոյն անունով ծանօթ է Թուրանի մէկ աւանը, Շավաշքան, որ նշանաւոր է իր արտադրած սքանչելի մետաքսով, նոյնպէս Շավուշապատ քաղաքը եւ Սիյավախշապատ ոստանը :

Սիյավախշ, որ կը թուի թէ սկզբնական ձեւն է, արմատական իմաստով կը նշանակէ հոգեկան հաճոյք : Հետեւաբար չի համերաշխիր Աճառեանի կատարած ստուգաբանութեան հետ : Միւս կողմէ, Սիյավուշ եւ Սիյավախշ չունին նոյն ծագումը՝ պարզ այն պատճառով որ առաջինը կը նշանակէ արօս (թռչունի անուն) :

Քսենոփոն եւս կուտայ Սավարիս անձնանուն մը, զոր Շաւարշ տառադարձութեամբ տուած է առաջին անգամ Զամչեան (Պատմ. Հայոց, Ա. 186), յետոյ Գաթըրճեան (Կիւրոսի Խրատու Պատմ. Գ. 1) : Բայց այնքան տարբերութիւն կայ Սիյավախշ եւ Շաւարշ անուններուն միջեւ, որքան Շաւարշ եւ Սավարիս անուններուն միջեւ : Միւս կողմէ՝ ի՞նչ վկայութիւն, որ հաստատէ թէ Սավարիս անունը կը համապատասխանէ Շաւարշ անուան : Մի՞թէ Հայոց ստոյգ պատմութիւնն է որ կուտայ Քսենոփոն Աթենացին, երբ «զոչ եղեալսն իբր եղեալս առաջի նկարէ կուտակութեամբ պէսպէս բառից», եւ «իւրաստեղծ մտածութեամբ գրէ՝ զոր գրէ» : Պարզ խօսքով՝ յերիւրածոյ ամէն ինչ : Յերիւրածոյ նաեւ Սավարիս :

Ստուգաբանական այս դժուարութիւններէն ետք, շատ տեսնելու չէ՝ եթէ Գրիգոր Մագիստրոս, ծագումը փնտռելով պարսկերէն լեզուին մէջ՝ Շաւարշ անուան ստուգաբանութիւնը կը կատարէ «միշտ ուրախ» նշանակութեամբ :

Սակառս պարպելու համար ամբողջովին, կուտամ Ալպէր Քառնուայի ստուգաբանութիւնը Սաբազիոս անուան, — այսպէս կը կոչուէր փռիւգեան աստուած մը, ըստ արմատին՝ Սավիրա, սանսկրիտերէն լեզուով, կամ Քավարոս, կեղտական լեզուով, երկուքն ալ «հզօր» նշանակութեամբ : Կամ հեռաւոր հանգիտութիւնը սաբայում բառին, ըմպելի մը, ըստ Ամմիանոս Մարկեղինոսի :

Ստուգաբանութիւնը քմայքներ շատ ունի, ինչպէս եւ իր ... հէքեաթները :

Այսպէս շաւարշարիւն կը կոչուի կարմիր ծաղիկ մը, որ, ինչպէս կը պատմուի Շահնամէին մէջ, երբ Թուրանի թագաւոր Աֆրասիապի հրամանով կը սպաննուի Իրանի թագաւոր Քէյքավուսի տղան՝ Սիյավուշ, բողբոջեր է սպաննուած տեղւոյն վրայ, Սիյավուշի արեան մէջէն, — ահա թէ ինչո՛ւ ծաղիկը, որ կարմիր է, կը կոչուի Շաւարշի արիւն : Արաբները «երկու եղբայրներու արիւն» կը կոչեն այս ծաղիկը (տամ իւլ ախավէյն), իսկ Հայերը՝ «աղբրանց արիւն», թերեւս շփոթութեամբ մը «աղբերաց արեան» կամ «շաւարշարիւն» անուան (եղբայր + աղբիւր) :

Այս ծաղիկին մասին, աղբրանց արիւն կոչուի թէ աղբերաց արիւն, երկար գրած է Ալիշան, որ պարսկերէն կուտայ «խուն սիաւշան» անունը եւ կը թարգմանէ «վիշապի արիւն» : Բառք Գաղիանոսի կոչուած ծանօթ ձեռագրին մէջ նոյն ծաղիկը կոչուած է «դարաշխէյն», որ ապահովաբար «տամ իւլ ախավէյն» անուան խաթարեալ ձեւն է : Պէտք է աւելցնել թէ զանազան տունկեր ցոյց կը տրուին իբրեւ շաւարշարիւն կամ աղբերաց արիւն : Հայ եւ օտար մատենագիրներ կը սքանչանան այս ծաղիկին հայկական տեսակին վրայ, — հազուագիւտ, մեր ժողովրդական երգիչներուն շատ սիրելի (Նահապետ Քուչակ, Դաւիթ Սալաձորեցի), իսկ աշուղ Սէյեատ (Մատաթեանց), պարսկական հէքիաթին անծանօթ, այս ծաղիկին ծագումը կը հասցնէ մինչեւ ... Աբէլին սպանութիւնը, ըսելու համար՝

Եղբօր արիւն կոչուող ծաղկից յայտնի է
Որ Աբէլը սպանուել ա Հայաստան ...

Զիթունի կը յիշատակէ բազմաթիւ երգեր՝ աղբերաց արիւն ծաղկին նուիրուած (Պայքար, 17 Դեկտ. 1930) :

Շաւարշ անձնանուան արմատական նշանակութիւնը, որ կուտամ այստեղ՝ յատկապէս շեշտելով յովատակ իմաստը, կրնայ օգտակար ըլլալ քացախ դրուած կարգ մը մարդոց, որպէսզի չփորձեն այլեւս ապուշ սրամտութիւններ, որոնց նմոյշները ահաւասիկ . — Յառաջի մէջ երբ երկու համանուն խմբագիրներ կը ստորագրէին մին Շ. եւ միւսը Ն., քացախ դրուած այս մարդիկը կը գրէին Շ. ու Ն. եւ յետոյ կէտերը ջնջելով կը գրէին պարզապէս շուն : Այսքան բարձր սրամտութիւն ցոյց տուողներու փարախէն մէկն ալ, վերջերս, երկու Շաւարշներէն ողջ մնացածին նուէր կը ղրկէր «մեծ մոմ» մը, որ կերոն ալ կը կոչուի եւ մեռելին դագաղին վրայ միայն կը դրուի : Ի՛նչ բարձրութիւն մտածման : Մեծ յառաջդիմութիւն է այսքան բարձր մտածելը, այսքան բան սորվիլը ... Ս. Մալխասեանի գիրքերէն : Լաւ որ մեր սորվածը ասոնք չեն գիտեր, եւ ասոնց սորվածն ալ մե՛նք չենք գիտեր : Բախտաւորութի՛ւն մը, որ այս դասակարգումով մեզ կը բաժնէ սոսկալիներէն, եղկելիներէն եւ Ենի Ճամիին ավլուն նստած եազըճիներէն :

2.— ԵՉ

Երկրորդը՝ քերականական : Զայն գրած է Եունկման, որ կը խօսի դասական հայերէնի որոշիչ յօդերուն մասին :

Եունկման իր ուսումնասիրութեան առարկայ ընտրած է գլխաւորաբար Եզնիկը, որ ... հանք մըն է նման յօդերու : Հայ լեզուի այս անզուգական ճարտարապետը, Եզնիկ, իր բառերուն վրայ կը դնէ յօդը այնքան առատ՝ որքան բնութիւնը ... փուշ կը դնէ վարդենիին վրայ : Կարծես ստեղնաշար է յօդը, երբ Եզնիկ կը խաղայ այդ իմաստուն մասնիկով, — տառի մը յաւելմամբ՝ բառերուն կուտայ իմաստի այնքան զանազանութիւն, պայծառութիւն եւ գիտութիւն, որ հիացում կը պատճառէ ու կ՚ըսես. — Ի՛նչ արտակարգ զգայնութիւն է որ ունի Կողբացի այս երիտասարդը, արձանագրելու համար լեզուին ամէնէն նուրբ դողերն անգամ :

Փոքրիկ դիտողութիւն մը Եունկմանի աշխատութեան մասին, այս առթիւ .—

Եզնիկէն եւ Աստուածաշունչ Մատեանէն քաղուած օրինակներուն մէջ՝ Եունկման կը մերժէ յարգել բառերու ուղղագրութիւնը, կ՚առնէ բառերը այնպէս ինչպէս կը ներկայացուին իրեն (Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ տարբեր, Եզնիկին մէջ տարբեր), եւ քննութեան կ՚ենթարկէ միայն յօդագրութիւնը : Ահա թէ ինչո՛ւ կը տեսնենք գրուած, ըստ Եզնիկի,

Միթե, եթե, թեեւ, թե

Երբ իր նիւթը յօդն է միայն, պայման չէ պահել բառերու ուղղագրութիւնը անսովոր ձեւով, հաւատարմութեան մտահոգութեամբ կամ հնութիւն մը տալու համար առարկային :

Հաւատարմութիւն կամ հնութիւն պատրանքներ են : Ոչ մէկ ձեռագիր ունինք Եզնիկի դարէն : Ընդօրինակութիւն է ինչ որ ունինք, թերեւս յիսուներորդ կամ հարիւրերորդ ընդօրինակութիւն մը :

Այսուհանդերձ հետաքրքրական է քննել թէ ո՞րն է ուղիղը, միթէ՞ թէ միթե, եթէ՞ թէ եթե :

Ո՞վ կրնայ առարկել, երբ հայերէն քերականութեան տիտաններէն մին, Այտընեան, կասկածելի կը համարի եչով յանդաձեւերու ուղղագրութիւնը (էջ 341) : Մեծ քերականագէտ մը, Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան եւս կը համաձայնի Այտընեանի՝ երբ կը գրէ . « Հայու բառերը կրնան վերջանալ ամէն բաղաձայն գիր», հետեւցընելով թէ ոչ միայն եչով, այլեւ որեւէ ձայնաւորով չեն կրնար վերջանալ «Հայու բառերը» (էջ 186) :

Արդարեւ, տարօրինակ ամօթխածութիւն մը ցոյց կուտայ հայերէն լեզուն, որ կ՚երկարէ բառերուն քղանցքը եւ կը ծածկէ ձայնին մերկութիւնը, — կը փակէ ձայնաւորը :

Բացառութիւններ կան, սակայն :

Այսպէս, է եւ Ի ձայնաւորները կը մերժեն ծածկել իրենց ձայներուն մերկութիւնը՝ երբ բառավերջ կը կազմեն, յանդաձեւ կը չինեն :

Մասնաւորաբար է ձայնաւորը :

Աստուծոյ սիրած այս տառը բացառիկ է ամէն տեսակէտով : Միակն է մեր ձայնաւորներուն մէջ, (ի բաց առեալ Օ տառը՝ որ հայկական չէ), զոր կրնաս հեգել առանց ուրիշ տառերու օգնութեան, — այբ, եչ, ինի եւ ընկերները իրենց անունը չեն կրնար տալ՝ առանց օգնութեան կանչելու մէկ կամ երկու տառ : Միայն է տառն է որ իր անունը կուտայ իրմով միայն, մինակ : Աւելին, լեզուներու մէջ դարձեալ միա՛կն է, որքան գիտեմ, որ թէ՛ տառ է, թէ՛ բառ է : Դեռ աւելին, կոյս է, կը մերժէ ամուսնանալ : Բացատրեմ . —

Երկու ձայնաւորներ կան, Ա եւ Ո, որոնք առանց դաւաճանելու իրենց ձայնին՝ քօղ կ՚առնեն իրենց վրայ Յ տառը կամ կ՚ամուսնանան Յ տառին հետ, ինչպէս արքայ, դշխոյ : Մեր կոյս տառը կը մերժէ նման բարքերը, — չես կրնար գրել մարգարէյ, այլ միայն մարգարէ :

Ահա թէ ինչո՛ւ կոյս տառը, է, կը կոչուի նաեւ «անփակ ձայնաւոր» :

Նմանօրէն ըմբոստ, ազատ, այսինքն անփակ տառ մըն է Ի ձայնաւորը՝ երբ բառավերջ կը կազմէ : Այս երկու ձայնաւորները կռնակ կռնակի կուտան, կը պարեն միասին, բայց կ՚ապրին անկախ, երկբարբառ չեն կազմեր :

Նկարագիր չունին Ա եւ Ո ձայնաւորները, կը սիրեն քօղ առնել ու փակ ապրիլ՝ ծածկուելով Յ տառին տակ, — ծառայ, վկայ, երեկոյ, ձուլածոյ : Կը ներկայանան բաց դէմքով, մերկապարանոց, երբ կազմեն կարգ մը բայերու հրամայական եղանակը կամ չինեն դերանուն, — արա՛, խոնարհեցո՛, նոքա, քո :

Բարդ է, սակայն, եչին պարագան :

Եչ եւ է տառերը եղբայր են, ձայնի տեւողութեամբ միայն տարբեր : է ձայնաւորը երկար եչ մըն է կամ եչը կարճ է մըն է ամանակով : Կարելի է ըսել թէ եչը սիրտը նեղ ձայնաւոր մըն է, որ չի հանդուրժեր այլ ձայնաւորներու, (նկատի պիտի չառնեմ եւ շաղկապը, ոչ ալ հին գրչութիւնները, եաք, եի, փոխանակ գրելու էաք, էի) : Բայց տկարութիւն մը ունի այբին հանդէպ, զոր կ՚առնէ կնութեան եւ կը կազմէ եա երկբարբառը՝ տալու համար կարգ մը բայերու հրամայական եղանակը, — աղաչեա՛ : Բայերէ դուրս, նոյն երկբարբառին մէջ եչը ազատ կը թողու այբը, որ յարգէ իր սովորութիւնը եւ քօղ առնէ Յ տառը, — պաշտօնեայ, աշտեայ :

Բայց յանկարծ Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ կը դտնեմ նոյն երկբարբառը՝ առանց քօղի, առանց գլխարկի, — Գալիլեա (Յովէլ, Գ. 4, յունարէն բնագրին մէջ՝ Դ. 4), Շարուհեա (Ա. Մնաց. Բ. 16), Ենեա (Գործք, Թ. 33) : Խորթ են այս օրինակները, ահա թէ ինչո՛ւ ոմանք, « վասն առ աչս եւս յանդելոյ», կը գրեն Գալիլեայ, Շարուհեայ, Ենեայ : Բայց ուշադրութի՛ւն, ունինք սեռական հոլովաձեւ մը, — աստուածուհի — աստուածուհեայ : Այդ պարագային՝ Շարուհեայ սեռակա՞ն է թէ ուղղական, շփոթութիւն կը ստեղծէ :

Գալիլեա, որու յանդաձեւը հետեւողութեամբ յունարէնին՝ կը տարբերի Կեսարիա տեղանուան յանդաձեւէն, (առաջինը՝ Ա եւ Ի=է, երկրորդը՝ Ա եւ է=Ի), խորհիլ կուտայ թէ վերջին վանկը երկբարբառ չէ եւ կը համապատասխանէ Գալիլէա ձեւին, ինչպէս կ՚ըլլայ ածանցուած ժամանակ, — Գալիլէացի : Այդ պարագային Գալիլեա կը հետեւի եաք; եի հին ու խորթ գրչութեանց :

Չեմ ուզեր աւելի ծանրանալ եա երկբարբառին մասին : Երկբարբա՞ռ էր ստուգիւ, հայկական փոնէ՞մ մը կը փոխարինէր, չեմ գիտեր, իրողութիւնն այն է որ հետզհետէ կ՚անհետանայ մեր լեզուին մէջ եւ ապահովաբար արագախօսութեան պատճառով, որ ջնջած է տառերու ամանակները, այժմ եա, իբրեւ հրամայական յանդաձեւ, է դարձած է, — աղաչեա՛ — աղաչէ՛, ինչպէս նոյնը ըրած են եայ յանդաձեւով բառերը, — աշտեայ — աշտէ, ու կը մնան ածանցեալ բառերը միայն, — պաշտօնեայ : Կան նաեւ այլ բառեր, նոյն հոսանքէն տարուած, — գրեա թէ, ժամանակ մը գրէ թէ, այժմ գրեթէ : Նոյն շարքէն համարեա թէ կը յամառի արեւելահայերէնի մէջ : Այսպէս եայ կորսընցուցած է Յ տառը, կորսնցուցած է Ա տառը, բայց չէ դիմացած Ե տառը եւս, որեւէ բառավերջ չունի եչ :

Եզրակացութիւն. — Հայ լեզուն փակ ձայնաւորի լեզու է : Բարբառներն են որ ձայնաւոր կը նետեն բառերուն վերջը : Դարձեալ բարբառներն են միայն որ եչով կը վերջացնեն բառերը : Կուտամ երկու օրինակ.

Սեւ ծով մ՚եմ տեսե, սիպտակն էր բոլոր..
Էն ո՞վ է տեսե մէկ ծովն երկթաւոր ...

Սքանչելի բանաստեղծութիւն մը, որ աչքը կը նմանցնէ ծովի մը, սեւ ու ճերմակը առանձին, «երկթաւոր» :

Ուրիշ ծաղրերգի մը մէջ .

Խումար պառկե երես բաց,
Դեղին կապերտ, բմբուլ բարձ :
Անուշ քընե երես բաց,
Սահակն եկաւ՝ խելք գնաց :

Ի՞նչ կը պատահի նման պարագաներու մէջ, Խումարին երեսը բաց, եչը բաց, մէկ տարի ետքը .

Գարնան բացուաւ նոր լալա,
Խումար բերաւ ջուխտ բալա :

Աչքրդ լո՛ւս, Հանի աղա,
Թոռներուդ հալաւ արա :

Ինծի կը մնայ ըսել՝ բաց մի ձգէք եչը բառերուն ծայրը, ոչ ալ Խումարին երեսը : Հայ լեզուն ... Հաճի աղա չէ որ ուրախանայ՝ տեսնելով հարսին բաց պառկելուն հետեւանքները :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆՑՈՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

ԽՄԲ.— « Անցորդը » զիկ - զակ գրողն է, կամ զիկ - զակ ճամբաներու բանաստեղծը, — ճանչցա՞ք, Կոստան Զարեանի մասին է խօսքը : Իր ընտրած ճամբան երբեմն հայրենիք կը տանի զինք, երբեմն ... սատանան գիտէ թէ ո՞ւր : Բայց ուր որ երթայ՝ անցորդ կը մնայ, խելքը՝ ճամբաներուն վրայ : Այդ ճամբան զինք տարած էր, օր մը, Երեւան, Լենինի յուղարկաւոր դառնալու, կէս - երես սգաւոր, կէս – երես ծաղրական :

ԼԵՆԻՆԸ ՄԵՌԵԼ Ա...

Երէկ գիշեր պատուհանիս խմորով կպցրած թղթերի վրայ Յունուարը մըզկլտում էր :

Թէյս պաղել էր : Ոտքերս, վերմակի մէջ փաթաթուած, նստել էին սահնակ եւ երեւակայական մի Սիբիրիայում, ուր փայլուն եղջիւրների վրայ ձիւն էր մաղում, անյայտ ճամբաներ էին անցնում :

Քսանեւհինգ մոմնոց ելեկտրական լամպարը, ձեղունի բարձունքից, ճպռոտ իր աչքը յառել էր թանձր շուքերի վրայ եւ բարակ իր թելերի միջից կայծկլտուն անհանգստութիւն էր տարածում :

Գուցէ մի քիչ լոյս լինէր :

Երեւանի ելեկտրակայանը ծեր է եւ թուլամարմին : Իր երակների արիւնը չափուած եւ հաշուած է : Եթէ, օրինակի համար, այնտեղ վերը, Նորքի ստորո-

տում, քամիների մէջ նստած քառակուսի հիւանդանոցի վիրաբուժական սենեակը լուսաւորեն ու, շտապ քայլերով, մը-տահոգ հիւանդապահներ շարժուեն օրհասական մի մարմնի շուրջը՝ մայրաքաղաքի բոլոր տները քլորոֆորմի տակ թըմ-րին, լամպարները կը սկսին բաց-խփել եւ գիշերը կը սրսփի :

Երէկ գիշեր, անհանդիստ խաւարը դողդողում էր սեղանիս վրայ, կարճատես իր աչքերը կպցնում էր գրքերին, հայ գրերի մրջիւնները կուտակում, յանկարծ վառւում եւ նորից, կամաց-կամաց, մարւում :

Ջղայնացայ :

Գուժաբեր այդ մթնոլորտին համակերպելու համար, կռնակս տուի բազկաթոռին, աչքերս փակեցի եւ փորձում էի ներքին լռութիւն հաստատել, երբ նախասենեակում քամին յանկարծ իր գլուխը զարկաւ դրան, եւ մէկը քայլեց : Ետ դարձայ, անծանօթ մի մարդ էր : Կարող էր պատահել, որ նոյնիսկ ծանօթ էլ լինէր : Գուցէ մի տեղ տեսել էի կամ, ո՞վ է իմանում, գուցէ եւ չէի տեսել :

Երկայնահասակ, նիհար, ցանցառ միրուքով, մեծ փայլուն աչքերով : Հայ իրականութեան մէջ մաշուած մտաւորականի տիպար, մենակեաց փիլիսոփայ, թէեւ տարօրինակ կերպով յիշեցնում էր ծանօթ իտալացի մի պատմաբան : Անշուշտ նա չէր, նա չէր կարող լինել : Մինչ ես, մի քիչ անհոգ, դիտում էի անծանօթին, նա մի աթոռ առաւ, նստեց սեղանիս մօտ եւ շատ հանդիստ ձայնով ասաց .

— Դրսից լոյս տեսայ՝ մտայ :

Ասեց եւ մեծ ուշադրութեամբ սկսեց չորս կողմը նայել :

Նայում էր, ու սենեակս քանի գնում՝ կարծես մեծանում էր : Պատերը աննշմարելի կերպով հեռանում էին : Դեղնած, կտոր կտոր ընկած թղթերը, որոնց վրայ ժամանակին ծաղիկներ կային, վառվռուն գոյն էին առնում, կենդանանում եւ այլ-եւս բաց տարածութեան մէջ, փոթորկալից մի երկնքի տակ, լերան վրայ վառուած խարոյկների պէս, քամիների շնչի հետ ծալւում էին ու գլուխները վեր հանած բռնկում :

Աչքերս վեր առի՝ ձեղունը անհետացել էր : Անհանդիստ ամպեր էին անցնում, կուտակւում, փռւում : Հորիզոնի վրայ զուգահեռական երեք կարմիր գծեր ալիքների նման տատանւում էին, յետոյ խառնւում, վեր ցցւում ու գրկում արագօրէն վար իջնող ամպերին :

Ցունուարը շարունակում էր մղկտալ : Շրթունքներիս կպցրած թէյը սառն էր : Թղթերը չորցած ոսկորների նման պատուհանի վրայ ճայթում էին :

Մարդը, տարօրինակ կերպով հանդիստ, մեքենաբար մի գիրք առաւ ձեռքը, խաղաղ աչքերով նայեց, յետոյ փակեց, դրաւ սեղանի վրայ եւ խոր, անդընդային, շատ հեռուից եկող մի ձայնով արտասանեց .

— Մեռել ա ...

Ոչինչ չպատասխանեցի :

Ոչինչ չկարողացայ պատասխանել, Կան վայրկեաններ, երբ մարդ բնազդաբար կանգ է առնում անորոշի տատանւող մի վարագոյրի առջև : Ետեւը՝ մութ մի բեմ է, ուր անսպասելի գործողութեան հերոսները յանկարծ գլուխ են բարձրացնում եւ սկսում են շարժուել : Ու չպատասխանեցի նաեւ նրա համար, որովհետեւ մահը, ամէն մարդու մահը, անակընկալ կեանքի նոր պատրանքներ է ստեղծում, վերջին վայրկեանին ցցւում է ամբողջ իր ուժով, համադրական մեծ ժեստ է անում, լուսաւորում է, դիւցազներգական հերոսի նման ահաւոր թուր է բարձրացնում եւ ընդմիշտ անհետանալուց առաջ հարուածում է :

— Մեռել ա, կրկնեց անծանօթը, հասկանո՞ւմ էք, Լենինը մեռել ա ...

— Ծխո՞ւմ էք, ու առջեւը գլանիկների տուփը դրի :

Մարդը ծխեց եւ երկար մտածելուց յետոյ կարծես մի խոր երազից արթնանալով արտասանեց .

— Իլիչը մեռել ա ... տաժանելի մի աստուած էր ...

Ժպտացի :

— Ձեր ժպիտը անտեղի է : Եւ ինչո՞ւ Իլիչը չպիտի կարողանար լինել մի աստուած : Ոչ այն բացարձակ ուժը, որին կարելի է դուք հաւատում էք, այլ այն յարաբերական խորհրդանշանները, որոնց նոր առաքեալները հերքում են յանուն Լենինի : Ցիշո՞ւմ էք Վոլթերի այն պատմուածքը ...

— Ո՞րը :

— Մի օր խլուրդի եւ ծղրիթի բնակատեղիների վրայից արօրի խոփ անցաւ : Երբ ծղրիթը տեսաւ, որ մեծ որջը, ուր նա պատսպարուած էր փայլուն երկաթի տակ տակնուվրայ է եղել, բացականչեց . « Այդ աւերը հսկայ մի ծղրիթի գործն է » : — «Ի՞նչ ես ասում, պատասխանեց շլացած խլուրդը, ծղրիթի գո՞րծ, երբեք, դա մի հսկայ խլուրդի գործ է » :

— Ամէն մարդ ստեղծում է իր աստուածը՝ ըստ իր պատկերի :

— Մարդիկ, բարեկամ, մեծ աստուածասպաններ են, ու հէնց այդ պատճառով պատրաստ են ընդունելու նոր զոհեր : Մեր գիւղացիները, սրբատեղի գնալու ժամանակ, շոյում, գուրգուրում են այն ոչխարին կամ եզին, որին պիտի մատաղ անեն : Ահա թէ ինչու ես կարծում եմ որ Լենինը աստուած է : Ամէնից ահաւոր աստուածներից մէկը, որ երբեք մարդկութիւնը տեսել է : Սողն ի սող մի աստուած, ծնուած քաղաքի գործարանի մէջ, երկաթէ մեքենայի մօտ, երեկոյեան սուլոցի հետ միասին, երբ հնոցը դեռ շարունակում է ապրել :

Անսպասելի այդ հիւրս բնականոն վիճակում չէր : Ոտքի կանգնած, ձայնը գլխին, խօսում էր գրեթէ պոռալով, բռունցքը զարնում էր սեղանիս, գրքերս վայր նետում, անդադար ծխում :

Լամպը տնքում էր, ճիգ էր անում եւ գրեթէ ոչ մի լոյս չէր տալիս :

— Այստեղ օդը ճնշիչ է, ասացի, աւելի լաւ կը լինի դուրս գնանք :

— Դո՞ւրս, մտահոգ պատասխանեց պարոնը, այս ժամին դո՞ւրս ... խոհեմութի՞ւն է ...

— Ինչ կայ որ ...

— Երախայ ժամանակ, շախսէյ — վախսէյի օրերին, գիշերը դուրս չէի գընում, դիտէի ամբոխի մոլեռանդութիւնը եւայլն :

— Դատարկ բաներ են :

— Դէ լաւ, ինչպէս որ ուզում էք :

Ու դուրս եկանք :

Թարխանեան փողոցը բոլորովին մութ էր : Առաջին քայլիս՝ ոտքս մխրճուեց ցեխի մէջ ու նոյն վայրկեանին պաղ հովը սրընթաց իջաւ եւ գլխարկս վայր նետեց : Հազիւ կարողացայ ոտքս ազատել եւ գլխարկս գտնել : Նայեցայ, մարդը անհետացել էր : Ձայն տուի, ոչ ոք չպատասխանեց :

Փողոցի անկիւնում առհասարակ մի ոստիկան էր կանգնում : Այսօր նա էլ չկար :

Փորձեցի քայլել : Հեշտ է ասել քայլել : Դէ, եթէ փողոցներում լոյս չկայ, այդ մասամբ հասկնալի է, բայց տունե՛րը ...

Բոլոր պատուհաններից խաւար է նայում : Ոչ մի անցորդ : Շուքերը կպել են պատերին, փէշերը տուել ցրտին, սառել :

Վերադարձայ տուն :

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱԶԱՄՈՒՂՆԵՐԸ

Հայաստան հանքային վառելանիւթ չունի : Այս պատճառով ալ անհրաժեշտ էր օտար երկիրներէ քարիւղ, ածուխ, փայտ եւ, մանաւանդ, բնական կազ բերել՝ տնային առօրեայ գործածութեան եւ արդիւնաբերութեան համար :

Շատ դժուար պայմաններու մէջ նախ հաստատուեցաւ Ղարադաղ - Աղստեւ - Երեւան կազամուղի գիծը, որուն շնորհիւ, 1960ին, Երեւան ունեցաւ բաւականաչափ քանակութեամբ բնական կազ : Յետագային, նոր գիծերու հաստատումով, բնական կազ ունեցան նաեւ Լենինականի, Կիրովականի, Իջեւանի, Դիլիջանի, Ալավերդիի, Արարարտի եւ այլ քաղաքներու կամ աւաններու գործարանները :

Կազամուխներու ընդհանուր երկարութիւնը ներկայիս կը հասնի 725 քիլոմեթրի :

Տարուէ տարի պիտի ընդլայնուի այս գիծը : Օրինակ, ներկայիս կը շինուի Երեւանը Հոկտեմբերեանին միացնող խողովակաշար մը, որ պիտի անցնի Արարատեան դաշտին զանազան գիւղերէն՝ իւրաքանչիւրին մատակարելով բնական կազ : Հոկտեմբերեանը միեւնոյն ատեն կազամուղով մը պիտի կապուի Լենինականին : Նախատեսուած է շինել կազամուղ մը եւս, որ պիտի օղակէ Սեւանայ լիճը :

Նոր ծրագրի մը համաձայն, Տաղստանի կազը եւս պիտի բերուի Հայաստան՝ Ղարադաղ - Երեւան գծին միջոցաւ : Միւս կողմէ Հայաստանի մասնագէտները կը նախատեսեն կազի մեծ պահեստարաններ շինել Երեւանի մօտերը գտնուող Աւանի աղահանքին քարանձաւներուն մէջ :

Այս աշխատանքներուն կարգին, հայ երկրաբանները մեծ ճիգ կը թափեն կազի հանքեր գտնելու ուղղութեամբ Հայաստանի մէջ : Վերջերս Արարատեան դաշտին մէջ յայտնաբերեցին կազաբեր շերտեր, որ ըստ նախնական հաշիւներու, պիտի բաւարարէ Հայաստանի պահանջները :

Աւելորդ է ըսել, թէ երկրաբանները մեծ եռանդով կը շարունակեն իրենց աշխատանքները :

Մ. Յ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գոհարիկ Ղազարոսեանի նուագահանդէսին առթիւ էնֆորմասիոն օրաթերթը կը գրէ (19 Փետրուար) Շաբաթ օրուան թիւին մէջ :

Գոհարիկ Ղազարոսեան կ՚իրականացնէ մեծ իտէալ մը Փարիզի «Արուեստասէրներու» ներկայացնելով իր 24 էթիւտներուն զգայացունց հաւաքածոն որ մեր հիացումին արժանի է :

Քիչ են այս տողերը, այս հարուստ նիւթին շուրջ : Ընդհ. կերպով Շոփէնի հանճարեղ շուքը կ՚երեւի հսկայական գործին մէջ, ինչ որ արդար գնահատանք մըն է բազմաթիւ տեսակէտով :

Արդարեւ, այս «էթիւտ»ները ամէն բանէ առաջ բանաստեղծական շունչ ունին եւ «վիրթիւօզիթէ»ն կը ծառայէ միշտ մտածումի մը, խոր ներշնչումի մը կամ ներքին պոռթկումի մը :

Հերոսական եւ կրակոտ թեմաներու մօտ, կան ուրիշներ մելամաղձոտ եւ յուսահատ, որոնք կը յուզեն խորապէս :

Ամենասուրբ հպում մը կը յատկանշէ յաճախ մեկնաբանութիւնը Գոհարիկ Ղազարոսեանի որ Փլէյել դաշնակի առաջ մոռցնել տուաւ գործիքին անբաւարարութիւնները :

Շատ փայլուն էր յաջողութիւնը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այս գործն ալ լմնցնելէ ետք, քիչ մը աւելի բարձր ձայնով մը ըսաւ :

— Շուտ, Փիէր, ակռաներովդ սա ձեռքիս կապերը կրծելով կտրէ :

ՈՒՐ ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒՔ ԿԸ ԶԱՐՆԷ

Իպրահիմ Սաղիր, Էլ - Հիւսէյին եւ Բզէզ Մաւրիտանական կրկնայարկ տան մէջ երկու կիներուն վրայ կը հսկէին : Տունին կցուած փոքրիկ խրճիթին մէջ Իպրահիմ ջղայնաբար կ՚երթար կուգար : Բզէզ միշտ տեղէն ցատկելով բաներ մը կը մոլտար եւ ապա գլուխը պատուհանէն դուրս հանելով փողոցը կը քննէր :

— Ինչու մեզի հետերնին չտարին, մըռըլտաց Բզէզ :

— Եթէ մենք երթալու ըլլայինք, տունը ո՞վ պիտի պահպանէր, պատասխանեց Իպրահիմ :

Գութի եւ Զարտաքի տունէն մեկնիլը չորս ժամ եղած էր ... : Իպրահիմ ժամացոյցը նայեցաւ, տասներկուքին քառորդ կար :

Բայց յանկարծ Իպրահիմ ցուցամատը շրթունքներուն տանելով լռութիւն պատուիրեց :

Փողոցէն մէկը վազելով պատին տակը եկած էր : Սուլելու ձայն մը լսուեցաւ :

Իպրահիմ մէկ ոստումով պատին վրայ ցատկեց : Փողոցի արաբը, որ երկար կապայի մը մէջ փաթթուած էր, կանացի ձայնով մը արաբերէն լեզուով բաներ մը մոլտաց :

— Շուտ շուտ, աւելցուց :

Եւ կայծակի արագութեամբ աներեւոյթ եղաւ :

Իպրահիմ հայհոյանք մը արձակելով պատէն վար ցատկեց :

— Հիւսէյին, պոռաց վարէն, Հիւսէյին, զէնքդ առ և տիկիններուն դրան առջեւ կեցիր : Ես հոն պիտի երթամ : Հետս եկուր, Սաղիր :

Եւ երկու հաւատարիմ արաբները մութին մէջ կորսուեցան :

— Հապա ե՞ս, գոչեց Բզէզ, հապա ե՞ս : Վայ խերը անիծածս, հոս ինծի մարդու տեղ դնող չկայ : Կեցիր, Իպրահիմ, ես ալ կուգամ կոր :

Եւ կապիկի արագութեամբ պատէն վար ցատկելով երկու Արաբներուն ետեւէն վազել սկսաւ :

. . . . . .

Շտեմարանին մէջ, Փիէր Լեւոնի ձեռքի կապերը կը կրծէր ակռաներովը : Ճարտարագէտը աչքը ժամացոյցին տընկած, սարսափելի նայուածքով մը ճօճանակին հետզհետէ վար իջնելը կը դիտէր : Մինչդեռ Մօրիս, գետնին վրայ տապըլտըկելով անոնց մօտենալ կը ջանար :

— Շուտ ըրէ, Փիէր, շուտ ըրէ, ճօճանակը ապակիէ գունդին մօտեցաւ, թոթովեց Լեւոն :

Խեղդուկ մռնչիւն մը պատասխանեց իրեն : Խմբագիրը բերանը բացաւ. լեզուն եւ ակռաները արիւնած էին :

Մօրիս անոնց մօտեցաւ : Լեւոն ակռաներովը անոր բերնի կապը քաշեց հանեց :

— Կեցէք, կեցէք, ես կը կտրեմ, գոչեց Մօրիս :

Եւ սկսաւ իր կարգին ինքն ալ կրծել Զարտաքի ձեռքին կապերը :

— Մինչեւ կապերուն փրթիլը դժոխային մեքենան պիտի պայթի, մրմնջեց Լեւոն : Անկարելի է, պիտի չհասնինք :

Մօրիս խանդով իր գործը շարունակեց : Քաջ բժիշկին ակռաներն ու շրթունքներն ալ ընկերոջը պէս արիւնիլ սկսան :

— Կեցէք, միտքս բան մը ինկաւ, փըսփըսաց Փիէր :

— Ի՞նչ :

— Կիցի հարուածով մը սա սեղանը վար պիտի տապալեմ :

Այս ըսելով, Մօպրէ սեղանին մօտեցաւ :

— Կեցիր, կեցիր, պոռաց Զարտաք : Կեցիր որ մտածեմ թէ ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ ատանկ անկում մը : Խելքս գլուխըս չէ :

Եւ պահ մը մտածելէ ետք աւելցուց .

— Այո, այո, գէշ խելք չէ, թերեւս այդպիսի անկումով մը ժամացոյցը կենայ եւ պայթումը տեղի չունենայ. բայց կրնայ ըլլալ որ սեղանը տապալած միջոցին պայթի ... : Ամէն պարագայի մէջ վտանգաւոր է ... :

Սպասէ, անդամ մը սա կապերը փըրցընել փորձենք, եթէ չյաջողինք, այն ատեն սեղանը կը տապալենք ... : Աչքս ճօճանակին եւ սլաքին վրայ է ... ժամանակը դալուն պէս ես քեզի իմաց կուտամ որ տապալես ... :

— Շատ լաւ, պատասխանեց Մօպրէ :

Եւ գետնին վրայ սողալով սեղանին մօտեցաւ : Ոտքը սեղանին ոտքերէն մէկուն մօտեցնելով աչքը Զարտաքի տնկեց, եւ ապա, կատարեալ պաղարիւնութեամբ կմկմաց .

— Պատրաստ եմ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիներն են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 13) կէսօրէ ետք ժամը 17ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 11) ժամը 21ին, ընկ. Վարդգէս Տակառեանի բնակարանը՝ 15 Բիւ տիւ Ֆէռ (մեթրօ Ռէօմիւռ) Գ. յարկ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ :

Ա Զ Դ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան թէ ասկէ ետք, պսակադրութեան, կնունքի, թաղման եւ հոգեհանգիստի արձանագրութեանց համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին. Պ. Վահրամ Միսթիքի, 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, Պօմոն, իսկ Հինգշաբթի օրերը՝ եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

GALERIE YVETTE MORIN
83, Rue du Bac (Métro Bac)

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մարտ 9էն 29

Բաց է ամէն օր ժամը 13·30էն
19, բացի Կիրակիէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս երկու սեռէ թաղեցիները, Կիրակի 13 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, շատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգ : Այս թուականին մեծամասնութիւն չկազմուած պարագային, յաջորդ Կիրակի (20 Մարտ) ներկաներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն կը համարուի :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՐԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՐԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ,

Դիմեցէ'ք փորձագէտի մը որ իր ձեռնհասութիւնն ու փորձառութիւնը կը դնէ ձեր տրամադրութեան տակ

ՄԻ' ՎԱՐԱՆԻՔ
ՄԻ' ՈՒՇԱՆԱՔ
ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԻ' ՍՊԱՍԷՔ
ԴԻՄԵՑԷ'Ք

R. ROUJANSKI
Conseiller Juridique et Fiscal
4, Avenue de Clichy — PARIS (18e)
Tél. : 387-18-23
Sur rendez-vous

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Մարտ 12) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահը (ՌԻԻ ՎՈԼԹԷՌ)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

MARC ARYAN

Auteur-compositeur-créateur de « Katy »

Le jeune espoir de la Chanson : HAIRA-BEDIAN
Trio folklorique arménien : SANOVA
Groupe de danseurs : CAUCASE d'Alfortville

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

BLACK AND WHITE

Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին
THEATRE DES ARTSի շքեղ սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատրերգութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը : ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45 :

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հանելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան *վիզա*.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : *ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ* 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական *պանդոկ*

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 ֆրք.:

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ կ'ոգեկոչուի

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Կիրակի ((13 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Սալ Ռամօի մէջ,
Rue Hip.-Flandrin, Pl. Terreaux

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ բաղկացած գործադիր յանձնախումբի »

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին
Որուն կը մասնակցին 25 հոգինոց « ՍՕՍԻ » պարախումբը
(Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի)

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի քառեակը (*երգերով*), ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ *հատընտիր արտասանութիւններով :*

Ինչպէս նաեւ ձայն - պատկերասփիւռէն
DENISE BRIDET, PIERRE CASARI, JEAN MARIGNY, IVAN ROUSSET
Նուագի ղեկավար ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ, դեղ. բաժնի պատասխանատու ԺԱՆ ՍԱԼՎԵԱՆ

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք տոմսերը, որոնք կը գըտնուին.— Ազգ. Միութեան գրասենեակը, Հեռ. 60-47-18 *եւ* 60 22 36 :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ

MARDI 8 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10554 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.554

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՂԱՆԱՅԻ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ԱՄՈՒՐ ՀԻՄԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ԱՏՏԻՍ ԱՊԱՊԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ

Հակառակ Ն'Քրումահի յոյսերուն եւ Կինէի ձայնասփիւռին ապստամբութեան կոչերուն, կասկած չկայ որ Ղանայի վարչակարգը օրէ օր կը հաստատուի եւ Անքրահի կառավարութիւնը ամուր հիմերու վրայ է : Ժողովուրդը իր ուրախութիւնը կը յայտնէ , փողոցները պտտելով, դէմքերը ճերմակ ներկուած , ճերմակ բամպակ հագուած , (յաղթանակի գոյնն է) : Արտաքին ճակատի վրայ ալ կացութիւնը լաւ է, երկիրները որոնք ըսկըսան ճանչնալ Ղանան, կը շատնան , վերջինն է՝ Ամերիկա : Խօսակցութիւններ պիտի սկսին յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին, Միջազգային Դրամական Հիմնարկութեան եւ Համաշխարհային դրամատան հետ : Ղանայի «քաղքենի» յեղափոխութիւնը, սակայն, շատ լաւ ընդունելութիւն գտած ըլլալով արեւմտեան շրջանակներուն մէջ, կը թուի թէ Ղանա առանց դժուարութեան պիտի գտնէ 15 միլիոն սթերլինկը, որուն պէտք ունի , ստիպողաբար :

Միւս կողմէ սակայն, Կինէցիները, Ռուսերը, Չինացիները կատղած են : Քոնաքրիի ձայնասփիւռի կայանէն «Յեղափոխութեան Զայնը» «յիմար» կը գտնէ Աքրայի կառավարութեան զրկած ծանուցագիրը Կինէի, որով կը յայտնէ թէ Ղանա կը խզէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները Կինէի հետ: «Զեռք առնուած նման միջոց մը, կ'ըսէ Քոնաքրիի ձայնասփիւռը , ոչ մէկ հիմ ունի , տըրուած ըլլալով որ Կինէի Հանրապետութիւնը ոչ յարաբերութիւն ունի ոչ ալ կ'ուզէ ունենալ անհայրենիքներու եւ իրենց ժողովուրդին ու Ափրիկէի դաւաճաններուն հետ »:

Մոսկուայի մէջ, «Իզվեստիա» աւելի վերապահ ձեւով կը դատապարտէ Աքրայի վարչակարգը : «Ինչպէս Ռոտեզիոյ անկախութեան միակողմանի յայտարարութիւնը, Ն'Քրումահ տապալող պետական հարուածը ուղղուած է բովանդակ Ափրիկէի դէմ : Ղանայի նոր վարչակարգը դուռ կը բանայ աշխարհակալ մենաշնորհներու եւ երկրին ներսը զարկ կուտայ անհատական դրամագլուխին » :

Գալոկ Վվամէ Ն'Քրումահի, որ անհետացած է Կինէէն, կոչ մը ըրած է առջի օր Քոնաքրիի ձայնասփիւռէն, Ղանայի ժողովուրդին: Այս կոչով, տապալած նախագահը կ'ըսէ «գիտեմ թէ պատեհ առիթով մը պիտի ճզմէք նոր վարչակարգը : Գիտեմ թէ Ղանայի ժողովուրդը հաւատարիմ է ինծի, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան եւ կառավարութեան : Կը խորհիմ թէ վճռական կը մնայ իր դիմադրութեան մէջ, հակառակ խաղերուն, որոնց առարկայ է: Վստահ եղէք, Ղանացինե'ր, որ ձեր կռնակն եմ , որ ի մօտոյ կրկին ձեզի հետ պիտի ըլլամ »:

Ատտիս Ապապայի մէջ, ափրիկեան կազմակերպութեան ժողովը վերջ գտաւ խառնակ վիճակի մը մէջ: Վերջին նիստին մասնակցած են 25 երկիրներու ներկայացուցիչներ : Եթովպիոյ պատուիրակը դատապարտելով անոնք որոնք ձգած գացած էին ժողովը, յայտարարած է թէ « աւելի լաւ է դէմ դնել դժուարութեանց քան փախչիլ » :

× Մատակասքարի նախագահը՝ Ցիրան յայտարարած է թէ Սէքու - Թուրէի որոշումը (նախագահական իր պաշտօնը յանձնել Ն'Քրումահի) բարձր դաւաճանութիւն է «անհաւատալի է , շեշտած է Ցիրան, եթէ Մալկաշ մը նման բան մը ընէր, կախուելու արժանի կ'ըլլար: Այն ատեն ինչո՞ւ իր երկիրը չծախել օտար բարեկամներու : Ժողովուրդին կարծիքն անգամ չէ առնուած »:

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՔԸՐՄՈՅԵԱՆ

Յաւով կ'իմանանք թէ Կիրակի օր , Մոնմորանսիի հանգստեան տան մէջ , յանկարծամահ եղած է Սենեքերիմ Քըրմոյեան:

Ողբացեալը ծնած էր Պայազիտ 1890 Յուլիսին: Շրջանաւարտ էր Սանասարեան վարժարանէն : Ֆրանսերէնի ուսուցիչ եղած է Էրզրումի մէջ, ուր տարիներ զբաղած է նաեւ երիտասարդ Դաշնակցական խումբերով : Իրաւագիտական ուսումը կատարած է Լօզան եւ 18 տարի ապրած է Զուիցերիա :Փարիզ հաստատուած էր 1928էն ի վեր, ուր երկար տարիներ իրաւագիտական խորհրդատուի պաշտօն կը վարէր : Մոնմորանսիի հանգստեան տունը փոխադրուած էր 1964 Փետրուարին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8·30ին , Մոնմորանսիի հանգստեան տունը, 36 Պուլ· Շառլ տը Կոլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, կռիւները կատաղի բնոյթ ստացած են: Վիէթքոնկը ծանր կորուստներ արձանագրած է եւ բախումներ պատահած են Միկ եւ ամերիկեան օդանաւերու միջեւ :

ԱՆԳԼԻՈՅ պահպանողականները ընտրապայքարը սկսան : Առաջին մանիֆեստին մէջ, ծրագիր մը կը ներկայացնեն հինգ տարուան շրջանի մը համար, որու գլխաւոր կէտերն են.— Ա) Ամրապնդել երկրին տնտեսութիւնը եւ մրցակցական դիրքը համաշխարհային շուկային վրայ եւ պարտքերը վճարել աւելցնելով արտադրութիւնը, պահպանելով գիներու սակը: Բ) Ազատականացնել կառավարական դրութիւնը : Գ) Բարեփոխել ընկերային ապահովութիւնը օգնելու համար կարիքաւորներուն : Դ) Արագացնել Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Սիրանկեւիչ նամակ մը զրկած է լեհ եպիսկոպոսապետութեան որու մէջ կ'ըսէ թէ «եկեղեցին Պետութիւն մը չէ եւ պիտի չըլլայ Պետութեան մէջ եւ նուիրապետութեան այն թեւը որ կը բռնաբարէ Սահմանադրութիւնը չի կրնար հաշուել Պետութեան եւ հանրային կարծիքին հանդուրժողականութեան վրայ » :

ՀԱՍԱՆ Բ. ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է Ֆրանքեւմարոքեան յարաբերութեանց գահի իր ճառին մէջ :

ԹՈՔԻՈՅԻ օդակայանին վրայ ճզմուած է քանատական ՏԷ - ՍԷ 8 օդանաւ մը : 61 մեռեալ կայ, երկու անհետացած եւ 9 փրկուած : Մինչ քննութիւն կը բացուէր այս արկածին վրայ, յաջորդ առաւօտ Պօյինկ մը, 124 ճամբորդներով կրակ առաւ, կրկին Թոքիոյի վրայ: Ոչ ոք ազատած է այս նոր արկածէն :

ԱԻՍՏՐԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութիւնները մեծ անակնկալ մը եղան իրենց արդիւնքով: Փոփիւլիստները երբեք չէին յուսար նման բացարձակ մեծամասնութիւն մը ձեռք ձգել: Քուէարկողներու թիւն էր չորս միլիոն 583 հազար 948: Քուէներու թիւը՝ չորս միլիոն 531 հազար 864: Փոփիւլիստները (քրիստոնեայ - դեմոկրատ) առած են երկու միլիոն 191 հազար 128 ձայն (+ 8,24 առ հարիւր), ընկերվարականները՝ մէկ միլիոն 928 հազար 922 (պակաս՝ 1,61 առ հարիւր) , ազատականները՝ 242 հազար 599 (պակաս 22,71 առ հարիւր), յառաջդիմութեան դեմոկրատ կուսակցութիւնը՝ 148 հազար 521, համայնավարները՝ 18·638, մարքս - լենինիստները՝ 486:

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ՄԷՋ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱՒԵՐ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ԲԱԽԻՆ ԳԱՐԱՔԷՕՅԻ ՆԱՒԱՄԱՏՈՅՑԸ ԵՒ ԹԸՐՔԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒ ՄԸ Կ'ԱՅՐԵՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ անցեալ Երեքշաբթի գիշեր դժոխային հրդեհի մը թատր հանդիսացաւ , նաւահանդիստը : Տոլմապահչէի առջեւ երկու ռուսական քարիւղանաւ իրարու կը բախին , ծով թափուած մազութը տարածուեցաւ բովանդակ նաւահանդիստը : Գարաքէօյի նաւամատոյցը գտնուող « Գատըքէօյ » արուարձանի նաւին ճամբորդներէն մէկուն նետած սիկարէթը բռնկցուց վառելանիւթը եւ բոցերը ակնթարթի մը մէջ պաշարեցին նաւահանդիստը : Հակառակ գերմարդկային ջանքերու՝ հրոյ ճարակ դարձան նաւամատոյցն ու «Գատըքէօյ » նաւը :

Ռուսական քարիւղանաւէն թափած մազութը բովանդակ Վոսփոր տարածուած է: Շահագրգռուողները կը յայտնեն թէ կացութիւնը յոյժ վտանգաւոր է նաւահանդիստին համար, ամենափոքր կայծ մը կրնայ բռնկցնել հեղուկ վառելանիւթը եւ սպառնալ քաղաքին : Այս պատճառաւ ծովեզերքներու երկայնքին ապահովութեան խիստ միջոցներ առնուած են եւ դադրեցուած շոգենաւային սպասարկութիւնը : Ծովային հրշէջ գունդը անընդհատ պահակ կը շրջագայի :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄԸ

Գիշերը, Վոսփորէ անցնելով Մարմարա մտնող ռուսական «Լութոք» բեռնատար նաւը եւ «Քրասնայա Օքթոպր» անուն քարիւղանաւը Տոլմապահչէի առջեւ բախեցան իրարու : Երբ հեղուկ վառելանիւթը ծովուն վրայ տարածուիլ սկսաւ, քարիւղանաւը Մարմարայի բացերը քաշուեցաւ : Կացութիւնը վտանգաւոր բնոյթ առնելէ ետք՝ նաւահանդիստի վարչութիւնը առ ի նախազգուշութիւն շոգենաւային երթեւեկը դադրեցուց :

ՀՐԴԵՀԸ ԾԱՅՐ ԿՈՒՏԱՅ

Վտանգաւոր կացութեան պատճառաւ ճամբայ չհանուեցաւ «Գատըքէօյ» նաւը , որ ժամը 23·45ին Գատըգիւղ պիտի մեկնէր: Ճամբորդները նաւուն մէջ կը սպասէին: Ժամը 00·07ին ծով նետուած սիկարէթի մը հետեւանքով նաւուն յառաջամասէն յանկարծ բոցեր բարձրանալ սկսան ,ճամբորդները խուճապահար դուրս նետուեցան: Միանգամայն նաւահանդիստին բազմաթիւ տեղերէն բոցեր բարձրանալ սկսան խուճապը դագաթնակէտին հասցնելով նաւամատոյցին եւ Շարաքէօյի հրապարակին վրայ :

ՆԱՒԵՐԸ ԽՈՅՍ ԿՈՒՏԱՆ

Բոցերը երկինք բարձրանալէ ետք քարափը խարսխած «Իզմիր», «Սուս», իտալական «Սան Ճիորճօ» , «Տոլմապահճէ» եւ այլ նաւերը խոյս տուին : «Սան Ճիորճօ» խոյս տուած պահուն պարանները այրիլ սկսան, բայց նաւաղները յաջողեցան մարել զանոնք: « Սուս» ալ հրդեհէն խոյս տալու համար նաւահանդիստէն հեռացած պահուն բոցերը լափլիզեցին, նաւը, որ սակայն յաջողեցաւ ճեղքել բոցերը անվտանգ :

ԱՅՐՈՂ ԹՈ՞ՒՂԹ ՆԵՏՈՒԵՑԱՒ

Միւս կողմէ հրդեհը ծայր տուած պահուն քարափին առջեւ ձուկ բռնող Հիւսէին Ագկիւլ անուն անձ մը յայտնեց թէ « Գատըքէօյ» նաւը նաւամատոյցին առջեւ գտնուած ատեն, յառաջակողմէն այրող թուղթ մը նետուած է ծով, ասոր վրայ բոցերը յանկարծ բարձրացած են :

ԳԱՐԱՔԷՕՅԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ ՊԱՐՊՈՒԵՑԱՒ

Հրդեհին ընթացքին Ղալաթիոյ կամուրջը ամբողջութեամբ գոցուեցաւ, կամուրջի պահականոցին ոստիկանները եւ միւս գործատեղիներուն տէրերը իրենց բոլոր թանկարժէք թուղթերը եւ իրեղէնները հեռացնել սկսան :

Հրդեհին լուրը կարճ ատենէն տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքը, բոլոր հրշէջ գունդերը, կուսակալ Վէֆա Փոյրազ , ապահովութեան տնօրէն Հայտար Էօզքըն , թրաֆիքի տնօրէն Շիւքրիւ Պալճը, կեդրոնի հրամանատար Սէլամի Բէքիւն , ծովային դրամատան ընդհ. տնօրէն Նէտրէթ Ութքան դէպքին վայրը փութացին :

Բովանդակ նաւահանդստին սպառնացող հրդեհը գերմարդկային ջանքերով կէս գիշերէն ետք 1·30ին կարելի եղաւ հակակշռի տակ առնել, հրշէջ գունդը անընդհատ փրփուր սեղմելով կրցաւ մարել դժոխային բոցերը :

ՔԻՉ ՄՆԱՑ ՈՐ ՀՐԴԵՀԸ ՍԻՐՔԷՃԻ ՑԱՏԿԷՐ

Բոցավառ « Գատըքէօյ» նաւը ժամը 2-ին սկսաւ դէպի Սիրքէճի քշուիլ ալիքներուն կողմէ: Հրշէջները իսկոյն անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առին եւ արդելք հանդիսացան որ հրդեհը Սիրքէճիի գործատեղիները ցատկէ :

Ժամը 2·30էն ետք ծովային ուժերու ազատարար խումբերը բոցավառ «Գատըքէօյ» նաւը Մոտայի բացերը քաշեցին :

ԿՈՒՍԱԿԱԼԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կուսակալ Վէֆա Փոյրազ յայտնեց թէ ամէն միջոց ձեռք առնուած է հրդեհին տարածման առաջքը առնելու համար եւ ըսաւ .

« Քարիւղանաւը բարակ մազութ թափելով Մարմարա բացուած է: Ծովուն վրայ տարածուած բարակ մազութը ցոյց կուտայ թէ վտանգը կը շարունակուի : Այս պատճառաւ շրջակայ նահանգներէն ալ օգնութիւն խնդրուած է » :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՆԱՒԵՐԸ

Նաւահանդիստի վարչութեան կողմէ Զանագգալէ հրահանգ տրուեցաւ կեցնել ռուսական նաւերը, որոնք ահարկու հրդեհին պատճառ դարձած են : Ասկէ զատ նաւատորմի միութիւն մը նաւերուն ետեւէն շարժման անցաւ : Ժամը երեքին ռուսական նաւերը Սէլիմիյէի բացերը բերուեցան :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, ընկերակցութեամբ Պ. Անտրէ Պաղտասարեանի, Երեքշաբթի, Մարտ 1ի երեկոյեան ժամը վեցին Ֆարոյի սրահներուն մէջ Քանատայի դեսպան՝ Ժիւլ Լեժէի ի պատիւ կազմակերպուած շքեղ ընդունելութեան —Մարսէյլ իր այցելութեան առիթով — ներկայ եղաւ՝ մասնաւոր հրաւէրովը Քանատայի ի Մարսէյլ նոր հաստատուած հիւպատոսարանին :

Առաջնորդ Սրբազանը սերտ խօսակցութիւն ունեցաւ Նորին Վսեմութիւն Ժիւլ Լեժէի հետ՝ մասնաւորաբար Քանատայի Հայ գաղութին եւ իր եղբօր՝ Կարդինալ Լեժէի մասին: Առաջնորդ Սրբազանը յայտնեց թէ Կարդինալ Լեժէն ճանչցեր էր Վատիկանի ժողովին ընթացքին եւ գընահատեր անոր էօքիւմենիք ոգին, ինչ որ խորունկ գոհունակութիւն պատճառեց նորին վսեմութիւն դեսպանին :

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԸՆԴՀԱՏ ՆԷՋԵՐ

21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Երբեմն ինծի կը թուի թէ ապրած եմ երազային կեանք մը՝ որուն ցոլքերը կը չոգան դեռ հոգիիս մէջ։ Իրականութիւնը բացարձակ երեւոյթներ չէ ունեցած ինծի համար, բացի երբ մահը խլած է սիրելի կերպարանքներ։ Բայց անոնք ալ այնքան խորապէս արմատացած են էութեանս մէջ։ Երազային է այսօր ալ ամէն ինչ որ ուրախութեան ճաճանչ մը կը բերէ ինծի. եւ չեմոյ կան երազուած յի — չատակներ ալ՝ որոնք թերեւս նախածննդական կեանքի մը խորհրդաւոր ցոլքերն են։

22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Սրտաղին ողջոյն մը· կարօտի մը ջերմութիւնը։ Ահա ինչ որ կը սպասէի եղ — բայրակցէ մը՝ որուն նամակը՝ զոր ցա — ւագին զարմանքով կարդացի· աչքիս առջեւն է· դրասեղանիս վրայ։ Կը մեղադրէ զիս, որ «եգիպտոսի տաքուկ արեւը լը — քած՝ եկեր եմ Քանատայի սառնամանի — քը»։ Միայն մտածումը, որ հեռատարած ճամբայ մը այլեւս չի բաժներ մեզ, եւ կրնանք հանդիպիլ իրարու, պիտի թեթեւ — դրէր անոր տարբեր արտայայտութիւն մը։ Բայց մեղադրական չեշտ մը կար իր խօսքերուն մէջ, ինչպէս եթէ իմ գալուստը պարտականութեան մը ծանր բեռը դրած ըլլար իր ուսերուն վրայ։

23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Երբեմն կը մտածեմ ցնորական ծրագիրներու վրայ, ինչպէս եթէ գաչինք կնքած ըլլամ մահուան հետ՝ հինդ կամ տասը տարուան համար։ Բայց ճակատագիրը կը միջամտէ եւ բոլոր ծրագիրները կը խորտակուին թուղթէ կամարներու պէս։ Ոչ իսկ վայրկեանը՝ որ կը փախչի երազոյր, կրնայ վստահեցնել մեզ, որ վերջալոյսէն ետք, դիչերական խաղաղութիւնը նորազարդ առաւօտ մը պիտի ծագեցնէ։

24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Ճամբուս վրայ, երբ կը տեսնեմ գպրոցէն արձակուող տղաքն եւ աղջիկները անուշաւէտ եւ լուսեղէն յուշ մը կ'արթննայ մտքիս մէջ։ Երբ ուսուցիչ էի Փորտ - Սայիտի վրանաքաղաքին մէջ, ուր կ'ապրէին Մուսա Տաղէն հոն առաջնորդուած հինգ հազար Սուէտացիներ· ամէն առաւօտ, դանդակը հնչելուն պէս, ցանկապատի մը դռնէն, լուսածարաւ մանկութեան հեղեղը կը հոսէր դէպի խսիրէ հիւսուած գպրոցը։

Բայց ինչո՞ւ այս գեղեցիկ յուշը ակընթարթ մը միայն կը տեւէ եւ հոգիս կ'ա — լեծփի յանկարծ մռայլ ծովի մը պէս։ կը տեսնեմ մանուկներու խումբեր՝ ո — րոնք կը խլուին իրենց մայրերէն եւ թուրք ոստիկան մը զանոնք կը հալածէ մինչեւ ձորի մը օձապալար մէկ արահե — տը՝ ուր եաթաղաններով եւ կացիններով զինուած դահիճները կը սպասեն։

Ինչպէ՛ս, ըսէ՛ք ինծի, կարելի է խաղաղ աչքերով դիտել այս տղաքը՝ որոնց այնքան նման էին մեր ցեղին փոքրիկ հրեշտակները։

25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Օրուան ընթացքին յաճախ կ'ապրիմ այս խռովքները՝ որոնք դիչերներս ալ չարչարալից տեսիլքներով կը լեցնեն։

Կաղանդին եւ Ծնունդին, երբ մօրաքրոջս տունը կը խմբուէինք, մանկութիւնը ոսկեճաճանչ եւ զուարթաձայն՝ օրհ — նատատ կեանքի մը աչխարհը կը ստեղծէր։ Անոնցմէ քանի մը որբեր մնացին։ Մահը իր արհաւիրքը անջնջելի կերպով դրոշմեց անոնց հոգիին մէջ։ Ինծի դրեթէ տարեկիցի որբեր՝ որոնք, երբ յիշատակ մը կ'ոգեկոչեն, հեկեկաձայն անոնց լացը կ'երկարի դիչերուան լռութեան մէջ։

Ո՛չ մէկ ղիծ աղօտացած է տօնական այդ անդառնալի օրերուն լուսաչող պատկերէն։ Բայց աչքերուս կարօտը ի զուր կը փնտռէ, անցեալի արիւնոտ մշուշնե — րուն մէջ, սիրական կերպարանքները՝ ո — րոնց անծանօթ գերեզմաններէն կը ծաւալի հազարաւոր բուրվառներու անչէջ խունկը։

26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Զիւնամրրիկ։ Սպիտակահեր դիչեր։ Հոգիիս մէջ կը յամառի երկու ինքնասպան բանաստեղծներու եղբայրական յիշատակը։ Իլարեյ Վորոնքա, Ժան Ժոզէֆ Բապիարիվէլլօ, ռումանացի եւ Մատագասքար կղզիէն։ Երկուքն ալ սրտակից։ Երկուքն ալ ուրախութեան, եւ կեանքի դէմ դաժանօրէն տարուած յաղթանակի վայրագ ճիչեր կ'արձակէին։ Երազային տեսիլքներէ յափշտակուած՝ անծանօթին հետ հաղորդուելու իրենց աճապարանքը կ'արտայայտէին անմոռանալի գերթուածներով։

Զիւնամրրիկը պատուհանիս ապակիներուն կը բախի վիրաւոր թեւերով։ Ցիչատակին անձկութիւնը կը ճմլէ սիրտս։

Եօհավանկի անունով աղջնակ մը կորսընցուցած էր Բապիարիվէլլօ։ Հովս բարբառով բուստ էր աղջիկը, ծովերու դաղտնի ծոցին մէջ բացուած ծաղիկ։ Անոր միանալո՞ւ համար անձնասպան եղաւ ան։ Ալ ձեռքին մէջ՝ զոր մահը պրկած էր, բուստէ համրիչ մը կար։ Եօհավանկիի մանեա՞կն էր եփենոսէ փոքրիկ խաչով մը։ Բապիարիվէլլօ թերեւս կը հաւատար Աստուծոյ։ Բայց լուծ էր ծովին երգը, եւ մեռած էին բոլոր ծովանոյշները աչխարհի բոլոր ծովերուն։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱՒ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Բ.

Գաղթողներուն մահերու թիւը մեծ է — դաւ, չատերը թչուառութիւն կրեցին, չատեր ուզեցին վերադառնալ, բայց Ռուսերը չթոյլատրեցին։ Այնուհետեւ կը չարունակուի դաղթը, չուրջ երեսուն տարի, 1908 - 14ին չուրջ երկու հազար հոգի դաղթած են Կարինէն։ (Նոյն, էջ 99)։

1913ին Կարինի բնակչութեան թիւերն են, քրիստոնեաները (հայ, կաթոլիկ, յոյն) 13 հազար, մահմետականները (թուրք, պարսիկ, քիւրտ, չերքէզ) 42 հազար։

Կարնոյ ազգային կալուածներուն արժէքը դնահատուած է հարիւր հազար օսմ. ոսկիով, երեք վանքերու կալուածներուն արժէքն ալ եօթնչորս հազար ոսկիով։

1878ին ալ Ռուսերու մեկնումէն ետք թուրք տարրը կը սկսի արհամարհոտ ընթացք ունենալ քրիստոնեաներու հանդէպ, կը սկսի աւարառութեան։ Կոտորածները թուրք ժողովուրդին ինքնակամ մղումէն առաջ եկած չէր, այլ արտաքուստ կազմակերպուած, ինչպէս կը գրէ դերման Հոֆմայսթըր։ (Նոյն, էջ 32)։

Հ. Ֆլէորեան կը գրէր ժամանակին· «Էրզրում մեծ քաղաք է եւ հարուստ, առեւտրական կեդրոն Պարսկաստանէն Հալէպ կամ Իզմիր կամ Պոլիս դացող կարաւանները անկէ կ'անցնին»։ Էրզրում առեւտրական եւ գինուորական տեսակէտով Տաճկաստանի ամէնէն նչանաւոր քաղաքն է, այսօր ալ տարին յիսուն հազարի չափ ուղտեր անկէ կ'անցնին իրենց վաճառքներով»։ (Հոֆմայսթըր)։

Այդ մասին կը խօսի նաեւ Սէն Մարթէն, Կարնոյ կարեւորութիւնը կը չեշտէ նաեւ Նաւման, որուն գրութիւնը թարգմանուած է «Արձագանքի»ի մէջ 1895ին։ (Նոյն, էջեր 36 եւ 42)։

Միրախորեան կ'այցելէ Կարնոյ գիւղերը 1881ին, Հ. Քօսեան՝ 1910ին, բնակչութեան թիւերը երբեմն կը տարբերին։ Թուենք մէկ քանիները·

Դվնիկ ունի 85 տուն հայ, քսան տուն թուրք, ժամանակին ունեցած է եօթը հարիւր տուն, զուտ հայ։ Երկնիստ ունի 10 տուն հայ, յիսուն տուն թուրք, ժամանակին ունեցած է հինդ հարիւր տուն՝ զուտ հայ։ Օձնի ունի երկու հարիւր տուն հայ, երեսուն տուն թուրք։ Իլիճէ 75 տուն հայ եւ 65 տուն թուրք։

Ութ հայաբնակ գիւղեր աւերակ են, քանդուած եկեղեցիները, ամայացած գերեզմանատունները, բոլոր գիւղերը խառն բնակչութիւն ունին, մեծամասնութիւնը հայ են, փոքրամասնութիւն կը կազմեն թուրք տուները, կ'ապրին առանձին թաղերու մէջ։ Այցելուները կը մոռնան դրելու երկու տարբերուն փոխաբերութիւնները, կրթական եւ բարոյական մակարդակները, աչխատանքի պայմանները։ Հայ ընտանիքը նահապետական է, թուրք ընտանիքը չի կրնար նահապետական ըլլալ, որովհետեւ բազմակին է։ Թուրք երիտասարդը կը բաժնուի ընտանիքէն՝ երբ կ'ամուսնանայ։ Երկու տարբերուն թուական համեմատութիւնը տարբերելու է, Հայը բազմածին է, բայց կը դաղթէ Թուրքը ղինուորական ծառայութիւն ունի, սերնդագործութիւնը կը նուազի։

Հայ գիւղերը չունին ընկերային յառաջդիմութիւն. «Նախանձոտ են, իրար չեն տանիր, արգելք կ'ըլլան իրարու յառաջդիմութեան» կ'աւելցնէ Հ. Քօսեան։

Միրախորեան կը չրջի դաչտագետնին երկայնքին եւ լայնքին եւ կը դտնէ հարիւրաւոր գիւղեր՝ այս անգամ Քիւրտերու հետ խառն, մէկ քանի գիւղեր զուտ հայաբնակ։

Արտաս երկու տուն հայ, 25 տուն թուրք, մէկ տուն յոյն։ Պէշ Քիլիսէ մայր, հինդ եկեղեցի աւերակ։ Իչ Քիլիսէ յիսուն տուն զուտ հայաբնակ։ Աղբալէ 15 տուն հայ, հաւատարիմ տարուիներ անբարեխիղճ աւատապետի մը։ Պաղ 110 տուն հայաբնակ։ Սղերդ 230 տուն հայ, ժամանակին վեց հարիւր տուն եղած են, կը խօսին Քրքերէն։ Նաղիկ քսան տուն հայ, երկու տուն քիւրտ։ Խօշապ դաւառը կը բազկանայ ութսուն գիւղերէ, ունի երեսուն հազար բնակիչ, որուն քսան հազարը հայ են։ Գիւղերն ոմանք պարպուած են Հայերէն, Քիւրտերը գրաւած են։ Ժամանակին հազար տուն հայ, հինդ հարիւր տուն քիւրտ դտնուած են Խօշապ գիւղաքաղաքին մէջ, այժմ ոչ մէկ հայ տուն կը մնայ։

«Խնուս օդով, ջուրով, հոդով արտասաքեր դաւառ է, առաւօրէն կ'արտադրէ ցորեն, գարի, կը բազկանայ հայ տարրերէ, 25 գիւղերու չրջապատը կան քիւրտ գիւղեր 2, 3, 4, 5 տուներէ բազկացած, քիւրտ ամէնէն բազմամարդ գիւղը կը բազկանայ քսանէն քսանըհինդ տունէ։ Քիւրտերը երկու տունով գիւղ կը հաստատեն, իսկ Հայերը չեն համարձակիր քսան տունով գիւղ մը հիմնել։ 25 գիւղերըն ունին 1350 տուն եւ 15·500 բնակիչ։ Քաղքիկ երբեմն ընդարձակ քաղաք եղած է պարսպապատ, այժմ 43 տուն կայ միայն, չուրջը կը դտնուի տարածուն մարդաղեաին մը»։

Քիւրտերու, Եզիտիներու, Հայերու մօտ կ'ապրին նաեւ Զազաներ։ Գր. Զօրապի համաձայն, ասոնք իսլամացած Հայեր են։ Դաւանանքով, ցեղով, լեզուով կը տարբերին գիւղերը։ Խառն բնակչութիւնը համերաչխ գործունէութիւն չունի։ Տուրքերն ալ գիւղին համաձայն է, ոչ թէ անհատներու կարողութեան։ Երբ բնակչութիւնը խառն է, թուրքը կը մերժէ տուրքը, անոր տուրքն ալ կը ծանրանայ հայ գիւղացիներուն վրայ, աւելին ըլլալով պանդուխտներու տուրքը։ Գողնան աղքատին լուծ մը եզը, գիւղական վարչութիւնը նման անդթութեան

— ԵՍ ՏԷՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Սկսայ ուտել մեծ ախորժակով, վառք տալով Աստուծոյ որ կը հովանաւորէ զիս։ Ամբողջ մխերը կերայ, ջուր մըն ալ խմեցի, լաւ մը տաքցայ։ Առջին մտածումս եղաւ փոխել վայրենիի կերպարանքս։ Զեռքի չարժումներով հասկցուցի միաքս։ Ցետոյ հարցուցի թէ այս գիւղին մէջ գործ մը չե՞մ կրնար դտնել արդեօք։

— Փորձէ անդամ մը, ըսաւ այրը։

Հազար չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, ձեռքի չարժումներով եւ գիտցած բառերովս հասկցուցի թէ Աստուծմէ կը խնդրեմ որ վարձատրէ ղերինք։ Եւ յարդանքով՝ մնաք բարով ըսի ու մտայ գիւղին մէջ, չրջեցայ ալ ու ձախ, դործ փնտռելու համար։

Ի՞նչ գործ կրնայի դտնել Արաբներուն մօտ, — երկրագործութիւն կամ հովուութիւն։ Ուրեմն, երկրագործ կամ հովիւ բառերը կրկնելով՝ անցայ բոլոր վրաններուն առջեւէն։

Աստուած առաջնորդեց զիս դարձեալ, վրանի մը առջեւ տեսայ այր մը եւ երկու կիներ, նստած՝ կը խօսէին։ Անոնց ալ յայտնեցի մատնադիտութիւնս, երկու արհեստ ունիմ, ըսի, հովիւ եւ երկրագործ։

Այրը ոտքէս դլուխս աչքէ անցուց, յետոյ հարցուց·

— Հովիւ եղա՞ծ ես։

— Օ՛, մեմլէքէթիս մէջ միչտ չոպան եղած եմ։

— Լաւ, նստէ։

— Անունդ ի՞նչ է։

— Միսաք։

— Ասկէ ետք Միսաք պիտի չըլլայ, Մուսթաֆա պիտի ըլլայ։

Երբ Բաքքայէն ճամբայ հանեցին մեզ, արձանագրեցին մեր անուանները՝ բուն անուններով։ Այնպէս որ փոխեցի անունս եւ Միսաք ըսի, փնտռուելու պարագային՝ ձեռք չտալու համար օձիքս։

Այրը վրաս նայելէ եւ բաւական մտածելէ ետք, մտաւ վրանէն ներս, յետոյ դուրս եկաւ, ձեռքը՝ արաբական ճերմակ չալիկ մը։

— Մուսթաֆա՛, եկուր, ըսաւ։

Հետեւեցայ իրեն։ Գիւղէն դուրս ելանք։

— Քակէ նետէ մէջքիդ քուրջերը։

Եւ հագցուց արաբական երկար չալիկը։ Վերադարձանք դէպի վրանը։

— Կեցիր, քեզ արաբական ձեւով ածիլեմ, որպէսզի մարդ չճանչնայ քեզ։

Եւ խնամքով ածիլեց, ճիշդ արաբ դարձուց։ Գլխուս վրայ դրաւ ճերմակ լաթ մը (մարհամա), վրան ալ դրաւ սեւ սիմիթի ճեւով բան մը, որ Էկիլ կ'ըսեն։ Այլեւս իսկական Արաբ մըն էի։

Իսկ ես միտքովս կը խօսիմ Աստուծոյ հետ, չնորհակալութիւն կը յայտնեմ որ կը պաչտպանէ զիս, Արաբ ճեւանալուս համար իր ներողամտութիւնը խնդրելով։

Եւ ահա կէս - օր եղաւ։

Սկսան հաց եփել արաբական ճեւով։ Առաւ հաց տուին ինծի, կերայ կչտացայ։

Փամ մը եաքը՝ յանկարծ եկաւ Արաբին կինը եւ ըսաւ որ չուտ իրեն ընկերանամ։ Զիս տարաւ վրանին ետեւը, իրենց յարդանոցը։

— Դիմացէն ժանտարմա կուգայ, պահուըտէ յարդերուն տակ, թող մա՛րդ չտեսնէ քեզ։

Մտայ յարդերուն տակ, վրաս յարդ լեցուց եւ հեռացաւ։ Արդարեւ, քառորդ ժամ եաքը հասան երկու ձիաւոր ժանտարմաներ, որոնց առջեւէն կը քալէին մօտ քսան Հայեր, այս կամ այն կողմէրէն հաւաքուած։ Թաքստոցէս տեսայ թէ կանդ առին դիւղին հրապարակին վրայ, կանչեցին մխթարը։

Հարցուցին մխթարին թէ Հայ կա՞յ դիւղին մէջ։ Մխթարը երդում ըրաւ Մուհամմէտին ու մօրուքին վրայ թէ Հայ չկայ։ Մխթարը դիտէր սակայն թէ դիւղին մէջ կը դտնուէի, դիւղացիներն ալ դիտէին։ Բայց ոչ ոք մատնեց։

Քիչ եաքը ժանտարմաները չարունակեցին իրենց ճամբան, առջեւէն՝ հայ աքսորականները, դէպի Տէր - Զօր։

Այն առեն Արաբին կինը եկաւ եւ ըսաւ որ դուրս ելլեմ թաքստոցէս։

Երբ երեկոյ եղաւ, հացս կերայ առաւօրէն։ Ցետոյ նստայ լաւ մը տաքցայ կրակին չուրջ։ Արաբին կինը զիս տարաւ վրանին մէկ եղերքը, ինծի տեղ մը պատրաստեց դիչերուան համար։ Այնտեղ պահեցայ, փառաւոր քնացայ, կուշտ եւ ապահով, մանաւանդ անոր համար որ Արաբի կերպարանք ունէի այլեւս։

Յաջորդ առաւօտ ալ լաւ կչտացուցին զիս։ Այն առեն ըսի·

— Գործ տուէք, աչխատիմ։

— Մէկ օր հանդիստ ըրէ, ըսաւ Արաբը։

Եւ ահա կէսօրէն եաքը վազելով եկաւ Արաբին կինը, յայտնելու թէ ժանտարմա կուգայ։ Մտայ թաքստոցս։ Քիչ եաքը հասան երկու ձիաւոր ժանտարմաներ, իրենց առջեւը ձգած խումբ մը հայ աքսորականներ։ Մխթարը դարձեալ երդում ըրաւ ու ճամբեց։

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԵՐԸ ՑԻՒՐԻԽԻ ՄԷՋ

—o—

Քանի մը տարի առաջ Ցիւրիխի հայ գաղութը կը բաղկանար հազիւ տասնեակ մը անհատներէ, այսօր կը հաշուէ 100-120 հոգի, մեծ մասը Պոլսէն եւ Լիբանանէն, ոմանք ուսանելու, ոմանք գործ գտնելու: Այժմ մօտ տասը ընտանիք, մնացեալը առանձին անհատներ:

Երկու տարի առաջ, 1964 Դեկտեմբերին, Լիբանանի Հայերէն՝ Յարութիւն Սապէզեան եւ Պոլսոյ Հայերէն՝ Ս. Տիգրանեան սրճարանի մը մէջ գաղափարը կը յղանան միութիւն մը կազմել ու միաժամանակ երգչախումբ մը, ազգային կեանք ստեղծելու համար գաղութին մէջ: Գաղութէն Պ. Յակոբ Զպուքճեան զօրավիգ կը կանգնի եւ կը գումարուի ժողով մը: Ներկայ են 14 հոգի: Քուէարկութիւն կը կատարուի եւ կ՚ընտրուի վարչական մարմին մը, երեք հիմնադիրներուն վրայ կ՚աւելցուին երկու հոգիներ եւս, Արթօ Փափազեան եւ Նուպար Ուզար:

Վարչութիւնը կը դիմէ Ժընեւ, կապ պահելու համար Ժընեւի Հայոց Ազգ. վարչութեան հետ: Միութիւնը կը կոչուի Արարատ Միութիւն, երգչախումբն ալ Արարատ երգչախումբ: Իրենց դիմումին չնորհիւ կը տրամադրուի եկեղեցի մը եւ սրահ մը ձրիաբար: Երգչախումբը, քսան հոգիներէ բաղկացած, կը վարէ Սերօ Տիգրանեան: Անցեալ տարի Մայիսին Օշին վրդ. Նիկոլեան պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյն կաթոլիկ եկեղեցիին մէջ, երգչախումբին մասնակցութեամբ: Մայիս երկուքի պատարագին օրը կը համարուի Միութեան հիմնադրութեան թուական, այնպէս որ այս տարի Մայիսի սկիզբը, պիտի տօնուի Միութեան առաջին տարեդարձը:

Միութիւնը պատարագ մը եւս կ՚ունենայ Նոյեմբեր 12ին, նաեւ առաջին մը-կրտութիւնը, որ կը կատարուի մեծ շուքով: Միութիւնը կը կազմակերպէ վիճակահանութիւն մը Յունուար ամսուան մէջ: Եւ այնուհետեւ ամէն Կիրակի կէս օրէ ետք գաղութը կը հաւաքուի նոյն եկեղեցւոյն սրահը, կ՚երգեն, խաղեր եւ ուրախ ժամանց:

Փետրուար ամսուան մէջ կը հրաւիրեն Տէսինի հոգեւոր հովիւը, Վարագ քհնյ. Աւագեան, տօնելու համար Վարդանանքը: Ցիւրիխի գաղութէն, այժմ Լիոն հաստատուած, Տիկին Նազիկ Պապիկեան կ՚ընկերանայ Տէր Հօր, որ Ցիւրիխ կը հասնի Փետրուար 19ին: Պատարագը տեղի կ՚ունենայ յաջորդ օրը, տեղւոյն կաթոլիկ եկեղեցւոյն մէջ, մասնակցութեամբ «Արարատ» երգչախումբին, զոր կը վարէր Սերօ Տիգրանեան: Կը մասնակցէր նաեւ Օր. Անժէլ Կարապետեան, որ Տէսինէն Ցիւրիխ գացած է իր երաժշտական արուեստը կատարելագործելու:

Քարոզին մէջ, պատարագիչ քահանան ներկայացուց Վարդանանց ոգին եւ Վազգէն կաթողիկոսին անուանակոչութեան տօնն ըլլալով միաժամանակ հայրապետական մաղթանք կատարեց:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, եկեղեցւոյ սրահին մէջ տրուեցան հացկերոյթ մը, որ ունէր գեղարուեստական բաժին մըն ալ, երգեր, արտասանութիւններ:

Տէր Հայրը, քաջալերելու համար վարչութեան գործունէութիւնը, իւրաքանչիւրին նուիրեց փոքրիկ խաչեր, զորս բերած էր Երուսաղէմէն: Պատմեց նաեւ իր տպաւորութիւնները Հայաստանէն, ուր գացած էր իբրեւ միջին Ֆրանսայի պատգամաւոր մասնակցելու ազգային — եկեղեցական համագումարին, 1962ին: Եւ այդ տպաւորութեանց խանդավառութեան մէջ երգեց Հայաստանեան երգ մը, «Երեւան», զոր ներկաները ողջունեցին ծափահարութիւններով:

Մինչեւ երեկոյ շարունակուեցաւ այս տաք մթնոլորտը:

Ք.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան տունը յարատեւ գուրգուրանքի առարկայ դարձած է՝ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ. ան՝ իր յաճախակի այցելութիւններով, կ՚ուրախացնէ, տաքուկ շունչ մը կը փոխանցէ եւ կ՚երջանկացնէ մեր ծերունի հայրերը...: Արդարեւ, մարդ խոր գոհունակութեամբ կը լեցուի՝ երբ անոնց խորշոմած դէմքերուն վրայ կը նշմարէ ժպիտ մը, հրճուանք մը որ կը զովացնէ՝ կարեկից սրտերը:

Հանգստեան Տան տրուած այս վերջին այցելութիւնը բացառիկ կարեւորութիւն մը ունեցաւ անով որ Նոր Սերունդն ալ միացաւ Կապ. Խաչին, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

Նոր Սերնդականները, զոհողութեան ազնիւ ոգիով, ծերերուն համար, յատկապէս պատրաստած էին՝ արտասանութիւններ, խմբերգ, մեներգ եւ հայկական պար, ինչպէս նաեւ քրքջալիր զաւեշտ մը, «70նոց փեսացուն»:

Կապոյտ Խաչի կողմէ խօսեցաւ Օր. Մարի Պէրպէրեան:

Մասիս Գուլումեան արտասանեց՝ «Կարսի ճանապարհիցը»: Կարօ Տէրտէրեան մեներգեց՝ «Ես իմ անուշ Հայաստանին» եւ «Քնքուշ Հայրենիք»ը: Հայկ. պար՝ Նոր Սերնդականներու կողմէ: Մասիս Գուլումեան արտասանեց՝ Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղը»:

Այս այցելութեան մասնակցեցան՝ Պօմոնի, Մարսէյլի, Սէն Ժեռոմի եւ Ս. Լուի մասնաճիւղերը:

Հանդէսի վերջաւորութեան, տնօրէնուհի Տիկին Սիրանուշ Փափազեանի բարեհաճ արտօնութեամբ, կատարուեցաւ զանազան իրեղէններու բաշխում ծերունիներուն՝ Կապ. Խաչի կողմէ:

Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերնդական, ընդամէնը 65 հոգի, ուշ ատեն, վերադարձան Մարսէյլ՝ լի՝ բարի գործ մը կատարած ըլլալու խոր գոհունակութեամբ:

Վ. Կ. Մ.

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Գնահատելի նախաձեռնութեամբ մը, Հայոց Եկեղեցւոյ Երիտ. Միութեան նորակազմ «Կարօտ» թատերախումբը Պուլվար Օտտոյի Սալ Էնթերնասիոնալի մէջ, Փետրուար 26ին, Շաբաթ երեկոյ, առաւելաբար թաղեցիներէ բաղկացած խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան, բեմադրեց «Ուշ լինի, նուշ լինի» ծանօթ երգախառն թատերախաղը:

Առաջին առթիւ նշմարելի էր, որ կազմակերպիչները ամէն ջանք թափած էին, որպէսզի ներկայացումը անցնի յաջող եւ գոհացնէ հանդիսատեսներուն արուեստի պահանջը:

Դերակատարները, իրենց կարգին, ներկայացումի ընթացքին ի յայտ բերին տիպարները ըմբռնած ըլլալու շնորհը: Արդարեւ, գրեթէ բոլորն ալ անխտիր շատ լաւ ձեւով մեկնարկեցին իրենց ըստանձնած դերերը, ինչ որ մեծապէս նըպաստեց ձեռնարկին յաջողութեան:

— Արփիկ Պէզիրճեան, Վահան Յակոբեան, Նափոլէոն Սարգիսեան, Փարիզ Արմաղանեան, Գրիգոր Մելիքեան, Լեւոն Այվազեան եւ Աղաւնի Խոզիկեան՝ իւրաքանչիւրը իր դերին պահանջուած նուրբ եւ խելացի խաղարկութիւնը ի յայտ բերաւ:

Յաջող ձեռնարկ մըն էր, որ մեծապէս գնահատուեցաւ բոլորին կողմէ անխտիր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Ամբողջ աշխարհի մէջ, Ամերիկայէն զատ չկայ երկիր մը, ուր քրիստոնէական կրօնքը աւելի մեծ ազդեցութիւն ունենայ մարդոց հոգիներուն վրայ:

Ա. ՏԸ ԹՈՔԵՎԻԼ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՄԱԺԱԿ ՄԱԿԱՐԵԱՆԻ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Գեղարուեստական նոր ճիւղ մը կարելի է նկատել Լիբանահայ այս երիտասարդին գործածած ձեւը նկարչութեան մէջ, որն է կերպասին գործածութիւնը փոխանակ ներկին ու մատիտին:

Գլխաւորաբար իր գործերու իւրայատուկ այս նկարագրին պատճառաւ է որ ան հրաւէր ստացած էր Սանթր Քիւլթիւրէլ Էնթէրնասիոնալի տնօրէնութենէն, Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի սրահին մէջ ցուցադրելու իր գործերը Դեկտ. 4-21ին:

Ցուցահանդէսը այցելողին առաջին գընահատանքը կ՚երթայ կերպասի գործածութեան գաղափարին, ընդգծելի պարագայ մը, միաժամանակ, որ արուեստագէտը չի սահմանափակուիր որոշ նիւթով մը: Ցուցադրուած գործերը՝ «Փողոցը գիշերուան մէջ», «Աղօթք», «Լուսնակ գիշեր», «Առագաստանաւեր», «Առանձնութիւն» եւն., գաղափար մը կուտան իր հոգեկան աշխարհի հարստութեան մասին:

Մակարեանի Փարիզեան առաջին ցուցահանդէսն էր այս: Նախապէս մասնակցած է Իւնէսքոյի վեցերորդ սալօնին ու «Համազգային»ի ցուցահանդէսին:

Պէյրութի մէջ հետեւած ըլլալով ամերիկեան համալսարանի «Ար Սիմընրի»ի դասընթացքներուն, Մակարեան ունի արդէն բաւական հարուստ ծանօթութիւն մը արուեստի մասին ու անկասկած ժրաջան աշխատանքով պիտի կրնայ պատուաւոր տեղ մը ապահովել իրեն համար նկարչական աշխարհին մէջ:

Հրաւէր ստացած է (Ֆրանքօ – Գերման մշակոյթի կապին միջոցաւ) ցուցահանդէս մը տալու Հայտըլպէրկ քաղաքին մէջ:

Յաջողութիւն ու յարատեւութիւն կը մաղթենք իրեն:

Գ. ՊԱՊԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՎԵՐՋԻՆ ԲԱԶՈՒՆԻՆ», գրեց Տոքթ. Գ. Կ. Կիւլպէնկեան, Փարիզ 1966:

×

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական: Թիւ 1, Յունուար 1966, Անթիլիաս, Լիբանան:

վրայ անտարբեր աչքով կը նայի: (Հողատիրութիւնը Թուրքիայում, «Մուրճ» 1893, թիւ 5, էջեր 77, 83, 1899, թիւ 10, էջեր 1207 - 17):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Տասներկուքին եօթը կայ, աւելցուց Զարտաք:

Պարանները արմաւենիի շիւղերէ շինուած էին եւ աղիքի պէս տոկուն ու կարծը էին, այնպէս որ, դանակն անգամ դժուար թէ կարենար կտրել զանոնք: Մօրիս, արիւնոտ բերնով պարանին մէկ քանի շիւղերը փրցնելէ ետք իր գործը շարունակեց:

Մեռելային լռութեան մէջ ժամացոյցը իր միօրինակ թիքթաքը շարունակեց: Այդ տկար ու հատկըտուր շշուկը երեք ընկերներուն գերագրգռուած ուղեղին մէջ կոչնակի մը գոռ ու գոչին կը փոխուէր: Յանկարծ մութին մէջ սուր ձայն մը լսուեցաւ.

— Վարպետ, վարպետ ...

— Այս կողմէն, այս կողմէն, պոռաց Փիէր աչքը ձայնին եկած կողմը դարձնելով:

Եւ այս անգամ նշմարեց այն լուսամուտը զոր մինչեւ այն ատեն իրենցմէ ոչ ոք տեսած էր:

— Լուսամուտէն, Բզէզ, տղաս, լուսամուտէն, մրմնջեց Փիէր: Ջանա որ լուսամուտէն ներս մտնես:

Այս միջոցին շտեմարանին դուռը ծեծուիլ սկսաւ: Դուրսէն կարծես թէ դուռը կոտրել կ՚ուզէին ...: Բայց անօգուտ:

— Ուշ հասան, մրմնջեց Զարտաք: Տասներկուքին երեք կայ:

Ժամացոյցին ճօճանակը ապակիէ ընդունարանին քսուիլ սկսաւ: Ճօճանակը կ՚երթար կուգար եւ ծայրի ծանր գունդը ապակիին կը քսուէր ...:

Մօրիս Զարտաքի կապերը կը կրծէր ակռաներովը:

Դուրսէն Բզէզ կը գոռար:

— Լուսամուտին բերանը նեղ է, ոտքերս հազիւ ներս կը մտնեն ...:

Բայց ահա վար իյնալու ազմուկ մը լսուեցաւ շտեմարանին մէջ ...:

Բզէզն էր որ լուսամուտէն շտեմարան ինկած էր ... ոտքի վրայ ...:

— Հոս վազէ, հոս եւ զմելիովդ կտրէ սա պարանը, գոչեց Զարտաք:

Քաջ պատանին կայծակի արագութեամբ Լեւոնի քով վազելով ձեռքերուն եւ ոտքերուն կապերը ակնթարթի մը մէջ կտրեց:

Ճարտարագէտը անգամ մը երբ իր կապանքէն ազատեցաւ, թմրած թեւերը անգամ մը թոթվելէ ետք, մէկ ոստումով ժամացոյցին քով ցատկեց եւ ձեռքը երկարելով ճօճանակին ծայրի գունդը բըռնեց: Ճօճանակին կենալուն հետ ժամացոյցն ալ աշխատելէ դադրեցաւ:

— Ազատեցանք, ազատեցանք, կմկըմաց Զարտաք:

Ասոր վրայ, տաղանդաւոր ճարտարագէտը, զողդոջուն ձեռքերով ճօճանակին վրայի գունդը իր տեղէն հանելով շտեմարանին մէկ անկիւնը նետեց:

Յետոյ ուժասպառ, կիսովին մարած վիճակի մէջ գետին փլաւ:

Փիէր եւ Մօրիս գրեթէ ինքզինքնին կորսնցուցած կը հեւային:

Այս միջոցին շտեմարանին դուռը բացուեցաւ:

Իպրահիմ եւ Սաղիր ներս խուժեցին:

Քանի մը վայրկեանի մէջ երեք ընկերներուն կապերը քակուեցան:

Զարտաք ոտքի ելած էր արդէն եւ իր պաղարիւնութիւնը գտած: Բայց փոխանակ իր ընկերներուն հետ դրան կողմը յառաջանալու, գետին ծռելով քիչ մը առաջ գետին նետած գունդը առաւ ...: Ընկերները զարմանքով իրեն նայեցան:

Ինչպէս ըրած էր քիչ մը առաջ, ճարտարագէտը, հազար զգուշութեամբ, ձեռքի գունդը տարաւ դարձեալ ճօճանակին վրայ զետեղեց եւ ճօճանակը շարժելով ժամացոյցը աշխատցուց: Ճօճանակը սկսաւ երթալ գալ եւ գունդն ալ կամաց կամաց վար իջնալ:

— Տասը վայրկեան ժամանակ ունինք, փսփսաց ան:

Եւ իր ընկերները առաջ քշելով շտեմարանէն դուրս ելաւ:

— Այս ժամացոյցը սխալ է, վարպետ, տունէն դուրս ելած ատենս տասներկուքին տասը կար, հիմա նորէն տասը կայ, դիտել տուաւ Բզէզ:

— Հոս հասած ատենդ տասներկուքին մէկ կար, տղաս, եւ եթէ մէկ վայրկեան առաջ հասած չըլլայիր, հիմա դուն ալ մեզի հետ օդը ելած պիտի ըլլայիր, պատասխանեց Մօպրէ:

. . . . . .

Զբօսարանին մէջ նուագախումբը դադրեցուցած էր իր աղմուկը եւ միայն բաղդախաղի սեղանին վրայէն խաղի փոքրիկ բահով մը հաւաքուող խաղանիշերուն (ֆիշ) աղմուկը կը լսուէր:

Ճուան եւ Սթէֆօ, պաքարայի սեղանի մը առջեւ նստած, ցած ձայնով իրարու հետ կը խօսէին: Ճուան առջեւը ժամացոյց մը դրած էր եւ ատենը մէյ մը աչքերը ժամացոյցին սլաքին կը դարձնէր: Սլաքը տասներկուքը ցոյց տուաւ: Յետոյ, տասներկուքը մէկ անցաւ ...: Կարմիր սպիով մարդը յօնքերը պռստեց ...: Սթէֆօ զարմացմամբ անոր երեսը նայեցաւ ...: Սլաքը տասներկուք եւ հինգ վայրկեան ցոյց տուաւ ...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Նախորդ ցանկերու գումարը	66·569
Տէր եւ Տիկին Արմէն Տապաղեան	500
Բարեպաշտ օրիորդ մը	500
Տիկին Արմենուհի Միքայէլեան եւ իր զաւակները	500
Օր. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեան	250
Տիկին Արաքսի Ներսէսեան	250
Տէր եւ Տիկ. Գ. Պետիկեան	200
Տիկ. Լուիզ Խանճեան Տիկնանց Միութեան հոգեհանգստին առթիւ	200
Տիկին Տակառեան Յառաջի միջոցով	100
Պ. Պահատուրեան Յառաջի միջոցով	100
Օր. Խիշիրեան Յառաջի միջոցով	100
Պ. Գէորգ Ուշագլեան	100
Տիկին Մարիամ Համբարեան փոխան ծաղկեպսակի Մարիամ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ	100
Տիկ. Նազենիկ Սարաֆեան	100
Տիկին Աննիկ Պալապանեան Մարիամ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	50
Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան իր մօրը յիշատակին	50
Տիկին Իզմիրլեան (Սէվրան) Յառաջի միջոցով	50
Բարեպաշտ Օրիորդ մը	50

Տիկիններ Նորա, Խուպէսէրեան, Ա. Գէորգեան, Օր. Ե. Օհանեան 50ական, Տիկնանց Միութեան հոգեհանգստեան առթիւ : Տիկիններ Գալէնտէր, Սէմէրճեան, Կէնճեան, Պիւրթէ, Պալեան 20ական Ֆրանք Տիկնանց Միութեան հոգեհանգստեան առթիւ : Տիկին Լուիզ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Աղասի Էֆէյեան, Պ. Յ. Ունանեան 20ական Ֆրանք :

Ընդհ. գումար 70·129 Ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ս. Թիրեաքեանէ յիսուն Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Աւետիս Գույումճեանի մահուան առթիւ, յատկացուելու համար չքաւորներու :

×

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վ. Յովնանեանի եւ Ալլահվէրտեան ընտանիքին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր Ներսէս Ալլահվէրտեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ֆր. կը նուիրէ չքաւորներու :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Դաւիթեանէ, իրենց զաւկին Ժադի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ գումարները. 250 Ֆր. եկեղեցիին, 50ական Կրթականին, Աղքատախնամին, Կապ. եւ Կարմիր Խաչերուն եւ երգչախումբին :

Տիկին Ֆէլլահեան, իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ 50 եկեղեցիին : Բարեպաշտ ոմն, Տիկին Մարի Շահինեանի ձեռամբ եկեղեցիին 200 : Տիկ. Մ. Յովհաննէսեան քառասուն եկեղեցիին : Տիկ. Ա. Խաչատուրեան տասը եկեղեցիին :

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ տարաբախտ Ժիրայր Թարայեանի մահուան տխուր առիթով՝ փոխան ծաղկեպսակի. — Տէր եւ Տիկին Յ. Տօլպաշեան քսան Ֆր., Պ. Խորէն Ուլուսեան տասը, Տէր եւ Տիկին Յ. Սիմոնեան տասը, Պ. Ժիրայր Տէր-Վարդանեան 15, Պ. Փ. Պօյաճեան 50, Պ. Յ. Օհանեան երեսուն, Պ. Գ. Իւթէլեան 10, Տէր եւ Տիկին Հայկ Միւզիկեան իրենց ծնողաց ի յիշատակ քսան, Այրի Տիկին Վառնաճեան՝ ամուսնոյն մահուան տարելիցին առիթով քսան Ֆրանք :

Հարաւ. Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տօնապետեան ընտանիքին եւ Գաւառականի անդամ Պ. Վահրամ Թորամանեանի, Սէնթ Մարկրիթի Հայոց եկեղեցւոյ թաղական՝ Կարապետ Տօնապետեանի եւ Տիկին Թորամանեանի մահուան ցաւալի առիթով :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս Կիրակի ժամը 14·30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիներն են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Յիշատակը
Կ'ոգեկոչուի
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, *Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ :*

Կազմակերպութեան եւ գեղարուեստական բաժնի մանրամասնութեանց համար տե'ս Լիոնի ազդը :

Տոմսերը ապահովել Ազգ. Միութեան անդամներու մօտ եւ Թէաթր Միւնիսիփալ :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 13) կէսօրէ ետք ժամը 17ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 11) ժամը 21ին, ընկ. Վարդգէս Տակառեանի բնակարանը՝ 15 Բիւ տիւ Քէռ (մեթրօ Ռէօմիւռ) Գ. յարկ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկեր. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովարական հաւաքատին :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. եւ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս երկու սեռէ թաղեցիները, Կիրակի 13 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, շատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգ : Այս թուականին մեծամասնութիւն չկազմուած պարագային, յաջորդ Կիրակի (20 Մարտ) ներկաներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն կը համարուի :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Ա Զ Դ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան թէ ասկէ ետք, պսակադրութեան, կնունքի, թաղման եւ հոգեհանգիստի արձանագրութեանց համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին. Պ. Վահրամ Միսթիքի, 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, Պօմոն, իսկ Հինգշաբթի օրերը՝ եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Մարտ 12) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահը (ՌԻԻ ՎՈԼԹԷՌ)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

MARC ARYAN

Auteur-compositeur-créateur de « Katy »

Le jeune espoir de la Chanson : HAIRA-BEDIAN

Trio folklorique arménien : SANOVA

Groupe de danseurs : CAUCASE d'Alfortville

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

BLACK AND WHITE

Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ կ'ոգեկոչուի

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Կիրակի ((13 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Սալ Ռամօի մէջ,
Rue Hip.-Flandrin, Pl. Terreaux

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ բաղկացած գործադիր յանձնախումբի »

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին

Որուն կը մասնակցին 25 հոգինոց « ՍՕՍԻ » պարախումբը
(Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի)

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի քառեակը (*երգերով*), ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ *հատընտիր արտասանութիւններով :*

Ինչպէս նաեւ ձայն - պատկերասփիւռէն

DENISE BRIDET, PIERRE CASARI, JEAN MARIGNY, IVAN ROUSSET

Նուագի ղեկավար ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ, գեղ. բաժնի պատասխանատու ԺԱՆ ՍԱԼՎԵԱՆ

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք տոմսերը, որոնք կը գտնուին.— Ազգ. Միութեան գրասենեակը, Հեռ. 60-47-18 եւ 60 22 36 :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմիս

Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ

Խօսնակ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ Ընկեր ՇԱՆԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Երգ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ

Արտասանութիւն Ընկ. ՍԵԴԱ ԹԻԻԹԷԼԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ :

Թատերական ներկայացում Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ
« ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ »

Նուագ եւ հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է — Գին 4 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի, Մոտեռն Օթէլի մէջ :

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մազընոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական զուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ Կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի թատերական ներկայացումը Մարտ 22ին, Երեքշաբթի օր, երեկոյեան ժամը 9ին, Թէաթր տէ զԱռ : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՐՏ

MERCREDI 9 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10555

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.555

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՄԻ՛ ԳԱՂԹԷՔ»...

Աւելի քան կէս դար առաջ այս խորագրով գրութիւն մը ստորագրած է Պոլսոյ Ազատամարտին մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան յաւէտ ողբացեալ մտաւորականներէն, անզուգական հռետոր ու հրապարակագիր Է. Ակնունի, նահատակ Մեծ Եղեռնի :

Դաշնակցութեան Վիշապի կեդրոնական կոմիտէի պաշտօնաթերթի սոյն յօդուածը պարունակող թիւը դիպուածով ձեռքս անցած էր 1917ի Դեկտեմբերի վերջերը Դամասկոսի մէջ, ուրիշ կարգ մը թուղթերու հետ, որոնք իբրեւ անպէտ նետուած էին տան մը անկիւնը :

Ակնունիի գրութիւնը կարդացի վաճառաբարձ կառախումբին մէջ, որ զիս կը տանէր Նապլուս, իբրեւ փախստական զինուորական :

« Մի՛ գաղթէք » ...

Կարճ ու կտրուկ պատգամ մը, որ ամբողջ քաղաքական ուղեգիծ մը կը կազմէր :

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումով քրիստոնեաներն ալ ենթակայ եղած էին զինուորական պարտադիր ծառայութեան : Ջնջուած էր «պէտէլ»ի օրէնքը, որուն համաձայն օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեաները մասնաւոր տուրք մը կը վճարէին զերծ մնալու համար զինուորութենէ :

Ճամբաները բացուած էին : Անցագրային դժուարութիւնները վերցած : Զինուորական ծառայութեան տարիք ունեցող հայ երիտասարդներ արեւելեան նահանգներէն ու Կիլիկիայէն կը գաղթէին դէպի Ամերիկա : Երկիրը կը պարպուէր հետզհետէ երիտասարդ տարրերէ :

Ուրիշներ դաւառի մութ անկիւններուն մէջ տիրող անտանելի կացութենէն եւ հարստահարութիւններէն ձերբազատուելու համար գաղթականի ցուպը ձեռք կ՛առնէին :

Արտագաղթը չունէր անշուշտ զանգուածային տարողութիւն այնպէս ինչպէս ունեցած էր 1826 - 1828ի եւ 1877-78ի ռուսեւպարսիկ եւ ռուսեւթուրք պատերազմներու վաղորդայնին : Սակայն չէր դադրեր մտահոգիչ ըլլալէ :

Պալքանեան պատերազմէն վերջ օրակարգի վրայ էր հայկական նահանգներու բարենորոգումներու հարցը :

Պատրիարքարան, Ազգային երեսփոխանական ժողով, Դաշնակցութիւն, Սոց. - Դեմոկրատ եւ Վերակզմեալ Հնչակեաններ, Սահմանադիր - Ռամկավար կուսակցութիւն, մէկ խօսքով ամբողջ ազգը մեծ յոյսեր դրած էր բարենորոգումներու ծրագրին վրայ : Բոլորն ալ կը քարոզէին ամուր կառչիլ հողին : Չլքել հայրենի տունն ու չգաղթել հեռաւոր անծանօթ երկիրներ բախտ որոնելու համար :

« Մի՛ գաղթէք»ը օրուան կարգախօսն էր : Իմաստուն քաղաքականութիւն՝ տըրուած պայմաններուն մէջ :

Որո՞ւ միտքէն կ՛անցնէր, որ քանի մը տարի վերջ դաւառի Հայութիւնը ամբողջութեամբ արմատախիլ պիտի ըլլար ոճրագործ Իթթիհատի դիւային ծրագրով եւ հողին կառչող հայրենասէրները պիտի ջարդուէին կամ աքսորուէին դէպի անապատները :

Տխուր խորհրդածութիւններ պաշարեցին զիս, երբ թրքական գեհենէն օր առաջ ազատուելու համար ձեռնարկուած վտանգաւոր ճամբորդութեանս ընթացքին կարդացի մեր ողբացեալ ընկերոջ պատգամը :

« Մի՛ գաղթէք » կը շեշտէր ու կը պատճառաբանէր Ակնունի :

Ինքն ալ մէկն էր եղած չգաղթողներէն, ինչպէս իր միւս պատասխանատու ընկերները, հաւատարիմ՝ ազգովին ջատագովուած ու հետապնդուած քաղաքականութեան : Մնացած էր իր ժողովուրդին հետ, որովհետեւ անկեղծօրէն հաւատացած էր բարենորոգումներուն եւ լաւատեսութեամբ կը դիտէր ապագան :

Յետագայ դէպքերը եկան փաստելու, որ լաւատեսութիւնը չէր լաւագոյն քաղաքականութիւնը :

Մեր ամէն հոսանքի կուսակցական գործիչներն ու մտաւորականները զոհ գացին այդ քաղաքականութեան :

Դէպի օտար երկիրներ գաղթող մեր հայրենակիցները ազատեցին իրենց կեանքը : Չտեսան ջարդ ու տարագրութիւն : Եւ առաջին աշխարհամարտի ճակատագրական տարիներուն չատեր իբրեւ կամաւոր գացին կռուելու Կովկասի եւ Պաղեստինի ճակատներուն վրայ :

Ճիշդ է, որ գաղթողները ազատեցան կարմիր ջարդէ : Սակայն անոնց զաւակներն ու թոռները այսօր զոհ կ՛երթան ըսպիտակ ջարդին, մեր անզօր աչքերուն առջեւ :

Հակառակ անցեալի դառն ողբերգութեան, այսօր կրկին օրակարգի հրատապ հարց դարձած է «մի՛ գաղթէք»ի պատգամը :

Երէկ Թուրքիոյ մէջ խառն կ՛ապրէինք Թուրքերուն եւ Քիւրտերուն հետ : Ու կը յամառէինք կառչել մեր պատմական հայրենի հողերուն :

Մեր դարաւոր թշնամին անակնկալ պատեհ առիթը օգտագործեց բնաջնջելու համար մեր ժողովուրդը :

Այսօր Հայաստանի մէջ համախումբ կ՛ապրինք եւ օտար տարրերը չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն :

Թուրքիոյ օրինակը չի կրնար կրկնուիլ այնտեղ, կարմիր կամ ճերմակ ջարդի վտանգ չկայ :

Պէտք չէ սակայն թոյլ տալ, որ Հայաստանէն արտագաղթ կազմակերպուի դէպի օտար երկիրներ :

Պէտք է ահազանգ հնչեցնել : Ու ամէն տեղ եւ ամէն ատեն բարձրաձայն գոչել՝

Մի՛ գաղթէք ...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ն՛ՔՐՈՒՄԱՀ ՊԱՄԱՔՈՅԻ ՄԷՋ

ԻՐ « ԹԱՂՈՒՄԸ» ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԱՔՐԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պամաքոյի մէջ Մօտիպօ Քայթա ջերմ ընդունելութիւն մը ըրած է Կինէի նախագահներուն՝ Սէքու Թուրէ եւ Քվամէ Ն՛Քրումահ : Նոյն ատեն Աքրայի մէջ, « Խորհրդանշական» թաղումը կատարած են տապալած նախագահին : Քանի մը հազար հոգի ներկայ եղած են այս թաղումին, որ տեղի ունեցած է Աքրայի գերեզմանատունը : Արարողութենէն առաջ ժողովրդական տողանցք մը կատարուած է, որուն մասնակցած են ճերմակ հագուած ցուցարարներ, փոքր դագաղներով որոնց մէջ զետեղուած էին Ղանայի նախկին նախագահին նկարները :

Անդին, Մալիի մէջ, խօսակցութիւններ սկսած են Քայթայի Ն՛Քրումահի եւ Սէքու Թուրէի միջեւ : Ոչ մէկ մանրամասնութիւն տրուած է այս մասին, բայց արաբական դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, ի մօտոյ համագումար մը կրնայ տեղի ունենալ Գահիրէի մէջ, որ համախմբէ «յեղափոխական երկիրները» : Հակառակ անոր որ Մալի խստօրէն քննադատած է Ղանայի պետական հարուածը, ցարդ չէ յայտնած թէ ի՞նչ միջոցներ կը խորհի ձեռք առնել օգնելու համար Քվամէ Ն՛Քրումահի :

Ղանայի մէջ անկախութեան տասներորդ տարեդարձը ոգեկոչուած է ոչ թէ զինուորական տողանցքերով ինչ որ սովորութիւնն էր, Ն՛Քրումահի օրով, այլ կրօնական պաշտամունքներով քրիստոնեայ զանազան եկեղեցիներու մէջ : Երկրին նոր դեկավարը՝ Զօր. Անքրա ներկայ եղած է մեթոտիսթ եկեղեցւոյ արարողութեան : Կառավարութեան մէկ անդամը, ակնարկելով Ն՛Քրումահի յայտարարութեան, Քոնաքրիի ձայնասփիւռէն, որով կը յայտնէր թէ Ղանա պիտի վերադառնայ, ըսած է թէ նման քայլ մը պիտի կը-շանակէր պատերազմ յայտարարել Ղանայի բովանդակ ժողովուրդին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր մահկանացուն կընքած է բանաստեղծուհի՝ Աննա Ախմատովա : «Թաս » գործակալութիւնը հաղորդելով այս մահը կ՛ըսէ թէ բանաստեղծուհին «գեղագիտական նրբութեան քընարերգութիւն մը ունէր եւ յետագային իր բանաստեղծութիւնը ներշնչուած է ժողովրդական նիւթերէ եւ ռուս դասական բանաստեղծութեան աւանդութիւններէն : Բ. աշխարհամարտի ընթացքին, Ախմատովա արտայայտած է իր ժողովուրդին համար տառապող հայրենասէրի մը զգացումները » : Ֆերոն կը յիշէ թէ ապրած է Փարիզ : Ս. Պետերբուրգի մէջ միացած էր գրական ագմէիստական շարժումին եւ ամուսնացած այդ շարժումին պարագլուխին հետ, բայց մինչ Մայակովսկի կը ծաղկէր յեղափոխական մրթնոլորտին մէջ, Ախտամովա ներքին ծանր տագնապ մը կ՛ապրէր : Ամուսնութիւնը ձախողութիւն մը եղած էր եւ ապահարզանէն երեք տարի ետք, ամուսինը կը գնդակահարուէր իբրեւ «հակայեղափոխական » : Կը շարունակէր գրել բայց չէր կրնար իր գործերը հրատարակել Խորհ. Միութեան մէջ : Յետագային կարգ մը միջամտութեանց շնորհիւ հրատարակութիւնները կը շարունակուէին : Ծնած էր 1888ին, Օտեսայի շրջանը :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Իսրայէլ պիտի երթայ Մայիսին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ, խօսքէն գործի անցնելով նամակ մը գրած է նախագահ Ճոնսընի, ուր բարեփոխում մը կ՛առաջարկէ Ֆրանսայի Ատլանտեան Ուժերու կանոնագրին : Նամակը ցարդ չէ հրապարակուած :

ՊԵՐԼԻՆՆԵՐՈՒ միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուած է որ կ՛արտօնէ արեւմտեան Պերլինի բնակիչներուն արեւելեան Պերլին երթալ Զատկուան եւ Հոգեգալուստի տօներուն առթիւ :

ՕԴԱՅԻՆ արկածի մը զոհ գացած է Ժիլպէր Մանուկեան, 41 տարեկան : Կիրակի օր, Մանուկեան Թուարի օդակայանէն ճամբայ կ՛ելլէր երեք ընկերներու հետ, իր անձնական օդանաւը աւրուած ըլլալով, փոխ կ՛առնէր Այէրօ - Քլէօպի մէկ քոմոտոռը : Քիչ ետք սակայն օդանաւը կը դպէր ելեկտրական թելի մը եւ չորս ճամբորդները շանթահար կ՛ըլլային :

ՓԷՇՏԱՅԻ մէջ, կարդինալ Քէօնիկ երկար խօսակցութիւն մը ունեցած է Կարդինալ Մինծենթիի հետ, որ ինչպէս ծանօթ է հունգարական յեղափոխութենէն ի վեր ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է : Կարդինալ Քէօնիկ բացատրած է Կարդինալ Մինծենթիի, Վատիկանի փափաքը՝ Կարդինալ Մինծենթի պէտք է Վատիկան հաստատուի : Ցարդ հունգար բարձրաստիճան եկեղեցականը միշտ մերժած է հեռանալ իր հայրենիքէն, ատոր փոխարէն պահանջելով իր պատուին վերահաստատումը (1949ին դատապարտուած էր ցկեանս բանտարկութեան դաւաճանութեան և լրտեսութեան համար), և կարգ մը զիջումներ հունգար կառավարութենէն ինչպէս կրօնական ուսման ազատութիւնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ Կ՛ՈՒԶԵՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ լուրերը (Մարտ 5) :

Ընտրական եւ ներման նոր օրէնքներուն հետեւանքով, ներքին կացութիւնը ձգտուած է եւ ընդդիմադիրներու դժգոհութիւնները մեծապէս աւելցած են Տէմիրէլի կառավարութեան դէմ : Միլլէթ կուսակցութեան նախագահ Օսման Պէօլիւքպաշը երէկ խորհրդարանական խմբակի անդամներուն հետ ժողով գումարեց, եւ խորհրդակցեցաւ օրուան կացութեան շուրջ : Ժողովէն ետք, Պէօլիւքպաշը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ . — Որոշեցինք երեսփոխանական նոր ընտրութիւններ պահանջել օրուան կառավարութենէն : Ընտրութիւնները պէտք է կատարուին ներկայ օրէնքին հիման վրայ : Անմիջապէս պէտք է կատարուին այդ ընտրութիւնները : Այս նպատակով, արդէն իսկ յուշագիր մը տուած ենք Ազգ. Ժողովի նախագահութեան :

Հալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Քեմալ Սաթըր եւս ըսաւ . — Գոհունակութեամբ կ՛ընդունինք Միլլէթ կուսակցութեան առաջարկը, կը ձայնակցինք եւ կը պահանջենք որ նոր ընտրութիւններ կատարուին : Պատրաստ ենք քուէատուփերուն գլուխը երթալու :

Տոքթ. Քեմալ Սաթըր այս առթիւ յիշեցուց վարչապետ Տէմիրէլի հետեւեալ խօսքը . — Եթէ կ՛ուզեն, կրնանք նոր ընտրութեանց ձեռնարկել :

Այս առթիւ Միլլէթ կուսակցութիւնը հրատարակեց զեկոյց մը, ուր կ՛ըսէ . — Միլլէթ կուսակցութեան վարչական Խորհուրդը եւ խորհրդարանական խմբակը խառն ժողով մը գումարեցին եւ քննեցին ստեղծուած կացութիւնը : Ատալէթ կուսակցութեան իշխանութիւնը մինչեւ հիմա կատարած իր գործերով եւ իր մտայնութիւնով՝ վնասակար է երկրին, այս ընթացքով վտանգ կը սպառնայ երկրին եւ վարչաձեւին : Վարչապետը ընդդիմադիրներուն ըսաւ թէ՝ «եթէ կ՛ուզէք, կրնանք նոր ընտրութիւններ կատարել » : Կառավարութիւնը ծայր աստիճան վնասակար օրէնքներ ալ սկսաւ պատրաստել եւ նոյնքան վնասակար կարգադրութիւններ կ՛ընէ : Հակառակ մեր ազգարարութիւններուն, օրուան իշխանութիւնը ետ չի դառնար իր ճամբէն : Խորհեցանք առաջքը առնել այս կացութեան, որ կրնայ երկիրը տանիլ անդարմանելի վնասներու, եւ ընդունելով Վարչապետին առաջարկը, կը պահանջենք որ անմիջապէս խորհրդարանական նոր ընտրութիւններ կատարուին, ընտրական ներկայ օրէնքին համաձայն :

Ատալէթի վարչական եւ խորհրդարանական խմբակները ժողով գումարած են, Տէմիրէլի նախագահութեան տակ, եւ կը քննեն կացութիւնը :

ԱՓԱԿԱՆՆԵՐ ԶԳՈՒՇԱՑՈՒՑԻՆ ՏԷՄԻՐԷԼԸ

Ափական ութ երեսփոխաններ, որոնց մէջ կան Այտըն Եալչըն, Ահմէտ Տալլը, Իսմէթ Սէզկին, Իսմայիլ Թէքինէլ, յուշագիր մը տուած են վարչապետ Տէմիրէլի եւ ազգարարած են որ անժամանակ օրէնքներ ջղագրգռած են մթնոլորտը եւ քաղաքական կացութիւնը ձգտուած է : Երեսփոխանները զգուշութեան հրաւիրեցին Տէմիրէլը :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Հայ Գրականութեան չնսեմացող արժէքներէն մին է Տիգրան Կամսարական, որուն ծննդեան հարիւրամեակը կը լրանայ ներկայ տարեշրջանին (1866 - 1941):

Անցնող այս հարիւրամեակը մեր մը տայնութիւններէն, բարքերէն, աւանդութիւններէն եւ աշխարհայեացքէն շատ բան փոխած է կամ զեղչած. Արեւմտահայ (ինչպէս եւ Արեւելահայ) գրականութեան մէջ կատարուած են մեծ փոփոխութիւններ, ինկած են հին փառքեր եւ նոր ու երիտասարդ գրագէտներու փաղանգ մը եկած է իր արդար տեղը գրաւելու գրականութեան մեր պալատէն ներս: Սակայն ժամանակի աւերներուն եւ մտայնութիւններու փոփոխման դիմացած են սքանչելի տոկունութեամբ մը՝ մեր շարք մը գրողներու երկերը, որոնք տակաւին այսօր, մօտ դարու մը հեռաւորութենէն, կրնան մեզ թրթռացնել իրենց բերած յուզումներուն սարսուռներով:

Այդ ճշմարիտ արուեստագէտներէն է անտարակոյս Տիգրան Կամսարական, հեղինակը «Վարժապետին Աղջիկը» վէպին, եւ ամէնէն կարկառուն դէմքերէն մին Արեւմտահայ գրականութեան այն շարժումին՝ որ Իրապաշտ անունը ստացաւ եւ որուն արտայայտիչները հանդիսացան Արփիար Արփիարեանի, Գրիգոր Զօհրապի եւ Լեւոն Բաշալեանի նման մեծատաղանդ գրագէտներ:

Ծնած գրագէտն էր ան, ներքին այն բնազդական զգայնութեամբ օժտուած, որուն շնորհիւ կրնար իր շրջապատը դիտել բոլորէն տարբեր ընկալչութեամբ մը եւ իր տպաւորութիւնները թուղթին յանձնել այնքան ճշգրիտ այլ յուզաթաթաւ արուեստով:

Իր գրականութիւնը Իրապաշտ դպրոցին կը պատկանի. «Վարժապետին Աղջիկը» եւ Սրմաքէշխանլեանի «Ամիրային Աղջիկը» կուգան փառապսակը կազմել այդ շարժումին: Առաջինը գրուած է շարժումի սկզբնաւորութեան, եւ կարծէք դրապէս կ՚ապացուցանէ այդ դպրոցին կարելիութիւնները՝ որոնք Ա. Արփիարեանի կողմէ սահմանուած ու բացատրուած էին. «Վարժապետին Աղջիկը» տեսութիւններու փորձարկում մըն է, եւ որպէս այդպիսին՝ յաջող իրագործում մը: Իսկ «Ամիրային Աղջիկը» կը հանդիսանայ այդ շարժումին լրումը, եւ իր մէջ կը մէկտեղէ իրապաշտ ուղղութեան առաւելութիւններն ու առանձնայատկութիւնները, ինչպէս որ զերծ չէ անոր թերութիւններէն ալ:

Տիգրան Կամսարական, ծնած Պոլսոյ մէջ 1866ին, վայելած է այն բոլոր շռայլանքներն ու հոգածութիւնը՝ զորս մեծահարուստ հայր մը եւ որդեսէր մայր մը կրնային ընձեռել իրենց զաւկին: Մեր գրականութեան այն բացառիկ բախտաւորներէն է՝ որ գրագէտ ըլլալով հանդերձ չէ զգացած ու «ճաշակած» դիրի ասպարէզին ապերախտութիւնը: Երիտասարդութենէն իսկ մտած հօրը ծխախոտի ընդարձակ գործառնութիւններուն մէջ, հետզհետէ դարձած է ամաթէօր գրագէտը, հազիւ երբեմն իր գրչին զեղեցկութիւններով հրճուելու առիթը տալով ընթերցողներուն:

Վիպագիր է ան, միաժամանակ տաղանդաւոր նորավիպագիր, որուն տասնեակի մը հասնող նորավէպերէն ամէնէն աւելի կատարեալ արուեստի դրոշմը կը կրեն «Յարօ»ն, «Հովկուլ»ը եւ «Ընկուզին Կողովը»:

Սակայն Կամսարականի հռչակը կը հիմնուի «Վարժապետին Աղջիկը» վէպին վրայ, որ ոչ միայն Իրապաշտ շարժումին, այլ ամբողջ Արեւմտահայ գրականութեան առաջին մեծ ու արուեստի դրոշմը կրող վէպն է: Առաջին անգամ երեւցած է 1886ին Արփիարեանի հրատարակած «Արեւելք»ին մէջ որպէս թերթօն, եւ ապա հրատարակուած է առանձին հատորով: Ինչպէս թուականէն իսկ ի յայտ կուգայ, «Վարժապետին Աղջիկը» գրուած է երբ հեղինակը հազիւ քըսան տարեկան էր: Բայց հոս իսկ է վէպին գլխաւոր արժէքը, ձեւով մը՝ թովչութիւնը: Ի՞նչպէս կրնար պատանութենէ հազիւ ոտքը դուրս երկնցուցած երիտասարդ մը գրել այնպէս՝ որպէս թէ կեանքի երկար տարիներու փորձառութիւնը ունենար իր շալակին եւ իմաստութիւնը՝ իր իմացականութեան խորշերուն մէջ: Տակաւին ճշմարիտ եւ բուռն սիրոյ մը տառապանքներէն չմրկած սիրտ մը ի՞նչպէս կրնար այնքան ճշգրիտ եւ խոր թափանցողութեամբ նկարագրել երիտասարդ ու դժբախտ աղջկան մը տուայտանքները:

Պատասխանը, որքան ալ անհաւանական կամ թէական թուի, պարզ է. — Իր տաղանդին ու միմիայն իր տաղանդին շնորհիւ: Ու թերեւս տաղանդի այս յանկարծական (ու վստահաբար վաղահաս ալ) բռնկումը չէ՞ պատճառը որ Կամսարական վէպին հրատարակութենէն քանի մը տարիներ ետք ալ գրեթէ չերեւի գրական հրապարակին վրայ եւ վիպագրի ու արուեստագէտի իր համբաւը հիմնաւորող աւելի ընդարձակ կամ խորունկ երկեր չարտադրէ: Օշական, մեծ քննադատը, որ Կամսարականի հետ ունեցած է տարիներու վրայ տարածուող ու մինչեւ այս վերջինին մահը հասնող բարեկամութիւն մը, այս ամլութեան պատճառը կը ջանայ փնտռել Կամսարականի դժուարահանութեան մէջ. իբր փաստ կը յիշէ հեղինակին մէկ նամակէն վերցուած գործերու ծրագիր մը, ուր Կամսարական կը թուէ թէ ի՞նչ աշխատանքներ կը ծրագրէ ընել: Սակայն որոշ է որ բոլոր այդ ծրագիրները մնացած են հոն, թուղթին վրայ. թերեւս անոնցմէ ոմանք երկար խոկումներու նիւթ են հայթայթած արուեստագէտին, եւ բայց տխուր փաստ մըն է իրականութիւնը՝ որ Կամսարականի վէպէն ու քանի մը նորավէպերէն դուրս գրեթէ ոչինչ ունի արձանագրելիք անոր անունին դիմաց:

Սակայն «Վարժապետին Աղջիկը»(*) առանձինն արդէն պիտի կարենար Կամսարականի ապահովել մնայուն եւ պատուաւոր տեղ մը մեր գրականութեան մէջ՝ ուր, դժբախտաբար, միշտ չէ որ կը հանդիպինք այսքան յաջող իրագործումներու:

Պոլսոյ Հայ կեանքէն վերցուած հարազատ եւ առօրեայ դէպքեր կը կազմեն ատաղձը այս վէպին: Հոն ոչինչ կայ արուեստական, շինծու, երեւակայական, ոչ – համոզիչ: Տիպարները, ընդհանրապէս նկարագրուած մեծ վարպետութեամբ, միս ու ոսկոր հագած անձեր են, որոնց կարելի է հանդիպիլ ամէն օր, եւ ամէն տեղ: Առաջին անգամ է որ Կամսարականի շնորհիւ Արեւմտահայ գրականութեան մէջ կը մտնեն պարզ ժողովուրդին կեանքէն վերցուած դէպքեր, անձեր, վիճակներ եւ հոգեբանութիւններու նկարագրութիւններ, բոլորն ալ իրագործուած պարզ, մաքուր եւ ամէն դասակարգէ հասկնալի աշխարհաբարով մը:

Գրքին առանցքը կը կազմէ Աստղիկ, աղջկանց դիշերօթիկ վարժարան մը նոր աւարտած եւ իր «վարժապետ» հօր տունը վերադարձած աղջիկ մը. «վարժապետ»ը ծեր է, որպէս հայագէտ ու բանաստեղծ - ուսուցիչ իր փառքի օրերը մաշեցուցած եւ այժմ խլխլած տան մը երդիքին ծուարած արգահատելի արարած մը: Կինը տիպարն է Հայ աւանդապահ մօր. տանտիկին, իր չունեցածն իսկ ներծին ընդունակութեամբ մը մատակարարող, կրօնասէր, նախապաշարումներու ցանցին մէջ ապրող եւ ամուսնէն ու միակ աղջիկէն զատ աշխարհի վրայ ուրիշ էակ կամ սիրելի չճանչցող:

Վարպետութեամբ գծուած երեք այս տիպարներէն զատ տակաւին կայ Գարեգինը, խանութպանի աշկերտութենէ բարձրացած ու վաճառականի դիրքին տիրացած երիտասարդ մը, որ, իր տգեղ Ֆիզիքականին տակ կը պահէ վեհանձն ու ազնիւ բնութիւն մը. այս ազնուութիւնը վէպին մէջ այնքան չափազանցութեան տարուած է, որ ի վերջոյ գրեթէ կը հասնի անհաւանականին սահմաններուն: Կը խնդրէ Աստղիկի ձեռքը, եւ առաջին համաձայնութենէ մը ետք անակնկալօրէն ետ կը ստանայ իր նուիրած մատանին, որովհետեւ «վարժապետին» աղջիկը, վէպին մէկ վարպետ հանդոյցին շնորհիւ ծանօթացած է մեծահարուստ «ջոջ»ի մը միակ զաւկին ու անմիջապէս սիրահարած ալ, երիտասարդ ու անփորձ աղջըկայ մը ամբողջ խանդով:

ԱՐԱ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

«Սիոն»
(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախմբին, «Վարժապետին Աղջիկ»ը կը ներկայացուի Մարտ 22ին, Փարիզի մէջ:

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Գ.

«Գութան ունեցող ամէն տուն տարին մէկ օր իր գութանով եւ մշակներով վանքի հողերուն վրայ աշխատելու պարտաւոր է: Եթէ տունը հեռու է վանքէն՝ գիւղացին վճարում մը կը կատարէ: Իւրաքանչիւր տուն, աղքատ կամ հարուստ, հունձքի ատեն օր մը անձ մը տալու է վանքին արտերը քաղելու համար: Ուրախութեամբ կը կատարուի սոյն աշխատանքը փողով եւ թմբուկով: Վանքն ալ նոյն օրը ճաշ կուտայ աշխատաւորներուն: Իւրաքանչիւր գիւղ ոչխարներուն մէկ օրուան կաթը վանքին կուտայ: Եթէ գիւղը վանքէն հեռու է, վանական մը կուգայ գիւղ, ոչխարները կթել կուտայ, իւղ եւ պանիր շինել կուտայ եւ գիւղի անասուններով կը փոխադրէ վանք:

«Վանքին իրաւունքն է արական սեռէ մեռնողին զգեստները, որպէս հոգեբաժին՝ մեռնողին հոգիին համար, եթէ հարուստ է մեռնողը ոչխար մըն ալ տալու է վանականին: Իգական սեռէ մեռնողին արծաթեղէններն ալ վանքին իրաւունքն են՝ իբր մեղքի գին, եթէ հարուստ է՝ զգեստին կէսը:

Վանքին կուտան նաեւ գարի, պանիր, հաւկիթ, իւղ»:

Վանքը ի՞նչ կուտայ արդեօք բարեպաշտներուն:

«Երկրագործութիւնը տակաւին նախնական վիճակի մէջ է, ժողովուրդը ցորեն, գարի, տարեկան ցանել միայն գիտէ, իսկ ուրիշ արմտիք եւ գետնախնձոր, որ ամենամեծ օգուտ կրնայ բերել, մանաւանդ սովի ատեն, քիչ կը մշակուին եւ խիստ նուազ քանակութեամբ: Գիւղացիներ ունին ընդարձակ արտեր ջրարբի եւ մանաւանդ բնակութեան մօտ, սակայն միշտ կարօտը կը քաշեն սոխի մը եւ սըխտորի մը:

«Գիւղացիներ չնչին գումարի մը համար (500 կամ 1000 դահեկան) երեսի վրայ կը ձգեն ընտանիք, ընդարձակ հողեր, ընտիր կալուածներ եւ կը դիմեն պանդխտութեան: Այդ միջոցին հայրենեաց արդաւանդ հողերը կը մնան անմշակ: Երկրէն կը մեկնին կայտառ, քաջառողջ, կը վերադառնան վատառողջ

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Դուրս ելայ թաքստոցէն, խորապէս մտահոգ: Ճամբէն հեռու չէ այս բնակավայրը եւ շարունակ ժանտարմաներ կ՚անցնին: Օր մը չէ օր մը պիտի ձերբակալեն զիս: Պէտք է հեռանալ այստեղէն, երթալ ուրիշ գիւղ մը, ճամբաներդ հեռու:

Եւ նոյն գիշերը, ուշ ատեն, արաբական վերարկուս ձգելով վրանին մէջ, որպէսզի բարի արաբը չկարծէ թէ գողի պէս հետս տարի, դուրս ելայ գիւղէն: Շուները բնաւ չհաջեցին, որովհետեւ կը ճանչնային զիս: Այսպէս բաժնուեցայ բարի Արաբներէն, ու մարդ չիմացաւ մեկնիլս:

Քալեցի քանի մը ժամ, մութին մէջ: Ճամբէն հեռու, աւելի մեծ գիւղ մը հասայ: Դեռ մութ էր: Գիւղէն դուրս եգիպտացորենի չորցած թալաշներու դէզ մը տեսայ: Մտայ մէջը, պառկեցայ: Յոգնած ու քնատ, շուտ քնացեր եմ: Առտուն կանուխ, գիւղին կենդանիներուն ձայնէն արթնցայ: Ոտքի ելայ եւ մտայ գիւղ, գործ փնտռեցի, հանդիպած Արաբին յայտնեցի թէ երկու արհեստ ունիմ, հովիւ եմ եւ երկրագործ եմ:

Մեծ վրանի մը առջեւ հասայ: Քանի մը կիներ եւ այրեր նստած կը խօսէին: Ասոնց ալ յայտնեցի թէ երկու արհեստ ունիմ, հովիւ եմ եւ երկրագործ եմ: Կիներէն մէկը հարցուց.

— Չոպանութիւն գիտե՞ս:

— Օ՛, մէմլէքէթիս մէջ ես չոպան էի, ըսի:

— Հայրս չոպանի պէտք ունի, ըսաւ եւ առաւ զիս տարաւ իրենց գիւղը, որ 15 վայրկեան հեռու էր:

Հասանք իրենց վրանը: Տեսայ թէ ծեր մարդ մը նստած էր վրանին առջեւ: Աղջիկը յայտնեց թէ արհեստով չոպան եմ եւ գործ կը փնտռեմ: Մարդը շատ ուրախացաւ:

— Շատ աղէկ, շատ աղէկ, նստէ նայիմ:

Կէսօր եղաւ, հաց եփեցին եւ կտոր մըն ալ ինծի տուին: Շատ քիչ տրուած ըլլալով՝ չկշտացայ եւ մինչեւ երեկոյ սպասեցի:

Երեկոյին ճաշ դրին: Ճաշը աշ կը կոչեն: Այս ճաշը թարխանայի պէս բան մըն էր, ալիւրով պատրաստուած: Խոշոր սանով եփեցին, մեծ կոնքի նման ամանի մը մէջ լեցուցին, մէջտեղը դրին եւ շուրջը հաւաքուեցան հայր, մայր, երկու քոյրեր: Նախ իւրաքանչիւրին ձեռքերուն վրայ քիչ մը ջուր լեցուցին, որպէսզի լուացուած ըլլան: Քիչ մը ջուր ալ իմ ձեռքերուս վրայ թափեցին, եւ ես ալ նստայ իրենց կողքին:

Տեսայ որ դգալի տեղ կը գործածեն իրենց ձեռքերը, եւ թարխանայ ապուրը, որ ջուրի պէս բան մըն էր, ափերով առին ու խմեցին: Ես ալ իրենց հետեւեցայ, բայց որքան փորձեցի՝ չյաջողեցայ: Քանի մը անյաջող փորձերէն ետք, նկատեցին որ պիտի չկրնամ մէջէն ելլել: Աղջիկը գնաց յախճապակեայ թաս մը բերաւ, քիչ մը ապուր լեցուց թասին մէջ եւ ինծի տուաւ: Թասին մէջէն ալ չկրցայ ափով առնել, ուստի թասը դրի բերնիս եւ թէյ խմելու ձեւով ապուրը խմեցի: Երբ ապուրը խմեցինք, ճաշն ալ աւարտեցաւ: Երեկոյեան ճաշը այսքան էր:

Յետոյ աղուոր կրակ մը վառեցինք: Բաւական տաքնալէ ետք, քիչ մը ժամանակ անցաւ: Մայրը ըսաւ.

— Եկուր պառկելիք տեղդ ցոյց տամ:

Եւ զիս տարաւ վրանին ետեւը, ցոյց տուաւ անկողինս, որ հին աղտոտ վերմակ մըն էր, շուներուն իբր անկողին գործածուած էր: Վերմակը տարածեցի, բացի եւ կէսը տակս առի, կէսն ա վրաս առի, պառկեցայ: Քիչ ետքը զգացի քերուըտուք մը, անուշ քերուըտուք մը, բայց անվերջանալի քերուըտուք մը, որ չքնացուց զիս:

Առաւօտուն, երբ ոտքի ելայ, տեսայ թէ բանա՛կ մը կը կազմէին ոջիլները վերմակին վրայ, շապիկիս վրայ: Ահա քեզի զբաղում մը, ըսի ես ինծի, նստէ եւ ոջիլ կոտրէ, կամ քերուըտկէ:

Երեսս լուացի, շապիկիս քղանցքով սրբուեցայ, յետոյ գացի կրակին քով ու քիչ մը տաքցայ: Նկատեցի որ նախաճաշի սովորութիւն չունին մարդիկը: Կինը ախոռէն դուրս հանեց երկու մեծ կովեր եւ երեք հորթ, փայտ մըն ալ տուաւ ձեռքըս, եղայ կովարած: Յետոյ վրաններէն քիչ մը հեռու արածելու տեղերը մատնանշելով՝ ըսաւ.

— Կէսօրին անասունները իրենք իրենց ճամբայ կ՚իյնան եւ կ՚երթան Եփրատ գետը ջուր խմելու, յետոյ կ՚արածին գետին եղերքը մինչեւ երեկոյ, ուշ ատեն տուն կուգան: Քեզի կը մնայ՝ աչքէ չհեռացընել, իրենք գիտեն իրենց ընելիքը: Կէսօրին, ջուր խմելու համար երբ գետեղերք կ՚երթան, կ՚անցնին մեր վրանին մօտէն: Այն ատեն հանդիպէ մեր վրանը, որպէսզի կէսօրուան հացդ տամ:

Անասուններուն արօտավայրը կը գըտնուէին չորս - հինգ փոքր տղաք, գիւղին վրաններէն, որոնք ինծի պէս անասուն կ՚արածէին: Բարեկամացանք:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(3 Շար.)

կարծես կմախացած եւ կորաքամակ :

« Ընդարձակ հողեր կան մշակելի, օրինակ Ապազայի ընդարձակ դաշտը, որոնք մշակներու պէտք ունին: Բազմաթիւ հովիտներ, ձորեր կան, ուր կարելի է հազարաւոր դուարներ պահել եւ ընտիր նըժոյգներ հասցնել : Դրամատէրներ կրնան նպաստել երկրին տնտեսական, հողագործական վիճակին զարգացման :

« Արդար շահով դրամ տալու է գիւղացիին, որպէսզի ազատուին անսիրտ վաշխառուներէ : Երկրին մասնաւոր տեղերը պղինձի, երկաթի, ծծումբի, քարածուխի, աղի առատ հանքեր կան, ընկերութիւնը կրնայ շահագործել զանոնք : Միայն թէ երկրին յարաբերութեանց դժուարութիւնները մեծ արգելք են աշխարհաշինութեան : Ժողովուրդը կը տառապի շատ տեղեր ջուրի պակասութենէն : Վան - Տոսպայ Թիմար գիւղերը պատուական դաշտեր ունին, որոնք անմշակ կը մնան ջուրի պակասէն : Եթէ արուեստական ջրհորներ բացուին, երկիրը կը վերակենդանանայ : Այժմ ժողովուրդը չքաւոր է, շատերը կմախք դարձած են, մեծ մասը պանդուխտ գացած է :

« Տեղացի մասնաւորներու կողմէ խաւարը փարատելու ջանքը ովկէանին մէջ կաթիլ մը ջուր թափել է : Ժողովուրդը չի հաւատար կրթութեան հրաշքին» :

« Վանքերը սկսած են ամայանալ, երբ անհետանան՝ շրջապատի գիւղերը կը դատարկուին : Որքան փափաքելի է որ պատրիարքարանը այցելու պաշտօնեաներ զրկէ, վանքերու վիճակը ուսումնասիրելու եւ բարեկարգութեան համար առաջարկներ բերէ : Վանքերը դարձեալ լուսատու ջահեր ըլլալու են գիւղերու, տգիտութեան խաւարը փարատելու համար : (Միրախորեան, Ուղեւորութիւն Հայաբնակ Գաւառս, 1885, էջ Ե-Ժ) :

Այս ընդարձակ տարածութեան մէջ գիւղերը մարդկային պարզ համայնքներ են, չեն կազմեր ընկերութիւն մը հաւաքական գործակցութեան : Բարձրաւանդակի գիւղացին կը տարբերի դաշտաբնակէն հեռաւորութեան, կլիմայի, աշխատանքի պայմաններով » : Հարաւէն դէպի հիւսիս երեք տեսակ կլիմայ կայ միեւնոյն ժամանակ : Հարաւը գարուն է դեռ, երբ միջին մասին մէջ աշունը սկսած է եւ վերը ձիւնը կը տեղայ : Տեղական եւ կլիմայական պայմաններու տակ մեծ է գիւղերու կենդանական, բուսական զանազանութիւնը :

Իւրաքանչիւր գիւղ ունի իր բարբառը, անհասկնալի՝ տարբեր գիւղերու համար, Թովմայ Արծրունի կը գրէր. « Սասունի գիւղերը զանազան բարբառներ ունին, իրար չեն հասկնար» :

Լեզուական միութիւնը պիտի հաստատուի դպրոցով : Ամէն գիւղ դպրոց չունի : Քաջբերունի գաւառին հարիւր քսան գիւղերէն միայն քառասունը հայաբնակ են, միւսները Քիւրտ, Չերքեզ գիւղեր են, հետեւաբար աւելի պէտք ունին իրար հասկնալու, միութիւն մը կազմելու համար, մինչդեռ չորս գիւղեր, միայն դպրոց ունին, մինչդեռ Մեծոփայ վանքը հարուստ է եւ կրնայ գիշերօթիկ դպրոց մը ունենալ: Բնակչութիւնը կը մնայ խոր տգիտութեան մէջ եւ բարոյապէս ալ կը տկարանայ : Փոքրիկ մտայնութեան տէր անձերու սիրելի զգացումը ինքզինքնին ուրիշներու հաւասար տեսնելն է : Հաւասարութեան զգացումին հետ կը զարգանայ նախանձի զգացումը ամէն անոնց հանդէպ, որոնք իրմէ վեր կը բարձրանան : Կը նախանձի, որովհետեւ իր մեծամտութեան եւ իրականութեան միջեւ անհամեմատութիւն կայ : Տարւոյն մեծ մասը կ՚ապրի կղզիացած, կը դառնայ բամբասող՝ քահանային մօտ կը բամբասէ վարժապետը, քիչ վերջ երբ քահանան մեկնի եւ ուսուցիչը գայ՝ պիտի բամբասէ քահանան :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՆՈՐ ՀԱՃԸՆ ԹԱՂԸ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՄՈՒՏ, (Յառաջ). — 26 Փետրուար 1966: Պէյրութ քաղաքի արեւելեան ծայրը կը գտնուի նոր Հաճըն թաղամասը, որուն չորս կողմերը բանուկ ճամբաներ են : Հոն իրենց բնակութիւնը հաստատած են երբեմնի սիրուն Հաճընի վերապրողները՝ Պ. Կէրթմէնեանի եւ Վեր. Տէվիրեանի օժանդակութեամբ : Պ. Փիլիպպոսեանի դրամական նուէրով ալ շինուած է վեց յարկանի շէնք մը՝ որուն հասոյթէն կ՚օգտուին հաճընցի աղքատիկ սաներ, կարօտեալներ եւն.: Նոր Հաճըն թաղին մէջ շինուած է Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ նախապէս երեք – չորս տարի առաջին յարկին վրայ էր, կառուցուած 1938ին ի յիշատակ Պետրոս Արքեպիսկոպոս Սարաճեանի, որ Հաճընի վերջին առաջնորդն էր եղած :

Ապա եկեղեցին շինուած է երկրորդ յարկի վրայ, ունի երեք խորաններ : Եկեղեցասէր Հաճընցիներու օգնութեամբ 1964ին եկեղեցին նորոգուեցաւ, ներկուեցաւ եւ յաւելուածական մասերով օժտուեցաւ :Շինուեցան նաեւ մարմարէ երեք խորաններ, ձախինը յանուն Ս. Թորոսի Զօրավարին ծախինք Սամուէլ Թորոսեանի եւ որդւոց իւրոց Գրիգորի եւ Թորոսի, աւագ սեղանը ծախինք Կէօչէրեան եղբարց Կիրակոսի եւ Աւետիսի, աջակողմեանը ծախինք Կարապետ Ալթունեանի եւ կնոջ Արուսեակի :

Նոր Հաճընի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ կը պաշտօնավարեն Գնէլ Եպիսկ. Ճէրէճեան, Ռուբէն քհնյ. Սահակեան, եւ Կիլիկեան Աթոռի միաբան Զէյթունցի Գէորգ Վրդ. Կարպիսեան, որ իբր ուսուցիչ կը պաշտօնավարէ Յովակիմեան - Մանուկեան վարժարանին մէջ :

Կարծես թէ ձիւները հալած եւ ժողովուրդին մէջ խռովութեան զգացումը մեղմացած է : Ասոր իբր ապացոյց ուրախալի երեւոյթ մըն է, որ ժամանակին ըմբոստ սոյն եկեղեցւոյն մէջ այժմ պատարագի ընթացքին կը յիշուի Մեծի Տանըն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին անունը, ինչ որ գովելի է :

Այս եկեղեցին ունի 350 - 400 ընտանիք:

Նոյն շէնքին Ա. յարկին վրայ կը գտնուի Սահակ Մեսրոպեան նախակրթարանը, որուն ճիշդ քովն է նաեւ տարրական մանկապարտէզը : Դպրոցի տնօրէն եւ եկեղեցւոյ դպրապետն է Պ. Կարապետ Չալըգեան, Երուսաղէմի ընծայարանէն :

Անուրանալի է որ ժամանակը եւ պայմանները շատ բան փոխած են Հայուն նիստ ու կացէն, բայց կրօնական զգացումը դեռ ամուր ու հաստատուն կը մընայ Մերձաւոր Արեւելքի Հայութեան հոգւոյն մէջ, ամէն Կիրակի հայ ժողովուրդը գունդագունդ կը դիմէ եկեղեցի, որ իր « հոգւոյն ծննդավայրն է » :

Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Արեգինցի)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն Մարսիլիահայ ծանօթ է Տ. Հըմայեան քահանային Պօմոնի մէջ ստեղծած վրդովումին : « Լուսաբանութիւն » մը տուինք, իրականութիւնը, , ճշմարտութիւնը դուրս բերելու համար սուտէն, կիրքէն, կեղծիքէն, որպէսզի ամէն հայ առողջ մտածումով, անկաշառ հոգիով մօտենայ հարցին եւ ըստ առիթին՝ ըզդաստութեան հրաւիրէ Տ. Հմայեակը: Հազար ափսոս, խռովասէրներ ալ աւելի գրգռեցին զինք եւ հասցուցին այն աստիճանին որ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնս Կրօնական Ընկերակցութեան հետ համախորհուրդ՝ հարկադրուեցաւ Տ. Հմայեակ քահանան դադրեցնել իր պաշտօնէն, հետեւեալ պաշտօնական նամակով .

25 Փետր. 1966

Արժանապատիւ

Տէր Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեան,

Տէր Հայր ,

Ս. Եկեղեցւոյս մէջ ձեր վերջին չափազանց ծանրակշիռ ու գայթակղեցուցիչ ելոյթէն յետոյ մէկ ամիս հանգիստ տուինք ձեզի, այն բարի մտածումով եւ յոյսով որ իրապէս հանգիստ ընէք, անդրադառնաք ձեր հանգամանքին ոչ վայել ձեր ընթացքին, ձեր տարիներու սխալներուն եւ ուղղէք դուք զձեզ , թէ ձեր եւ թէ ամբողջ շրջանի բարիքին ի սէր :

Դժաբախտաբար ոչ միայն այդ չըրիք , այլ, ընդհակառակն, այս մէկ ամսուան ընթացքին ամէն օր նոր խնդիր յարուցիք պարզամիտ ու հաւատաւոր ժողովուրդին մէջ՝ սուտով, կեղծիքով, չարամտութեամբ , գրգռելով ով որ կրնայիք , սպառնացիք որոնց որ կրնայիք :

Մերժեցիք ձեզի ի նպաստ բարւոք լուծումի մը առաջարկը թէ Առաջնորդ Սըրբազանին , թէ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան ատենապետին եւ թէ Եկեղեցւոյս կրօնական ընկերակցութեան :

Ուստի , նկատի ունենալով այս բոլորը, նկատի ունենալով անցեալ տարիներուն եկեղեցւոյ մէջ ձեր ունեցած գայթակղեցուցիչ ելոյթները, նկատի ունենալով մանաւանդ ձեր մշտնջենապէս խընդիր յարուցանող խառնուածքը, այսուցաւով կը յայտնենք ձեզի թէ Մարտի մէկէն սկսեալ կը դադրիք Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ քահանայ ըլլալէ , ի սէր թէ ձեր բարիքին, թէ եկեղեցւոյ սրբութեան ու նաեւ Ս. Պատարագի Վեհութեան պահպանումին եւ թէ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին հոգեկան խաղաղութեան՝ Եկեղեցւոյ մէջ՝ աղօթքի պահուն :

Թաղականութիւնս յարմար կը նկատէ ձեզի վճարել, մինչեւ երեք ամիս , տեղի ունեցող ծիսակատարութեանց ձեր բաժին տոկոսը :

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի եւ շրջակայից

Ս. Գր. Լս. Եկեղեցւոյ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԱՐ

Արուեստի ծանօթ քննադատ Վալտէմար Ժորժ Փետրուար 21ին ստորագրեց իր գիրքը՝ «Քոչար եւ միջոցին մէջ նկարչութիւնը » , Կալըրի Փէրսիէի մէջ, ուր, Փետրուար 21 - 25 կը ցուցադրուէին հայ արուեստագէտէն քանի մը գործեր : Այս առիթով Ար է Լուազիր կը գրէ.

« Քոչար, հայ նկարիչը, 1930ական թուականներու արդիական մեծ հնարիչներէն մին, Կալըրի Փէրսիէի մէջ ներկայացուեցաւ Վալտէմար Ժորժի կողմէն, որ արուեստագէտին նուիրած է յատկանշական ուսումնասիրութիւն մը : Քոչար Ֆրանսա մնացած է 1923 - 1936 եւ մասնակցած յառաջապահ շարժման, մութ արտայայտչապաշտ շրջանէ մը ետք անցնելով Քուպիզմին, ապա յանգելու համար գիծերու եւ երեւակայական ոճաւորումի մը արուեստին, ստեղծելով «միջոցին մէջ նկարներ », բազմերանգ , ազատօրէն յարդարուած , որ աւելի նկարչութեան եւ քանդակագործութեան համադրութիւն մը կը կազմեն : Իր ներկայացուցած կերպարանքներուն մէջ Քոչար կը դնէ շարժում եւ կ՚ոգեկոչէ չափազանց սեթեւեթեալ այլաբանական դէմքեր՝ որոնց ճոխութիւնն ու գունաւոր փայլը տեսակ մը տարօրինակ սրտի սեղմում եւ պատկառանք կ՚ազդեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Սթէֆօ երբ զայս տեսաւ, ոտքի ելլելու շարժում մը ըրաւ ..., բայց Ճուան խօսուն նայուածքով մը զայն իր տեղը նըստեցուց :

Վայրկեանները անցան :

Բայց յանկարծ զօրաւոր պայթում մը լսուեցաւ : Զբօսարանը հիմերէն ցնցուեցաւ եւ խաղին մասնակցողները տեղերնուն վեր ցատկեցին ... : Ամէն ոք պատուհաններուն կողմը վազեց ...:

— Տասներկուքը ինը կ՚անցնի , մռըլտաց Ճուան պաղարիւնութեամբ : Կ՚երեւի թէ սխալեր եմ ... : Երթանք անգամ մը աչքէ անցընենք ...:

Այս ըսելով , երկուքը մէկէն բազմութեան մէջ աներեւոյթ եղան :

ԼՈՒԻԶԷԹ ՊՌՕՇԻԻ ՊԵՐՃԱՂԻՃԸ

Ժամը իրիկուան եօթն ու կէսն էր:

Զբօսարանին ճաշասրահին մէջ սպասաւորներն ու խոհարարները կ՚երթային կուգային : Ճաշի ատեն էր :

Զբօսարանին բաց պատուհաններէն գիշերային զով օդը հոտաւէտ ծաղիկներու բուրմունքին հետ ներս կը մտնէր :

— Պիկուտի, Պիկուտի, գետնին տակը անցնելիք լակոտ , ներս պիտի մտնե՞ս թէ ոսկորներդ կոտրեմ, գոչեց ձայն մը որ ճաշասրահին դրան կողմէն կուգար :

Ճաշարանին մէջ գտնուող բոլոր յաճախորդները մէկէն ի մէկ գլուխնին վեր վերցնելով ձայնին եկած կողմը նայեցան:

Հազիւ քսան կամ քսան երկու տարեկան գեղանի մանկամարդ կին մը, վայելչօրէն հագուած , քիթը բերանը լաւ մը շպարած եւ շրթունքներն ու այտերն ալ կարմիր ներկ քսած , ճաշասրահէն ներս մտնելով սկսաւ ձեռքի ցռկակապը քաշել: Այս կապին ծայրը փոքրիկ անառակ շուն մը կապուած էր, որ կերակուրներու հոտը առնելով , փորը կշտացնելու համար ասդին անդին ուտելիք կը փնտռէր :

Ճաշարանին սպասաւորներէն մին գեղանի կնոջ մօտենալով ըսաւ .

Այս սեղա՞նը կ՚ընտրենք, տիկին :

Նորեկ պերճաղիճը (անպատիւ կին) աչքը հոն գտնուողներուն վրայ պտըտցուց եւ իրարու քով գտնուող երկու սեղաններէն մին ընտրելով գնաց անոնցմէ մէկուն առջեւի աթոռին վրայ նստաւ :

Այս երկու սեղաններէն մէկուն վրայ մօրուսաւոր պարոն մը նստած էր, իսկ միւսն ալ պարապ էր, պերճաղիճը պարապը ընտրած էր :

Գեղանի կինը իր շնիկը ծունկերուն վրայ դրաւ եւ անոր մազերը շոյելով ըսաւ .

— Անօթի՞ ես, աղջիկս, աղէկ, աղէկ , հիմա մօրդ հետ աղուոր կերակուրներ պիտի ուտես ...:

Ապա, դէմքը առջեւի սպասաւորին դարձնելով հրամայեց .

— Կրիայի ջուրով ապուր մը ... բայց իրաւ կրիայի ջուրով եւ ոչ թէ հորթի գըլուխ ...:

Սպասաւորը, մատիտը ձեռքը, ժպտելով սկսաւ ապսպրուած կերակուրները փոքրիկ տետրակի մը վրայ արձանագրել:

— Ուրի՞շ, տիկին, հարցուց սպասաւորը: Սքանչելի ձուկ ունինք ...:

— Ի՞նչ տեսակ ...:

— Տապկուած վահանաձուկ ... :

— Շատ աղէկ ... բեր ... բայց կոճակաւոր չըլլայ ... հետը լեմոն չմոռնաս :

— Բադի վառեա՞կ ... փորը լեցուած:

— Ծանր չէ՞ ...:

— Ոչ, տիկին ...:

— Աղէկ, անկէ ալ բեր պնակ մը ...:

— Արքայական համեմո՞ւկ ...:

— Այսինքն ծեծուած սմբո՞ւկ ...:

— Ոչ, Տիկին ... արքայական ...:

— Ոչ , ոչ, ատանկ արքայական կերակուրներու հետ գործ չունիմ դուն ինծի պարզ խորոված միս մը բեր... բայց հոտած չըլլայ ...:

— Բեհեղէ աղցա՞ն մը ..., տիկին ...:

— Այսի՞նքն ...:

— Այսինքն թէ ... թարմ աղցան ... թեթեւ ... :

— Այնքան թարմ որ ... սեւցա՞ծ ...:

— Ոհ, տիկին ..., հոգ մի ընէք ...:

— Ի՞նչ գինի ունիք ...:

— Պորտօ ... Պուրկոնեը ...:

— Աղէկ ատ երկուքէն որը որ չէ կընքուած (ջուր խառնուած) անկէ բեր ...:

— Գլխուս վրայ, տիկին ...:

Սպասաւորը մեկնեցաւ :

Քովի սեղանին առջեւ նստող մարդը , որ պերճաղիճին խօսակցութիւնը լսած էր, սկսաւ ժպտիլ :

Գէշ ապրանք մը չէր այդ կինը...: Այնքան գեղեցիկ չէր, բայց շատ տաքարիւն կ՚երեւէր ...: Զիւնի պէս ճերմակ ակռաներ ունէր եւ անաղարտ ծոծրակ մը ուրկէ կախած էր պարզ մանեակ մը : Վառվռուն ու կայծկլտուն աչքեր եւ ծովի պէս ծոպաւոր մազեր ունէր, որոնց գանգուրները մինչեւ իր նուրբ յօնքերը կ՚իջնէին : Թէպէտ ձեռքերն ու ոտքերը այնքան նուրբ չէին, բայց մարմինը բարեձեւ եւ ճկուն էր ...

Դուրսէն յայտնի էր վերջապէս թէ ան նորեկ պերճաղիճ մըն էր, որ թերեւս հազիւ քանի մը օրէ ի վեր եկած էր Ալժերիա :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՅՕՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչքի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, Տէր եւ Տիկին Իվ եւ Քոլէթ Գասպարեանի իրենց մեծ մօր մահուան առթիւ :

Նոյն տխուր առթիւ վարչութիւնս չը - նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գասպարեանէ 50 ֆրանք :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ

Շ· Նարդունիի մօրը մահուան առթիւ, Լոնտոնէն փոխան ծաղկեպսակի՝ «Հայ - Բոյժ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն Յովհ· Զալըքեան չորս անդ· ոսկի, Վարոս Շահպազեան եւ Գեղամ Եղիայեան Յակոբ ոսկի, Ստեփան Գասպարաճեան երկու ոսկի, Արտաշէս Աչէտուրեան, Վարդգէս Սարաֆեան եւ Հայկ Արթան մէկական : Գեղամ Եղիայեան նոյնպէս կը բաժանուի «Հայ - Բոյժ»ի :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՎԱՐՁՈՒ Է

Անկախ սենեակ մը խոհանոցով, փափիւղի հարաւային մէկ արուարձանը : Դիմել «Յառաջ»ին :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Յիշատակը
Կ'ոգեկոչուի
Վիէնի Մէջ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, *Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ :*

Կազմակերպութեան եւ դեղարուեստական բաժնի մանրամասնութեանց համար տե՛ս Լիոնի ազդը :

Տոմսերը ապահովել Ազգ· Միութեան անդամներու մօտ եւ Թէաթր Միւնիսիփալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Սէնթ Անթուանի, Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ չորս - նիս երկու սեռէ թաղեցիները, Կիրակի 13 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, չատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգ : Այս թուականին մեծամասնութիւն չկազմուած պարագային, յաջորդ Կիրակի (20 Մարտ) ներկաներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն կը համարուի :

Ա. Զ Դ

Պոմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ· Խորհուրդը կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան թէ ասկէ ետք, պսակադրութեան, կնունքի, թաղման եւ հոգեհանդիստի արձանագրութեանց համար պէտք է դիմել հեռեւեալ հասցէին· Պ· Վահրամ Մխիթիքի, 28 Ավրընիւ տը լա Ֆիկոն, Պոմոն, իսկ Հինգշաբթի օրերը՝ եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Մ· Ը· Մ· եւ Աթթիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս Կիրակի ժամը 14·30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիները են·— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ·— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէի ընկ· ընդհ· ժողովը կիրակի (Մարտ 13) կէսօրէ ետք ժամը 17ին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 11) ժամը 21ին, ընկ· Վարդգէս Տակաւեանի բնակարանը՝ 15 Րիւ տիւ Փէռ (մեթրօ Ռէօմիւռ) Գ· յարկ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՏԻՍԻՆ·— Հ· Յ· Դ· կոմիտէի անդամական ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին : Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերք· ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ· եւ կ· կ·ի ներկայացուցիչները :

ԿՐՆՈՊԼԸ·— Լանսէյի եւ Բրնաժի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՏԱԼԻԱ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ԱԴՐԻԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՉ ԱՓԵՐԸ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարտ 30 Կառ տը Լիոնէն :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 13 Կառ տը Լիոն :

ՋԵՐՎԻԱ (Ռավեննա), փառաւոր վայր մը իր դեղեցիկ անտառով :

Բնակութիւն առաջին կարգի պանդոկի մը մէջ (Լուցկօմառէ) Ծովուն դիմաց, տաք եւ պաղ ջուրով սենեակներ, տուշ, հեռաձայն, պատշգամ :

Խնամուած եւ առատ ուտելիք

Պատյաններ գլխաւորաբար Ռավեննա, Սան - Մարինոյի Հանրապետութիւն են :

Շատ սահմանափակ տեղեր : Արձանագրուիլ որքան կարելի է շուտ :

ԳԱՐՆԱՆԱՑԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Մասնակցութիւն·— 395 ֆր·, կանխավճար, արձանագրութեան՝ 100 ֆրանք :

Ընկերութեան անդամակցութիւն՝ 10 ֆր· տարեկան :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
Le Délégué EDOUARD DJEZIRIAN

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պոմոնի խումբին կողմէ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմիս
Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆի

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Պոմոնի Ս· Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ

Խօսնակ Ընկ· ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ Ընկեր ՇԱՆԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Երգ Օր· ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ
Արտասանութիւն Ընկ· ՍԵԴԱ ԹԻԻԹԻԼԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ :

Թատերական ներկայացում Հ· Յ· Դ· Ն· Սերունդի Պոմոնի խումբին կողմէ
« ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ »

Նուագ եւ հայկական տոհմիկ պարեր Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է

Գին 4 ֆրանք

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Մարտ 12) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալֆորվիլի բաղաքապետարանի սրահը (ՌԻԻ ՎՈԼԹԵՌ)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

MARC ARYAN

Auteur-compositeur-créateur de « Katy »

Le jeune espoir de la Chanson : HAIRA-BEDIAN

Trio folklorique arménien : SANOVA

Groupe de danseurs : CAUCASE d'Alfortville

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

BLACK AND WHITE

Սեղանները պատուիրել՝ 368-61-35

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Կ'ոգեկոչուի

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Կիրակի ((13 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Սալ Ռամօի մէջ,
Rue Hip.-Flandrin, Pl. Terreaux
կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ յարաւուաւնութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ բաղկացած գործադիր յանձնախումբի »

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին
Որուն կը մասնակցին 25 հոգինոց « ՍՕՍԻ » պարախումբը
(Տիկին Յասմիկ Քիւրքճէրեանի)

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի խառնակը (*երգերով*), ԱՐՏԱՇԵՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ *հատուկ արտասանութիւններով :*

Ինչպէս նաեւ ձայն - պատկերասփիւռէն

DENISE BRIDET, PIERRE CASARI, JEAN MARIGNY, IVAN ROUSSET

Նուագի դեկավար ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ, դեղ· բաժնի պատասխանատու ԺԱՆ ՍԱԼՎԵՆ

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք տոմսերը, որոնք կը ղրկուին·— Ազգ· Միութեան գրասենեակը, Հեռ· 60-47-18 եւ 60 22 36 :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴ ԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին

THEATRE DES ARTSի չքեղ սրահին մէջ

66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆի կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆի, ԱՐՏԱՇԵՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆի
ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆի, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆի

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիճի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նոռա Պալեան, Սաքգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մաճուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ·— Թատերդութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը : ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45 :

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՑՇ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ

JEUDI 10 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10556 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.556

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Սիլվա Կապուտիկեանի զոյգ նամակները — հրատարակուած Յառաջի 11 եւ 12 Փետրուարի թիւերուն մէջ — շռնդալից կերպով բացին ծալքերը ողբերգութեան մը, որուն առաջին արարուածը խաղացուած էր տասը տարի առաջ Հայաստանի մայրաքաղքին մէջ եւ որուն տխուր արձագանգները հասած էին մինչեւ Փարիզ:

Կը յիշուի, որ 1956 Մայիսին ընկերվարական կառավարութեան վարչապետ Կի Մոլէ եւ արտաքին նախարար Քրիսթիան Փինօ այցելած էին Մոսկուա՝ իբրեւ հիւրերը խորհրդային կառավարութեան:

Ու մինչ պաշտօնական ընդունելութիւններէն ետք Կի Մոլէ Փարիզ կը վերադառնար, Քրիսթիան Փինօ կը շարունակէր իր ճամբան դէպի Հայաստան, քառասուն թղթակիցներու շքախումբով մը:

Երեւանի օդակայանին մէջ խումբ մը երիտասարդներ ու կիներ, որոնք 1946 – 1947ին Ֆրանսայէն Հայաստան էին ներգաղթած, նախարարին ոտքն ինկեր էին եւ պաղատագին պոռացած «ազատեցէ՛ք մեզ»:

Ուրեմն տասը տարի հայրենի երկրին մէջ ապրելէ ետք, այս նախկին Ֆրանսահայերը տակաւին չէին կրցած ընտելանալ իրենց նոր միջավայրին, տիրող խորթ վարչաձեւին, ապրուստի դժնդակ պայմաններուն, տարրական ազատութիւններու չգոյութեան և միջոցներ կ՝որոնէին վերադառնալու հոն՝ ուսկից եկած էին:

Յանձին Քրիսթիան Փինոյի կը կարծէին գտած ըլլալ ազատարար մը, որ պիտի կրնար գոհացում տալ իրենց բաղձանքին:

Այս դէպքը ժամանակին արձանագրուեցաւ Ֆրանսական թերթերուն մէջ՝ դը-զըրդագին խորագիրներով: Բողոքարկուները չհասան իրենց նպատակին: Հայաստանի դուռները փակ մնացին դուրս ելլելու փափաք ունեցողներուն առջեւ:

Յառաջ, ինչպէս Դաշնակցական ուրիշ թերթեր, այպանեցին կատարուած ցոյցը: Ներգաղթողները «Հայաստանասէր» ներու դասակարգին կը պատկանէին: Գիտակցօրէն գացեր էին Հայաստան: Պէտք է մնային այնտեղ, ինչ ալ ըլլային տիրող պայմանները:

Հայրենիքի սէրն էր անշուշտ, որ զիրենք առաջնորդած էր հոն: Անոր սիրոյն պէտք է հանդուրժէին բոլոր զըրկանքներուն: Պէտք չէ դասալիք ըլլային: Մանաւանդ որ չկային այլեւս Սթալինն ու Բերիան, որոնք ահուսարսափի անշընջելի մթնոլորտ մը ստեղծած էին Խորհ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը: Թուլցեր էին լեզուները կաշկանդող կապանքները: Գրեթէ վերջ գտեր էին լրտեսական մեթոտները: Ճամբայ կը հարթուէր դէպի ժողովրդավարական վարչակարգ:

Այժմ, այդ միջադէպէն ի վեր տասը տարի եւս անցած է: Երկաթեայ վարագոյրին վրայ բացուած են պզտիկ ճեղքեր, ուսկից կամաց կամաց դուրս կ՝ելլեն անոնք, որ ճարպիկութեամբ միջոցը կը գտնեն վերադառնալու իրենց եկած տեղերը կամ երթալու ուրիշ օտար երկիրներ, ուր մօտիկ ազգականներ ունին:

Սիլվա Կապուտիկեան իր զոյգ նամակներով կը մատնանշէ միայն երեւոյթը: Եւ իրեն ծանօթ Յակոբ Թրեանցի Պէյրութ վերադառնալը կը վերագրէ անոր «շահամոլութեան», «անկաշկանդօրէն հարստանալու հեռանկար»ին, իր «աներորդու մակարոնի գործարանի եկամուտները կիսելու ակնկալութեան», «դրամ»ի, «ոսկի»ի:

Ու կը զայրանայ մանաւանդ անոր համար, որ Թրեանց 1947ին Պէյրութէն ներգաղթողներու կարաւանապետն է եղած եւ նաւ բարձրացած ատեն յայտարարեր է թէ հայրենիք կ՝երթայ «բուռն կերպով աշխատելու», հայրենի եղբայրներուն հետ շարունակելու «անոնց կերտումի աշխատանքը»:

Բանաստեղծուհի տիկինը կը խոստովանի, որ ներգաղթը կազմակերպող պատուիրակները «անխոհեմ» էին եւ «վարդագոյն» ներկայացուցեր էին հայրենիքի կացութիւնը: Յետոյ կ՝ըսէ նաեւ թէ տեղի են ունեցեր «մեծ ու փոքր անարդարութիւններ, անվստահութեան մթնոլորտ, 49 թիւ ...»:

Վերջին այս երկու տողով կարճ կը կապէ այն ահաւոր ողբերգութիւնը, որուն զոհ են գացած հայրենադարձները առաջին օրերէն սկսեալ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

ՃՈՆՍԸՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Տը Կոլի նամակը առնելէն հազիւ չորս ժամ ետք, Ճոնսըն իր պատասխանը կը յանձնէր Ուոշիկթընի Ֆրանսական դեսպանին: Ծանօթ չէ անշուշտ այս նամակներու բովանդակութիւնը, բայց անակնկալ մը չի կրնար ըլլալ նախագահ տը Կոլի նամակին պարունակութիւնը, տրուած ըլլալով թէ ամէն մարդու ծանօթ է Ֆրանսայի նախագահին տեսակէտները: Տը Կոլ «կը քշէ» Ֆրանսական հողէն Ատլանտեան բոլոր ուժերը:

Ամերիկեան տեսակէտն այն է որ Այզընհաուըրէն մինչեւ Ճոնսըն, միշտ ընդունուած է Ուոշինկթընի մէջ թէ շինարար որեւէ թելադրութիւն նպաստաւոր ընդունելութիւն կը գտնէ եւ անմիջապէս կը քննուի: Առարկութիւնը որ կ՝ըլլայ տը Կոլի, այն է թէ Ֆրանսայի նախագահը կը քննադատէ առանց որեւէ բան առաջարկելու: Ամէն բան նախատեսել կուտայ թէ երկար բանակցութիւններ պիտի ըլլան: Ճոնսըն եւ իր կառավարութիւնը ոչ մէկ բան պիտի ընեն արագացնելու համար հարցերու լուծումը: Ատլանտեան ուժերու տեղափոխութեան ծրագիրը կայ, դէպի Մեծն – Բրիտանիա եւ Պենելիւքս: Այս գործողութիւնը կ՝արժէ 700 միլիոն տոլար, բայց Ֆրանսական հողամասին առաւելութիւնները չեն կրնար փոխարինուիլ: Առանց Ֆրանսայի Ատլանտեան Ուխտ մըն ալ նախատեսած է — դերագոյն լուծում —: Ամերիկացիք անշուշտ ծանօթ չեն տը Կոլի պատճառաբանութեանց: Կը կարծուի թէ Մոսկուա ճամբորդութեան նախօրեակին, կ՝ուզէ հրաժարիլ որեւէ յանձնառութենէ Ամերիկայի նկատմամբ: Եթէ տը Կոլի վարկը մեծ կը մնայ Ամերիկայի մէջ, դժուար կը հասկըցուի սակայն այս անտանելի դաշնակիցին մեթոտներն ու ոճը:

Սպիտակ Տունը եւ Արտաքին նախարարութիւնը միտք չունին կացութիւնը ծանրացնելու, բայց պէտք չէ անտեսել թէ Ճոնսընի շուրջ կան բուռն ընդդիմադիրներ կոլիստ քաղաքականութեան, զոր աղետալի կը նկատեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ շուրջ տասը հազար ուսանողներ առջի օր գրաւած ու թալանի տուած են արտաքին նախարարութեան գրասենեակները, մինչ արտաքին նախարար Սուպանտրիօ Սոքարնոյի կողքին ներկայ կ՝ըլլար ժողովրդային ընդունելութեան մը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ծերակոյտը 123ի դէմ 173 ձայնով վստահութիւն քուէարկեց Ալտօ Մորոյի կառավարութեան, նախարարական տագնապէն 47 օր ետք:

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր նախագահ Նուրէտտին Աթասի, Սուրիոյ մէջ Պասի իշխանութեան երրորդ տարեդարձը ոգեկոչող զինուորական տողանցքի մը առիթով ճառ մը արտասանելով խստօրէն քննադատած է Արեւմտեան պետութիւններն ու Սուրիոյ դրացիները: Աթասիի համաձայն արաբական միութեան մը առաջին քայլը պէտք է ըլլայ Իսրայէլի դէմ համարաբական պատերազմ մը, «որովհետեւ որքան յետաձգուի այդ պատերազմը, թշնամին այնքան աւելի ապրելու կարելիութիւն կ՝ունենայ»: Սուրիոյ նախագահը խօսած է նաեւ Իրաքի «ընդդիմադիր վարչակարգին» մասին եւ քննադատած Լիբանանի ղեկավարներուն «հակապաս ընթացքը»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարար Շէն Եի «կիներու միջազգային օրուան» առիթով Փեքին հրաւիրուած Ֆրանսացի կիներու պատուիրակութեան մը յայտարած է. «Խորհդ. Միութիւնը լքեց մեզ. մեզի հետ վարուեցաւ աղքատ ազգականներու պէս, ճիշդ ինչպէս վերջին պատերազմին Ամերիկա եւ Անգլիա ըրին Ֆրանսայի»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՐԸ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՄԷՋ

Տը Կոլ – Ճոնսըն նամակներու փոխանակութեան առթիւ, շատ կը գրուի այս միջոցին Ատլանտեան Ուժերու մասին եւ մանաւանդ այն դերին զոր Ֆրանսա կը խաղայ Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ.—

Արդէն տասենեւեօթը տարի է, որ Ատլանտեան Ուխտը կը ներկայանայ հետեւեալ կազմակերպութեամբ: Տրուած քաղաքական որոշումները գործադրելու համար Կազմակերպութեան գլուխը կը մնայ սպայակոյտի պետերու կոմիտէն, որ կը համախմբէ Ուխտին անդամ բոլոր երկիրներու սպայակոյտերուն պետերը տարին երկու անդամ մասնաւոր նիստերու:

Ապա կուգայ Զինուորական մնայուն խմբակը (Ստանտինկ կրուփ), որուն կեդրոնատեղին կը մնայ Ուոշինկթըն, կազմուած է ամերիկացի, անգլիացի եւ Ֆրանսացի երեք զօրավարներէ: Զինուորական մնայուն խմբակին կողքին զինուորական կոմիտէ մը կը համախմբէ ըսպայակոյտերու պետերուն մնայուն ներկայացուցիչները:

Զինուորական Մնայուն Խմբակը կը վարէ գործողութեան զանազան վայրերու (Եւրոպա, ամերիկեան – քանատական խմբակ, հիւսիսային Ատլանտեան եւ Մանշի հրամանատարութիւն) պատերազմական համագործակցութիւնը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՇԱՓԸ, (Գերագոյն Սպայակոյտ Եւրոպայի դաշնակից ուժերու), որուն կեդրոնատեղին Ռոֆանքուր է, իբրեւ գերագոյն հրամանատար ունենալով Զօր. Լիման Լէմնիցէրը, կը կազմէ Եւրոպայի մէջ Դաշնակիցներու գերագոյն մարմինը՝ գործունէութեան գետին ունենալով Նորվիկիայէն մինչեւ Թուրքիա: «Ամբողջացած»՝ իր սպայակոյտերու պետերու կցորդներուն մէջ կը հաշուէ մէկ Ֆրանսացի, Զօր. տը Մօնժամոն, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ սպաներ, ենթասպաներ եւ զինուորներ:

Իր ստորագաս հրամանատարութիւններուն մէջ, իրենց կարգին իրենք ալ «ամբողջացած» — Հիւսիս, Կեդրոն, Հարաւ, Հարաւ – Արեւելք, Միջերկրական — ցամաքային գետնի վրայ կարեւորագոյնն է ԿԵԴՐՈՆ. ԵՒՐՈՊԱՆ, որ կը գտնուի Ֆոնթէնըպլէօ: Կեդրոն – Եւրոպայի ընդհ. հրամանատարն է Ֆրանսացի Զօր. Քրէփէն, որուն հրամաններուն տակ կը գործեն սպաներ անդամ բոլոր երկիրներու ցամաքային թէ օդային հրամանատարութիւններուն:

Կեդրոն – Եւրոպայէն կախում ունին երկու զօրաբաժիններ: Հիւսիսի զօրաբաժինը՝ որ ենթակայ է անգլիացի զօրավար Սթերլինկի հրամաններուն, եւ կեդրոնինը՝ ընդհ. հրամանատար ունենալով ամերիկացի Զօր. Օ՝Միրա, որ Հայտէլպէրկի մէջ միջ – դաշնակցային փոքրիկ սպայակոյտ մը ունի:

ԿԵԴՐՈՆ – ԽՈՒՄԲԸ կազմուած է, գոնէ սկզբունքով, երկու բանակներէ, մին, պատերազմի պարագային Ֆրանսական հրամանատարութեան ներքեւ, կազմուած է Ֆրանսական բանակամասէ մը (երկու զօրագունդեր. առաջինը Թրէվի մէջ եւ երկրորդը Ֆրիպուրկի մէջ) եւ գերմանական բանակամասէ մը. երկրորդը, որ ամերիկեան 7րդ բանակն է, կազմուած է ամերիկեան երեք զօրագուդերէ:

Գերմանիոյ եւ արեւելեան Ֆրանսայի Ֆրանսական օդային թաքթիք առաջին հրամանատարութիւնը (Քաթաք) կը պատկանի ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՕԴԱՅԻՆ ԹԱՔԹԻՔ 4ՐԴ ՈՒԺԻՆ (Ռամշթայն): Իր հրամանատարը նոյնպէս ամերիկացի է, իսկ օդնական – հրամանատարը ՔԱԹԱՔԻ հրամանատար Ֆրանսացի զօրավարն է:

Ֆրանսացի սպաներ կը գործեն նաեւ Հարաւային եւ Հարաւ – Արեւելեան Եւրոպայի (Նափոլի եւ Իզմիր) սպայակոյտերուն մէջ:

Միջերկրականի մէջ (Մալթա) Դաշնակիցներու ընդհ. հրամանատարը անգլիացի ծովակալ մըն է, ունենալով սպայակոյտի Ֆրանսացի օդնական պետ մը: Ֆրանսա պատասխանատու է իրմէ կախում ունեցող շրջանի մը, արեւմտեան Միջերկրականին: Բայց, խաղաղ ժամանակաշրջանի մը մէջ, Մալթայի սպայակոյտը ոչ մէկ մարտանաւ ունի:

ՄԱՆՇԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մանշի հրամանատարութիւնը կազմուած է Ֆրանսական, անգլիական, պելժիական եւ հոլանտական ծովային ուժերու սպայակոյտերու պետերու կոմիտէէ մը:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւսիսային Ատլանտեանի գերագոյն հրամանատարութիւնը վստահուած է ամերիկացի ծովակալի մը, որուն սպայակոյտը կը գտնուի ՆորՖոլքի մէջ (Վիրժինի): Ֆրանսացի սպաները հոս կը գործեն ազգային եւ ոչ թէ «ամբողջացուած» պիտակով: Հիւսիսային Ատլանտեանը բաժնուած է ստորակարգ տասնեւչորս հրամանատարութիւններու: Ֆրանսական ծովուժը ստանձնած է Կասքոնեի ծոցը: Ֆրանսական երկու ընդ ծովեաներ տեւական կը մասնակցին Իսլանտայի բարձրութեան հաստատուած «պատնէշին»:

ՀԱՐԱՒԻ ԱՐԵՒՈՒՆ ՏԱԿ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

Ֆրանս – Իւրս մակազինը Մարտի իր թիւը նուիրած է Հայաստանի, շահեկան յօդուածաշարքով մը եւ պատկերներով, վերոյիշեալ խորագրին տակ: Յաջորդաբար պիտի տանք գրութիւններու գլխաւոր մասերը, զորս ստորագրած է Ժան Քազալպու:

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վէպին գլխաւոր հերոսներէն մին է նաեւ Արամը, մեծահարուստին չփացած եւ ցոփ որդին, որուն միակ զբաղումն ու «միտ բանի»ն է հօրը հարստութիւնը մսխել գիշերային վատահամբաւ զբօսավայրերու մէջ : Շատ արագ տրուած դիծերու շնորհիւ յստակ կերպով պատկերուած է Աստղիկի ապագայ ամուսնին տիպարը. տիպար մը, որ իր մտերիմ բարեկամին՝ Թորոս Պէյի հետ կը կազմէ զոյգը վէպին ոչ-դրական տիպարներուն : Եւ ինչ տիպարներ...: Թորոս Պէյ, իր բարեկամին նման շուայտ եւ հարուստ անգործ մը, որ առաջին իսկ վայրկեանէն դէմ է եղած երիտասարդներուն ամուսնութեան՝ նման պարկեշտ քայլ մը չվայլեցնելով Արամին, կը ջանայ եւ կը յաջողի մեղրալուսնի օրերուն իսկ երիտասարդը վերադարձնել իր նախկին շուայտ կեանքին, միւս կողմէ ի զուր փորձերով դեղեցիկ երիտասարդուհիին հետ մշակել ստորին յարաբերութիւններ : Եւ անյաջողութենէն զայրացած, ճշմարիտ Եակօ մը որպէս, կը հիւսէ վատ դաւ մը՝ որուն զոհը կը դառնայ Աստղիկ, եւ որուն իբր արդիւնք կ'արտաքսուի ամուսնին տունէն եւ անփառունակ վերադարձ մը կ'ունենայ դէպի հօր տնակը :

Ամուսնալուծման դատը զոր կը բանայ Արամ, Պարոնեանի երգիծական էջերէն փրցուած կտոր մը ըլլար կարծէք, այնքան որ ճշգրիտ կերպով նկարագրուած է Դատաստանական Խորհուրդի գործելակերպը, անոր «արդարասիրութիւն»ը, «սահմանադրականութիւն»ը : Որպէս արդիւնք ամէնէն ծիծաղելի եւ միաժամանակ սարսափելի ու անմարդկային այս խեղկատակութեան, դժբախտ մօրմէն կը խլուի իր միակ մխիթարութիւնը՝ մէկ հատիկ զաւակը : Այս բոլոր տառապանքներուն հետեւանքը կ'ըլլայ հիւծախտը, որ դանդաղ այլ յստակ քայլերով կը յառաջանայ եւ փշուր փշուր կը կրծէ հէգ կնոջ արդէն իսկ տկար Ֆիզիքը : «Վարժապետ»ը, միշտ անճարակ, կը դիմէ ամէն կողմ՝ դահեկան մը օգնութեան համար. եւ Գարեգին է որ կը դառնայ նեցուկը այդ աւերուած տան :

Բախտի ի՞նչ հեգնանք իրապէս եւ ի՛նչ տառապանք «վարժապետ»ին՝ երբ կը ստիպուի աղջկան ամուսնութեան մատանին ծախելու համար Գարեգինի դիմել, մինչ հազիւ տարի մը առաջ ուրիշ մատանի մը կը տանէր, անհոգ սրտով :

Վէպը չի վերջանար այնպէս՝ ինչպէս կ'աւարտին ընդհանրապէս վէպեր : Երջանիկ եզրակացութեան մը փոխարէն կը մեռնի Աստղիկ, ծնողքը եւ Գարեգին անմխիթար կը մնան, մինչ դժբախտութիւններու եւ խեղճ ընտանիքի մը կործանման պատճառ եղողները կը շարունակեն հաճոյքի եւ մսխումի իրենց անիմաստ կեանքը ապրիլ, կատարելով վնասակար տատասկի իրենց սահմանուած դերը այս աշխարհի վրայ :

«Վարժապետին Աղջիկը» յաջողագոյն քննադատական մըն է տիրող մտայնութիւններու, բարքերու եւ ընկերային կարգուսարքի : Մեղադրական մը բոլոր այն հաստատութիւններուն եւ պայմաններու հասցէին՝ որոնց պատճառաւ կարելի կ'ըլլայ կէս դարի վրայ երկարող ուսուցչական գործունէութեամբ ա՛լ խլեակ դարձած «վարժապետ»ի մը զլանալ ամենատարրական հանգստութիւն մը. որոնցմով՝ ոտնահարուած արդարին ձայնը կը խլացուի եւ տակաւին որոնցմով չարագործներ ու վատասիրտներ կը բարձրացուին փառքի եւ առաքինութիւններու պատուանդանին վրայ :

Վէպը կը կազմէ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը եւ կը կարդացուի յափշտակութեամբ, որովհետեւ Կամսարականի պատմելու ոճը արագ է, յանդուգն փոխաբերութիւններով եւ դիտելու մեծ կարողութեամբ, նոյնիսկ այն էջերուն վրայ՝ ուր Չիլինկիրեանի թարգմանած «Թշուառներ»ու ոճը եւ արտայայտուելու եղանակը կը յիշենք :

«Վարժապետին Աղջիկը» որպէս դեղարուեստական երկ՝ հրատարակութենէն մօտ ութսուն տարիներ ետք ալ կը պահէ իր թարմութիւնն ու այժմէութիւնը. ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս որ թարմ են եւ անմիջական Պարոնեանի մը կամ Զօհրապի մը հեղինակութիւնները : Կամսարական կեանքին կը նայի երիտասարդի մը յստակ, մաքուր աչքերով եւ իր տեսած չարն ու բարին թուղթին կը դրոշմէ նոյնութեամբ, առանց աւելորդ յաւելումներու կամ զեղչերու : Հոն գործ չունին արուեստական չպարն ու քրէմները, որոնցմով յաճախ մեր գրագէտները կը ծածկեն իրենց հերոսներուն դէմքերը : Դիմակներ չկան հոն, այլ մարդիկ կ'երեւին իրենց առօրեայ հոգերով, մտածումներով եւ ներքին կեանքի ամբողջական մերկութեամբ : Եւ թերեւս հեղինակին այս «միամտութիւն»ն իսկ ըլլայ գլխաւոր պատճառներէն մին գրքին վայելած համակրանքին ու հռչակին : Որովհետեւ անով է որ մեր գրականութեան մէջ կը մտնէ նոր շունչ, նոր մօտեցում, կեանքը ընկալելու եւ կեանքին նայելու նոր ու գեղեցիկ կեցուածք :

Թէոդիկի Տարեցոյցին զրկուած ինքնակենսագրական նօթի մը մէջ, Կամսարական 1910ին կը գրէ ի միջի այլոց. «Արփիար զիս «Արեւելք»ին դարձուց, ուր ընդունեց վէպս՝ «Վարժապետին Աղջիկը», առաջին ըէալիսթ վէպը մեր մէջ որ մեծ դղորդ ու շատ փօլէմիք յառաջ բերաւ, ինչ որ անոր արժանիքին ապացոյց պիտի նկատէի եթէ չկարմրէի հիմա անոր անգիտակից միամտութեանց վրայ — 20 տարու էի» :

Որքան համեստութիւն եւ կամաւոր թերգնահատում : Կարմրիլ ստեղծագործութենէ մը ճիշդ այն պատճառաւ՝ որով խնդրոյ առարկայ երկը մեծ է ու թարմ արուեստով լեցուն ...: Մեծ էին մեր նախորդները որպէս արուեստագէտ, բայց մանաւանդ մեծ էին իբրեւ Մարդեր, որոնց ներշնչող օրինակը մեր այս անորոշ եւ անուղի օրերուն որքան առաջնորդող կրնայ ըլլալ մեզի :

Ուրիշ առիթով մը, դարձեալ Թէոդիկի Տարեցոյցին մէջ (1923), ան կը գրէ. «Քառորդ դար մը յետոյ, չեմ գիտեր ի՛նչպէս, կամքի նիգ մը ըրի «Վարժապետին Աղջիկը» կարդալու, հետաքրքրութենէ աւելի քաջութիւն մըն էր ասիկա, զի կը կասկածէի իրաւամբ որ պոռացող թերութիւններ վխտային պատանեկան վէպի մը մէջ որ իմս էր : Կարդացի ու շառագունեցայ արդարեւ, ինչպէս ամէն հեղինակ որ հասուն տարիքի մը, իր առաջին երկը կը վերաքննէ : ... Ըսի թէ շառագունեցայ, բայց անկեղծ ըլլամ, յուզուեցա՛յ նաեւ եղերաբախտ աղջկան պատմութիւնը կարդալով. սնապարծութիւն չկայ զայս ըսելու մէջ, զի հետեւակ վիպասան մը նոյնիսկ կրնայ, բարի դիպուածով մը, աղուոր նիւթի մը վրայ իյնալ, բայց կարող չըլլայ «նիւթ մը բնականօրէն յղանալէ զկնի, զայն իմաստասիրաբար ընդլայնել եւ արուեստապէս կերպարանաւորել» : Ի՞նչպէս, ի՞նչ անլուր միամտութեամբ յանդգներ էի գրել այդպիսի վէպ մը, հակառակ գրական տհասութեանս ու այն քիչ բանին զոր գիտէի կեանքէն. — Անգիտակցութեանս շնորհիւ» :

Արդեօք այդ անգիտակցութեան վերացումն էր, որ, ինչպէս յիշուեցաւ սկիզբը, պատճառ դարձաւ Կամսարականի մասնակի ամլութեան :

Օշականի գրած իր նամակներէն մէկուն մէջ կը շեշտէ. «... Բայց մահուան մօտ երբ աշխարհին ունայնութիւնը ակընթարթի մը մէջ դատեմ՝ գուցէ այդ պահուն ափսոսամ որ հետքս աւելի ուժով չքաշեցի, ակօսը աւելի խոր չպեղեցի ...» :

Հիմա, երբ իր մահէն քառորդ դար է անցեր, այդ ափսոսանքը մե՛րն ալ է նոյն ատեն, բոլոր անոնցը՝ որոնք կը սիրեն Հար Գրականութիւնը, Հար գրագէտն ու Տիգրան Կամսարականի արուեստը : Որովհետեւ իր երկարատեւ լռութեան եւ դժուարահաճութեան պատճառած կորուստը թանկագին է մեզի ու մեր փոքր Գրականութեան համար :

Եւ, վերջացնելու համար, ի՞նչ բան աւելի ճիշդ է ու տեղին քան Օշականի եզրակացութիւնը.

«Ամէնէն քիչ իրաւունքը ունէր «սիրող գրագէտ»ի պատեանին մէջ քաշուելու» :

ԱՐԱ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ

«Սիոն»

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Պերճանքի սէրը, երեւնալու պահանջը, վայելելու մղումը, անսահման սնափառութիւնը կը մղեն գիւղացին լքելու հողը, դիմելու քաղաքները դիւրին շահելու, դիւրին ծախսելու առիթներ գտնելով :

Գիւղերը համայնքներ են, համայնքներն ալ կը բաժնուին թաղերու, որոնք տոհմային կազմակերպութիւն ունին : Տոհմերը հակամարտ են, կ'աշխատին իրարմէ խլելու հող ու ջուր եւ յետոյ պիտի խլեն պաշտօն՝ եթէ առիթը ներկայանայ, աթոռի համար կռիւները սովորական են, ժողովներու մէջ ալ իւրաքանչիւրը պիտի ուզէ նախագահ ըլլալ :

Կան գիւղեր, որոնք զուրկ են նաեւ քահանայէ, վանքերը չունին միաբաններ եւ միաբանութիւն : Հայ երիտասարդութիւնը, բարեպաշտ ժողովուրդի զաւակները կը խուսափին եկեղեցական ասպարէզն ընդգրկելէ : Թեմերն ալ չունին շատ տեղեր թեմակալներ : 1851ին Պոլսոյ մէջ կը բացուի կղերանոց մը, կը հաւաքուին 15-16 վարդապետցուներ, փոքրագոյնը 23 տարեկան, յաջորդ տարին կը փակուի : 1859ին կրկին փորձ Ս. Յակոբի մէջ Պալեանի եւ Տատեանի ծախսերով : Տարի մը վերջ այս ալ կը փակուի՝ հակառակութեամբ Սերվիչենի եւ Գրիգոր Օտեանի :

Ընդարձակ տարածութեան վրայ բազմամարդ քաղաքներ չկան : Քաղաքներու բնակչութեան յաւելումը կը նպաստէ գիւղերու տնտեսութեան բարելաւումին եւ աճումին : Արտագաղթը քաղաքէն՝ կ'ազդէ գիւղերուն տնտեսութեան վրայ, որովհետեւ կը չորնան սպառման աղբիւրները : Գիւղին տնտեսական բարւոքումը, գիւղացիներուն աճումը կը նպաստէ հողերուն գիներուն բարձրացման : Հայը կը գաղթէ, օտարը կուգայ պարապը լեցընելու, ինչպէս Էրզրումի նահանգին մէջ : Սահմանին երկու կողմերը պիտի սկսի քաղաքական հակամարտութիւնը : Պաթում նաւահանգիստը պիտի ըլլայ մրցակից Տրապիզոնի, ճամբային փոփոխութիւնը պատճառ պիտի ըլլայ առեւտուրի նուազման եւ բնակչութեան աղքատութեան :

1828 – 29ին ռուս–թուրք պատերազմին բազմաթիւ Հայեր կորսուեցան, սովամահ եղան, համաճարակի զոհ դացին, եւ վերջապէս սահմանէն անդին անցան : Հայաստանի մէջ թուրք տարրին թիւը աւելցաւ, Կովկասի մէջ Հայերու թիւին համեմատութիւնը շատ քի տարբերութիւն կրեց : Այդ բաւական էր Ռուսին համար, սահմանինմօտ հայ բնակչութիւնը նուազելու էր, անդին կրկնապէս օգտակար տարր մը պիտի ըլլար փոքրամասնութիւն կազմելով եւ կռուան մը ասդին գտնուող տարրին վրայ քաղաքական ազ-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Կովերս արածեցի մինչեւ կէսօր : Կնոջ ըսածին պէս, երբ անասունները ճամբայ ելան դէպի Եփրատ, հետեւեցայ կենդանիներուն : Մեր վրանին մօտէն անցած պահուս, կինը կանչեց եւ կէսօրուան հացս տուաւ : Պզտիկ կտոր մըն էր, տեսակ մը կորեկէ պատրաստուած հաց, ամէն Արաբ այդ հացը կ'ուտէր : Խնդիրն այն էր որ շատ քիչ էր եւ չկշտացայ :

Կովերս խմեցին ջուրը, յետոյ պառկեցան դետեղերքը, քանի մը ժամ ետքը ոտքի ելան եւ սկսան արածել : Անոնք կ'արածէին, ես կը քերուըտկէի : Անոնք փոր կը կշտացնէին, իսկ ես փորս կը քերէի : Ամբողջ ժամանակս այս եղաւ զբաղումս : Երեկոյեան դէմ կովերը ճամբայ ելան դէպի վրանները, ես ալ հետեւեցայ եւ հասնելով մեր բնակավայրը՝ կովերը ախոռ տարի, յետոյ զացի, կրակին քով տեղ գրաւեցի :

Քիչ ետքը, աշը պատրաստ էր : Մէջ – տեղ բերին ապուրը, թասս լեցուցին եւ ես դարձեալ թէյ խմելու ձեւով խմեցի բաժինս :

Բաւական երկար, կրակին առջեւ տաքնալէ ետք՝ գացի պառկելիք տեղս, շարունակելու համար անուշ անուշ քերուիլս :

— Այս ի՞նչ սարսափելի վիճակ է, ըսկըսայ խորհրդածել, ամէն օր անօթի, կէս-օրին՝ կտոր մը հաց, երեկոյին՝ մէկ թաս ապուր, ու գիշերն ալ ոջիլներու հետ կռիւ, առանց քնանալու :

Որոշեցի, պէտք է ուրիշ տեղ մը երթամ ճարելու համար հացս :

Յաջորդ օրը հաց եփելու ժամանակները՝ աչքէ անցուցի թէ դրացիներէն ո՛վ հաց կ'եփէր, ու գացի նստայ՝ «մէրհապա» ըսելով : Երբ հացը պատրաստ էր, ինծի ալ բաժին հանեցին՝ այն պատճառաբանութեամբ թէ «խըսմէթի» վրայ հասած էի : Այսպէս երկու տեղ սովորութիւն ըրի, եւ այնուհետեւ այս երկու տեղերէն ինծի տրուած «խըսմէթով» կը կըշտանայի : Ետքն ալ մեր կծծի կնիկէն կըտոր մը հաց կ'առնէի եւ անօթի չէի մը – նար այլեւս : Չմոռնամ ըսելու թէ «խըսմէթս» կծծի կնկան տուած հացին կրկինը կ'ըլլար :

Ալ գտած էի անօթութեանս վերջ դնելու միջոցը : Կէսօրին, երբ կովերս ջուրը խմելէ ետք կը պառկէին դետեղերքը, ես ալ օգտուելով առիթէն՝ կը նստէի դետինը, օդը տաքցած կ'ըլլայ մասամբ, ու շապիկս հանելով ոջիլ կը կոտրէի : Եւ ամէ՛ն օր այսպէս, կարծես ոջիլ կոտրելու մրցում կը կատարէի : Եւ յաջողեցայ ի վերջոյ քիչ մը քնանալ գիշերները :

Մեր կծծի կնիկը ունէր երկու աղջիկ, մէկը կը կոչուէր Ֆաթմա եւ ամուրի էր : Ամէն գիշեր, մութին մէջ, սիրաբանութիւն կ'ընէր երիտասարդի մը հետ : Մութին մէջէն կը տեսնէի : Միւս աղջիկը, Ալիէ, ամուսնացած էր, բայց ամուսինէն բաժնուած : Շատ կը մօտենար ինծի, բայց միշտ կը խուսափէի, չհասկնալ կը ձեւացնէի : Օր մը ի վերջոյ ըսաւ.

— Դուն ի՞նչ ես, երիտասարդ չե՞ս :

— Այո, բայց շատ տկար եմ, ըսի :

Այսպէս կը քաշկռտէի կեանքս : Երեկոյ մը, կովերուս հետ վրան հասած պահուս՝ տեսայ թէ վրանին շուրջ 50 - 60 ոչխարներ հաւաքուած են :

— Որո՞ւ կը պատկանին այս ոչխարները, հարցուցի :

— Մեր ոչխարներն են, ըսաւ Ալիէ :

Կծծի կնոջ տղան, Ճասիմ, հովիւն էր այս ոչխարներուն : Ամսուան մը ուտելիքը առնելով, հինգ-վեց ժամ հեռու արածելու կը տանի եւ ամիսը մէկ անգամ կը վերադառնայ իրենց վրանը : Քանի մը օր կը մնայ, յետոյ դարձեալ կը մեկնի :

Այդ երեկոյ, Ճասիմ զիս առաւ տարաւ վրաններէն հեռու, իբրեւ թէ պտոյտի :

— Ամօթ չէ՞, Մուսթաֆա, ամէն օր դրացիներէն կ'երթաս հաց կը մուրաս ալա ֆրանկա :

— Ճիշդ է, բայց մայրդ այնքան քիչ հաց կուտայ ինծի, որ չեմ կշտանար, անօթի կը մնամ, ի՞նչ ընեմ :

— Լա՛ւ, ես մօրս պիտի պատուիրեմ որ քեզի հաց տայ կշտանալու չափ :

Արդարեւ, յաջորդ օրը մայրը սովորաբար տուած հացին երեք անգամ աւելիովը հաց տուաւ : Այդ օրը այլեւս չգացի հաց եփողներու մօտ : Բայց այն օրը որ Ճասիմ մեկնեցաւ՝ ամսուան իր պաշարը առած, մայրը դարձեալ քիչ տուաւ հացը առաջուան նման : Ես ալ շարունակեցի սովորութիւնս, գացի «խըսմէթս» առնելու մէկ մէրհապայով :

Օր մը ետքը, երբ կովերս արածելու տարի, տեսայ թէ փոքրիկ հովիւ ընկերներս ինձմէ առաջ հասած էին արօտավայր : Սկսանք զբօսնուլ զանազան խաղերով :

Յանկարծ հեռուէն երեւցան երկու ձիաւոր ժանտարմաներ : Արաբ տղաքը, տեսնելով զանոնք, սկսան պոռալ իրենց ամբողջ ուժով.

— Այստեղ Հայ մը կա՛յ... սարսափեցայ :

— Լռեցէք, լակոտներ, լռեցէք :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(4 Շար.)

դեցութիւն հաստատելով : « Ռուսը զոհ մնաց, որովհետեւ կովկասեան սահմաններու ցեղագրական առաւելութիւն մըն էր իրեն համար, միշտ առիթ պիտի ունենար Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտելու, մանաւանդ որ էջմիածինն ալ սեփականացնելով՝ տէրն էր Հայերու կրօնական մայրաքաղաքին եւ հետեւարար պաշտպանը Հայերուն» : (Էլիզէ Բըքլիւ, Ազի Անթերիէօր, 1884, էջ 338 - 39 : Էնկելհարտ, Բըվիւ Էնթերնասիոնալ տը Տրուա Փիւպլիք, 1883) :

Ռուսիա պիտի հսկէ սահմաններուն վրայ, ուր դարերէ ի վեր ցեղերու, կրօններու, լեզուներու խառնուրդ մը գոյութիւն ունեցած է եւ որուն նմանը կայ ոչ մէկ երկրի մէջ, ոչ մէկ ատեն : Ռուսիա պիտի օգտուի կացութենէն, պիտի խառնէ խառնուրդը : «Քիւրտերն ու Հայերը իրարու մօտիկ ժողովուրդներ են, որոնք ցարական ազդեցութեամբ անհաշտ թշնամիներ եղան, բայց որ լաւագոյն հովիւներ կրնային անտարակոյս մերձենալ» : Այսպէս կը վկայէ Ժընեւի Համալսարանին մարդաբանութեան ուսուցիչ Փիթթան : (Լէ Բոս է լ'Իսթուար, էջ 447) :

Հայկական բարենորոգումներու ջերմ պաշտպան, բայց իր խոստովանութեամբ Երիտասարդ Թուրքերու բարեկամ ռուս հրեայ Մանտելսթամ, պիտի ժխտէ Ռուսիոյ դերը քիւրտ - հայ յարաբերութեանց մէջ, հակամարտութիւնը վերագրելով Համիտին, բայց չի ժխտեր որ Պիթլիսի ռուս հիւպատոսը սերտ յարաբերութիւն կը պահէր քիւրտ պեկերու հետ :

Պոռտոյի Համալսարանին ընկերաբանութեան ուսուցիչ, բազմաթիւ գործերու հեղինակ, Կասթոն Բիշար կը գրէր 1912ին. « Թուրքիա խառնուրդ մըն է իրարու հակառակորդ ցեղային եւ կրօնական համայնքներու, որոնք ենթարկուած են աւելի ուժեղ եւ աւելի զինուած համայնքի մը : Հին բեժիմը դեռ չէ անհետացած, իւրաքանչիւրը կը պայքարի իր գոյութեան համար : Կան հայ գրիգորեաններ, հայ կաթոլիկներ, մարոնիթներ, քաղդէացիներ, քիւրտեր, Տիւրդիներ, Եզիտիներ, Գըզըլպաշներ : Ասոնցմէ ամէնէն ուժեղը մահմետական համայնքն է, որ կրօնական, տնտեսական եւ իրաւական է : Հողամասը ծածկուած է վաղըֆներով, իր բարոյական եւ նիւթական դիրքը բաղդատելի է Միջին դարու կաթոլիկ եկեղեցիին հետ : Յետոյ կուգայ պետութիւնը, որ նոյնացած է սուլթանին կայսրութեան հետ՝ միացած արհեստակցական միութեանց, որ դեռ կը մնան : Թուրք միութիւնը հետզհետէ տեղի կուտայ հայ եւ յոյն մրցակցութեան առջեւ : Նոր Թուրքիան կը տարբերի սերայէն, կրօնական համայնքէն, ցեղային համայնքներէ » :

Ընկերաբանը կը հաստատէ համայնքներու գոյութիւնը, հակամարտութիւնները, մահմետական համայնքին զինուորական ուժով համայնքներու միջեւ խաղաղութեան պահպանումը : Տիրող տարրը բանակած է, հաստատուած չէ հողին, չէ կրցած զանգել այլազան տարրերը, թոյլատրած է համայնքներու կազմութիւնը, օգտուած է հակամարտութիւններէ իշխանութիւնը պահելու համար, համայնքներն ալ շահերու գիտակցութենէ զուրկ են եւ ընկերային գործակցութենէ շատ հեռու՝ նոյն հողամասին վրայ, աշխարհագրական նոյն պայմաններու տակ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Ասկէ մօտաւորապէս ութ տարի առաջ, Կանտի եւ Պրիւսէլի մէջ արժանաւորապէս տօնուեցաւ, մեր նահատակ գրագէտ Դանիէլ Վարուժանի յիշատակը :

Շնորհիւ կազմակերպիչ յանձնախումբին կատարած լուրջ եւ գնահատելի աշխատանքին ու մշակած յայտագրին, ոչ միայն Հայութիւնը զանգուածօրէն մասնակցեցաւ, այլեւ տեղւոյն համալսարաններու փրոֆէսէօրներ, քաղաքական, զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ :

Ֆրանսայի մէջ Դ. Վարուժանի յիշատակը համագաղութային ձեւով յարգելու պարտականութիւնը առաջին անգամ վիճակուեցաւ Լիոնի հայ գաղութին — պատիւ իրեն այս նախաձեռնութեան համար :

Արդարեւ, Լիոնի Ազգ. Միութեան հրաւէրով եւ անոր հովանաւորութեան տակ կազմուեցաւ «գործադիր յանձնախումբ» մը, որուն մաս կը կազմեն բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները : Ամէն մասնակցող անդամ, գործի լծուած է, կատարելու համար իր վրայ դրուած պարտականութիւնը : Ստեղծուած է համատարած ազնիւ եւ աշխոյժ շարժում մը գաղութին մէջ, որպէսզի, Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը իրապէս ունենայ, հայկական մեծարժէք հանդիսութեան մը վայելքը, որ տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի մեծ եւ շքեղ Սալ Ռամոյի մէջ :

Լիոնի մէջ կատարուելիք այս հանդիսութեան յայտագիրն ալ ինքնին կը ներկայացնէ, արտակարգ, լուրջ եւ խնամուած բաժին մը :

Փարիզէն « Սօսի » պարախումբը, «Ափրիկեան քառեակը», Ա. Գմբէթեան, իրենց պարերով, երգերով ու հատընտիր արտասանութիւններով, պիտի դան կազմելու հանդէսին կուռ եւ արժէքաւոր մասը :

Ֆրանսական պատկերասփիւռի դերակատարներ եւս պիտի ներկայացնեն, Վարուժանի գրուածքներէն, Ֆրանսերէնի թարգմանուած քերթուածներ, կենդանի պատկերներով : Վահէ Կօտէլ եւ Լիւք-Անտրէ Մարսէլ իրենց բանախօսութեամբ պիտի ներկայացնեն Վարուժանի տաղանդը : Այլ խօսքով, այս Կիրակին պիտի դառնայ, հայ գեղարուեստի եւ գրականութեան բոլորանուէր օր մը, որմէ, պիտի ունենանք անտարակոյս անմոռանալի յիշատակ մը :

Յոյս ունինք որ, Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը երբեք պիտի չուզէ զրկուիլ, այս բացառիկ եւ արտասովոր կերպով պատրաստուած հազուադէպ հանդիսութենէ մը, խոր տպաւորութիւն թողլով ներկայ օտար հիւրերուն մօտ :

Նոյն տօնակատարութիւնը, քիչ փոփոխութեամբ, տեղի պիտի ունենայ նաեւ 12 Մարտ, 1966, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9-ին Վիէն, Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ, հովանաւորութեամբ նորընտիր Ազգ. Միութեան :

Ինչպէս Լիոնի, նոյնպէս Վիէնի կազմակերպիչներուն գլխաւոր նպատակն է, ոչ միայն յարգանքի բաժին մը բերել մեր նահատակ Դ. Վարուժանի, — հերթաբար պիտի յիշատակուին նաեւ գրական ասպարէզին նուիրուած եւ նահատակուած այլ շատ գրագէտներ, — այլեւ նոյն համեմատութեամբ ծանօթացնել օտարներուն, մեր մշակոյթը, եւ անոր նուիրուող հոյլը : Հրաւիրուած են օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ (ԽՄԲ. — Մարսէյլցիք ծրագրած էին Ահարոնեանի ծընընդեան հարիւրամեակը տօնել այս տարի, Փետրուարի սկիզբը, ի՞նչ եղաւ, ինչո՞ւ լուռ կը մնան) :

×

Ուշադրութեան պարագայ մը կ'ուզենք յանձնել Լիոնահայութեան առ հասարակ, իսկ ծնողաց յատկապէս : Փարիզէն պատկերասփիւռի պաշտօնեաներ Լիոն պիտի ժամանեն, Հինգշաբթի առաւօտ, ֆիլմէ ընելու «Հայկազեան» վարժարանի Հինգշաբթի օրուան հայերէն դասընթացքներուն աշակերտները հաւաքելու գործողութիւնը, նուագի, պարի դասաւանդութիւնները, աշակերտներուն կէսօրուան ճաշի պահը, չափահասներու դիշերային դասընթացքի պահը, Կրթ. Մարմնոյ եւ Դ. Վարուժանի «գործադիր յանձնախումբին» խառն ժողովները, Ուրբաթ երեկոյ Ազգ. Միութեան ժողովը, եւ ի վերջոյ Կիրակի օր Դ. Վարուժանի հանդիսութիւնը, ցուցադրելու համար յառաջիկայ, պատկերասփիւռով :

Նկատի ունենալով ձեռնարկին կարեւորութիւնը պիտի յանձնարարէինք ծնողաց, որ իրենց զաւակները Հինգշաբթի առտու պատրաստ եւ մաքուր պահեն, կանոնաւորութեամբ յանձնելու հաւաքիչին, որուն պիտի ընկերանայ Գամերաման, ֆիլմէ ընելու համար : Ըլլալ ճշդապահ մանաւանդ, ժամանակ չկորսնցնելու համար :

× Առ ի գիտութիւն, կը յայտնենք որ, յառաջիկայ Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հայ նահատակաց յիշատակին համար, հայ Առաք. եւ հայ կաթոլիկէ եկեղեցիներու մէջ, ինչպէս հայ Աւետ. եկեղեցին իր քարոզին նիւթը պիտի ընէ զայն : Կը հրաւիրուի Լիոնի հայ գաղութը մասնակցելու այս կրօնական արարողութեանց : Այս արարողութիւնները եւս ֆիլմի պիտի առնուին :

ՀՐԱՆԴ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ

Հայաստանի արդիւնաբերութեան, յատկապէս օտար երկիրներ առաքուող ապրանքներուն մէջ մեծ է ընդհանրապէս մեքենաներու, մասնաւորապէս ելեկտրական գործիքներու տեսակատար կշիռը : Դեռ երկու տարի առաջ արտադրութեան այդ տեսակը կը կազմէր Հայաստանի արտահանած ապրանքներուն գրեթէ կէսը : Երեւանի կայարանէն Խորհ. Միութեան զանազան շրջանները, ինչպէս նաեւ այլ եւ այլ երկիրներ մեքենաներ կը զըրկուին գրեթէ ամէն օր : Հայ բանուորներուն շինած եւ ճարտարագէտներուն յղացած ու պատրաստած ելեկտրական մեքենաներ կ'ուղարկուին Եդիպտոս, Իրաք, Սուրիա, Եմէն եւ ուրիշ երկիրներ : Կարելի է անվարան ըսել, որ ուրիշ երկիրներու հետ Հայաստանի առեւտրական կապերուն շարունակական ընդլայնումը կապուած է արդիւնաբերութեան այս ճիւղին հետ :

Սնունդի եւ թեթեւ արդիւնաբերութենէն ետք, մեքենաշինութիւնը Հայաստանի տնտեսութեան ամէնէն կարեւոր ճիւղն է : Հետաքրքրութեան համար յիշենք, որ բընակչութեան համեմատութեան չափով, մեքենաշինութեան մէջ Հայաստան առաջին տեղը կը գրաւէ ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ :

Յաճախ իրաւամբ կ'ըսուի, թէ Հայաստան ելեկտրական շարժիչներու արտադրութեան երկիր է :

Արդարեւ հայրենի գործարաններուն մէջ կը շինուին զօրաւոր, չափէն աւելի զօրաւոր, ինչպէս նաեւ շատ փոք կարողութիւն ունեցող ելեկտրաշարժիչներ : Առաջին երկու տեսակէտները կ'օգտագործուին մեծ ջերմելեկտրակայաններու մէջ : Միջին եւ փոքր տարողութիւն ունեցողները կ'օգտագործուին զանազան ճիւղերու մէջ (բժշկական, կենցաղային եւ այլն) :

Արտադրուած ելեկտրական մեքենաներուն ամէնէն զօրաւորը շարժական ելեկտրակայաններն են, որոնք հնարաւորութիւն կ'ընծայեն որեւէ վայրի մը մէջ արտադրական կամ կենցաղային պէտքերու համար հայթայթել անհրաժեշտ ելեկտրուժը :

1965ին Երեւանի գործարանը արտադրեց քսան հազար շարժական ելեկտրակայան : Վերջին տասը տարիներուն, այսինքն՝ 1955ի համեմատութեամբ, այդ մեքենաներուն արտադրութիւնը աւելի քան կրկնապատկուած է :

Մ. Բ.

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մանկամարդ կինը երբ ձեռնոցները հանեց, մատներուն վրայի թանկագին մատնիները եւ դաստակին վրայի գեղեցիկ ապարանջանը երեւան ելան :

Բայց ձեռնոցները հանած միջոցին, պարտաւորուած ըլլալով շնիկին կապը ձեռքէն ձգել, անօթի կենդանին սեղանին վրայ ցատկեց եւ հոն ուտելիք գտած չըլլալով քովի սեղանը ցատկեց, ուր սկսաւ քիթը պնակներուն քսքռտել :

— Պիկուտի, Պիկուտի, դարշելի արարած, հոս եկուր, հոս եկուր, հիմա կը սատկեցնեմ քեզ, գոչեց :

Ապա, քովի պարոնին դառնալով աւելցուց.

— Ներողութիւն, պարոն, ներողութիւն :

Եւ շունը քովի սեղանին վրայէն առաւ :

— Հոգ չէ, տիկին, բան մը չէ, ըսաւ կնամոլ պարոնը քաղաքավարական շեշտով մը :

Եւ գրպանէն թաշկինակ մը հանելով սկսաւ բաճկոնին թեւին վրայի քանի մը կաթիլ իւղը մաքրել :

— Ոհ, ներողութիւն, պարոն, կեցէք որ ես մաքրեմ, միջամտեց մանկամարդ կինը ձեռքի թաշկինակովը շունին ձգած արատները մաքրել փորձելով :

— Ոչ, տիկին, ոչ, հոգ մի ընէք, բան մը չէ, ջուրի կաթիլ է, հիմա կը չորնայ ... ըսաւ կնամոլը աչքը մանկամարդուհիին դէմքէն չզատելով :

Բարեկամութիւնը սկսած էր եւ սկսան իրարու հետ խօսակցիլ :

— Փարիզցի՞ էք, տիկին, հարցուց պարոնը :

— Այո, պարոն, Մօնմարթրէն ... :

— Շատոնց է Պիսքրա եկած էք ... :

— Այսօր եկայ, պարոն ..., ժամը վեցի շոգեկառքովը ... : Փարք պանդոկը իջած եմ ... :

Այս միջոցին սպասաւորը ճաշը բերաւ :

— Իսկ դո՞ւք, պարոն, դուք ո՞ւրտեղացի էք :

— Ալզասցի, տիկին :

— Ոհ, շատ դոհ եմ ... ուրեմն կրնանք իրարու հայրենակից համարուիլ ... : Գիտէ՞ք, ես էրիկ մարդոց օձիքին փակող կիներէն չեմ ... բայց անոնց ընկերակցութենէն շատ կ'ախորժիմ ... :

Անուննիդ ի՞նչ է, տիկին :

— Լուիզէթ Պռօշիւ ... :

— Ուրեմն, տիկին Լուիզէթ, ձեր կենացը ... :

Այս ըսելով, ալզասցի պարոնը առջեւի փրփրուկ գինիին գաւաթը շրթունքներուն մօտեցուց :

— Ձեր ալ կենացը ..., պարոն ..., պարոն ...

— Ֆէլիքս ...

— Վա՞յ, անուննիդ Ֆէլի՞քս է ... :

— Այո ..., սիրելի տիկին :

— Ոհ, ինչ դիպուած, ինչ դառն յիշաշատակ ... :

Այս ըսելով, մանկամարդ կինը խոր մտածմունքի մը մէջ ինկաւ ... : Իր դէմքը, որ մինչեւ այն ատենը ուրախ կ'երեւէր, մէկէն ի մէկ մելամաղձոտութիւն մը ստացաւ :

— Ի՞նչ եղաք, տիկին ... : Արդեօք ...

— Ոհ, այդ անցեալը մի յիշեցնէք ինծի, պարոն ... շատ դառն է ... :

— Խեղճ կին, մռլտաց ալզասցին :

— Ֆէլիքս անունով մէկը կը սիրէի ...

— Եւ յետո՞յ ... :

— Թշուառականը ... :

— Ձեզ լքե՞ց ... :

— Բայց աւելի լաւ է որ այդ դառն յիշատակները չքրքրենք, պարոն :

— Ուրեմն գաւաթ մը գինի կը խմէ՞ք, տիկին :

— Ատկէ ուրիշ մոռացման դեղ չկայ, պարոն : Չեմ մերժեր ... :

Եւ երկուքը մէկէն գաւաթնին պարպեցին : Այսպէս, քանի մը գաւաթ իրարու ետեւէ ճնկելէ ետք, երկուքն ալ կենդանութիւն ստացան :

Ֆէլիքս սկսաւ թեթեւսօլիկնալ :

— Չթացիկնանք, Ֆէլիքս, ամէնքը մեզ կը դիտեն, դիտել տուաւ Լուիզէթ : Առ սա գաւաթը :

— Դուն ալ կը ճնկե՞ս : Գաւաթ մըն ալ դուն պարպէ :

Դարձեալ գաւաթները պարպուեցան :

— Ախ, Լուիզէթ, մրմնջեց Ֆէլիքս հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած :

— Ի՞նչ կայ ... :

— Սիրտս ... պիտի ... բանամ ...

— Բաց ... եթէ ինծի քառասուն ձիու ուժով ինքնաշարժ մը նուիրելու միտք ունիս ... :

— Կը սիրեմ քեզ ... :

— « Ֆօրտ» չեմ ուզեր ... «Էսէքս» կամ ...

— Կը պաշտեմ ... :

— Յարմարեցա՞նք ... :

— Կուռքս ես դուն ... :

— Ուրեմն երթանք ... :

— Ինչպէս որ կ'ուզես ... : Սպասաւոր, հաշիւնիս բեր ... :

Այս ըսելով, կնամոլ գինովը ձեռքը բաճկոնին ներսի գրպանը տարաւ ուրկէ խոշոր թղթապանակ մը քաշեց :

Մանկամարդ կինը աչքերը չորս բանալով սկսաւ թղթապանակին պարունակութիւնը քննել :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Սեւբանի մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆր. Այրի Տիկին Պերճ Զիլինկիրեանէ Անդրամէդ Իզմիրլիեանի յիշատակին :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Յիշատակը
Կ'ոգեկոչուի
Վիէնի Մէջ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, *Թէաթր Միւնիսիփալի* մէջ :

Կազմակերպութեան եւ գեղարուեստական բաժնի մանրամասնութեանց համար տե՛ս Լիոնի աղբը :

Տոմսերը ապահովել Ազգ. Միութեան անդամներու մօտ եւ Թէաթր Միւնիսիփալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի, Ս. Թագէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ չրջանիս երկու սեռէ Թաղեցիները, Կիրակի 13 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, չատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգ : Այս Թուականին մեծամասնութիւն չկազմուած պարագային, յաջորդ Կիրակի (20 Մարտ) ներկաներուն Թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն կը համարուի :

GALERIE YVETTE MORIN
83, Rue du Bac (Métro Bac)

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մարտ 9էն 29

Բաց է ամէն օր ժամը 13·30էն 19, բացի Կիրակիէն

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՑՑ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ընթացքին ամէն Հինգշաբթի երեկոներ ժամը 7ին տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ կարգի. —

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցի.— ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ երեկոներ :

Ալֆորվիլի Ս. Յովս Պետրոս եկեղեցի. — ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ :

Առնուվիլ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցի. — ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ :

×

Ամէն Շաբաթ երեկոներ ժամը 4ին կը կատարուի Կիրակամուտի արարողութիւն :

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ միութիւններուն, որ ազէտի իրենց պզտիկ նիւթական օժանդակութիւնը բերեն այս ազգօգուտ չինարարութեան որ պիտի ծառայէ նոր սերունդին: Մինչեւ այսօր սրտակից հայրենակիցներու տուած լումաներով չէնքին վերան գոցուած է, բայց կը պակսի նիւթական աջակցութիւնը որպէսզի ապահովուին դուռները եւ պատուհանները եւն. :

Դրամի առաքումը ղրկել հետեւեալ հասցէներով Աշոկ Աղէկեան Րիւ Տըլաշէն Շարվիէօ) 38 Իզէր :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս կիրակի ժամը 14·30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայինիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիները են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 11) ժամը 21ին, ընկ. Վարդգէս Տակառեանի բնակարանը՝ 15 Րիւ տիւ Փէռ (մեթրօ Ռէօմիւռ) Գ. յարկ: Պարապուրիչ ներկայութիւն :

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերք. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովարական հաւաքաւին :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. եւ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԿՐՔՆՈՊԼԸ.— Լանսէյլի եւ Րընաժի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ Մարտ 26ին ժամը 17,30ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Կանոնագրի Թիւ 5 յօդուածին համաձայն, վարչութեան մէկ երրորդը նորոդելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 11ին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն:

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները, որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտիի, Մոռեան Օթէլի մէջ:

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մաղընոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական գուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

×

Մայիս 28ը վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Ճաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Մարտ 12) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալֆորվիլի հաղաքապետարանի սրահը (Ռիւ Վոլթէր)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

MARC ARYAN

Auteur-compositeur-créateur de « Katy »

Le jeune espoir de la Chanson : HAIRA-BEDIAN

Trio folklorique arménien : SANOVA

Groupe de danseurs : CAUCASE d'Alfortville

ՆՈՒԱԳԱԽՕՒՄԲ

BLACK AND WHITE

Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿ

Կիրակի ((13 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Սալ Ռամօի մէջ, Rue Hip.-Flandrin, Pl. Terreaux

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ յարաւուաւնութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ բաղկացած գործադիր յանձնախումբի »

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին

Որուն կը մասնակցին 25 հոգինոց « ՍՕՍԻ » պարախումբը

(Տիկին Յասմիկ Քիւրքճեանի)

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի խառեակը (երգերով), ԱՐՏԱՇԵՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ հատուածիր արտասանութիւններով :

Ինչպէս նաեւ ձայն-պատկերասփիւռէն

DENISE BRIDET, PIERRE CASARI, JEAN MARIGNY, IVAN ROUSSET

Նուագի ղեկավար ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ, գեղ. բաժնի պատասխանատու ԺԱՆ ՍԱԼՎԵԱՆ

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք տոմսերը, որոնք կը գտնուին.— Ազգ. Միութեան գրասենեակը, Հեռ. 60-47-18 եւ 60 22 36:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմիս
Առաջնորդ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆի

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ

Յօտնակ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ Ընկեր ՇԱՆԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Երգ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ

Արտասանութիւն Ընկ. ՍԵԴԱ ԹԻԹԹԻԼԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ :

Թատերական ներկայացում Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ
« ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՅՈՒՆ »

Նուագ եւ հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է

Գին 4 ֆրանք

Ա. Զ Դ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ յարգոյ հասարակութեան թէ ասկէ ետք, պատգաղրութեան, կնունքի, Թաղման եւ հոգեհանդիստի արձանագրութեանց համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին. Պ. Վահրամ Մխիթիքի, 28 Ավընիւ տը լա Ֆիկոն, Պօմոն, իսկ Հինգշաբթի օրերը՝ եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒԻ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ԻՐԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՐԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ ,

Դիմեցէ՛ք փորձագէտի մը որ իր ձեռնհասութիւնն ու փորձառութիւնը կը դնէ ձեր տրամադրութեան տակ

ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ
ՄԻ՛ ՈՒՇԱՆԱՔ
ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԻ՛ ՍՊԱՍԷՔ

ԴԻՄԵՑԷ՛Ք

R. ROUJANSKI
Conseiller Juridique et Fiscal
4, Avenue de Clichy — PARIS (18e)
Tél. : 387-18-23
Sur rendez-vous

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵԻ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէն օրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴԱՅԻՔ - ԼՈՒՍՈՂՅԻՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հաց ցէխով, (մի գործածէք Յառաջի չէք փոսթալը, վճարեցէք մանտաքարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք դրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՄԱՐՏ

VENDREDI 11 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ՆԻՒ 10557 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.557

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՛Չ ՄԷԿ ԱՐԴԱՐԱՑՈՒՄ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առաջ բերած ընդհանուր խանդավառութիւնը հիասթափութեան վերածուեցաւ, երբ Սիլվա Կապուտիկեան ահազանգ հնչեցուց մամուլի էջերէն՝ մատնանշելով Հայաստանէն դէպի օտար երկիրներ արտագաղթի հոսանքը, որ կը սպառնայ համաճարակի հանգամանք ստանալ, դառնալով ազգային աղէտ մը, իսկական ողբերգութիւն մը :

1946ին եւ 1947ին Հայաստան ներգաղթողները գիտէին, որ կ՚երթային փոքրիկ ու աղքատ երկիր մը, ուր չկային հանգստաւէտ պայմաններ : Կ՚երթային իրենց մկաններուն աջակցութիւնը տանելու շինարարական աշխատանքներուն : Իրենց բաժնինն ունենալու երկրի վերելքին ու բարգաւաճման համար կատարուած ձեռնարկներուն մէջ :

Ներգաղթի գործակալները, «Հայաստանասէր» մամուլը եւ բոլշեւիկներու արտասահմանեան մունետիկները շատ փայլուն գոյներով ներկայացուցած էին Հայաստանը, բանաստեղծութիւնը չփոթելով իրականութեան հետ եւ խաբեպատիր խոստումներ շռայլելով :

Հայ ժողովուրդը տասնեւիններորդ դարէն սկսեալ երգած է « Հայաստան երկիր դրախտավայր» : Ու հայրենասիրաբար հաւատացած է, որ Աստուածաշունչի դրախտը կը գտնուէր Արարատի ստորոտը, հոն՝ ուր մեր պապերը հաստատեր էին Հայուն հայրենիքը :

Դառն իրականութիւնը շուտով կուգար հիասթափելու այն իսկապէս անկեղծ հայրենասէրները, որոնք երազեր էին թէ կ՚երթային երկրային դրախտը՝ վերջնական ու մնայուն բոյն հաստատելու համար այնտեղ :

Զբօսաշրջիկները դառնութեամբ կը պատմէին թէ Հայաստանի սահմանները կը սկսէին հոն, ուր կը վերջանային Վրաստանի դալարագեղ անտառներն ու կանաչաւէտ դաշտերը :

Ժայռ ու քար, խոպան հողեր, անջրդի դաշտեր բաժին էին ինկեր Հայութեան :

Փարիզէն իբրեւ ուխտաւոր Հայաստան գացող հայրենակից մը օր մը սրտցաւօրէն կը հարցնէ Աւետիք Իսահակեանի .

— Ա՞յս է մեր երգած «Երկիր դրախտավայրը» :

= Եթէ այսպէս չլինէր, մեզ կըտայի՞ն ... կ՚ըլլայ բանաստեղծին պատասխանը :

Ահա՛ այդ խոպան հողերը, անջրդի դաշտերը իրենց եղունգներով փորելով, քարէն հաց հանելով է, որ կ՚ապրին Հայաստանի մեր հայրենակիցները, գլուխ ծռելով խորթ վարչաձեւի դաժան պայմաններուն, յանուն հայրենիքի :

Ներգաղթողներուն նախապէս պէտք է բացատրուէր դառն իրականութիւնը :

Ինչո՞ւ կը հեռանան Հայաստանէն, շուրջ երկու տասնեակ տարիներ այնտեղ ապրելէ վերջ :

Սիլվա Կապուտիկեան չ՚ուզեր խորացընել այս տխուր երեւոյթին իսկական պատճառները : Շահամոլութիւն կը վերագրէ արտագաղթի դիմողներուն : Չուզեր վերլուծել անոնց հոգեկան վիճակը : Պատասխանատուութեան բաժին մը չուզեր հանել տիրող վարչաձեւին, իշխանութիւնը իրենց ձեռքին մէջ պահող վարիչներուն, որոնք չեն կրցած սիրաշահիլ զանոնք :

Հապա՞ Հայաստանի բնիկներու վերաբերումը եկուորներու հանդէպ :

Կը պատմեն թէ առաջին աշխարհամարտի դժնդակ օրերուն, երբ Վասպուրականէն եւ հայկական միւս շրջաններէն, Թուրքերու հալածանքներէն փախչող գաղթականներ ապաստան կը փնտռէին կովկասեան Հայաստանի մէջ, տեղացիները խորթ աչքով կը նային եղեր անոնց :

— Հա՞յ ես թէ «գաղթական», կը հարցընեն եղեր :

Այս երեւոյթը յատուկ չէ միայն Հայաստանին : Իրաքի մէջ եւս տեղացիները նոյն վանողական վերաբերումը ցոյց տուեր են Վանէն Միջագետք ապաստանող Հայերուն հանդէպ :

Փարիզի հին գաղութի ջոջերն ալ ատեն մը կը դժկամակէին իրենց աթոռները զիջել Իզմիրի աղէտէն վերջ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը խուժող գաղթականներուն :

Կ՚ըսեն թէ Հայաստան ներգաղթողները « աղբար » մակդիրով կը զատորոշուին եղեր տեղացիներէն : Արհամարհական այս վերաբերումը արդարանալի չէ անշուշտ այնքան տարիներ վերջ :

Սակայն նման նկատումներ պէտք չէ դեր խաղան ներգաղթող Հայերու Հայաստանէն դուրս ելլելու որոշումին մէջ :

Մենք երբեք չենք արդարացներ հայրենադարձներու արտագաղթը, ինչ մեղմացուցիչ պարագաներ ալ ունեցած ըլլան անոնք :

Հայութեան ապագան, հայկական դատի լուծումը կը պահանջեն, որ Հայաստան աճի ու զարգանայ բնակչութեամբ, մշակոյթով եւ ամէն ինչով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԷՆ, ԲԱՅՑ ՉԻ ԽԶԵՐ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդի վաղորդայնին տեղեկատուութեան նախարարը պարզած է քանի մը բառով, Քուվ տը Միւրվիլի զեկուցումը : «Արտաքին նախարարը պարզեց դիւանագիտական գործունէութիւնը որ եղած է կամ կը պատրաստուի Ատլանտեան Ուխտէն ներս եւ որ հետեւանքն է Ֆրանսական քաղաքականութեան, այն ձեւով որ բացատրուած է բազմաթիւ դիմումներով եւ հրապարակային ելոյթներով, գլխաւորաբար Փետրուար 21ի մամուլի ասուլիսով : Ֆրանսա չուզեր օգտագործել 1949 Ապրիլ չորսի համաձայնագրին տրամադրութիւնը, որ թոյլ կուտայ խզումը հռչակել 1969էն սկսեալ (13րդ յօդուած որ կարելիութիւնը կը ստեղծէ խզումը նախապէս լուր տալէ ետք) : Ատլանտեան զինակցութիւնը կը շարունակուի ուրեմն, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի : Սակայն, նկատի առնելով որ ոչ մէկ օգտակար վիճաբանութիւն կրնայ ստեղծուիլ, Ատլանտեան Ուխտի բարեփոխման շուրջ, Ֆրանսա անհրաժեշտ կը նկատէ իրեն համար ձեռք առնել այն միջոցները զորս կենսական են, տրուած ըլլալով միաժամանակ միջազգային կացութիւնը եւ իր փափաքը իր ամբողջական գերիշխանութիւնը վերահաստատելու իր հողամասին վրայ : Ասիկա կը վերաբերի Ֆրանսական ուժերու մասնակցութեան ՕԹԱՆի հրամանատարութեան եւ ազգային հողին վրայ դաշնակից սպասարկութեանց եւ ուժերու մշտական ներկայութեան : Զօր. տը Կոլ, Մարտ 7ին նամակ մը զրկած է Միացեալ Նահանգներու նախագահին, նամակներ զրկուած են նաեւ այս միջոցներուն շահակից կառավարութեանց պետերուն : Պ. Քուվ տը Միւրվիլ յանձնած է դաշնակցային Գերմանիոյ դեսպանին, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ դեսպաններուն : Կառավարութիւնը պատրաստ է բոլոր օգտակար վիճաբանութիւններու մասնակցելու դաշնակից կառավարութեանց հետ, այս միջոցներուն գործնական հետեւանքներու մասին» : Տեղեկատուութեան նախարարը աւելցուցած է.— « Անշուշտ, ձայները պիտի գտնուին որոնք մեղադրեն մեզի թէ, նախագահական ընտրութեան պատճառով, աւելի կանուխ չտուինք այս որոշումը կամ զայն կուտանք հիմա, Մոսկուա ճամբորդութեան պատճառով : Բայց ասիկա ծիծաղելի է : Իրականին մէջ, տրուած որոշումները պայմաններու բերմամբ չեն այլ կուգան իրենց ատենին եւ ժամուն » :

Իտես Ֆրանսայի բռնած դիրքին, Անգլիա չուզեր ծանր բնոյթ տալ տագնապին : Կարծիքն այն է թէ Ատլանտեան Ուխտը կը շարունակուի Ֆրանսայի հետ կամ առանց Ֆրանսայի : Արդիական դաշնակցութիւն մը միայն ձուլուած սկզբունքին վրայ կրնայ նկատի առնուիլ, ինչ որ փաստուեցաւ արդէն անցեալ պատերազմին : Այս սկզբունքը, 12 տարի է, նոր իմաստ ստացաւ, այն չափով որ ծառայեց Գերմանիոյ վերազինման, սահմանափակելով վտանգները :

Նիւ Եորք Թայմզի համար, «Զօրավարը ազատ կ՚ուզէ ըլլալ այլ կապեր հաստատելու համար» : Յօդուածին խորագիրն է « Զօր. տը Կոլի ապահարզանի արարքը », թերթը կը գրէ թէ տը Կոլ շահեկան նամակ մը գրած է Ճոնսընի, կ՚ուզէ շարունակել իր հին սէրը Միացեալ Նահանգներու հետ ու միաժամանակ ՕԹԱՆի հետ ամուսնալուծումը հռչակել : Ճիշդ Ֆրանսական թելադրանք է : Զօրավարը չըսեր թէ ամէն բան վերջացած է, բայց ազատ կ՚ուզէ ըլլալ : Շատ նպաստաւոր չէ այս ձեւը Ընքլը Սամին համար : Կիցերով չի քշուիր Ֆրանսայի տունէն, բայց իրեն կ՚ըսուի որ մեկնի կամ Զօր. տը Կոլի հրամանատարութեան ներքեւ անցնի » :

Պոնի մէջ տարակարծութիւններ կան կառավարական շրջանակներէն ներս, բայց Գերմանիա հաւատարմօրէն կը հետեւի ամերիկեան ուղեգիծին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Փարիզ ժամանեց, ուր հրաւիրուած է իբրեւ դրադէտ : Յայտարարեց այս առթիւ թէ պիտի հանդիպի տը Կոլին, բայց այդ տեսակցութիւնը զուտ անձնական բնոյթ պիտի ունենայ : Իր զանազան ընդունելութիւններէն մէկու ընթացքին, « Ֆրանսա – Գերմանիա » ընկերութեան գրական մրցանակը պիտի յանձնէ Փրոֆ. Շառլ Տէտէեանի «Վիքթոր Հիւկօ եւ Գերմանիա» դիրքին համար :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, Ֆիտէլ Քասթրօ վերջին պահուն միջամտած է այն դատավարութեան, որ կը կատարուէր իրեն դէմ սպանութեան փորձ մը ձեռնարկողներուն դէմ եւ ուզած որ մահապատիժ չտրուի : Ընդհ. դատախազը ստիպուած եղած է ետ առնել իր պատժական առաջարկը եւ երեսուն տարուան բանտարկութիւն առաջարկել :

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ պայթում մը տեղի ունեցած եւ մասամբ քանդած է բրիտանացի Նելսըն ծովակալին արձանը, որ կանգնած է քաղաքին կեդրոնը : Ոստիկանութիւնը կը խորհի թէ «Իրլանտական Հանրապետական Բանակ» անունով ծանօթ, գաղտնի կազմակերպութեան գործն է : Արձանը բարձրացած էր ազգային հանդանակութեամբ 1809ին, Թրաֆալկարի յաղթականին մահէն երեք տարի ետք :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ շարժում մը կը սկսի Ֆրանսայի մէջ յառաջիկայ Շաբաթ : Կառավարութեան որոշած յաւելումները.— Օթօպիւս եւ մեթրոյի պաշտօնեայ՝ 5 առ հարիւր, ածուխ եւ երկաթուղի՝ 4,90 առ հարիւր, ելեկտրականութիւն՝ 4,85 առ հարիւր — գոհացում չեն տար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՔԱՆԱԿԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

—*—

Ֆրանսայի մէջ ամերիկեան ուժերու թիւը կը հասնի 26 հազար զինուորականի եւ 1300 քաղաքացիի, որոնք, իրենց ընտանիքներով կը հասնին շուրջ 65 հազարի : 16·000 Ֆրանսացի քաղաքացիներ կ՚աշխատին ամերիկեան խարիսխներու մէջ, որոնք հետեւեալ ձեւով կը բաժնուին.

ՕԴՈՒԺ.— Ամերիկեան եօթը խարիսխներէն չորսը կարեւոր են :

Շաթօրու (Էնտը).— Կեդրոնատեղի 322րդ զօրաբաժնի եւ Եւրոպայի ու Միջին – Արեւելքի ծանր փոխադրական օդանաւորդութեան :

ԷՎՐԷՕ (Էօր).— Վարչական կեդրոնատեղի եւ փոխադրական օդանաւերու նորոգութեան կայան :

Թուլ – Ռոզիէր (Մէօրթ – է – Մօզէլ). — Կեդրոնատեղի թաքթիք ճանաչումի երեք գումարտակներու (որոնցմէ երկուքը օժտուած են Ֆանթօմներով) :

Լան (Էն).— Ուր կը մնայ թաքթիք ճանաչումի եւ լուսանկարչական Էֆ – 101 օդանաւերու գումարտակ մը :

Տրէոյի մէջ (Էօր – է Լուար) կը գտնուի Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի ամերիկացի պաշտօնեաներու զաւակներուն համար վարժարան մը (Հայ – Սքուլ) :

Հետեւեալ չորս խարիսխները, — Շօմոն (Հօթ – Մարն), Էթէն (Մէօզ), Թալզպուրը (Մօզէլ) եւ Շամպլէ (Մէօրթ – է – Մօզէլ) կազմուած են օդնական ուժերէ եւ կազմածներէ, բայց իրենց գործունէութիւնը սահմանափակուած է : Շամպլէի մէջ, որ կարեւորագոյնն է, կը նման շուրջ երկու հարիւր զինուորներ :

ՑԱՄԱՔԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿ.— Ունի անհաւասար կարեւորութեամբ քսան խարիսխներ, որոնք զուտ կազմածներու եւ վառելանիւթի շտեմարաններ են :

Ամերիկեան ցամաքային բանակի սպայակոյտը կը մնայ Շան տէ Լօժ, Սէն – Ժէրմէն – ան – Լէի մէջ :

Հաղորդակցութեան երեք միաւորներ կը մնան Օրլէան, Փուաթիէ եւ Վէրնոն :

Թռաններու նիւթերու կայանը կը գտնուի Սէնթ – Անտրէ – տը – լ՚Էօրի մէջ :

Կազմածներու եւ վառելանիւթի տասնեւհինգ խարիսխները կը գտնուին հետեւեալ շրջաններուն մէջ.— Ֆոնթէնբպլօ (Սէն – է – Մարն), Լա Ֆէրթէ, Սէն Նազէր (Լուար Աթլանթիք), Տոնժ, Լա Պրասոն (Շարանթ), Շինոն (Էնտր – է – Լուար), Էնկրանտ (Էնտրը), Պրիէն – լը-Շաթօ (Օպ), Էթէն (Մէօզ), Լէ Թրուա Ֆոնթէն (Մօզէլ), Վէրտէօն (Մէօզ), Վիթրի – Սիւր – Օրնը (Մօզէլ), Թու – Ռոզիէր (Մէօրթ – է – Մօզէլ), Նանսի (Մէօրթ – է – Մօզէլ) եւ Թալսպուրկ (Մօզէլ) :

ԾԱՎԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿ դիւրութիւններ ունի մուտք գործելու Վիլլֆրանշ (Ալփ – Մարիթիմ) :

Այս ցանկին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Օլէօտիւք մը Տոնժի (Լուար – Աթլանթիք) եւ Հութթընհայմի (Արեւմտեան Գերմանիա) միջեւ : Վառելանիւթ կը հայթայթէ հազար երկու հարիւր պատերազմական օդանաւերու եւ ամերիկեան եօթներորդ բանակի կառքերուն : Ի վերջոյ նշենք նաեւ թէ քանատական օդուժը Մանվիլի մէջ (Մօզէլ) կը պահէ հալածիչ օդանաւերու կայան մը :

ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ).— Անցեալ տարուայ Մարտ 13ին, Հիւս. Ամերիկայի Փըրավիտէնս քաղաքում իր մահկանացուն է կնքել Հանրապետական Հայաստանի աչքի ընկնող գործիչներից մէկը՝ Սաքօ Յակոբեան :

Ես ճանաչում էի Սաքոյին Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանից : Նա այն ժամանակ ճեմարանի աշակերտների շրջանում ծանօթ էր իբրեւ Սարգիս Յակոբեան, բայց աւելի շատ՝ Վարժապետ անունով :

Սաքօն Խրիմի Ղարասուբազար քաղաքից էր, ուրեմն հայրենակից էր ինձ, որովհետեւ թէ Խրիմի եւ թէ Նոր Նախիջեւանի Հայերը, Բագրատունեան հարըստութեան անկումից յետոյ միասին գաղթել էին Անիի շրջանից, միասին թափառել էին Սարմաթեան տափաստաններում մինչեւ Վոլգա եւ Վոլգայից մինչեւ Խրիմի Հայութեան բռնագաղթը Դոնի շրջանը : Սաքօն համեստ աշխատաւոր ընտանիքի զաւակ էր : Նախնական կրթութիւնը ստացել էր իր ծննդավայրի Հայոց ծխական դպրոցում : Ապա, կրթական հաստատութիւնների օժանդակութեամբ ուղարկուել էր Էջմիածնի ճեմարանը : Լաւ ձայն ունէր եւ երաժշտական ընդունակութիւն. ուղարկողները յոյս ունէին, որ լաւ քահանայ կը դառնայ :

Գէորգեան ճեմարանում Սաքօն խելօքիկ տղայ էր : Առանձնապէս աչքի ընկնող ընդունակութիւն ցոյց չէր բերում : Սովորում էր այնչափ, որ դասարանը փոխէ : Աշակերտական խաղերին էլ քիչ էր մասնակցում : Լռակեաց, խոհուն տղայ էր բայց սիրով հետեւում էր Կոմիտաս Վարդապետի դասերին, նրա քառաձայն խումբի անդամ էր, նաեւ դպրաց խումբի պարտաճանաչ երգիչ : Կոմիտասը քաջալերում էր նրա այդ յատկութիւնները : Մի քանի տարի մենք միասին անցկացրինք, իբրեւ Խրիմի եւ Նոր Նախիջեւանի ճեմարանական հայրենակցական խումբի անդամներ : Միեւնոյն ժամանակ մենք միասին անդամ էինք եւ ճեմարանի Դաշնակցական – աշակերտական միութեան :

1906 թուին ես աւարտեցի ճեմարանը եւ բաժանուեցի Սաքոյից : Անցան տարիներ : 1914ին ես, Նիկոլ Աղբալեանի հետ միասին, անդամ – գործավար էի Հայ Կամաւորական խումբերի կարգադրիչ մարմնի եւ կամաւորներ էինք արձանագրում Անդրանիկի, Քեռիի, Դրոյի եւ Համազասպի խումբերի համար : Մեր դրասենեակը եւ զօրանոցը Ա. Խատիսեանի երկյարկանի ընդարձակ բակով չէնքն էր, Սոլոլակում, բուսաբանական այդու թիկունքում :

Մի առաւօտ համհարզը յայտնեց, որ Խրիմից կամաւորական խումբ է եկել եւ խմբապետը խնդրում էր ընդունել տղաներին : Ես դուրս եկայ մեր լայն պատըշգամբը. մի տասնեակ տղաների առջեւ կանգնած էր մի իսկական շրջուն բերդ : Շէկ մօրուք կրծքի վրայ, գլխին ճոխ մազերի տակ, զինուորական գլխարկի պէս մի բան, ձախ կողմը՝ երկար սուր որի ծայրը հասնում էր մինչեւ գետին : Կաշիէ գօտուց կախուած էր մի ատրճանակ, աջ կողմը կախուած էր կաշիէ մի քարտէսակալ : Կրծքին, մօրուքից վար, հեռադիտակ : Վրան՝ զինուորական հագուստի պէս ինքնահնար մի բան : Աջ ձեռքը ականջին՝ զինուորական բարեւով աչքերը յառած էր ինձ հազիւ զսպուող հեգնական ժպիտը դէմքին :

Մէկէն չճանաչեցի :

— Բարեւ քաջեր, բարեւեցի ես, ինչպէս բարեւում է իր արժէքը գիտցող ենթասպան հասարակ զինուորներին :

— Հազար բարի, եղաւ շրջուն բերդի եւ իր տղաների պատասխանը :

— Հապա թնդանօթը ո՞ւր է, հարցրի ես եւ մէկէն յիշեցի :

— Վարժապետ դո՞ւ ես...

Սաքօն էր : Ութ տարի էր չէի տեսել : Փոխուել էր : Մանաւանդ շիկահեր մօրուքը եւ առատ մազերը անճանաչելի էին դարձրել նրան : Ճեմարանում ման էր գալիս գլուխը բաց, ԴԸԲԸԳ գլխով : Մի թել մազ չէր երեւում նրա գլխի վրայ :

Տղաների արձանագրելուց եւ տեղաւորելուց յետոյ, Սաքօն պատմեց ինձ իր մասին : Աւարտել էր ճեմարանի վեցերորդ դասարանը : Լսարաններ չէր մտել : Վերադարձել էր ղարասուբազար եւ նուիրուել ուսուցչութեան ու դպրապետութեան : Ուսուցիչ էր եղել ծննդավայրում եւ Խրիմի ուրիշ քաղաքներում : Կազմել էր քառաձայն խմբեր եկեղեցիների եւ դպրոցների համար : Երգն ու երաժշտութիւնը առանձնապէս սիրելի էին նրան : Խրիմում նա երաժշտական դասեր էր առել նշանաւոր երաժշտագէտ Սպենդիարեանից :

Դպրոցական աշխատանքից զատ, Խրիմում, Սաքօն զբաղւում էր եւ հանրային գործունէութեամբ, իբրեւ Դաշնակցական կուսակցական անդամ, իբրեւ քաղաքացի : Խրիմի երիտասարդ մտաւորականութեան շարքերում նա շուտով ուշադրութեան եւ հանրային համակրանքի առարկայ դարձաւ : Նրան սիրում եւ քաջալերում էր մասնաւորապէս եւ Ներսէս Վրդ. Մելիք – Թանդեանը, որ հայ ազգային – եկեղեցական կալուածների բըռնագրաւման տարիներին, իբրեւ ըմբոստ, Տաթեւից աքսորուել էր Խրիմ եւ Վանահայր էր Ս. Խաչ վանքում, Ղարասուբազարի մօտ :

Կովկասում բոցավառուած ըմբոստական շարժումը լայնօրէն տարածուել էր եւ Ռուսաստանի հայաբնակ վայրերում՝ հիւսիսային Կովկասում, Սեւ Ծովի եզերքին, Ռոստով – Նախիջեւանի շրջանում, Խրիմում, Աստրախանում : Երիտասարդութիւնը բուռն թափով պաշտպանում էր հայկական ազգային սեփականութիւնը եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքները ցարական բռնակալութեան դէմ : Սաքօն մէկն էր առաջին շարքերի վրայ կռուող մարտիկներից :

Եւ բնական է. երբ սկսուեց ռուս–թըրքական պատերազմը եւ Հայոց Ազգային Բիւրօն կոչ ուղղեց հասարակութեան մտնելու հայ կամաւորական խմբերի մէջ, աքօն էլ շտապեց պատասխանելու այդ կոչին :

Մէկ թէ երկու շաբաթ զինուորական մարզանք անելուց յետոյ, Սաքոյի խումբը մեկնեց ճակատ, Սաքոյի և խմբի բոլոր անդամների ցանկութիւնն էր մըտնել առաջին խումբը, Անդրանիկի հրամանատարութեան տակ : Որքան յիշում եմ Հոկտեմբեր ամսին էր : Քիչ վերջը տեղի ունեցաւ Էնվէրի արկածախնդրութիւնը, եւ ռուս բանակը, բոլոր ճակատների վրայ, նահանջեց : Նահանջեց եւ Անդրանիկի խումբը, որ Սալմաստից մօտենում էր Վանին : Սաքոյի խումբը առանց կռիւ տեսնելու, կազմալուծուեց : Նահանջը սառը ջուրի տեղ կատարեց Սաքոյի բոցավառ հայրենասիրութեան վրայ : Ո՞վ գիտէ նա երազում էր առնուազըն Նափոլէոն դառնալ, բայց կեանքը նրան նետեց թիկունքի աշխատանքի ասպարէզ :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ ...

ՀԵՐԻՍԱՅԻ ՕՐԸ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՄԷՋ

23 Յունիս 1964 Հինգշաբթի :

Ամէն տօն ու տաղաւար, իրեն յատուկ աւանդութիւնները եւ օրուան իմաստը խորհրդանշող կերակուրները ունի : Կաղանդին՝ տօնածառը, Զատիկին՝ կարմիր հաւկիթը, Աստուածածնին՝ խաղողը եւայլն : Վարդավառին ալ ուխտաւորներուն Ս. Կարապետի Վանքին մէջ հերիսա հրամցնելու սովորութիւնը աւանդութիւն դարձած էր :

Հազարաւոր ուխտաւորներու հերիսա հրամցնելու համար, խոհանոցի կաթսաները օրերով անոր պատրաստութեան կը յատկացուին եղեր : Երկաթագործ Մարգար աղայի տիկինն ալ այս կերակուրին պատրաստութեան համար կամաւոր էր :

Հերիսայի պատրաստութիւնը փորձառութեան կը կարօտի եւ միեւնոյն ատեն չափազանց ալ յոգնեցուցիչ է : Մանաւանդ մեծաքանակի պատրաստութիւնը շատ աւելի դժուար էր : Այս կամաւոր տիկինը օրերով քուն չի քնանար, որպէսզի ուխտաւորները զոհ ձգէ :

Այս բարեպաշտ տիկինը օր մը հերիսա խառնած միջոցին ի՞նչ տեսնէ ... Անպիտան մուկ մըն է ինկեր կաթսային մէջ : Խեղճ կինը կը սահմռկի ... իր այնքան աշխատանքը պարապ պիտի ելլէ : Մանաւանդ ժամանակի կորուստ պիտի ըլլայ եւ ուխտաւորներուն ճաշը ժամանակին պիտի չհասնի : Առանց յայտնի ընելու իր օգնականներուն, սատկած մուկը լաթի մը մէջ փաթթելով մէջքի գօտիին մէջ կը պահէ :

Տօնակատարութիւնը վերջ կը գտնէ, ուխտաւորները կը սկսին իրենց տեղերը վերադառնալ, կամաւոր աշխատաւորները ալ իրենց պաշտօնը լրացուցած կը պատրաստուին մեկնիլ : Բայց Մարգար աղային տիկինը այս անգամ տխուր է : Նախորդ տարիներու զուարթութիւնը չունի ... Ան ներքնապէս կը տառապի... Սակայն մեղքը խոստովանելու չի համարձակիր :

Մարգար աղան քանի կ'աճապարէ, տիկինը դողերու կը մատնուի եւ հիւանդագին վիճակ մը կ'առնէ : Հրաժեշտի պահուն երբ վանահօր ձեռքը պիտի համբուրէ չուզեր իր մեղքը հետը տանիլ, ուստի ծնրադիր կը խոստովանի ...:

Ով զարմանք, երբ մեղքին ծրարը կը բանայ, բուրումնաւէտ վարդ մը կը յայտնուի ...

Ոհ կոյս հաւատք, որ հրաշքներ կը գործես ... Նախնեացս Ս. հաւատքին ծնրադիր. ու ես կ'երթամ ...:

×

ԳՈՂ ԿԻՐՈՅԻՆ ԵՐԴՈՒՄԸ

Տարօնի շրջակայ գիւղերուն ու քաղաքներուն մէջ, «ՉԱՆԿԼԸ» Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ անունը այնքան ընդհանրացած է, որ անոր անունով եղած խնդրանք կամ վկայութիւն ամէն ազգի ու դաւանանքի հաւատացեալներուն կողմէ նուիրական էր :

Ս. Կարապետի փառքի օրերուն այդ շրջանը ԿԻՐՕ անունով Հայ մը կ'ապրէր : Այս մարդը օր մը քիւրտի մը դառնուկը կը գողնայ : Քիւրտը փնտռտուքի պահուն Կիրոյին ալ կը հարցնէ, թէ արդեօք իր դառնուկը տեսա՞ծ է : Կիրօն խաչակընքելով կ'ըսէ.

Եա իսա, եա մուսա,
Եա Չանկլը քիլիսա,
Քրդու գառը ես կերայ,
Իջաւ մինչեւ Հուսայ ...:

Իսան քրիստոսն է, Մուսան ալ Մովսէսը, իսկ Չանկլըն ալ Ս. Կարապետի վանքն է : Իսլամները Քրիստոսն ալ Մովսէսի նման մարգարէ կ'նդունին ... Կիրօն ալ իբր թէ Մարգարէներու եւ Ս. Կարապետի անու-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Մտիկ ընողը ո՞վ : Ուրախ էին որ լուր կուտային : Վա՛յ շան լակոտներ : Տղոց ձայնը լսելով՝ ժանտարմաները դարձուցին իրենց ձիերուն գլուխները եւ սրընթաց հասան :

— Ծօ՛ շան լակոտներ, կ'ըսեմ, բայց ինչ օգուտ : Ա՛ս ի՛նչ սարսափելի բան եղաւ : Լմնցա՛նք, կ'ըսեմ ես ինծի, ալ ազատում չկայ : Ամէն անդամ որ փորձանքի հանդիպեցայ, չյուսահատեցայ եւ Աստուած միջամտեց : Բայց այս անդամ խելքէ միտքէ դուրս փորձանք մըն էր որ պատահեցաւ : Ամէն տեսակէտով ապահովութեան մէջ էի, Արաբի կը նմանէի, Արաբներուն հետ կ'ապրէի : Ուրկէ՞ ուր այս փորձանքը : Ինքզինքս կախաղանին առջեւ կը զգամ, յոյս չկայ այլեւս ազատելու, ինծի այնպէս կուգայ թէ քանի մը վայրկեան ունիմ ապրելու : Վախը չեմ ունեցած թէ կը մեռնէի՝ ամէն անդամ որ փորձանքի կը հանդիպէի : Ինքզինքս կը մխիթարէի թէ մեր ընտանիքէն միայն ե՛ս պիտի մեռնիմ՝ եթէ ամէն ընտանիք զոհ մը պիտի տայ : Ատիկա կը մխիթարէր զիս : Բայց երբ բոլորովին ազատած կը զգայի ինքզինքս, ապահովութեան մէջ էի այլեւս, յանկարծ այս լակոտներուն խենթութեան պատճառով նորէն կ'իյնամ անյոյս վտանգի մը մէջ :

Երկու ժանտարմաները եկան տնկուեցան մեր առջեւ : Փիճերը ցոյց տուին զիս եւ ըսին.

— Ա՛յս է Հայը :

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, ըսին ժանտարմաները թուրքերէն :

— Հովիւ եմ, կով կ'արածեմ :

— Անանկ ալ կերպարանափոխ եղեր ես, որ իսկական Արաբի կը նմանիս, ո՛վ գիտէ, քանի՞ ժանտարմաներ խաբեցիր այս կերպարանքով : Ահա ծուղակը ինկար : Անցիր մեր առջեւ, կեավո՛ւր, քալէ ձիերուն առջեւէն :

Հովիւի փայտս գետին ձգեցի եւ սկըսայ քալել ձիերուն առջեւէն : Տկար էի, միշտ անօթի, այնպէս որ ուժ չունէի քալելու : Ժանտարմաները ձիերը կը քշէին վրաս, հրացանի կոթով կը զարնէին, հրամայելով շուտ քալել : Բայց չէի կըրնար քալել ձիերուն հետ :

Այսպէս պահ մը յառաջանալէ ետք, յանկարծ որոշում մը տուին :

— Մենք ասոր քալուածքով շատ ուշը պիտի մնանք, եկուր «մաքրենք» եւ գետը նետենք, ինք ալ կ'ազատի, մենք ալ կ'ազատինք ըսին :

Եւ ճամբան շեղեցին, զիս տարին Եփրատի եզերքը : Փնտռեցին այնպիսի տեղ մը, որ երբ հրացանազարկով մեռցնեն զիս՝ մարմինս իյնայ գետին մէջ : Գտան վերջապէս յարմար տեղը, ձիերը կապեցին մացառին, զիս կանգնեցուցին ճիշդ գետեզերքը՝ թումբի մը վրայ : Եւ երբ ժանտարմաներէն մէկը հրացանը տնկեց՝ նշան առնելու եւ կրակելու համար, բընազդաբար ձեռքս բարձրացուցի եւ ըսի.

— Աստուծոյ սիրոյն, ներողութիւն, (եւ 8 - 10 քայլ մօտեցայ իրենց), ինծի հինգ վայրկեան ժամանակ տուէք, աղօթքըս ընեմ, ետքէն զարկէք, որպէսզի Աստուած ոչ իմ մեղքս առնէ, ոչ ձեր մեղքն առնէ :

— Աղէկ, ըսին :

Եւ սկսայ աղօթել ձեռքերս վեր, բարձրաձայն, լալով եւ միշտ թուրքերէն :

— Աստուած հայրիկ, դուն գիտես որ չորս զաւակ ունիմ, (այսօր կը խոստովանիմ որ ամուսնացած չէի), ամէնէն մեծը վեց տարեկան : Մենք հարուստ չէինք, կինս միշտ հիւանդ էր, չէր կրնար աշխատիլ : Ի՞նչ պիտի ըլլայ զաւակներուս վիճակը : Ամէն օր պիտի լան պատառ մը հացի համար : Այս պարագան քեզի կը յանձնեմ : Դուն կ'ուզես որ մեռնիմ, ճակատս այսպէս գրած ես, ահա կը մեռնիմ, ա՛լ ժամանակ չունիմ ապաշխարելու՝ մեղքերուս համար : Ներէ մեղքերուս : Այս մարդոց ալ ներէ, մեղք մի գրեր, ասոնք բարի եւ ազնիւ մարդիկ են, ինծի պէս՝ զաւկի տէր, բայց հրամանի տակ կը գտնուին, ստիպուած են ընել ինչ որ կ'ընեն :

Յետոյ դարձայ ժանտարմաներուն.

— Հիմա երեք անդամ Աստուած պիտի կանչեմ : Երրորդ անդամ Աստուած ըսած պահուս զարկէք :

Եւ լալով դարձեալ դացի կանգնեցայ գետին եզերքը, այն կէտին վրայ՝ զոր ցոյց տուած էին ինծի : Եւ պոռացի Աստուած ու գետին ինկայ, շարունակելով.

— Զարկէք, զարկէք :

Ժանտարմաները, որոնք լուռ մտիկ կ'ընէին աղօթքս, կարծես մագնիսացած էին : Ոչ մէկը շարժում մը կ'ընէր : Յանկարծ մէկը բռնեց ընկերոջ ձեռքէն եւ ըսաւ.

— Ո՛չ, պիտի չզարնենք :

— Չէ, պիտի զարնեմ, ըսաւ միւսը եւ երբ կը տնկէր հրացանը, միւսը բռնեց հրացանէն եւ կռիւ մը սկսաւ :

— Ծօ՛, դուն ինձմէ աւելի անդութ էիր, ի՞նչ եղաւ այսպէս :

Կռիւը լուրջ հանդամանք առաւ : Սկըսան ծեծկուիլ : Բարի ժանտարման, այդ պահուն, — ծօ՛ աւանակ, չփախի՞ս, քեզի համար է որ կռիւ կ'ընեմ :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(5 Շար.)

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՎ

Անդրկովկասեան ճամբորդութիւնները յառաջիկային պիտի կատարուին ջուրի՞ թէ օդի ճամբով : Ներկայիս, թէեւ օդանաւերը աւելի շատ ճամբորդ կը փոխադրեն քան նաւերը, սակայն այս վերջիններն ալ դեռ ճամբորդներ կը գտնեն : Բայց եթէ նկատի ունենանք ովկիանոսային մեծ նաւի մը ծաւալը, ծանրութիւնը եւ շարժիչներու ուժը, կը տեսնենք, որ հոն մարդուն աշխատանքը նպատակայարմար ձեւով չէ օգտագործուած : Օրինակ, այսպիսի նաւի մը հինգ – վեց օր անհրաժեշտ է Ատլանտեան Ովկիանոսի մէկ կողմէն միւսը անցնելու համար : Ան կրնայ մօտաւորապէս երկու հազար ճամբորդ փոխադրել, բայց անձնակազմի եւ սպասարկուներու թիւը հազարը կ'անցնի : « Քուին Էլիզապէթ » շոգենաւի շարժիչներուն ուժը կը հասնի 160 հազար ձիու ուժի, որ կրնան ժամական 56 քիլմ. ա – բագութեամբ յառաջացնել : Եթէ պահանջուի, որ այս արագութիւնը կրկնապատկուի, պէտք պիտի ըլլայ շարժիչներու կարողութիւնը բարձրացնել 1·280·000 ձիու ուժի : Այժմու փոխադրական օդանաւերը, որոնք շուրջ 150 ճամբորդ կրնան փոխադրել մէկ երթուղիով, Ատլանտեան ովկիանոսը անցնելով եօթը ժամուան մէջ, անշուշտ շատ աւելի շահաբեր են: Ապագան կը խոստանայ ալ աւելի մեծ կարելիութիւններ ստեղծել օդային փոխարդութեանց համար : Ռուսական « Անտոնով 22 » օդանաւը, որ կրնայ 750 ճամբորդ փոխադրել մէկ երթուղիով, շատ կը մօտենայ մեծ նաւի մը կարողութիւններուն: Խորհ. Միութեան մէջ ծրագրուած է նոր տեսակի օդանաւերու եւ ջրօդանաւերու շինութիւնը, որոնք ուղղակի պիտի կարենան մրցիլ մեծ նաւերու հետ : Ոչ շատ հեռաւոր ապագային ականատես պիտի ըլլանք հազար թոն ծանրութեամբ մեծ ջրօդանաւերու ծնունդին: Այսպիսի օդանաւ մը, որ պիտի թռի ձայնի արագութեամբ կամ նոյնիսկ աւելի արագ, մէկ անգամէն պիտի փոխադրէ քանի մը հազար ճամբորդ եւ քանի մը թոն բեռ: Իսկ նմանօրինակ օդանաւի մը անձնակազմին թիւը երեսունէն աւելի պիտի չըլլայ :

նով կ'երդնուբ որ ինք դառնուկը չէ տեսած : Մինչդեռ ինք խոստովանած կ'ըլլայ, թէ դառը ինք կերած է « Իջաւ մինչեւ Հուսա» ըսած ատենը արդէն ձեռքը ստամոքսին վրայ հանդչած կ'ըլլայ :

Քիւրտը երբ «Զանկլը»ն կ'իմանայ, կը հաւատայ, որ իր դառնուկը Կիրօն չէ տեսած կամ կերած : Երդում մի՛ ըներ, երդում մի ըներ, կը հաւատամ որ չես տեսած. կ'ըսէ ու կը հեռանայ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Մարտ վեցին, Հայ Արիներու Միութեան 35րդ տարեկան ցերեկոյթն էր, 1926էն ի վեր ամէն տարի, կանոնաւորապէս Հայ Արիները իրենց հանդէսով կը ներկայանան Փարիզի Հայ գաղութին: Պատանիներու սերունդները կը մեծնան եւ կ'անցնին ամէն տարի, միեւնոյն խանդավառ մթնոլորտն է, գայլիկներ, սկաուտներ եւ երէցներ, ղեկավարութեամբ իրենց պետերուն Սալ տը լա Շիմիի մէջ, այս տարի ալ յաջող եւ փայլուն ցերեկոյթ մը ունեցան :

Սրահը լեցուն էր բարեկամներու եւ համակիրներու բազմութեամբ մը, ներկայ էին Դպրոցասէր վարժարանի աշակերտուհիները, Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի աշակերտները, Փարիզի Ֆրանսական սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ յոյն սկաուտները իրենց պետերով :

Ներկայ էին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը, եւ համաշխարհային սկաուտական կեդրոնի անդամ Պ. Հ. Պուրօ :

Հանդէսին ներկայ էր Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

Սկաուտական բանակումի Ֆիլմերով սկսաւ հանդէսը, յետոյ Փարիզի շրջանի խումբերու դօրշակները բեմ բարձրացան սկաուտական քայլերգով :

Գայլիկներու խումբը, ղեկավարութեամբ իր պետին Սուրէն Բանոսեանի, շատ յաջող կերպով կատարեց մարզական փորձեր, եւ բուրգերու կազմութիւն:

Մէջ ընդ մէջ արտասանեցին հայերէն: Պետրոս Զագուկեան «Կտակս», Շաւարշ Թորոսեան «Ծիծեռնակը» մաքուր առոգանութեամբ, եւ շատ հմուտ :

Սկաուտները ներկայացուցին Ֆրանսերէն զաւեշտ մը « արձագանգը » :

Լորիկ Մեծատուրեան արտասանեց « Կարմիր վարդը » :

Գայլիկներու ներկայացումէն յետոյ առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի շրջանի Հայ Արիներու երգչախումբը բեմ եկաւ ղեկավարութեամբ Արիս Վարդապետ Շիրվանեանի որ ամիսներէ ի վեր, իր աշխատանքով պատրաստեց մեր խումբը :

Հայ Արիները կատարեալ կերպով երգեցին, «Սիրուն Երեւանը», « Լուսին չկար», «Արեւ բացուեց», «Հովիւը սարում տխրեց» եւայլն, բոլորն ալ յուզեցին հանդիսականները :

Միջնարարէն առաջ Հայ Արիներու Միութեան պետ, Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան կարդաց շնորհաւորական ուղերձներ, սկաուտական համաշխարհային պիւռօէն, եւ Մարսէյլի շրջանի Արիներէ եւ Արենոյշներէ : Յետոյ բեմ հրաւիրեց Հայ Արիներու Միութեան նախագահ Պ. Սարգիս Պալապանեանը, որ անգամ մը եւս շատ հմուտ ճառով մը խօսեցաւ Միութեան անցեալ տարուան փայլուն գործունէութեան մասին: Եղած յառաջդիմութիւնները, թուեց, յաջող բանակումները, եւ այլն : Խօսեցաւ Միութեան ապագայ ծրագիրներու մասին, նոր խումբերու եւ շրջաններու կազմութեան, սերտ յարաբերութեանց ստեղծում, ամէն երկիր ձրուած Հայ սկաուտներու հետ, «մանաւանդ յառաջիկայ տարուան միջազգային ճէմպօրիին մասին, որ տեղի պիտի ունենայ Միացեալ Նահանգներու մէջ Ամերիկա, եւ որուն հրաւիրուած են, եւ պիտի մասնակցին Հայ Արիները : Կոչ ըրաւ հանդիսականներուն որ օգնեն Հայ Արիներուն, իրենց զաւակները սկաուտ արձանագրելով, ինչպէս նաեւ նախկին Հայ Արիներու, որ օգնեն շարժումին, ամէն ձեւով : Իր շնորհաւորութիւնները յայտնեց հանդէսը կազմակերպող պետերուն, միութեան վարիչներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն :

Հայ Արիներու Միութեան նուիրուած եւ հմուտ նախագահը որ երկու տարիէ ի վեր մեծապէս նպաստեց միութեան բարգաւաճման, անգամ մը եւս շեշտեց իր վստահութիւնը Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան հանդէպ եւ խոստացաւ ալ աւելին ընել յօգուտ հայ նոր սերունդին ազգային եւ միջազգային գործունէութեան :

Հանդիսականները խանդավառութեամբ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնեցին Հայ Արիներու Միութեան նախագահին :

Հանդէսին երկրորդ մասին, սկաուտները շատ յաջող կերպով ներկայացուցին հայերէն զաւեշտ մը «Զորս սալորները » : Ժիրայր Ամիրխանեան եւ Վարուժան Պէրպէրեան շատ յաջող կերպով արտասանեցին: Հայերէն յայտագրին վերջին մասը ամենագեղեցիկն էր, Հայ Արիներու նուագախումբը ղեկավարութեամբ Վարուժան Գալֆայեանի, Սուրէն Փանոսեանի եւ Ժիրայր Սըվաճեանի, աշխարհի շրջանը ըրաւ սկաուտական եւ ժողովրդական եղանակներով, Հայ Արիները պարեցին հայկական պարեր մեծ յաջողութեամբ :

Հանդէսը վերջացաւ «Հայր Մեր »ով զոր երգեցին Հայ Արիները, Սերովբէ Արք.ի գոհունակութեան և քաջալերական ուղերձէն յետոյ : Սերովբէ Արք. իբր հաւատարիմ բարեկամ մը Հայ Արիներուն այս տարի ալ իր գոհունակութիւնը յայտնեց Հայ Արիներու կատարած կարեւոր գերին համար, հայ գաղութին կեանքին մէջ, եւ միջազգային գետնի վրայ, շնորհաւորեց պետերը եւ նոր յաջողութիւններ մաղթեց :

Հանդէսը փակուեցաւ շատ ուրախ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, միայն քաջալերական եւ գոհունակութեան խօսքեր լսեցինք :

Փափաքելի է որ Հայ Արիները միշտ այսպէս յաջող շարունակեն իրենց գործունէութիւնը : Արժանի են ամէն քաջալերանքի :

Հ. Ա.

ŒUVRE DES BOURSIERS ARMENIENS

Հայ Թոշակաւորներու Միութեան դիւանը (հիմնարկութիւն՝ Պօղոս Նուպար փաշա) կը յիշեցնէ հաւանական թեկնածուներուն որ փոխատուութեան եւ ուսումի թոշակի դիմումներու վերջին պայմանաժամն է՝ ՄԱՅԻՍ -5:

Դիմումները պէտք է կատարուին մասնաւոր դիմումնագրերու վրայ, զորս պէտք է այժմէն ուզել միութեան քարտուղարութենէն .—

11, Rue d'Egmont
BRUXELLES 5 BELGIQUE

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Քանատայի մէջ կատարուած մանրակրկիտ քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ աղաւնին նստած վիճակի մէջ կը շնչէ 25-30 անգամ, իսկ թռչելու ատեն՝ հինգ հարիւր : Թռչող աղաւնիին սիրտը մէկ վայրկեանի մէջ կը բաբախէ վեց հարիւր անգամ :

×

Թեքսասի մէջ կայ փոքր քաղաք մը, որ կը կոչուի Մոսկուա: Ամերիկայի զանազան շրջաններէն զրկուած բազմաթիւ նամակներ սխալմամբ կը ճամբորդեն մինչեւ Խորհ. Միութիւն եւ տեսնուելէ ետք, թէ թիւրիմացութեան արդիւնք է, կը վերադարձուին ամերիկեան թղթատարութեան : Այս անպատեհութեան վերջ տալու համար, Թեքսասի մէջ գտնուող Մոսկուա քաղաքին թղթատարութեան վարիչը խնդրագիր մը ներկայացուց ՄԱԿի — Խորհ. Միութիւնը թող փոխէ իր մայրաքաղաքին անունը :

×

Հիպրիտեան կղզիներէն մէկուն մէջ գոյութիւն ունի տարօրինակ սովորութիւն մը, ամուսնութենէն առաջ փեսացուն պարտաւոր է ամբողջ գիշերը մէկ ոտքի վրայ կանգնած մնալ այսպէս կոչուած « սիրահարներու պատին» վրայ, որ կը գտնուի Ատլանտեան ովկիանոսին ժայռոտ ափին 250 մեթր բարձրութեան վրայ : Սխալ շարժում մը, եւ ապագայ ամուսինը կրնայ փշրուիլ ապառաժներուն վրայ :

Զարմանալի չէ, որ կղզիին մէջ հազուադէպ են ամուսնալուծումները: Ո՞վ պիտի ուզէր երկրորդ անգամ բարձրանալ պատիւ վրայ ...

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Թղթապանակին մէջ մեծկակ դեղին պահարան մը կար, երբ մանկամարդ կինը այդ պահարանը տեսաւ, աչքերը փայլեցան :

Հաշիւը մաքրուեցաւ եւ Ֆէլիքս թղթապանակը դարձեալ ներսի գրպանը դրաւ :

Յետոյ երկուքը մէկէն ճաշարանէն դուրս ելան :

Երբ կնամոլ ալզասցին փողոցին մաքուր օդը ծծեց, լայն շունչ մը առնելով ըսաւ .

— Օխ, աշխարհ կայ եղեր :

Բայց կինը այնքան գինովցած էր որ, անոր թեւէն կախուած մնաց :

— Ինչո՞ւ գետինը կը շարժի, մոլտաց ակռաներուն տակէն :

— Գինովցա՞ր, Լուիզէթ, հարցուց ալզասցին :

— Ոչ, գինով չեմ, գլուխս կը դառնայ...: Առ սա Պիկուտին, բռնէ : Զեռքէդ չձգես ...: Ըսէ նայիմ, ո՞ւր կը տանիս կոր զիս ...: Զէ, իմ սենեակս պիտի երթամ ...: Հիւանդ եմ ..., քու տունդ չեմ կրնար գալ ...: Գլո՞ւխս կը դառնայ ...: Դուն խմցուցիր .... ինչո՞ւ ասանկ գինովցուցիր զիս ... չարամի՞տ կնամոլ ..:

— Թեւս մտիր, թեւս մտիր ...:

— Կը մտնեմ, բայց զիս իմ պանդոկս պիտի տանիս ... Փարք պանդոկը, թիւ 27 սենեակը ...:

Գինով կինը իր յաճախորդին թեւէն կախուած կը տապլտկէր : Ֆէլիքս պարտաւորուեցաւ զայն շալկելով իր սենեակը առաջնորդել : Եւ հոն զայն նստարանի մը վրայ դնելով, թաշկինակը հանեց եւ հեւալով սկսաւ քրտինքները չորցնել :

Բայց ահա յանկարծ խեղդուկ ճիչ մը արձակեց : Լուիզէթ մէկէն ի մէկ ցցուելով Ֆէլիքսի վրայ խոյացաւ :

Կինը ոտքի հարուածով մը իր գինով յաճախորդը գետին տապալեց եւ անոր ձեռքերը կռնակէն իրարու բերելով ու բռնելով, բոլորովին փոխուած առնական ձայնով մը գոչեց .

— Տեղէդ չերերաս, ապա թէ ոչ ուղեղըդ կը պայթեցնեմ :

Եւ գրպանէն ատրճանակ մը քաշելով, կնամոլ գինովին ճակտին դպցուց :

Ճարպիկ պերճաղիճը ակնթարթի մը մէջ Ֆէլիքսի երկու ձեռքերը բարակ պարանով մը ետին կապեց : Ապա, օգտուելով անոր գինովութենէն, ձեռքը անոր գրպանը խոթելով թղթապանակը խլեց : Բայց Ֆէլիքս ոտքի ցատկելով ինքզինքը պաշտպանել փորձեց :

Գող կինը ատրճանակը անոր ճակտին դպցնելով, սպառնական ձայնով մը մը ռընչեց :

— Եթէ տեղէդ երերալու ըլլաս, ուղեղըդ ջախջախուած է :

Եւ ատրճանակին կոթովը անոր քիթին բերնին անանկ զօրաւոր հարուած մը իջեցուց որ, խեղճ կնամոլը գետին փռուելով մռնչեց .

— Հասէք, հասէք, մարդ կը մեռցնեն:

Բայց մանկամարդ կինը ոստումով մը շունը գրկելով սենեակէն դուրս նետուեցաւ : Նրբանցքին մէջ մարդ չկար: Սանդուխներէն վար խոյացաւ ..., սակայն լսեց որ ետեւէն կը պոռային .

— Բռնեցէք, բռնեցէք, գողցաւ, գող կինը բռնեցէք :

Կէս գիշեր եղած էր . զբօսարանին յաճախորդները պանդոկ դառնալու վրայ էին :

Պանդոկին հսկայ խափշիկ դռնապանը իր ամբողջ մարմնովը Լուիզէթի դէմը ցցուելով ճամբան գոցեց,

— Երեսդ ճերմակ, սեւերես շոշորդ, գոչեց Լուիզէթ :

Եւ անոր ոտքերուն տակը մտնելով եւ տակէն գլուխովը զօրաւոր հարուած մը իջեցնելով խափշիկին ծրարապատիւ յետոյքին, զայն գետին տապալեց :

— Օգնութիւն, գոչեց խափշիկը :

Ֆէլիքս կատաղութեամբ վար խոյանալով փախչող կնոջ ետեւէն ինկաւ : Ճամբորդները անոր աղաղակելը լսելով իրեն ընկերացան եւ խումբ մը կազմած, սկսան գող կինը հետապնդել :

Լուիզէթ իր շրջազգեստին փէշերը վեր սոթթած, նիհար ու ջղուտ ազդրերը ցոյց տալով, ունեցած ուժովը կը վազէր եւ վազած միջոցին ինքնիրենը խօսելով կ'ըսէր .

— Վարպետս եւ պարոն Զարտաքը հիմա որքան գոհ պիտի մնան ...: Հապա տիկին կոմսուհի՞ն ... իր անուշիկ ձայնովը «ապրիս , Բզէզս» պիտի ըսէ :

Այս ըսելով, մեր քաջ պատանին գլուխը ուսին վրայէն ետին դարձնելով զինքը հետապնդողները աչքէ անցուց :

Խումբը հետզհետէ ստուարացած էր : Ֆէլիքս խումբին առջեւը անցած կը պոռչտար .

— Բռնեցէք, բռնեցէք գող կինը :

Բզէզ հեւալ սկսաւ ... շրջազգեստին փէշերը ոտքերուն փաթթուելով վազելուն արդելք կ'ըլլային, գլխարկը գլուխին վրայ կ'երերար, կեղծամը քիթին վրայ իյնալով աչքերը կը գոցէր, Մոպրէի շունը՝ Մարքիզը բացը ցատկել կ'ուզէր, լուպբենգեան կօշիկին ութ սանթիմեթր բարձրութիւն ունեցող կռուկները մէյ մը մէկ կողմ կը ծռէին, մէյ մըն ալ միւս կողմ ...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ղազարոս Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մասլագեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ քրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մասլագեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ հայկական կրօնական յայտագիր :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Յիշատակը
Կ'ոգեկոչուի
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ :

Կազմակերպութեան եւ գեղարուեստական բաժնի մանրամասնութեանց համար տե'ս Լիոնի ազգը :

Տոմսերը ապահովել Ազգ. Միութեան անդամներու մօտ եւ Թէաթր Միւնիսիփալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս երկու սեռէ թաղեցիները, Կիրակի 13 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, շատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգ : Այս թուականին մեծամասնութիւն չկազմուած պարագային, յաջորդ Կիրակի (20 Մարտ) ներկաներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն կը համարուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս Կիրակի ժամը 14·30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիներն են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 11) ժամը 21ին, ընկ. Վարդգէս Տակառեանի բնակարանը՝ 15 Բիւ տիւ Քէռ (մեթրօ Ռէօմիւռ) Գ. յարկ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անդամական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկեր. ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն, սովարական հաւաքատին :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. եւ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ընթացքին ամէն Հինգ-ւարտ պատարագի կը կատարուին ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն : Այս շրջանին հոգեհանգստեան արարողութիւնները տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի միջեւ :

×

ՄԵԾ ՊԱՀՈՑ ընթացքին ամէն Հինգ-շաբթի երեկոներ ժամը 7ին տեղի կ'ունենան ՀՍԿՈՒՄԻ արարողութիւն եւ կը տրուի աւուր պատշաճի քարոզ ըստ հետեւեալ կարգի.—

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցի.— ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ երեկոներ :

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցի.— ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ :

Առնուվիլ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցի.— ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ :

×

Ամէն Շաբաթ երեկոներ ժամը 4ին կը կատարուի Կիրակամուտի արարողութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Մարտ 12) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահը (ՌԻԻ ՎՈԼԹԷՌ)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

MARC ARYAN

Auteur-compositeur-créateur de « Katy »
Le jeune espoir de la Chanson : HAIRA-BEDIAN
Trio folklorique arménien : SANOVA
Groupe de danseurs : CAUCASE d'Alfortville

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ
BLACK AND WHITE

Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

Հովանաւորութեամբ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Կ'ոգեկոչուի

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Կիրակի ((13 Մարտ) կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, Սալ Ռամօի մէջ,
Rue Hip.-Flandrin, Pl. Terreaux

Կազմակերպութեամբ Լիոնի Հայ յարանուանութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներէ բաղկացած գործադիր յանձնախումբի »

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամեալ բաժին

Որուն կը մասնակցին 25 հոգինոց « ՍՕՍԻ » պարախումբը
(Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի)

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի քառեակը (երգերով), ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ հատընտիր արտասանութիւններով :

Ինչպէս նաեւ ձայն - պատկերասփիւռէն

DENISE BRIDET, PIERRE CASARI, JEAN MARIGNY, IVAN ROUSSET

Նուագի ղեկավար ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ, գեղ. բաժնի պատասխանատու ԺԱՆ ՍԱԼՎԵԱՆ

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովեցէք տոմսերը, որոնք կը գտնուին.— Ազգ. Միութեան գրասենեակը, Հեռ. 60-47-18 եւ 60 22 36:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմիս

Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ

Խօսնակ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ Ընկեր ՇԱՆԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Երգ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ

Արտասանութիւն Ընկ. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ :

Թատերական ներկայացում Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ

« ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՑ ՓԵՍԱՑՈՒՆ »

Նուագ եւ հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է

Գին 4 ֆրանք

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 Ֆրք.: Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ
Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին
THEATRE DES ARTSի շքեղ սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏ ՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատերդութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ: Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը: ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45:

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 12 ՄԱՐՏ

SAMEDI 12 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10558 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.558

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

—o—

Ա. ՇՈՅԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Շոյի կայանի 400 պաշտպանող զինուորներէն — ամերիկացի թէ վիէթնամցի — 49 հոգի միայն փրկուած են, այսինքն՝ վիրաւորուած փոխադրուած են Տա Նանկի հիւանդանոցը, 48 ժամուան կատաղի կռիւներէ ետք: Ա. Շօ կը դտնուի Լաոսի սահմանին մօտ: Եռանկիւն տեսակի է եւ Փլէ Մէի կայանին հետ նոյն չափերն ունի: Այս կայանը կենսական դիրք մը կը նկատուէր հակակշռելու համար Հիւսիսային Վիէթնամցիներու զօրքերու թափանցումը: Ամերիկեան օդուժը չէ կրցած միջամտել, օդը աննպաստ ըլլալով: Կ'ըսուի թէ Վիէթքոնկի յարձակողական ուժը հազար զինուորէ բաղկացած է, բայց շատ մանրամասնութիւն չկայ կռիւներուն վրայ: Ծանօթ է միայն, որ 48 ժամ դիմադրելէ ետք է որ ամերիկացի եւ վիէթնամցի պարտուած են:

Միւս կողմէ, Սայկոնի ղեկավարները պաշտօնանկ ըրած են Զօր. Թին, որ Տա Նանկի շրջանի հրամանատարն էր: Կը մեղադրուի որ «պետութեան մէջ պետութիւն» մը ստեղծած էր: Քիի եւ Զօր. Թիի միջեւ տարակարծութիւններ եղած են սկիզբէն: Թի միշտ մեղադրուած է որ իր հասկցած ձեւով կը վարէ իր զինուորական շրջանը: Առաջնակարգ դէմք մը ըլլալով հանդերձ, ոմանք զինքը կը նկատէին նաեւ «հիւրանոցի զօրավար մը» եւ ներկայիս ալ զինքը պատասխանատու կը նկատեն Ա. Շոյի աղէտին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ Հինդշաբթի օր տեղի ունեցաւ զահաժառանգ՝ Պէաթրիս իշխանուհիին եւ Քլուս Ֆոն Ամսպերկի ամուսնութիւնը: Ծանօթ է որ այս ամուսնութիւնը դժուարութիւններ ստեղծած էր Հոլանտայի մէջ, տրուած ըլլալով որ Քլաուս դերմանացի է եւ դերմանական բանակի զինուոր եղած է վերջին պատերազմին: Հակառակ Խորհրդարանի համաձայնութեան, դիմադրական կազմակերպութիւնները որոշած էին լուռ ցոյց մը կատարել ամուսնութեան օրը, հրէական թաղին մէջ, բողոքելու համար Հըրեաներու առաջին կառավանի աքսորին դէմ (1941): Հակառակ ձեռք առնուած ապահովութեան բացառիկ միջոցներուն, ծխարձակ ռումեր ալ նետուած են թափօրին վրայ առանց սակայն վնասներ հասցնելու: Նոյն իրիկունը զահաժառանգ իշխանուհին եւ իշխան Քլաուս կարճ ուղերձներ ըրին ժողովուրդին, ձայնասփիւռէն: Իշխանը յայտարարած է — «Գիտեմ որ մեր ամուսնութիւնը բոլորին համակրութիւնը չի վայելեր եւ կը հասկնամ եղած պատճառաբանութիւնները: Կը խնդրեմ բոլորէն որ կարելիութիւնը տրուի մեզի միասնաբար պատրաստել նոր ապագայ մը»: Նոյնիմաստ ուղերձ մը ըրած է իշխանուհի Պէաթրիս: Ամուսնութիւնը սակայն փայլուն եղած է, իշխանուհիին փափաքով փոխուած էր, աւելի ճիշդ ջնջուած մէկ բառը, աւանդական խօսքերէն: Եկեղեցական արարողութեան ընթացքին, երբ Պէաթրիս պիտի խոստանայ «սիրել, ծառայել եւ հնազանդիլ», վերջին բառը ջնջուած էր եւ որոշուած նոյնիսկ թէ ջնջուի ասկէ ետք ալ աւելի պատշաճեցնելու համար ներկայ պայմաններուն:

ԱՆԳԼԻՈՅ Մարկարէթ իշխանուհին խոհարար մը կը փնտռէ եւ ըստ թերթերուն ընտրած էր «ծագումով Կիպրացի հայ մը» (հաւանաբար ծագումով հայ կիպրացի մը ըսել կ'ուզեն), բայց այս վերջինը մերժած է իրեն եղած պատիւը, վասնզի չորս անդամ աւելի կը շահի, աշխատած ճաշարանին մէջ:

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ Քաբուսիններու վանքը պաշարուած է քանի մը օրէ ոստիկանութեան կողմէ: Այս վանականները իրենց մէկ սրահը տրամադրած էին որ ուսանողները համագումար մը կատարեն: Այս նպատակով հոն հաւաքուած են մեծ թիւով համալսարանականներ, ուսանողներ եւ փրոֆէսէօրներ, որոնք կ'ուզեն դեմոկրատ ուսանողական միութիւն մը կազմել: Ոստիկանութիւնը սակայն չի կրնար ներս մտնել առանց կրօնական նուիրապետութեան արտօնութեան եւ կը թուի թէ Գերպ. Կրեկօրիօ Մոտեկրօ Քասուս, ցարդ մերժած է այդ արտօնութիւնը տալ ոստիկանութեան:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ քաղաքացիական պատերազմի վիճակ մը կայ: Ցոյցերն ու միջադէպերը իրարու կը յաջորդեն: Չինաստանի հիւպատորասարանը եւ առեւտրական գրասենեակը թալանի տրուած են ուսանողներուն կողմէ: Աշխատաւորներն ու թեքնիսիէնները կը պահանջեն Սոքարնոյէն որ լուծէ համայնավար կուսակցութիւնը:

Օրը Օրին

ՏՈԼԱՐԸ ԲԱՐՏԻՒՆ ԾԱՅՐԸ

—o—

— Գիտե՞ս որչափ աղքատ էինք այդ տարիներուն ...

— Ո՞ր տարիներուն, հայրի՛կ ...

Իննսունական ... թուականներուն ... Նոր Ամերիկա եկած էինք՝ Հայաստան աշխարհի չորս կողմերէն ... Երիտասարդ էինք ... Ամէնէն տարիքոտը քսան:

— Ինչո՞ւ եկած էիք ...

— Աղէկ որ հարցուցիր ... Պատուելիները լուր հանած էին թէ «Ամերիկայի մէջ կանանչ տոլարները կանանչ տերեւներու պէս ծառերէն կախուած են» ... Եկանք տեսանք որ տոլարը իրա՛ւ ծառին վրայ էր, բայց ո՞ր ծառին — բարտիին ամէնէն վերի գլուխը ... Կրնա՞ս, մագըլցէ որ մէկ երկու հատ փրցնես ... Մեր ըրածն ալ ատկէ պակաս չէր, շիտակը ... Չարչարանք, գրաստական աշխատանք ...

— Ի՞նչ շաբաթական ունէիք այդ օրերուն, հայրիկ ...

— Ըսեմ՝ պիտի խնդաս ... ես ամէնէն բարձր եկամուտը ունէի — շաբաթը վեց տոլար ...

— Օրական, ըսել կ'ուզես ...

— Չէ, աղբա՛ր, չէ, շաբա՛թը ... Այսօր, վեց տոլարով հազիւ կնիկդ սինեմա մը կրնաս տանիլ, այն ատենները մենք վեց տոլարով պիտի ապրէինք ամբողջ շաբաթ մը եւ երկիրն ալ դրամ պիտի ղրկէինք ...

— Հաւատա՛լս չի գար ...

— Աղբա՛ր, քեզի կ'ըսեմ որ անանկ անկուտի էինք որ ոտքերնիս գուլպայ չըկար ... Լաթի կտոր մը կը փաթթէինք եւ գուլպան Կիրակիէ Կիրակի կը հագնէինք ...

— Ո՞ւր կը ճաշէիք, ո՞ւր կը պառկէիք ...

— Ըսեմ, նորէն պիտի չհաւատաս ... Ես անկողինիս համար կը վճարէի շաբաթը մէկ տոլար ... Աստուա՛ծ անկողին ընէր ... Կատուն վրան չէր պառկեր ... Երկու, երեք հոգի մէկ սենեակի մէջ կը պառկէինք ... Ունէինք ծերուկ տանտիկին մը, որ կծծիութեան առաջին մրցանակը կրնար շահիլ ... Անպիտա՛ն կնիկը, չէր ձգեր որ իր խոհանոցը մտնէինք եւ վառարանին վրայ ջուր մը տաքցնէինք կամ երկու հաւկիթ խաշէինք ...

— Ուրեմն հաւկիթի դրամ ունէի՞ք ...

— Այո՛, հաւկիթը կար, կրակը չկար ... Գիտե՞ս ինչ կ'ընէինք — մի՞տքդ է հինօրէնքի լուսավառութեան կազը ... Պատին վրայ հաստատուած կտուց մը, վրան ճերմակ «վեղար» ... շուրջն ալ ապակիէ լուսամփոփ մը ... Այդ լոյսին վրայ հաւկիթ կը խաշէինք՝ տանտիկինէն գաղտնի:

— Ինչո՞ւ ճաշարան չէիք երթար ...

— Աղուո՛ր, աղուո՛ր կը ջարդես ... Ինչո՞վ ճաշարան պիտի երթայինք ... փողոցին անկիւնը աղտոտ, ճաշարանի նմանող բան մը կար ... Շաբաթականնիս առած օրերնիս կը հանդիպէինք եւ ապուր մը կը խմէինք ... Աստուա՛ծ ապուր ընէր ... ցամաք հացը, հետն ալ քիչ մը պանիր, աւելի լաւ էր ...

Ատ ի՛նչ օրեր էին, Աստուա՛ծ իմ ... Այն օրը որ լուբիա, ոսպ, սիսեռ ունենայինք ինքզինքնիս հարուստի տեղ կը դնէինք ... Չերկարեմ, ժամանակդ չառնեմ, սարսափելի օրեր տեսանք՝ ամէնքս ալ ... Չմոռնամ ըսելու որ այդ օրերուն օտարականներուն ծուռ աչքով կը նայէին ... Քարի կը բռնէին, կը ծեծէին ... Բերաննիս լեզու չկար որ բան մը ըսէինք, վիճակնիս հասկցնէինք ... Ատանկ, տարիներով աշխատեցանք, հալեցանք, մաշեցանք ... Բայց, փա՛ռք Տիրոջը ութ, տասը տարի ետք, խնայողութեամբ, քանի մը տոլար մէկ կողմ դրինք եւ ամէնքս ալ գործի տէր եղանք ...

— Կը հասկնամ, այսօր ալ Ամերիկա անցնողներէն շատերը այդ նեղութիւնները կը կրեն եւ ...

— Ի՞նչ ըսիր, ի՞նչ ըսիր ... Ատ ըսածդ ուրիշին չըսես ... Աղբա՛ր, այսօր Ամերիկա երթալը արքայութիւն երթալու պէս բան մըն է ... Ամէն մարդ, ամէն Հայ, որ ընտանիքը կը ժողվէ Ամերիկա կը բերէ աղքատ երկիրէ մը, հարսնիքի երթալու չափ կ'ըլլայ ...

— Չհասկցայ ...

— Աղէ՛կ, բացատրեմ ... Այսօր, Ամերիկա փոխադրուող ամէն Հայ կռնակ մը, կոթնելիք տեղ մը ունի ... Ազգական ունի, հօրեղբայր ունի, մօրեղբայր ունի, հայրենակից մը ունի, պառկելիք տեղ մը ունի, մինչեւ գործ գտնէ՝ պատառ մը հաց կը գտնէ ասոր, անոր քով ... Ազգային մարմիններ կան, կուսակցութիւններ կան, հայրենակցական միութիւններ կան, ուզածիդ չափ եկեղեցի կայ, ասկայ ան կայ ... Ցոյս մըն է, վերջապէս ... Փողոցը չես մնար՝ մանաւանդ երբ բերանդ ալ լեզու մը կայ ... Աստուա՛ծ իմ, մեր եկած ատենները անապա՛տ էր անապա՛տ ... Մեզմէ առաջ եկած, հաստատուած տուն – տեղ ունեցող ո՛չ բարեկամ կար, ո՛չ ալ ազգական ... Ամէնքս ալ տկլոր, ամէնքս ալ դպրոցի երես չտեսած, որեւէ արհեստ չգիտցող խեղճեր ... Ամէնքս ալ մէկ երազ ունէինք — «քանի մը տոլար քով քովի բերենք եւ երկիր վերադառնանք, ասպանդխտութենէն ազատինք ...»:

— Այսօր, կարծեմ, ձեզմէ շատ շատերը նիւթական փառաւոր վիճակ ունին, այնպէս չէ՞ ...

— Եթէ ատանկ լուր մը տաս, սուտ խօսած չես ըլլար, շիտակը ... Զաւակներս իրենց անձնական տունները ունին, թոռներս նոյնպէս ... Իմ այն օրերու ընկերներս ալ — շատերը մեռան, լուսերու մէջ պառկին, ես ալ իմ կարգիս կը ըսպասեմ — ինձմէ աւելի լաւ դիրքերու հասած են ... Աղէկ միտքս ինկաւ, քիչ մնաց մոռնայի ... Մեր տղաքներէն մէկը իր հօրը հետ այս կողմերը կուգայ եղեր, կարծեմ, 1891ին ... Այնչափ աղքատ են եղեր որ շոգենաւին ածխանոցին քով կը պառկին եղեր ... Ճամբան իրենց հագուստները աղտոտեր, սեւցեր են ... Դրամ չկայ որ լուալ, մաքրել տան ... Գիտե՞ս հայրը ինչ կ'ըսէ ...

— Ի՞նչ ... «Տղա՛ս, եկուր սա բալթօնիս հանենք, գնա՛ սըտեղէն չուան մը գտիր, կապենք, ծովը ձգենք որ մաքրուին ...» Չուանը կը գտնեն եւ բալթօնները ջուրը կը ձգեն ... Բայց, իրենց չար բախտէն, չըւանը կը փրթի եւ ...

— Մե՛ղք ...

— Բայց, գիտեմ, շատ պիտի ուրախանաս եթէ քեզի ուրիշ լուր մը տամ ...

— Տուր նայիմ ...

— Այս հայրիկին թոռը, այսօր, նահանգային խորհրդարանի մը անդամ է ... Մատա՛ղ ըլլամ ես այս մեր հայ ժողովուրդին ... Եւ այս տղուն պէս, տակաւին ինչե՛ր, ինչե՛ր կան ... Անօթութեամբ, չարքաշութեամբ, յամառ աշխատանքով այս օտար երկրին մէջ բոյն հաստատած մարդոց զաւակներ, թոռներ:

— Եկուր ըսենք որ պատուելիները շիտակ ըսեր են, երբ լուր հաներ են թէ Ամերիկայի մէջ «տոլարները կանանչ տերեւներու պէս ծառերէն կախուած են ...»

— Կ'երեւայ դուն ըսածս մտիկ չըրիր տղա՛ս եւ խելքդ ուրիշ տեղ էր ... Քեզի կ'ըսեմ որ ատ պատուելիներուն ծառը մեր բարտին էր ... Տոլարներն ալ այդ բարտիներուն ամէնէն վերի ծայրը ... Մենք բոպիկ ոտքերով, անօթի փորով, այդ բարտիներէն վեր մագլցեցանք որ ափ մը տոլար հաւաքենք ... «Մենք» ըսելով մեր հայ ժողովուրդը պիտի հասկնաս, Ամերիկայի մեր ազգը ... Մա՛րդ մեզի համար բարտիէն վեր չելաւ, տղա՛ս, ասիկա չմոսնաս ... մեր ազգը միշտ ասանկ եղած է ... Իր ճակտին քրտինքով իր հացը հանած է ... Արե՛ւը սիրեմ մեր ազգին ... Նայէ՛, նայէ՛, չորս կողմդ նայէ՛, մեզի պէս հատ մըն ալ կա՞յ ... Այստեղ, այնտեղ, ամէն տեղ ... Չկա՛յ, տղաս, չկա՛յ ... Երդում կ'ընեմ, չըկայ ...

×

Ինն անգամ տասը տարիներու իմաստութիւնն էր որ կուտար այս երդումը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՆԴՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Գրական Թերթ»ի Փետրուար 25ի թիւին մէջ, Գուրգէն Մահարի կը գրէ հետեւեալը:

«Դեռ 1957 թուականին, Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 60ամեակի օրերին, եղել են գրաւոր, բանաւոր որոշումներ եւ նախնական կարգադրութիւններ Եղիշէ Չարենցի շիրմաքարի եւ տուն – թանգարանի բացման մասին: Անցել է ինը տարի եւ այս քաղաքական, հասարակական ու գրական կարեւոր միջոցառումը մնացել է թղթի վրայ, գործը չի շարժուել մեռեալ կէտից:

Չմտնենք մանրամասնութիւնների մէջ եւ չքննենք այս ցաւալի թերացման առարկայական եւ ենթակայական պատճառները, նշենք միայն, որ մէկ տարի է մեզ բաժանում Եղիշէ Չարենցի ծննդեան 70ամեակից, մի տարեթիւ, որն անկասկա՛ կը տօնուի մեծ բանաստեղծին վայել շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ: Անհրաժեշտ է, որ պետական մարմիններն ըշտապեցնեն այս կարեւոր խնդրի լուծումն այն հաշուով, որ Ե. Չարենցի 70ամեակի տօնակատարութիւնները զուգադիպեն նրա շիրմաքարի եւ տուն–թանգարանի հանդիսաւոր բացմանը»:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՓՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻԻ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կարճ ժամանակ Թիֆլիսում մնալուց յետոյ, նա մեկնեց Հայաստան: Թիֆլիսը Հայութեան մտաւորական կեդրոն էր եւ դրաւում էր երիտասարդութիւնը: Քիչ չէին կամաւոր եկած տղաները, որոնք հրապուրուելով Թիֆլիսի հաճելի մթնոլորտից, խուսափում էին կամաւորական խմբերի մէջ մտնել եւ այլասերւում վը – ճանում էին Թիֆլիսում: Սաքօն մտաւ ռազմաճակատի Թիկունքում գործող խմբերից մէկի մէջ, իրրեւ գաղթական – ների օգնութեան կամ հայաբնակ վայրե – րի՝ հասկնի եւ յարակից շրջանների վարչական պաշտօնեայ, ուր աչքի ընկաւ որպէս բարեխիղճ եւ պարտաճանաչ, ար – կածահար ժողովրդին անձնուիրաբար ծառայող մի գործակատար՝ սիրուած ըն – կերներից եւ իշխանութիւնից: Արձա – կուրդներին Թիֆլիս էր գալիս, ուր հաս – տատել էր բարեկամութիւններ եւ այդե – լութիւններից մէկի ժամանակ ամուսնա – ցաւ Օրիորդական Միութեան աչքի ընկ – նող անդամներից մէկի՝ Օր. Մարօ Պօ – ղոսեանի հետ: Մարօն Ախալցխացի էր, երկրորդական կրթութիւնը ստացել էր Թիֆլիսում եւ պատրաստւում էր մտնե – լու ուսուցչական ասպարէզ, գրասէր, զարգացած, հանրային ուժեղ բնաղդնե – րով, չէնչող աղջիկ էր նա, որ Սաքոյի յառաջացման եւ յաղողութեան կրթա – կան – երաժշտական ասպարէզում մեծա – պէս օգտակար եղաւ:

Հայաստանի Հանրապետութեան առա – ջին իսկ օրերից Սաքօն եւ Մարօն նուիր – ուեցին գործունէութեան՝ պետական կեանքի զանազան մարզերում: Սաքօն պաշտօն ստացաւ խնամատարութեան հիմնարկութեան մէջ, ապա աշխատանքի նախարարութեան մէջ, որպէս չրջանային վարիչ: Ամէն տեղ աչքի ընկաւ, իրրեւ դիտակից եւ պարտաճանաչ պաշտօնեայ:

Երբ Հայաստանի Հորհուրդը, իր խոյ – տարդէտ կազմով եւ անարդար ու սան – ձարձակ քննադատութիւններով ընդդի – մադիրների կողմից անտանելի դարձաւ ու վարկաբեկուեց իշխանութեան եւ հա – սարակութեան աչքին, ենթարկուեց բոնի ցրումի, Սաքօն մէկն էր, Բժ. Արտաշէս Բաբալեանի հետ, ամբոխի դլուխը ան – ցած Հորհուրդը ցրողներից, որի համար ոմանց կողմից հերոսացման արժանա – ցաւ, ուրիշներ դատապարտեցին:

Լքեալ դիւղերից եւ գոյքերի պահպա – նութեան եւ օգտագործման համար, 1920–ին, կառավարութիւնը կազմեց յատուկ մի մարմին Ն. Աղբալեանի դլխաւորու – թեամբ: Սաքօն նշանակուեց այդ մարմ – նի Զանգի – Բասարի շրջանի ներկայա – ցուցիչ: Գրական քննադատ եւ երա – ժիշտ, պակաս էր մի բանաստեղծ եւս, որպէսզի լքեալ գոյքերը լաւագոյնս օգ – տագործուէին ...

Սաքօն եղաւ նաեւ փետրուարեան չարժման անձնուէր մասնակիցներից: Նա խորապէս ազդուած էր բոլշեւիկեան դա – ւերից Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ: Իրրեւ գործօն մասնակից Հայաս – տանի պետական չինարարութեան, որպէս անկեղծ հայրենասէր եւ ժողովրդավա – րութեան համոզուած կատարող, նա չէր կարող անտարբեր դիտել այն դաւերը, որ բոլշեւիկները գործում էին Հայաստա – նում՝ գործակցելով Թուրքերի հետ: Եւ երբ պայթեց Փետրուարի 18ը, Սաքօն հայրենասէրի առաջին չարքերում էր եւ վերջին չարքերում եղաւ Հայաստանից նահանջելիս: 1920 Յունուարին, իր մարտիկ ընկերների հետ, նա անցաւ Ա – րաքսը:

Ապա սկսում է Սաքոյի արտասահման – եան կեանքը: Թմրած Թուրքիը ցնցւում է Հայաստանից եկած տասնեակ հազարա – ւոր, խոշոր մասը մտաւորական տարա – դիրներից: Ծայր է առնում եռուզեռ: Եկուորները աշխոյժ են մացնում ազգա – յին կեանքում Թեմի առաջնորդ Ներսէս Արք. Մելիք – Թանդեանը, Սաքոյի նախ – կին հոդատարը, դլխաւորում է այդ չար – ժումը:

Բայց Թուրքիը մի կայան էր միայն: Հետզհետէ տարադիրները ցրւում են. ո – մանք գառնում են Հայաստան, ոմանք անցնում են այլ երկիրներ աշխատելու կամ ուսանելու նպատակով: Մօտ յիսուն երիտասարդներ կառավարութեան կող – մից ուղարկւում են Պրազայի բարձրա – դոյն դպրոցները: Դժուարութեամբ յա – ջողւում է եւ Սաքոյին անցնել Եւրոպա: Ի վերջոյ նա հաստատւում է Փարիզում: Ցոյսը կտրած ուսանելու կարելիութիւ – նից, չատերի պէս, աշխատում է իրրեւ դործաւոր մերթ Ռընոյում, մերթ ուրիշ տեղ:

Մարօն, չնորհիւ իր ճարպիկութեան եւ հնարամտութեան, Թեհրանի եւ Բագուի վրայով անցնում է Հայաստան, իր ազ – դականների մօտ եւ համոզուելով որ ան – հնար է այնտեղ ապահով կերպով ապրել, արկածալի ճամբորդութեամբ յաջողում է անցնել Եւրոպա, Սաքոյի մօտ: Եւ չնոր – հիւ իր ուշիմութեան եւ աշխատասիրու – թեան, հազար ու մէկ նեղութիւններով աւարտում է Մանկաբարձական բարձրա – դոյն վարժարանը եւ նախանձելի դիրք ու պաշտօն ստանում ֆրանսական հաս – տատութիւնների մէջ:

Մարոյի յաջողութիւնը խթան է հան – դիսանում եւ Սաքոյի յառաջացման հա – մար: Նա կազմում է «Սիփան» երկսեռ երգչախումբը, որ երկար ժամանակ եւ յաջողութեամբ դրաւում է հայկական ասպարէզը Փարիզում: «Սիփան»ի հա – մերգները եւ երաժշտական ներկայա – ցումները թափանցում են եւ Հայերից դուրս, Ֆրանսական շրջանները եւ ամէն տեղ արժանանում գնահատանքի: Սաքոյի համբաւը տարածւում է հայկական գա – դութներում: 1936 թ. նա հրաւիրւում է անօրէն Պրազիլիոյ Սան Փաւլօ քաղաքի Հայութեան Դուրեան վարժարանի, ուր մի քանի տարիներ պաշտօնավարում է վայելուն յաջողութեամբ՝ արժանանալով ժողովրդի անվերապահ համակրանքի: Միաժամանակ նա վարում է եւ դպրապե – տի պաշտօն իրրեւ երգչախմբի վարիչ:

1940 – 41ին Սաքօն հրաւիրւում է ու – սուցչի եւ դպրապետի պաշտօնով Ֆրէդ – նօ, Քալիֆորնիայում: Ապա՝ ուսուցիչ եւ աղգային կեդրոնական վարչութեան քար – տուղար Պոսթոնում, ապա՝ ուսուցիչ եւ դպրապետ Տիթրոյիտի մեծ գաղութի, ուր Տիկին Մարոյի գործակցութեամբ, աքնաչան աշխատանքով դպրոցը հատցը – նում է օրինակելի աստիճանի եւ զոհ դը – նալով մի քանի անրարեացակամ մարդ – կանց էնթրիկների, թողնում հետանում է նորից Սան – Փաւլօ այնտեղից եկած խնդրանքի վրայ:

Աստանդական կեանքը եւ ուժերու ան – խնայ վատնումը անդրադառնում է Սա – քոյի առողջութեանը վրայ: Պրազիլում նա ծանր հիւանդանում է եւ, կարելի է ասել հրաշքով ազատւում է մահից չնոր – հիւ Մարոյի եւ իր բարեկամների խնամ – քին: Այնուհետեւ Սաքօն հաստատւում է Հիւս. Ամերիկայի Փրաւիտէնս քաղա – քում, ի վերջոյ, դրեթէ քաշուած հան – րային գործունէութիւնից: Առողջութիւ – նը հետզհետէ տեղի է տալիս, բայց մին – չեւ վերջ նա պահում է հանրային հետա – քրքրութիւնը, կորովը եւ հաւատը հայ ժողովուրդի ապագայի:

Մեռաւ Սաքօն 1965 թ. Մարտ 13ին:

Սաքոյի կեանքի ուղին, ինչպէս բոլոր հայ տարադիրներինս, եղաւ փշոտ: Նա տեսաւ իր դաղափարների յաղթանակ եւ տեսնելի պակում: Ճաչակեց պարտու – թեան եւ յոյսերի խորտակման բոլոր դառնութիւնները: Բնականն պայման – ներում Սաքօն կարող էր դառնալ անուա – նի երաժշտադէտ կամ անուանի մանկա – վարժ, սերունդներու դաստիարակ: Մեր պայմաններում նա ճաչակեց տարադրու – թեան բոլոր դառնութիւնները, ինչպէս մեր ամէնուս, նրա գործերն ու տենչերն էլ մնացին անաւարտ:

Մէկ մխիթարութիւն մնայ կայ. դի – տենք, որ աշխարհիս երեսին յաւերժ է մի թիզ հող, որի տակ ննջում է Սաքօն յաւիտենական քնով: Իսկ քանի՛ սիրելի դէմքեր, դնացին, կորան անհետ, անդե – րեզման ...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, կրօնական, դրական, բանասի – րական պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայ պատրիարքութեան, Թիւ 1, Յունուար, 1966:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՀԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԱՍԻՆ

Դեկտեմբերի վերջերը Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց տպարանէն լոյս տե – սաւ շահեկան դրքոյկ մը՝ «Հայ Երուսա – ղէմը դարերու մէջէն»:

Հեղինակը՝ Վահրամ Կէօքճեան պնակա – տելի նախանձախնդրութեամբ մը շուրջ 150 էջերու մէջ կը ձգտի ներկայացնել քրիստոնէական մայր օճախը նկատուող քաղաքի մը հայ կեանքը՝ Յակոբոս Տեառնեղբայր եպիսկոպոսապետի օրերէն մինչեւ մեր ժամանակները:

Պատմութիւնով եւ ուսանդութիւնով հարուստ հայ կրօնական եւ աշխարհական համայնքին դոյութիւնը կը փաստուի իրերայաջորդ տուեալներով — յուշար – ձան, արձանագրութիւն եւայլն — որոնք, հեղինակին ջանքերով, ներկայացուած են բաւական յաջող եւ ցայտուն դիծերով:

Հայերու ներկայութիւնը սուրբ վայրե – րուն վրայ, ինչպէս դիտել կուտայ Վ. Կէօքճեան, իրականութիւն կը դառնայ Եղեսիոյ Աբգար Թագաւորի դահակալու – թեան օրերուն իսկ, երբ այս վերջինին կինը՝ Հեղինէ Թագուհին բազմաթիւ մա – տուռներու կարգին, կը չինէ նաեւ եկեղե – ցի մը՝ Յակոբոս Գլխագլխերի պերեզմանին վրայ:

Մինչեւ Քաղկեդոնի ժողովը, այսինքն 451 թուականը, Երուսաղէմի համաքրիս – տոնէական պատրիարքական աթոռին վը – րայ կը բազմին Հայ, Յոյն, Ասորի եւ Հրեայ եպիսկոպոսներ: Յետագային, երբ եկեղեցիներու մէջեւ բաժանումը կը դառնայ իրականութիւն՝ Հայերը կը գ – բաւեն բացառիկ արժէք ներկայացնող դիրք մը, զոր կը փորձեն՝ ի դին մեծ զո – հողութիւններու, պահպանել մինչեւ վերջ:

Վեցերորդ դարուն արդէն, Երուսաղէմի հայ վանքերուն թիւը կը հասնէր 70ի, ո – րոնցմէ չատեր յիշատակարաններ էին՝ կառուցուած հայ արքաներու եւ իշխան – ներու ձեռքով, ինչպէս յոյց կուտան ա – նոնց անունները եւս — Աբծրունեաց, Ռշտունեաց, Մամիկոնեանց վանք եւն:

Դժբախտաբար քաղաքական, կրօնական եւ յարաննուանական նկարագիր ունեցող մարտերն ու վէճերը, դաւերն ու սադ – բանքները, որոնց տեւական թատեր – բեմը կը հանդիսանայ քրիստոնէական այս սրբավայրը, մեծ համեմատութիւն – ներով կը վնասէ Հայերու չինարարական թափը եւ, նոյնիսկ, պատճառ կը դառ – նայ անհաչուելի վնասներու:

Վ. Կէօքճեանի վերոյիշեալ դրքոյկը ե – թէ մէկ կողմէ լուսարձակի տակ կը դ – տեղէ Հայ հոդեւոր դասին եւ տեղւոյն Հայ դաղութին ճիգն ու աչխատանքը՝ պահպանելու եւ հարստացնելու մեր ազ – գային դանձատունը՝ կրօնական եւ յար – կից յուշարձաններով, միւս կողմէ պա –

— ԵՍ ՏԷՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՕԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

— Աստուած երկուքիդ ալ երկար կեանք տայ, ըսի եւ ամբողջ ուժովս սկսայ վա – ղել հեռանալ:

Եւ համոզուեցայ որ Աստուած, երբ օդնել ուղէ, այնպիսի դասաւորում մը կուտայ դէպքերուն, որ մեր խելքը չհաս – նելով՝ հրա՛շք կ'ըսենք: Իրաւ որ հրաշք էր դարձեալ, Աստուծոյ ձեռքն էր որ կ'աղատէր զիս մահուընէ:

Վերադարձայ կովերուս մօտ: Ժամա – նակ չունէի այլեւս հայ մուրալու: Օրը անօթի անցուցի, բայց Աստուած հացի տեղ կեանքս չնորհեց ինձի: Կովերը հասկցուցին թէ վերադառնալու ժամը հասած էր, ուստի վերադարձանք անոնք ախոռ, իսկ ես ... ջուր – ապուրս խմե – լու:

Մութը իջնելէ առաջ՝ փոխանակ իմ ոչ – յատ բոյնս մտնելու, դացի դեպին եղեր – օը, խորհուրդ հարցնելու Եփրատին: Եր – կար մտածեցի պատահածներուն մասին, ապրած կեանքիս մասին: Աւելի լաւ էի՞ր մեռնիլ քան քաշկռտել այս կեանքը, ո – չինչերուն կեր, ժանտարմաներուն չուքչն վախնալով, ամէն օր անօթի եւ թշուառ: Ի վերջոյ Եփրատ խորհուրդ տուաւ կար – ծես լինձի, փախչիլ հեռանալ այս վատն – դաւոր վայրերէն, ինչպէս իր ալիքները կը զարնուին եղերքներուն, կանգ չեն առ – ներ սակայն ու կը հեռանան, կ'երթան:

Բան մը չըսի մարդու:

Յաջորդ օրը, սովորականին պէս կովե – րըս առի, արածելու դացի: Արաբ լա – կոտները չկային: Ամբողջ օրը մինակ էի: Գետինը փոուեցայ եւ պառկեցայ արա – բական ձեւով: Անտանելի վիճակիս մա – սին կը խորհրդածէի: Երկկ դիչերուան որոշումս կը ծամէի: Այնքան տարուած էի փախուստի ծրագրով, ի՞նչպէս եւ ո՞ւր փախչելու հոգերով որ չիմացայ ան – դամ՝ երբ դլխուս վրայ ոռնկուեցան եր – կու ձիաւոր ժանտարմաներ:

Հարցուցին ինծի արաբերէն, անուն մը տալով, Թէ ուր կը դանուի:

Առանց պաղարիւնութիւնս կորսնցնե – լու, իրենց երեսը կը նայիմ ապուշի մը պէս:

Հարցումը կրկնեցին:

Համր ձեւանալով, ձեռքի նշաններով, ա՛ – ա՛ ձայներով, կը բացատրեմ իրենց Թէ կովերու հովիւ եմ, չեմ գիտեր:

— Գուա՛ր հարցնելիք մարդը, ըսաւ ըն – կերը Թուրքերէն, այս գիւղին մէջ երեք համր կայ, անոնցմէ մէկն է:

Ու ձիերը քշեցին հեռացան:

— Այս ալ Աստուծոյ գործն է, ըսի, անդամ մը եւս կը հասկընէ Թէ պէտք է հեռանամ այս վտանգաւոր վայրերէն:

Գիչերը՝ պառկեր կը մտածեմ: Լաւա – գոյն միլոցը Եփրատի միւս եղերքը անց – նելն է, ըսի: Միւս եղերքը ապահով է, կ'ըսեն: Մարդ հաւաքել չկայ: Բայց ի՞նչպէս անցնիլ գետը, ոչ կամուրջ կայ, ոչ նաւակ, մանաւանդ գետին մէջքը չատ լայն է: Լողալ գիտեմ, բայց Եփրատի հոսանքը ուժեղ է, իսկ ես մարմնով տը – կար եմ:

Նոյեմբեր ամսուն էր: Գետին եղերքը եղիպտացորէն ցանած էին եւ բերքը հա – ւաքած: Կովերը կերած էին տերեւները, բալաշները, մնացած էին հաստ ցողուն – ները եւ չորցած: Խորհեցայ Թէ կրնամ այս չոր ցողուններէն խուրձ մը չինել, պառկիլ խուրձին վրայ եւ կէս մը լողա – լով, կէս մը նաւակի պէս խուրձը քշելով անցնիլ միւս եղերքը:

Որոշեցի, այո՛, այդպէս պիտի ընէի: Յաջորդ օրը կովերս տարի գետին եղեր – քը: Այդ օրը դանց առի ոչինչ – կոտրտու – քը: Յարմար տեղ մը փնտռեցի, հոն ուր ջուր առնելու եկող քիչ կ'ըլլար: Հաւա – քեցի եղիպտացորէնի ցողունները, փոսի մը մէջ դրի: Երեկոյին, ջուր – ապուրս խմելէ առաջ՝ քիչ մը տաքցայ կրակին չուրջը, յետոյ դացի պառկեցայ: Յաջորդ առաւօտ, կովերը ճամբայ հանելէ առաջ հաստ չուան մը ճարեցի, ծոցս խոթեցի եւ կովերը արածելու դացի:

Կէս օր եղաւ: Կովերը խմեցին ջուրը եւ պառկեցան: Ես ալ դացի եղիպտացորե – նին ցողունները խուրձ չինեցի կապեցի, ջուրին եղերքը տարի եւ փորձեցի Թէ պի – տի կրնա՞ր ծանրութիւնս վերցնել, ա – ռանց չատ ընկղմելու:

Աքանչելի էր, բայց դեռ քիչ մըն ալ պէտք էր սպասել, ջուր առնելու եկող – ներուն ոտքը կտրէր: Իրիկուան դէմ, չապիկս եւ դլխուս վարշամակը պղտիկ ծրար մը չինեցի, ուսիս կապեցի եւ խուրձս առնելով մտայ ջուրը: Քալելով մինչեւ գետին կէսը դացի: Այլեւս անդին խորունկ էր եւ հոսանք կար: Խուրձին վրայ պառկեցայ եւ սկսայ լողալ: Դէպի միւս եղերքը հաւիւ մէկ քառորդը մնա – ցած էր, բայց հոսանքը այլեւս չատ զո – րաւոր էր: Ցոդնած էի արդէն: Եթէ խուրձին վրայէն սահէի, պիտի չկարե – նայի կտրել հոսանքը: Իսկ խուրձով միասին եթէ հոսանքին յանձնուէի, պի – տի չյաջողէի մօտենալ ցամաքին: Ի՞նչ ընէի, ուրիչ ընելիք չունէի: Բախտին յանձնեցի, խուրձիս միասին մտայ հո – սանքին մէջ:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(6 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԵՂՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Վերջին եօթը տարիներու ընթացքին գիտական մեծ աշխատանք կատարուած է Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիային մէջ : Բիւրականի աստղադիտարանի հայ աստղագէտները Ակադ. Վ. Համբարձումեանի ղեկավարութեամբ կարեւոր հետազօտութիւններ կատարած են տիեզերքի ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ : Եօթը տարի առաջ հայ աստղագէտներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր աստեղաբնագիտութեան վրայ, իսկ հիմա հետազօտութիւններուն ծանրութեան կեդրոնը Ծիրկաթիններու ուսումնասիրութիւնն է :

Ուսողագիտութեան մարզին մէջ մշակուած են վերլուծական եղանակներու, մօտաւորութիւններու եւ տարբերական հաւասարումներու տեսութիւնները : Այժմ աշխատանքներ կը կատարուին աստեղաբնագիտութեան վերջին նուաճումներէն բխող՝ ուսողագիտական հետազօտութիւններու տարածման ուղղութեամբ :

Հայ գիտական դպրոցի արձանագրած յաջողութիւններու վկայութիւնն է 1965 Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ գումարուած վերլուծական եղանակներու տեսութեան միջազգային համագումարը :

Մահաքունի մարզին մէջ գիտնականներուն հիմնական ջանքերը վերջին 5 – 7 տարիներուն կեդրոնացած էին մեքենայական թարգմանութեան եւ ուսողագիտական լեզուաբանութեան վրայ եւ այդ ուղղութեամբ կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրուած են :

Նոր, հիմնապէս կարեւոր տուեալներ ձեռք ձգուած են մեքենականութեան բնագաւառին մէջ : Առաձգականութեան, կերպընկալութեան, թաղանթներու եւ սալերու ընդհանուր տեսութեան ուղղութեամբ կատարուած են հետազօտութիւններ, որոնց արդիւնքները լայն կիրարկում գտած են մեր եւ օտար երկիրներու մէջ :

Մեծ արդիւնքներ արձանագրուած են նոյնպէս երկրաբանութեան բնագաւառին մէջ : Ուսումնասիրուած են Հայաստանի երկրաբանական կառուցուածքը, օգտակար հանածոներու հանքերու տեղաբաշխման օրինաչափութիւնները :

Գիտական կարեւոր կեդրոններ են երկրաշարժի (Լենինական), կենսաբանութեան եւ օրգանական քիմիագիտութեան հիմնարկութիւնները : Բուսաբանութեան կեդրոնին մէջ լուրջ գործեր կատարուած են «Հայաստանի Ֆլորա» աշխատութիւնը հրատարակելու ուղղութեամբ :

Հետաքրքրական ուսումնասիրութիւններ կատարուած են Հայաստանի հողերու հիմնական տիպերուն ուսումնասիրութեան գիծով, որուն արդիւնքները՝ գիտական հետազօտութեամբ եւ քարտէսով, հրատարկուած են համապատասխան աշխատութիւններու հետ :

Սեւանայ լիճին հարցը կը մնայ հայ գիտնականներուն ուշադրութեան կեդրոնը : Առաջին կարեւոր հարցերէն մէկը՝ լիճին ձուկերուն, յատկապէս Գեղարքունիի պաշարներուն պահպանումն է, որ յաջողութեամբ կը լուծուի :

Պատմութեան կաճառը կը պատրաստէ ներկայիս հայ ժողովուրդին պատմութեան բազմահատորեակը : Վերոյիշեալ աշխատութիւնը մեր ժողովուրդի բազմադարեան պատմութեան վերաբերեալ առաջին ակադեմական ընդհանրացող գործը պիտի ըլլայ՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը : Գրականութեան կաճառը լոյս ընծայեց «Հայ նոր գրականութեան պատմութեան» գիրքին երեք հատորները, «Սովետահայ գրականութեան պատմութեան» գիրքին առաջին հատորը եւ կը շարունակուի հայ դասական երկերուն հրատարակութիւնը :

Լեզուի կաճառին մէջ կ'ուսումնասիրուի Հայոց լեզուն, անոր բարբառները, ժամանակակից գրական հայերէնը : Տըպագրութեան յանձնուած է «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարանի»ն առաջին հատորը :

Արժէքաւոր աշխատանքներ կատարուած են հնագիտութեան ուղղութեամբ : Համաշխարհային համբաւ ունեցող Կարմիր Բլուրի, Գառնիի, Դուինի պեղումներէն զատ, հնագէտները վերջին եօթը տարիներուն ձեռնամուխ եղած են նոր պեղումներու, որոնցմէ յատկապէս պէտք է յիշատակել Լճաշէնի եւ Արմաւիրի պեղումները :

Հայ բանահիւսութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ կարեւոր երեւոթ է «Հայ ժողովրդական հէքեաթներու» գիտական տասը հատորեակին լոյս ընծայումը :

ԱԿԱԴ. Ս. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Վարը, լերկ քարերուն զարնուելով եւ փրփրելով, հոսած է Դեբեդը : Վերը՝ հարթավայրը հասած է մինչեւ լեռներուն քղանցքները : Մարդիկ տեսած եւ զգացած են հողին բոյրը : Բայց ջուրը անցած է հարթավայրին քովէն, իրեն հետ տանելով հազարաւոր երազներ եւ յոյսեր : Մարդիկ ուզած են ջուրը ուղղել դէպի պապակ հողերը, իսկ հսկայ ժայռերը «փշրած են» անոնց փափաքները :

Մարդկային միտքը, սակայն, վերջնապէս կը գտնէ ելքը : Քանի մը տարի առաջ փորեցին առաջին փոսերը, տնկեցին ծառեր : Յետոյ հաստատեցին առաջին փոքրիկ ջրհան կայանները : Ջուրին հետ ծաղկեցաւ հարթավայրը, այդիներուն առջեւ սկսաւ նահանջել անապատը :

Յետոյ հայ բանուորներ հաստատուեցան Այրում : Քրքնաջան աշխատանքով մարդիկ սկսան քառաստիճան հզօր ջրհան կայանին շինութեան : Անցեալ Դեկտեմբերին աւարտեցին առաջին մասը, ոռեգելի դարձնելով երկու հազար հեկտար պապակ դաշտեր :

1966 Փետրուար 27 : Կը լսուի աւանդական դհոլ – զուռնայի ձայնը, մարդիկ շուրջպար կը բռնեն : Հազարաւորներ հաւաքուած են բացումը կատարելու Յաղթանակ եւ Զէյթուն ջրհան կայաններուն :

... Հաստաբուն խողովակէն վայրկեանը եօթը հարիւր լիթր ջուր կը թափի մայր առուին մէջ, որուն մէկ ճիւղը կ'երթայ մինչեւ Զէյթունի, իսկ միւսը՝ մինչեւ Յաղթանակի եւ Պողաւանի դաշտերը :

Նոր կայաններուն շնորհիւ ոռոգելի պիտի դառնայ աւելի քան 1200 հեկտար հող :

ՆՇԱՆԱԻՈՐ ՄԱՐԴՈՑ ԿԱՖԵՐԸ 1965ԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, 1965ի կաֆերու ախոյեանը նախագահ Լիւպքէն է : Նախագահ տը Կոլի պատուիրակ Փիզանիի հետ՝ զօրավարի մը մասին խօսելով ըսաւ. «Ցաւալի է տեսնել՝ որ զօրավարներ քաղաքականութեամբ կը զբաղին» :

Զօր. տը Կոլ երբ իմացաւ այս եղելութիւնը՝ լիահագագ խնդալ սկսաւ :

ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Յառաջ»ի մէջ խոր կսկիծով կարդացի ընկեր Կարապետ Տօնապետեանի անակընկալ մահը, որ տեղի ունեցած է Փետրուար 3ին, Սէնթ Մարկրիտի մէջ (Մարսէյլ), ուր հանգուցեալը հաստատուած էր 1929էն ի վեր : Շատ մօտէն ծանօթ ըլլալով իր եւ իր ընտանիքի բոլոր անդամներուն, բազմաթիւ յիշատակներ ունիմ իրմէ : Լաւ հայ եւ մաքուր Դաշնակցական մըն էր, հետեւաբար կ'արժէ ծանօթացնել Հայութեան :

Ընկեր Կարոյին հետ զիրար ճանչցանք 1927ին Կարտանի մէջ : Երկուքս ալ ածխահանքի բանուորներ էինք : Ես եկած էի ուղղակի Հալէպէն 1926ին, որպէս հանքային գործաւոր (այդ թուականներուն Ֆրանսա մտնելու համար պայմանաւորուած էի տարի մը ածխահանքին մէջ աշխատելու) առանց դիտնալու թէ ինչ սեւ աշխատանք պիտի կատարէի հոն : Ընկեր Կարօն նախ գացած էր Պէլֆօր : Ուրկէ եկաւ Կարտան ու ինքն ալ դարձաւ հանքագործ : Նոյն թուականներուն Կարտան էին քանի մը ազգականները : Անշուշտ եկաւ անոնց մօտը ապրելու :

Այդ շրջանին բազմաթիւ հայ երիտասարդներ կ'աշխատէին հոն : Շուտով կազմուեցան հայ քաղաքական կուսակցութիւններ ու քանի մը հայրենակցական միութիւններ՝ զանազան անուններով :

Ամէնէն ուժեղը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն էր : Քանի մը հին եւ փորձառու ընկերներ ինչպէս Աբգար Քէշիշեան, Մաղաք Արսլանեան, Խաչիկ Արզուման-եան, Եղիա Ծատուրեան, Տիգրան Ստեփանեան եւ տակաւին բազմաթիւ ուրիշներ : Վերոյիշեալ ընկերներէն շատերը եկած էին Հայաստանէն : Նախապէս հոն կռուած էին թրքական բանակներուն դէմ, տեսած էին Հայաստանի ազատութիւնը, կառավարութիւնն ու բանակը : Հանրապետութեան անկումէն ետք զանազան երկիրներէ անցնելով, եկած հաստատուած էին Կարտան ու սեւ աշխատանք կը կատարէին իրենց ընտանիքները պահելու համար : Հակառակ իրենց կատարած ծանրը աշխատանքին, ոգի ի բռին լծուած էին Դաշնակցութեան վեհ գաղափարները տարածելու վսեմ առաջադրութեան գործադրութեան : Մեր սրտերը այրած էին ի տես թուրք գազաններու ձեռքերով գործուած ահռելի ոճիրներուն : Անյագ վրէժի ոգի մը ունէինք մեր ցեղասպան դահիճներուն հանդէպ : Դաշնակցութեան գաղափարականութիւնը միայն հարազատ էր մեր այս զգացումներուն : Երիտասարդութիւնը խումբ – խումբ կ'արձանագրուէր Դաշնակցութեան շարքերը, այնպէս որ շուտով մեր թիւը բարձրացաւ 110ի : Ընկերներու նիւթական եւ բարոյական զոհողութեան շնորհիւ ունեցանք մեր սեփական ակումբը, որ դարձաւ ամենօրեայ մեր հաւաքավայրը : Հոն տեղի կ'ունենային դասախօսութիւններ, հանդէսներ եւ տօնակատարութիւններ : Պիվէռէն մինչեւ Կարտանի կայարանը կ'իջնէինք տողանցելով եւ, եռագոյն դրօշակով կը դիմաւորէինք մեր մեծ ընկերները, որոնք զանազան տօներու առթիւ բանախօսելու կուգային Կարտան : Մեր մէջ ամէնէն ժողովրդականը ընկեր Կարօն էր. արդարեւ սիրուած էր բոլորէն : Չափէն աւելի ազգասէր եւ համոզուած Դաշնակցական՝ իր գաղափարին համար ի հարկին կը զոհէր ամէն ինչ : Համեստ էր իր բնաւորութեան մէջ, չափէն աւելի անկեղծ էր բոլորիս հանդէպ, իր ունեցածը սիրով կը բաժնէր ընկերներուն :

Խարբերդցի ըլլալուն համար իր անունը կրճատելով ընկեր Կարօ կը կանչէին զինքը նոյնիսկ ոչ Դաշնակցական տղաքները, յիշելով Խարբերդցի անուանի յեղափոխական ընկեր Կարօն :

Վերջին անգամ իրարու հանդիպեցանք անցած տարի Ապրիլին, Մարսէյլի մէջ, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիսնամեայ տօնակատարութեան առթիւ Քանըպիէռի վրայ : Նոյն ընկեր Կարօն էր, տաք սիրտ եւ ուրախ : Միակ փոփոխութիւնը, զոր նշմարեցի ինծի պէս մազերը ճերմկած էին : Առիթ ունեցանք երկար խօսելու իրարու հետ, շատ ջղայնացած էր, որ իրենց թաղին մէջ քանի մը հայ խանութպաններ սգատօնին օրը չէին ուզած իրենց խանութները գոցել : Սիրելի Կարօ գրիչս շատ տկար է քեզ ըստ արժանւոյն ներկայացնելու համար, թող այս քանի մը տողերը փունջ մը ծաղիկ ըլլան քու թարմ հողակոյտիդ վրայ :

Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

տառի վրայ կը հանէ օտար եկեղեցիներու այպանելի քսութիւնները, սադրանքները, ինչպէս նաեւ ամէն կարգի ոտնձգութիւնները՝ ընդդէմ Հայաստանեայց եկեղեցիին :

Արիւնի եւ կրակի բովէ անցած, այսուհանդերձ, Հայ Երուսաղէմը ներկայիս հոգեթով ներկայութիւն մըն է ոչ միայն մեր իրականութեան, այլեւ քրիստոնեայ աշխարհին մէջ :

Արդարեւ այս կը փաստեն հայ Երուսաղէմի ներկայ հարստութիւնները — Մատենադարանը, որ իր յիսուն հազար գիրքերով կը նկատուի Միջին Արեւելքի լաւագոյն հայագիտական կեդրոնը, ձեռագրատունը, որ ունի արտասահմանի գրչագիրներու մեծագոյն հաւաքածոն, աւելի քան չորս հազար ձեռագիրներով եւ հայ մանրանկարչութեան հնագոյն եւ լաւագոյն նմոյշներով, Գանձատունը, զոր կարելի է իր տեսակին մէջ լաւագոյններու շարքին դասել եւ, վերջապէս, տպարանը, Ժառանգաւորաց վարժարանը, վանքերն ու եկեղեցիները :

Կարճ՝ ազգային հպարտութեան կենդանի յիշատակարաններ, որ կարելի եղած է պահել ու հարստացնել մեծ զոհողութիւններու եւ նուիրումի դնով :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Շունչանորդի Մարքիզ, եթէ վարպետս քեզ աչքին պէս սիրած չըլլար, հիմա այս անառակութեանդ համար քեզ սրւոնց ձեռքը կը ձգէի, մրմնջեց Բզէզ :

Ապա, վրայէն շրջազգեստն ու գլխարկը նետելով, աւելցուց.

— Գացէք, քուրջի կտորներ, գացէք Բզէզէն բարեւ տարէք Փարիզցի պերճաղիճ տիկին Լուիզէթ Պռօշիւի :

Շրջազգեստին եւ գլխարկին տակէն Բզէզի նիհար սրունքները եւ կարճ մազերով գլուխը երեւան ելան :

Քաջ պատանիին շունչը կտրած էր եւ զինքը հետապնդողներէն մին հազիւ իր մէն քսան քայլ հեռու կը գտնուէր :

— Խերը անիծածս, ո՞ր էշ – գլուխը հնարեր է այս ասեղի պէս սուր կռուկները, բնաւ վազելու չիգար ..., մրմնջեց պատանին ոտքերուն կռուկները գետին զարնել եւ կոտրել ջանալով : Ուզածիդ չափ օրօրոցի պէս երկու կողմիդ վրայ երերցիր, ուր որ ես նորէն հոն :

Ցանկարծ ետեւէն կառքի դղրդիւն մը լսեց :

— Ալ այս անգամ բռնուեցանք, մտածեց Բզէզ :

Եւ առանց կենալու ետին դարձաւ : Իրաւ ալ արաբ կառապան մը կառքը իր կողմը կը քշէր : Այս կառքին մէջ ուրիշ արաբ մըն ալ նստած էր :

Վայ խերը անիծածս, գործերնիս դէշ է, բռնուեցանք, մոլտաց Բզէզ :

Եւ ունեցած ուժովը սկսաւ վազել :

Աջ կողմը փողոց մը ելաւ, Բզէզ հոն մտաւ : Բայց կառքը իր օձիքը չձգեց : Բզէզի հոգին բերանը եկած էր... : Քըրտինքը ջուրի պէս քիթէն բերնէն կը վազէր : Լաթերը, խխում կտրած, մարմինին փակած էին ... : Չկրցաւ ատկէ աւելի տոկալ ... շունը ձեռքէն ձգեց ..., ծունկերը կքեցան ... : Կանգ առաւ եւ այն միջոցին երբ գլուխը ետին պիտի դարձնէր վտանգը չափելու համար, զգաց թէ երկու հուժկու բազուկներ զինքը իր երկու թեւերէն բռնելով վեր կը վերցնէին ու կառքին մէջ կ'առնէին :

. . . . . .

Բարեբախտաբար կառապանը Իպրահիմըն էր, իսկ կառքին մէջի արաբն ալ Սաղիրը, որոնք Բզէզի օգնութեան փութացած էին :

Քաջ պատանին կառքին մէջ քիչ մը ինքզինքը գտած ըլլալով, երբ մաւրիտանական տունէն ներս մտաւ, դրպանէն թղթապանակը հանելով պոռաց.

— Պարոն Զարտաք, բերի, բերի :

Եւ շնչասպառ, թիկնաթոռի մը մէջ նետեց ինքզինքը :

Մեր ընթերցողները անշուշտ հասկցան թէ այս խաղը կազմակերպողը Լեւոն Զարտաքը եղած էր :

Խելացի արեւելքցին առանց որեւէ բան իմաց տալու իր ընկերներուն, պէտք եղած պատուէրները տուած էր Բզէզի եւ մինչեւ իսկ կանացի զգեստները ինք հագցուցած էր անոր :

Ահա այժմ իր ծրագիրը յաջողած էր :

Լեւոն թղթապանակը Բզէզի ձեռքէն առաւ եւ մէջէն դեղին պահարանը հանեց :

— Ահա մագաղաթը ձեռքերնիս անցաւ, ըսաւ ան կատարեալ պաղարիւնութեամբ : Այո, գիտէի արդէն թէ այս մագաղաթը գողցողը Հարթֆիլտն էր :

Ապա խօսքը Բզէզի ուղղելով հարցուց.

— Բզէզ, Հարթֆիլտը չէ՞ր այդ մարդը :

— Այո, պարոն Զարտաք : Ֆէլիքսը :

— Ֆէլի՞քս ըսիր :

— Սպասեցէք որ պատմեմ, ըսաւ Բզէզ :

Ու գլխուն եկածը պատմեց :

Բացի Լեւոնէ, միւս բոլոր մարդիկը եւ երկու կիները խնդալէն ճաթեցան :

Բոլոր ներկաները սկսան գովել Բզէզը :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, իր 30ամեակին առթիւ 50 Ֆր. Տիկին Էտիրնէլեանէ, երեսուն Օր. Մարօ Ստեփանեանէ եւ Օհան Տակարեանի մահուան առթիւ տասը Ֆր. Տիկին Տէրոյեանէ :

×

Կապ. Խաչի Սարսէլ – Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆրանք Այրի Տիկին Հապէշեանէ իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ քսան Ֆրանք տիկին Նիկողոսեանէ իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն՝ հայկական կրօնական յայտագիր :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան: Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Նախկին ցանկերու ընդհ. գումար	70·129
Մուշեղ եւ Մելքոն Պետրոսեան եղբայրներ իրենց ծնողաց յիշատակին	10·000
Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Պագրճեան	5·000
Տէր եւ Տիկ. Գրիգոր Փաթթուքեան	500
Պ. Յակոբ Տէր–Թոմայեան	500
Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Կէնճեան Յակոբ Մալաճեանի ամուսնութեան առթիւ	250
Տէր եւ Տիկին Ա. Զատէեան	150
Կապ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը իր հիմնարկութեան 30ամեակին առթիւ	100
Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կիւմիւշճեան	100
Այրի Տիկ. Արմենուհի Գազանճեան	100
Տէր եւ Տիկին Պ. Կէնճեան , Պ. Ալեքսան Օհանեանի թոռնիկին ծննդեան առթիւ	50
Պ. Աւետիս Քէպապճեան	50
Պ. Հրանտ Զատիկեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը Նուրիճանեան ընտանիքի մեռելներուն համար	15
Ընդհ. գումար	86·994

Պ. Սարգիս Պալթաեան 100 Ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Թորոսեան 20 Ֆրանք Ա. Գալուստեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն Կրթ. ձեռնարկներու :

ԾԱԽՈՒ Է

ԲԱՑԱՌԻԿ

Քոնֆեքսիոնի խանութ մը, առաջնակարգ , առանց միջնորդի :

Դիմել « Յառաջ »ի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս երկու սեռէ թաղեցիները , Կիրակի 13 Մարտ, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, շատ կարեւոր եւ այժմէական օրակարգ : Այս թուականին մեծամասնութիւն չկազմուած պարագային, յաջորդ Կիրակի (20 Մարտ) ներկաներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն կը համարուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Այս Կիրակի ժամը 14·30ին

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փառատօնին կը մասնակցին Լեհաստան, Իսրայէլ, Հայաստան, Հնդկաստան, Հունգարիա, Ճափոն, Յունաստան, Ուկրայնիա, Պրազիլիա, Սպանիա, Վիէթնամ, Ֆրանսա :

Նոր խումբերով եւ մեծ արուեստագէտներով որոնց մանրամասնութիւնները յետագային :

Տոմսերուն համար դիմել Սորպոնի դռնապաններուն, խճողումի տեղի չտալու համար :

Գիներն են.— 6, 5, 4, 3 ֆրանք :

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Լանսէյի եւ Բընաժի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ օր, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Մ. Ուզունեան կը նուիրէ քսան Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ,ողբացեալ Ալեք Գալուստեանի մահուան առիթով :

Տիկին Պերճուհի Միհրան Էօլմէզեան կը նուիրէ յիսուն Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին, ի յիշատակ իր սիրելի հանիին :

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն . Պ. Լ. Նահապետեան 400 Ֆր., Պ. Կ. Ճընկըտըրեան 200, Պ. Սէյահի 150:

Պ. Ժ. Գալփաքեան (Ավինեոն), Տոքթ. Օտապաշեան, Ա– Աչըքկէօզեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Ճիէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տապաղեան, Օճաքճեան, Պ. Չիպուքճեան եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Գասպարեան 100ական Ֆրանք : Տիկին Ա. Քիւրքճեան 60 Ֆրանք : Այրի Տիկին Վ. Արսլանեան (Սէն Շամոն), Լ. Պարկիրճեան, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Տիանա հաստատութիւն) , Տիկին Յակոբեան, Տիկին Գ. Խորասանճեան, Այրի Տիկին Վ. Հաճեան (Տրակինեան) , Հ. Գաբիկեան (Էքս), Յ. Մալեանց, Դ. Նշանեան (Մուլէն), Նշանեան (Վիշի), Ժ. Սաղըրեան, Ա. Սարգիսեան, Տէր – Գէորգեան, Տիկին Ս. Թորգոմեան ,Տէր եւ Տիկին Երամեան , Ծատուրօֆ, Արզումանեան (Արժանթէօյ), Տէր եւ Տիկին Տէր –Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Խաչէրեան (Արաքս), Տոքթ. Բ. Պատէեան, Հ. Գըրըքճեան (Վէրտէօն) , Օր. Եազըճեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Պայրամեան, Տիկին Մալաքեան, Գ. Ապունաեան, Լ. Մաթէոսեան, Տէր – Կարապետեան , Տիկին Տօնապետեան, Պ. Վ. Շապանեան, Պ. Հ. Պալեան , Թարաքճեան եւ Տիկին Մանթարճեան 50ական Ֆրանք : Գօյունեան եղբայրներ 40 : Տատուրեան, Գանժունզէֆ, Գաբրիէլեան (Քլէրմօն Ֆէրան), Ժ. Մէշինեան, Վ. Ոսկանեան (Վիլմօմպլ), Տիկին Սահաթճեան (Նիս), Թարաքճեան (Քոլոմպ) , Տոքթ. Մարթէն Տալեան (Ավինեոն), Ալթունեան (Մարսէյլ), Տոքթ. Քէչեան (Մարսէյլ), Ն. Տակառեան, Թարասօֆ, Տ. Յարութիւնեան, Ո. Դանիէլեան, Տիկին Ս. Շապըրի, Տիկին Մ. Պետրոսեան, Օր. Սիրվարդ Մաթոսեան, Օր. Հ. Ադամեան եւ Ե. Նազարեան երեսունական : Ա. Ակօբօֆ, Հ. Աբէլեան, Ալէմեան (Նիս) , Տոքթ. Ժ. Յակոբեան (Թուլօն) 20ական :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈԳԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

LAREDO (Espagne - Prov. Santander)

Formule révolutionnaire "AINZ-SOLMAR"

Directement du CONSTRUCTEUR à L'ACHETEUR

SANS AUCUN CAPITAL ET SANS AUCUN INTÉRÊT

22 à 32 mensualités de 2.000 Francs

APPARTEMENTS LUXUEUX

entièrement meublés, sur la plus belle plage de la "COSTA ESMERELDA"

3, 4 et 5 pièces — 1 à 2 salles de bains — 2 à 3 terrasses — avec le tout dernier confort ! — Ascenseurs - descenseurs ultra rapides — Vide-ordures.

Construction de « GRAND LUXE » en bordure de mer dans un PARC privé de 10.000 m2

Vue imprenable et panoramique sur la magnifique baie de LAREDO et l'arrière-pays montagneux (vue imprenable garantie par contrat).

SPORTS : Ski nautique — Yatching léger — Pêche sous-marine, pêche en eau douce truite et saumon — Tennis.

LE TEMPS VOULU DE REFLEXION !

Une minute pour signer ! 22 à 32 mois pour payer!

AINZ SOLMAR
G. BEDERIAN

PARIS : 6, Avenue Marceau - 8e - Tél. : ALM 08-76
LAREDO : Calle Général Mola et Ave. Neuve Bungalow

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Մարտ 12) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահը (ՌԻԻ ՎՈԼԹԷՌ)

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

MARC ARYAN

Auteur-compositeur-créateur de « Katy »
Le jeune espoir de la Chanson : HAIRA-BEDIAN
Trio folklorique arménien : SANOVA
Groupe de danseurs : CAUCASE d'Alfortville

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

BLACK AND WHITE — Սեղանները ապահովել՝ 368-61-35

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ
Բարձր հովանաւորութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմիս

Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ

Խօսնակ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ Ընկեր ՇԱՆԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Երդ Օր. ԱԼԻՍ ՇԱՄԻՐԵԱՆ

Արտասանութիւն Ընկ. ՍԵԴԱ ԹԻՒԹԷԼԵԱՆ, ԿԱՐՕ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ :

Թատերական ներկայացում Հ. Յ. Դ. Ն. Սերունդի Պօմոնի խումբին կողմէ
« ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆՆՈՅ ՓԵՍԱՑՈՒՆ »

Նուագ եւ հայկական տոհմիկ պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած է — Գին 4 ֆրանք

ՋԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ— (Արմենիա հիւրանոցին մէջ)

Երթ ու դարձ օդանաւով մեկնում Ապրիլ 2ին եւ վերադարձ՝ Ապրիլ 19ին :

ԳԻՆ՝ 2050 ՖՐԱՆՔ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ — Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ :

ՅԱՐԱՏԵՒ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 13 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10559 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.559

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

—*—

Անցնող տարին դարձակէտ մը եղաւ Հայ Դատի հետապնդման համար, իբրեւ հետեւանք Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին, որուն ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ արժանավայել կերպով եւ համազգային աստիճանաչափով, սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք :

Ապրիլեան սգահանդէսը այս տարի եւս տեղի կ'ունենայ միասնականութեամբ, բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ, շարունակելու եւ յաւերժացնելու համար այն ոգին որ ի յայտ եկաւ 1965ին :

Հայ Դատի յաջող լուծումին համար առաջին պայմանն է համերաշխութիւնը, մեր ցիրուցան դաղութներու խաղաղութիւնը, ներքին ճակատի վրայ իրերհասկացողութիւնը, միացեալ ուժերով հետապնդելու համար Հայութեան արդար իրաւունքները :

Մեր իրաւունքները հանդիսաւորապէս ճանչցուած էին 1920ին աշխարհի նոր քարտէսը գծող եւ ազգերու ճակատագիրը տնօրինող դաշնակից մեծ պետութեանց կողմէ, միջազգային պարտամուրհակով մը, որ Սեւրի դաշնագիր կը կոչուի :

Մեր ազգային եւ քաղաքական պահանջները բիւրեղացած են այդ դաշնագրի 88րդ եւ 89րդ յօդուածներով, որոնք կը նուիրագործեն Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի գաղափարականը :

Միացեալի համար իբրեւ փաստաթուղթ ունինք Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի 1920 Նոյեմբեր 22ի իրաւարարական վճիռը, որով Հայաստանի սահմաններուն մէջ պէտք է մտնեն Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներէն կարեւոր հողամասեր :

Սեւրի դաշնագիրը՝ ուիլսընեան սահմաններով՝ կը կազմէ հիմնաքարը հայ ժողովուրդի բոլոր հոսանքներուն քաղաքական « հաւատոյ հանգանակ»ը :

Այս մասին տարակարծութիւններ չկան այլեւս :

Բոլորն ալ կ'ընդունին, որ Սեւրի միջազգային պարտամուրհակը ժամանցումի ենթակայ չէ : Եւ թէ հայ ժողովուրդը կը մնայ պահանջատէր, քանի արդարութիւնը կը մնայ խաչուած :

Գիտենք թէ աշխարհի ներկայ խառնակ վիճակին մէջ ո՛չ ոք կը մտածէ օրակարգի վրայ դնել հայկական հարցը, նոր բարդութիւններ չստեղծելու եւ կացութիւնը աւելի չծանրացնելու համար :

Սակայն ատիկա պատճառ մը չէ, որ մենք ձեռնթափ ըլլանք եւ հառաչելով անցընենք մեր ժամանակը :

Ամէն ատեն, ամէն պատեհ ու անպատեհ առթիւ պէտք է յիշեցնենք ազգերու արիսպագոսին, մեծ ու փոքր բոլոր պետութեանց, որ կայ հայկական դատ մը՝ արդար լուծումի սպասող, որ կապարի պէս պիտի ծանրանայ բոլորի խղճին վրայ :

Պէտք է մատնանշենք աշխարհի հանրային կարծիքին, որ առաջին ցեղասպան պետութիւնն ու ազգը եղած են Թուրքերը :

Միայն 1915ին չէ, որ սկսած է ցեղասպանութեան քաղաքականութիւնը օսմանեան կայսրութեան Հայերուն դէմ : Սուլթան Ապտիւլհամիտի համատարած ջարդերը 1894էն 1896, Իթթիհատի ջարդերը Կիլիկիոյ մէջ 1909ին նոյն նպատակին կը ձգտէին :

Քաղաքական տեսակցութիւններ, զըրքոյկներով ու թռուցիկներով քարոզչական աշխատանքներ օտար առաւել կամ նուազ պատասխանատու շրջանակներու, մամլոյ ներկայացուցիչներու եւ ազդեցիկ անձնաւորութիւններու մօտ պէտք է կազմեն մեր գործունէութեան գլխաւոր ասպարէզը :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը իբրեւ պաշտօնական այն մարմինը, որուն նախագահը՝ Աւետիս Ահարոնեան՝ 1920 Օգոստոս 10ին ստորագրած է Սեւրի դաշնագիրը յանուն Հայաստանի կառավարութեան, կը շարունակէ հետապնդել հայկական դատը, միջազգային այդ պարտամուրհակի հիման վրայ :

Վերջերս իր հրատարակած յուշագիրը Մարտ 1ին ներկայացուած է Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարութեան Միջին Արեւելեան Հարցերու գրասենեակի տնօրէնին : Պիտի ներկայացուի նաեւ ուրիշ մեծ ու փոքր պետութեանց :

Յարատե՛ւ աշխատանք, առանց ընկրկումի եւ յուսալքութեան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՔԱՐՆՕ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՅԱՆՁՆԵՑ

Ինտոնեզիոյ մէջ նախագահ Սոքարնօ իշխանութիւնը յանձնեց բանակին : Պահելով հանդերձ հանրապետութեան նախագահի իր պաշտօնը, երկրին ղեկավարութիւնը այլեւս ինք չէ այլ՝ բանակը որ կը վարէ երկիրը : Կը թուի թէ Սոքարնօ ուրիշ միջոց չունէր կացութիւնը փրկելու : Արդարեւ վերջին ժամերուն քաղաքացիական պատերազմի բնոյթ ստացած էր եւ բանակը կը սպառնար հակահամայնավար ուսանողներուն միանալ Սոքարնոյի դէմ : Կ'ըսուէր թէ բանակը վերջնագիր մը տուած էր Սոքարնոյի պահանջելով ձախ Արտաքին նախարար՝ Սուպանտրիոյի մեկնումը : Ի վերջոյ ամէն բան բանակին ձգելով է որ Սոքարնօ միջին ճամբայ մը գտաւ : Բանակը, իշխանութեան գլուխ գալով, առաջին առթիւ արդիլած է համայնավար կուսակցութիւնը :

Այս որոշումը տրուած է յատուկ հրովարտակով մը, որ, թէեւ ստորագրուած է Սոքարնօ, բայց իրականին մէջ Ինտոնեզիոյ զօրաւոր մարդն է՝ Սուհարնօ, բանակի հրամանատարը մինչ Սոքարնօ, մինակ է, իր տիտղոսով եւ այեւս ոչ մէկ իշխանութիւն ունի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռին համաձայն մառեշալ Արէֆ պաշտպանութեան բարձր Խորհուրդի ժողովի մը նախագահած է, Քէրքիւքի մէջ : Նիստը հինգ շամ տեւած է եւ կ'ըսուի թէ կապ ունի այն յարձակողականին հետ, որու պիտի ձեռնարկեն Իրաքցիները Քիւրտերուն դէմ, դարնան :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ յուշագիրը Ատլանտեան Ուխտի վերաբերեալ յանձնուեցաւ Ատլանտեան կազմակերպութեան 14 «ընկերներուն» : Ծանօթ է որ տը Կոլ նամակ մը յանձնել տուած էր նաեւ վարչապետ Էրհարտի, որ պարզապէս նամակը ստացած ըլլալը հաղորդած էր : Վերջին պահուն կ'ըսուէր թէ Մեծն Բրիտանիա առաջարկներ ըրած է Ատլանտեան Ուխտի 14 անդամներուն, որով կ'ուզէ որ բոլորը միասնաբար յայտարարութիւն մը ընեն շեշտելով Ատլանտեանի ներսը ձուլուած գործունէութեան մը անհրաժեշտութիւնը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ փեսան, որ խրմագրապետն էր «Իզվեստիայի», առաջին անգամ ըլլալով յօդուած մը ստորագրած է « Խորհրդային Միութիւն » թերթին մէջ : Յօդուածը քաղաքական որեւէ բնոյթ չունի եւ նուիրուած է ուղեղին բջիջներուն :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, ի վերջոյ ոստիկանութիւնը մտած է Քաբուսիններու վանքը, ուր հաւաքուած էին հինգ հարիւր ուսանողներ եւ յիսուն ձերբակալութիւն կատարած, հակառակ անոր որ իրաւունք չունէր առանց արքեպիսկոպոսութեան արտօնութեան : Կացութիւնը թէ ծանր է թէ փափուկ :

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ հրամանատար Քուպելաս, որ Քասթրօն սպաննելու փորձ կատարած էր, 25 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կը բացուի արաբական վեհաժողով մը : Տրուած ըլլալով սակայն թէ բազմաթիւ տարակարծութիւններ կան, օրակարգը շատ «պղատոնական» բնոյթ ունի :

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ մեռած է իրլանտացի ծանօթ գրագէտներէն մէկը՝ Ֆրանք Օ'Քոնոր : 64 տարեկան էր : Մասնակցած էր իրլանտական քաղացիական պատերազմին :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ միջադէպերը կը շարունակուին ոստիկաններու եւ ցուցարարներու միջեւ : Տիկին Կանտի կոչ ըրած է ընդդիմադիր կուսակցութեանց որ վերջ տան խռովութեանց եւ գործակցին կառավարութեան հետ :

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ խօսակցութիւններ սկըսած են խորհրդային պատուիրակութեան եւ ճափոն ղեկավարներու միջեւ : Ճափոն պիտի մասնակցի Սիպերիոյ հարըստութեանց շահագործման : Այս մերձեցումը կրնայ մեծ կարեւորութիւն ունենալ ինչ կը վերաբերի խորհրդային ազդեցութեան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

ՄԱԿ-ի ընդհ- քարտուղարը կ'ուզէ որ ՄԱԿի ուժերու Կիպրոս մնալու ժամանակաշրջանը երկարաձգուի վեց ամիսով : Ներկայ շրջանը կը վերջանայ Մարտ 26ին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Լեւի Էշքոլ « Մաարիւ » թերթին տուած իր տեսակցութեան մէջ, փափաք կը յայտնէ որ համաձայնութիւն մը կնքուի արաբական աշխարհի եւ Իսրայէլի միջեւ ապազինման շուրջ :

ԱՂԵՏԱԼԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

ԽՆՈՒՍԻ ԵՒ ՄՈՒՇԻ ԳԻՒՂԵՐԸ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ ԵՂԱՆ : 15 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ, 1000 ՏՈՒՆ ՓԼԱՒ, ՇԱՐԺԸ ԶԳԱԼԻ ԵՂԱՒ ՏԱՐԲԵՐ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԷՐԶՐՈՒՄ — Սաստիկ երկրաշարժ մը քարուքանդ ըրաւ երէկ Արեւելեան Անատոլուի բազմաթիւ գաւառները, մեծ աւերներ գործելով եւ տասնըհինգ հոգիի մահուան պատճառ հանդիսանալով : Երկրաշարժը իր աւերը գործեց մասնաւորապէս Էրզրումի եւ Մուշի մէջ, ուր 15 հոգի մեռան եւ 25 հոգի վիրաւորուեցան, հարիւրաւոր տուներ փլան եւ ուրիշներ անբնակելի դարձան :

Երկրաշարժը սկսաւ ժամը 3·15ին եւ տասը երկվայրկեան անընդհատ շարունակուեցաւ, ամէնէն աւելի քանդելով Խնուսը եւ իր շրջակայքը : Առաջին տեղեկութեանց համաձայն, ութ հոգի մեռած են Գօլհիսար գիւղին մէջ, Ագկէլին մէջ՝ մէկ, Պայըրքէօյի մէջ՝ մէկ հոգի : Ամբողջ ընտանիք մը, որ ութ հոգիէ կը բաղկանար, մեռած է Գօլհիսարի գիւղին մէջ : Պայըր եւ Գուրտու գիւղերուն մէջ, չորս հոգի ծանրապէս վիրաւորուած են : Խնուսի կեդրոնին մէջ երեսուն տուն փլած են, կառավարչատան վերնայարկը քանդուած է : Խնուսի ենթակայ 27 գիւղերու մէջ վեց հարիւր տուներ փլած են, ձիւնը խցած է ճամբաները, որով կարելի եղած չէ կարգ մը գիւղերէ տեղեկութիւն ստանալ :

Մուշի ենթակայ Վարդօ գաւառակին մէջ, երկրաշարժը մեծ աւերներ գործեց, հոն ալ մահեր կան եւ հարիւրաւոր չէնքեր քարուքանդ եղան : Թէփէքէօյի մէջ երեք հոգի մեռան, 72 տուներ հիմնայատակ կործանեցան : Ագգոնաք եւ Քոթոն գիւղերու մէջ մէկ մէկ հոգի մեռած, քըսան հոգի վիրաւորուած են : Վարդոյի 48 գիւղերէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, ստուգուած է որ բազմաթիւ տուներ քանդուած կամ փլած են, եւ երկրաշարժի պահուն Մշեցիք խուճապի մատնուած են եւ դուրսը գիշերած : Ալաէտտին Փաշա մզկիթին մինարէն ճեղքուած է եւ մասամբ քանդուած :

Էրզրումի եւ Մուշի կուսակալները աղէտեալ վայրերը եկան, եւ Կարմիր Մահիկը առաջին օգնութիւնները փութացուց :

Բուռն երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ նաեւ Պիթլիսի մէջ Ահլաթ եւ Թաթուան գաւառակները վնասուեցան, հարիւրաւոր տուներ քանդուեցան, բայց անձի կորուստ չկայ : Երկրաշարժի ցնցումները զգալի եղած են նաեւ Էրզինճանի, Սամսունի, Սղերդի, Գըրշէհիրի, Իկտիրի, Ըսլահիյէի, Իսքէնտէրունի եւ Տրապզոնի մէջ, առանց որեւէ լուրջ վնաս պատճառելու :

ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Էրզրումի կուսակալ Ալի Ագարսու, ոստիկան զօրաց հրամանատարը, Հանրօգուտ Շինութեանց տնօրէնը, Կարմիր Մահիկի նախագահը, ճամբաներու շինութեան տնօրէնը աղէտեալներուն մօտ փութացին առողջապահական խմբակի մը հետ : Առաջին առթիւ հինգ հարիւր վրան, հազար հաց եւ հանդերձեղէն զըրկուեցան աղէտեալներուն : Ձիւնը կը դըժուարացնէ օգնութեան եւ հաղորդակցութեան գործը : Ապահովութեան Տնօրէնը Բէճէպ Շէքէր հետեւեալը յայտարարեց .

— Առտուան դէմ տեղեկացանք թէ երկրաշարժ պատահած է, անմիջապէս Խընուս մեկնեցանք, ճշդեցինք թէ կեդրոնին մէջ 230 տուներ, եօթը գիւղերու մէջ ալ վեց հարիւր տուներ փլած են : Խնուսի կառավարչատան վերնայարկը անբնակելի դարձած է : Աղէտեալները կը փոխադրուին վրաններու տակ կամ ամուր չէնքերու մէջ :

Փլած տուներու ընդհանուր գումարը հազար է, կարգ մը գիւղեր ամբողջովին փլատակի մը վերածուած են :

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՐՔ

—o—

Մարտ 7ին, Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը մեռած է ծանօթ գրագիտուհի Հայկանուշ Մարք (Թոշիկեան) : Ողբացեալը 86 տարեկան, բնիկ Պոլսեցի էր եւ ուսումը առած Էսաեան վարժարանը : Գրական կեանքը սկսած է 1900ին Մանզումէի Էֆքեարի մէջ եւ լրագրական ասպարէզ մտած է 1905ին խմբագրելով « Ծաղիկ » կնոջական շաբաթաթերթը : Իր գլխաւոր գործն է՝ «Հայ Կին»ը զոր հիմնած է 1919ին : Ազգ. յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ուրբաթ օր Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուած Շիշլիի գերեզմանատունը : Արարողութեան նախագահած է Պատրիարքը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՇՈՒՇՄԱՅ (*)

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ

Հոմանիշ ունինք կնճութ կամ կնճիթ, որ փոխ առնուած է պարսկերէնէ, fունճիտ,— այս բառը կը գործածեն նաեւ Ռուսերը, fունջութ ձեւին տակ :

Լատիներէն՝ սեսամում, որ փոխ առնուած է յունարէնէ, այժմ գործածական՝ եւրոպական բազմաթիւ լեզուներու մէջ (Ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլերէն) :

Արաբերէն՝ սէմսէմ կամ սիմսիմ, զոր փոխ առած են Թուրքերը, սուսամ ձեւին տակ :

Մայր բառը ասորերէն է, շուշմա (տես Պրէօնի ասորերէն – լատիներէն բառարանը, տպ. Պէյրութ, 1911, էջ 665) : Ուրեմն փոխառութիւն է հայերէնը եւս :

Բայց Արաբները ունին բազմաթիւ հոմանիշներ, — հալ (տես Տոզի), սալիթ (տես Իպն Պայթար), նաեւ ճունճուլան (տես Ապտէրրէզաք) : Այս վերջին բառը Ալճերիոյ վրայով անցած է Սպանիա, ճամբորդած Միջերկրականի եզերքը, ինչպէս Ֆրանսա, ուր ծանօթ է ժիւժոլ, ժիւկոլին, ժենժելի Ֆրանսացուած ձեւերուն տակ, շուշմայի հոմանիշ : Նաեւ զենզելէն բառը, որ կը նշանակէ «կերպաս՝ շուշմայի գոյնով» : Արաբերէն լեզուի մէջ այս գոյնը կը կոչուի թահինի (Աբիկեան) :

Ֆրանսայի մէջ, միջին դարուն՝ շուշմային հունտերը կը կոչուէին «սուտ կըտաւատ», կամ « աղքատի ունդ», նաեւ մոտրոնուս .— այս վերջին բառին ծագումը չկրցայ ստուգել, (ունի միայն Է. Ռոլան, Ֆլոռ Փոփիւլէռ, չունի Կօտ – Ֆրուա, Բառարան Հին Ֆրանսերէնի) :

Սպանացիները հոմանիշ կուտան նոյնպէս ալեկրիա բառը, որ օյլ (իւղ) եւ կրէն (հունտ) բառերուն բարդուած եւ խաթարուած ձեւն է,— կը նշանակէ իւղոտ հունտ կամ շուշմայ :

Արդարեւ, շուշմային հունտն է որ կ'արտադրէ ծանօթ հեղուկը, հայերէն շիրիկ կոչուած (արաբերէն շիրիճ բառն է) : Նոյն իւղը պարսկերէն կը կոչուի շիյրուղէն,— ասկէ աղաւաղեալ՝ շրլաղան (Պետրոս Քերեսթէճեան կը գրէ թէ շիյրէ պարսկերէն կը նշանակէ իւղ, բայց յումպէտս բուղէն (իւղ) բառին յաւելումով կազմուած է շիյրուղէն, որու վրայ Թուրքերէն եաղը բառը աւելորդ անգամ մը եւս բարդուելով գործածական դարձած է շրլաղան եաղը) :

Այս իւղը հանելու համար՝ նախ կը ճմլեն կամ կ'աղան շուշմային հունտերը, — այս գործողութեամբ կը ստացուի թահին, որ կը նշանակէ աղօն կամ ալիւր (արաբերէն թահան = աղօրեպան) : Ուրեմն թահինը, բառագիտական տեսակէտով, ալիւրի վերածում մըն է, — այս վիճակին մէջ՝ արաբերէն կը կոչուի բէհէշ : Առաջին իւղահանութիւնը, զոր ժողովուրդը կը ճանչնայ թահին անունով, մրուրն է (Ֆրանսերէն՝ մառ), երկրորդ գործողութենէն ետք կը ստացուի կոպտոնը (Ֆրանսերէն՝ թուռթօ,— ճիշդ ինչպէս խաղողին կատարեալ ճմլումէն ետք՝ կը մնայ շիւը, կամ չանչը, կամ կնճիռը, Թուրքերէն ճիպրէ) : Շուշմային կոպտոնը կը ծառայէ ոչ միայն իբրեւ անասուններուն կեր, այլ եւ իբրեւ պարարտանիւթ այն հողին, որ, ինչպէս արաբ մատենագիրները կ'ըսեն, «կը նիհարնայ» շուշմայի ցանքին հետեւանքով (Տոքթ. Հէօֆէր, Բառարան Գործնական Երկրագործութեան) :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. — Սամոս կղզին Թուրքերը կ'անուանեն «սուսամ ատասը», — կապ չունին շուշմային հետ մէկը կամ միւսը : Ամաստրիս պատմական քաղաքին անունը եւս, « Սեսամոս , զոր կը յիշէ Հոմերոս, «եւ բնակէին ի Սեսամոս» (Իլ. Բ. 855), կապ չունի շուշմային հետ : Ակընցիներու շուշմայ բառը եւս, որ կը նշանակէ քնքուշիկ ու փոքրիկ (բերան), կապ չունի սուսամին հետ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր, շուշման ծանօթ է սննդեղէններու պատմութեան մէջ : Իւղով հարուստ հունտ մը, որ գործածուած է իբրեւ սնունդ եւ իբրեւ դեղ : Ոչ մէկ իւղաբեր տունկ կրնայ մրցիլ շուշմային հետ՝ արգասաւորութեան եւ արտադրութեան տեսակէտով, կը բաւէ որ կլիման եւ հողը նպաստեն իր կեանքին : Արտադրած իւղը չի կծուիր այնքան դիւրաւ որքան տարբեր որեւէ իւղ, ու չի սառիր այնքան արագ որքան ձէթը : Կարելի է ըսել թէ կը դերազանցէ բոլոր բուսական իւղերը իր սննդատու տարրերով եւ մարդկային աշխատանքը վարձատրող պայմաններով :

Ահա թէ ինչո՛ւ Պրահմափուրա կը յիշատակէ շուշման իբրեւ աստուածային պարգեւ, — Եամա, կ'ըսէ հնդկական աւանդութիւնը, երկա՛ր երկա՛ր ապաշխարելէ ետքն է որ մարդկութեան ընծայած է շուշման իբրեւ իր ստեղծագործութիւնը : Եամա մահուան աստուածն է, հասկընալի է թէ ինչո՛ւ շուշմայ կը գործածեն Հնդիկները թաղման արարողութեանց ընթացքին, իբրեւ խորհրդանշան քաւութեան եւ անմահութեան :

Այս արարողութեանց ընթացքին, ի յարգանս եւ ի յիշատակ ննջեցեալներուն, զոհաբերութեան երեք անօթներու մէջ կը լեցնեն օրհնեալ ջուր, fուսա եւ շուշմամի բուռ մը հունտ : Ու կ'աղօթեն այս ձեւ.— « Դո՛ւն, շուշմայ , որ շնորհիւ աստուածներուն՝ ստեղծուեցար Գոսովայի ընթացքին (զոհատօն ի պատիւ տիեզերածնութեան խորհրդանշան կովին) եւ ընծայուեցար Սոմա աստուածին, ուրախացո՛ւր ննջեցեալները, մեզ եւ համայն աշխարհը » :

Շուշման նշանաւոր է, Հնդիկներուն համար, տարեկան մեծ տօնակատարութեամբ մը եւս, ի պատիւ Պիշմա հերոսին, զոր կ'երգէ Մահապարաթան , իբրեւ քաւութեան արարողութիւն : Այս սիրուած ու պաշտելի հերոսը մեռած է առանց զաւակ ունենալու : Արդ, ըստ Մահապարաթայի, տղան որ կը ծնի՝ դըժոխքէն կ'ազատէ հայրը իր ծնունդով : Այս ըմբռնումով՝ տղու մը ծնունդը հօրը յետ մահու ազատութեան նշանակութիւնը ունի, — կը վճարէ հօրը պարտքերը, իր ծնունդով կը դարմանէ հօրը եւ նախահայրերուն մեղքերը : Վա՛յ հայրերուն որ կը մեռնին անզաւակ : Հերոս Պիշմա զաւակ չունէր՝ որպէսզի զինք ազատէր դժոխք երթալէ կամ փրկէր քաւութեան արարողութեամբ մը : Ուստի սահմանուեցաւ ապաշխարանքի եւ քաւութեան արարողութիւն մը Պիշմայի հոգւոյն փրկութեան համար, — այդ արարողութիւնը կը յիշեցնէ մեր հոգեհանդիստները ըստ նպատակին : Ամէն Հնդիկ կը մասնակցի այդ արարողութեան ու կը յարգէ աւանդութիւնը, աղօթելով Պիշմայի հոգւոյն փրկութեան համար, եւ կը հաւատան թէ թողութիւն կը շնորհուի նաեւ այն բոլոր մեղքերուն համար, որոնք գործուած են տարւոյն ընթացքին :

Քաւութեան արարողութիւնը կը կատարուի լուսնին ութերորդ օրը, այս պատճառով կը կոչուի Պիշմաշթամի : Այդ առթիւ Հնդիկները իրարու կը նուիրեն օրհնեալ ջուր, շուշմայ եւ բրինձ : « Եթէ պրահման մը մոռնայ այս ընծայաբերութիւնը, կ'ըսէ հնդկական աւանդութիւնը, կը ջնջուի տարւոյն ընթացքին կատարած իր բոլոր բարի գործերուն արձանագրութիւնը» :

Շուշման, բրինձին եւ մեղրին հետ, կը գործածուի պատրաստելու համար մեռելական կարկանդակներ , որոնք փինտաս կը կոչուին : Այս կարկանդակները, թաղմանական կարգի ընթացքին, կը բաշխուին ներկաներուն, որոնց կը տրուի սափինտաս անունը, — պէտք է ուտել արարողութեանց պահուն :

Ննջեցելոց յիշատակին նուիրուած ընծայաբերութիւնը, որ կը բաղկանայ չորս արարողութիւններէ, կը կոչուի շաթթիլատանամ (թարգմանի՝ վեց շուշմայընծայութիւն) .— Առաջինը կը կոչուի թիլոտվարթի, երբ շուշման կը հանուի օրհնեալ ջուրէն : Երկրորդը՝ թիլասթրայի, երբ կը սփռուի շուշման՝ պատրաստելու համար խմոր մը, մորթին քսելու յատկացուած : Երրորդը՝ թիլահոմի, երբ կարագով օծուած շուշման կը դնեն սըրբազան կրակին վրայ : Չորրորդը՝ թիլափրատա, երբ շուշման կ'ընծայուի ննջեցեալներուն : Հինգերորդը՝ թիլապուկ , երբ կը սկսին ուտել շուշման : Վեցերորդը՝ թիլավափի, երբ աւելցած շուշման կը նետեն՝ ագռաւներուն կեր :

Այս շուշմայընծայութեան արարողութեամբ, Հնդիկները կը հաւատան թէ իրենց կը շնորհուի ամէն կարգի մեղքերու թողութիւն, կ'ազատին թշուառութենէ եւ դժբախտութիւններէ , մանաւանդ տեղ կ'ապահովեն իրենց համար Ինտրայի երկընքին մէջ հազարաւոր տարիներով :

Թաղմանական արարողութեանց ընթացքին, մինչ կը հրկիզուի ննջեցեալին մարմինը, յուղարկաւորները կը լողան մօտակայ գետակին մէջ, յետոյ երկու բուռ շուշմայ կը թափեն ջրեզերքը, ապահովաբար իբրեւ սնունդ անոր որ մեռելական ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ դէպի Ինտրայի երկինքը եւ իբրեւ խորհրդանշան յաւիտենական կեանքին , որ պիտի շնորհուի ննջեցեալին :

Վերը, շուշմայընծայութեանց նկարագրութեան մէջ շարունակ գործածեցի թիլա բառը՝ բարդութիւն կազմած : Այս բառը սանսկրիտ լեզուով կը նշանակէ շուշմայ, (ոմանք կը գրեն թիլահա), — այս բառը արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ օծուն (տես Հեքտոր Տիւֆրընէի գործը, Լա Ֆլոռ Սանսկրիտ, տպ. 1887, էջ 57) : Թիլա բառին գոյութիւնը, ամենահին լեզուին նպաստով, կը հաստատէ թէ շուշման կուգայ հեռաւոր Արեւելքէն : Աւելցնենք որ շուշման ունի նոյնքան հին անուններ Ծայրագոյն Արեւելքի ժողովուրդներուն լեզուով, ինչպէս fոպա՝ ճափոներէն, մօա կամ շի – մա՝ չինարէն, վիճին՝ Մալայեցւոց բարբառով :

Այսքանը՝ իբրեւ լեզուաբանական վկայութիւն շուշմային հայրենիքին մասին , որ Արեւելքն է : Ա. տը Քանտոլ, լեզուաբանական այս վկայութենէն զատ, կը յիշէ Պլինիոսը՝ որ շուշմայի իւղին պատմութիւնը կը կապէ Հնդկաստանի (Բնա – Պատմ. ԺԸ. 22) :

Լեզուաբանական նման վկայութիւններով՝ հակաճառողներ կան, որ շուշմային հայրենիքը կը դնեն աւելի մեզի մօտ , Բաբելաստան կամ Եգիպտոս : Սեմական բառը, արաբերէն սէմսէմ, գտնուած է եգիպտական հին մեհենագրութեանց մէջ շէմ – շէմ ձեւին տակ : Հերոդոտոս, իր կարգին, կը վկայէ թէ Եգիպտացիները շուշման ճանչցած են՝ առնելով Բաբելոնէն (Ա. ա. 193) : Դեռ աւելին ,— երկու մատենագիրներ վկայութեան կը կանչեն Ռամսէս Գ. փարաւոնին դամբարանին մէջ գտնուած գծանկար մը , որ ցոյց կուտայ թէ ի՛նչպէս հացագործ մը մանրահատիկ հունտեր կը խառնէ կարկանդակներու պատրաստութեան մէջ : Բայց դիտել կը տրուի թէ այդ հունտերը կրնան ըլլալ արջնդեղ, անիսոն, ինչպէս դեռ եւս սովորութիւն է ցանել խմորեղէններու վրայ՝ Արեւելքի մէջ : Միւս կողմէ, Լիոնցի եգիպտագէտը Վիքթոր Լորէ (Լա Ֆլոռ Ֆարաօնիք, տպ. 1892, էջ 57) կը գրէ թէ օքէ, որ շուշմային զպտերէն անունն է, հանգիտութիւն մը ունի մեհենագրական բառի մը հետ, աքէ, զոր կը համարի շուշմային բուսանունը, հին Եգիպտացւոց լեզուով :

Հակառակ բոլոր այս վկայութեանց՝ ուրիշ մատենագիր մը, Շարլ Ժորէ (Լէ Փլանթ տան լ'Անթիքիթէ, տպ. 1897, Ա. հատոր, էջ 47) կը միանայ Ա. տը Քանտոլի, պնդելով թէ շուշման եկած է Հնդկաստանէն՝ նախ մինչեւ Եփրատի հովիտը , եւ փարաւոնեան նուաճումներու շնորհիւ՝ յետոյ անցած է Նեղոսի հովիտը : Բայց եւ այնպէս կ'ընդունի թէ Հասարակակածային Ափրիկէ եւս ունէր շուշմայի վայրի տեսակներ :

Նոր բուսագէտ մը, Փօլ Քոնսթանթէն, դեռ կ'աշխատի հաստատել թէ շուշման եգիպտական տունկ մըն է (Լը Մոնտ տէ Փլանթ, Բ. հատոր, էջ 342) : Եթէ եգիպտական ըլլար, զայն պիտի ճանչնար սեմական աշխարհը եւ Մովսէսի Հնդամատեանը շատ պիտի յիշէր շուշման : Ատանկ վկայութիւն չկայ , — Աւետարանն անգամ կը յիշէ մանանեխի հատիկը , բայց ոչ շուշմային հունտը :

Այդ ամէնը ճիշդ է, բայց Հոմերոս եւ Հերոդոտոս կը յիշեն շուշման, Քրիստոսէն առաջ :

Յաջորդով՝ շուշման մատենագրութեան մէջ, մասնաւորաբար հայ մատենագրութեան մէջ : Եւ իր կարգին՝ թահինը բըժըշկութեան մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) ՀԱՅ – ԲՈՅԺի վերջին թիւին մէջ , Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան ունի յօդուած մը, որ կը կրէ «Մեղր կերէք, եւ երկար կ'ապրիք» խորագիրը : Հայ մամուլի վաստակաւոր մը, այժմ գրավաճառ ի Պոլիս, կը սրբագրէ բժիշկին սա խօսքը. — Երբ մեղրը խառնուի շուշմայի իւղով (թահին) : Ու կ'ըսէ. « Թահինը բօսան է» : Ճիշդ է թէ շփոթութիւն մը կայ, որ կ'երկարի մինչեւ ... Աբիկեան Միհրան . «Թահին = Կննթան հիւթ, ֆրանսերէն՝ իւյիլ տը սեզամ» : Այս շփոթութիւնը փարատելու համար ահաւասիկ այս յօդուածը, զոր կ'անջատեմ «Նարդեան Բժշկական Համայնագիտարանէս» :

ԱՅԾԵԱՄԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ նախապաշարումի կարգ անցած է, թէ այծեամի որսորդութիւնը բախտ չի բերեր : Ըստ հայկական աւանդութեան՝ այծեամի որսորդը յաւիտեան անիծուած է, ան ոչ մէկ յաջողութիւն կրնայ ունենալ գործի, կեանքի, սիրոյ մէջ, ով որ այծեամ կ'որսայ : Զանազան ու զարմանազան պատմութիւններ են հիւսուած այդ մասին : Ոմանք այծեամ — մանաւանդ մայր այծեամ — հալածելու առթիւ ժայռերու բարձունքէն գահավիժած են, շատեր լեռներու եւ անտառներու մէջ մոլորուած կորսուած :

Անմեղութեան եւ բարութեան մարմնացում կենդանիին անէծքն է ատիկա :

Աշնան առաւօտ մը որսորդ ընկերներու հետեւեցայ իբրեւ ժամանց :

Կը կարծէի թէ քաղաքակրթուած ազգերու մէջ նախապաշարում, ճակատագրապաշտութիւն գոյութիւն չունի, մասնաւորաբար Ֆրանսացի մշտուրախ բնաւորութեամբ ժողովուրդին նկարագրին անհամապատասխան :

Աշուն է ու տերեւաթափ : Բնութիւնը կուլայ իր կերտած գեղեցկութեանց տակաւ առ տակաւ մահանալուն ի տես : Դաշտերուն կանանչազարդ պատմուճանը խամրած , գոյնզգոյն պճնանքը միապաղաղ ոսկիի գոյն առած կը տարածուի : Ամէնուրեք մահամերձ ծառերու տերեւները բիւրեղացած արցունքներով բեռնաւոր կը թափին ու անոնց սօսափիւնին մէջ կը լսուի տխուր հոգեվարքի մը խուլ մրմունջը :

Արեւը յոգնաբեկ իր կենսատու ջերմութեան ճառագայթները հաւաքելով մեկնած է հեռաւոր աշխարհ՝ սիրաբանելու նոր սիրականի մը հետ : Ամպերը շարան շարան իրարու վրայ կուտակուած՝ իրենց խոնաւ ու մռայլ ճնշումին տակ ամէն ճիգ կը խորտակեն : Ցուրտէն հողը զրկուած է իր կենսունակութենէն ու դադրած արտադրելէ, զի արեւն է պարպուած իր կենսատու ջերմութենէն ամլացնելով ամէն բան : Ծառեր ու ծիլեր մերկացած իրենց տերեւներէն կը սրսփան, չեն կրնար ապաստան տալ ու պահել ոչ թեւաւորներուն, ոչ ալ չորքոտանիներու :

Երկրագործն ալ լքած է դաշտ ու սար : Անոր տաք շունչին, գինովցնող աշխատանքին, երգ ու ծիծաղին բացակայութիւնը ստեղծած է համատարած անապատային տխուր վիճակ մը : Քաշուած իր աշխատանքի ընկերներուն, լծկաններով ու կովերով , գուլիկ բնակարանը, արդար քրտինքին պտուղը վայելելու համար : Շինականին տարուան հանգստի լաւագոյն օրերն են այս քաղցր պահերը՝ մանաւանդ երբ մառանն ու մարագը լեցուն են կուտ ու պարէնով :

Բնութեան ստեղծած այս ժամանակաւոր անապատին մէջ տասնեակ մը որսորդներ շարք շարք կը յառաջանան՝ սանտրելով ամէն մացառ, ծառ, ճիւղ ու թաքստոց : Օդին մէջ վառօդի հոտն ու հրացանին արձակած ծուխը կը ծփան :

Մարդը դարձած է վայրենի, անխնայ ու առանց խղճահարութեան կը հալածէ կը սպաննէ անմեղունակ կենդանիներ, թռչուններ : Պաշտպանուելու տարրական միջոցէն զուրկ, երկչոտ նապաստակն ու ճագարը ծակէ ծակ կը մխրճուին, սկիւռը կը մագլցի ծառն ի վեր, ամէն հրացանի պայթիւն թունդ կը հանէ անոնց սրտերը : Թռչնազգիք նոյն սարսափէն բռնուած կը թռչին ծառէ ծառ՝ առանց կարենալ ծած-

կուելու մերկացած ճիւղերուն մէջ: Ագռաւներն անգամ որ ենթակայ չեն որսորդի հետապնդումներուն՝ կը թեւածեն բարձրէն, հրացաններու հասողութենէն հեռու, կարծես չենթարկուելու համար անոնց պատահական քմահաճոյքին: Հեռուէն կը հետեւիմ որսորդներու դերագրգռուած խօլ վազքին, որս մը աւելի ձեռք ձգելու իրենց անհամբեր ու լարուած ճիգին:

Նապաստակներու վարանոտ խուսափումն ու թռչնազգիներու հապճեպ թեւածելը այն քան ալ հետաքրքրական չեղան՝ որքան անակնկալ, մօտաւոր սարի կողքին, փոքր բարձունքի մը վրայ՝ իշխանական կեցուածքով աշտանակուիլը այծեամի մը, եղջիւրները մխրճած օդին մէջ, ականջները ցից, կարծես ամբողջ էութեամբը լսողութիւն կտրած, մօտալուտ վտանգին:

Ձայներու որ կողմէն գալու գուշակութիւնը կ՝ընէր: Ի տես այս յանդուգն ինքնացուցադրութեան՝ տասնեակ մը որսորդներ, իւրաքանչիւրը իր տեղը դամուած, ապշահար ու մեծ սքանչացումով դիտեցին բնութեան հրաշալիքը, մարմնական կազմի ներդաշնակութիւն, հագած արեւին նուիրած աշնանային շառագոյն շապիկը՝ ոսկիէ ճառագայթներով գրծուած: Անմեղունակ ու գրաւիչ նայուածք, բնութիւնը իր գլուխ գործոցը կատարելագոյնին հասցնելու համար ոչ մէկ բան խնայած էր, այնպէս որ բոլորը սքանչացումով յափշտակուած ու լարուած կախուած էին այդ կենդանի արձանիկին դեղեցկութենէն: Տակաւին չյագեցած անոր հմայիչ ներկայութենէն ահա հրացանի այրող կայծ մը այդ հրաշալի պատկերը կը տապալէր եւ ահաւոր պայթիւն մը հիասթափութեան ու ափսոսանքի կը մատնէր բոլորը: Կարծես անոնց շրթունքներուն վրայ սառած էր այդ անմեղութեան մարմնացում կենդանիին խայթող կսկիծը: Ամէն մէկին հոգիին մէջ սրբազան խորանի մը նուիրականութիւնն էր խորտակուած: Բախտին անիւն էր շրջած ու բոլորին հոգիին մէջ դըժբախտութեան ուրուականն էր նստած...:

Բոլոր որսորդները փութացին վիրաւոր այծեամին մօտ ու շրջապատեցին տխրութեամբ եւ ջերմեռանդ լռութեամբ:

Սպաննող որսորդը հպարտ ու ինքնաբաւ՝ երբ մօտեցաւ եւ ընկերներուն խրդճահարութիւնը նշմարեց, յանցաւորի մը նման այլայլած ու տխուր, պահ մը դամուած մնաց մահամերձ զոհին առջեւ, յետոյ ամէն մէկ որսորդ յուզարկաւորի մը տրամութեամբ հեռացաւ: Այդ օրուան որսորդութիւնը վերջացած էր...

Ինչպէս աստղ մը կը դահավիժի եւ անոր հետ կեանքի մը լոյսը կը խաւարի, ինչպէս աշնան տերեւաթափին՝ ամէն մէկ տերեւ որ կ՝իյնայ՝ անոր հետ մահ մը կը պատահի, երբ այծեամն ալ տապալեցաւ անողորմ գնդակով մը, կեանք մը վերջ դտաւ...

Ես անոր լայն ու գրաւիչ աչքերուն մէջ մարգարիտի նման արցունք տեսայ սառած:

Այծեա՞մն ալ արցունք ունի...

Կենդանին իր հոգեվարքին մէջ անգամ զմայլելի դեղեցկութենէն բան չէր կորսընցուցած, կարծես բնութեան կողմէ այնքան առատօրէն իրեն շնորհուած ամէն անուշութիւն, քաղցրութիւն, հոգեկան անսահման բարութիւն կեդրոնացուցած ջինջ ու բիւրեղ աչքերուն մէջ՝ դերագոյն պաղատանքի մը ցանկութեամբ կը փնտռէր սրտահատոր մը, կողակից մը տեսնել, վերջին անգամ, ծնողական անարատ սիրոյ ազնիւ ու առաքինի ապրում...

Այծեամն ալ սիրոյ եւ կարօտի արցունք ունի...:

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՀԱՐԱՒԻ ԱՐԵՒՈՒՆ ՏԱԿ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ինչպէս գրած էինք Ֆրանս – Իւրս պարբերաթերթին մէջ Ժան Քազալպու շահեկան յօդուած մը նուիրած է Հայաստանի: Յաջորդաբար կուտանք գլխաւոր մասերը. —

ՃՊՈՒՌՆԵՐՈՒ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

«Աշխարհի մէջ չկայ ժողովուրդ մը, որու ճակատագիրը կարելի ըլլայ բաղդատել Հայերու ճակատագրին, բացի դուցէ, հրեայ ժողովուրդը: Խորհ. Միութեան մէջ չկայ հանրապետութիւն մը, որու անհատական դիմագիծը այնքան խորապէս դրոշմուած ըլլայ որքան Հայաստանի. — Անհատականութիւն մը յաճախ խեղդուած պատմութեան ընթացքին, երբեք ստրկացած, մերթ ընդ մերթ խիստ, դաժան եւ իմաստութեամբ ճառագայթող, իր առաքինութիւններուն չափազանցութեան մէջ իսկ գտնելով իր զտիչը:

Երկար փնտռեցի ասոր պատճառը: Նոյնիսկ գացի Երեւան, լերան ոտքը: Հսկայ պատուանդանի մը վրայ, սուրբ տաճար մը կայ, ուր նուիրումով պահպանուած են անցեալի մասունքները. — Մատենադարանն է, որ 13·000 ձեռագիր կը պարունակէ, աշխարհի մէջ եզակի, հայկական, յունական, պարսկական, սուրիական: Այս գանձերուն մէջէն, կըրկին տեսայ դիւցազնավէպը, նոյնքան կախարդիչ որքան կախարդուած է պատմողը. — Տնօրէնը, Ֆրանսա ծնած, որ ըսքանչելի կերպով կը խօսի մեր լեզուն: Եւ ծանօթ է դասականներուն. — «Ասիկա միայն Ճպուռներու մատենադարանը կը գտնէք» կ՝ըսէ կապկելով Ալֆոնս Տօտէի հին զիլ ձայնով սրինգը:

Շատ դիւրին մատենադարան մըն է, որ բաց գիրքով, ձեղի կը պարզէ, առանց աւելորդ պրպտումներու, հայկական ինքնատպութեան առաջին իսկ պատճառը, իր բնութեան հակասութիւնները»:

Ցիշելէ ետք Նոյի աւանդութիւնը, յօդուածագիրը կը մօտենայ Հայոց պատմութեան. —

«Յաճախ լսեցի, Երեւանի մէջ, որոշ հպարտութեամբ որ Խորհ. Միութեան պատմութիւնը կը սկսի Հայաստանի պատմութիւնով: Ի դէպ, այս ժողովուրդը աշխարհի ամէնէն հիներէն մէկն է (Երեւան 2750 տարեկան է) եւ Հայաստանը քաղաքակրթութեան օրրաններէն մէկը: Այս է որ կ՝ոգեկոչէ, մատենադարանին մէջ, Մովսէս Խորենացիի ձեռագիրը, հայ Հերոդոտոսը: Կը պատմէ Հայկի պատմութիւնը, «երբ իր զաւակներով, կենդանիի մորթերով հագուած» չուզելով ենթարկուիլ Բաբելոնի արքային՝ Բէլ, կանգ առաւ Արարատի ոտքին: Տղուն անունը Արմենակ էր: Մնացեալը կը գուշակէք: ... Այս հակասական ժողովուրդին բախտն ու դժբախտութիւնն եղան մրցակից քաղաքակրթութիւններու մէջ – տեղ գտնուիլ: Հայաստանի ընդմէջէն Տասը Հազարներու կրակի եւ երկաթի ճամբաները անցան դէպի ծով: Բայց արդէն կը հաստատուէր իր անհատականութիւնը — կուսակալները բնիկ իշխաններ էին: ... Դ. դարուն Հայաստան, Արեւելքի առաջին պետութիւնն է որ քրիստոնէութիւնը կ՝ընդունի: Այն ատեն, նոր հակասութեամբ մը, կրօնքը, ազգ. միութեան շաղախը, պատճառ պիտի ըլլայ նաեւ մեծ դժբախտութեանց, որ հեթանոս մեծ կայսրութեանց արշաւանքները քաշէ: Այդ ցոյց կուտայ, Զուարթնոցը, ճարտարապետութեան այս գանձը: Այս ցոյց կուտայ Գեղարդը, իր բաց քարայրներով, վերջապէս այս ցոյց կուտայ Էջմիածինը, աշխարհի առաջին քրիստոնեայ եկեղեցին, շինուած հեթանոսական տաճարի մը վրայ (որու դպրեվանքը, 1915ի ատենները, Միկոյեան անունով աշակերտ մը ունեցաւ) եւ որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս՝ Վազգէնի Մայր – Աթոռն է: Կաթողիկոսը Աստուածաշնչական բարեկըրթութեամբ ընդունեցաւ զիս իր պալատին մէջ:

Կաթողիկոսը, Ռումանիայէն եկած 1955ին, շատ լաւ կը խօսի մեր լեզուն: Ուրեմն, ուղղակի կը լսեմ զինքը երբ կը վերյիշէ յաղթական կռիւները պարսիկ Մաղդէականութեան դէմ, կրակի պաշտամունքը, հակառակ 451ի Աւարայրի դաշտին զինուորական պարտութեան: Կրնամ լսել զինքը երբ կ՝ոգեկոչէ հայ քրիստոնէութեան ինքնատպութիւնը, որ 431ի Եփեսոսի ժողովին կանոնները ընդունած է բայց մերժած 451ին Քաղգեդոնի «Հաւատամք»ը Քրիստոսի երկբնակութեան վրայ: Կղզիացած, ինքնավար, հայկական եկեղեցին շեշտեց յետագային, ծէսին մէջ, քրիստոնեայ այլ եկեղեցիներու հետ տարբերութիւնները:

Այս պատճառով, եւ աւելի «Մոնտէն» բնոյթով, ըստ Կաթողիկոսին բառին, բայց մանաւանդ իր պատմութեան պատճառով, կապուած իր ժողովուրդին պատմութեան, կարճ, այն դերին պատճառով զոր խաղաց դարերու ընթացքին ազգ. միութեան համար, Հայաստանեայց եկեղեցին յարգանք կը պարտադրէ, նոյնիսկ անհաւատներուն: Ասիկա անձնապէս նըկատեցի բազմաթիւ անգամներ»:

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՃԱԽ

Երեւան օժտուեցաւ նորակառոյց չքեղ թատերասրահով մը, որ պիտի կրէ Գաբրիէլ Սունդուկեանի անունը: Դահլիճը ունի 1·140 տեղ, իսկ դերասաններուն եւ հանդիսատեսներուն համար նկատի առնուած են բոլոր յարմարութիւնները: Լայնարձակ ճեմասրահին ճակատի պատը զարդարուած է հսկայ համայնապատկերով մը՝ գործ Մարտիրոս Սարեանի:

Թատերաշէնքին բացումը կատարուեցաւ Մարտ վեցին, ներկայութեամբ պետական դէմքերու, դերասաններու եւ արուեստագէտներու:

Բացման խօսքը արտասանեց Ռ. Խաչատրեան (մշակոյթի նախարար): Բանաստեղծ Յ. Յովհաննիսեան յայտարարեց ի մէջ այլոց. «Հայկական թատրոնը իր երկու հազարամեայ պատմութեան ընթացքում չէր ունեցել այսպիսի հիանալի օճախ: Ես ցանկանում եմ, որ այս բեմում մշտապէս հնչեն խաղաղութեան եւ բերկրանքի բառեր, փայլատակեն նոր տաղանդներ»:

Պաշտօնական խօսքերէն ետք ներկայացուեցաւ «Պեպօ»ն:

×

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՕԿԻՒՍԹ ՌԸՆՈՒԱՐԻ ծննդեան 125ամեակին առթիւ յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպուեցաւ Երեւանի մէջ, Փետրուար 22ին:

Ճառախօսներ ներկայացուցին Ֆրանսացի ականաւոր նկարիչին կեանքն ու գործը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ պետական երգչախումբը բացառիկ յաջողութիւններ արձանագրեց Քիեւի, Լվովի եւ Օտեսայի մէջ: Երգչախումբին յայտագիրը կազմուած էր Մոցարթի, Ռոսինիի եւ Պեթհովէնի գործերէն: Թուենք անունները՝ Ռեքիում, Սթապաթ Մատերա, Ֆանթազիա:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Տիկին Շապան մայրական գուրգուրանքով՝ քաջ պատանիին երեսին քրտինքները սրբելով եւ ներկերը հանելով ըսաւ.

—Օրիորդ, եկուր ուրեմն երեսդ մէյ մը համբուրեմ:

— Ոհ, տիկին կոմսուհի, ատ ինչ մեծ պատիւ է ինծի համար, թոթովեց պատանին չափէն աւելի յուզուած:

— Լակոտ, դեռ մենք ալ երեսդ պիտի պագնենք, որովհետեւ համբուրուելու արժանի եղար, գոչեց Մօպրէ:

Եւ բոլոր ներկաները կարգով համբուրեցին ուշիմ պատանին:

ՆՈՐ ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐ

Յաջորդ օրը, մութը կոխելուն պէս, մաւրիտանական տան փեղկերը գոցուեցան եւ լռութիւն տիրեց:

Տունին դետնայարկի պատշգամին մէջ, Լ – Հուսէյին, հրացանը ձեռքը, լուսնին տակ, իր հսկայ կիսաստուերը պատին վրայ ցցած, կը պտըտէր: Ան իր արաբական կապան հագած էր եւ գլուխին ալ սովորական կնգուղը անցուցած: Զէնքը ձեռքը, աչքերը պարտէզին կողմը, արթուն պահապանի մը պէս կը հըսկէր:

Թեթեւ շշուկ մը լսուեցաւ պարտէզին կողմէն: Էլ – Հուսէյին ականջները սըրեց:

Երեք շուքեր պատէն վեր մագլցելով պարտէզ մտան եւ տունին կողմը ուղղուեցան:

Էլ Հուսէյին կ՝երեւի թէ չնշմարեց այդ շուքերը, որովհետեւ իր սովորական երթեւեկը շարունակեց:

Երեք շուքերը տունին մօտ գետին պառկեցան:

Էլ Հուսէյին գացած եկած միջոցին փեղկերը գոցուած պատուհանի մը առջեւէն անցաւ եւ անոր քսուած միջոցին՝ ձեռքովը փեղկերէն մէկուն թեթեւ հարուած մը տուաւ:

Ապա պատշգամին ծայրը գալով կանգ առաւ եւ քունը եկած մէկու մը պէս պրկուեցաւ, յօրանջեց եւ թեւերը խաչաձեւ կուրծքին կապելով, յոգնած մէկու մը պէս պատին կռթնեցաւ:

Յետոյ, պատշգամին սանդուխներէն դանդաղ դանդաղ վար իջնելով իր սենեակը մտաւ:

Տասը վայրկեան անցաւ, ոչ ձայն, ոչ ալ որեւէ շարժում պարտէզին մէջ:

Բայց յետոյ, երեք շուքերը խոհեմութեամբ երերալով տունին քարէ սանդուխներուն մօտեցան:

Այս միջոցին լուսինը ամպերուն տակէն երեւան ելաւ: Երեք շուքերը անձայն անշշուկ իրարու մէջ բաներ մը փսփսացին:

Յետոյ, երեքն ալ լոյսին մէջէն դուրս ցատկեցին տունին արձակած շուքին մէջ մտնելով աներեւոյթ եղան:

Շուքերէն մէկուն ձեռքը բան մը փայլեցաւ...: Ճռնչիւն մը լսուեցաւ, սղոցի ձայն մը: Պատուհանի մը փեղկերէն մէկուն երկու մատները սղոցուելով վար ինկան: Պահ մը վերջը պատուհանին փեղկերը կռնակի վրայ բացուած էին:

Երեք մարդիկը պատուհանէն ներս մըտան:

Մութ ճաշասրահի մը մէջ մտած էին:

Առջեւէն ներս մտնողը գրպանէն գողի լապտեր մը հանեց: Սենեակը աղօտ կերպով լուսաւորուեցաւ: Լապտերին լոյսը պատերուն եւ կարասիներուն վրայ պահ մը պտըտիլ սկսաւ...:

Երեք մարդիկը առանց ոտքերնուն ձայնը հանելու, այդ սենեակէն քովի սենեակը անցան: Հիւրասրահ մըն էր:

Այդ սենեակն ալ ձգելով, քովի ննջասենեակը մտան: Հոն ալ մարդ չկար: Զարմանալի բան, ըսել է տունին մէջ մարդ չկայ: Գետնայարկը բոլորովին պարապ էր...:

Գետնայարկի բոլոր սենեակները եւ նրբանցքները աչքէ անցուցին: Մարդ մարդասանք չկար:

Անոնցմէ մին վերի յարկը ելլող սանդուխին առջեւ կենալով ոտքը սանդուխին վրայ դրաւ, բայց ետեւէն գացողը անոր թեւէն բռնելով, ցած ձայնով ըսաւ.

— Ոչ, ատենը ուշ է, չենք կրնար ժամանակ կորսնցնել: Եթէ պահակ սպասող գապիլը մէջտեղ ելլայ, պիտի պարտաւորուինք աղմուկ հանել եւ ծրագիրնիս ջուրը պիտի իյնայ: Փնտռածնիս ըշտեմարանը պիտի ըլլայ, առաջ մէյ մը վար իջնենք, շտեմարանը աչքէ անցընենք եւ եթէ հոն գտնելու չըլլանք, այն ատենը վեր կ՝ելլենք:

Շտեմարան իջնող սանդուխը դետնայարկի նրբանցքին միւս ծայրն էր: Սանդուխին առջեւ դուռ մը կար որ կղպուած էր բայց բանալին դրան վրայ ձըգուած էր:

— Տեսէք, ըսաւ անոնցմէ մին: Տեսէք, այս բանալին վարը մարդ չըլլալու նշան է: Վտանգը վերէն կրնայ գալ, բայց վարէն բնաւ վախ չկայ: Ինծի նայէ, սա լապտերը առ եւ առաջ դուն վար իջիր: Մենք հոս քեզի պիտի սպասենք... երբոր վարը մարդ չգնես, լոյսդ սանդուխին վրայէն ցոյց կուտաս, մենք ալ քու ետեւէդ կ՝իջնենք:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ներսէս Ալլահվէրտեան , Տէր եւ Տիկին Ժաք Ալլահվէրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Զա – քարօղլու, Տէր եւ Տիկին Օշին Զոքար – եան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ցոլմանեան եւ զաւակը, պ. կարապետ Ալլահվէրտեան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ , դրաւոր , ծաղկեպատկով կամ փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին

ՆԵՐՍԷՍ ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Կապ· Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը չնոր– հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարաճկոզեաճէ քսան ֆրանք, յատկացուելու համար Օգնութեան նը – պատակներուն :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Շաբաթ Մարտ 19, ժամը 21ին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ ուսանողներու տան

Նուագախումբ՝

DIXIE'S JAZZ BAND

BUFFET *ATTRACTION*

57, Bd. Joudain — Porte d'Orléans

Autobus : PC

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տար– ւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէ– նօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն , լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք , *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴԶԷՔ - ԼՈՒՍՈՂԶԷՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Ցառաջի հաս – ցէով, (մի զործածէք Ցառաջի չէք– փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քար - թով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Ցառաջ, այսպէս·—

CH. NARTOUNY

Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՖՐԱՆՍ· ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին

Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեան կոթող՝ Սասունցի Դաւիթի ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեան մաս կը կազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Վեր· Գ· ՍԻՍԼԵԱՆ

Տիկին ՄԱՌՒ ԱՓՄԱՃԵԱՆ

Պ· ՌՈՒԲԷՆ /– ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն)

եւ Փրոֆ· ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին , իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա· Գմբէք – եան, Ն· Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ եւ– րիտասարդական կազմակերպութիւնները , իրենց անդամներով ու համակիրներով , ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մասնաւորապա – նութիւնը :

Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ներկայացուցիչ մը (որփորեզանթեան) Փարիզի քոնֆէքսիոնի տուներու ծախող :

Ets. AGEDER

TISSUS EN GROS

67, Rue de Cléry — Paris (2e)

CEN. 38-12

ԻՏԱԼԻԱ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻԻ

ԱԴՐԻԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՉ ԱՓԵՐԸ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարտ 30 կառ տը Լիոնէն:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 13 կառ տը Լիոն :

ՁԵՐՎԻԱ (Ռավեննա), փառաւոր վայր մը իր զեղեցիկ անտառով :

Բնակութիւն առաջին կարգի պանդոկի մը մէջ (Լունկոմառէ) ծովուն դիմաց , տաք եւ պաղ ջուրով սենեակներ, տուշ , հեռաձայն, պատշգամ :

Խնամուած եւ առատ ուտելիք

Պաոյաններ գլխաւորաբար Ռավեննա , Սան - Մարինոյի Հանրապետութիւն եւն:

Շատ սահմանափակ տեղեր : Արձանա– գրուիլ որքան կարելի է շուտ :

ԳԱՐՆԱՆԱՑԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Մասնակցութիւն՝— 395 ֆր·, կանխա – վճար, արձանագրութեան՝ 100 ֆրանք :

Ընկերութեան անդամակցութիւն՝ 10 ֆր· տարեկան :

RELATIONS

TOURISTIQUES - EDUCATIVES

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Délégué : E. DJEZIRIAN

Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-901

Le Délégué EDOUARD DJEZIRIAN

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴ ԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին

THEATRE DES ARTSի շքեղ սրահին մէջ

66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

կը ներկայացուի

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիճի Մոստիչեան — Պարոնները Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նռռա Պալեան, Սար– գիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մաճուկեան , Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատերզութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ: Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջանալը թիւնը: ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45:

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64

« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88

THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12

Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Մ· Ը· Մ· եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարա - հանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամ - պրայի սրահին մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթել Մո - տէրնի մէջ: Փլաս տը լա Րէփիւպլիք :

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ· Ֆ· Ֆէյտիի, Մոռեռն Օթէլի մէջ:

×

Մայիս 28ը վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ , քաղաքապետարա– նի սրահը : Մանրամասնութիւնները յե - տագային :

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մաբընոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական գուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ երի– տասարդաց Միութեան կողմէ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ո– րբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէ– սը կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կոանտ Օ· Բէլի մէջ:

×

ՀԱՅՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԴԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երք ու դարձ նոյն ճամբով

Կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ·ի կողմէ

Պատասխանատու պ· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՈՅՏ ընկերութեան AMERICAN LLOYD

(Licence 61)

կը ստանձնէ թէքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ· Մ· Ը· Մ· ճեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ճեզի ապահովել հետեւեալ ֆաղաքներու այցելութեան *վիզա*·— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի ֆաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈՒ– ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհիւ ունի ճեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը·

Ա· կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա· ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ

Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24

Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք·: Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-62-43

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ

MARDI 15 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10560 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.560

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

—*—

ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ ՀԵՌԱՑՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Արեւմտեան մամուլը, հիմնուելով Մոսկուայէն ստացած լուրերուն, որոշ լուսաբանութիւններ կուտայ կուսակցական այն կարեւոր փոփոխութիւններուն շուրջ, որոնք տեղի ունեցան Երեւանի մէջ, անցեալ ամսու սկիզբը :

« Լը Մոնտ» այս մասին կը գրէ. (Էսոշիէթըտ Փրէսը « Մոսկուա հասնող հայերէն թերթերու ընթերցումը, որոշ լուսաբանութիւն մը կը բերէ, կուսակցութեան Ա. քարտուղար Յակոբ Զարոբեանի պաշտօնազրկման մասին, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 5ին : Արդէն Հոկտեմբերէն սկսեալ Կեդրոնական Կոմիտէի 5 քարտուղարներէն չորսը փոխարինուած են : Նոր առաջին քարտուղարը՝ Անտոն Քոչինեան, որ վարչապետ էր 1952էն ի վեր, քննադատած է նախկին ղեկավարութիւնը, կուսակցութեան մէկ համագումարին ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ Երեւանի մէջ, ամբաստանելով զայն այն «ծանր սխալներուն եւ թերացումներուն համար որոնք բացասական ազդեցութիւն ունեցան քատրերու դաստիարակութեան եւ որոշ չափով Հանրապետութեան գործերուն մէջ »:

Մեղադրած է Զարոբեանը որ «չէ ուսումնասիրած զանգուածներու զգացումները» եւ միաժամանակ գաղափարական արշաւ մը պահանջած է տեղական ազդայնականութեան դէմ : Այս առընչութեամբ, ակնարկած է անցեալ Ապրիլ 24ի «ցաւալի դէպքերուն», այսինքն հակաթուրք այն բուռն եւ տպաւորիչ ցոյցերուն որոնք տեղի ունեցան Երեւան, Հայերու ջարդին յիսնամեակին առթիւ : Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը հանդուրժած էր այս ցոյցերը մինչ Խորհ. Միութիւնը մերձեցման քաղաքականութիւն մը կը վարէր Անգարայի հետ :

Ուրիշ օրինակ մը, աւելի նոր, տեղական ազդայնականութեան, այս անգամ տնտեսական գետնի վրայ, այն փափաքն է որ կայ կերպարուեստի (փլասթիք) ճարտարարուեստը զարգացնելու փոխանակ զարկ տալու պղինձի արտադրութեան, որ սահմանուած է բովանդակ Խորհ. Միութեան :

Ա. Քոչինեան եւ ուրիշներ յայտարարած են թէ հայկական քանի մը տասնեակ գործատուներ չէին հասած իրենց չափանիշներուն անցեալ տարի :

Զարոբեան պարզապէս չէ «մաքրուած» հրապարակէն այլ պաշտօն մը ստացած է Մոսկուայի մէջ, ելեկտրական ճարտարարուեստի նախարարութեան մարզին մէջ, որ իր ճիւղը ելած էր, յառաջանալէ առաջ կուսակցական նուիրապետութեան մէջ :

Նոյն նիւթին շուրջ, յօդուած մը հրատարակած է նաեւ անգլիական Կուարտիրն թերթը, որ աւելի կը շեշտէ տարակարծութեանց բնոյթը ճարտարարուեստի մէջ եւ չի յիշեր ապրիլեան դէպքերը : Կը շեշտուի նաեւ թէ Զարոբեան պաշտօնանկ եղած է համագումարէն ամիս մը առաջ, մինչ նախապէս յայտարարուած էր թէ կարեւոր ելոյթ մը պիտի ունենար այդ համագումարին ընթացքին : Յունուարի սկիզբը, յօդուած մը հրատարակած էր Պրաւդայի մէջ, Հայաստանի յառաջդիմութեանց մասին, անդամ ընտրուած էր կոմիտէի մը, որ կը համախմբէր նաեւ կարեւոր պարագլուխներ եւ որ նոր կանոնագիր մը պիտի պատրաստէր հաւաքական ագարակներու : Յաջորդ ամսուան առաջին օրերուն, կը պաշտօնազրկուէր, առանց բացատրութեան : Մոսկուա գոհ չէր Հայաստանի արտադրութենէն, մանաւանդ պղինձի եւ աւելին կը պահանջէր եւ Զարոբեան մերժած էր Մոսկուայի առաջարկած նորմերը :

Նոյն նիւթին յօդուած մը նուիրած է Միլանոյի Քոռիէռէ Տէլլա Սեռան, Մարտ 12ի իր թիւին մէջ «Տհաճ է Կրեմլինի հայկական ազդայնականութիւնը» խորագրին տակ : Ենթախորագրին մէջ ալ կը շեշտուի « հակաթուրք ցոյց մը պատրաստուակ ծառայեց » :

Փիէթրօ Սորմանիի յօդուածը մեծ տարբերութիւն չունի «Մոնտ»ի յօդուածէն, թէեւ քանի մը տողով կը փորձէ բացատրել հայկական ջարդերը երբ կը յիշէ Քոչինեանի դատապարտութիւնը Երեւանի Ապրիլեան ցոյցերուն առթիւ : Իտալական օրաթերթը կը յիշէ նաեւ թէ «Հայաստան միակ Հանրապետութիւնը չէ ուր կը դատապարտուի ազդայնական հոսանքը : Նման ամբաստանութիւն մը յաճախ կը լսուի կուսակցական տեղական համագումարներու մէջ, որոնք կը կատարուին այս միջոցին, ի պատրաստութիւն Մոսկուայի համագումարին, որ կը բացուի ամսուս վերջ » :

Առանձին կ'անդրադառնանք Ա. Քոչինեանի զեկուցման մանրամասնութեանց, որ լոյս տեսած է Մարտ չորսի Սովետական Հայաստանի մէջ :

ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆ

ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Մոսկուայի «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Շաբաթ օր «յանկարծ» մեռած է Փրոֆ. Նորայր Սիսակեան, Ա. քարտուղար Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի, կենսաբան-քիմիագէտ եւ բնախօս, որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ : Ըստ արեւմըտեան մամուլին, խորհրդային լրագրական լեզուի մէջ «յանկարծ մեռած» կը նշանակէ արկածով մեռած :

Աշխարհահռչակ դիտնականը Խորհ. Միութեան ամբողջ անջրպետային բնախօսութեան մեծ պատասխանատուն էր : Ինք էր որ կը հսկէր տիեզերագնացներու պատրաստութեան եւ կը մեկնաբանէր մարդկային պայմանները, անջրպետային թռիչքներու մէջ : Կը մասնակցէր միջազգային ժողովներու, Խորհ. Միութիւնը կը ներկայացնէր Իւնէսքոյի գործադիր խորհուրդին մէջ եւ նախագահած էր Իւնէսքոյի ընդհ. ժողովին (Փարիզ) 1964ին : Վերջերս Իւնէսքոյի Իմպակտ պարբերականին մէջ, կ'ըսէր թէ . «Սառեցնելով է որ պիտի կարենանք պաշտպանել տիեզերագնացները ճառագայթումներուն դէմ որոնք պիտի ենթարկուին » :

Ծնած էր Աշտարակ, 1908ին :

Աշտարակի նախակրթարանը չէր աւարտած դեռ, երբ պայթեցաւ համաշխարհային առաջին պատերազմը : Ու պատանին, որ դպրոցէն տուն դառնալէ ետք՝ կը սիրէր աշխատիլ իր հօրը հետ, այդին կամ դաշտը, լքեց թէ դպրոցը, թէ դաշտային աշխատանքը, որովհետեւ մօտ էր ռազմաճակատը : Այնուհետեւ թշուառութիւն, ողբերգութիւն, թրքական վայրագութեանց արձագանգները, ռուսական բանակներու մակընթացութեան եւ տեղատուութեան պատկերները, յանկարծ արեւածագի խաղ մը արիւնոտ ամպերու ճեղքէն, յետոյ դարձեալ լոյսին փախուստը եւ ֆինլանտական գիշեր, — մութին մէջ աշխատելու եւ ստեղծագործելու տենդն էր միայն որ կենդանութիւն կուտար տխուր միջավայրին :

Այսպէս, պատանի Նորայր մոռցած էր արդէն ինչ որ սորված էր նախակրթարանին մէջ, — ոչ կրնար գրել այլեւս, ոչ ալ կարդալ : Բայց «չա՛տ էի ձգտում ուսման», պիտի պատմէր տարիներ ետքը : Կ'ուզէ անդամագրուիլ կոմերիտ միութեան, բայց չէր կրնար գրել պայման. խնդրագիրը, կը դիմէ ընկերոջ՝ որ գրէ եւ ինք ստորագրէ ,— իր ստորագրութիւնը՝ խզբզում մը :

Իրեն կը տրուի Միութեան կանոնագիրը, զոր պէտք է գոց սորվէր : Ի՞նչպէս սորվի սակայն, երբ չի գիտեր կարդալ : Բայց «չա՛տ էի ձգտում ուսման» կը կրկնէ :

Այս պատանիներուն խումբը կը վարէր, այն օրերուն, որբ տղայ մը, Եգրաս Հասրաթեան, որ յետագային պիտի դառնար Խորհ. Միութեան մեծագոյն գիտնականներէն մէկը, աշխարհահռչակ Պավլովի սիրելի աշակերտը : Հասրաթեան համալսարան կը յաճախէր եւ ամառնային արձակուրդը անցընելու համար կը գտնուէր Աշտարակ, — իրեն յանձնուած էր «անդրադիտութեան վերացման » աշխատանքը Աշտարակի մէջ, ինչպէս Նորայրի եւ ընկերներուն խումբին ուսման գործը :

Նորայր աւարտեց այս դասընթացքը, գրել – կարդալ սորվեցաւ եւ իր առաջին ցանկութիւնն եղաւ յայտարարել :

— Ուզում եմ դեռ սովորել :

Ուրեմն կ'ուզէր շարունակել ... նախակրթութիւնը այն տարիքին մէջ՝ երբ «արդէն ուսուցչի դերում պէտք է լինէր »:

Գտնուեցաւ ելքը : Աշտարակէն վեց քիլոմեթր հեռու կը գտնուէր գիւղական դպրոց մը, –մանկահասակ երախաներու համար : Այնտեղ, դպրոցին կից, ստեղծուեցաւ ազատ ունկնդիրներու բաժին մը չորս հոգիի համար, մէկը՝ Նորայր Սիսակեան : Ազատ ունկնդիրները հաւատարմօրէն հետեւեցան տրուած դասերուն՝ մինչեւ դաշտային աշխատանքներուն սկզբնաւորութիւնը : Յետոյ ամէն մէկը վերադարձաւ իր տունը : Ահա այդ շրջանին քննիչներ կուգան ստուգելու թէ ո՛րքան օգտուեցան կամ յառաջդիմեցին այս «առանձնաշնորհեալ» կամ «հովանաւորեալ» տղաքը : Յանձնաժողովը կ'ապշի՝ երբ կը հարցաքննէ Նորայր Սիսակեանը, — ոչ ոք կ'ուզէր հաւատալ կատարուած յառաջդիմութեան : Դեռ մինչեւ երէկ կարդա՛լ չէր գիտեր այս տղան :

Կը հարցնեն իրեն, ի գնահատութիւն իր ուշիմութեան, թէ «ինչո՞վ կ'ուզենար ըզբաղուել առաջիկայում » :

Դժուար չէ գուշակել Սիսակեանի պատասխանը.

— Ուզում եմ դեռ սովորել :

Բայց ո՛չ պայմաններ ունէր, ո՛չ ալ միջոց՝ շարունակելու համար ուսումը :

Ուշիմութիւնը ուշադրութիւն գրաւած էր սակայն, ուստի խորհեցան ելք մը գտնել :

Աշտարակէն ոչ շատ հեռու, Վաղարշապատ քաղաքին մէջ ուսուցիչ մը կար, որ իր տանը մէջ մասնաւոր ու վճարովի դպրոցի պէս բան մըն էր ստեղծած : Միջնակարգ վարժարանի մուտքի քննութեանց կը պատրաստէր իր աշակերտները : Ամէն չորս վճարովի աշակերտի կողքին մէկ հոգի կ'ընդունէր անվճար : Գաւառային վարչութեան հրահանգով այդ անվճար տեղերէն մին տրուեցաւ Սիսակեանին : Աւելորդ է ըսել թէ անվճար ըլլալով հանդերձ, գերազանց ուշիմութիւնը եւս կը պահանջէ ուտել եւ խմել,— այդ ծախքերուն հոգն ալ գաւառային վարչութիւնն ստանձնեց :

Առաջին իսկ տարուան մէջ Սիսակեան մուտքի քննութիւն տուաւ եւ ընդունուեցաւ Վաղարշապատի միջնակարգ վարժարանը, որ կը գործէր նախկին հոգեւոր ճեմարանի շէնքին մէջ : Հինաւուրց վանքին պատերը տեսան թէ ո՛րքան նման չէր նոր սերունդը նախորդ տարիներու երկիւղած աշակերտներուն : Ուրեմն, Սիսակեան եւս ճեմարանցի դարձաւ, բայց ոչ ... հոգեւոր :

1927ին մրցման քննութեանց մասնակցելով կը մտնէ Երեւանի համալսարանը :

Այն շրջանին, համալսարանը կրնար իր լաւագոյն ուսանողները զրկել Մոսկուա, մասնագիտական բարձրագոյն ուսում ստանալու : Նորայր կը զրկուէր «Գիւղատնտեսական Ակադեմիա» : Եւ ահա 1928 ուսումնական տարեշրջանին Նորայր Սիսակեան ինքզինք կը գտնէ Մոսկովեան կայարաններէն մէկուն քարափին վրայ : 3 – 4 հայ ուսանողներ էին, բայց միայն մէկը գիտէր ռուսերէն, քանի մը բառեր անշուշտ եւ թարգմանի դեր կը կատարէր : Եկուր տես որ այդ մէկն ալ չէր գիտեր ռուսերէն լեզուով հարցնել թէ «ի՞նչպէս պէտք է երթալ գիւղատնտեսական ակադեմիա» : Հարկ եղաւ ոստիկանին ցոյց տալ գրուած հասցէն եւ ոստիկանին ձեռքի շարժումներէն հասկընալով ուղղութիւնը՝ գտնել Գիւղատնտեսական Ակադեմիան :

Մեր հայ տղաքը այսպէս ընդունուեցան, արձանագրուեցան եւ դասաւանդութիւններն ալ սկսան : Բոլոր դասախօսութիւնները ռուսերէն էին սակայն : Փրոֆէսէօրը տեղեակ չէր հայ ուսանողներուն պատրաստութեան : Դասախօսութենէ մը ետք՝ փրոֆէսէօրը կը նայի ուսանողներուն վրայ եւ յանկարծ մէկը կը հրաւիրէ գրատախտակին առջեւ : Այդ մէկը ... Սիսակեանն է :

Դասը քիմիական ֆորմիւլի մը շուրջ է : Իր բացատրութենէն ետք փրոֆէսէօրը, կ'ուզէ որ ուսանողը լուծէ ֆորմիւլը :

— Դո՛ւն, ե՛կ այստեղ :

Սիսակեան, շփոթած, ոտքի կ'ելլէ, բայց չի համարձակիր մօտենալ գրատախտակին :

— Դէ՛հ, ե՛կ առաջ :

Սիսակեան, յուսահատ, կը դիմէ « թարգմանիչ»ի մը, անոր բերնով յայտնելու համար փրոֆէսէօրին .

— Ասա, սրան ,որ ես ամէն ինչ հասկացել եմ գրատախտակի վրայ գրածից , բայց լեզուս չի գործում : Եթէ թոյլ կըտայ որ միայն գրեմ՝ բայց չխօսեմ , էս կը մօտենամ գրատախտակին :

Փրոֆէսէօրը կը համաձայնի : Սիսակեան կը մօտենայ գրատախտակին, կ'առնէ կաւիճը եւ առանց որեւէ բառ արտասանելու՝ կը շարէ ֆորմիւլները իրարու ետեւէ , ի վերջոյ կը հասնի եզրակացութեան եւ հաստակեկ գիծ մը կը քաշէ եզրակացութեան տակէն : Ըսելու համար՝ ահա քեզի պատասխան :

Դասախօսը արմանք – զարմանքի մէջ մնացած՝ մէկ կը նայի գրատախտակին , մէկ կը նայի Սիսակեանի, որ լուռ կը վերադառնայ իր նստարանը :

— Լա՛ւ, շատ լաւ, կ'ըսէ փրոֆէսէօրը,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ. - ՍՐԲՈՒՀԻ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ օր, Պոսթընի մէջ, մեռած է Տիկին Սրբուհի Կելենեան – Համաստեղ : Ողբացեալը , շուրջ 62 տարեկան, բնիկ ամասիացի , իր ուսումը կատարած է Պոլսոյ Էսաեան վարժարանը : Ամերիկա փոխադրուած իր ընտանիքին (Պէկեան) հետ, Ֆրանսերէնի ուսուցչուհի եղած է ամերիկեան Հայ Սքուլի մէջ եւ շարունակած է Ֆրանսերէնը կատարելագործել ամառը, Փարիզի մէջ, ուր կը հետեւէր Սորպոնի դասընթացքներուն : 1935ին կ'ամուսնանար գրագէտ Համաստեղի հետ եւ կ'ունենար երկու աղջիկ : Խառնուածքով արուեստագիտուհի, բացառիկ ընդունակութիւն ունեցող աշակերտուհի, Տիկին Համաստեղ վերջին անգամ, 1964ին, Փարիզ կուգար եւ կարճ շրջապտոյտ մը կը կատարէր Եւրոպա , բայց արդէն անողոք հիւանդութիւն մը կը սպառնար իր կեաքին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, Պոսթընի մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնը ընկեր Համաստեղի եւ զաւակներուն :

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ).— Անցեալ տարի Դեկտեմբեր մէկին, Փարիզում, վախճանուեց դարուս ականաւոր հայ գործիչներից մէկը՝ Արշամ Խոնդկարեան:

Արշամ Խոնդկարեան Հայաստանի Սուրմալու գաւառի Հախվէրիս գիւղից էր, Աւ. Ահարոնեանի եւ Դրոյի հայրենակից: Հայաստանի Հանրապետութեան վերջին շրջանին եղել է իմ հաւատարիմ գործակիցներից մէկը, հայ կեանքի ամենափոթորկայոյզ օրերին: Եւ սրտանց պարտականութիւն եմ զգում մի քանի խօսքով ներկայացնել այդ ինքնուրոյն, կարելի է ասել, եզակի դէմքը, որի անունը միշտ պիտի յիշուի Հայոց պատմութեան մէջ: Արշամ Խոնդկարեան, ինչպէս յիշեցի, Սուրմալու գաւառից էր: Ծնուել է 1881 թ. Յուլիսին եւ նախնական ուսումը ստանալով ծննդավայրի ծխական դպրոցում, մտել է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: Ես նրան յիշում եմ ճեմարանից: Երկու դասարան բարձր էր ինձանից: Լուրջ, շատ կարգացող, աշակերտական խաղերին չմասնակցող եւ կուսակցական խումբերից հեռու կեցող, մեկուսի տղայ էր: Մտերիմներ քիչ ունէր ճեմարանում: Աշակերտների մէջ աւելի յայտնի էր Ժանգ անունով, ոչ թէ վատ իմաստով, այլ նկարագրի արտաքին երեւոյթի պատճառով: Ճեմարանում գրեթէ ամէն աշակերտ երկրորդ անունը ունէր՝ իր նկարագրին համապատասխան: Այսպէս, Արշակ Ջամալեանին կոչում էին Թռի Կարապետ, Ռուբէն Տէր-Մինասեանի երկրորդ անունը Ուրբաթախօս էր, թէեւ իր իսկական անունը Մինաս էր. իմ դասարանի աշակերտներից մէկը ճանճրոյթ Մարտիրոս էր, Խաչիկ վրդ. Տատեանի եղբայր Արամը ֆրլտախ էր եւայլն: Քչերն էին նեղանում իրենց տրուած անունից. ընդունում էին իբրեւ կատակ: Արշամը չէր սիրում իրեն տրուած Ժանգ անունը: Պէտք է ասել, որ յետագային էլ, կեանքին մէջ այդ անունը կրպած մնաց իրեն:

Արշամը աւարտեց ոչ միայն ճեմարանի դասարանական բաժինը, ինչպէս Ջամալեանը եւ Ռուբէնը, այլ եւ երեք լսարանները, որոնք բարձրագոյն գոլէճի էին հաւասարում: Ճեմարանից նա դուրս եկաւ առանց ընկերային կամ քաղաքական որեւէ կազմակերպութեան մասնակցելու: Ապա Գիմնազիայի քննութիւն տուեց եւ մտաւ Օդեսա քաղաքի համալսարանի իրաւաբանական բաժինը, որը յաջողութեամբ աւարտելուց յետոյ, պաշտօնի կոչուեց Էջմիածնի Սինոդում, իբրեւ քարտուղար-գործավար:

Փաստօրէն Սինոդի ձեռքին էին կեդրոնացած, ըստ Պոլոժենիայի, արեւելահայոց հոգեւոր-վարչական գործերը, Սինոդի նիստերին ներկայ էր լինում ցարական պրոգորորը, եւ Խոնդկարեանին վստահուած էր շատ կարեւոր եւ պատասխանատու պաշտօն, որը նա կատարեց փայլուն հմտութեամբ:

Արդէն Օդեսայում, ուսանող ժամանակ, Խոնդկարեանը տարուել էր Ռուսաստանի սոցիալիստ-յեղափոխական կուսակցութեան գաղափարներով եւ գործելակերպով: Սոցիալ-յեղափոխականները եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը համարւում էին քոյր կուսակցութիւններ եւ համապետական բնագաւառում գործակցում էին իրար հետ: Հայ իրականութեան մէջ հայ սոցիալ-յեղափոխականները, մեծ մասամբ Դաշնակցութիւնից անջատուած, պայքարում էին Դաշնակցութեան դէմ: Իրենց առաջնորդը Դաշնակցութիւնից հեռացած Լեւոն Աթաբէգեանն էր, որ յետագային Մարտեան դէպքերի ժամանակ, սպաննուեց Բագւում Թաթարների ձեռքով:

Օդեսայից Կովկաս վերադառնալով՝ Խոնդկարեանը յարեց Լեւոն Աթաբէգեանի խմբակին եւ այնուհետեւ, աստիճանաբար բարձր դիրք գրաւեց հայ սոցիալիստ-յեղափոխականների ղեկավարութեան մէջ եւ, ընդհանրապէս, համազգային կեանքում: Մտաւորապէս զարգացած, քաջ ծանօթ Հայութեան անցեալ պատմութեան եւ ժամանակակից իրականութեան, հմուտ առանձնապէս իրաւագիտական եւ քաղաքական հարցերում, լայնամիտ ու յարատեւ աշխատող, իբրեւ գործիչ, նա շուտով աչքի ընկաւ հայ իրականութեան մէջ: Մամուլի եւ հասարակութեան մէջ, ապա Հայաստանի Խորհրդարանում, իբրեւ «Օպոզիցիայի» ղեկավար նա անողոք քննադատող էր եւ նրա խօսքին ուշադրութեամբ ականջ էր դնում եւ հաշուի առնում քննադատուող կողմը: «Օպոզիցիան Օպոզիցիայի» համար խորթ էր նրա հոգուն: Ոչ յօրինակ միւս հակառակորդների, Խոնդկարեանը «ընդդիմադիր էր» անգլիական իմաստով. անողոք քննադատել սխալները դարմանելու, սկսուած գործը յաջողութեամբ վերջացնելու նպատակով:

Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութիւնը վերջին ճանաչողը եղաւ սոցիալիստ-յեղափոխականների հայկական հատուածը բայց ճանաչելուց յետոյ անվերապահ փարեց Հայաստանի անկախութեան ամրապնդման եւ հայ երկրի վերաշինութեան գործին: Գլխաւորապէս Արշամ Խոնդկարեանի եւ Վահան Մինախորեանի ջանքերով հայ սոցիալիստ-յեղափոխականները հայացան եւ դարձան հայ իրականութեան օրգանական մասը:

Հայ կեանքի ամէնէն ճգնաժամային, ամէնից ահաւոր պատմաշրջանում, երբ պատմութեան նժարին վրայ դրուած էր լինել-չլինելու հարցը եւ աւելի չլինելն էր հաւանական, քան լինելը, երբ ընդդիմադիր միւս կուսակցութիւնները՝ Հայ Ժողովրդական, Հայ Սոցիալ-Դեմոկրատ եւ, այո՛, Դաշնակցականներից ոմանք վախեցան պատասխանատուութեան տակ մտնել եւ խուսափեցին իշխանութիւնից, Արշամ Խոնդկարեան իր լծակից ընկերոջ՝ Վահան Մինախորեանի հետ մըտան կառավարութեան մէջ, Դաշնակցականների հետ բաժնեկից եղան յետագայ բոլոր դէպքերի՝ Ալեքսանդրապոլի դաշնագրի ստորագրութեան, Փետրուար 18ի յեղափոխութեան եւայլն: Տարագրութեան մէջ էլ ցմրուր քամեցին դառնութեան բաժակը:

Վահան Մինախորեանը այս աշխարհից հեռացաւ Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի օրերին: Ոչ ոք ներկայ գըտնուեց նրա վերջին շունչը փչելիս: Հեռացաւ մեզանից, միշտ լաւատես, բարի յիշատակ եւ ազնիւ գրական ժառանգութիւն թողնելով Հայութեան:

Արշամ Խոնդկարեանը պողպատի պէս ամուր մնաց իր գաղափարական դիրքերի վրայ տարագրութեան մէջ եւ անդուլ շարունակեց պայքարը իր գրչով յանուն Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի ազատութեան եւ բարեկեցութեան: Իր «Օպոզիցիան» Հայաստանի խորհրդարանում «Վէմ» հանդէսին մէջ, հասուն եւ անկեղծ վերագնահատումն էր մեր անցեալ գործունէութեան: Իր ամսական տեսութիւնները սովետահայ կեանքի մասին «Հայրենիք» ամսագրի էջերում կը մնան անդերազանցելի իրենց խոր հմտութեամբ եւ լաւատեսութեամբ: Արժէ, որ հաստատութիւն մը կամ անհատ մը քանի մը հատորներու մէջ հրատարակէ այդ տեսութիւնները: Ոչ միայն Խոնդկարեանի յիշատակի յաւերժական լաւագոյն ձեւը կը լինէր այդ, այլեւ թանկագին գանձարան հայ կեանքի ծանօթութեան եւ ուսումնասիրութեան համար:

Իր մահուան նախօրեակին Խոնդկարեանը բախտն ունեցաւ անդամ մը եւս տեսնելու Հայաստանը: Լուսաւոր երեւոյթների հետ միասին ահաւոր իրողութիւններ պարզուեցին նրա աչքերի առջեւ, սարսափ ազդող պատմութիւններ Սթալին-Բերիա բռնապետութեան անորակելի չարագործութիւնից ... Ի հարկէ, Խոնդկարեանը չէր կարող չազդուել եւ անտարբեր լսել այդ պատմութիւնները եւ ցաւ ու կսկիծ չզգալ հայ ժողովուրդի, մանաւանդ բարձրորակ հայ մտաւորականութեան կրած չարչարանքների համար: Ասում են նա պատրաստ էր ներելու հայ մտաւորականութեան ամէնից աններելի արարքները՝ փրկելու համար Հայաստանը ու հայ ժողովուրդը:

Ասում են, Արշամը մեռաւ հոգեկան տագնապով, որ իր մասին բարեկամները կարող են սխալ կարծիք կազմել Հայաստանից վերադարձից յետոյ: Նա ուզում էր նորից այցելել Հայաստանը, գրի առնել իր վերջնական տպաւորութիւնները: Ես համոզուած եմ, որ ինչ էլ լինէին այդ տպաւորութիւնները, ինչ ձեւով էլ արտայայտուէին, Արշամը կը մնար հաստատուն իր գաղափարական դիրքերի վրայ, որոնք այնքան խորն էին եւ ամուր, որ ոչ մի ժամանակաւոր հանգամանք չէր կարող խախտել: Իր տարագիրի անհատական կեանքում Արշամը եղաւ բախտաւոր, նա ունեցաւ տիկին Հռիփսիկի նման գաղափարակից եւ հոգեկից կեանքի մի ընկեր: Սիրած ընկերոջ հետ եւ կեանքը եւ մահը քաղցր են:

Այս հապճեպ տողերը բաւական չեն ներկայացնելու Արշամ Խոնդեարեանի անձն ու գործը, նկարագիրն ու գաղափարները: Նրա մասին դեռ շատերը պիտի գրեն, պէտք է գրեն, որովհետեւ Խոնդկարեանները մեր կեանքում սովորական երեւոյթ չեն:

Իր մտերիմ ընկերներից եւ գործակիցներից մէկը՝ Արշալոյս Աստուածատրեան, ինձ գրած նամակում, հետեւեալ խօսքերով է բնորոշում հանգուցեալին. «Տարօրինակ ու նաեւ փշոտ բնաւորութեան տէր էր Արշամը, բայց սիրելի անհատականութիւն էր եւ լաւ Հայ, այս տեսակէտից սոց. յեղափոխականների մէջ գուցէ միակն էր»:

Պիտի աւելցնեմ նոյնպէս, որ Արշամը բազմակողմանի զարգացած, հայ եւ ռուս իրականութեան բացառիկ ծանօթութիւն ունեցող հայ ժողովրդի երջանկութեան համար ամէն բան զոհելու ընդունակ, քաղաքական լայն հորիզոնների տէր հայրենասէր Հայ էր:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՐԱՒԻ ԱՐԵՒՈՒՆ ՏԱԿ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Յօդուածագիրը կը խօսի ապա հայերէն գիրերու գիւտին, Մաշտոցի դերին, Ե. դարու գրական ստեղծագործական թէ թարգմանական աշխատանքներուն վրայ, զարմանալով թէ ի՞նչպէս Հայը, հակառակ ամէն տեսակի բռնագրաւիչներուն ստեղծած վատթարագոյն պայմաններուն, սիրած, պաշտամունքի բարձրացուցած է գիրն ու մշակոյթը եւ անով փրկուած, հիացումով կը պատմէ.—

Մատենադարանին մէջ կարելի է տեսնել 607 էջնոց հսկայ ձեռագիր մը, 1205 թուականէն, որ 32 քիլօ կը կշռէ. մագաղաթի իւրաքանչիւր էջ ոչխարի առանձին մորթ մըն է: Պահուած էր Թրքահայաստանի մէջ. Մուշ, մինչեւ 1915, այսինքն մինչեւ մեծ ջարդը: Եւ ըսել թէ այդ ձեռագիրը փրկուեցաւ երկու կիներու քաջութեան շնորհիւ: Ձեռագիրը, որ չափազանց ծանր էր փոխադրութեան համար, բաժնեցին երկուքի. մէկ մասը կրցաւ առանց փորձանքի հասնիլ Էջմիածին, իսկ միւս մասը կը գտնուէր երկու փախստական կիներուն ձեռքերուն մէջ,

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Հոսանքը առաւ տարաւ խուրձս, զիս ալ միասին: Եւ հիմա կ՚երթանք դետն ի վար: Ամուր կառչած եմ խուրձիս, փաթթուած եմ, գրկած եմ: Բայց վար ալ չեմ կրնար սահիլ խուրձին վրայէն:

Ժամ մը տարաւ զիս հոսանքը, երբ չար բախտէս նկատեցի որ մեր գիւղին մօտերն ենք դեռ: Յուսահատ, լքեցի խուրձս որ գնաց հոսանքն ի վար: Ես ալ լողալով դուրս ելայ ջուրէն, շապիկս հագայ, արաբական վարշամակը դրի գլուխս: Կը դողայի: Վազելով կովերուս մօտ գացի, տեսայ որ գլուխը դարձուցեր են դէպի գիւղ ու կ՚երթան: Հետեւեցայ իրենց ու վերադարձանք վրանները:

Կովերը ախոռ առաջնորդելէ ետք, մըտայ մեր վրանը: Կը մսիմ, կը դողամ: Մօտեցայ կրակին: Ամէնքը, հետաքրքրուած, կը հարցնեն թէ ի՛նչ է պատահած: Ըսի թէ շատոնց է ջուրը չէի մտած, մաքրուելու համար դետը մտայ:

— Դուն խե՞նթ ես, այս եղանակին ջուր կը մտնե՞ն:

— Սխալ էր, բայց եղաւ:

Ապուրը խմելէս ետք քիչ մը տաք ապուրով, քիչ մը կրակով տաքցայ, ու գացի պառկեցայ: Բայց մտմտուքը առած տարած է զիս, այս տեղուանքը մնալ վտանգաւոր է, պէտք է հեռանալ, մանաւանդ ամէն օր հացի պակասը, ոջիլներու շատութիւնը նոյնքան անհանդիստ կ՚ընեն զիս:

Բաւական վարժուեցայ արաբերէն լեզուին: Յաճախ դրացիները կուգային մեր վրանը, կը խօսէին ամէն բանի մասին: Ըսած էի թէ մեզմէ կէս ժամ հեռու կը գտնուի Շէյխ Համուտ Օկլայի վրանը, ազնուական եւ շատ ազդեցիկ Արաբ մըն է, կ՚ըսէին: Որոշեցի փորձ մը ընել, երթալ ներկայանալ այս Շէյխին: Յաջորդ օրը, կովերը դետին եզերքը տարի, եւ ես ճամբայ ելայ դէպի Շէյխին բնակավայրը:

Ուղղակի մտայ Շէյխին գիւղը: Տեսայ հսկայ վրան մը եւ հասկցայ թէ Շէյխին կը պատկանի: Վարանոտ քայլերով մօտեցայ հսկայ վրանին: Շէյխը բազմած էր կակուղ բարձի մը վրայ, տակը փըռուած էր գորգ մը, շուրջը քանի մը հոգի, որոնց հետ կը խօսէր: Կանգ առի դիմացը, քիչ մը հեռու: Շէյխը տեսաւ զիս եւ կանչեց: Դանդաղ քայլերով յառաջացայ:

— Ի՞նչ կ՚ուզես, հարցուց:

Տկար արաբերէնով ըսի թէ շատոնց լըսած էի իր ազնուական անունը, ուստի եկած եմ խնդրելու որ զիս ընդունի եւ իր հրամանին տակ աշխատիմ:

— Ո՞ւր կը մնայիր մինչեւ հիմա եւ ինչո՞ւ կ՚ուզես ձգել աշխատանքդ:

— Բնական է, մենք կ՚աշխատինք հացի մը համար: Բայց դժբախտաբար շատ քիչ հաց կուտան եւ չեմ կշտանար: Այդ պատճառով կ՚ուզեմ ձգել աշխատանքս ու կը փափաքիմ ձեր մօտ աշխատիլ:

Ոտքէս մինչեւ գլուխս աչքէ անցուց: Յետոյ ըսաւ.

— Լա՛ւ, լա՛ւ, նստէ, տղաս:

— Վաղը կրնա՞մ գալ, ըսի:

— Ինչո՞ւ ոչ այսօր:

— Այս հագածս տուած է այն մարդը, որու մօտ կ՚աշխատիմ: Երթամ, վերադարձնեմ, այլապէս գողութիւն ըրած կ՚ըլլամ:

— Ապրի՛ս, տղաս, լաւ, վաղը եկուր:

Հազար շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք՝ բաժնուեցայ: Ուրախութիւնս չափ ու սահման չունէր: Ո՞վ կար ինձմէ աւելի երջանիկ:

Ուղղակի գացի, կովերս գտայ: Երեկոյին ախոռ առաջնորդեցի: Տաք ապուրս խմեցի, յետոյ գացի պառկելու: Այնչափ ուրախ եմ որ ոջիլներուն յարձակումը չեմ զգար այլեւս:

Յաջորդ առաւօտ կանուխ ելայ եւ ըսի մեր կծծի կնոջ թէ այսօր Սապղա պիտի երթամ, մեր քաղաքացիներէն մէկը կայ, քանի մը կտոր հագուստ պիտի ուզեմ, տեսէք, ձմեռը սկսած է, ցուրտ է, բան մը չունիմ հագնելիք:

— Այսօր կեցիր, վաղը կ՚երթաս, մեր դրացիին էշով կը ղրկենք քեզ:

— Ոչ, ես այսօր պէտք է երթամ, այս դիշեր կամ վաղը կուգամ: Միայն թէ քիչ մը հաց տուէք:

— Հաց չունինք, բայց այսօր կեցիր, վաղը կը ղրկենք քեզ:

— Ոչ, այսօր պէտք է երթամ անպատճառ:

Եւ ճամբայ ելայ Սապղայի ուղղութեամբ, թէեւ Շէյխին վրանը հակառակ ուղղութեամբ կ՚իյնար: Ուզեցի ցոյց տալ թէ իրաւ է որ Սապղա կ՚երթամ:

Բաւական հեռացած էի, յանկարծ ձայն մը լսեցի, մէկը Մուսթաֆա կը պոռար: Ետեւ նայեցայ, տեսայ թէ արաբ մանուկ մը ետեւէս կուգայ՝ ձեռքին մէջ բան մը բռնած: Կանգ առի: Մանուկը եկաւ:

Մեր վրանին դրացի կնոջ տղան էր: Մայրը աղքատ կին մըն էր չորս զաւակներով: Գիւղացիներուն տուածով կ՚ապրէր: Երբ կծծի կնիկը մերժեց ինծի հաց տալ, լսեր է խօսակցութիւնը եւ իր զաւակներուն տրուած բաժնէն կտրելով՝ աշը ամանի մը մէջ լեցուցեր ղրկեր էր:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(7 Շար.)

որոնցմէ մին նահանջի ճամբուն վրայ մեռած ըլլալով, երկրորդը ստիպուեցաւ քաղել յարդի ձեռադիրը : Ռուս սպայմըն էր որ գտաւ զայն :

Ժամանակին , երբ դիւրքերու դերեզմանատուներ կային , յիշատակարանի է – լին վրայ ջերմեռանդութեամբ կը գրէին դիւրքին ծննդեան թուականը , եւ երբ այլ– եւս գործածութեան ի վիճակի չըլլար , կ'արձանագրէին . «Այս դիւրքը մեռաւ . .» :

Այսպէս կը բացատրուի այս յամառ , տեղւոյն , ցիր ու ցան , հարուածուած ազգին պատմութիւնը , որ իր անկախու– թիւնը կը վերստանայ Թ. դարուն , վեր– ջաւորութեան եւ որ 1071ին տեղի կուտայ Բիւզանդիոնին՝ բայց փոքրիկ Հայաստան մը ստեղծելու համար Կիլիկիոյ մէջ , որուն վերջին թագաւորը թաղուած է Սէն Տընիի մէջ 1375ին :

Բայց երկու ողբերգութիւններ խորա– պէս դրոշմած են , տակաւին կը չարու– նակեն դրոշմել Հայը :

Առնցմէ առաջինը 1915ի ցեղասպա– նութիւնն է ,որ կը յաջորդէր 1897ի ցե– ղասպանութեան եւ որուն ընթացքին մէկ միլիոնէ աւելի Հայեր ծրագրուած կեր– պով — եւ իսկապէս հիթլերեան բարբա– րոսական պայմաններու մէջ — Թուրքե– րուն կողմէ խողխողուեցան , կենդանի այրուեցան , խեղդուեցան , եւ , լաւագոյն պարագային , աքսորուեցան Միջագետքի անապատներուն մէջ , ուր մեռան սով – հար : Ցիչատակը կենդանի կը մնայ ի – րենց յաջորդներու սրտերուն մէջ , որոնք , փոխանակ ընտանեկան ալպոմներու , ցոյց կուտան ձեղի լուսանկարներ , ուր ջարդե– րէն ապաւինածները կը դիտեն ձեզ խոժոռ , նկարներ՝ ուր կ'երեւին խողխողուած կի– ներ , մորթուած մանուկներ , եւ սուրիա – կան անապատն ի վեր եղերական կարա – ւաններ :

Ասիկա լաւագոյնս կը բացատրէ ժողո – վուրդին մէջ յայտնուող կարգ մը ապ – գայնական դիմեր : Այսպէս , 1965ի Ապ – րիլին, արիւնոտ այդ օրերուն յիսնամեայ– կին առիթով , երբ կառավարութեան եւ կաթողիկոսին ներկայութեամբ պաշտօ – նական արարողութիւնները , մանաւանդ երիտասարդաբերու դրգռումով , ժո– ղովուրդին մէջ վերածուեցան պոռթկու – մի և անպատճելի նկարագիր մը ստացան , պահանջեցին պարզապէս որ Հայաստանի վերաբերման Նախիջեւանը՝ որ մաս կը կազմէ ... Ադրբէյջանի :

Ասիկա կը կարօտի բացատրութեան մը. երբ Թուրքեւհայ պատերազմը վերջ՝ կը գտնէր , 1920 Դեկտեմբեր 2ին , Ալեքսան– րապոլի դաշնագրով , հայկական կա – ռավարութիւնը մասամբ կը հրաժարէր Նախիջեւանէն : Ցաջորդ օրը Հայաստան կը դառնար խորհրդային հանրապետու – թիւն : Ցետոյ , 1921 Մարտ 16ին երբ Մոսկուայի դաշնագիրը կը ստորագրէր – ուէր , Թուրքիա կը համաձայնէր հրաժա– րիլ Նախիջեւանի վրայ իր հովանաւո – րութենէն , պայմանաւ , սակայն , որ այդ դաւառը կցուէր Ադրբէյջանի : Ատկէ ի վեր ոչինչ չէ փոխուած : Մէկ կողմէն խորհրդային հանրապետութիւնները մի – ացնող համախոհութեան իրողութիւնը , միւս կողմէն Մորհրդ . Միութեան խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը (նաեւ Թուրքիոյ նկատմամբ) , չափաւո – րած են ոխն ու մեղմացուցած քէնը : Զե– զդի կ'ըսեն Երեւանի մէջ , թէ ժողովուրդը Տիգրանի կայսրութեան կարօտը չունի , թէ իր փափաքները աւելի համեստ են ու խաղաղասէր , ձեզի կ'ըսեն , փարիզի մէջ , երբ պատուիրակութիւններ կուգան , թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը հողա – յին պահանջներ չունի : Ժողովուրդին հակադրեցութիւնը սակայն , մանաւանդ խօսուած ճառերուն մէջ , կը փաստեն , ճիշդ ինչպէս Ապրիլին՝ Երեւանի մէջ , թէ հին ոգին նորէն կը բարձրանայ երբեմն ու կը դառնայ տիրող : Այս ուղղութեամբ կրնան միայն իտէալիստները զարմանալ : Բայց եթէ ուզենք երկուսն Հայաստա – նին մէջ հասկնալ ներկան , պէտք չէ մոռ– նալ որ իր նահատակութիւնը տեսած է աւելի քան հինգ դարեր : Վէրքերը թարմ են տակաւին եւ վերածնութեան փաստերը տպաւորիչ :

Յովհաննէս Թումանեան , հայ ժողովր– դական բանաստեղծը , 1915ին գրած քե– թուածով մը կ'երգէ իր ջարդուած , աւե– րած հայրենիքը , կանչելով յոյսի եւ լոյ– սի իր հայրենիքը .

«Ու պիտ' դառնաս էն երկիրը ,
Ուր ձգտում է մեր հոգին » :

«ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ» ՀԵՏ

... Ողբերգութիւն մը կայ , զոր անար– դար պիտի ըլլար չճանչնալ կամ ծածկել , ողբերգութիւնը ներգաղթողներուն :

Այսօր կարելի է հաչուել տակաւին չուրջ 1·200·000 Հայեր ցրուած արտա – սահմանի մէջ , որոնցմէ չուրջ 130·000 Ֆրանսա : Բայց ոչ ասոնք եւ ոչ ալ ներ – գաղթողները , մեծ մասով , Մորհ . Միու – թեան Հանրապետութեան բնիկներ չեն : 1915ին , Թրքահայաստանի կոտորածնե – րէն ետք , ազատողները ապաստանեցան Ռուսահայաստան : Անոնք , իրենց յա – ջորդներով , Մորհ . Հայաստանի բնակչու– թեան կարեւոր մէկ թիւը կը կազմեն : Երբ 1922 – 23ին անգլիական եւ Ֆրանսա– կան բանակները Թուրքիայէն քաշուեցան , դուրս ելան նաեւ տարագիր , մնացեալ Հայերը : Հաստատուեցան Եգիպտոս , Սուրիա , Լիբանան , Յունաստան , ինչ – պէս նաեւ Ֆրանսա , ուր մաս կազմեցին այն Հայերու , այն խումբին , զոր , 1897ի Թուրքիոյ առաջին կոտորածներէն ետք Անաթոլ Ֆրանս կը կոչէր «այրի իր հայ – րենիքէն» : Կապուեցան զիրենք որդեգրող երկրին . ծանօթ է Ֆրանսայի մէջ իրենց կեցուածքը երկու պատերազմներուն ըն – թացքին , 1914ին իբրեւ կամաւոր , եւ 1939ին՝ իբրեւ «Ֆրանսական հպատակու– թիւն չունեցող » զինուոր (ինչպէս նըշ– ուած էր իրենց զինուորական տետրակ – ներուն մէջ) : Ազատագրութենէն ետք ա – նոնցմէ մաս մը — 8 – 9000 հոգի — որո– շեց վերադառնալ նախնիքներու երկիրը , այնքան սիրուած , բանաստեղծներէն այնքան երգուած , բայց որ նոր աշխարհ մըն էր իրենց համար :

Ասիկա պատճառ եղաւ կարգ մը նեղու– թիւններու :

Ոմանք կը կարծէին պարզ բնակավայրի մը փոխել եւ հաստատուիլ իրենց դործե – րուն մէջ, Երեւանի մէջ՝ ինչպէս Փարիզ , Լիոն կամ Մարսէյլ : Առանց երբեք խոր – հելու թէ տնտեսական դրութիւնը , ապ– րելակերպն ու նոյնիսկ ապրուստի մա – կարդակը ամբողջովին տարբեր էր երկրի մը մէջ՝ որ պատերազմէն կ'ելլէր գրեթէ արիւնաքամ : Իրական տառապանքներ ճաչակեցին : Հակառակ անոր որ կառավա– րութիւնը առաւելութիւններ չնորհած էր ներգաղթողներուն , այս վերջիններուն խանդավառութիւնը փոխուեցաւ վհատու– թեան : Ուրիշներ դոհ եղան պատրանք – ներու , ստեղծուած փառաբանական ոճով եւ կարծեցին տեսակ մը դրախտի մէջ փոխադրել իրենց նախկին սովորութիւն – ները : Ասոնք Ֆրանսա վերադարձան ուր սորվեցան աւելի լաւ սիրել Հայաստանը, հեռուէն քան մօտէն : Ոմանք ուզեցին կրկին վերադառնալ :

Ժ . Ֆ .

(2 Շար .)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՑԻՆ

Գիտութիւններու ակադեմիայի մէջ – Նաչինութեան բաժնի նախագահ Ալ . Մարջանեան կ'առաջարկէ մանկավարժա– կան դպրոց մը հաստատել Գորիսի մէջ : Ահա թէ ինչու :

« Գորիս քաղաքը ունի երկու , իսկ չըր– ջանը տասնեմէկ միջնակարգ դպրոցներ , ուր կ'ուսանին 8068 աշակերտներ : Այս տարուան չրջանաւարտներու թիւը պիտի ըլլայ 584 , իսկ հինգ տարի ետք՝ 11·000 : Ասոնցմէ չատերը իրենց ուսումը կը շա – րունակեն բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ , բայց քիչերը կը վերադառնան չրջան :

« ... Գորիս Հայաստանի հեռաւոր չըր– ջաններէն է : Ուստի , Երեւանի բարձրա– դոյն ուսումնական հաստատութիւնները աւարտածներէն քիչեր կը վերադառնան աշխատելու : Պատահական չէ , որ չրջա– նի միջնակարգ դպրոցներու 650 ուսու – ցիչներէն վեց հարիւրը Գորիսի նախկին մանկավարժական դպրոցին սաներն են : Ասոնցմէ 350ը երեք – հինգ տարիէն ծե – րութեան թոշակ առնելու տարիքին պի– տի հասնին : Հոս երիտասարդ ուսուցիչ– ներ դրեթէ չկան : Այս բոլորը կը հաս – տատեն , թէ Գորիսի մէջ անհրաժեշտ է բանալ մանկավարժական դպրոց մը » :

ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ա . Մամեան , որ «Թեթեւ արդիւնաբե– րութեան նախարարութեան մատակա – բարման եւ վաճառահանման վարչու – թեան պետն է , «Սով . Հայաստան»ի մէջ կը չօշափէ ժողովուրդին եւ դործարան – ներուն ապրանք եւ հում նիւթ հայթայ – թելու հարցը :

Յօդուածագիրը հաստատելէ ետք , թէ « մատակարարման դործը բաւականաչափ յստակ եւ ճկուն չէ» , կը թուէ փաստեր .

« Անունք , օրինակ , հետեւեալ հարցը . սպառողներու պահանջները բաւարարող դեղեցիկ , բարձրորակ ապրանքներ հը – րապարակ հանելու համար կարեւոր նը – չանակութիւն ունի այն , որ առեւտրական կազմակերպութիւնները ժամանակին եւ ճիշդ ներկայացնեն իրենց ապսպրանքները արդիւնաբերութեան , քանի որ այդ ա – պսպրանքներուն հիման վրայ պիտի ճշդուին հում նիւթերուն տեսակները եւ քանակները : Բայց ահա առեւտրական կեդրոնները յաճախ պատշաճ ձեւով չեն ուսումնասիրեր բնակչութեան պահանջ – ները եւ անընդհատ կը փոխեն իրենց ա– պսպրանքները : Ասոր հետեւանքով ար– դիւնաբերական ձեռնարկութիւնները , ի – րենց կարգին , պէտք է փոխեն հում նիւ – թերու իրենց ապսպրանքը : Ամէն մատա– կարար իր կարգին կապուած է ուրիչ մա– տակարարի մը հետ եւ նման փոփոխու – թիւններ կատարելու համար անհրաժեշտ կը դառնայ , որ վերջինս նոյնպէս վերա – դասաւորէ իր կարելիութիւնները : Ցա – ճախ կը պարզուի , որ նախկին մատակա– րարները ոմանք ի վիճակի չեն բաւարա – րելու նոր պահանջները եւ անհրաժեշտ է դանոնք փոխարինել ուրիչներով : Կը ըս– կըսին նամակագրութիւնները , կը ձգձգ– ուի հարցերու լուծումը եւ ստեղծուած այս կացութեան հետեւանքով անխուսա – փելի կը դառնան անհամաչափ աչխա – տանքները , պարապուրդները » :

Այս հաստատումներէն ետք , յօդուա – ծագիրը կ'առաջարկէ :

« Արդիւնաբերութիւնը հում նիւթերով ապահովելու դործը իր բոլոր կողմերով պէտք է դրուի այնպիսի հիմերու վրայ , որ առաւելագոյն չափով թեթեւնան պա– տասխանատուներուն հոդերը :

Մինչդեռ այս տեսակէտէն անբաւարար է կատարուած աչխատանքը : Մեր մա – տակարարման կեդրոնները (բացառու – թեամբ Լենինականի եւ Կիրովականի) ամբողջովին կեդրոնացած են Երեւանի մէջ : Այս պատճառով մեծ դժուարու – թիւններ կը ծագին հեռաւոր եւ լեռնային չրջաններու դործարաններուն անհրա – ժեշտ նիւթերով ապահովելու դործին մէջ : Հսկայական դումարներու հասնող աւելորդ ծախքեր կը կատարուին փոխա – դրութիւններու համար :

« Մեր կարծիքով , երկրին հեռաւոր ձեռնարկութիւններուն սպասարկութեան համար անհրաժեշտ է միջչրջանային մա– տակարարման կեդրոններ ստեղծել Սե – ւանի , Ղափանի , Ալաւերդիի մէջ եւ ըն – դարձակել Լենինականի ու Կիրովականի մատակարարման դրասենեակները եւ պատշաճ բարձրութեան վրայ դնել ա – նոնց աչխատանքը » :

«ՁԱՐԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Աղէկ , պատասխանեց միւսը :

Եւ լապտերը ձեռքը առնելով սանդուխ– ներէն վար իջնել սկսաւ :

Երբ սանդուխին վերջին աստիճանին վրայ դրաւ ոտքը , կանգ առաւ եւ ձեռքի լապտերին լոյսը մութ չտեմարանին մէջ պտըտցուց :

Շտեմարանին դրան ճիշդ առջեւը , հա– դիւ դտնէն քայլ մը անդին , իրարու վրայ դիզուած պարկերու դէզ մը կար : Վար իջնող մարդը ձեռքի լապտերը այդ պար– կերուն վրայ պտըտցնելով անոնց ինչ ըլ– լալը հասկնալու համար քիչ մը առջեւ ծռեցաւ :

Մութին մէջ բանէր մը երերաց եւ լապ– տերը բռնող մարդը անտեսանելի ճանկէ մը խլուելով՝ դլխիվայր ծով ինկած մէ – կու մը պէս անհետացաւ ... :

Հազիւ վայրկեան մը անցած , լապտե – րին լոյսը ի նշան ապահովութեան դարձ– եալ սանդուխին ստորոտէն երեւցաւ եւ թեթեւ սուլիչի ձայն մը լսուեցաւ որ ըս– տեմարանէն վեր կ'ելլէր :

— Վարը վտանդ չկայ եղեր , նշանը ա– ռինք , կրնանք իջնել, ըսաւ սանդուխին դլուխի մարդոցմէն մին իր ընկերոջը : Առաջ դուն իջիր , ես ետեւէդ կուդամ :

Այս անդամ միւս մարդն ալ սանդուխ – ներէն վար իջնել սկսաւ եւ երրորդ մար– դըն ալ անոր հետեւեցաւ :

Վարէն լապտերը իրենց ճամբան աղօտ կերպով կը լուսաւորէր :

Առջեւէն իջնողը երբ սանդուխին ստո – րոտը հասաւ, ետեւի մարդը հազիւ սան– դուխին կէսը հասած էր : Երբ այս վեր – ջինը լապտերին աղօտ լոյսին չնորհիւ տե– սաւ որ չտեմարանէն թեւ մը դուրս եր – կարելով իրմէ առաջ վար իջնող ընկեր– ջը դլուխէն կը բռնէր եւ մատներովը կո– կորդին կոխելով չտեմարանէն ներս կը քաշէր , մէկէն ի մէկ եղելութիւնը կռա – հելով կանդ առաւ եւ ունեցած ուժովը սանդուխներէն վեր ելաւ :

—Հասէք , հասէք , վերէն վար իջէք , դո– ռապ չտեմարանէն բարձր ձայն մը :

Սանդուխները խոնաւ էին եւ վեր վա – դող մարդը սահեցաւ . հայհոյանք մը ար– ձակեց . ինկած տեղը ատրճանակը ձեռ– քէն թռած էր :

Շտեմարանէն հսկայ մարդ մը դուրս ցատկեց եւ լապտերը ձեռքը սանդուխնե – րէն վեր վազած միջոցին դետնի ատրճա – նակը տեսնելով առաւ :

Բայց փախչող մարդը արդէն սանդու – խին դլուխը հասած էր եւ մէկ ոստումով նրբանցք նետուած :

Սակայն այս անդամ մութին մէջ երեք չուքեր տեսնուեցան իր առջեւ , որոնցմէ մին սպառնական եղանակով մը դոռաց :

— Ձեռքերը վեր :

Աւազակը , չուարած , իր պաղարիւ – նութիւնը կորսնցնելով հնազանդեցաւ :

— Լոյս բերէք , լոյս , պոռաց ձայնը :

Իզէդ , ձեռքը կանթեղ մը բռնած , վա – բաղոյրի մը տակէն երեւան ելաւ :

Ձուան կատաղութեան աղաղակ մը ար– ձակեց :

Ձարտաք ատրճանակը ձեռքը , դէնքին փողը աւազակին ճակտին ուղղած , դիմա– դը ցցուած կեցած էր, իսկ Մօպրէ անոր ետին կը մնար :

Աւազակը , պարտուած , թեւերը վար ձգեց :

— Մենք ենք , պարոն , մենք ենք , ին – չո՞ւ այդքան կը զարմանաք, դոչեց Մօպ– րէ հեղնական չեշտով մը : Մեզ օդը հա – նեցիք, մեր ոսկորները մոխիրի վերա – ծեցիք, հետքերնիս չթողուցիք ..., բայց նորէն ձեր դէմը ելանք :

Ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ դերադոյն Արդարութիւն մը կայ , աւելցուց Ձար – տաք ընկերոջը խօսքը կարելով :

Սեւ Արծիւներու պետը այս անդամ իր պաղարիւնութիւնը բոլորովին կորսը – ցընելով սկսաւ դոռալ :

— Իպրահիմ , սա պարոնին դրպաննե – րը խուզարկէ , հրամայեց Ձարտաք :

Իպրահիմ հնազանդելով , աւազակապե– տին դրպանէն երկրորդ ատրճանակ մը եւ քաթալանեան խոշոր դաշոյն մը հանեց :

— Ինծի հոս վարը մոռցաք, քիչ մը ա– ճապարեցէք, պոռաց ձայն մը չտեմարա– նէն :

Ձուան սարսռաց , Գութի ձայնը ճանչ – ցած էր : Ըսել է ան ալ ողջ էր : Երեքն ալ ողջ առողջ ազատած էին իր ձեռքէն ... : Բայց ամբարտաւանօրէն ցցուեցաւ ... : Յաղթուած էր թէպէտ , բայց ընկճուած չէր ... : Փայլակնացայտ նայուածք մը ուղղեց հակառակորդներուն ... :

Ինչ հոյակապ աներեսութիւն , մրմնջեց սրամիտ Մօպրէ :

— Պարոն , հոս դանձը փնտռելու է – կաք, այնպէս չէ՞, խօսք առաւ Ձարտաք կատարեալ պաղարիւնութեամբ : Եկէք ուրեմն որ ձեզի դանձին քով առջնոր – դենք եկէք, ու աչքովնիդ տեսնէք ամէն բան :

— Չի՞ս, է՞ս, դանձին քո՞վ , մրմնջեց Ձուան զարմանահար :

— Հաճեցէք մեզի հետ չտեմարան իջ – նել չարունակեց Ձարտաք մատը ատրճա – նակին բլթակին տանելով : Սա ալ ըսեմ ձեզի որ, չկարծէք թէ ձեր երկու ընկեր– ները ձեզի օգնութեան կրնան հասնիլ :

ՓԻԼԻՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար .)

բայց Ֆորմիւլը բաւական չէ, ո՞ւր կրնաս հասնիլ առանց լեզուի :

Սիսակեան կը խնդրէ թարգմանել իր պատասխանը ·

— Այս կիսամեակը չվերջացած՝ կը խոսիմ առանց թարգմանի :

Եւ կը կատարէ խոստումը, երեք ամիս ետքը կը պատասխանէր հարցաքննութեանց առանց թարգմանի :

Երբ աւարտեց Ակադեմիան, ուզեցին զինք պահել Հիմնարկութեան գիտական հետազօտութեանց բաժնին մէջ: Այնուհետեւ բնագիտութեան տիտաններ, ինչպէս Պրիաիշնիկով, կենսաքիմիագիտութեան հսկաներ, ինչպէս Ալեքսէյ Բախ, ձեռքէ ձեռք կը խլէին այն հանճարեղ հայ գիտնականը, ուզելով որ իրենց մօտ աշխատի : Եւ այսօր Նորայր Սիսակեան կը համարուի հեղինակութիւն «Անզիմոլոժի» կոչուած գիտութեան մէջ, որ բընախմորներու (ֆէռման) ուսումնասիրութեամբ կը զբաղի: Մինչեւ այժմ Սիսակեան հրատարակած է մօտ 150 գիրքեր եւ յօդուածներ, իսկ իր մեծածաւալ աշխատութիւնը, որ լոյս տեսաւ 1954ին, կը կոչուի «Նիւթերի փոխանակութեան բիոքիմիա»:

Ուշ սկսաւ, շատ տուաւ, բայց կանուխ գնաց, թողլով իր յիշատակը՝ պարծա՛նք Հայութեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի ժամը 16ին

Մ· ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ· Մ· ԱԼԷՄՇԱՀ

Թատերասրահին մէջ

Կը ներկայացուին՝

«ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԸ »

Կատակերգութիւն 4 արար

եւ

La Fille à son Papa

Զաւեշտ մէկ արար (Ֆրանսերէն)

ՃՇԴՈՒՄ

ԽՄԲ.— Հ· Բ· Ը· Մ·ի Եւրոպայի Կեդր· Յանձնաժողովի դիւանը մեզի զըրկած է հետեւեալ ճշդումը, հրատարակութեան խնդրանօք :

Հ· Բ· Ը· Միութեան Եւրոպայի Կեդր· Յանձնաժողովը (11: Սքուառ Ալպոնի) կը ճշդէ թէ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դիւանին կողմէ ամսոյս 10ին, մամուլին յանձնուած ցանկին («Յառաջ» 12–3–66) սկիզբի երկու նուիրատուութիւնները (15·000) Ֆրանք, կը ներկայացնեն Հ· Բ· Ը· Միութեան մասնակցութիւնը եկեղեցւոյ նորոգութեան, ըստ նուիրատու անձնաւորութիւններու կամքին :

Այս պայմանը նախորոշուած է Մարտ չորսին, Մօրկան դրամատան կողմէ եկեղեցիի դրամատան (ՊԷ – ԷՆ – ՍԷ – Ի) փոխանցումի վաւերաթուղթով :

(ԿՆԻՔ)

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ· Միութիւնը կոչ կ՚ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ միութիւններուն, որպէսզի իրենց պզտիկ նիւթական օժանդակութիւնը բերեն այս ազգօգուտ շինարարութեան որ պիտի ծառայէ նոր սերունդին: Մինչեւ այսօր սրտակից հայրենակիցներու տուած լումաներով շէնքին վերան գոցուած է, բայց կը պակսի նիւթական աջակցութիւնը որպէսզի ապահովուին դուռները եւ պատուհանները եւն ·:

Դրամի առաքումը զրկել հետեւեալ հասցէներով Աշոկ Աղէկեան Բիւ Տըլաշէն Շարվիէօ) 38 Իզէռ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Երեւակ Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Համեստ, Սիրակ, Ծովիկ եւ Մացակ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարիբէկ, հօրը անունը՝ Նաւասարդ Պօղոսեան, մայրը՝ Անթառամ, մեծ եղբայրը՝ Գէորգ: Իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմին երթալէն ի վեր, ինչպէս նաեւ իր եղբօրմէն: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդել «Յառաջ»ի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ՚արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր· :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Մ· Ը· Մ· եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը Ապրիլ 1ին, ժամը 20,30ին երեկոյթ մը կազմակերպած է ի պատիւ Փրոֆ· Ֆ· Ֆէյտիի, Մոտեռն Օթէլի մէջ:

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մազընոյի մէջ տեղի կ՚ունենայ հայկական զուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ Կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ Կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ· Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր· Միութիւն, կը նախագահէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ՚երգէ Ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ· Յ· Դ· «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերակ[illegible] ընդհ· ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկեր Մարտիրոս Աւետիսեանի տունը, 195պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ՚ըլլ[illegible] Կ· Կ·ի եւ Շրջ· Կ·ի ներկայացուցիչներ[illegible]

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ռէժ[illegible] վերնայարկը 70, Բիւ Լաֆայէթ (Քատ[illegible]) Անտիպ էջերու ընթերցում եւ քննադատութիւն հեղինակներուն կողմէ :

Կը հրաւիրուի՝ գրասէր հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ՋԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ— (Արմենիա հիւրանոցին մէջ)

Երթ ու դարձ օդանաւով մեկնում Ապրիլ 2ին եւ վերադարձ՝ Ապրիլ 19ին :

ԳԻՆ՝ 2050 ՖՐԱՆՔ

Բ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ· ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ· 2ին, վերադարձ Սեպտ· 17ին

Գին՝ 1950 ֆր·

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե· ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Բիւ Պեռնար տիւ Պուա :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Բիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte 30 F.

P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965 9 F.

MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches 60 F.

HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963 15 F.

CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie 5 F.

DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit 22 F.

TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc 15 F.

Ս· ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Դ· հատոր, 1965, լաթակազմ 15 Ֆ.

ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ 15 Ֆ.

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ 20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՐՏ

MERCREDI 16 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10561 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.561

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՂԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՊՐԿՈՒԻՆ

Ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ Հայաստանի մէջ :

Անցեալ Փետրուար 5ին հեռադիրները հաղորդած էին թէ կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուեր են մեր երկրի պետական եւ կուսակցական մեքենաներուն մէջ (Յառաջ, 8 եւ 9 Փետրուար) :

Այս փոփոխութիւնները տեղի ունեցեր էին Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան (կոմկուս) Կեդր. Կոմիտէի լիագումար նիստին, որուն ներկայ եղեր էր Իվան Կապիտոնով, քարտուղար խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ պատասխանատու՝ քատրերուն, որ մասնաւոր առաքելութեամբ զրկուած էր Երեւան, Մոսկուայի հրամանները պարտադրելու համար մեր մինուճարի վարիչներուն :

Ամէնէն կարեւոր փոփոխութիւնն էր շնորհաղրկումը Հայաստանի կոմկուսի առաջին քարտուղար Յակոբ Զարոբեանի, որուն կը յաջորդէր վարչապետ Անտոն Քոչինեան, պաշտօնի բարձրացումով :

Վարչապետի պաշտօնին կը կոչուէր Երեւանի քաղկոմի քարտուղար Բաղալ Մուրատեան, անծանօթ անուն մը սփիւռքի մէջ :

Զարոբեանի վիճակուած ճակատագրին մասին ո՛չ մէկ խօսք կար Մոսկուայի պաշտօնական «Թաս» գործակալութեան հաղորդագրութեան մէջ : Այժմ կը տեղեկացուի, որ անիկա նշանակուած է Խ. Միութեան ելեկտրական ճարատարարուեստի փոխ – գործավար :

Էսսոշիէյթըտ Փրէսի Մոսկուայի թղթակիցը Մարտ 12 թուակիր հեռագրով կը բանայ ծալքերը Փետրուար 5ին կատարուած փոփոխութեանց, հայերէն թերթերու տեղեկութեանց լոյսին տակ :

Խ. Միութեան կոմկուսի 23րդ համագումարի նախօրեակին Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութեանց համայնավար կուսակցութիւնները իրենց ազգային համագումարներուն մէջ կը քննեն օրակարգի խնդիրները եւ բանաձեւեր կը քուէարկեն :

Հայաստանի կոմկուսի համագումարը տեղի ունեցած է անցեալ շաբաթ Երեւանի մէջ : Տեղեկագիրը ներկայացուցած է նոր քարտուղարը՝ Անտոն Քոչինեան, որ խստիւ քննադատած է Զարոբեանը, որ « չէ ուսումնասիրած զանգուածներու ըզգացումները » : Այսինքն չէ տեսած, որ ազգայնական, հայրենասիրական զգացումները զարգացած են ժողովրդական խաւերու մէջ :

Փաստ՝ 1965 Ապրիլ 24ին Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ Երեւանի մէջ կատարուած զանգուածային ցոյցերը Թուրքիոյ դէմ, ճիշդ այն օրերուն, երբ Կրէմլին կը սիրաբանէր Անգարայի հետ :

Զարոբեան չէ կրցած արգելք հանդիսանալ այդ ցոյցերուն եւ աչք գոցած է անոնց : Մահացու մեղք գործած է Մոսկուայի Թրքասիրական քաղաքականութեան դէմ : Այդ մեղքն է, որ կը քաւէ հիմա, տարիներով հաւատարմօրէն վարելէ վերջ Հայաստանի կոմկուսի առաջին քարտուղարի ամէնէն պատասխանատու պաշտօնը, լրիւ գործադրելով Մոսկուայի հրահանգները :

Էսսոշիէյթըտ Փրէսի թղթակիցը կը յայտնէ, որ Զարոբեանէն զատ շնորհազրկուած են Հայկոմկուսի ուրիշ երեք քարտուղարներ եւս : « Հոկտեմբերէն ի վեր հայկական կենտկոմի հինգ քարտուղարներէն չորսը փոխուած են » :

Քոչինեան իր ճառին մէջ պահանջած է, որ տեղական ազգայնականութեան դէմ գաղափարախօսական մեծ պայքար մը բացուի :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

14 ՆԱԽԱՐԱՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մինչ կ՚ըսուի թէ նախագահ Սոքարնօ հսկողութեան տակ կ՚ապրի, զինուորական իշխանութիւնը, որ տէրն է երկրին ձերբակալած է Սոքարնոյի կառավարութեան պատկանող 16 նախարար եւ առաջին առթիւ Արտաքին նախարար՝ Սուպանտրիօ որ կը մեղադրուի իբրեւ Փեքինի գործակալ : Այս լուրերը տրուած են « ազատ Ինտոնեզիա» ձայնասփիւռի կայանէն : Զինուորական իշխանութիւնը որու գլուխն է Զօր. Սուհարթօ շեշտած է թէ նոր վարչակարգը «ընդդէմ աշխարհակալութեան, ընդդէմ դրամատիրութեան, ընդդէմ Արեւմուտքի» է ու նաեւ ընդդէմ համայնավարութեան քանի որ իշխանութեան գլուխն եկած օրն իսկ արգիլած է համայնավար կուսակցութիւնը :

Ձերբակալուած նախարարները բոլորն ալ կ՚ամբաստանուին իբրեւ համայնավարութեան համակիր անձեր : Սուհարթօ հրահանգած է նաեւ որ իշխանութեանց ներկայանան համայնավար կուսակցութեան բոլոր ղեկավարներն ու գործօն անդամները, հակառակ պարագային «բուռն միջոցներ» ձեռք պիտի առնուին :

Միայն Ապրիլ 24ի առթիւ չէ որ ազգայնական ձգտումներ երեւան եկեր են Հայաստանի մէջ : Քաղաքականէն վերջ տնտեսական մարզին մէջ եւս զգալի դարձեր են նման երեւոյթներ :

Գաղտնիք մը չէ, որ Հայաստանի գործարաններու արտադրութիւններու եւ երկրագործական բերքերու կարեւոր մասը կը զրկուի Խորհրդային Միութիւն : Այժմ մեր երկրի բանուորները կ՚ուզեն եղեր, որ իրենց աշխատանքի արդիւնքէն առաւելաբար օգտուի Հայաստան, այդ պատճառաւ ալ կը փափաքին եղեր, որ զարկ տրուի կերպընկալ (փլասթիք) առարկաներ արտադրող գործարաններու բարգաւաճման, փոխանակ աւելի կարեւոր գումարներ յատկացնելու պղինձի արտահանման, որմէ պիտի օգտուի ամբողջ Խ. Միութիւնը :

Այս մտայնութեան հետեւանքով է անշուշտ, որ Հայաստանի մէջ տասնեակներով գործարաններ անցեալ տարի չեն կրցած լրիւ արտադրել իրենց սահմանուած բաժնեչափը :

Մոսկուա վերսկսած է պրկել օղակները : Թուրքիոյ հետ իր բարեկամութիւնը գերիվեր է ամէն բանէ : Լենինի գծած քաղաքականութիւնը անշեղ կը գործադրուի այս կէտին մէջ 1919էն ի վեր, հակառակ այնքան վերիվայրումներու :

Կրեմլինի վարիչները ամէն առթիւ կը կրկնեն — յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի — թէ հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն :

Երբ ա՛յս է իրենց հիմնական եւ անյեղլի քաղաքականութիւնը, ինչո՞վ բացատրել կեցուածքը հայ քաղաքական այն կազմակերպութեանց, որոնք իրենց մեծագոյն յոյսը դրած են Խ. Միութեան վրայ՝ արդար լուծում մը տալու համար Հայկական Դատին :

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ կոմկուսի նոր քարտուղարը՝ Անտոն Քոչինեան՝ եթէ այս տարի եւս Հայաստանի երիտասարդները փորձեն ազատ թռիչք տալ իրենց հայրենասիրական զգացումներուն եւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու ոգեկոչումին առթիւ դարձեալ պահանջելու ելլեն անոնց արեան գինը, — մեր հողերը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն (Մարտ 12). Հանր. Նախագահի փոխանորդ Իպրահիմ Շէվքի Աթասակուն կարգաւ ընդունած է Հալքի Հանր. Նախագահութեան ճաքարթայի մէջ ալ կացութիւնը չփոթ է : Կ՚ըսուի թէ Տիկին Սոքարնօ արտաքսուած է իր տունէն եւ իր շքեղ բնակավայրը «բանակի թանգարանի» պիտի վերածուի : Տիկին Սոքարնօն ալ համայնավարներու համակիր կը նկատուի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ ՄԱԿի երկու զինուորներ ամբաստանուած են որ ռումբով մահափորձ մը կատարած են առջի գիշեր : Ըստ ներքին նախարարին, Թուրքերը սիրաշահած են այս զինուորները, որպէսզի ջնջեն այն տպաւորութիւնը որ ստեղծուած է երբ երեւան ելած է իրենց դաւը Ֆրանսացիներու մեղսակցութեամբ :

Ն՚ՔՐՈՒՄԱՀ նոր կոչ մը ըրաւ Ղանայի զինեալ ուժերուն, որ պատրաստուին ըմբոստութեան «ճզմելու համար դաւաճանները » :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ նոր եւ խիստ յարձակում մը ըրած է ժողովրդական Չինաստանի դէմ, որ «աշխարհակալ տեսակի պայքար մը սկսած է Քուպայի դէմ » :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈԹԻԻ փեսան՝ Տոքթ. Մօրիս Ժորժ, որ ԻԻ ԷՆ ԷՌ երեսփոխան է, գրաւոր հարցումով մը կ՚առաջարկէ որ Մառեշալ Փէթէնի աճիւնները Վէրտէօն փոխադրուին :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ յոյս կայ որ Վանտէն Պօյնանց կարենայ լուծել տագնապը : Արդարեւ, Յառաջդիմութեան եւ Ազատութեան կուսակցութիւնը ընդունած է մասնակցիլ համախմբման կառավարութեան մը ընկերային – քրիստոնեաներուն հետ :

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած է իշխանութեանց եւ ուսանողներու միջեւ :

ԽԱՐԹՈՒՄԻ մէջ Սէուտական Արաբիոյ Ֆայսալ թագաւորը բացառիկ ընդունելութեան արժանացած է : Թափօրին ճամբուն վրայ 180 հորթ մորթուած են : Բացառիկ ընդունելութիւն մըն ալ տեղի ունեցած է Ապա կղզիին մէջ :

ՔՈԹ Տ՚ԻՎՈՒԱՐԻ նախագահը Հուֆուէթ Պուանեի կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ ի պատասխան Սեքու Թուրէի սպառնալիքներուն (Կինէի նախագահը կ՚ուզէ որ Ն՚Քրումահ, ի հարկէ, բռնի ուժով Ղանա վերադառնայ) : Հուֆուէթ Պուանէի կ՚ուզէ Ղանան փրկել աղէտէ մը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ փոխ – վարչապետ եւ Արտաքին նախարար Յիրիմոկոս յայտարարած է թէ համաձայն չըլլալով հանդերձ Ֆրանսայի որոշումին, Ատլանտեան Ուխտէն իր ուժերը քաշելու, երբեք կըռնակ չի դարձներ Ֆրանսայի : Նախարարը աւելցուցած է թէ կողմնակից է կարգ մը փոփոխութիւններ բերելու Ատլանտեան Կազմակերպութեան «վասնզի, անընդունելի է որ Ուխտը որ զօրավիգ կը կենայ ոեւէ անդամի որ զոհ է յարձակման մը, անկարող ըլլայ օգնել իր անդամներէն մէկուն որ յարձակումի ենթարկուի մէկ ուրիշ անդամին կողմէ : Յունաստան թըրքական յարձակման մը մշտական սպառնալիքին տակ կ՚ապրի : Անհրաժեշտ է որ այս կէտը նկատի առնուի յետագայ խօսակցութեանց ընթացքին » :

ՖՐԱՆՍԱ հրապարակեց այն յուշագիրը, զոր յանձնած է Ատլանտեան Կազմակերպութեան իր ընկերներուն : Ատլանտեան պետութիւնները կը պատրաստեն իրենց պատասխանները :

ֆօնթէնժանի, Ենի Թիւրքիյէի, Թիրի բընական ծերակուտականներուն խմբակները : Տեսակցութեանց ալ առանցքը կազմած է Զօր. Սունայի իբրեւ Հանր. Նախագահութեան թեկնածու ֆօնթէնժանէ Ծերակոյտ մուտքը :

Շփումներէն ետք Հալքի եւ Ատալէթի միջեւ տարակարծութիւն մը ի յայտ եկած է : Իփոխարէն Աթասակունի այցելած միւս կուսակցութեանց եւ խմբակներուն ներկայացուցիչները իրենց համամբտութիւնը յայտնեցին Սունայի Հանր. Նախագահ ընտրութեան շուրջ : Աթասակուն Միլլէթական ու Հ. Միլլէթական կուսակցապետերը կամ անոնց ներկայացուցիչները ընդունելով վճռական գաղափար մը պիտի կազմէ : Այս կերպով Աթասակուն ամսոյս 14ին ապագայ Հանր. Նախագահը ծերակուտական պիտի կարենայ կարգել կամ տարբեր դետին մը պիտի փնտռէ այս ուղղութեամբ :

ԻՆԷՕՆԻԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հալքի կուսակցապետ Ինէօնիւ հրաւէրի վրայ Զանգայա ապարանքը ժամանեց եւ ժամ մը տասնըհինգ վայրկեան տեսակցեցաւ : Ինէօնիւ տեսակցութենէն ետք «Սունայի թեկնածութիւնը լաւ ընդունելութիւն գտաւ» ըսաւ, ընդհ. սպայակոյտի նախագահին անունին շուրջ ուրիշ բան ըսել չուզեց բայց երբ լրագրողները պնդեցին յայտարարեց. «Հանրային կարծիքին պարզուեցաւ Սունայի անուանումի եւ Հանր. Նախագահ ընտրութեան պարագան : Ատալէթի վարիչները Հանր. Նախագահի հաւանական ընտրութենէն ճառեցին : Ընդհ. համամտութեան արժանացան » :

Ինէօնիւ պատասխանելով այն հարցումին թէ պայմա՞ն է մինչեւ Մարտ 14 ներկայիս թափուր Հանր. Նախագահութեան ֆօնթէնժանի անդամակցութեան անուանում մը ըսաւ.

« Ասիկա ուղղակի Հանր. Նախագահի փոխանորդին յատուկ պարտականութիւն մըն է » :

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն Հալք պահանջած է ժամ առաջ լուծել Հանր. Նախագահի խնդիրը եւ անպատեհ գտած Հանրապետութեան նախագահութիւնը փոխանորդաբար վարել : Ինէօնիւ կը պաշտպանէ այն թէզը թէ կարելի է հեղինակաւոր բժիշկնորու տեղեկագրով մը ստուգել որ Կիւրսէլ եթէ նոյնիսկ ֆօմայէ ելլէ չի կրնար պաշտօնավարել, հետեւաբար Սունայ արժանաւորապէս կըրնայ լեցնել անոր տեղը :

ԱՏԱԼԷԹԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Ի փոխարէն Ատալէթականները կը պընդեն որ Կիւրսէլ չմեռած Սունայի ծերակուտական անուանումին, գլխաւորաբար Սունայ պիտի առարկէ ու կը շեշտեն որ Զօրավարին մօտ կրնայ ծնունդ առնել այն մտահոգութիւնը թէ կրնայ յառաջիկային Հանր. Նախագահ չընտրուիլ : Ըստ Ատալէթական վարիչներուն Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի նման երկիրներու բժշկական հեղինակութիւններուն անդամ մը եւս ճշդել տալու է որ Կիւրսէլ քօմայէ չի կրնար ելլել : Բոլոր այս պատճառներով պէտք չէ աճապարել Սունայի ծերակուտական անուանումին : Նոյնիսկ Աթասակուն կրնայ կարգել նախկին դեմոկրատ երեսփոխանի մը կինը եւ ի հարկին նոր հրաժարումով մը Սունայ Ծերակոյտ կը մտնէ եւ այնտեղէն ալ Հանր. Նախագահ կ՚ընտրուի : Ատալէթ Սունայի անունին չառարկելով հանդերձ կը յանձնարարէ չաճապարել եւ ատեն մը եւս փոխանորդաբար վարել Հանր. Նախագահութիւնը :

Վարչապետ Տէմիրէլ հեռաձայնէն իրեն ուղղուած կարգ մը հարցումներուն պատասխանելով ըսաւ. «Այս մասին ամէնէն վերջ ես պիտի խօսիմ » :

ՅՈՒՇԵՐ

«ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ»

(ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ)

Ա.

Երբ քեմալականները վերջնապէս տիրացան մեր քաղաքին (Ատափազար), ես ալ ուրիշներու պէս Պոլիս փախայ ... օրինակելի քաջութեամբ : Իբրեւ շարքային Դաշնակցական՝ ուղղակի գացի «Ճակատամարտ»ի խմբագրատունը, այն միամիտ ենթադրութեամբ, թէ բացառիկ դուրգուրանքով պիտի ընդունէին աղէտուած փախստականը : Վրաս նայող չեղաւ : Միայն Գուրգէն Մխիթարեանն էր, որ կանչեց զիս իր մօտ եւ հարցուց, թէ բան մը կ՚ուզէի՞ եւ թէ կրնա՞ր օգտակար ըլլալ ինծի :

— Ատափազարէն փախած եմ եւ լուրեր բերած եմ,— ըսի :

Սրահին հանդիպակաց դուռը ցոյց տուաւ եւ աւելցուց .

— Ներս մտիր եւ հոն նստող մարդուն պատմէ գիտցածներդ : Միայն քիչ մը բարձր խօսէ :

Ներս մտայ եւ իրաւամբ տեսայ լայն սեղանի մը առջեւ նստած մէկը, խոժոռ դէմքով եւ խիստ նայուածքով : Կատարեալ «Աւագ Ուրբաթ » մը : Ետքէն իմացայ, որ Շաւարշ Միսաքեանն էր,— Շատերէն Մէկը : Վախն ի վախը մօտեցայ եւ ըսի, որ Ատափազարէն կուգամ եւ վերջին դէպքերու մասին «ականատես»ի լուրեր բերած եմ :

Թերթ մը թուղթ տուաւ ինծի եւ յարեց .

— Նստէ գրէ ինչ որ տեսար :

Զարմանալի՛ բան . ես որ ջուրի պէս ոտանաւոր կը գրէի, պահ մը շուարած մընացի : Ի՞նչ պէտք է գրեմ հիմա եւ ի՛նչպէս պէտք է գրեմ : Արձակո՞վ գրեմ թէ ոտանաւորով ...

Ամբողջ ժամ մը աշխատեցայ արիւնքրտինք մտած եւ հազիւ կրցայ էջ մը բան խզմզել : Տարի տուի խոժոռադէմ մարդուն . առաւ, նայեցաւ եւ դրաւ սեղանին վրայ :

— Լա՛ւ, — ըսաւ :

« Ունկնդրութիւնը » վերջացած էր . դուրս ելայ սենեակէն եւ գացի Գուրգէնին մօտ : Նստեցուց զիս քովի աթոռին վրայ եւ հարցումներ ուղղեց .— Ով եմ , ինչացո՛ւ եմ, ո՛ր վարժարանը յաճախած եմ, ինչո՛վ կը զբաղիմ, ի՛նչ ընելու մտադիր եմ : Կարմրելով — ճերմկելով պատասխանեցի հարցումներուն եւ մեկնեցայ հիասթափ ու դառնացած : Շահս այն եղաւ, որ երկու մարդ ճանչցայ այդ օրը , — Գուրգէնը եւ Շաւարշը : Պէտք է ըսեմ, որ հիմակուան պէս ... «անամօթ» չէի այն ատեն, քաշուող, գրեթէ երկչոտ, ամօթխած տղայ մըն էի :

Մեր առաջին հանդիպումէն ճիշդ քառորդ դար ետք, երկրորդ անգամ տեսայ Շաւարշը 1947ին, Գահիրէի մէջ : Եկած էր Փարիզէն, իբրեւ պատգամաւոր ԺԴ. Ընդհ. Ժողովին : Ես ալ այդ օրերուն , գրեթէ արկածով , խմբագիրի պէս բան մը եղած էի, դեռավարժ ու թերավարժ աշակերտ մը՝ Վահանի եւ Գուրգէնի ձեռքին ու շունչին տակ : Շաւարշը երեք ամիս մնաց Գահիրէ եւ հիւր խմբագիրը դարձաւ « Յուսաբեր»ի, որովհետեւ Վահանը զբաղած էր կուսակցական գործերով, իսկ Գուրգէնը Ամերիկա մեկնած էր արդէն :

Շաւարշը առաջուան խոժոռ մարդը չէր այլեւս ինծի համար : Ամէն օր միասին էինք եւ ամէն օր բան մը կը սորվէի իրմէ : Քիչ — քիչ մտերմացանք : Օր մը , գացի իր բնակած պանդոկը՝ զինք առնելու, միասին տեղ մը երթալ նստելու եւ « մի բաժակ թէյ » խմելու համար : Փարթամ կազմուածքով արաբ կին մը կ՚ըսպասէր ինծի պէս :

— Այս տիկի՞նն ալ քեզի կը սպասէ ,— ըսի Շաւարշին՝ կատակ մը ըրած ըլլալու համար :

Ետին դարձաւ, նայեցաւ եւ պատրաստուեցանք վար իջնել սանդուխներէն :

— Արաբ կիները ի՞նչպէս կ՚ըլլան , — հարցուց սանդուխներուն վրայ :

— Բնաւորութեամբ տաք կ՚ըլլան, — ըսի ,— մնացածը չեմ գիտեր ...

Քահ — քահ խնդաց : Առաջին անգամ կը տեսնէի իր լիաթոք խնդուքը : Երբ ժպտէր կամ խնդար, դէմքը կը պայծառանար, գրեթէ կը գեղեցկանար : «Աւագ -Ուրբաթ»ը կը դառնար ... Զատիկ :

Ուրիշ օր մը, երբ խօսք դարձաւ հայ վարժապետներու եւ խմբագիրներու «աղքատախնամ» կեանքին շուրջ, իմ նոր վարպետս ըսաւ ինծի .

— Մարսէյլի իմ ցրուիչս տանտէր եղաւ «Յառաջ» ծախելով միայն :

— Ցրուիչդ որ տանտէր եղաւ ,— վրայ բերի ես ,— դուն անշուշտ քանի մը տունի տէր ես արդէն :

— « Յառաջ »ի քսաներեք տարուան հաւաքածոները եւ ես . ուրիշ բան չունիմ ,— եղաւ իր կարճ պատասխանը :

Ես ալ հաւատացի անշուշտ :

Գիշերները գրեթէ միասին կ՚անցնէինք սրճարանի մը անկիւնը , երբեմն՝ երկուքով, երբեմն՝ խմբովին, ուրիշ ընկերներու հետ, եւ հոգեշահ կամ հոգեմաշ զրոյց կ՚ունենայինք : Զիս կը քննէր աշակերտի մը պէս .

— Ըսէ՛ նայիմ, տիրացու՛, ընդհակառա՞կը պէտք է գրենք թէ ընդհակառակն . ինչո՞ւ : Դուն ի՞նչպէս կը գրես Յունուար, Փետրուար ամսանունները, եվո՞վ թէ վեւով . ինչո՞ւ :

Վերջը չէր դար «ինչու»ներուն եւ « ինչպէս »ներուն : Օր մըն ալ խոփը քարին դպաւ :

— Դուք ինչո՞ւ գլխագիր չէք գրեր ազգերու անունները :— Հայ, Արաբ, Ֆըրանսացի, Ամերիկացի , եւայլն :

— Իսկ դուք ինչո՞ւ գլխագիր կը գրէք . — հարցուցի ես ալ իմ կարգիս :

— Եւրոպացիները գլխագրով կը գրեն , Աստուածաշունչը՝ նոյնպէս , մեր պատմիչները՝ նմանապէս : Դուք Եւրոպացիներէն, Աստուածաշունչէն , մեր պատմիչներէն աւելի՞ «գիտուն» էք, ի՛նչ է :

— Ռուսերն ալ եւրոպացի են , — առարկեցի ես , — բայց ազգերու անունները մանրատառ կը գրեն, Երեւանի հայկաբանները՝ նոյնպէս , մենք «Յուսաբեր»ցիներս՝ նմանապէս : Աստուածաշունչէն եւ պատմիչներէն մինչեւ մեր օրերը տասնըհինգ դար անցած է , ամէն բան փոխուած է : Փոփուած է նաեւ քերականութեան գիտութիւնը : Ասկէ զատ՝ ես ալ, դուն ալ, հինգ միլիոն Հայերս ալ ... հայ ենք, նոյն ցեղին կը պատկանինք , նոյն արիւնը կը կրենք , նոյն անցեալը, նոյն պատմութիւնը, նոյն աւանդութիւնները ունինք : Ինչո՞ւ ուրեմն գլխագիր պիտի գրենք մեր անունը՝ հայ : Շուներն ալ տեսակ մը «ազգ» են, բայց շունը գլխագիր չենք գրեր : Հայը յատուկ անուն չէ, հասարակ անուն է , հինգ միլիոն մարդոց տրուած անունն է : Բայց երբ ուզենք այս հինգ միլիոնէն մէկը առանձնացնել , կ՚ըսենք ու կը գրենք Յակոբ, Համբարձում , Կարապետ, գլխագրո՛վ :

— Այս ի՛նչ յամառ մարդիկ էք դուք , — կը պոռար ի վերջոյ, ձեռքը սեղանին զարնելով :

Եւ կ՚աւելցնէր .

— Հա՛յտէ, հա՛յտէ, քիչ մըն ալ աղջիկներու մասին խօսինք :

« Յուսաբեր »ի խմբագիրները, որոնք յամառութեան մէջ ետ չէին մնար « Յառաջ»ի խմբագիրէն, շարունակեցին գրել հայ, արաբ , ամերիկացի, ռուս, մանրատառ : Իսկ «Յառաջ»ի խմբագիրը, որ յամառութեան մէջ նոյնպէս ետ չէր մնար « Յուսաբեր»ի խմբագիրներէն, նոյնպէս շարունակեց գրել Հայ, Արաբ, Ամերիկացի, Ռուս . գլխագրով :

Գահիրէ գտնուած միջոցին տոմս մը գրած էի «Յուսաբեր»ի մէջ եւ պատմած՝ մեր հանդիպումը : Իբր թէ ես հարցուցած եղայ իրեն :

— Ի՞նչ է ձեր անուն — մականունը :

Իբր թէ ինք ալ պատասխանած եղաւ .

— Շատերէն Մէկը :

— Ասիկա ձեր անո՞ւնն է թէ մականունը :

— Իշտէ ամէնը մէկ ըսի եա՛ ... :

Յաջորդ օրը կը տեսնէ ձեռագիրս գրաշարներուն մօտ եւ կը սրբագրէ, աւելի ճիշդ՝ հայերէնի կը վերածէ իմ թուրքերէնս . «կարծեմ ամէնը մէկ ըսի » :

— Քու նախադասութիւնդ, — բացատրեց ,— հարազատ չէ ինծի . ես թուրքերէն բառ չեմ գործածեր : Խօսքը պէտք է հարազատ ըլլայ խօսողին :

Արդարեւ, այդ պահուն յիշեցի , որ ժամանակին քննադատած էր Զօհրապի լեզուն, անոր մէջ մատնանշելով եւ դատապարտելով թուրքերէն բառերու եւ բացատրութիւններու յաճախակի գործածութիւնը : Նոյն բանը ըրած էր արեւելահայ կարգ մը բանաստեղծներու լեզուին շուրջ գրած իր թռուցիկ նոթերուն մէջ ալ :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(1 Շար.)

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

1959ին հիմնուեցաւ Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան հիմնարկութիւնը , որ ձեռնամուխ եղաւ հնագիտութեան, ազգագրութեան , վիմագրութեան, բանահիւսութեան, երաժշտութեան եւ պարարուեստի ուսումնասիրութեան :

Ներկայիս հիմնարկութիւնը ունի 68 անդամ եւ հինգ ճիւղ՝ Հայաստանի հին շրջանի հնագիտութիւն , միջնադարեան հնագիտութիւն, վիմագրութիւն, ազգագրութիւն եւ հայ ժողովրդական բանահիւսութիւն :

Մեր երկիրը հնագիտութեան ուսումնասիրութեան տեսակէտէն բացառիկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ . արդարև Հայաստան կը հանդիսանայ մարդկային մշակոյթի օրրաններէն մէկը, ուր վաղնջագոյն ժամանակներէն բնակած է մարդը : Հետաքրքրական նիւթեր կան քարի եւ անագապղինձի դարերուն վերաբերեալ : Մեծ աշխատանքներ կը կատարուին ուրարտական բերդաքաղաքներուն ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ՝ Կարմիր բլուրին, Արին — բերդին, Հին Արմաւիրին, Նոր Արմաւիրին, որոնք կարեւոր նշանակութիւն ունին հին արեւելեան ռազմաստրկատիրական հասարակութեան տնտեսական կեանքի ընկերային եւ մշակութային հարցերը ուսումնասիրելու համար : Հին Հայաստանի եւ ընդհանրապէս հելլենական ժամանակաշրջանին պատմութեան եւ մշակոյթին ուսումնասիրութեան տեսակէտէն մեծ արժէք ունինԳառնիի եւ Հին Արմաւիրի պեղումները : Հայաստանի միջնադարեան քաղաքներէն մէկուն՝ Դուինի պեղումները, շատ կարեւոր նիւթեր կը հայթայթեն ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ դրացի երկիրներու քաղաքական — տնտեսական եւ հոգեւոր մշակոյթին ուսումնասիրութեան համար : Լճաշէնի եւ Շէնգաւիթի մէջ կատարուած պեղումները կարելիութիւն կ՚ընձեռեն պարզելու Հայաստանի նախահայկական շրջանի պատմութեան հետ կապ ունեցող շար հարցեր : Այդ ուսումնասիրութիւններուն մասին պարբերաբար կը հրատարակուին գիտական հաշուետուութիւններ, իսկ հիմնական արդիւնքները պիտի ամփոփուին հայ ժողովուրդի պատմութեան նուիրուած բազմահատոր գործի մը մէջ :

1964էն ի վեր կը պատրաստուի հնագիտական ատլաս մը, ուր պիտի ներկա-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

— Մայրս տուաւ ասիկա որ ուտես , ըսաւ արաբ մանուկը :

Շնորհակալ եղայ, տաք ապուրը խմեցի :

— Շնորհակալութիւն յայտնէ մայրիկիդ, ըսի եւ ճամբաս շարունակեցի :

Այլեւս ժամանակ էր որ փոխէի ճամբուս ուղղութիւնը : Քիչ ետք հասայ Շէյխին վրանը : Յարգանքով բարեւեցի :

— Նստէ, ըսաւ : Անունդ ի՞նչ է :

— Մուսթաֆա :

— Ո՛չ, ո՛չ, Հայու անունդ կ՚ուզեմ :

— Միսաք էր, ըսի, բայց ...

— Ոչ, հրաման չունիմ որ փոխես անունդ :

Ու դարձաւ շուրջիններուն .

— Անունը Միսաք է եւ Միսաք պիտի կանչէք :

Զարմացած կը նայիմ ներկաներուն :

Աչք մը ըրաւ եւ սպասաւորները շարժիլ սկսան : Քիչ ետք տախտակէ փոքր սեղան մը բերին, առջեւս դրին : Վրան՝ մեծ պընակով մը փէքմէզ, խոշոր կտոր մը հաց, զուտ ցորենէ պատրաստուած : Մտքովս կը հարցնեմ թէ քանի հոգի պիտի նստի սեղան, ու կը սպասեմ որ գան : Եկող չկայ :

— Միսաք, ինչո՞ւ չես ուտեր, հարցուց Շէյխը յանկարծ :

— Ուրիշ ուտող պիտի չըլլա՞յ, ես մինա՞կս պիտի ուտեմ :

— Այդ ամէնը քեզի համար է, ըսաւ :

Սկսայ ուտել, հացս թաթխելով փէքմէզին մէջ : Եւ կ՚ըսեմ միտքէս .— Այս ի՛նչ հրաշք է, Աստուած իմ : Կ՚երեւի թէ նոր եկած եմ, հիւր կը համարին զիս :

Ու կերա՛յ, կերա՛յ, չկրցայ հատցնել : Անօթի մնացած օրերուս հաշիւն ալ մաքրեցի, նորէն չհատաւ : Աքսորականի առաջին օրերէս ի վեր ասանկ կշտացած չէի :

— Աստուած պէրէքէթ տայ, ձեզի առողջութիւն :

Ոտքի ելայ, սեղանը վերցուցի եւ ուտելիքներուն մնացորդով տարի վրանին միւս բաժինը, ուր կը մնար Շէյխին կինը : Անոր եւս շնորհակալութիւն եւ երախտապարտութիւն յայտնեցի :

Քիչ ետքը Շէյխը ձեռք մը հագուստ բերաւ, բոլորովին նոր, եւ հագածներս նետել տուաւ : Յետոյ հրամայեց որ ածիլեն երեսներս ճիշդ Արաբի ձեւով : Ի՛նչ երջանկութիւն , այլեւս մաքուր էի , ոջիլներէն ազատած էի :

Կէսօրին՝ ուտելիքս ցորեն հաց, փէքմէզ եւ կարագ : Երեկոյին երկու անցորդ Շէյխեր հիւր եկան : Շէյխին եղբայրը , Ալի աղա, ոչխար մը մորթեց հիւրերուն համար : Ես ալ բան մը կ՚ուզեմ ընել , օգնել, կարեւորութիւնս ցոյց տալ :

— Միսաք , դուն կրակին քով նստէ , ըսաւ Շէյխը :

Եւ երկու կտոր միս խորովելով կրակին վրայ, ինծի տուաւ որ ուտեմ : Առի կերայ, բայց զարմանքը առած տարած է զիս :

Ամբողջ ոչխարը կտոր կտոր ջարդեցին, կաթսայի մը մէջ դրին եւ եփեցին : Քանի մը աղջիկներ ցորենի ալիւրով հաց թխեցին, սաճի վրայ եփեցին, մեծ կոնքի մը մէջ կտոր կտոր լեցուցին : Եփած ոչխարը ջուրով միասին հացերուն վրայ թափեցին եւ հիւրերուն առջեւը տարին :

Շէյխը, երկու հիւրերը , դրացիներէն ալ երկու հոգի, հաւաքուեցան, իրենց ձեռքերուն վրայ քիչ մը ջուր թափեցին եւ սկսան ձեռքերով առնել եւ ուտել : Երբ կշտացան, մէկ կողմ քաշուեցան : Այս անգամ սեղանին շուրջը բոլորուեցաւ ուրիշ խումբ մը :

Այդ միջոցին լսեցի որ Շէյխը կը կանչէ .

— Միսա՛ք :

Գացի մօտը :

— Դուն ալ նստէ եւ կեր անոնց հետ :

Երկրորդ խումբին հետ ուտելս պատիւ մըն էր ինծի, որովհետեւ սպասաւորները եւ աշխատաւորները պիտի կազմէին երրորդ եւ չորրորդ խումբերը :

Սեղանէն աւելցածը շուներուն տրուեցաւ :

Այդ դիշեր քնացայ հանգիստ եւ ապահով : Առաւօտուն ներկայացայ Շէյխին եւ ըսի .

— Ինծի գործ տուէք :

— Քիչ մըն ալ հանգիստ ըրէ, ըսաւ :

Ինձմէ զատ, Շէյխին հովանաւորութեան տակ կ՚ապրէին երեք Հայեր եւս : Մէկը աղջիկ մըն էր, Ուրֆացի, անունը Լիւսի Մարգարեան, — Խույումճի Խաչերին աղջիկը : Նաեւ ուրիշ Ուրֆացի կին մը, Խաթուն անունով, եւ փոքրիկ տղայ մը, 8 - 10 տարեկան, Արիս անունով , Սեբաստացի :

Շէյխը շատ յարգուած եւ աղնուական մարդ մըն էր, իր զաւակներուն պէս հոգ կը տանէր բոլորին :

Բայց սիրտս կը նեղուէր պարապ նըստելով : Եփրատ գետը շատ մօտ էր մեզի, կ՚երթամ կը նստիմ ջուրին եղերքը : Աչքիս առջեւ կը պատկերանան բոլոր պատահածները , զարմանք կը պատճառէ ողջ մնալս :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(8 Շար.)

յացուին բոլոր յուշարձանները, հնագի-տական նիւթերը՝ մանրամասն նկարագրութիւններով :

Հիմնարկութեան աշխատանքներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ վիմագրական յուշարձաններու ուսումնասիրութիւնը : Զգալի աշխատանք կը կատարուի ուրարտական եւ յատկապէս հայկական վիմագրութեան ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ : Ձեռնարկուած է «Դիւան հայ վիմագրութեան» մատենաշարին հրատարակութեան, ուր պիտի ամփոփուին հայերէն բոլոր արձանագրութիւնները, որոնց թիւը ըստ նախնական տուեալներուն տասը հազարէն աւելի է : Արդէն լոյս տեսած է այդ մատենաշարին 2րդ պրակը, որ կ՚ամփոփէ Գորիսի, Ղափանի, Սիսիանի շրջաններուն 427 արձանագրութիւնները : Մամուլի տակ է առաջին պրակը՝ Անիի արձանագրութիւնները, որ կազմած է ողբ. ակադ. Յ. Օրբելի : Հայաստանի եւ Ադրբեջանի պատմութեան հիմնարկութեան միացեալ վիմագրական արշաւախումբը, պատմական գիտութիւններու թեկնածու Ս. Բարխուդարեանի ղեկավարութեամբ, քանի մը տարի է որ համատեղ հայերէն եւ արեւելեան լեզուներով արձանագրութիւններ կը հաւաքէ Հայաստանի, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի հայաբնակ շրջաններու մէջ : Հաւաքուած են աւելի քան հազար արձանագրութիւններ, որոնք կը վերաբերին Թ. – ԺԷ. դարերուն : Ասոնք ունին բազմազան բովանդակութիւն եւ առաջնակարգ աղբիւրներ կը հանդիսանան մեր պատմութեան, աշխարհագրութեան, Հայոց լեզուի, Հայաստանի ընկերային տընտեսական վիճակի եւ մշակոյթի ուսումնասիրութեան համար :

Կարեւոր աշխատանք կը կատարուի ազգագրութեան ուղղութեամբ : Հիմնական նպատակը՝ Հայաստանի պատմա-ազգագրական ատլասին կազմումն է, որ սկսուած է տարիներ առաջ : Գրեթէ պատրաստ է «Հայ տարազը», «Հայկական բընակարանը», «Երկրագործութիւնը Հայաստանի մէջ», «Անասնապահութիւնը Հայաստանի մէջ» բաժինները : Աշխատանք կը կատարուի յաջորդ բաժիններու պատրաստութեան ուղղութեամբ :

Ազգագրական նիւթեր հաւաքելու գործն ալ մեծ չափերու հասած է : Գիտարշաւներու, ինչպէս նաեւ անհատական ուղեւորութիւններու միջոցաւ մեծ նիւթ հաւաքուած է : Արշաւախումբեր ղրկուած են Իջեւանի, Նոյեմբերեանի, Կրասնոսելսկի, Շամշադինի, Սիսիանի, Գորիսի, Ղափանի, Մեղրիի, Աշտարակի, Ապարանի, Գուգարքի շրջանները, ինչպէս նաեւ Ռոստովի մարզի Միասնիկովսկիի, Կրասնոդարի երկրամասի, Աբխազիոյ հայկական շրջանները, ուր շատ արժէքաւոր նիւթեր հաւաքուած են այդ շրջաններու պատմութեան, բնակչութեան նիստուկացին, սովորութիւններուն, հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթին մասին :

Հայ բանահիւսութեան ուսումնասիրութիւնները զոյգ քալած են հայ ժողովուրդին բանաւոր գրականութեան, պարային եւ երաժշտական ստեղծագործութիւններու հետազօտութեան, հրատարակութեան, հաւաքումին եւ ձայնագրումին հետ : Մեծ արժէք ունի «Հայ ժողովրդական հէքեաթներու» գիտական հրատարակութիւնը, այդ մատենաշարէն արդէն լոյս տեսած են չորս հատոր, տըպագրութեան պատրաստ են 5 – 10 հատորները :

Արժէքաւոր աշխատանքներ կը կատարուին պարարուեստին ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ : Ռուսերէն լեզուով հրատարակուած է պատմական գիտութիւններու դոկտոր Սրբուհի Լիսիցեանի քառահատոր «Հայ ժողովրդական հինաւուրց պարերն ու թատերական ներկայացումները» աշխատութեան Ա. հատորը. մամուլի տակ են միւս հատորները : Բանահիւսութեան ճիւղին մէջ կը պատրաստուին շարք մը հետաքրքրական աշխատութիւններ, ինչպէս Գ. Գրիգորեանի «Հայ ժողովրդական վիպական երգերը», Ս. Յարութիւնեանի «Հայ ժողովրդական բանադրական – երթմեցուցական բանահիւսութիւնը», Ս. Սարգսեանի «Երգիծանքը հայ ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ» եւայլն :

Խրախուսելի է բանահիւսութեան երաժշտական և պարային ֆոլքլորի արժէքաւոր եւ արդէն կորսուելու վտանգին ենթակայ նիւթերուն հաւաքումի գործը, որուն ձեռնամուխ եղած է Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան ճիւղը, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Նազինեանի ղեկավարութեամբ : Գրի են առնուած Հայաստանի գրեթէ բոլոր շրջաններէն եւ Խորհ. Միութեան հայաբնակ վայրերէն բազմաթիւ հէքեաթներ, առածներ, զրոյցներ, հանելուկներ, պաբերգներ, մահերգներ, օրօրոցային, սիրոյ, հարսանեկան երգեր, աղօթքներ, օրհնութիւններ :

Հիմնարկութեան գոյութեան տարիներուն հրատարակուած են շարք մը աշխատութիւններ՝ Բ. Առաքելեանի «Քաղաքները եւ արհեստները Հայաստանում 9 – 13րդ դարերին» աշխատութեան Բ. հատորը, Ս. Բարխուդարեանի «Միջնադարեան Հայաստանի ճարտարապետութիւնը եւ քարագործ վարպետները», Յ. Մարտիրոսեանի «Հայաստանը անագապրդինձի եւ վաղ երկաթի ժամանակաշրջանում», Ն. Յարութիւնեանի «Երկրագործութիւնը եւ անասնապահութիւնը Ուրարտուում», Դ. Վարդումեանի եւ Էմ. Կարապետեանի «Հայաստանի կոլտնտեսականների ընտանիքը եւ ընտանեկան կենցաղը», Ս. Յարութիւնեանի կազմած «Հայ ժողովրդական հանելուկները» եւ այլ աշխատութիւններ : Հիմնարկութիւնը կը հրատարակէ նաեւ սփիւռքահայ գիտնականներու գործերը : Արդէն հրատարակուած է խեթագէտ Ն. Մարտիրոսեանի հայերէնի թարգմանած «Գիլգամէշ» դիւցազնավէպը, պիտի հրատարակուի Է. Տէր – Մկրտիչեանի «Փունջեր Վան – Վասպուրականի» ազգագրական աշխատութիւնը :

Հայ գիտնականները գործնական ձեւով կը մասնակցին տեղական եւ միջազգային գիտական համագումարներուն : 1960ին Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած արեւելագէտներու միջազգային 25րդ համագումարին հիմնարկութեան հին եւ միջնադարեան բաժնին վարիչ, փրոֆ. Կ. Ղաֆադարեան ներկայացուցԴուինի պեղումներուն արդիւնքը, իսկ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Գ. Տիրացեան՝ Աքեմենեան աւանդութիւնները հին Հայաստանի մէջ : Նոյն տարին Օգոստոսին Սթոքհոլմի մէջ տեղի ունեցած պատմաբաններու միջազգային 7րդ համագումարին փրոֆ. Բ. Առաքելեան զեկուցեց Հայաստանի նիւթական մշակոյթի մասին նախաքրիստոնէական շրջանին, որ լըսուեցաւ մեծ ուշադրութեամբ :

1964 Օգոստոսին Մոսկուայի մէջ կայացած ազգագրական եւ մարդաբանական գիտութիւններու 7րդ համագումարին զեկուցումներ ըրին հիմնարկութեան մաս կազմող անդամներ՝ Ս. Լիսիցեան, Էմ. Կարապետեան, Դ. Վարդումեան, որոնց ըսածները հրատարակուեցան անգլերէն եւ ռուսերէն լեզուներով :

Հիմնարկութիւնը կապեր հաստատած է օտար գիտնականներու հետ : Հայաստատան այցելած են Փրակայի համալսարանի դոցենտ, խեթագէտ Վ. Սոուչէք, ամերիկացի հնագէտ Ա. Ռոպըրթ, փրոֆէսէօրներ Կէօցէն (Մ. Նահանգներ), Հիւլի (Անգլիա), Պընըցիանու (Ռումանիա), Տոքթ. Մ. Տեկա (Լեհաստան), Ա. Պրիմովսքի (Պուլկարիա), ինչպէս նաեւ ամերիկացի ծանօթ մարդաբան եւ հնագէտ, Հարուըրտ համալսարանի փրոֆէսէօր Հենրի Ֆիլտ, հնդիկ հնագէտներ Լալ եւ Շարման : Հայաստան եկան նաեւ Մոսկուայի մէջ գումարուած մարդաբանական եւ ազգագրական գիտութիւններո միջազգային 7րդ համագումարին մասնակցողներէն քառասուն հոգի :

Օտար գիտնականները ծանօթացած են թանգարանի ազգագրական բաժնին նիւթերուն, Մատենադարանի ձեռագիրներուն եւայլն :

Փրոֆ. Բ. Առաքելեան փոխադարձաբար այցելած է Եգիպտոս, Ֆրանսա, Շըւէտ, ծանօթացած է այդ վայրերուն պատմական յուշարձաններուն, հնագիտական հիմնարկութիւններու գործունէութեան : Այս այցելութիւններէն ետք գիտական կապեր ստեղծուեցան Հայաստանի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան հիմնարկութեան եւ այդ երկիրներու համապատասխան հիմնարկութիւններուն միջեւ :

Այս համառօտ ակնարկը ցոյց կուտայ թէ որքան մեծ եւ կարեւոր գործ կը կատարէ վերոյիշեալ կեդրոնը՝ հայ նիւթական եւ հոգեւոր մշակոյթի ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ :

Կ. ՄԵԼԻՔ – ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՍՏՐԿՈՒԹԻՒՆԸ Ի. ԴԱՐՈՒՆ

Այնպիսի դարու մը մէջ, երբ մարդը տարանջատած է հիւլէն եւ աւելի մեծ քայլեր կը կատարէ տիեզերքի նուաճումին համար, աշխարհի կարգ մը շրջաններուն մէջ դեռ գոյութիւն ունին մարդիկ, որոնք օրինական կամ հակօրինական ճամբաներով «Կենդանի ապրանքի»ն առեւտուրը կ՚ընեն, մարդիկ, որոնք կը հարստանան գնելով եւ ծախելով իրենց նմանները :

Իրողութիւնը այն է, որ ՄԱԿի կողմէ հրատարակուած կարգ մը տուեալներու համաձայն, աշխարհի մէջ դեռ գոյութիւն ունին 12 միլիոն ստրուկներ : Օրինակ, Լոնտոնի դիւանները կը պարունակեն բազմաթիւ թղթածրարներ, որոնք կը հաստատեն ստրուկներու վաճառումը Սէուտական Արաբիոյ մէջ : Հոն թէեւ ջընջուած է ստրկութիւնը, բայց դեռ կը շարունակուի մարդկային առեւտուրը, դառնալով հարստութեան կարեւոր աղբիւր :

ՄԱԿի կողմէ կատարուած ուսումնասիրութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ «ստրուկներու ամէնէն կարեւոր տօնավաճառը կը գտնուի Մեքքայի մէջ, ուր մարդու մը գինը 120 – 500 Ֆրանք է, ըստ ծանրութեան, հասակի եւ աշխատանքի ուժին» : Այսպէս, այրեր, կիներ, երախաներ ապրանքի նման կը ծախուին շուկային վրայ, դառնալով մասնաւոր սեփականութիւնը կարգ մը տէրերու :

Անգլիացի լրագրող մը կը յայտարարէր թէ գիւղի մը մէջ, «Օմանի եւ Սէուտական Արաբիոյ միջեւ» տեսած է «շղթայակապ ոտքերով երախաներ՝ ծախուած որպէս ստրուկներ» :

Փերուի Փունօ նահանգին մէջ մեծ ծաւալ առած է երախաներու առեւտուրը : Չունենալով ապրուստի կարելիութիւններ, բազմաթիւ աղքատ ընտանիքներ իրենց տղաքը, մանչ թէ աղջիկ, կը ծախեն կալուածատէրերու՝ 4–8 տոլարով :

Երախաներու առեւտուրը մեծ չափով կը կիրարկուի նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ :

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՄԱՐԴՈՑ ԿԱՖԵՐԸ 1965ԻՆ

Նախագահ տը Կոլ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ, իրեն ի պատիւ կազմակերպուած ընդունելութեան ընթացքին, իր ճառի վերջաւորութեան՝ 100 հազար ունկնդիրներուն առջեւ պոռաց. «Կեցցէ Շիքակօն» :

Ու թէեւ Սան Ֆրանսիսկոն ներեց զօրավարին, բայց, Շիքակոյի բնակիչները շատ համակրանք չունենալով Ֆրիսկուի (այսինքն՝ Ֆրանսիսկոյի) բնակիչներուն հանդէպ՝ դեռ կը խնդան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Անոնք վարը կապկպուեցան ու անկիւն մը նետուեցան : Եթէ ինքզինքնիդ մեր ձեռքէն ազատելու փոքր փորձ մը ընէք, զոնկոսկրնիդ ջարդ ու փշուր կ՚ընեմ ...:

— Եւ առանց ճօճանակաւոր ժամացոյցներու օգնութեան դիմելու, վրայ տուաւ Մօպրէ :

Բզէզ լոյս ցուցուց եւ Ճուան Իպրահիմի, Լեւոնի ու Փիէրի առջեւն իյնալով շտեմարանին սանդուխներէն վար իջնել սկսաւ :

Մօրիս եւ Սաղիր շտեմարանին մէջ անոնց կը սպասէին : Հարթֆիլտ եւ Սթէֆօ, լաւ մը կապուած, անոնց քով, դետնին վրայ, նոր մորթուած եզերու պէս փռուած պառկած էին :

— Կատուն բռնեց մուկը, մրմնջեց Բզէզ ակռաներուն տակէն :

Ճուան շտեմարանին մէջ նայուածք մը պտըտցնելով աչքին զարնող առաջին բանը եղաւ իրարու վրայ շարուած քառասունի մօտ պարկերու դէզը :

Կատաղութեան, ընչաքաղցութեան եւ անզօրութեան փայլակ մը տեսնուեցաւ աւազակին աչքերուն մէջ :

— Ահա գանձը, ըսաւ Չարտաք :

Ապա խօսքը Իպրահիմի ուղղելով աւելցուց.

— Իպրահիմ, սա պարկերէն մէկ երկու հատ բաց եւ պարոնին ոտքերուն առջեւ պարպէ :

Գապիլը հնազանդեցաւ : Դէզին վրայէն ըստ բախտի պարկ մը առաւ եւ կապը քակելէ յետոյ, տակէն բռնելով գլխիվայր դարձուց :

Պարկին մէջէն փոքր քարի կտորներ, աւազ եւ հող թափեցան :

Ճուան, զարմանահար, երեք Փարիզցիներուն երեսն ի վեր նայած մնաց :

Իպրահիմ երկրորդ պարկ մը պարպեց, ապա՝ երրորդ մը, ապա՝ չորրորդ մը... եւ այսպէս, իրարու ետեւէ բոլոր պարկերը պարպուեցան ...:

Շտեմարանին մէջ, Ճուանի ոտքերուն առջեւ, քանի մը վայրկեանի մէջ մեծ ու փոքր քարերու, հողի եւ աւազի շեղջակոյտ մը ձեւացաւ :

— Այս ի՞նչ է, կմկմաց աւազակը ապշահար :

— Ահա ասոնք էին Ուալէտ – Մէրշուֆէն բերած գանձերնիս, պատասխանեց Չարտաք հեգնական լուրջ այլ կծու շեշտով մը : Կը ցաւիմ որ այս քարի կտորներուն համար վեց հարիւր հեծեալ թուարէկներու բանակ մը շարժման մէջ դընելով ահագին ծախքերու տակ մտաք ... բայց չկրցաք մեր վրայ յարձակիլ, որովհետեւ մեր քաջ զինուորները տեսաք թէ ինչպէս կը կռուէին ...: Ըսէ՞ք, պարոն, այս քարի կտորներուն տիրանալու համար չէ՞ր, որ առջի գիշեր մեզ օդը հանել փորձեցիք ..., բայց դժբախտաբար հոս դարձեալ ձեր դէմը ելանք ...: Եթէ իրաւ ասոնց համար էր, ահա մեր գանձը, ձեր ոտքերուն առջեւ թափած են, առէք ու տարէք ...:

— Ի՞նչ եղաւ ուրեմն գանձը ... հարցուց Ճուան :

— Գանձին ինչ ըլլա՞լը հասկնալ կ՚ուղէք, սիրելի պարոն պատասխանեց Չարտաք միամտաբար : Դարձեալ իր տեղն է :

Աւազակը չուզելով հաւատալ, կմկըմաց.

— Այս խօսքերէն բան մը չկրցայ հասկընալ :

— Հիմա կը հասկնաք, պարոն, շարունակեց Չարտաք լուրջ շեշտով մը : Երբեմըն Աստուած այնպէս կը կամենայ որ փոքր ու համեստ ազգի մը զաւակը, իրեն նեցուկ ունենալով մեծ ազգի մը ներկայացուցիչները, ձախողութեան մատնէ իր թշնամիները : Այո, պարոն, այդ փոքրը ազգին խոնարհ զաւակը, որուն քիթին խնդալ ուզեցիք ձեր սպառնալիքներովն ու յոխորտանքովը, ձեր առջեւը ծուղակ մը լարած էր որուն մէջ ինկած էք հիմա ...:

Սեւ Արծիւներու պետը սարսռաց :

Մենք երեք ընկերներ, զգացումով, գաղափարով եւ սէրով իրարու միացած, Ֆրանսայէն ճամբայ ելանք մեր վաղամեռիկ ընկերոջ կտակած գանձը գտնելու համար, շարունակեց Չարտաք անխնայօրէն : Հակառակ անոր որ Կոստանդնուպոլսոյ հիւանդանոցին մէջ վաղամեռիկ զօրավարին քովէն գանձին բանալին եղող մագաղաթը գողցած էիք, մենք դարձեալ կրցանք գանձին տեղը գտնել եւ անոր առաջին դուռը բանալ ...:

Բայց, հակառակ մեր համբերութեան, մեր բոլոր փնտռտուքները անհետեւանք մնացին, միայն առաջին դուռը կրցանք բանալ, միւս դուռներուն ուր ըլլալը չկրցանք երեւան հանել : Միւս դուռները բանալու եւ գանձին քարայրը մտցնելու համար մագաղաթը կը պակսէր ... : Ինչպէս որ քիչ մը վերը ըսի, դիտէինք թէ այդ մագաղաթը դուք գողցած էիք, դուք եւ կամ ձեր ընկերներէն մին ... միեւնոյն բանն է ...:

Այս միջոցին շտեմարանին մէջ մռլտուք մը լսուեցաւ ...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նարդուհի Տօնապետեան եւ զաւակները, Կարապետեան, Ստեփանեան, Ասլանեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտեան, Մարսէյլ Սէնթ – Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մէրսէտէս Թէրզեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մելիքեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Տօնապետեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տօնապետեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վրթանէսեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Միհրան Թոնկուրեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Պ. Լեւոն Տատեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

(Պոլսոյ ծանօթ առեւտրականներէն, Էտիրնէցի, որ մեռաւ Պոլիս Փետր. 7ին) : մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, դատաւորի Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի տեղի ունենալիք Արեւագալի արարողութեան պիտի մասնակցին Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները, որոնք պիտի երգեն շարականներու խմբական մասերը : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նարդուհի Տօնապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Տօնապետեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ազգականներուն, եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Թատերասրահին մէջ

Կը ներկայացուին՝

«ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԸ »

Կատակերգութիւն 4 արար

եւ

La Fifille à son Papa

Զաւեշտ մէկ արար (*Ֆրանսերէն*)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ռէժանի վերնայարկը 70, Բիւ Լաֆայէթ (Քատէ) : Անտիպ էջերու ընթերցում եւ քննադատութիւն հեղինակներուն կողմէ :

Կը հրաւիրուի՝ գրասէր հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Երեւակ Պօղոսեան եւ զաւակները՝ Համեստ, Սիրակ, Ծովիկ եւ Մացակ կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը՝ Սարիբէկ, հօրը անունը՝ Նաւասարդ Պօղոսեան, մայրը՝ Անթառամ, մեծ եղբայրը՝ Գէորգ : Իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմին երթալէն ի վեր, ինչպէս նաեւ իր եղբօրմէն : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հաղորդել «Յառաջ»ի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Գրիգոր Լուս. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Միսաք Երանեանէ 50 ֆր., իրենց որդւոյն ամուսնութեան առթիւ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արիս վարդապետ : Արեւագալի երգեցողութիւնները յաւարտ պատարագի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ներկայացուցիչ մը (ռըփրեզանթան) Փարիզի քոնֆեքսիոնի տուներու ծախող :

Ets. AGEDER
TISSUS EN GROS
67, Rue de Cléry — Paris (2e)
CEN. 48-12

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ «ԱՐԵԳՆԱԶ»Ը

եւ Ֆրանսերէն

« LES PRECIEUSES RIDICULES »
de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

Շաբաթ Մարտ 19, ժամը 21ին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ ուսանողներու տան

Նուագախումբ՝

DIXIE'S JAZZ BAND

BUFFET *ATTRACTION*

57, Bd. Joudain — Porte d'Orléans
Autobus : PC

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (19 Մարտ) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Կապ. Խաչի դրասենեակին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մօտէրնի մէջ : Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մազընոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական զուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ Կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ Կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր. Միութիւն, կը նախագահէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ'երգէ Ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկեր Մարտիրոս Աւետիսեանի տունը, 195պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին

THEATRE DES ARTSի շքեղ սրահին մէջ

66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատրերգութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը : ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45 :

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՐՏ

JEUDI 17 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10562

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.562

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Վերջերս կարգ մը գրքեր լոյս տեսան Ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով, քրտական հարցը ծանօթացնելու համար միջազգային հանրային կարծիքին :

Ատոնցմէ մէկն է «Քիւրտիստան եւ Քիւրտերը» անունով անգլերէն 300 էջնոց գիրք մը, հրատարակուած 1965ին Փրակայի մէջ, Չեխոսլովաքիոյ Գիտութեանց Ակադեմիային կողմէ :

Հեղինակն է քիւրտ մը՝ Ապտիւլ Բահման Ղասըմլու, համայնավար, որ քրտական հարցը կը քննէ քաղաքական եւ տընտեսական տեսակէտէ, պատմական եւ աշխարհագրական համառօտ ակնարկէ մը վերջ :

Աւելի շատ կը ծանրանայ երկրագործութեան վրայ քանի որ Քիւրտիստան, գերազանցապէս անոր վրայ հիմնած է իր տնտեսութիւնը :

Գրքի երրորդ մասին մէջ քրտական հարցի ազգային եւ քաղաքական երեսները կը վերլուծէ մարքս – լենինեան վարդապետութեան լոյսին տակ եւ կարգ մը թելադրութիւններ կ՚ընէ, քննելով խնդրին դրական ու բացասական կողմերը :

Աւելի մանրամասն քննութեան կ՚ենթարկէ տնտեսական խնդիրները, մանաւանդ հողային հարցը, կալուածատիրութիւնը, գիւղացիներու կեանքը, ճարտարարուեստի եւ քարիւղի շահագործման կարելիութիւնները, առեւտրական եւ ելմտական հարցերը :

Ի վերջոյ խօսելով Քիւրտերու ազատագրական պայքարներու մասին, կը պահանջէ ստեղծել անջատ քրտական պետութիւն մը, համաձայն մարքսիզմ – լենինիզմի, որ կը ճանչնայ եղեր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը :

Քիւրտերու պարագային, անկախ պետութեան մը ստեղծումը անջատում չի նշանակեր եղեր, այլ աւելի շատ միութիւն : Օրինակ, ինքնորոշման իրաւունք պահանջելով Իրաքի մէջ, Քիւրտերը չեն ուզեր իրաքեան Քիւրտիստանը անջատել Իրաքէն, այլ միացնել զայն Քիւրտիստանի միւս մասերուն հետ, որ կը գտնուին Թուրքիա եւ Իրան :

Հեղինակը մասնաւոր գլուխ մը կը յատկացնէ այն հարցին թէ կարելի՞ է « ազգ » նկատել Քիւրտերը :

Օրինակ, Թուրքերը ուրացած են միշտ քիւրտ ազգի մը գոյութիւնը : Եւ հանրապետութեան նախագահ Ճեմալ Կիւրսէլ յայտարարած է թէ «աշխարհի մէջ չկայ քիւրտ անունով սեփական անհատականութիւն ունեցող ո՛չ մէկ ազգ : Քիւրտերը ո՛չ միայն մեր «վաթանտաշ»ներն են, այլ նաեւ մեր ցեղային եղբայրները » (Քիմ, 27 Ապրիլ 1961) :

«Լեռնցի» կամ «լեռնաբնակ Թուրքեր» կը կոչուին Քիւրտերը Կիւրսէլի հայրենիքին մէջ :

Ղասըմլու կը ջանայ հաստատել թէ Քիւրտերը կը կազմեն պատմական հաւաքականութիւն մը եւ «քիւրտ» անունը ծանօթ էր արդէն եօթներորդ դարուն :

Կ՚ըսէ թէ քիւրտերէնը հասարակաց լեզուն է բոլոր Քիւրտերուն, թէեւ կան զանազան բարբառներ : Ճիշդ է, որ գրական միացեալ լեզու մը չկայ ներկայիս : Պատճառը այն չէ, որ քիւրտերէնը բաւականաչափ զարգացած չէ, կամ պարզապէս պարսկերէնէ ածանցուած բարբառ մըն է : Այլ այն՝ որ միատեսակ քիւրտերէն գիր չկայ : Ոմանք կը գրեն արաբերէնով, ուրիշներ լատինական կամ կիւրեղեան (ռուսական) տառերով : Բոլոր արեւելագէտներն ալ կ՚ընդունին որ քիւրտերէն լեզու մը կայ, որուն առաջին քերականութիւնը հրատարակուած է Հռոմի մէջ 1787ին Կարծոնիի կողմէ :

Ուրեմն Քիւրտերը ունին հասարակաց լեզու մը, որ ազգի մը գլխաւոր յատկանիշներէն մէկն է :

Երկրորդ յատկանիշն է հողային միութիւնը : Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր Քիւրտիստան նկատուած է իբրեւ մայր հայրենիքը Քիւրտերուն, որոնք միասին բնակած են անոր լեռներուն եւ հովիտներուն մէջ : Քիւրտիստանի սահմաններուն քաղաքական բաժանումը բանմը չի փոխեր կացութենէն :

Ամէնէն աւելի վիճելի ազդակ մը կըրնայ ըլլալ տնտեսական կեանքի միութեան պակասը : Պատճարն այն է, որ Քիւրտերը կ՚ապրին տարբեր պետութեանց մականին տակ : Սակայն առեւտուրի եւ փոխադրական միջոցներու զարգացումով, քաղաքներու բարգաւաճումով տնտեսական միութիւնն ալ հետզհետէ կ՚իրականանայ :

Հաստատելէ վերջ թէ Քիւրտերը ամէն ստորոգելիներն ունին իբրեւ ուրոյն ազգ մը ճանչցուելու համար, Ղասըմլու կ՚աւելցընէ թէ ազգայնական զգացումն ու գիտակցութիւնը մեծապէս զարգացած են իր հայրենակիցներուն մէջ երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, մասնաւորապէս մահապատի մէջ քիւրտ ժողովրդավար պետութեան մը գոյութեան ընթացքին :

Տնտեսապէս թերաճ երկիրներու մէջ ազգայնական ոգին կ՚ամրապնդուի, կ՚ըսէ, շնորհիւ «իմպերիալիզմ»ի դէմ մըղուած պայքարին : Քիւրտերն ալ նոյն դրութեան մէջ գտնուելով, կ՚եզրակացընէ, կը սաստկացնեն իրենց պայքարը « իմպերիալիզմ»ի եւ Թուրքիոյ, Իրանի եւ Իրաքի կեդրոնական կառավարութեանց դէմ :

Կրօնքը պատճառ եղած է, որ յապաղի քիւրտ ազգի մը կազմութիւնը :

Դարերով Քիւրտերը իրենք զիրենք «իսլամ » նկատած են ամէն բանէ առաջ, մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ եւ գործիք դարձած Թուրքերու ձեռքը Հայերը կեղեքելու համար :

Հիմա «Քիւրտ» են եւ կը ձգտին կազմել անկախ Քիւրտիստան մը, ազգերու ինքնորոշման սկզբունքով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՀԱՐԹՕ ԵՒ ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ

—*—

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ԾԱԳԻՆ

Քանի մը հարիւր հազար հոգի հաւաքուած Ճաքարթայի գլխաւոր հրապարակին վրայ, խանդավառ ցոյց մը ըրած են Զօր. Սուհարթոյի :

Ինտոնեզիոյ բուն ղեկավարը սակայն մեծ դժուարութիւններ ունի եւ ցոյցին ատենն իսկ չէ երեւցած, յայտարարել տալով թէ հիւանդ է : Իրականին մէջ, կը թուի թէ Սուհարթօ այնքան ալ գոհ չէ իրաց կացութենէն : Դժուարութիւնները զորս ունի, կուգան մէկ կողմէն Սոքարնոյէն, որու բնակութիւնը հսկողութեան տակ առնուած է, միւս կողմէ համայնավարներէն :

Հակահամայնավար ցոյցերը կը շարունակուին քաղաքին մէջ : Ուսանողներ խուժած են Տիկին Սոքարնոյի (նախագահին կիսապաշտօնական երեք կիներէն մէկը, որ Եւրոպա եկած էր վերջերս) բնակարանը «դո՛ւրս » պոռալով : Ըստ Սէնտէյ Սբնի, վայրաչուներ միջամտած են եւ ցուցարարները ցրուած : Միւս կողմէ «Տէյլի Միրըր»ի համաձայն Սոքարնոյի միւս երկու կիներուն ալ բնակարանները գրաւուած են բանակին կողմէ : Ճակարթայի զինուորական հրամանատարութիւնը յայտարարած է նաեւ թէ այն համայնավարը որ զէնքով բռնուի, անմիջապէս պիտի գնդակահարուի : Սոքարնօ իր կարգին չի հրաժարիր իր պաշտօնէն եւ կը շարունակէ հրահանգներ տալ ու պայմանները դնել :

Սուհարթօ մերժած է երթալ զինքը տեսնել, բայց ուրիշ երկու զինուորականներ գացած են հետը տեսակցելու եւ Սոքարնօ ըսած է անոնց որ «շատ հեռու չերթան» : Նոր կառավարութեան կազմութիւնն ալ կատաղի «սակարկութեան» մը դուռ բացած է : Բանակը կ՚ուզէ որ դահլիճը կազմուի 12 զինուորականներէ եւ 12 քաղաքացիներէ, մինչ Սոքարնօ կ՚ուզէ միայն բարեփոխում մը կատարել 108 նախարարաց այն կառավարութեան մէջ, զոր կազմած էր քանի մը ամիս առաջ : Կայ նաեւ Սուպանտրիոյի պարագան, որու համար ցուցարարները անմիջական դատավարութիւն կը պահանջեն եւ կը թուի թէ Արտաքին նախարարը ցարդ գլուխը փրկած է միայն Սոքարնոյի շուքին տակ մնալով : Կ՚ըսուի թէ նոյնիսկ բանակցութեանց կը մասնակցի բայց չէ ճշդուած թէ խօսք առնելու իրաւունք ունի՞ թէ ոչ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՆԱՆԿԻ մէջ առջի օր նոր ցոյց մը տեղի ունեցաւ : Առաջին անգամ ըլլալով մասնակցած են նաեւ համազգեստաւոր զինուորականներ : Ցուցարարները առանձին ճառերով քննադատած են կառավարութեան որդեգրած քաղաքականութիւնը եւ պահանջած ազատ ընտրութիւններ : Միւս կողմէ Միացեալ Նահանգներու մէջ, Ամերիկացիներու 88 առ հարիւրը կ՚ուզէ որ բանակցութիւններ կատարուին Վիէթքոնկի հետ :

ՄԱԿ-Ի Ապհովութեան Խորհուրդը առջի օր նիստ մը գումարեց քննելու ՄԱԿի քարտուղար Ու Թանի առաջարկը, որպէսզի Կիպրոսի մէջ ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը վեց ամիսով երկարաձգուի : Ապահովութեան Խորհուրդի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Ժողովը պիտի ընդունի Ու Թանի առաջարկը :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

—o—

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Համայնավար վարչաձեւին համար, դժուար է կառավարել ժողովուրդ մը, որ ոչ միայն մոլեռանդ քրիստոնեայ այլ մանաւանդ՝ Կաթողիկէ է : Վերջերս պետութեան եւ եկեղեցիին միջեւ տագնապը աւելի սուր հանգամանք ստացաւ երբ կառավարութիւնը մերժեց ելքի արտօնութիւն տալ կարդինալ Վիշինսկիի, որ Հռոմ պիտի երթար Լեհաստանի քրիստոնէացման հազարամեակի հանդիսութեանց մասնակցելու համար : 966ին, իշխան Միշկոյի մկրտութեամբ, կը ծնէր քրիստոնեայ Լեհաստանը : Այս տարեդարձին առթիւ է որ փոքրիկ պատերազմը սկսած է Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան միջեւ : Մէկուն ճակատագիրը կը կարէ Կարդինալ Վիշինսկի, միւսը՝ տարիներէ ի վեր Վլատեսլավ Կոմուլքայի ձեռքն է, այս վերջինը ըլլալով «Լեհ միացած Բանուորական կուսակցութեան » (համայնավար) Ա. քարտուղարը :

Կարդինալը յարմար նկատեց հրաւիրել դերման եպիսկոպոսները, իբրեւ նշան հաշտութեան : Այս հրաւէրը եւ այդ առթիւ փոխանակուած թղթակցութիւնը քննադատուեցաւ Կոմուլքայի կողմէ :

«Այդ նամակին մէջ, կ՚ըսէ կուսակցութեան Ա. քարտուղարը, կ՚ըսուի թէ Լեհաստան Արեւմուտքի կապուած էր իր առաջին հազարամեակի ընթացքին : Ճիշդ է՞ : Անշուշտ : Բայց մենք կ՚ոգեկոչենք հազարամեակը, շատ որոշ կացութեան մը մէջ, ժողովրդական Լեհաստանի քսանամեակին, Հանրապետութեան մը, որ բոլորովին տարբեր է իր բոլոր նախորդներէն » :

« Երկաթեայ կարդինալին» եւ «ընկեր Վիշլավի» միջեւ պայքարը հին է : Երկուքըն ալ նոյնքան անշահախնդիր, նոյնքան անզիջող, նոյնքան յարգուած են : Բայց պայքարը սուր հանգամանք ստացաւ Նոյեմբերին, վասնզի դերման եպիսկոպոսներուն ուղղուած հրաւէրը, քաղաքական բնոյթ ալ ունէր .— («Օտէր – Նայս սահմանի պահպանումը կենսական է մեզի համար») եւ կոչ մըն էր «քրիստոնեայ ներումի եւ հաշտութեան » :

Լեհ կառավարութիւնը չէ մարսած այս կոչը : Կը հասկնայ որ Եկեղեցիին համար, սէրը սահման չունի : Բայց քաղաքականութիւնը սէր չի հոլովեր եւ Կոմուլքա կը մեղադրէ կարդինալը որ միջամուխ կ՚ըլլայ քաղաքականութեան :

Աւելի՛ն, կը փորձէ կարդինալ Վիշինսկին ներկայացնել իբրեւ վտանգաւոր մէկը, որ կը կրկնէ իր յանցանքները, եւ որ ամէն գնով կ՚ուզէ Լեհաստանը դէպի արեւմուտք տանիլ : Այս նպատակով նախապատերազմեան «Աթէնէոմ Կապլանսկիէ»ի թիւերը կը հանէ դիւաններէն, ամսաթերթ մը որու խմբագրապետն էր Աբբա Սթեֆան Վիշինսկի : Իրողութիւն է որ պարբերականը չէր ծածկեր իր նախընտրութիւնը, երկու գաղափարաբանութեանց միջեւ, որոնք այն ատեն, կը սպառնային լեհ ամբողջականութեան : Հոն կարելի էր կարդալ .— 1937ի վերջերը .— «Հակամայնավար ընթացք մը բռնելով, դերման ազգային – ընկերվարութիւնը օժանդակեց կեցնելու Եւրոպայի մէջ, բոլշեւիկեան վտանգը : Այդ ուղղութեամբ, բովանդակ մարդկութեան ծառայեց » :

Նացիական գրաւման սարսափը բացած է, սակայն, կարդինալին աչքերը : Բայց ատիկա չբաւեց որպէսզի միշտ կասկածամիտ չըլլայ բոլշեւիզմի նկատմամբ : Հազարամեակի տօներուն առթիւ, լեհ եպիսկոպոսութեան հրաւէրը Սպանիոյ եպիսկոպոսներուն, կը յիշեցնէ «Եւրոպայի երկու ծայրամասերու դիմադրութիւնը» , «Կաթողիկէ երկու բերդերու », առանց որոնց այսօրուան Եւրոպան տարբեր դիմագիծ կ՚ունենար : Անշուշտ բնագիրը Միջին – Դարու արշաւանքները կը յիշէ, Թաթարները՝ Լեհաստան, Արաբները՝ Սպանիա : Բայց կառավարութիւնը կը տեսնէ նաեւ ակնարկ մը աւելի մերձաւոր դէպքերու : Այս է որ կը մտահոգէ համայնավար ղեկավարները : Վասնզի Կաթողիկէ Լեհաստանը տարբեր բան է ժամկոչներու հաւաքածոյէ մը : Հսկայ զանգուածները որոնք անշարժութեան կը մատնեն քաղաքները թափօրներու օրերը, վկայ են այդ իրողութեան : Տիեզերական ժողովէն ի վեր, Ինտելիկենցիայի մէկ թեւը կրկին կաթողիկէութեան կը նայի :

Համայնավար կուսակցութիւնը ինքն ալ բազմաթիւ հաւատացեալ կաթողիկէներ ունի : Կառավարութիւնը այլեւս գիտակից է որ Պետութիւնը պէտք է յարմարի եկեղեցւոյ հետ : Բայց ստոյգ չէ որ փոխադարձ ըլլայ, ցորչափ կարդինալ Վիշինսկի կը մնայ Լեհաստանի Գլխաւորը : Այս երկրին մէջ, այլեւս հարցը այն չէ որ անհաւատութիւնը պիտի փոխարինէ կըրօնքը, այլ հարցը այն է թէ սիրտերը դէպի արեւե՞լք թէ արեւմուտք պիտի դառնան : Եւ կառավարութիւնը կը մեղադրէ հռովմէական եկեղեցւոն պետը, որ, հաւատացեալներու աչքերը դարձնել կուտայ այնպիսի ուղղութեամբ մը որ հակառակ է պետութեան շահերուն :

ՅՈՒՇԵՐ

«ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ»

(ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ)

Բ.

Լեզուական հարցերու մէջ Շաւարշին բծախնդրութիւնը մաքրակրօնութեան կը հասնէր: Կը տառապէր, երբ սխալ մը տեսնէր, մանաւանդ իր թերթին մէջ: Գահիրէ եղած միջոցին՝ կ՚առնէր «Յառաջ»ները եւ կարմիր մատիտով դիծ մը կը քաշէր տպագրական, ուղղագրական եւ քերականական սխալներուն տակէն: Անգամ մը, «չնչին» բառը տպուած էր «ջնջին», ջէով:

— «Յառաջ»ը «Յառաջ» ըլլալէն ի վեր ասանկ սխալ պատահած չէր, — ըսաւ դառնութեամբ:

— Հոգ չէ, — ըսի, — ատանկ բաներ կը պատահին: Ողջութիւն ըլլայ ...

Մեր գիշերային զրոյցներուն ատեն ես շատ բան սորվեցայ իրմէ: Օրինակ՝ մենք ռասիոն կը թարգմանէինք «պարենաչափ»:

— «Պարենաչափը» ճիշդ չէ, — ըսաւ, — որովհետեւ խօսքը միայն պարէնի չէ վերաբերիր. պէտք է ըսել «բաժնեչափ»:

— Ուրիշ սխալ մըն է «կեանքի սղութիւնը»: Կեանքը չէ, որ սուղ է, այլ՝ ապրուստը: Ուստի՝ պէտք է ըսենք ապրուստի սղութիւն:

«Ծուռն ու շիտակը», զոր շաբաթը մէկ – երկու անգամ կը գրէր իր թերթին մէջ, կրնար ուղեցոյցի դեր կատարել հայ լեզուի ուղղագրութեան համար: Կը պատրաստուէի գրել իրեն, մահէն քանի մը ամիս առաջ, որ առանձին հատորով հրատարակէ օրը օրին, հեւ ի հեւ գրուած իր «տոմս»երը, մանաւանդ ուղղագրական եւ քերականական նշմարներու շարքը: Ափսոս, ուշ մնացած էի: Մահը առաւ տարաւ զինք, առանց իսկ ժամանակ ձգելու, որ մտածէ խաչբուռ մը գոնէ ընծայելու մասին մեզի՝ հայ լեզուի աշակերտներուս:

Իրեն համար, մանաւանդ իրեն համար կրնանք ըսել, թէ հայ լեզուի աննկուն պահակներէն եւ արեւմտահայ աշխարհաբարի աննահանջ ախոյեաններէն էր: Յաճախ ծայրայեղութեան, երբեմն նոյնիսկ մոլեռանդութեան կը տանէր իր «ախոյեանութիւնը»:

Տարիներ առաջ, Երեւանի լեզուաբաններէն ոմանք փորձեցին ուրանալ արեւմտահայերէնի գոյութեան իրաւունքը եւ զայն համարեցան, ո՛չ թէ լեզու, այլ տեսակ մը բարբառ, իբր թէ մասնաւոր դաւառի մը «դիալեկտ»ը ըլլար: Այս ուրացումին դէմ ծառացան զտարիւն արեւելահայ Վահան Նաւասարդեան եւ զտարիւն արեւմտահայ Շաւարշ Միսաքեան: 1946ին, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ կարմիր – կտուցները փութացին կապկել Աբեղեան ուղղագրութիւնը, որպէսզի ըսուի, թէ Մարքսէն աւելի մարքսիստ եւ Պապէն աւելի պապական են:

Շաւարշ Միսաքեան չկրցաւ հանդուրժել այս բարբարոսութեան եւ գրեց մեզի, որ մենք եւս մասնակցինք իր պայքարին՝ ընդդէմ այդ անորակելի բարբարոսութեան: Աւելորդ էր բորբոքիլ կամ սիրտ պղտորել, քանի որ այդ երկու երկիրներն ալ կը գտնուէին երկաթէ վարագոյրին միւս կողմը, ուր մեր ձայնը չէր լըսուեր, ինչպէս չլսուեցաւ Երեւանի մէջ ալ:

Գահիրէ իր վերջին այցելութեան, 1955ին, ուղեց աչքէ անցընել «Ազատամարտ»օրաթերթի հաւաքածոն, որ մաս կը կազմէր մեր գրապահեստին: Ամբողջ կէսօրէ ետք մը թղթատեց, կարդաց, նոթեր առաւ, ապա դարձաւ ըսաւ ինծի.

— Մենք շատ առաջ ենք «Ազատամարտ»ի սերունդէն, գոնէ լեզուական տեսակէտով: Ո՛ւր այդ սերունդին հայերէնը, ո՛ւր մեր այսօրուան հայերէնը ...

Իր եզրակացութիւնը ճիշդ թուեցաւ ինծի այն ատեն: Անշուշտ նկատի ունէր երկու հայերէններուն միջինը, ոչ թէ վերի կամ վարի սանդխամատերը: Զրաքեանը կար, Զարդարեանը կար, Սիամանթօն կար, Վարուժանը կար, կային ուրիշներ ալ, բայց կային նաեւ Սմբատ Բիւրատները եւ Քասիմ – Նասիմները: 1902էն ետք, մեր թերթերուն մէջ սկսաւ գործածուիլ լեզու մը, որուն կէսը միայն հայերէն էր, միւս կէսը Աստուած գիտէ, թէ ի՛նչ էր եւ ի՛նչ է: Գուրգէն Մխիթարեանը կար անշուշտ, Նարդունին կար, Արսէն Երկաթը կար, Սարաֆեանը կար, կային ուրիշներ ալ, բայց կային — եւ կան — ... միւսներն ալ, անոնք որ թերթ ու գիրք կը հրատարակեն՝ պարզապէս նահատակելու համար մեր «մեծասքանչ»ը:

Շ. Միսաքեան «միւս կէս»ին դէմ լարեց իր ծանր հրետանին եւ ամբողջ քառորդ դար անխնայ «կրակեց»: Հիմա սկըսած են բացեր ու ճեղքեր գոյանալ մեր ճակատամարտին մէջ, որուն պահակները կամ իրենց հաւատքը կորսնցուցած են, կամ արթնութիւնը եւ կամ երբեմնի եռանդը: Ոմանք հաշտուած են այն գաղափարին հետ, թէ մենք արդէն պարտուած ենք լեզուի պայքարին մէջ եւ թէ մեր ջանքը պիտի ըլլայ յաղթել գոնէ ոգիի պայքարին մէջ: Սակայն ինծի կը թուի, թէ լեզուի պայքարը նաեւ ոգիի պայքար է, եւ մէկուն մէջ պարտուողը պիտի պարտուի միւսին մէջ ալ: Սխալ կամ շիտակ, այս է իմ կարծիքս:

Շաւարշ Միսաքեան ո՛չ իր հաւատքը կորսնցուց, ո՛չ արթնութիւնը, ո՛չ եռանդը: Աղեղը միշտ լարուած պահեց: Իր անյողդողդ արիութիւնը պարզապէս կը հիացնէր մեզ:

Կեանքի պայմանները, այն անձեւ կամ բազմաձեւ խառնարանը, որուն մէջ ճակատագիրը առած նետած է մեզ, հաւատքի պակասը, ոմանց նահանջականութիւնը, շատերուն կրաւորականութիւնը, աւելի շատերուն հոգեկան զինաթափութիւնը եւ ուրիշ ըսուելիք ու չըսուելիք մեղքեր մեզ դրած են գլխապտոյտ տուող զառիթափի մը վրայ: Կը նաւարկենք առանց կողմնացոյցի: Ո՞ւր պիտի երթանք, ի՞նչպէս պիտի երթանք, — չենք գիտեր: Գոնէ ես չեմ գիտեր: Բայց կարծեմ սկսայ Երեմիա մարգարէի դեր կատարել ակամայ: Գիտեմ, որ նորեր հասած են ու կը հասնին հետզհետէ: Ասիկա կը մխիթարէ զիս:

Շ. Միսաքեանի եւ ուրիշ Շաւարշներու ոսկորները հաստցած էին անվերջ պայքարի մէջ: Չեմ կարծեր, որ զառիթափը եւ կողմնացոյցի բացակայութիւնը կրնային վտանգ մը ըլլալ իրենց համար, երբ ողջ էին: Հիմա որ այլեւս ողջ չեն, վտանգը կայ ու կը մնայ մեզի՝ անառագաստ յետնորդներուս համար: Չէինք կրնար — եւ հիմա ալ չենք կրնար — չհիանալ աննահանջ հաւատքին վրայ Շաւարշ Միսաքեաններուն, որոնք, Եւրոպայի մէջ նստած, գրեթէ հերոսական ճիգը ըրին Եւրոպան հայացնելու: Շաւարշէն աւելի հմուտ, աւելի գիտուն մարդիկ, աւելի փայլուն հրապարակագիրներ կրնանք ունենալ, բայց անոր մոլեռանդութեամբ տոգորուած հայ լեզուի պահակներ կը վախնամ, որ շատ չունենանք, մանաւանդ ասկէ ետք, մասնաւորաբար Եւրոպայի կամ Ամերիկայի պէս «շամիրամեան պարտէզ»ներու մէջ:

Այս նուիրեալ անձը ճամբայ ելաւ՝ դրպանին մէջ նախակրթարանի վկայագիր մը միայն ունենալով: Բայց իր անսպառ եռանդը, անսահման նուիրումը, անընկճելի հաւատքը, իր կոչումին ու կատարելիք դերին ճշգրիտ ըմբռնումը, դրագէտի իր շեշտ զգայարանքը, հետախոյզ, գրեթէ խորասոյզ միտքը, սորվելու, վերանորոգուելու, առաջ երթալու ընդունակ ոգին, վերջապէս անսասան կամքը իրեն համար եւ իր թերթին համար ապահովեցին առաջնակարգ տեղ մը մեր մամուլի պատմութեան մէջ: Նախակրթարանի իր վկայագիրով ինք շատ աւելին ըրաւ եւ շատ աւելին տուաւ, քան կրցան ընել ու տալ քանի մը համալսարան աւարտած նստուկ իմաստունները:

Երեսուն – երեսունըհինգ տարի գրեթէ ամէն օր կրցաւ ըսելիք բան մը գտնել 70–80 հազար Հայերու, որոնք գացած ինկած էին աշխարհի ամէնէն քաղաքակիրթ եւ համայնակուլ անկիւններէն մէկուն մէջ, ուր դիւրութեամբ կրնային հալիլ, եթէ հայ լեզուն, հայ խօսքը եւ հայկական ոգին չհսկէին իրենց առօրեայ կեանքին վրայ: Չեմ կարծեր, որ սխալած կ՚ըլլամ, եթէ ըսեմ, թէ Ֆրանսահայ գաղութը իր Հայութենէն մաս մը, գրեթէ մեծ մաս մը կը պարտի Շաւարշին եւ իր թերթին:

«Յառաջ»ը նաեւ դպրոց մը եղաւ շատերուն համար: Աշակերտներ հասցուց, որոնք ծանօթ են «Յառաջի սաները» անունով: Շ. Միսաքեան կը գուրգուրար տաղանդ ունեցողներուն վրայ եւ կրցածին չափ, նոյնիսկ կրցածէն աւելի կը քաջալերէր զանոնք: Իր սաներէն ոմանք սայթաքեցան ետքէն: «Ուխտապահ»ներուն մէջ մինչեւ ետք հաւատարիմ մնաց Նարդունին, միւսները մոլորեցան:

Գորգի վաճառական մը կար Փարիզ, շուկայիկ մարդ մը, որ գրելու դիւրութիւն ունէր, բայց նկարագիր չունէր: Օր մըն ալ իմացանք, որ այս վաճառականը եւս մտած էր դաւանափոխներու շարքին մէջ, նոյնիսկ սկսած էր Շաւարշին դէմ կակազել հրապարակով: Պէտք էր տեսնել մեր ընկերոջ զգացած դառնութիւնը այդ օրերուն:

— Ամէն օր գրեթէ միասին էինք, — կ՚ըսէր, — մեզի կուգար յաճախ եւ երկար զրոյցներ կ՚ունենայինք: Եւ հիմա, ահաւասիկ ... Ա՛խ, ա՛խ, մարդ ըլլալու համար նկարագիր պէտք է ունենալ, նըկարագի՛ր ...

Մտածեցի, որ հիացումներ ունեցող մարդը միայն կրնայ հիասթափութիւններ ունենալ: Իսկ դաւանափոխները բացառութիւն չեն, մանաւանդ մեր դարուն եւ մեր կեանքին մէջ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԻԴ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Արեւմտեան մամուլի արձագանգներուն առթիւ, կը սկսինք հրատարակել Ա. Քոչինեանի զեկուցման գլխաւոր մասերը:

Մարտ 3ին, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նիստերու դահլիճին մէջ բացումը կատարուեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին, հետեւեալ օրակարգով.

1. Հաշուետուութիւն՝ Կեդրոնական Կոմիտէի:

2. Հաշուետուութիւն՝ վերստուգիչ յանձնախումբի:

3. Խորհ. Միութեան տնտեսութեան զարգացման 1966 – 1970ի հնգամեայ ծրագրի՝ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 23րդ համագումարին ցուցմունքներուն նախագիծը:

4. Ընտրութիւն՝ ղեկավար մարմիններու:

5. Ընտրութիւն՝ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան 23րդ համագումարի պատգամաւորներու:

Առաջին նիստին երկար հաշուետու զեկուցում մը կատարած է Ա. Քոչինեան, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարը:

Զեկուցաբերը նախ դիտել կուտայ, թէ վերջին երկու տարիներուն մեծ յաջողութիւններ արձանագրուած են տնտեսութեան եւ մշակութային զարգացման գործին մէջ՝ որովհետեւ, ինչպէս կը յայտարարէ զեկուցաբերը, «Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը հաստատակամօրէն եւ անշեղօրէն ընթանալով ՍՄԿՊ Կենտկոմի մշակած լենինեան ուղիով, հետեւողականօրէն կատարելով նրա ցուցմունքները, մէկ անգամ եւս հաստատել է, որ նա եղել է, կայ եւ կը լինի Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան հաւատարիմ, մարտական ու համախմբուած ջոկատներից մէկը»:

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. Քոչինեան երկարօրէն խօսած է Հայաստանի արդիւնաբերութեան վիճակի մասին:

Եօթնամեակի տարիներուն հիմնուեցան եւ արագօրէն զարգացան սարքաշինութիւնը, ելեկտրոնիքը, ռատիօ – ելեկտրոնիքը, գործիքաշինութիւնը, եւ հիմը դրուեցաւ հաշուիչ մեքենաներու արտադրութեան:

Որակի տեսակէտով ալ կարեւոր յառաջդիմութիւններ արձանագրուած են:

Ծանր ճարտարարուեստին հետ զարգացան նաեւ թեթեւ եւ սնունդի արդիւնաբերութեան ճիւղերը: Ներկայիս 55 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ 69 երկիրներ կը զրկեն 130 տեսակ արտադրութիւն: Աւանդական ապրանքներուն հետ (քոնեակ, գինի, գորգ, պահածոյ եւայլն) այժմ կ՚արտածուին նաեւ զանազան տեսակի հաստոցներ, մեքենաներ, ճշգրիտ սարքեր եւայլն:

Վերջին եօթը տարիներուն կառուցուեցան աւելի քան երեք հարիւր արդիւնաբերական նոր արտադրամասեր եւ ձեռնարկութիւններ:

Տնտեսութեան զարգացման նպաստեց նաեւ ելեկտրուժի աճը, որ ապահովուեցաւ Սեւան – Հրազդան գիծի վերջին ելեկտրակայաններուն, ինչպէս նաեւ Երեւանի եւ Կիրովականի ջերմելեկտրակայաններուն շինութեան շնորհիւ:

Միեւնոյն ատեն երեւան եկան վառելիքի նոր տեսակներ, բնական եւ հեղուկ կազը, որոնք 1965ին կազմեցին Հայաստանի մէջ օգտագործուող ամբողջ վառելիքին 45 տոկոսը: Այժմ Ադրբէյջանէն բնական կազ կը ստանան 16 քաղաքներ եւ քաղաքատիպ աւաններ: Կազով կը բանին 122 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ եւ վեց հարիւր համայնական կեդրոններ: Կազը լայն կերպով մուտք գործած է բնակչութեան կենցաղին մէջ, աւելի քան 45 հազար բնակարան բնական եւ 120 հազար բնակարան հեղուկ կազ կը ստանան:

Վերջին եօթը տարիներուն երկրաբանական հետախուզական որոշ աշխատանքներ կատարուեցան մետաղի եւ ոչ մետաղի օգտակար հանածոներ, ստորերկրեայ հանքային եւ մաքուր ջուրեր յայտնաբերելու եւ ուսումնասիրելու ուղղութեամբ: Աւելի քան երեք անգամ աւելցած են Քաջարանի հանքավայրերուն պղինձի եւ մոլիպտենի հետազօտուած պաշարները, իսկ Զօդի ոսկիի պաշարները հաստատուած են այնպիսի քանակով մը, որ վերոյիշեալ հանքը կը դառնայ Խորհ. Միութեան մեծագոյն հանքավայրերէն մէկը:

Արդէն աւարտած է Հրազդանի երկաթահանքերուն մանրամասն հետազօտութիւնը: Ուրախալի է դիտել տալ, որ երկրաբանական – հետախուզական աշխատանքներու շնորհիւ անցեալ աշնան Հոկտեմբերեանի շրջանին մէջ փորուած հանքահորերէն մէկուն մէջ յայտնաբերուեցաւ կազ: Երկրաբաններուն կարծիքով բոլոր տուեալները կան ենթադրելու, որ մօտ ապագային Հայաստան կ՚ունենայ իր բնական կազը:

Թէեւ հաշուետու ժամանակաշրջանին ընդհանուր առմամբ դերակատարուած է աշխատանքի արտադրողականութեան աճումին առաջադրանքը, այնուամենայնիւ, 1964ին 103 ձեռնարկութիւն, իսկ 1965ին 130 ձեռնարկութիւն չկատարեցին իրենց աշխատանքին արտադրողականութեան աճումին ծրագրային առաջադրանքները:

Անհրաժեշտ է նաեւ յատկապէս նշել, որ այս խիստ կարեւոր հարցին նկատմամբ կուսակցական կազմակերպութիւններուն եւ նախարարութիւններուն եւ ձեռնարկութիւններու ղեկավարներուն անբաւարար ուշադրութեան հետեւանքով արդիւնաբերութիւնը չկատարեց աշխատանքի արտադրողականութեան բարձրացման եօթնամեայ ծրագրին առաջադրանքները:

Վերջին տարիներուն ձեռնարկութիւններուն աւելի քան 25 տոկոսը չէ կատարած շահոյթներուն ծրագիրը: Ընդ որում, միայն 1965ին այդ ծրագիրը չկատարեցին 123 ձեռնարկութիւն, որոնք ժողովրդական տնտեսութեան պակաս յանձնեցին յօտ տասը միլիոն ռուբլիի շահոյթ:

Արդիւնաբերութեան աշխատանքին մէջ լուրջ թերութիւն է վնասով աշխատող մեծ թիւով ձեռնարկութիւններու գոյութիւնը: Անցեալ տարի վնասով աշխատած են 80է աւելի գործարան:

Արդիւնաբերութեան աշխատանքին տընտեսական արդիւնաւէտութեան կարեւորագոյն պայմանը պայքարն է յանուն հրապարակ հանուող ապրանքին բարձր որակին: Կարգ մը քաղաքային, շրջանային կոմիտէներ, կուսակցական կազմակերպութիւններ, նախարարութիւններ եւ ձեռնարկութիւններու ղեկավարներ պատշաճ ուշադրութիւն չեն դարձներ այդ կարեւոր գործին:

Կարգ մը արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ՝ Լենինականի սառնարանա-

ՆԿԱՐՈՎ ՃՈՂԿ

— * —

Հետաքրքիր է պարզաբանել, որ Զարթոնքի ժամանակ Ռեֆիֆ եւ Ամենուն Հայրը ... վերջին անգամ տեսնելով Ռեֆիֆը, ինչպես նաեւ Ամենուն Հայրը, ինչպես նաեւ Ամենուն Հայրը ... վերջին անգամ տեսնելով Ռեֆիֆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մերանկիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ի – բենց քեռայրին, մօրաքրոջ ազուն՝

ԹՈՐԳՈՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

(Տրապիզոնցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի բոլոր ընկերը – ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Մանուկեանին, զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Պարոնեանի եւ ընտանեկան ի – բենց բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալին Պ. Կիւլպէնկ Մանուկեանի օդանաւի արկածով մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, դատաւորի կիրակի, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի տեղի կ'ունենայ Արեւագալի արարողութեան պիտի մասնակցին Դպրոցասէր Տիկնանց վար – ժարանի աշակերտուհիները, որոնք պիտի երգեն չարականներու խմբական մասերը : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս կիրակի ժամը 15·30ին

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Թատերասրահին մէջ

Կը ներկայացուին՝

«ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԸ »

կատակերգութիւն 4 արար

եւ

La Fifille à son Papa

Զաւեշտ մէկ արար (*ֆրանսերէն*)

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՋԵԱՆ

(Ա. մրցաւոկ Պէյրութի եւ վեներիկի երաժշտանոցէն)։

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ

ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Կիրակի (Մարտ 27) ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ։

ՑԱՑՏԱԳԻՐ.— Վիվալտի, Հէնտէլ, Պելլինի, Պառոտին, Կաճաչեան, Պէրպէրեան, Ղազարոսեան, Սաքեան, Կոմիտաս, Խաչատրեան, Սիեննտիարեան :

Մուտք 10, 7 եւ 5 ֆրանք :

Կանխաւ կարելի է ապահովել տեղերը թատրոնը կամ աղղայիններու մօտ :

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի չրջանի արհեստապէտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սանները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սխուառ Ալպոնի, Փարիզ առանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ռէժանի վերնայարկը 70, Բիւ Լափայէթ (Քառաէ) : Անտիպ էջերու ընթերցում եւ քննադատութիւն հեղինակներուն կողմէ :

Կը հրաւիրուի՝ դրասէր հասարակութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն, Սալ Կավոյի մէջ, 45 Բիւ Լա Պոէսի, խորհրդային երաժըշտուհեան նուիրուած երեկոյ մը տեղի կ'ունենայ, Շուքոյի ղեկավարութեամբ :

Ցայտագիր.— Պրոկոֆիեվ, Խաչատրեան, Շոստակովիչ :

Կը մասնակցի՝ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ :

×

Այս Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 15·30ին Քոնսերվաթուար տ'Ալ Տրամաթիք, Սալ Լուի Ժուվէի *մէջ տեղի կ'ունենայ*

Բանաստեղծական ցերեկոյթ մը

Ի պատիւ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Էտիթ Մորա պիտի խօսի բանաստեղծին գործի մասին : Կը մասնակցին Միշէլ Պուքէ, Փիէր Լբքոնթ, Ժաքլին Մոռան, Անրի Ռոլլան, Կայէլ Ռոմանա, Տընի Սալվինիա :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, դասախօսութիւն Ագգ. Տան վարի սրահը, 32 Բիւ տը Թրէվիզ :

Դասախօսութեան նիւթ՝

Ֆրանսահայ գաղթը 1920էն մինչեւ մեր օրերը :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՄԱՐՍԷյԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ագգ. կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24-ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ագգ. Առաջնորդարանի :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Սէն – Շամոնի խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : Սալ տէ Ֆէք :

Նուագախումբ ՌՈԺԷ ԼՈՒԻ

Պիւֆէ հաճելի մթնոլորտ պար

Շաբաթ Մարտ 19, ժամը 21ին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ ուսանողներու տան

Նուագախումբ՝

DIXIE'S JAZZ BAND

BUFFET *ATTRACTION*

57, Bd. Joudain — Porte d'Orléans

Autobus : PC

GALERIE YVETTE MORIN

83, Rue du Bac (Métro Bac)

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԴՈՐԾԵՐԸ

Մարտ 9էն 29

Բաց է ամէն օր ժամը 13·30էն 19, բացի կիրակիէն

ՍԵՒԱՍՏԻՈՑ ԴԱԻՐԱՑԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ. Մուրատ Ռաթմունասիրաց եւ Թոքատի Հայր. Միութիւն, կը նախագահէ

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ'երգէ Ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ. Միքիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, *Լուսամատեան* նուիրեցէք :

Իրրեւ ԿԱՂԱՆԴԱՉԻՔ - ԼՈՒՍՈՂԱՉԻՔ

Գինը 15 նոր ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Ցառաջի հաս – ցէով, (*մի գործածէք* Ցառաջի չէք – փոսթալը, *վճարեցէք մանտա-քար* – *թով*) : *Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել* Ցառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY

Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻՒՆ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկեր Մարտիրոս Աւետիսեանի տունը, 195պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէր :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 17ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱԶԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (19 Մարտ) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան կապ. Խաչ դրասենեակին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արիս վարդապետ : Արեւագալի երգեցողութիւնները յատուկ պատարագի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ներկայացուցիչ մը (արփրեզանթան) Փարիզի քոնֆէքսիոնի տուներու ծախող :

Ets. AGEDER

TISSUS EN GROS

67, Rue de Cléry — Paris (2e)

CEN. 48-12

ԻՏԱԼԻԱ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ԱԴՐԻԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՉ ԱՓԵՐԸ

15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարտ 30 Կառ տը Լիոնէն :

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 13 Կառ տը Լիոն :

ԶԵՐՎԻՍ (Ռավեննա), փառաւոր վար մը իր ղեղեցիկ անառառով :

Բնակութիւն առաջին կարգի պանդոկ մը մէջ (Լուքսկոմառէ) ծովուն դիմաց, տաք եւ պաղ ջուրով սենեակներ, տուշ, հեռաձայն, պատշգամ :

Խնամուած եւ առատ ուտելիք

Պատյաններ գլխաւորաբար Ռավեննա, Սան - Մարինոյի Հանրապետութիւն եւն. Շատ սահմանափակ տեղեր : Արձանագրուիլ որքան կարելի է շուտ :

ԳԱՐՆԱՆԱՑԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Մասնակցութիւն.— 395 ֆր., կանխավճար, արձանագրութեան՝ 100 ֆրանք : *Ընկերութեան անդամակցութիւն՝* 10 ֆր. տարեկան :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
Le Délégué EDOUARD DJEZIRIAN

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ
ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
ԻՐԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՐԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ ,
Դիմեցէ՛ք փորձագէտի մը որ իր ձեռնհասութիւնն ու փորձառութիւնը կը դնէ ձեր տրամադրութեան տակ
ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ
ՄԻ՛ ՈՒՇԱՆԱՔ
ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԻ՛ ՍՊԱՍԷՔ
ԴԻՄԵՑԷ՛Ք
R. ROUJANSKI
Conseiller Juridique et Fiscal
4, Avenue de Clichy — PARIS (18e)
Tél. : 387-18-23
Sur rendez-vous

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՄԱՐՏ

VENDREDI 18 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10563 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.563

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՅՊՈՒՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Քիւրտերը իրենց ազատագրական առաջին շարժումները ուղղեցին Թուրքիոյ դէմ 1925ին Փիրանցի Շէյխ Սայիտի ղեկավարութեամբ: Զորս ամիս տեւեցին կռիւները թրքական կանոնաւոր բանակներու դէմ, բերուած Էրզրումէն, Երզընկայէն եւ Տիարպէքիրէն : Թուրքերը պարտութեան մատնուեցան զանազան կէտերու վրայ : Քիւրտերը յառաջացան մինչեւ Ուրֆա, Սեվերէկ եւ Տիարպէքիր: Սակայն գերակշիռ ուժերու ճնշման տակ տեղի տուին :

Այդ թուականէն ետք է, որ արտասահմանի մէջ Քիւրտերը կազմակերպուեցան՝ նիւթապէս օգնելու համար Թուրքիոյ մէջ յանուն ազատութեան կռուող ռազմիկներուն :

1927 Հոկտեմբերին քիւրտ զանազան հոսանքներու եւ քաղաքական դաւանանքի պատկանող քիւրտ վարիչներ Լիբանանի Համտուն գիւղին մէջ խորհրդաժողով մը դումարելով խմբագրեցին «Ազգային Ուխտ» մը՝ իրականացնելու համար Քիւրտերու ազգային բաղձանքները :

Այս խորհրդաժողովին մէջ է, որ հիմը դրուեցաւ Հոյպունին՝ իբրեւ ազգային գերագոյն մարմին կամ քրտական կառավարութիւն՝ լայն իրաւասութիւններով :

Հոյպունը 1927 Հոկտ. 28ին հռչակեց Քիւրտիստանի անկախութիւնը, իբրեւ հիմ ունենալով Սեւրի դաշնագրի 62–64 յօդուածները: Առժամեայ մայրաքաղաք նշանակեց Քիւրտ ավան, Արարատի շրջանին մէջ: Քուէարկեց բանաձեւ մը, որով քիւրտ ժողովուրդը իր բարեկամական զգացումները կը յայտնէր Իրանի, Հայաստանի, Իրաքի եւ Սուրիոյ հանդէպ: Ու միեւնոյն ժամանակ կը շեշտէր թէ անդադար պիտի կռուին Թուրքերուն դէմ, մինչեւ որ անոնք յաւիտենապէս լքեն իրենց բռնագրաւած քրտական հողերը :

Հոյպունի առաջին քայլերէն մէկն եղաւ դիմել Հայերու աջակցութեան, քանի որ Քիւրտերը կը կռուէին հասարակաց թշնամիի մը՝ Թուրքին դէմ :

Մոռնալով մօտիկ անցեալին Հայերու դէմ իրենց բռնած թշնամական դիրքը եւ զղջում յայտնելով, Հոյպունի պատասխանատու վարիչները գործակցեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ :

Այդ գործակցութիւնը տեւեց այնքան ատեն, որ Քիւրտերու ազատագրական շարժումները ուղղուած էին Թուրքիոյ դէմ: Դաշնակցութեան աջակցութենէն մեծապէս օգտուեցաւ Հոյպունը, որ քանիցս իր երախտագիտութիւնը յայտնեց կուսակցութեան գերագոյն մարմնին :

Այժմ համայնավար քիւրտ պատմագիրը՝ Ապտիւլ Բահման Ղասըմլու իր գրքին մէջ կը խօսի Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հոյպունի գործակցութեան մասին (էջ 53 – 57):

Կ'ըսէ թէ Համտունի խորհրդաժողովին ներկայ եղած է Վահան Փափազեան (Կոմս) յանուն Դաշնակցութեան, զոր «հակա- յեղափոխական» մակտիրով կը պատուէ՝ հետեւելով բոլշեւիկեան կարգախօսին :

Կը խոստովանի, որ «Դաշնակցութիւնը Հոյպունին ընծայեց քաղաքական, կազմակերպչական եւ նիւթական աջակցութիւն, ու միժամանակ Քիւրտերը հովանաւորողի եւ պաշտպանողի դեր ստանձնեց, ու այս՝ միայն իրենց անգլիացի եւ Ֆրանսացի տէրերուն առջեւ չէ» :

Անգլիա եւ Ֆրանսա կ'օգտուին եղեր քրտական խնդրէն ճնշում բանեցնելու համար Թուրքիոյ վրայ: «Հոյպունը ինկած էր, կ'ըսէ, ուղղակի ազդեցութեանը տակ Դաշնակցականներու, հայ ծայրայեղ ազգայնականներու, որոնց բոլոր ճիգերը գլխաւորապէս ուղղուած էին Խ. Միութեան դէմ » :

Համայնավար պատմագրին համար մեղք չի համարուիր պատմութեան խեղաթիւրումը: Ղասըմլու շատ լաւ գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը իր հայրենակիցներուն կ'օգնէր անոր համար, որ անոնք կը կռուէին Թուրքին դէմ :

Իսկ այդ օրերուն Մոսկուայի կառավարութիւնը դիրք բռնած էր իրենց ազատագրութեան համար ապստամբութեան դրօշ պարզած Քիւրտերուն դէմ, իբրեւ հաւատարիմ դաշնակիցը քեմալական Թուրքիոյ :

Դաշնակցութիւնը « իր բոլոր ճիգերը գլխաւորապէս ուղղած է» ո'չ թէ Խ. Միութեան, այլ Թուրքիոյ դէմ: Այս ճշմարտութեան ալ տեղեակ է համայնավար քիւրտ հեղինակը, սակայն գիտակցաբար կ'ուզէ միտք պղտորել :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԷՍ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՊԱՀԵՐ

ՌՈՒՍԵՐՆ ԱԼ ՇՈՒՆԵՐԸ ԵՏ ԲԵՐԻՆ

Ամերիկացիք կէս յաջողութիւն մը կրցան միայն արձանագրել, առջի օր: Ինչ որ կը փորձէին աննախընթաց էր: Նախապէս Քափ Քենըտիէն արձակուած էր Աճենա հրթիռը եւ ծիրի վրայ դրուած 296 քիլոմեթր բարձրութեան վրայ: Ճիշդ ինչպէս նախատեսուած էր :

Հարիւր վայրկեան ետքը, իր կարգին կ'արձակուէր Ճեմինի 8, երկու տիեզերագնացներով: Իրենց ծիրն ալ յաջող էր եւ շատ մօտ Աճենա հրթիռին : Տիեզերագնացներէն մէկը՝ Ամսթրոնկ կը հաղորդէր թէ ամէն ինչ կատարեալ է: Յաջորդական բարեփոխումներ կը կատարուէին եւ Ճեմինի իր երկու տիեզերագնացներով կը հասնէր 271 քիլոմեթր դագաթնակէտին : Ամէն ինչ կը շարունակէր կատարեալ ըլլալ : Ճեմինի Աճենայէն 28 քիլոմեթր վար էր : Կարգ մը փոփոխութիւններէ ետք, հրթիռն ու այերանաւը իրարու կը մօտենային մինչեւ 7 քիլոմեթր: Ամսթրոնկ կը հաղորդէ թէ շատ լաւ կը տեսնէ Աճենա, եւ ինք է այլեւս որ ամէն ինչ կը ղեկավարէ: Կը հասնի Աճենային մինչեւ քսան մեթր: Ժամադրութիւնը իրագործուած է, բայց ինչ որ կը յաջորդէ աննախընթաց է: Երկու այերանաւերը իրարու մէջ կը մտնեն : այս յաջողութիւնը կը կատարուի, Փարիզի ժամով Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 0·15ին :

Այս յաջողութենէն քիչ ետքն է որ կացութիւնը պիտի փոխուի : Միացումը կատարած պահուն, Ամսթրոնկ շատ վառելանիւթ գործած է : Յանկարծ կացութիւնը եղերական կը դառնայ : Փրկելու համար տիեզերագնացները, պէտք է անմիջապէս վերադառնան ինչ որ նախատեսուած չէ: Բայց այս չնախատեսուած գործողութիւնն ալ կը կատարուի եւ երկու տիեզերագնացները «կ'իջնեն» Խաղաղական, ուր հածանաւ մը զիրենք կ'առնէ :

×

Գալով Ռուսերուն, առջի օր ետ բերին Կոսմոս 110, երկու շուներով 22 օրուան թռիչքէ մը ետք: Այս փորձը շահեկան է այն իմաստով, որ շուները զրկուած էին անջրպետի այն շրջանը որ ենթակայ է ճառագայթումներու եւ ցարդ մարդ չէր զրկուած :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, 27 մտաւորականներ նամակ մը զրկած են Կեդրոնական Կոմիտէին, որով կ'առաջարկեն որ կուսակցութեան ԻԳ. համագումարը չվերահաստատէ Սթալինի պատիւը : Ստորագրողները կը յայտարարեն թէ այս հարցին շուրջ զրոյցներ կան եւ եթէ նման բան մը կատարուի, սխալ մը կ'ըլլայ, որ կը վընասէ Խորհ. Միութեան վարկին :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ սկսան երէկ Հինգշաբթի, Ֆրանսայի մէջ: Ուղեվարները բանթող կ'ընեն, բայց յոյս կայ որ կառախումբերը բանին, տրուած ըլլալով կարգ մը սենտիքաներ չեն մասնակցիր շարժումին : Ելեկտրականութեան պաշտօնեաները գործադուլի կը ձեռնարկեն յառաջիկայ Զորեքշաբթի (Մարտ 23), բայց կրնայ պատահիլ որ հոսանքը չկըտրի, հոս ալ կարգ մը սենտիքաներ չեն մասնակցիր շարժումին :

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ Վանտէն Պօյնանց յայտարեց թէ իր կազմելիք կառավարութիւնը, մատակարարութեան դահլիճ մը պիտի ըլլայ եւ ոչ երկրորդ պահապանողական կառավարութիւն մը, ինչպէս ոմանք կը կարծեն :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու, Ուաթսի թաղամասին մէջ, ցեղային միջադէպերը վերսկսած են, շատ կատաղի բնոյթով մը :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ կացութիւնը բաւական շփոթ է: Հիւէի մէջ տասը հազար հոգի ցոյց կատարած են ի նպաստ Զօր. Թիի, զոր կառավարութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ վերջերս : Ամերիկացիք կը փորձեն միջամտել առաջքն առնելու համար, քաղաքական նոր տագնապի մը :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու Իսրայէլցիներ իբրեւ անձեր որոնք մասնակցած են առջի օրուան մահափորձերուն : Երկուքն ալ կղզիէն արտաքսուած են :

ՀԱՄԱՅՆ Ռուսաստաններուն երիցագոյն մարդը ծնած է Օսթերլիցի պատերազմին օրը եւ կ'ապրի Վրաստան : Ըստ Մոսկուայէն տրուած լուրերուն Կովկասի եւ Սիպերիոյ մէջ կ'ապրին բազմաթիւ հարիւրամեաներ: Այս մէկը՝ Միսլիմով 161 տարեկան է: Երեք անգամ ամուսնացած է, 23 զաւակ ունեցած է եւ քանի մը հարիւր թոռ, թոռան զաւակ եւ թոռան թոռ ունի :

ՍՈՔԱՐՆՕ, անդիտանալով զինուորական խմբակը, որու յանձնած էր իշխանութիւնը, յայտարարած է.— « Միայն Աստուծոյ եւ Խորհրդարանին առջեւ պատասխանատու եմ, իմ պաշտօնիս»: Կ'ուզէ ինք ըլլալ միայն նախարարական բարեփոխման նախաձեռնութիւնը :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Ֆրանսա այլեւս դէմ չէ որ Անգլիա Հասարակաց Շուկային անդամակցի :

ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ Կարգը միաձայնութեամբ ջնջեց իրենց Կարգէն փաստաբան Փիէր Լըմարշան, որու անունը շատ յիշուեցաւ Պեն Պարքայի խնդրին մէջ: Լըմարշան վերաքննութեան դիմած է: Երեսփոխան կը մնայ, բայց ոչ՝ փաստաբան :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը Մարոք պիտի այցելէ, Յունիսին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ հակահամայնավար նոր պայքար մը ծայր տուած է: Պոլսոյ մէջ վիպասան Օրհան Քեմալ եւ կարգ մը ուրիշ անձեր ձերբակալուած են «ապօրինի գործունէութեան» համար: Բանաստեղծ Տաքլարկա կը հետապնդուի համայնավար քարոզչութեան յանցանքով : Թրքական թատրոնի ստեղծագործ Մուհդին պաշտօնանկ եղած է (թաղապետական թատրոններու վարիչ էր) :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԼՊԱՆԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

« Մենք, ի պահանջել հարկին, կը դառնանք նոյնիսկ խստաճարակ, կ'ըսէր Ալպանիոյ Աշխատանքի Կուսակցութեան քարտուղար Էնվէր Հօճա, բայց կը պահենք մեր անկախութիւնը »:

Ալպանացիները վարեցին խիստ կեանք մը: Լաւագոյն սնունդ մը պիտի չունենան, բայց աւելի պիտի չունենան նաեւ բարձր պաշտօնատարները: Անոնց թոշակները պիտի զեղչուին: Բանակին մէջ պիտի ջնջուին բոլոր պատուոյ աստիճանները: Հուսկ զգալի կերպով պիտի ընդարձակուին խարիսխներու կազմակերպութիւններուն իրաւունքները (Կուսակցութեան բջիջներն ու բանուորական ընկերակցութիւններու բաժանմունքները) :

Այսպէս որոշած են Աշխատանքի Կուսակցութեան ղեկավարները, «մեղայի գալէ» ետք: Ժողովուրդին ուղղուած նամակով մը խոստովանեցան թէ վարչակարգին «չափազանցեալ կեդրոնացումը» բանուորներուն վրայ երբեմն «բիրտ» հետեւանքներ ունեցած էր :

Այս կեդրոնացումը, եթէ չափազանցեալ էր, մասամբ արդիւնք էր տնտեսական այն դժուարութիւններուն՝ որոնց փոքրիկ Ալպանիան բախեցաւ 1961ին Մոսկուայէն խզուելէ ետք :

Առանձնացած Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ, Ալպանացիները, տնտեսական զարգացման իրենց ծրագիրները իրագործելու համար կախում ունին հեռաւոր Չինաստանէն : Իրենց արտաքին առեւտուրին գրեթէ վաթսուն առ հարիւրը կը կատարեն Չինացիներուն հետ : Խորհրդային օժանդակութեան դադրեցումին հետեւանքով չկրցան իրագործել ճարտարարուեստական կարեւոր նպատակներէն մաս մը, որով, Քուպացիներուն նման, Ալպանացիներն ալ այսօր ստիպուած են վերադառնալ երկրագործութեան: «Օգտագործել, նախ եւ առաջ, ներքին սեփական ուժերը». ահաւասիկ վարչակարգին նոր կարգախօսքը :

Հօճա, իրատես ինչպէս որ է, կ'ուզէ դուրս գալ անել կացութենէն: Գիտէ թէ չի կրնար վստահիլ չինական օժանդակութեան յաւելումի մը վրայ (625 միլիոն Ֆրանք վերջին հինգ տարիներուն ընթացքին): Ժողովրդային հանրապետութիւններու հետ կապերու վերահաստատում մը կրնայ նոր շուկաներ բանալ: Անցեալ Յունուարին առաջին քայլը առած էր արդէն, Լեհաստանի հետ առեւտրական համաձայնութիւն մը ստորագրելով : Համաձայնութենէն քանի մը օր ետք արդէն երկու երկիրներն ալ իրենց փոխադարձ ներկայացուցիչները փոխարինած են դեսպաններով :

Թիրանայի եւ Վարշաւայի հաշտութիւնը երկար չտեւեց: Հօճան մերժած ըլլալով մասնակցիլ Վիէթնամի շուրջ համայնավար երկիրներու ժողովին, լեհ կուսակցութեան քարտուղար Կոմուլքա, որ նախաձեռնողն էր վերոյիշեալ ժողովի գումարման, «անբաղձալի անձ » նկատեց Ալպանիոյ դեսպանը՝ Փրիֆիթ: Թիրանայի մէջ Հօճայի կառավարութիւնը նոյնը ըրաւ նաեւ Ռոկուլսքիի, Լեհաստանի դեսպանին :

« Մենք որեւէ մէկ ժողովի պիտի չմասնակցինք, յայտարարած է Հօճա, այնքան ատեն որ Եւրոպայի ընկերվարական երկիրները մեր երկրին նկատմամբ իրենց թերացումները չեն սրբագրած»:

Կոմուլքայի համար, Թիրանայի հետ բանակցութիւններու վերսկսումը անիմաստ է, այնքան ատեն որ գաղափարական մերձեցման մը չառաջնորդեր: Ընդհակառակն, Հօճա Խորհ. Միութեան եւ իր դաշնակիցներուն հետ միայն տնտեսական կապեր կ'ուզէ պահել :

ՅՈՒՇԵՐ

«ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ»

(ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Շաւարշ Միսաքեան ծնած էր Սեբաստիոյ Զիմառայ գիւղը, 1884 Օգոստոսին: Կը պատկանէր Օշականի, Վարուժանի, Մեծարենցի, Գեղամ Բարսեղեանի եւ Տիգրան Չէօկիւրեանի սերունդին: 1890-ին, ինք դեռ հազիւ վեց տարեկան, ընտանեօք կը փոխադրուին Պոլիս: Նախակրթութիւնը կը ստանայ Գում Գափուի Մայր վարժարանին մէջ, որուն շրջանը աւարտելէ ետք, տարի մըն ալ կը յաճախէ Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանը:

1896ի դէպքերուն պատճառով՝ վարժարանը կը փակուի: Ծնողքը զինք կը ղրկեն Մարզուանի գոլէճը, ուր հազիւ քանի մը ամիս կը մնայ եւ կը փախչի, չհանդուրժելով հոն տիրող մթնոլորտին: «Այնտեղ կը չորցնեն մարդուն հոգին», կը գանգատի ծնողքին, արդարացնելու համար իր փախուստը:

Պոլիս վերադարձին՝ կը յաճախէ Կետիկ Փաշայի Կարկուրեան վարժարանը: 1900ին, տասնեւվեց տարեկան կար-չկար, կը մտնէ լրագրական ասպարէզ: Այդ թուականին կը սկսի իր առաջին փորձերը, իբրեւ օգնական խմբագիր Սուրհանդակի, որուն կը շարունակէ աշխատակցիլ տարիներով, մինչեւ արտօնատիրոջ՝ Տիգրան Ճիւելէկեանի մահը:

1908ին, Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, կը հրատարակէ «Ազդակ» գրական շաբաթաթերթը՝ Զապէլ Եսայեանի, Գեղամ Բարսեղեանի եւ Վահրամ Թաթուլի հետ: Միաժամանակ կ'աշխատակցի «Ազատամարտ»ի:

1911ին կը մեկնի Կարին, ուր կը մնայ մէկ տարի, վարելով «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, Եղիշէ Թոփճեանի սպանութենէն ետք: Այդ օրերուն կ'այցելէ Մուշ եւ Սասուն, երիտասարդ ընկերներու խումբի մը հետ, Ռոստոմի գլխաւորութեամբ: Պոլիս վերադարձին՝ կը մտնէ «Ազատամարտ»ի խմբագրութեան մէջ, իբրեւ քարտուղար, ատեն մը՝ նաեւ իբրեւ վարիչ շաբաթաթերթ յաւելուածին:

1915 Ապրիլ 24ին կը յաջողի խուսափիլ ձերբակալութենէ եւ շուրջ տարի մը կը պահուըտի Բերա, ընկերոջ մը տունը: Անգործ չի մնար այդ մութ ու մռայլ օրերուն, երբ Պոլսոյ Հայութիւնը վախիդողի մէջ էր, տարագրուելու կամ ջարդուելու ահաւոր վտանգին տակ: Կը հաւաքէ ու կը դասաւորէ կարեւոր վաւերաթուղթեր Մեծ Եղեռնի մասին եւ գաղտնի միջոցներով կը ղրկէ արտասահման:

Թուրք կառավարութիւնը, չկարենալով գտնել Շաւարշին հետքը, կը ձերբակալէ հայրը՝ Ալեքսան Միսաքեան եւ կ'աքսորէ Գոնիա: 1916ին, Շաւարշ կը փորձէ հեռանալ Պոլիսէն եւ անցնիլ Պուլկարիա: Վլատիմիր Տիմիթրիեւ, Պուլկար մը, որ յանձն առած էր փախցնել զինք, բայց որ պարզապէս թրքական լրտես մըն էր, կը մատնէ զինք շոգենաւ նստելու պահուն: Շաւարշ Միսաքեան կը ձերբակալուի 1916 Մարտ 26ին եւ կը տարուի Գըսմը Սիասիի բանտը: Գահիրէի մէջ ես տեսայ ձեռնակապերուն հետքը իր դաստակին վրայ եւ հարցուցի .— ի՞նչ է այս :— Թուրքերու յիշատակն է, ըսաւ եւ լռեց:

Բանտին մէջ, ամբողջ երեք ամիս, զանազան չարչարանքներու կ'ենթարկուի, բայց յամառօրէն կը մերժէ որեւէ գաղտնիք յայտնել, թէեւ իր վրայէն գտնուած էին կարեւոր վաւերաթուղթեր: Ի վերջոյ կը ղրկուի պատերազմական ատեանի բանտը, ուր կը շարունակէ բերանը կըզպած պահել, արհամարհելով ամէն խոշտանգում ու գանակոծում:

Օր մըն ալ, այլեւս անկարող՝ դիմանալու կրած չարչարանքներուն, ծեծին եւ զրկանքներու, կ'որոշէ աձնասպան ըլլալ՝ դատարանին երրորդ յարկի բազրիքներէն վար նետելով ինքզինք: Կը վիրաւորուին սրունքն ու դաստակը եւ գլուխը: Մահուան վճիռը կը վերածուի հինգ տարի բերդարգելութեան: 1917 Յունուար 9ին կը փոխադրուի Պոլսոյ Կեդրոնական բանտը, ուր կը մնայ մինչեւ զինադադար: Ազատ կ'արձակուի 1918 Նոյեմբեր 27ին:

Բանտէն կ'աշխատակցէր Պոլսահայ թերթերու, Շատերէն Մէկը ծածկանունով: Հոն, բանտին մէջ, փորձած է բանաստեղծութեան նոր սեռ մը, առանց չափի ու յանգի: Համիտեան վարչաձեւի շրջանին՝ գաղտնաբար աշխատակցած է Ռուբէն Զարդարեանի «Ռազմիկ»ին (Պուլկարիա) եւ Բագուի «Արեւ»ին: Պոլսոյ իր թաքստոցէն յօդուածներ կը հասցընէր նաեւ Սոֆիայի «Հայաստան» թերթին: Թարգմանած է Անաթոլ Ֆրանսի «Թայիս»ը, Փիէռ Միլի «Միւրինա»ն, «Մտերիմ զրոյցներ» Փղշտացի կեղծանունով:

1918ի Զիննադադարէն ետք, երբ «Ազատամարտ»ի տեղ սկսաւ հրատարակուիլ «Ճակատամարտ»ը, Շաւարշ Միսաքեան դարձաւ անոր գլխաւոր խմբագիրը՝ Յ. Ճ. Սիրունիի հետ, մինչեւ Պոլսոյ գրաւումը քեմալականներու կողմէ: Վարած է կուսակցական պատասխանատու պաշտօններ: 1919ին մասնակցեցաւ Դաշնակցութեան Թ. Ընդհ. Ժողովին, Երեւանի մէջ: 1922 Նոյեմբերին Պոլսէն անցաւ Սոֆիա, ուրկէ ամբողջ երկու տարի օրը օրին Պոլիս կը հասցնէր «Ճակատամարտ»ի (ետքէն՝ «Մարմարա») խմբագրականները: 1924ին Պուլկարիայէն մեկնեցաւ Փարիզ, ուր մասնակցեցաւ Ժ. Ընդհ. Ժողովին եւ ընտրուեցաւ Գերագոյն Մարմնի անդամ: Վերընտրուեցաւ 1929ին:

1925 Օգոստոսին, Փարիզի մէջ իբրեւ երկօրեայ սկսաւ հրատարակել Յառաջը, որ 1927 Յունուար մէկին դարձաւ օրաթերթ: Ֆրանսայի գրաւման շրջանին (1941 – 1945) զրկուած ըլլալով իր սիրած ասպարէզը շարունակելու հնարաւորութենէն, լոյս ընծայեց քանի մը գրական հաւաքածոներ՝ Հայկաշէն եւ Արածանի անունով: Յառաջ վերսկսաւ հրատարակուիլ Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք, 1945 Ապրիլ ութին:

×

Մահուընէն քանի մը շաբաթ առաջ, Շ. Միսաքեան կը գրէր այն ատեն Գահիրէ բնակող ընկերոջ մը.

«Զարաչար կը զղջամ, որ կենդանի ուժերս մաշեցան հեւ ի հեւ, օրը օրին, ամուլ տքնութեամբ: Այնքան ծրագիրներ, նիւթեր ունէի. հետք պիտի չմնայ, երբ առտու մը գրէք. «նա էլ գնաց»: Իմ վիճակս մի՛ հարցնէր. ամէն առտու ժամը 7ին կարթննամ «ազգը լուսաւորելու» համար: Այ մարդ, որո՞ւ համար կը գրես. յիսուն տարի երակներդ քամեցիր, ո՞ւր է արդիւնքը ...»:

Նոյն օրերուն, կարծես նախազգալով չարաղէտ վախճանը, կը գրէր ինծի ալ.

«Բեռնակիրի գործ է ըրածս, առտուան ժամը 7էն մինչեւ իրիկուան 7 հեւ ի հեւ աշխատանք,— խմբագրական, օրը օրին, լուրերու թարգմանութիւն, յօդուածներու եւ փորձերու սրբագրութիւն, հազիւ մէկ ժամ մրափ մը առնելով գրասեղանիս առջեւ, աթոռի մը մէջ ընկողմանած»:

Մնայուն գործ մը տուած չըլլալու ցաւը ունէր, լման յիսուն տարի իբրեւ «բեռնակիր» աշխատելէ ու տքնելէ ետք: Բայց ինչ որ չկրցաւ ընել ինք, ըրին իր հարազատները, յետմահու պատկառելի հատոր մը կազմելով իր խմբագրականներէն, տոմսերէն, հայ լեզուի ուղղագրական դասերէն, իր քրոնիկներէն եւ յուշերէն, իբրեւ Խաչբուռ իր յիշատակին: Յաւիտենական բեռնակիրէն յաւիտենական բեռ մը ունեցած եղանք այս ձեւով: «Օրեր ու ժամեր»ը, շուրջ 700 մեծադիր էջ, անթառամ պսակ մըն է, արժանի՝ անթառամ պսակաւորի իր անունին ու վաստակին: Այդ 700 էջերուն մէջ կ'ապրի:

Ա) Գրագէտը
Բ) Հրապարակագիրը
Գ) Քրոնիկագիրը
Դ) Ուսումնասիրողը
Ե) Ուղեգիրն ու յուշագիրը:

Այս բեռնաւոր «բեռնակիր»ն էր, որ կրցաւ հրապարակագրութիւնը գրականութեան բարձրացնել եւ լեզուի գիտութիւնը՝ արուեստի: Զգայնութեամբ արուեստագէտ ու գեղապաշտ, պահեց միշտ արուեստի գիծը մինչեւ իսկ այն ատեն, երբ հրապարակագրի «գիծ»ը,— բոլոր «գիծ»երուն մէջ ամէնէն խոտորնակն ու ամէնէն լպրծունը, — կրնար մոլորեցնել զինք աժան հռետորութեան բաւիղներուն մէջ:

Մեր հրապարակագիրներուն մէջ ամէնէն գրագէտն էր եւ մեր գրագէտներուն մէջ՝ ամէնէն հրապարակագիրը: Եթէ միայն գրականութիւն ընէր, գրագէտ մը աւելի պիտի ունենայինք, բայց հրապարակագիր մը՝ պակաս:

Պարկեշտ, կորովի, անկաշառ հրապարակագիր մը եղաւ: Իսկ իր լեզուն լաւագոյններէն է մեր հրապարակագրութեան մէջ:

Շաւարշ Միսաքեան դրոշմ ունեցող մարդ մըն էր: Հետը բերած էր զայն եւ հետն ալ առաւ տարաւ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԱԶԳԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ.— ԶԻՆ. ԱՏԵԱՆԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ ՀԱՅՈՑ ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱՏԱՐԱԾ ԶՈՀՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արեւմտեան Անատոլուի մաս կազմող Անգարայի նահանգը, ինչպէս նաեւ անոր հիւսիսը գտնուող Քասթեմունիի նահանգը, մեծ կարեւորութիւն ունին, թրքական ցեղասպանական արարքներուն առընչութեամբ:

Այս երկու նահանգներուն մէջ, Հայերու համեմատական թիւը պակաս էր, քան Արեւմտեան Հայաստանի նահանգներու հայ բնակչութիւնը:

Բայց եւ այնպէս, այդ նահանգներու թրքական քաղաքային եւ զինուորական իշխանութիւններն եւս մեծագոյն եղեռնը գործեցին, առանց խղճահարութեան, տեղացի թուրք ժողովուրդին օժանդակութեամբ, մասնաւորապէս թուրք գիւղացիութեան ահռելի վայրագութեամբ, ընդդէմ այն հայ մտաւորականներուն, որոնք տարագրուած էին այդ երկու նահանգներուն մէջ, Այաշ՝ Անգարայի նահանգին եւ Չանգըրը՝ Քասթեմունի նահանգին մէջ, եւ որոնց մանրամասնութիւնը պիտի տանք յաջորդաբար:

Անգարայի (Էնկիւրի) պատմական (Անքիրա) նահանգը 19'15ին ունէր 83·000 քառ. քլմ. (32·200 քառ. մղոն) տարածութիւն:

Վարչականօրէն՝ Անգարայի նահանգը (վիլայէթ) բաժնուած էր չորս սանճագներու (միւթէսարըֆլըք). — Անգարա, Գըր Շէհիր, Եոզկաթ եւ Կեսարիա:

Անգարայի սանճագին 11 գազաներէն մին էր Այաշը: Միւս գազաներն էին Չպուքապատ, Սթանոս, Եապանապատ, Պէյպազար, Նալլուխան, Մըխալլիճիք, Սիվրիհիսար, Հայմանա եւ Գասապա-Պալիա: Նոյն սանճագին մէջ, Անգարա քաղաքէն զատ, հոծ Հայութիւն մը կ'ապրէր Սիվրիհիսար գազային եւ Աթանոսի մէջ:

Եոզկաթ սանճագը ունէր հինգ գազաներ,— Եոզկաթ, Պողազլայան, Ագ-Տաղ, Մատէն, Սունկուրլու եւ Չորում:

Եոզկաթի եւ Պողազլայանի գազաներուն

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Խելքէ միտքէ վեր ուժ մը կայ, կ'ըսեմ, որ պատահարներուն կուտայ անըսպասելի, անհասկնալի դասաւորում մը եւ կը փրկուիմ ամէն անգամ: Աստուծոյ զօրութիւնն է, կ'ըսեմ դիտելով Եփրատի ալիքները:

Նայիս՝ Արաբ մը եկաւ նստաւ քովս:

— Բարեւ, Միսաք, ըսաւ ու ձեռքս թօթվեց:

Զարմացած՝ երեսը կը նայիմ: Ո՞վ է, ի՞նչպէս գիտէ անունս:

— Անունս Յակոբ է, ըսաւ: Այս գիւղին մէջ Արաբներուն քով կ'աշխատիմ: Իրիկունը երբ լսեցի թէ Հայ մը եւս եկեր է Շէյխին մօտ, ըսի՝ երթամ տեսնեմ: Ես Պրուսայի մօտիկ գիւղերէն եմ: Դուն շատ բախտաւոր ես, այդպիսի ազնուական Շէյխ մը ունիս քեզի ապաւէն: Մեծ ազդեցութիւն ունի, շատ զօրաւոր մարդ է, այլեւս վախնալու պատճառ մը չունիս ժանտարմաներէն: Տեղէդ չշարժիս:

Ու բարեկամ եղանք Յակոբին հետ: Յաճախ կուգար կը գտնէր զիս, կը նստէինք կը խօսէինք: Մօտերը ուրիշ երկու Հայեր ալ կային, անոնք եւս կուգային երբեմն:

Այլեւս նոր կեանք մը կ'ապրիմ, նոր միջավայր, ապահովութիւն, մաքրութիւն, առատ ուտելիք: Քանի մը օրէն բոլորովին վերագտայ ուժս, առողջութիւնս:

Օր մը, Շէյխը մէջտեղ հանեց երեք հրացաններ (մարթին) եւ մաքրելու ըսկըսաւ: Իր մօտ գացի օգնելու նպատակով: Բան մը չըսաւ: Բայց տեսայ որ աչքին ծայրով կը դիտէ զիս:

— Այս հրացանները գործածել գիտե՞ս, հարցուց:

— Այո, գիտեմ,

— Ո՞րը լաւ է:

Մէկը գերմանական նոր հրացան մըն էր:

— Ասոնց մէջ լաւագոյնը այս է, ըսի:

Միւսներէն մէկը Ֆրանսական էր, մէկն ալ թրքական:

— Ի՞նչպէս գիտես:

— Վրան գրուած է, կը կարդամ եւ կը հասկնամ թէ ո՛ւր շինուած է եւ ի՛նչ ապրանք է:

Եւ ցոյց տուի նշանները: Ինք որ գործածած էր հրացանները, ինք գիտէր անշուշտ թէ ո՛րն է լաւը եւ կը հաստատէր ըսածս:

Քանի մը օր ետքն էր, երբ տեսայ թէ երկու ձիաւոր ժանտարմաներ ուղղակի մեր վրանը կուգային:

Անմիջապէս տեղէս ելլելով՝ վրանէն միւս յարկաբաժինը գացի, պահուըտելու համար: Շէյխը հասկցաւ միտքս:

Ժանտարմաները հասան:

— Միսա՛ք, կանչեց Շէյխը:

Զայն չեմ հաներ, տեղէս չեմ շարժիր: Կրկին ու կրկին անունս տուաւ, կանչելով: Շէյխին կինը եկաւ:

— Միսա՛ք, չե՞ս լսէր, քեզի կը կանչէ, ինչո՞ւ չես երթար:

Կամաց մը ըսի թէ ժանտարմա եկած է, կը վախնամ:

— Կը վախնա՞ս, եւ սկսաւ քահ – քահ խնդալ:

Շէյխը կը շարունակէր կանչել: Վերջապէս վարանոտ քայլերով գացի մօտը:

— Ասոնցմէ՞ վախնալուդ համար պահուըտեցար, ըսաւ, թող իրե՛նք վախնան քեզմէ:

Ժանտարմաները հասկցան որ Հայ էի:

— Շատ ճիշդ է Շէյխին ըսածը, ըսին:

Մօտեցան ինծի եւ սկսանք թուրքերէն խօսիլ: Միւսները բնաւ թուրքերէն չէին գիտեր: Ժանտարմաները ըսին ինծի.

— Շատ բախտաւոր ես որ ասանկ մէկու մը հովանաւորութիւնը կը վայելես: Մենք թէեւ հրաման ունինք Հայերը հաւաքել ուր որ հանդիպինք, բայց ոչ այս մարդուն մօտէն: Այնպէս որ տեղէդ չշարժիս: Այստեղ եթէ մնաս, միշտ ապահովութեան մէջ կ'ըլլաս:

Բարեկամներ էինք այլեւս:

Նստան, կերան, խմեցին եւ մեկնեցան:

Այսպէս ամէն օր ժանտարմա կուգար: Բոլորին հետ ծանօթներ դարձանք, բոլորն ալ գիտէին Հայ ըլլալս, անունս:

Օր մըն ալ, նստած էի Եփրատ գետին եզերքը: Շէյխին տասը տարեկան տղան եկաւ եւ ըսաւ թէ հայրը կը կանչէ ինծի: Գացի, տեսայ որ Շէյխը ձեռքը հրացան մը բռնած՝ կը սպասէ:

— Միսա՛ք, այս հրացանը բերած են, ծախել կ'ուզեն: Վեց ոսկի կ'ուզէ տէրը, ոսկեդրամով: Ես չորս տուի, հինգի իջաւ: Տուած գինս ալ տալու պատրաստ կ'երեւի: Ի՞նչպէս է, կ'արժէ՞, առնեմ:

Քիչ թէ շատ գաղափար ունէի այս կարգի զէնքերու մասին: Երկար քննեցի:

— Լաւ չէ, մի՛ առներ, ըսի:

Շէյխը վերադարձուց հրացանը առարկելով թէ «վարպետը» չէ հաւնած:

Մարդը հրացանը կ'առնէ, կը մեկնի: Մօտիկ գիւղ մը կ'երթայ, եւ կ'առաջարկէ.

— Շէյխը չորս ոսկի տուաւ, չտուի:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(9 Շար.)

ՆՎԱՍՏՈՎ ՑՈՂՈՒ

— * —

Ես ալ ուրախ եմ, որ ձեզ հանդիպեցի, Ռոզա, ասաց Ռուբենը, ձեռքը երկարելով աղջկան։ Ես ալ ուրախ եմ, որ ձեզ հանդիպեցի, Ռուբեն, ասաց Ռոզան, ձեռքը Ռուբենի ձեռքին դնելով

Այրի Տիկին Լիւսի Տողրամաճեան, Պ. Վազգէն Տողրամաճեան եւ զաւակը Նատիա, Տէր եւ Տիկին Վէգի Տէր – Ներսէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ֆաքիրեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Վահէ Տողրամաճեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Ալիս Ճունկուրտայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Ղազարեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Հայկ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Տողրամաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վահան Տողրամաճեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Հայկուհի Մուշմուլեան (Ամերիկա), ինչպէս նաեւ Տէր – Ներսէսեան, Տողրամաճեան, Գրիգորեան, Գազըմեան, Ֆէրմանեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԻՍԱԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ
(Մեծ Նոր գիւղացի, 82 տարեկան)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանը՝ Սալպրի :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ, տեղւոյն Ֆրանսական եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սալպրիի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Վարժապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Վարժապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կապրիէլ Մէլէքեան, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին (Մարտ 20-ին) Մարսէյլ Սէն Ժէրոմի Հայոց եկեղեցին իրենց եղբօր՝ հօրեղբօր եւ տագրոջ՝

ԵՆՈՎՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Մերանկիւլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց քեռայրին, մօրաքրոջ տղուն՝

ԹՈՐԳՈՄ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(Տրապիզոնցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, դատաւորի Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ յաւարտ Ս. պատարագի տեղի ունենալիք Արեւագալի արարողութեան պիտի մասնակցին Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աշակերտուհիները, որոնք պիտի երգեն շարականներու խմբական մասերը: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի շրջանի արհեստագիտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սաները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին Քոնսերվաթուառ տ'Առ Տրամաթիք, Սալ Լուի Ժուվէի մէջ տեղի կ'ունենայ

Բանաստեղծական ցերեկոյթ մը

Ի պատիւ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

Էտիթ Մորա պիտի խօսի բանաստեղծին գործի մասին: Կը մասնակցին Միշէլ Պուքէ, Փիէր Լըքոնթ, Ժաքլին Մոռան, Անրի Ռոլլան, Կայէլ Ռոմանտ, Տընի Սավինիա :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Թատերասրահին մէջ

Կը ներկայացուին՝

«ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԸ »

Կատակերգութիւն 4 արար

եւ

La Fifille à son Papa

Զաւեշտ մէկ արար (Ֆրանսերէն)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, դասախօսութիւն Ազգ. Տան վարի սրահը, 32 Բիւ տը Թրէվիզ :

Դասախօսութեան նիւթ՝

Ֆրանսահայ գաղթը 1920էն մինչեւ մեր օրերը :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24-ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Արիս վարդապետ: Արեւագալի երգեցողութիւնները յաւարտ պատարագի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան մեծ պարահանդէսը Ապրիլ 3ին, Հօթէլ Մոտէրնի մէջ: Փլաս տը լա Բէփիւպլիք :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Իբրեւ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ - ԼՈՒՍՈՂՉԷՔ

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի շէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին Լիոնի Ազգ. սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ:

Կը դասախօսէ (Մարսէյլէն) Ալպէռ – Շառլը Խազինէնեան :

ՆԻԻԹ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին : Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Սէն – Շամոնի խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : Սալ տէ Ֆէթ :

Նուագախումբ ՌՈԺԷ ԼՈՒԻ

Պիւֆէ հանելի մթնոլորտ պառ

Շաբաթ Մարտ 19, ժամը 21ին

ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

(BAL DES CÈDRES)

Մարտ, 26, Շաբաթ ժամը 22էն առաւօտ

HOTEL CONTINENTAL
2, Rue Rouget de l'Isle

Արեւելեան եւ եւրոպական նուագախումբ, Թոմպոլա, Ֆոլքլորիք գեղարուեստական բաժին, լիբանանեան սքեչներ եւ երգեր, Ֆոթիյօն, ընտրութիւն «Օր. Մայրիի» (Միս Սէտր):

Մուտք 25 Ֆրանք, ուսանող՝ 12 Ֆր. :

Տոմսերու համար դիմել՝

TERRE ET LUMIERES D'ORIENT
46, Bd. St. Michel
DAN. 92-26
de 9 h. 30 à 12 h. 30 et de 14 h. à 19 h.

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Ազք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 26ին, կէս օրէ ետք ժամը 17·30ին, 32 Բիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր զրկելով իրենց քուէները :

Հ. Յ. Դ.

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30-ին, ընկեր Մարտիրոս Աւետիսեանի տունը, 195պիս, Ռիւ տիւ Մենիլ, Անիէռ :

Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 17ին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի եւ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (19 Մարտ) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Կապ. Խաչի դրասենեակին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ ուսանողներու տան

Նուագախումբ՝

DIXIE'S JAZZ BAND

BUFFET *ATTRACTION*

57, Bd. Joudain — Porte d'Orléans
Autobus : PC

GALERIE YVETTE MORIN
83, Rue du Bac (Métro Bac)

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մարտ 9էն 29

Բաց է ամէն օր ժամը 13·30էն
19, բացի Կիրակիէն

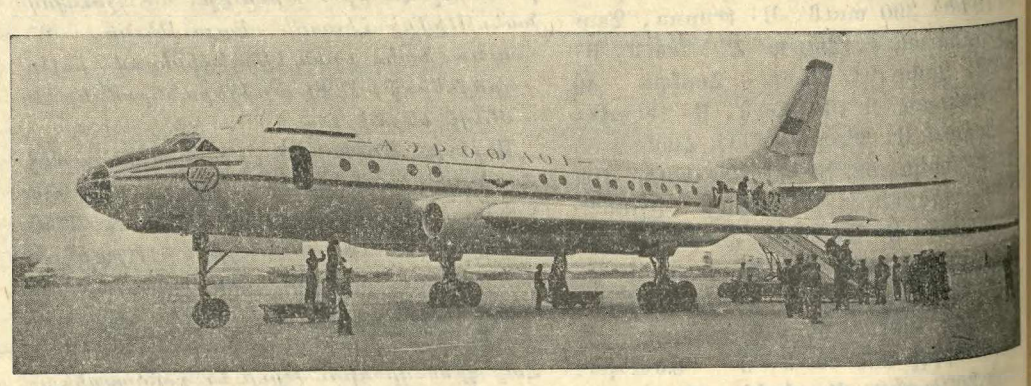

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հանելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 Ֆրք.: Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18, Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՄԱՐՏ

SAMEDI 19 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10564

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.564

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՅՊՈՒՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Շէյխ Սայիտի 1925ի ապստամբութիւնը, հապճեպով կազմակերպուած, շատ սուղ արժած էր Թուրքիոյ Քիւրտերուն :

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Թուրքերը շարժման մէջ դրեր էին 35·000 զինուոր եւ 12 օդանաւ, որոնք քարուքանդ ըրին 206 գիւղեր, այրեցին 8758 տուներ եւ սպաննեցին 15·200 Քիւրտեր, որոնց շարքին կիներ ու մանուկներ :

Հակառակ այս ձախող ձեռնարկի եղերական արդիւնքին, Թուրքիոյ Քիւրտերը 1930ին երկրորդ մեծ ապստամբութիւն մը կազմակերպեցին, այս անգամ Արարատի շրջանին մէջ, ղեկավարութեամբ Իհսան Նուրիի :

Հոյպունը քաջալերեց այս նոր շարժումը, Դաշնակցութեան նիւթական աջակցութեամբ :

Թուրք բանակը իրանեան հողէն անցաւ քիւրտ ապստամբներու թիկունքը եւ դարձեալ ճզմեց ազատագրական շարժումը, քանդելով 165 գիւղեր եւ 6816 տուներ :

Դաշնակցութիւնը ինչո՞ւ կ՝օգնէր Հոյպունին :

« Քիւրտիստան եւ Քիւրտերը » գրքին հեղինակը՝ քիւրտ համայնավար Ապտիւլ Բահման Ղասըմլու՝ այս հարցումին պատասխանը կուտայ, ըստ իր հայեցողութեան :

Գլխաւոր պատճառն այն էր որ, կ՝ըսէ Դաշնակցականները իրենք կարող չէին որեւէ զինեալ շարժում կազմակերպել Թրքական հողին վրայ : Հետեւաբար օգտագործեցին քիւրտ բնակչութեան ապըստամբութիւնը Թուրքիոյ դէմ, զոր Դաշնակցականները կը նկատեն իրենց երդուեալ թշնամին :

Այստեղ կը խոստովանի ուրեմն որ « Դաշնակցութեան ճիգերը գլխաւորապէս Խորհ. Միութեան դէմ» ուղղուած չէին : «Երդուեալ թշնամի»ն Թուրքիան էր : Ապըստամբական շարժումը ծագած էր ըստ Դաշնակցականներուն, կը գրէ, Թրքական « Հայաստանի» մէջ եւ նպատակն էր այդ հողամասը ազատագրել Թրքական տիրապետութենէն :

Յետոյ կը շեշտէ թէ՝ Դաշնակցութիւնը Թրքական Քիւրտիստանի հողերուն մեծագոյն բաժինը մեծ Հայաստանի մասը կը նկատէ : Յիշատակութեան արժանի կը նկատէ նաեւ այն ,որ 1919ին Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ հայ ազգայնականներու պատուիրակութիւնը Քիւրտերուն համար իբրեւ սահման գծեր է եղեր Տիարպէքիրէն հարաւ գտնուած հողամասերը եւ արեւելեան Թուրքիոյ մնացեալ նահանգները նկատեր է իբրեւ Հայաստան :

Շարունակութեան մէջ Ղասըմլու կը բացատրէ նաեւ թէ Դաշնակցականները կ՝աջակցէին քրտական ապստամբութեան, յուսալով որ ատիկա պիտի տկարացնէր Թուրքիան եւ յարմար պատեհութիւն մը պիտի ստեղծէր Հայերու ապագայ պայքարին համար : Եթէ քիւրտ անկախ պետութիւն մը ստեղծուէր, նոր հեռանը կարներ պիտի բացուէին Դաշնակցութեան յետագայ պայքարներուն համար Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան դէմ : Քիւրտ անկախ պետութիւնը խարիսխ մը պիտի ըլլար Դաշնակցականներուն համար՝ ըստեղծելու մեծ եւ անկախ Հայաստան մը :

Քիւրտ հեղինակը այս խորհրդածութիւններէն վերջ կը յանգի սխալ եզրակացութեան մը, անշուշտ արդարացնելու համար համայնավարի իր հանգամանքը : Մոռնալով քանի մը տող վերը իր գրածները, կ՝ըսէ թէ Դաշնակցութիւնը քիւրտ ժողովուրդի ազատագրական բաղձանքները օգտագործեց իր հակախորհրդային նպատակներուն համար (?) : Ու երբ իր այդ ջանքերը ձախողեցան, այլեւս դադրեցուց իր աջակցութիւնը քրտական ազգային ազատագրական շարժումին, ու նոյնիսկ աստիճան մը անոր դէմ ելաւ :

Որքան բառ, այնքան սուտ : Դաշնակցութիւնը իր աջակցութիւնը դադրեցուց այն օրը, երբ Քիւրտերը դադրեցան պայքարելէ Թուրքերուն դէմ եւ իրենց ազատագրական շարժման համար ճակատ բացին դրացի ուրիշ երկիրներու՝ Իրանի եւ Իրաքի մէջ : Շատ հասկնալի եւ յարգելի էին Դաշնակցութեան նոր քաղաքականութեան պատճառները :

Ղասըմլու շատ գոհ է, որ Քիւրտերը հանգիստ կեանք կը վայելեն ներկայիս Խ. Հայաստանի մէջ :

Պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ, կ՝ըսէ, Քիւրտերը տիրացած են իրենց ազգային իրաւունքներուն եւ սերտ բարեկամութեամբ կ՝ապրին հայ ժողովուրդին հետ :

Արդարեւ Հայաստանի քիւրտ փոքրամասնութիւնը ամէն ազատութիւն կը վայելէ մշակութային գետնի վրայ : Քիւրտերէն թերթեր ու գրքեր կը հրատարակուին Երեւանի մէջ : Երեւանի կայանէն քիւրտերէն կանոնաւոր ձայնասփռումներ տեղի կ՝ունենան : Հայեւքիւրտ բարեկամութիւնը մոռցնել տուած է անցեալի տըխուր յիշատակները :

Լաւ է ուշ, քան երբեք :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՁԱԽՈՂՈՒԹԵԱՆ» ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

« Ողջ առողջ են» :

Ամերիկայի հետ դիտական ողջ աշխարհն է որ շունչ կ՝առնէ ՆԱԶԱյի խօսնակին այս կարճ հաղորդագրութիւնով : Յաջողութի՞ւն : Այո՛· այս է որ կը հաստատեն ցարդ կատարուած բոլոր Երկիր վերադարձներուն մէջ Ամսթրոնկի եւ Սքոթի չնախատեսուած եւ փութացուած էջքին բացարձակ ճշգրտութիւնը : Դէպի տիեզերք դիտական այս խօլարձակ վազքին մէջ մարդկային կորուստ չարձանագրուեցաւ ցարդ , ինչ կը վերաբերի գոնէ Միացեալ Նահանգներուն : Այդ ողբերգութիւնը անկասկած օր մը պիտի պատահի, սակայն այսօր աշխարհը կրնայ շնորհաւորել միայն Ճեմինի 8ի «ձախողութեան» այս բացառիկ յաջողութիւնը եւ կրկնել խօսնակին պարզ բառերը · « Ողջ առողջ են» : Ասիկա դիպուածի մը չէ որ կը պարտինք, այլ մարդոց՝ որոնք իրենց գրասենեակներուն մէջ մինչ դիտական զգլխիչ յաջողութիւններու կը ձգտին, առաջին նպատակ ունին սակայն կեանքի ապահովութիւնը :

Ի՞նչ հոգ ծախսուած միլիոններուն համար· կեանքը գին չունի : Խոհեմութիւն համարուեցաւ զանոնք երկիր վերադարձընել , վերադարձան «ողջ առողջ» :

Ի՞նչ անցաւ դարձաւ վերը Ճեմինի 8ի եւ Աճենայի կցումէն երեք քառորդ ժամ ետք : Այս մասին տակաւին ոչ մէկ յայտարարութիւն : Անշուշտ որ զանազան հրթիռներու չնախատեսուած գործածութեամբ վառելանիւթը նուազած էր եւ խոհեմութիւն էր թռիչքը համառօտել : Բայց ինչո՞ւ վառելանիւթի չնախատեսուած այդ գործածութիւնը : Բուն դրժուարութիւնը կը մնայ տակաւին անծանօտ : «Հակակշռութեան շատ բարդ խընդիր մը : Ամբողջովին նոր երեւոյթ մը , զոր մեր փորձերուն ընթացքին չէինք նախատեսած», ահա ինչ որ կը յայտարարէր ՆԱԶԱյի ներկայացուցիչը , եզրակացնելով· «Շատ աւելին սորվեցանք մէկ ժամուան դժուարութենէն, քան ինչ որ պիտի սորվէինք երեք օրերու յաջողութենէն » :

Տարբեր չի կրնար ըլլալ նաեւ դիտական աշխարհի եզրակացութիւնը :

×

ՏԻԵԶԵՐՔԻ ՄԵԾ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու արձակած բընակուած 12 արբանեակներէն ութը որոշ բարդութիւններ արձանագրեցին, սակայն տիեզերագնացներու քաջութիւնը ու հնարագիտութիւնը յաղթահարեցին բոլոր դժուարութիւնները :

— 1961ին, Վիրճիլ Քրիսոմ ստիպուեցաւ ջուրը նետուիլ եւ լողալ, էջքէն ետք :

— 1962ին Սքոթ Քարփանթըր ստիպուեցաւ անձամբ վարել այերանաւին ուղղութիւնը՝ հիմնուած հորիզոնի շրջագիծին վրայ :

— 1965ի Օգոստոսին Քուփըր եւ Քոնրատ կրցան «Ճէմինի 5»ին մէջ 120 անգամ Երկրին շուրջը դառնալ, մինչ բարդի մը խանգարումը կը սպառնար ընդհատել թռիչքը երբ երկրին 6րդ շրջանը կը կատարէին :

— 1965 Հոկտեմբեր 24ին ձախողութիւն «Աթլաս – Աճէնա» հրթիռին, որ բընակուած չէր :

ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ

ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀԱՃՈՅ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ստորեւ ամբողջական թարգմանութիւնը կուտանք իտալական կարեւորագոյն օրաթերթերէն՝ Քոռիէռէ Տէլլա Սեշայի յօդուածին , որու ակնարկած էինք Մարտ 15ի մեր թիւին մէջ :

×

Արմատական մաքրագործում Երեւանի կուսակցութեան եւ կառավարութեան մէջ, հակաթուրք ցոյց մը պատրուակ բռնուած նախազգուշութիւններ առնելու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱ, (11 Մարտ) .— Ազգայնական խմորումներ եւ տնտեսական ծրագիրներու սնանկութիւնները պատճառ բռնուեցան արմատական մաքրագործում կատարելու Հայաստանի կառավարութեան եւ կուսակցական շարքերուն մէջ : Փետրուարին արդէն լուրը տրուած էր, բայց այսօր միայն «Փրաւտա» եւ տեղական մամուլը յայտնեցին պատճառները :

Կուսակցութեան առաջին քարտուղար Յ. Զարոբեանի տեղն անցաւ Անտոն Քոչինեան, տարիներէ ի վեր Հայկական Հանրապետութեան նախարարապետը : Հայաստան այն 15 հանրապետութիւններէն մին է որ կը կազմեն Խորհ. Միութիւնը : Ըստ ընկալեալ սովորութեան պաշտօնազուրկ քարտուղարին յանձնուած է ելեկտրական ճարտարարուեստի փոխնախարարութեան չնչին պաշտօնը :

Անցեալ շաբաթ դումարուած հայկական կուսակցութեան համաժողովին առթիւ, Քոչինեան բուռն յարձակումներ գործեց իր նախորդին վրայ, զայն ամբաստանելով — ծանր սխալմունքներ եւ անկարողութիւն —, որոնք ժխտական արդիւնք տուին կուսակցական անդամներու կրթութեան եւ հանրապետութեան գործերուն մէջ : Մասնաւորապէս Զարոբեան հաշուի չէ առած ամբոխին զգացումները և չէ զսպած թագուն ազգայնականութիւնը : Նոր քարտուղարն հրաւիրած է ժողովը նոր պայքար սկսիլ այդ վնասակար զգացումներուն դէմ :

Քոչինեան ակնարկեց նաեւ քանի մը «անբաղձալի դէպքերու» որոնք տեղի ունեցան անցեալ տարի Ապրիլին Երեւանի մէջ, Հայաստանի մայրաքաղաքը : Երիտասարդներու բազմութիւն մը յիսնամեակը կատարեց Թուրքերու կատարած ջարդերուն, փողոցներու մէջ բուռն ցոյցեր ընելով :

Հայաստան անցեալին Օսմանեան կայսրութեան պատկանած է եւ թատերավայր եղած է արիւնահեղ ընդհարումներու Թուրքերու եւ Պարսիկներու մէջ : Թուրքիան ջանաց նախորդ պատերազմին վերադրաւել Հայաստանը ,բայց վերջնականապէս արտաքսուեցաւ Կարմիր Բանակին կողմէն 1920ին : Կը համարուի թէ քսան տարուան մը ընթացքին Թուրքերը մէկ միլիոն Հայ ջարդած ըլլան (թզթակիցը շատ ծոմ է հայկական հարցերուն)· սակայն Մոսկուայի կեդրոնական կառավարութիւնը Թուրքիոյ հետ բարեկամութիւն հաստատած է եւ չի փափաքիր որ հին հաշիւներ հրապարակ ելլեն :

Տնտեսական մարզին մէջն ալ ազգայնականութիւն մէջ տեղ ելած է : Օրինակի համար, փոխանակ պղնձի հանքերը շահագործելու, որ երկրին գլխաւոր արտադրութիւնն է, նախկին հայ վարիչները, ջանացեր են բլաստիկ ճարտարապետութեան ուժ տալ, կեդրոնական (Մոսկուայի) վարչութեան բարկութիւնը գրգռելով : Կան նաեւ շատ մը գործատուներ որոնք չեն կատարած իրենց յանձնուած տարեկան աշխատանքը :

Միայն Հայաստանը չէ որ ամբաստանութեան տակն է ազգային զգացումներու համար : Այդ ամբաստանութիւնը ըստէպ լսուած է զանազան հանրապետութիւններու տեղական ժողովներուն մէջ , որոնք այս օրերս կատարուեցան ի պատրաստութիւն համամիութենական ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ ամսուս վերջերը : Շատ բնական են սահմանամերձ հանրապետութիւններուն խռովալիր վիճակները, երբ դեռ վերջերս Խորհրդային կառավարութիւնը իր մէջ լուծեց պալթեան պետութիւնները :

ՓԻԷԹՐՕ ՍՈՐՄԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, շարունակելով կառավարութեան դէմ իրենց ցոյցերը, ուսանողները գրաւած եւ թալանած են Կրթական , Աշխատանքի եւ դրամատան նախարարութիւնները : Տակաւին չհաստատուած լուրի մը համաձայն զինուորական նոր իշխանութիւնները ձերբակալած են Սուպանտրիոն, ինչպէս նաեւ նախարարներ Աշամատին ու Աշատին :

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Ամերիկացիները գտան Փալսմարէսի ջուրերուն մէջ ինկած ջրածին վերջին ռումբն ալ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ պաշտօնապէս ճանչցաւ Ղանայի նոր վարչակարգը : Անդին, Ղանայի մէջ, Ազատագրութեան ազգ. Խորհուրդը յայտարարութիւն մը հրատարակեց , ուր կը հաղորդէ թէ «քսան Ռուս եւ չորս Չինացի դիւանագէտներ անբաղձալի նկատուած ու արտաքսուած էին Ղանայէն» : Նշենք նաեւ թէ 483 Խորհրդ. քաղաքացիներ — դեսպանատան պաշտօնեայ, մասնագէտ, եւայլն — առջի առաւօտ Աքրայէն վերադարձան Մոսկուա :

ՊԵԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը հազիւ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին կազմուի, յայտարարած է Վանտէն Պօյնանց, աւելցնելով թէ իր առաքելութեան ամէնէն դժուար շրջանը հիմա կը սկսի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԻԴ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Բ.

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՊ

Ա. Քոչինեանի զեկուցումին շարունակութիւնը .—

Հաշուետու ժամանակաշրջանին որոշ յաջողութիւններ արձանագրեց Անդրկովկասեան երկաթուղիի Երեւանի բաժանմունքը: Մեծ չափով շատցած է բեռնաշրջանառութիւնը եւ ուղեւորներու փոխադրութիւնը: Ելեկտրականացած երկաթուղագիծերու երկարութիւնը հասաւ 252 քիլոմեթրի: Դրական երեւոյթներու կարգին կան նաեւ հիմնական թերութիւններ: Մասնաւորաբար պարապ շոգեկառքերու շրջագայութիւնը մեծ համեմատութիւններու հասած է :

Ընդարձակուած է բեռնատար կառքերու փոխադրական ցանցը, թէեւ սպասարկութիւնը անգոհացուցիչ է: Անկազմակերպութեան պատճառով երկու բեռնատար կառքերէն մէկը առանց բեռի կը շրջագայի : « Նախարարութեան ղեկավարութիւնը պէտք է առանձնապէս վրճռական պայքար մղէ չարաշահումների եւ յափշտակումների դէմ»:

Օգանաւերով ճամբորդած են 335·000 հոգի :

Քաղաքի հեռախօսացանցին արձանագրուածներու թիւը 67·500 է: Այսուհանդերձ գոհացուցիչ չէ հեռախօսային սպասարկութիւնը :

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր առմամբ որոշ յաջողութիւններ ձեռք ձգուած են գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ : Բերքը աւելցած է, ինչպէս նաեւ ոռոգելի հողերու տարածութիւնը, որ ներկայիս կը հասնի 254 հազար հեկտարի: Քաղաքներուն մօտերը հաստատուած են «բանջարանոցային գօտիներ», որպէսզի քաղաքացիները կարելիութիւն ունենան թարմ բանջարեղէն ստանալու :

Անժխտելի յաջողութիւններու կարգին կան նաեւ թերութիւններ: Նախ հողի օգտագործումը հարկ եղած չափով չէ կատարուած. սակաւահող երկրի մը համար ցաւալի երեւոյթ մըն է այս: Ա. Քոչինեանի զեկուցումին համաձայն, 22·700 հեկտար վարելահող անօգտագործելի մընացած է: 1966ի սկիզբը խաղողի այգիներուն ընդհանուր տարածութիւնը եղած է 35·700, իսկ պտղատու այգիներունը՝ 35·800 հեկտար :

Անասնապահութեան մարզին մէջ արձանագրուած են միսի, կաթի արտադրութեան նոր չափանիշեր : Այսուհանդերձ անասուններու գլխաքանակը մեծ յաւելում չէ կրած, ընդհակառակն, ստերջութեան պատճառաւ հարիւր մայր անասունին բաժին ինկող հորթերուն գլխաքանակը վերջին տարիներուն 90 – 95ի փոխարէն եղած է մօտաւորապէս 80: Կեր ապահովելու աշխատանքն ալ թերի մընացած է : Բուսաբուծութեան եւ անասնաբուծութեան աշխատանքները մեքենայացնելու ծրագիրները եւս կը գտնուին « ցած մակարդակի վրայ » :

Ջրատնտեսական այն աշխատանքները, որ կատարուեցան անցնող տարիներուն, մեծ դեր խաղացին գիւղատնտեսութեան զարգացման բնագաւառին մէջ: Սակայն ջուրի օգտագործման ասպարէզին մէջ տեղի ունեցող թերացումները բացասաբար կ'անդրադառնան գիւղատնտեսութեան վրայ. արդարեւ ոռոգման ջուրին կորուստը կը հասնի մինչեւ 40 տոկոսի:

Հայաստանի սովխողներուն մեծամասնութիւնը (68 առ հարիւր) վնասով կ'աշխատի :

Գիները բարձրացած են :

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հաշուետու ժամանակաշրջանին շահագործման յանձնուեցան 68 արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն եւ 1496 հազար քառ. մեթր ընդհ. բնակելի տարածութիւն: Կառուցուեցան բազմաթիւ դպրոցներ, հիւանդանոցներ, մանկապարտէզներ եւայլն: Սակայն շինարարութիւնը դեռ կը մնայ ետ մնացած ճիւղ մը :

1965ին չկատարուեցան դպրոցներու, հիւանդանոցներու եւ գիտական կեդրոններու շէնքերու կառուցման ծրագիրները: Գոհացուցիչ չեն Արփա – Սեւան կառոյցին կարեւոր հատուածներուն մէջ կատարուող շինարարական աշխատանքները :

Շատ գէշ վիճակի մէջ կը գտնուին երկրին խճուղիները :

ԱՌԵՒՏՈՒՐ ԵՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարի ժողովուրդին վաճառուած է աւելի շատ միս, ձուկ, կաթ, սառնարան, հիւսուածեղէն եւն.: Կը նշանակէ, թէ ժողովուրդին գնումի կարողութիւնը բարձրացած է: Առեւտուրի մէջ յաճախակի են չարաշահումն ու պետական գոյքի, ապրանքի յափշտակումը կամ իւրացումը : Բազմաթիւ քաղաքներու մէջ քիչ են սնունդի ձեռնարկութիւնները եւ պահեստները: Ձմրան եւ գարնան անբաւարար է բանջարեղէնին եւ պտուղին վաճառքը :

Վերջին երկու տարիներուն հիւանդանոցներու մահճակալներուն թիւը աւելցած է 1310ով: Այժմ հիւանդանոցներուն մէջ կան 17·765 մահճակալ: Բժիշկներու ընդհանուր թիւն է 5900, իսկ հիւանդապահներունը՝ 14·500:

Մինչ Երեւանի մէջ բժիշկներու թիւը մեծ է, հեռաւոր շրջաններու մէջ՝ Ղափան, Սիսիան, Ամասիա եւայլն մասնագէտներու սուր կարիք կայ :

Լուրջ թերութիւններ կան առողջապահութեան սպասարկութեան գործին մէջ:

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Ամենուրեք մտցուած է ընդհանուր, պարտադիր ութամեայ ուսուցման դրութիւնը, ընդլայնուած է դպրոցներու ցանցը, նկատելի կերպով շատցած է ուսանողներուն թիւը :

Այժմ բոլոր ձեւի դպրոցներու քանակը կը հասնի 1·574ի, ուր կը դաստիարակուին մօտ 530·000 աշակերտներ : Որոշ չափով բարձրացած է ուսման որակը :

1964 – 65ի ուսումնական տարեշրջանին իրենց դասարանները կրկնած են 24·000 ուսանողներ :

Դպրոցներէն դուրս մնացած են 5957 երախայ :

Վերջին տարիներուն համար բնորոշ է բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան աճումը : Վերջին երկու տարիներուն ուսանողներու թիւը աւելցած է տասը հազարով եւ հասած է 39·000ի: Այժմ Հայաստանի 45 մասնագիտական ուսումնարաններու մէջ կ'ուսանին աւելի քան 31·000 անձեր: 1963ին անոնց թիւը 23 հազար էր :

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. Քոչինեան բաւական մանրամասն գիծերով կը ներկայացնէ Հայաստանի գիտական կեանքը՝ սկսելով Բիւրականի աշխատանքներէն մինչեւ երկրաբանութեան, կենսաբանութեան եւ ընկերային գիտութիւններու մարզերուն մէջ կատարուող աշխատանքներն ու ձեռք ձգուած յաջողութիւնները :

Խօսելով պատմագիտութեան եւ տնտեսագիտութեան ասպարէզներու մէջ կատարուող աշխատանքներու մասին, զեկուցաբերը դիտել կուտայ, թէ «Կան դէպքեր, երբ պատմութեանը, գրականութեանը, արուեստաբանութեանը նուիրուած գիտական աշխատութիւններում պատմական հոլովոյթների եւ երեւոյթների վերլուծութեան եւ գնահատութեան կուսակցական – դասակարգային սկզբունքը փոխարինւում է նիւթի առարկայական շարադրանքով »: Ուստի, «Հասարակական գիտութիւնների աշխատողները պէտք է միշտ յիշեն, որ իրենք գլտնըւում են գաղափարական պայքարի առաջաւոր բնագծում : Նրանք պէտք է ստեղծեն այնպիսի աշխատութիւններ, որոնք խոր եւ գիտականօրէն լուսաբանեն մեր երկրում համայնավարական շինարարութեան եղանակները, բացայայտեն մարքսլենինեան գաղափարների ամենայաղթ ուժը »:

(2 Շար.)

ՀԱՐԱՒԻ ԱՐԵՒՈՒՆ ՏԱԿ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հարկ եղաւ երկրին մէջ տեղաւորել հարիւր հազար ներգաղթողներ. այս թիւը, համեմատաբար, Ֆրանսայի համար կը ներկայացնէ երեք միլիոն հոգի: Պետութիւնը ծրագրած էր զիրենք տեղաւորել շրջաններ՝ ուր բնակութիւնը դժուարութիւն չէր յարուցանէր: Պատահեցաւ սակայն որ ամէնքն ալ ուզեցին ապրիլ Երեւան :

Ծանր էր նաեւ երիտասարդներուն պարագան, որոնք Ֆրանսայի մէջ կազմուած ըլլալով մինչեւ պատանութիւն, շատ դժուար կրցան յարմարիլ տեղական պայմաններուն: Ասիկա հասկնալի երեւոյթ նողքներս Հայաստան եկան, հետեւեցայ ները առանց կիրքի, այսինքն եթէ մտածենք թէ հակառակ երեւոյթն ալ գոյութիւն ունի. այսինքն Ֆրանսա վերադարձող նախկին ներգաղթողներու պարագան, որոնց զաւակները սակայն ապրած էին Հայաստանի մէջ: Ասոնք են որ, իրենց կարգին, Երեւանը կը փնտռեն :

Ընտանեկան պառակտում. ընտանիքներ՝ որոնք եկած են 1948ին երկրորդ կարաւանին հետ եւ որոնց զաւակները, զինուորական ծառայութեան համար Ֆրանսա մնալով, ամուսնացած են Ֆրանսայի մէջ եւ հոն մնացած: Ամուսնալուծուած ծնողքներ՝ որոնց զաւակները ստիպուած են ընտրութիւն մը կատարել Հայաստան մնացողին կամ Ֆրանսա վերադարձողին միջեւ :

Այս մտածումները ունեցայ Երեւանի մէջ, բազմաթիւ մտերիմ խօսակցութիւններու ընթացքին :

Լիոն ծնած այս ուսուցիչը, Փարիզէն եկած Երաժշտանոցի այն փրոֆէսէօրը, Մարսէյլի այս տղան՝ ջութակահար դարձած, լաւ են այս երկրին մէջ: Խնդիր չկայ ...

Բայց միշտ ալ այսքան լաւատես չեն .. Իրիկուն մը, մինչ մինակ կը պտըտէի, մարդ մը կեցուց զիս, երկչոտութեամբ :

— Իրապէս որ լաւ կը խօսիք մեր լեզուն, ըսի իրեն, հո՞ս սորվեցաք :

— Մինչեւ 17 տարեկանս ապրած եմ Ֆրանսա, պատասխանեց ինծի: Երբ ծնողքս Հայաստան եկան, հետեւեցայ իրենց, բայց չկրցայ վարժուիլ այս երկրին, կը սպասեմ վայրկեանին երբ պիտի կարենամ այս երկրէն դուրս գալ ...

— Ի՞նչ կ'ընէք այստեղ :

— Հաստատութեան մը մէջ կը զբաղիմ փնտռտուքներով :

— Մեր երկրին մէջ ուսանո՞ղ էիք :

— Ոչ: Միջնակարգ վարժարանը նոր աւարտած էի եւ կը պատրաստուէի ...

— Փնտռտուքո՞վ զբաղելու :

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Հիմա պզտիկութիւն պիտի ըլայ՝ եթէ վերադառնամ, չորս ոսկի ուզեմ: Ինոր տուած գինով կը ծախեմ, դո՛ւն առ :

Մարդը խորհելով որ եթէ Շէյխը չորս ոսկի տուեր է, ուրեմն լաւ հրացան է, կը վճարէ եւ հրացանը կ'առնէ՝ 50 փամփուշտ ալ միասին: Բայց երբ փորձ մը կը կատարէ յաջորդ օրը, կը հաստատէ թէ անպէտ հրացան մըն է: Կուգայ Շէյխին մօտ, հարցնելու թէ իրա՞ւ է որ չորս ոսկի առաջարկած է իր գնած հրացանին համար :

— Այո՛, կ'ըսէ Շէյխը, բայց միտքս ինկաւ որ մեր Միսաքը լաւ կը ճանչնայ հրացանները, ցոյց տուի Միսաքին որ չյանձնարարեց, ուստի չառի :

— Ինծի ատանկ չըսաւ, ես ալ անունէդ խաբուեցայ եւ գնեցի, մե՛ղք, անպէտ հրացան մըն է:

— Օ՛, մեր Միսաքը իրաւ վարպետ է :

Այնուհետեւ մասնագէտի անուն հանեցի ոչ միայն Շէյխին մօտ, այլ շրջակայ բոլոր Արաբներուն մօտ :

Քանի մը շաբաթ ետք, վերջապէս, ըսկըսայ աշխատանքի : Հովիւ նշանակուեցայ Շէյխին քսան էշերուն, որոնք կ'օգտագործուէին փոխադրութեանց համար: Յետոյ կովերուն, ժամանակ մը գառներուն եւ ոչխարներուն: Հովիւ էի, ի՛նչ կենդանի որ տային՝ կը տանէի արածելու :

Երեկոյ մը նստած էինք վրանին առջեւ:

— Միսաք, ջուր մը բեր խմեմ, ըսաւ Շէյխը :

Գացի միւս յարկաբաժինը եւ ըսի կնոջը թէ Շէյխը ջուր կ'ուզէ խմելու, ի՞նչ ամանով տանիմ: Ցոյց տուաւ յախճապակեայ թաս մը :

— Լեցուր, տար, ըսաւ :

Տեսայ թէ աղտոտ ամանն մըն էր:

— Ասով ջուր կը տարուի՞, ըսի :

— Լեցուր, տար, հրամայեց :

— Ո՛չ, ըսի ասանկ աղտոտ ամանով ջուր չի տարուիր, եւ մաքրեցի, հողով շփեցի, լուացի եւ ջուր լեցնելով տարի Շէյխին : Ջուրին ամանը առնելով երկար սպասեց, բաւական մտածեց, յետոյ խըմեց :

Այնուհետեւ Շէյխը կ'ուզէր իմ ձեռքէս միայն ջուր խմել, եւ երբ յարգի հիւր մը ունենար, կ'ուզէր որ ես միայն սպասարկէի: Նման հիւրընկալութեան մը ընթացքին, Շէյխը կանչեց զիս, (այդ օրերուն էշերուն հովուութիւն կ'ընէի), եւ կատակով ըսաւ հիւրերուն առջեւ .

— Միսաք, քեզ պիտի ամուսնացնենք արաբ աղջկան մը հետ: Ի՞նչ պիտի տաս աղջկան :

Այս Արաբներուն սովորութիւնն էր, երբ աղջիկ մը ամուսնութեան ուզեն, ոչխար մը տալ աղջկան: Է՛հ, ոչխար չունէի, էշ կ'արածէի :

— Ես ալ էշ մը կուտամ, ըսի: Երբ շատ գեղեցիկ ըլլայ աղջիկը, երկու էշ կուտամ, նոյնիսկ երեք էշ, մինչեւ հինգ էշ: Բայց աղջիկները ոչխար միայն կ'ուզեն, էշ չեն ուզեր: Այն ատեն էշերէս հինգը կը ծախեմ, ոչխար մը կը գնեմ եւ ոչխար մը կուտամ :

Չէ՞ որ էշ կ'արածէի :

Հիւրերը կը խնդային, Շէյխը կը զըւարճանար, ուրախութիւնը այնքան էր որ գիւղէն բոլոր աղջիկները կը տրամադրէր ինծի ու կը հարցնէր .

— Այսինչ աղջկան քանի՞ էշ կուտաս :

Ես կը ճանչնայի աղջիկները եւ աղջական գեղեցկութեան համաձայն դին կ'որոշէի, միշտ էշով :

— Ծօ՛, Միսաք, էշերը քո՞ւկդ են որ կը ծախես, հարցուց ներկաներէն մին :

— Հարկաւ, պատասխանեցի, Սապղայի քիւթիւկին մէջ գրուած է քիւլլի ճիհաշ մալ Միսաք :

Այս կատակախօսութիւնը տարածուեցաւ գիւղին մէջ, բերնէ բերան: Եւ աղջիկները, ուր որ հանդիպէին ինծի, ինծի կը հարցնէին իրենց գինը :

Մայիս ամսուն մէջ էինք: Եփրատ յորդած, յետոյ ջուրը քաշուած էր: Այդ հողին վրայ բանջարեղէն ցանեցինք եւ Շէյխը զիս նշանակեց ցանքին պահապան: Ցանքին մէջ ինծի փոքրիկ հիւղակ մըն ալ շինեցինք, որպէսզի շուքը նստիմ եւ հսկեմ :

Օր մը չորս աղջիկներ երգելով եկան: Իրենց երգին մէջ կը լսէի իմ անունս: Երգ յօրինած էին վրաս : Ի վերջոյ մօտեցան, «մերհապա» ըսին ու մօտս նըստան: Աղջիկներէն մին յանկարծ հարցուց .

— Միսա՛ք, զիս կ'առնե՞ս:

— Այո՛, կ'առնեմ, ըսի :

— Հապա զի՞ս, հարցուց միւսը :

— Քեզ ալ կ'առնեմ :

Երրորդը .

— Զիս չմոռնա՛ս:

— Քեզ ալ կ'առնեմ :

Ամէնէն գեղեցիկը, ձեռքը սրտին վրայ դրած, հարցական .

— Քեզ անպայման :

Առաջին երեքը ըսին թէ իրենք էշ չեն ուզեր :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(10 Շար.)

— Աշխատելու իբրեւ աշկերտ :

Խօսակցութիւնը այսպէս կը շարունակուի, խօսակիցս չի ծածկեր նիւթական դեռնի վրայ իրագործուած յառաջդիմութիւնն ու քաղաքական կեանքին մէջ պատահած փոփոխութիւնները. մէջը ըլլալով նաեւ այն — տակաւին տասնեւհինգ տարի առաջ աներեւակայելի — որ ինքն ու ես կրնանք ազատօրէն խօսակցիլ : Նոյնիսկ տեսակ մը հպարտութիւն կը զգացուի «իր» քաղաքին մասին խօսելու իր եղանակին մէջ: «Այս ամէնը պիտի շարունակէ զարգանալ լաւ ճամբով, կ'աւելցնէ ան, շարժումը ետ դարձ չի ճանչնար, բայց ժամանակի կը կարօտի, իսկ ես, կը հասկնաք, կ'աճապարեմ »:

Այս է, կարծեմ, պատմութեան ամբողջ փիլիսոփայութիւնը :

Ուրիշ փիլիսոփայութիւն մը, 12 տարեկանին Հայաստան եկած այս երիտասարդինը. հայերէն չէր գիտէր եւ բնիկները, յետ պատերազմեան նեղութեան մէջ, «միշտ ալ սիրալիր չէին առանձնաշնորհեալներուն հանդէպ : Բայց կը հաւաքուէինք Ֆրանսայէն եկած երիտասարդ ներգաղթողներով : Յարմարեցայ: Հիմա անոնց պէս եմ»: Եւ Օտար Լեզուներու Վարժարանին այս ուսուցիչը, որ այս խիստ խօսքերը կ'արտասանէ. «Զհանդուրժողները շատ յաճախ ծոյլ մարդիկ են, որոնց հոս չեն կրնար յաջողիլ իրենց ճարպիկութեամբը »: Եւ այս մէկը , աւելի մեղմ. «պիտի ուզէի կրկին տեսնել Փարիզ, Պուլոյնեը, Սէնի քարափը , որոշ ժամանակի մը համար սակայն, եւ ապա վերադառնալ : Մեզի համար հարկ է նոր բառ մը ստեղծել. երկհայրենի »:

Իսկապէս դիւղազնական են հայկական դիւցազներգութեան անձնաւորութիւնները : Խիստ՝ ինչպէս իրենց լեռներուն սարսափելի ձմեռը, մոլեգին՝ ինչպէս իրենց դաշտերուն վրայ տարածուած անողոք ամառը, անզուսպ՝ ինչպէս . իրենց գարունները կուգան , յանկարծ, եւ շուտով կը վերածուին ամրան՝ Արմենակի զաւակները տէր են նաեւ երեք յատկութիւններու. հանճարեղութիւնը, մշակոյթի հանդէպ սէրը եւ մտքի այս ազատութիւնը՝ որ իրենց մէջ տիրող կը հանդիսանայ :

Ասիկա կարելի է նկատել Երեւանի ոճին մէջ իսկ: Անցեալի պզտիկ «պազարը» , հին այն շուկան՝ ուր ծեր Քիւրտեր կը բերէին իրենց մածունը, ուր մսավաճառը լաւաշի թերթերուն քով կրակարանը կը վառէր: Տեղական գոյնը ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել : Ներկայ է ան ընդարձակ հրապարակներուն, լայն պողոտաներուն , Հայաստանի հրաբխային քարով, տուֆով կառուցուած շէնքերու ժպտուն վարդագոյն ճակատներուն մէջ: Ներկայ է ան Թումանեան փողոցի ջրվէժներուն եւ ծաղկեթուփերու ջրվիժակներուն մէջ՝ որոնք պատշգամներէն վար կը թափին , իբրեւ թէ յորդէին , դուրս գային տուներէն՝ որոնք նեղ կուգան իրենց համար: Ներկայ է ան քաղաքաշինութեան մէջ, աւելի հարաւային քան արեւելեան, որ , շատ ճաշակաւոր ,կրցած է հաշտեցնել նորութիւն եւ աւանդութիւն : Ներկայ է հին կաւագործութեան նմանութեամբ անօթներուն մէջ՝ որոնք բացօդեայ սրճարանները կը զարդարեն, արձաններուն մէջ՝ միաժամանակ զուսպ եւ եղական , մեծ շէնքերու գեղագիտական բաժանումներուն մէջ, լոյսերու շռայլութեան մէջ, դիշերը, երբ անուղղակի լուսաւորումի շառայլներ կ'ողողեն — կենդանի խորհրդանշան — թուփ մը կամ կանաչութեան կտոր մը պարզօրէն :

ՔԱՂԱՔԻՆ ԼՈՅՍԵՐԸ

Հայուն հանճարեղութեան մէկ փաստն է անշուշտ նիւթական սլացքի այս արագութիւնը, որ անշուշտ առ հասարակ Խորհրդ. Միութեան իւրայատուկ է , բայց որքան աւելի յատկանշական քարերու եւ արեւու այս կէս անապատին վրայ :

Հայ նախարար մը, Քանաքերի բարձունքին, պատասխանելով պատուիրակութեան մը այն հարցումին՝ թէ ուր կը սկսի թրքական սահմանագլուխը, ըսած է. « Հոն՝ ուր կանգ կ'առնէ լոյսը » : պարզ «բառ» մը չէ ասիկա, այլ խորունկ ճշմարտութեան մը արտայայտութիւնը : Ասիկա «ցայտուն» ճշմարտութիւն մը չէ միայն,— Հայաստան առաջին երկիրն է որ ծայրէ ի ծայր գործադրած է Լենինի գաղափարները. գրեթէ բոլոր դիւղերն ալ օժտուած են ելեկտրականութեամբ : Ասիկա այն պարզ իրողութիւնը չէ միայն որ Երեւան, անցեալին, 30·000 բնակիչ ունէր երբ միւս կողմէն Վան յիսուն հազար բնակիչ կը հաշուէր, եւ թէ այսօր 15 հազար բնակչութիւն իսկ չունի Վան , երբ հոս, Երեւանի մէջ կ'ապրին շուրջ 700 հազար հոգի: Բայց մանաւանդ այն յառաջդիմութեանը որ ամբողջ երկիրը արձանագրած է, այն օրէն ի վեր, երբ իրենց նախնիքներու երկրին մէկ փոքրիկ կտորին վրայ Հայերը ի վերջոյ կրցան Պետութիւն մը ստեղծել :

Յարաբերական կարեւորութիւն մը ընծայած եմ միայն 1913ի եւ մեր օրերու արտադրութեան շուրջ կատարուած բաղդատութիւններուն — բազմիցս կատարուած Խորհրդ. Միութեան համար — : Ի վերջոյ, այդ թուականէն ի վեր ուրիշ երկիրներ ալ յառաջդիմած են, ճիշդ է թէ տարբեր պայմաններու մէջ : Բայց յառաջդիմութիւնը այն աստիճան է որ դիւղատնտեսական Հայաստանը , ճարտարարուեստական երկրի վերածուած , կը գլէ կ'անցնի ոչ միայն թուրք եւ պարսիկ իր դրացիները, այլ, որոշ գետնի վրայ , Խորհրդ. Միութեան ընդհանուր յառաջդիմութիւնը : Առանց մխրճուելու թուանշաններու մէջ, նշենք միայն որ Հայաստան մէկուկէս միլիոն բնակչութեան համար կը հաշուէ 24 հազար ուսուցիչներ , թիւ մը որ աւելի բարձր է 1920ի աշակերտութեան ընդհ. գումարէն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՆԻՆԵՐԸ

Արեւաներկ խաղողի եւ համբաւաւոր գինիներու հայրենիքն է Հայաստան : Հայկական հինաւուրց հողին ամէն մէկ շերտին վրայ, ուր հրաբորբ արեւ կայ եւ խաղող, հնագէտները բահով ու բրիչով գինիի կարասներ կը պեղեն, իսկ շինարարները քարտաշ մուրճերով եւ մեծ մեքենաներով կը շինեն նոր գինեգործարաններ: Եւ արեւածին խաղողին բազմազան տեսակները կը մտնեն այդ գործարանները, կը դառնան գինի եւ ուրախութիւն , դանձ եւ ազգային հպարտութիւն :

« Արեւիկ», «Արեւշատ», «Գետաշէն» , « Սպիտակ Մուսկաթ» զանազան երկիրներ կը զրկուին մեսրոպատառ արձանագրութիւններով : Ասոնցմէ ամէն մէկը զանազան առիթներով տեղի ունեցած միջազգային մրցանաբաշխութիւններու ընթացքին ստացած են երեքէն — վեց ոսկէ շքանշաններ :

Ոսկի եւ արծաթ շքանշաններ ստացած են նաեւ «Այգեշատ», «Աշտարակ», «Օշական »եւ ուրիշ գինիներ :

Այո, համբաւաւոր են հայկական գինիները: Անոնց մասին ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար պէտք է մտնել Հայաստանի գինեդարանը, որ կը գտնուի Հրազդանի ձորին բազմած գինիի մեծ գործարանին ներքնայարկին մէջ :

1881: Գինեդարանին ծննդեան թիւն է , որ խոշոր տառերով արձանագրուած է մուտքի դրան վրայ : Այդ թուականէն սկսեալ գինիներ կը պահուին հոն, գինիներ, որոնք միայն խմիչքներ չեն այլեւս, այլ նաեւ հազուագիւտ ցուցանիւթեր , դանձ ու սրբագործուած մասունքներ :

Աշխարհահռչակ գինիներէն է Հայաստանի «Մուսկաթը», որ ունի վարդի նուրբ բուրմունք մը եւ օժտուած է սաթի, կիտրոնի գոյներու գեղեցիկ նրբերանգներով :

« Մուսկաթ»ի պատրաստութեան համար գործածուող խաղողը կ'աճի Էջմիածնի եւ Հոկտեմբերեանի շրջաններուն մէջ, ուր համանուն խաղողին քաղցրութիւնը կը հասնի 28 – 32 աստիճանի : Աշխարհահրոչակ այս գինին պատրաստելու համար հայ գինեգործները կ'օգտագործեն նաեւ Ֆրանսական «Փինօ» խաղողը եւ հռչակաւոր «Ոսկեհատի» հիւթը :

« Մուսկաթը» առաջին անգամ մրցասպարէզ մտաւ 1955ին՝ Լիուպլեա, Եուկոսլաւիա ,ուր արժանացաւ ոսկէ շքանշանի: Իսկ վերջերս Թիֆլիսի միջազգային մրցանակաբաշխութենէն վերադարձաւ վեցերորդ ոսկէ շքանշանով :

Շքանշաններու քանակով «Մուսկաթի» հետ համաքայլ կ'ընթանայ «Արեւշատ » գինին, որ կարծես ողողուած է արեւի ճաճանչներով: Վերոյիշեալ գինին բուրումնաւէտ է, ունի ընտիր համ եւ սուրճի երանգներ: Թիֆլիսի մէջ վերջերս տեղի ունեցած միջազգային մրցանակաբաշխութեան մէջ վեցերորդ անգամ ըլլալով արժանացաւ ոսկէ շքանշանի :

Հայաստանի միւս գինին «Արեւիկն » է, որուն համանուն խաղողը կ'աճի Մեղրիի լեռնաշխարհին մէջ՝ բարկ արեւի տակ : Հոն «Արեւիկ» խաղողը ամիսներու ընթացքին Հայոց արեւը կ'ամբարէ եւ ետքն ալ արեւին հրաշէկ գոյնը կուտայ գինին: Ի՞նչպէս կը պատրաստուի այս գինին: Նախ զանազան գործողութիւններէ անցնելէ ետք, տակառներով կը դրուի դուրսը, ուր երկու տարի շարունակ կ'եփուի արեւին ուժով, ապա նոր կը ստանայ իր իւրայատուկ համն ու հոտը, բուրմունքը, արեւային երանգները : « Արեւիկը» միջազգային մրցանակաբաշխութիւններուն մէջ բազմաթիւ անգամներ նուաճած է ոսկէ շքանշաններ :

Շատ են Հայոց գինիները : Եւ գրեթէ բոլորն ալ գնահատուած են: Այս վերջիններէն են Արտաշատի գինեգործարաններուն մէջ պատրաստուող «Այգեշատը» , Աշտարակի ընտիր «Օշականը» եւ «Աշտարակը» :

Թիֆլիսի մէջ Հայաստանի գինիներէն եւ քոնեակներէն 22ը շահեցան ոսկիէ եւ արծաթէ մետալներ: Ոսկէ շքանշաններով վերադարձան առաջին անգամ միջազգային ցուցահանդէսին ներկայացուած «Տոկուն», «Նեկտարէնի», «Տիգրան», «Արարատ» գինիները, որոնք պատրաստուած են այգեգործական հիմնարկութեան մէջ:

Նոր գինիներու շարքին են «Յոբելեանականը» եւ «Հայկաւանը » :

Հայ գինեգործները մշակած են Մատերայի պատրաստութեան նոր եղանակ մը, որ աւելի գործնական է :

Հայաստանի մեծ փառք բերած են նաեւ Հայոց քոնեակները: Օրինակ «Դուին»ը հինգ անգամ ոսկէ շքանշաններ շահած է: Լաւ քոնեակներ են նաեւ «Հայաստան », « Տօնական», «Յոբելեանական» եւայլն : Բոլորն ալ կը պատրաստուին 7 – 8 տեսակ ալքոլներէ, որոնք կը հինցնեն 12 – 17 տարի :

Հայաստանի մէջ գինեգործութիւնը եւ քոնեակագործութիւնը զարգանալու մեծ հնարաւորութիւններ ունին : Վերջին տարիներուն հիմնուած են տասնեակ հազարաւոր հեկտար խաղողի նոր այգիներ , որոնց մէկ մասը այս տարի տուաւ առաջին բերքը : Իսկ գինիներու պատրաստութեան համար կը շինուին նոր գինեգործարաններ, կը մեծցուին հիները : Միայն վերջին երեք տարիներուն գինիի տարողութիւնները աւելցած են մօտ յիսուն միլիոն լիթրով :

Փոքրիկ, բուռ մը Հայաստանը աշխարհին դեռ պէտք է տայ բազմաթիւ նոր ու բարձրորակ գինիներ և հայ գինեգործութեան փառքը դեռ պէտք է անցնի նոր ճամբաներ ...

Մ. ԱՄԻՐԲԷԿԵԱՆ
Ռ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

... Երբ պանդոկս վերադարձայ, այս վերջացող աշնան, իրիկունը, արեւելքով գունաւոր, կը ծածկէր փողոցներն ու վարդագոյն հրապարակները : Արարատը կորսուած էր , լուռ, մշուշներու մէջ : Մինակ, աշխատավայրերու կռունկները դէպի երկինք կը բարձրացնէին իրենց անշարժ թեւերը: Եւ Մատենադարանը կը յիշեցնէր թէ անցեալը այնքան ալ հեռու չէ հայրենիքներու ամէնէն հինին եւ ամէնէն նորին մէջ :

Աեմնագրաւիչներէն մին նաեւ :

Ժ. Ք.

(*) Ա. եւ Բ. մասերը տե՛ս «Յառաջ» Մարտ 12 եւ 15 :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Մօրիսի ճակտէն պաղ քրտինք մը կ'իջնէր: Ժանէթի ամուսինը կարծես թէ մէկէն ի մէկ խելագարած ըլլար, աչքերը խոշոր խոշոր բանալով կը գոցէր :

Ճարահատ ամուսինը իր պաղարիւնութիւնը կորսնցնելով ձեռքը երկարեց եւ դողդոջուն ձայնով մը կմկմաց .

— Ոչ, ոչ, մի մեռցներ :

— Ուրեմն ազատ թողուցէք զիս, կակազեց Ճուան :

— Այո, այո, կ'արձակենք, պատասխանեց Ժանէթի ամուսինը :

Ճուան Լեւոնի եւ Փիէրի նայեցաւ : Այս վերջինները կայծակնացայտ աչքերով աւազակին կը նայէին :

Զարտաք ակռաները սեղմելով հառաչանք մը արձակեց : Բայց բնաւ ինքզինքը չկորսնցուց եւ կատարեալ պաղարիւնութեամբ կորովի շեշտով մը ըսաւ .

— Պարոն , Տիկին Գութը մեզի յանձնելէ ետք ձեզի ազատ պիտի արձակենք:

— Միայն զիս արձակելնիդ չի բաւեր , ընկերներս ալ ձգելու էք, ըսաւ Ճուան խեղդուկ ձայնով մը:

— Ոչ, զանոնք չենք կրնար ձգել, միջամտեց Մօպրէ :

Բայց Զարտաք ընկերոջը դառնալով աննշմարելի նշան մը ըրաւ եւ յետոյ աւազակին դառնալով ըսաւ .

— Անոնք ալ ազատ պիտի արձակենք :

— Պատուոյ խօսք կուտա՞ք, պարոն Զարտաք , հարցուց չարագործը :

— Այո, պատուոյ խօսք :

— Իսկ դո՞ւք, պարոն Մօպրէ: Դուք ալ պատուոյ խօսք կուտա՞ք :

— Տիկին Գութը ձեր ձեռքէն ազատելու համար ատկէ ուրիշ միջոց չկայ : Պատուոյ խօսք :

Այս խօսքին վրայ, Ճուան ձեռքի դաշոյնը գետին նետեց : Ապա, Ժանէթը գրկելով, կատարեալ քաղաքավարութեամբ եւ ազնուութեամբ զայն անկողինին վրայ դրաւ :

Մօրիս եւ Թագուհին ոստումով մը մանկամարդ կնոջ քով վազեցին :

Քանի մը վայրկեան ետք, Ճուան, Հարթֆիլտ եւ Սթէֆօ, Զարտաքի, Մօպրէի եւ Բղէզի առջեւն ինկած, գլխիկոր , պարտէզին դրան առջեւ կը հասնէին :

Բայց դեռ դուռնէն դուրս չելած, յանկարծ Գերմանացին իր պետին դառնալով եւ ձեռքը ճակտին զարնելով թոթովեց .

— Հապա Մագաղա՞թը :

Այս խօսքին վրայ, Ճուան մէկէն ի մէկ կանգ առնելով հարցական նայուածքով մը Զարտաքի դարձաւ :

— Ուշ յիշեցիք, պարոններ, մեր խոստումին մէջ մագաղաթը չկար, պատասխանեց հայ ճարտարագէտը հեգնական շեշտով մը: Մարդս երբ չար ճամբան ընտրէ, յաճախ մեծ էշը ախոռը կը մոռնայ :

Ճուան չուզեց դուրս ելլել, բայց Մօպրէ առաջ անցնելով գոչեց .

— Շատ առաջ մի երթար, չարագործ , ապա թէ ոչ, խօսքս ետ առնելով հիմա գլուխդ կը պայթեցնեմ :

Սեւ Արծիւը այս սպառնալիքին վրայ առջին նայելով դուրս ելաւ պարտէզին վանդակապատ դուռնէն:

Իսկ Մարքիզ, Մօպրէի շունը, հաչելով Հարթֆիլտի ետեւէն վազել սկսաւ .

— Ապրիս, Մարքիզ, ապրիս , խելացի շունս, պարոն Ֆէլիքսը ազէկ ճանչցար կմկմաց Բղէզ :

ՎԵՑ ՀԻՆԳ ԱԼ՝ ՏԱՍՆԸ ՄԷԿ, ՏԱՍԸ ՄԷԿ ԱԼ՝ ՏԱՍՆԸ ՄԷԿ

Պրիսքայէ մեկնելէ քսանը հինգ օր ետքը, երեք ընկերները, երկու կիները , Բղէզ, երեք արաբ հաւատարիմ ծառաները եւ վարձուած հեծեալ գունդը առանց որեւէ անակնկալի Իւլէտ Մէրշուֆ հասան :

Առաջին երկու օրերը յատկացուեցան ամրութիւններու վերանորոգման : Զարտաք իբրեւ ճարտարագէտ ձեռքէն եկածը ըրաւ գանձին շուրջը անառիկ բերդի մը վերածելու համար : Խրամատներ բացուած էին արդէն որոնք անխախտ իրենց տեղը կը մնային . ճարտարագէտը ամրացուց զանոնք : Քիչ ժամանակուան մէջ գանձին գտնուած կիրճը անառիկ բերդի մը կերպարանքն ստացաւ :

Սպառազինման գործը լրացնելէ ետք , երեք բարեկամները դարձան իրենց բուն նպատակին : Բղէզի կորզած մագաղաթը մէջտեղ դրուեցաւ : Երեք բարեկամները ուշի ուշով սկսան քննել զայն ...:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

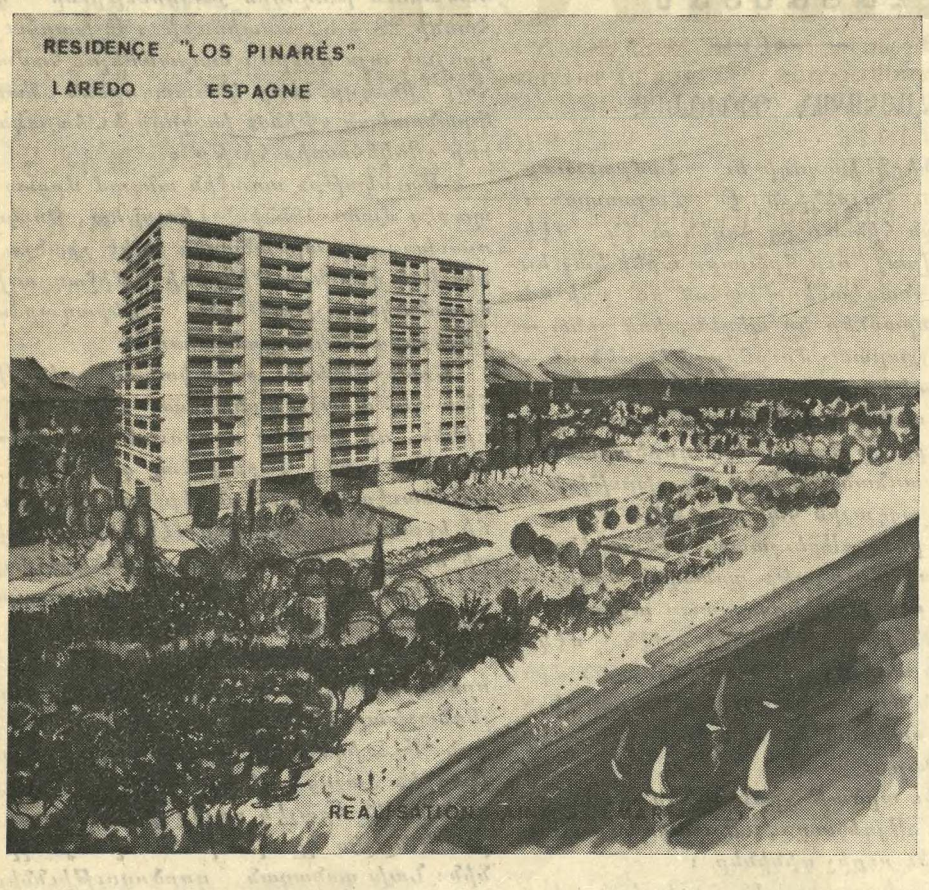

AINZ SOLMAR G. BEDERIAN

« AINZ-SOLMAR », le plus grand constructeur de la Costa Esmeralda

LAREDO (Espagne - Prov. Santander)

A MOINS DE 500 FRANCS LE Mº (à 975 km. de Paris)

APPARTEMENTS LUXUEUX

"COSTA ESMERALDA"

Sur la plus belle plage de la mer cantabrique, 5 km. de sable fin :

LOS PINARES

Construction de « GRAND LUXE » en bordure de mer dans un PARC privé de 10.000 m2

2 à 3 terrasses, 3, 4 et 5 pièces, 1 à 2 salles de bains par appartement,

« BOX INDIVIDUEL »

Ascenseurs et descenseurs ultra-rapides, avec le tout dernier confort

Vue imprenable et panoramique sur la magnifique baie de LAREDO et l'arrière-pays montagneux (vue imprenable garantie par contrat).

SPORTS : Ski nautique — Yatching léger — Pêche sous-marine, pêche en eau douce truite et saumon — Tennis et équitation

FACILITÉS DE PAIEMENTS

VOYAGE REMBOURSÉ A TOUT ACQUEREUR.

PARIS : 6, Av. Marceau - Tél. ALMA 08-76 — LAREDO : Calle Gal Mola et Av. Neuve-Bungalow

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Ագնիւ Նիկողոսեանէ իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ 20 ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան զրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 16–էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի դուստր 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու չրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՀՐԱՒԻՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի չրջանի արհեստագործական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սանները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սֆուատ Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեչրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

Դիւան

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 26ին, կէս օրէ եաք ժամը 17·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր գրկելով իրենց քուէները :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին

Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ – Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

Թատերասրահին մէջ

կը ներկայացուին՝

«ԳԱՂՏՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆԸ »

կատակերգութիւն 4 արար

եւ

La Fifille à son Papa

Զաւեշտ մէկ արար (*ֆրանսերէն*)

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Շաբաթ կէսօրէ եաք ժամը 15·30ին Քոնսերվաթուար տ'Ան Տրամաթիք, Սալ Լուի Ժուվէի *մէջ տեղի կ'ունենայ :*

2պիս, Րիւ տիւ Քոնսէրվաթուար :

Բանաստեղծական ցերեկոյթ մը

Ի պատիւ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔԻ

ԾԱԽՈՒ Է

ԲԱՑԱՌԻԿ

Քոնֆէքսիոնի խանութ մը, առաջնակարգ, առանց միջնորդի :

Դիմել « Յառաջ »ի :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

Վարչութիւն

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՓԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն,

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. Քրանսայի Շրջ. վարչութեան կողմէ :

Այս կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 3ին Լիոնի Ազգ. սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը դասախօսէ (Մարսէյլէն) Ալպէռ – Շաուլը խազինէեան :

Նիւթ Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին : Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ չրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԳԻՇԵՐ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Սէն – Շամոնի խումբին կողմէ :

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Սալ տէ Ֆէթ :

Նուագախումբ ՌՈԺԷ ԼՈՒԻ

Պիւֆէ հաճելի մթնոլորտ պառ

Շաբաթ Մարտ 19, ժամը 21ին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵ – ՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES

Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ

«ԱՐԵԳՆԱՉ»Ը

եւ Ֆրանսերէն

« LES PRECIEUSES RIDICULES »

de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԻՄԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ եաք ժամը 17ին : Ներկայ կ'ըլլան Գ. Կ. Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ՄԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը այս Շաբաթ (19 Մարտ) ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան Կապ. Խաչ դրասենեակին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը վաղանցի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Ապրիլ 2ին Սալ Մաղընոյի մէջ տեղի կ'ունենայ հայկական դուարթ օփերէթի ներկայացում — ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ կը ներկայացուի Հայոց եկեղեցւոյ երիտասարդաց Միութեան կողմէ :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, կառնտօթելի մէջ :

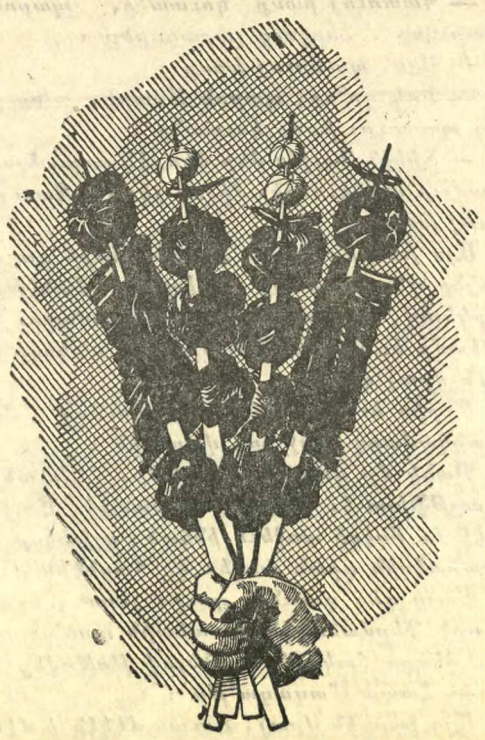

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
20 MARS
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10565

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.565

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՅՊՈՒՆԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Գ.

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չգահոյաւ մի – այն նիւթական աջակցութիւն ընծայելով Հոյպունին : Քաղաքական դեանի վրայ եւս կարելին բրաւ, քրտական հարցը ծանօ – թացնելու համար միջազգային հանրային կարծիքին եւ մեծ պետութեանց :

Հոյպունի նախագահը Հիւսխային Ա. – մերիկայի Դաշնակցական մարմիններու օժանդակութեամբ դուաւ զանազան դոր – ձարաններու մէջ աշխատող քիւրտ բան – ուորները, որոնց բացատրեց ազատագրա – կան չարժման նպատակները եւ ապահո – վից անոնց նիւթական աջակցութիւնը ազ – գային դատին :

Դաշնակցութիւնը չնորհիւ իր կապե – րուն քրտական խնդիրը տարաւ միջազ – գային ատեաններու առջեւ եւ բանաձեւ – ւեր քուէարկել տուաւ ընդդէմ Թուրքիոյ եւ ի նպաստ Քիւրտերու ազատագրու – թեան :

1930ին, երբ քրտական երկրորդ մեծ ապստամբութիւնը պայթած էր եւ Թուր – քերը դերակշիռ ուժերով վայրագօրէն կը ճզմէին զայն, հարեւան հոգատար պե – տութեանց անտարբեր աչքերուն առջեւ, առանց խանգարուելու, Դաշնակցութիւնը ստանձնեց Քիւրտերու պաշտպանի դե – րը :

Նոյն տարուան Օգոստոսին Ցիւրիխի մէջ կը գումարուէր Ընկերվարական Բանուորական Միջազգայինի (Երկրորդ Միջազգային) լիագումարը :

Դաշնակցութիւնը 1907ի Շեթութկարտի համագումարէն ի վեր կ'անդամակցէր Ընկերվարական Միջազգայինին, որ քա – նիցս զրաղած էր հայկական հարցով :

1930ին իր ներկայացուցիչը ողբացեալ Աբշակ Զամալեան յուշագիր մը ներկայա – ցուց համագումարին քրտական հրատապ հարցին մասին : Միջազգայինը օրակար – դի նիւթ զարձուց զայն եւ զրաւեցաւ ա – նով :

Դաշնակցութեան յուշագիրը կը չեշ – տէր, որ Միջազգայինին համար չատ կա – րեւոր էր քրտական հարցը : Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութիւնը պիտի խանգար – ուի, եթէ արդար լուծում մը չտրուի ա – նոր : Քիւրտերը բոլորէն լքուած կը զգան իրենք զիրենք : Միջազգայինը պէտք է տէր ու պաշտպան կանգնի անոնց : Կոչ ուղղէ Ազգերու Դաշնակցութեան :

Միջազգայինի գործադիրը մարմնի նա – խագահը՝ Պելճիքացի Լուի տը Պրուքէր խօսք առնելով յայտնեց թէ Եւրոպայի ընկերվարականները ամօթալի դէպք մը կը նկատեն Քիւրտերու ազգային ազատա – գրական չարժումին հանդէպ : Եւրոպայի մէջ մարդիկ ծանօթ չեն քրտական հար – ցին, որ բոլորովին նորութիւն է Միջազ – գայինին համար :

« Թէեւ հայկական Դաշնակցութիւն կուսակցութեան կողմէ ներկայացուած յուշագիրը կը խօսի միայն Քիւրտերու կողմէ Թուրքիոյ դէմ ձեռնարկուած չար – ժումի մը մասին, սակայն ո՛չ ոք կրնայ երաշխաւորել, որ անիկա չտարածուի Ի – րաք, Պարսկաստանի եւ Սուրիոյ մէջ եւ՝ պատճառ դառնալով միջազգային բարդութեանց եւ սպառնալով Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան » :

Տը Պրուքէր իր ճառին մէջ կ'աւելցնէր թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ չկայ պետութիւն մը, որուն կարելի ըլլայ դի – մել օգնութիւն խնդրելու համար : Մի – ջազգայինը իր համակրութիւնը կը յայտ – նէ Քիւրտերուն, սակայն չի կրնար զրա – կան աջակցութիւն մը ցոյց տալ անոնց ազգային դատին արդար լուծման հա – մար :

Ընկերվարական տեսարան Օթթօ Պա – ուէր կարդաց այս առթիւ ընդունուած բանաձեւը, որով Ընկերվարական Մի – ջազգայինը աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Թուրք կառավարութեան կողմէ Քիւրտերու ջարդուելուն դէմ եւ կը պա – հանջէ վերջ տալ սպանդին :

Ընկերվարական Միջազգայինը բանակ չունէր Թուրքերուն դէմ կռուելու հա – մար : Բանաձեւը իր պզտոնական ձեւին մէջ զուտ բարոյական նշանակութիւն ու – նէր :

Ապտիլ Բահման Ղասըմլու խեղա – թիւրուած ձեւով կը ներկայացնէ Դաշ – նակցութեան դիմումը Միջազգայինին՝ ի նպաստ Քիւրտերուն : Ու Հոյպունի եւ Դաշնակցութեան գործակցութեան նուիր – ուած զլուխը կը վերջացնէ՝ ըսելով, որ 1930ի ապստամբութեան ճնշումէն վերջ, Հոյպունը հետզհետէ կորսնցուց իր ազ – դեցութիւնը :

« Այնուհետեւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի « իմպերիալիստ»ները մէկ կողմէ, Թուր – քիա միւս կողմէ իրենց դլխաւոր վէճերը կարգադրած ըլլալով, այլեւս պէտք չու – նէին Դաշնակցութեան (?), ոչ ալ Հոյ – պունին, որ անկարող ուշադրաւ դեր մը խաղալու, աստիճանաբար քայքայուե – ցաւ», կ'եզրակացնէ քիւրտ բոլշեւիկ հե – դինակը :

« Հոյպունի » տեղը չատոնց զրաւած է « Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութիւն»ը, որուն ճախակողմեան հակումներուն մա – սին խօսած ենք արդէն : Այս կազմակեր – պութիւնն է, որ կը դեկավարէ Իրաքի Քիւրտերուն ապստամբական չարժում – ները, զլխաւորութեամբ Մոլլա Մուսթա – ֆա Պարզանիի :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

14-ԵՐԸ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Ալճանեան Ուխտի 14 անդամներու պատասխանը Ֆրանսայի, ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի ընկերները չեն ուզեր ծայ – րայեղութեանց երթալ եւ չափաւոր յայ – տարարութեամբ մը կը ճչդեն իրենց դէր – քը :

Իրենց պատասխանին զլխաւոր կէտերն են.— Ա.) Դաշինքը եւ կազմակերպութիւ – նը անբաժանելի են, ճուլումը կ'ապահո – վէ զինակցութեան արդիւնաւէտ բնոյթը, պատմութեան մէջ առաջին անդամ ըլլա – լով : Ասիկա պատասխան մըն է թէ կոլի սովորական պատճառաբանութեան ըստ որուն կարելի է Ալճանեան Ուխտի մէջ մնալ առանց մաս կազմելու Օթանի կազ – մակերպութեան :

Բ) Կազմակերպութիւնը պէտք է մնայ : Երկկողմանի համաձայնագրերը չեն կըր – նար զայն փոխարինել :

Գ) Դաշինք եւ կազմակերպութիւն ան – հրաժեշտ դործիք մըն է խորհրդակցու – թեան եւ հասարակաց դործունէութեան :

Ցայտարարութեան մէջ, 14երը կը չե – շտեն.— « Հիւսխային Ալճանեանի դա – շինքը եւ անոր հիման վրայ կառուցուած կազմակերպութիւնը, երկուքն ալ կենսա – կան են մեր երկիրներուն համար : Ալ – ճանեան զինակցութիւնը ապահովեց իր արդիւնաւորութիւնը իրրեւ պաշտպանու – թեան դործիք, պահպանումովը զինուո – րական կազմակերպութեան մը, խաղա – դութեան ժամանակ ճուլուած եւ հիմնը – ւած փոխադարձ ենթակայութեամբ, որու ծոցին մէջ, իւրաքանչիւրին ճիգերն ու միջոցները կեդրոնացած են հասարակաց ապահովութեան մէջ » :

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը նա – խապէս յայտարարած էր պատկերասփիւ – ռի միջոցաւ թէ Ֆրանսա երբեք միտք չունի դիրք բռնելու Ամերիկացիներուն դէմ : Իր եղրակացութեան մէջ, Բուվ ը Միւրվիլ չեչտած է.— « Ինչ որ Ամերի – կացիք պէտք է հասկնան — եւ վստահ եմ որ այդպէս ալ պիտի հասկնան — այն է որ ինչ որ կ'ընենք, ինչ որ կառավարու – թիւնը կ'ընէ դէմ չէ Ամերիկացիներուն : ... Ամերիկացիք այն եղրակացութեան պիտի դան թէ աւելի լաւ է իր կողքին ու – նենալ զինակից մը որ իր պատասխանա – տուութեանց գիտակցութիւնն ունի, քան քիչ մը չատ հաւատարիմ գործող մը, որ երբ ժամանակը դայ — այսինքն վտանգի պահուն — չես դիտեր ի՞նչ հակազդեցու – թիւն կրնայ ունենալ » :

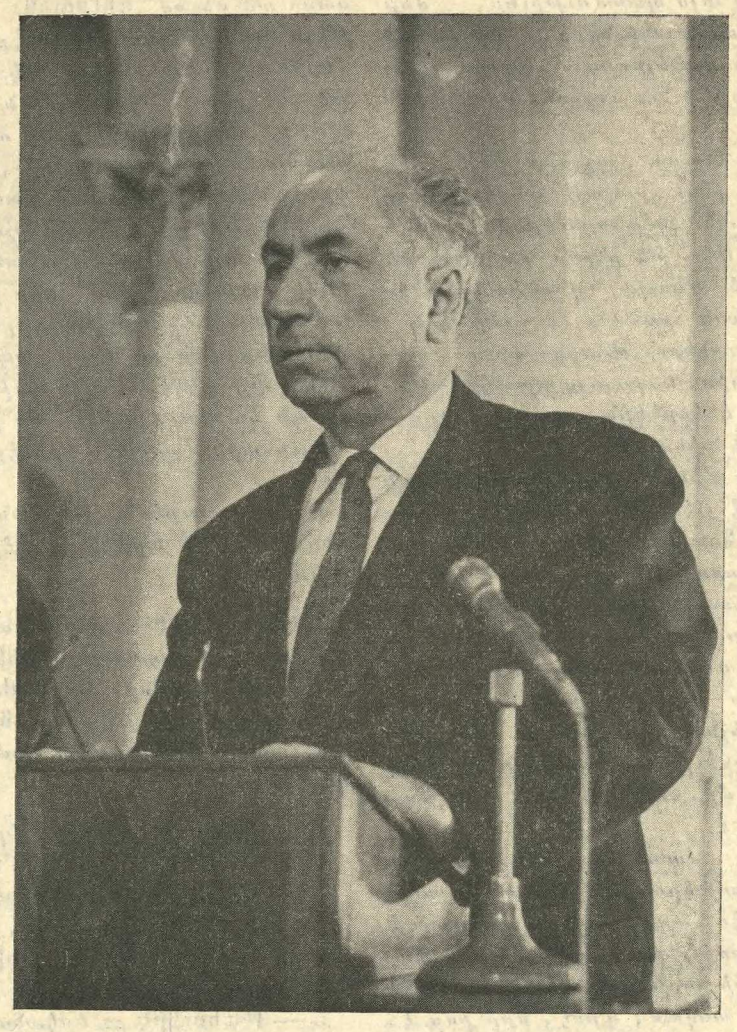

Photo A.P.N.

ՓՐՈՖ. ՍԻՍԱԿԵԱՆ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Խորհ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի դահլիճին մէջ

« Դժուարանում եմ հայերէն արտայայտուել, չատ երկար տարեն է ռուսական միջավայրի մէջ եմ ապրում, բայց ես ինձ միշտ Հայ եմ համարում, եւ ամէն ինչ անում եմ, որ ոչ մի Հայ հայրենիքի մէջ թէ հայրենիքից դուրս, չկարողանայ կարմրել իմ արած գործերի համար » :

(Մաս մը ճառէն զոր Փրոֆ. Սիսակեան արտասանած է 1964 Նոյեմբեր 11ին, Փա – րիզի Հայ Ուսանողական Մարի – Նուպար հաստատութեան մէջ) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՒ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Հարոլտ Ուիլսըն յայտա – րարած է թէ «պատրաստ ենք Հասարա – կայ Շուկային ներս մտնել, բայց բարձր դլուխով եւ ոչ թէ սողոսկելով » :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈ մէջ դինուորականները կէտ մը նշանակած են Սոքարնոյի դէմ : Զերբակալելով 15 նախարարներ, որոնց մէջ՝ արտաքին նախարար Սուպանդրիօ, Սուհարթօ, ցոյց տուաւ թէ տեղի տալ չուզեր Սոքարնոյի : Կազմեցին նաեւ նոր դահլիճ մը, որու մէջ ոչ մէկ համակիր կայ :

ՄԻՍԻՍԻՓիի մէջ, քանի մը հազար ու – սանողներու առջեւ, Ռոպըրթ Քենըտի հանդիսաւոր կոչ մը ըրաւ ցեղային ճուլ – ման ի նպաստ :

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ զրպէտը Վալերի Թար – սիս, որ խորհրդային կառավարութեան որոշումով կորսնցուց խորհրդային հը – պատակութիւնը, աշխարհի չորս – նրն ընել սկսած է : Երբ իրեն հարցուցած են թէ կ'ուզէ՞, օր մը, Սորհ. Միութիւն վերադառնալ, յայտարարած է.— « Կը յուսամ երկիրս վերադառնալ, ոչ Սորհ. Միութիւն, այլ Սուրբ Ռուսիա : Կը յու – սամ որ յառաջիկայ հինդ – վեց տարինե – րու ընթացքին խորհրդային կառավարու – թիւնը կը տապալուի խորհրդային ժողո – վուրդին կողմէ » :

ԻՐԱՔի մէջ պայքար մը սկսած է ա – նոնց դէմ որ չեն ուզեր դինուորական ծա – ռայութիւն կատարել :

ՔԵՆԻԱՑին կը չարունակուին արտաք – սուխ արեւելեան դիւանագէտներ : Այս արտաքսուողներուն թիւը հասած է 13ի : Կը պատկանին Զեխոսլովաքիոյ, Հունգա – րիոյ, Չինաստանի եւ Խորհրդային Միու – թեան դեսպանատանց կամ պատուիրա – կութեանց :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՄԱԿԻ

Ֆիկարօ կը զրէ Մարտ 19ի իր թիւին մէջ.— « Հայաստանի Ազատ Հանրապե – տութեան » պատուիրակութիւն մը, Ու Թանի յանձնեց յուշագիր մը, որով ՄԱԿի օժանդակութիւնը կ'ուզէ Հայաստանի անկախութեան վերահաստատման համար : Հայաստան Խորհ. Միութեան կըց – ուած է 1920ին, մինչ Հայաստանի մէկ մասն ալ Թուրքիոյ կը տրուէր յաջորդ տարին խորհրդային կառավարութեան կողմէ, դաշնագրով մը » :

ՆԱՐԴԵԱՆ ԲԱԶՄԱԼԵԶՈՒԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱՐԱՆ

ՇՈՒՇՄԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Բացուէ՛, սեզամ :

Քապալիսթիք այս խօսքով, ճիշդ ինչպէս մոգական գաւազանով, կը բացուին թաքուն գանձատուներու դուռները, «Հազարումէկ գիշերներու» պատմութեան մէջ :

Սեզամը, այստեղ, մեր շուշման է, թուրքերէն՝ սուսամ : Ֆրանսերէն գրուած ըլլալով այս պատմութիւնը, մեր միամիտ թարգմանիչները, փոխանակ շուշմայ թարգմանելու այս կախարդական բառը, գրած են սեզամ՝ Ֆրանսերէն ձեւով :

Շուշմային հունտը, այնքան փոքր՝ որքան սոնիճը, ի՛նչ հրաշալի յատկութիւններով օժտուած՝ ըստ արեւելեան աւանդութեանց : Ահա թէ ինչո՛ւ դարձած է բառ մը որ անհաւատալի գործեր կը տեսնէ : Տարօրինակ հաւատք մը ունի Արեւելքը փոքր բաներու մասին, որքան հրսկաներու մասին, ապացոյց որ հէքեաթներ հիւսած է կորեկին սխրագործութիւններուն նուիրուած :

Արաբական միսթիք մատենագրութեան մէջ ծանօթ է Շէյխ Մուհիէտտինը Արապիի գործը, Ֆուսուս – իլ – Հիքէմ (Ականողիք իմաստութեան,— մատանիներու վրայ իմաստութեան աչքերը), ուր կը նկարագրուի աշխարհածնութիւնը, եւ երբ վերջ կը գտնէ ստեղծագործութիւնը, ամէնէն ետքը՝ արմաւին ստեղծագործութիւնը, կ՛աւելնայ շուշմայի հունտին չափ արարչահիւթ, — ատով կը կազմուի նոր աշխարհ մը, արգիսիւմիւմէ (շուշմայի աշխարհ) :

Հնդկական մատենագրութիւնը, իր կարգին, առակներու մէջ նետած է շուշման : Այսպէս, աղքատը, որ զրկուած է մարդկային բոլոր պայմաններէն, կը նըմանցնէ վայրի շուշմայի, կամ շուշմային կէս հատիկն անգամ, կ՛ըսէ, երբ իմս է, աւելի կ՛արժէ քան համադամներով լեցուն սեղան մը, որ ուրիշինն է :

Մեր մատենագրութիւնը շատ ուշ ծանօթացած է շուշմային : Առաջին յիշատակութիւնը, ըստ Հայկազեան Բառարանի խմբագիրներուն, կը տեսնուի նախ Անանիա Սանահնեցի վարդապետին, յետոյ Ներսէս Շնորհալիի ձեռագիրներուն մէջ :

Մխիթար Գոշ կը յիշատակէ առակի մը մէջ .

« Մարմնոյ մեծութեամբ՝ բակլայ եւ սիսեռն պարծին առ հատ կտաւատի եւ կնճթան (շուշմայ) : Եւ նոքա ասեն. — Փոքր եմք հասակաւ, սակայն բեղնաւոր, զի ժողովեալ եւ տանջեալ մարդկան՝ լինիմք կերակուր եւ նիւթ լուսոյ, իսկ դուք թէեւ կերակուր , այլ ոչ եւս օգտակար , եւ ոչ նիւթ լուսոյ » :

Բառարան կը մտնէ ԺԸ. դարուն սկիզբը (Մխիթար աբբահայր), իսկ յաւարտ նոյն դարուն, 1794ին, երբ Տիվրիկցի Պօղոս դպիր կը հրատարակէ ոտանաւոր բառարան մը, Նախիջեւանի մէջ, կը գրէ.

Սուսամ ընդիկն ասի շուշմայ :

Կէս դար ետքը, 1847ին, նշանաւոր Թաղիադեանց կը հրատարակէ « Մեսրովբեան Առաջնորդ Մանկանց » կոչուած գիրքը, ի պէտս Ս. Սանդուխտ դպրոցի աշակերտութեան, Կալկաթայի մէջ, — տեսակ մը դասագիրք իրագիտութեան , ուր հարց – պատասխանի ձեւով կը բացատրէ .

« Զի՛նչ է կնճիթն կամ շուշմայ :

Է անիսոնաչափ ունդ բուսոյ իրիք յորմէ արտադրեն զձէթն շիրպախտ կոչեցեալ , որով եփեն զկերակուրս պահոց» (*) :

Այստեղ պէտք է յիշատակել մեր բժշկարանները, որոնք կը խօսին շուշմային մասին, զայն ներկայացնելով իբրեւ արժէքաւոր դեղանիւթ մը : Մխիթար Գոշ կը թուի թէ ծանօթ չէ շուշմային բժշկական արժէքին մասին, որ կը համարի միայն իբրեւ «կերակուր եւ լուսոյ նիւթ» :

Թէ շուշման սննդանիւթ էր՝ դիտէ Դիոսկորիտէս .— «Լը սեզամ է թ՛իւն վիանտ...» : Չխաբուիք, միս (վիանտ) չէ շուշման, — հին Ֆրանսերէնով կամ բառին արմատական իմաստով՝ վիանտ կը նշանակէ սնունդ : Բայց իր իւղն է որ կուտայ սննդական արժէք : Ճիշդ է թէ շուշմային հունտերն ալ կ՛ուտուին խարկած կամ իբրեւ համեմ՝ այլ սննդեղէններու հետ խառնած, եւ այդ նպատակով՝ կը չորցնեն : Օրինակ, Հոմերոս սեսա . մոթիրոս բառով վկայութիւն կուտայ « շուշմայով պանիրի» մասին, ճիշդ ինչպէս այժմ կը պատրաստուին շուշմայով բոկեղներ : Ու չորցուելով է որ ստացած է արաբերէն ճուլճուլան անունը, Ֆրանսացուած ձեւով՝ ժիւկոլին : «Պատմութիւն Բուսադեղերու» արժէքաւոր գործին հեղինակը, Ֆլիւքիկէր, կը խոստովանի թէ չէ կրցած ճշդել վերջին բառին ծագումը : Զարմանալի է որ արաբ մատենագիր մը, Իպն Պուքլարիշ, հնդկական կը համարի ճուլճուլան բառը, որ սակայն արաբերէն է եւ կը նշանակէ «զանգակիկ», որովհետեւ հունտերը, չորնալէ ետք, ձայն կը հանեն՝ երբ շարժէք (տես Թուհֆաթ ալ – Ահպապ գործին Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, տպ. 1934, էջ 160) : Ֆլիւքիկէր , այս առթիւ, հոմանիշ մը ևս կուտայ, պէնճէ, որ շուշմային կը տրուի արեւմտեան Ափրիկէցիներու կողմէ :

Այսպէս, ուրեմն, շուշման ծանօթ է հնուց եւ մեծ արժէք կը ներկայացնէ իր իւղով :

Այստեղ կարեւոր պարագայ մը .—

Արաբերէն լեզուով՝ թահին կը կոչուի շուշմային ալիւրը : Ու թահին կը գրուի երեք տառերով, թը, հա, նուն, որոնց տրուած ձայնանիշերուն համաձայն՝ կը կարդացուի .

1.— Թահն = ալիւրի վերածել :
2.— Թահուն = աղօրիք :
3.— Թահհան = աղօրեպան :
4.— Թահին = աղացող, ալիւրի վերածող ,ասկէ՝ էսնանը թահինէ = ետեւի մեծ ակռաները, որ կ՛աղան :
5.— Թահունիէ = երկանաքար, աղացքի քար :

Թիրի ֆէլէկէ նիշանէ օլտում ,
Թահունէի չարխա տանէ օլտում :

ՖՈՒԶՈՒԼԻ

Շուշմային հետ կապ կը տեսնէ՞ք :

Բոլոր բառերը , թհն արմատով կազմուած, կը հաստատեն թէ Արեւելքցիներուս ծանօթ թանձր եւ կիսահեղուկ նիւթը չի կրնար կոչուիլ թահին, որ ալիւր միայն կը նշանակէ : Ի՞նչ է պատահեր , որ ալիւր բառը ստացեր է այն նշանակութիւնը, զոր կուտանք ծանօթ իւղոտ , կիսահեղուկ նիւթին :

Արաբերէն լեզուի մէջ եռատառ ուրիշ բառ մը եւս կայ, հնչաբանական տեսակէտով նման, որ կը գրուի տալ, հէ, նուն տառերով եւ կը կարդացուի տահն,— կը նշանակէ իւղել, օծել :

Ուրեմն թահն = ալիւրի վերածել :

Եւ տահն = իւղով օծել :

Պարզ է այլեւս պատահածը : Ահա բացատրութիւնը, որ կը տրուի առաջին անգամ :

Լեզուաբանութեան մէջ ծանօթ է երեւոյթ մը, որ կը կոչուի կլիսըման (=սահում) :

Այս երեւոյթը բազմաթիւ ձեւեր ունի , — այսօր կուտամ միայն մեզ շահագրգռող ձեւին բացատրութիւնը : Երբ երկու բառեր, հնչաբանական տեսակէտով նման, առարկայական խնամութեամբ կը կապուին իրարու, մէկուն իմաստը կը սահի կ՛իյնայ միւսին վրայ, որ ի վերջոյ կ՛իւրացնէ զայն՝ ի հեճուկս իր արմատական նշանակութեան : Ճիշդ ինչպէս վարդը կը դնէք թաշկինակի մը վրայ եւ վարդին հոտը կը սահի, կը փոխանցուի թաշկինակին, ու թաշկինակը վարդի հոտ կուտայ՝ առանց վարդ ըլլալու(**) :

Այսպիսի իմաստի՝ սահում մը կատարուած է տահն եւ թահն բառերուն միջեւ, եւ իւղով օծել բայը ալիւրի վերածել բային տուած է իւղի գաղափարը : Եւ թահին բառով, այսօր, կը հասկնանք իւղոտ նիւթ մը, բուղէնը խոշ = անուշ իւղ , բուղէնը շիրփուխթ (մեր մատենագիրներուն շիրպախտ բառը), այսինքն շուշմային հիւթը : Մեր նպատակը չէ, այսօր , խօսիլ թահինի կամ թահինէ փիտէի մասին , այլ շուշմային իւղին բժշկական յատկութեանց մասին :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ

Շուշման տունկ մըն է, մօտաւորապէս մէկ մեթր բարձրութեամբ, ուղղահասակ : Բուսաբանները զայն նմանցուցած են մատնոցուկ (տիժիթալ) բոյսին, այս պատճառով կոչած նաեւ տիժիթալիս օրիէնթալիս :

Իր իւղը թեթեւօրէն դեղնորակ , յըստակ, քաղցրորակ, առանց հոտի, կը դիմանայ երկար, — չի կծուիր : Սննդարար է եւ բուժարար :

Հին բժշկութեան մէջ գործածուած է զանազան նպատակներով : Կը քաղեմ հնդկական, յունական (Գաղիանոս , Դիոսկորիտէս), արաբական (Ռազի, Իպն Պայթար, Ապտէրրէզաք, Իսհաք Իպն Ամրան, Էլ Պասրի) եւ Ֆրանսական (Տոքթ. Օրանշ, Փերրօ) եւ այլ հրատարակութիւններէ .—

Օգտագործուած է աչքի, ականջի ցաւերու դէմ, աղիքի խիթերու, օձի խայթուածքի եւ այրուցքի դէմ : Գոցուած ականջները կը բանայ : Օգտակար է հազի եւ շնչարգելութեան դէմ : Կը կակուղցնէ մորթը, որու թարմ փայլ մը կուտայ : Կը գիրցնէ, (արաբ բանաստեղծներուն բառերով՝ «դէմքը լուսնկայի» կը նմանցընէ) : Դաշտանը կը քակէ : Սեռային ախորժակը կը բանայ : Հայրութեան հիւթը կը շատցնէ : Ոտքերու ցրտխածը կը դարմանէ : Մազերը կ՛երկարէ : Գոնջութիւնը կ՛աղէկցնէ : Մորթային արատները կ՛անհետացնէ : Գլխու ցաւը կը փարատէ : Մայրերու կաթը կ՛աւելցնէ : Աղիքներու պարպումին կը նպաստէ : Կը բուժէ թութքը (մայասըլ) : Կ՛օգնէ առատ միզելու : Ուռեցքները կը հալեցնէ : Վէրքերը կը բուժէ : Ձայնը կը բանայ :

Տոքթ. Օրանշ կ՛արձանագրէ զարմանալի յատկութիւն մը .— Բուսական փուշ որ մտնէ ձեր միսին մէջ, քսեցէք շուշմայի իւղ, թեթեւօրէն փաթթեցէք լաթով մը, ցաւը կ՛անհետանայ եւ փուշը կը հալի :

Դժուարամարս է եւ բերնի գարշահոտութիւն կը պատճառէ :

Անիրաւութիւն պիտի ըլլար՝ եթէ չյիշատակէի մեր Ամիրտովլաթը, որ հաւաքած է արաբական բժշկութեան բոլոր ծանօթութիւնները շուշմային գործածութեան վերաբերեալ .—

« Թէ զտերեւն եփես ջրով եւ զմազն լուանաս՝ յերկընցնէ եւ կոկ առնէ : Գըլխուն բորին ճլէ տայ : Զըղեղն դէճ պահէ : Օգտէ հին թաշանուճին (սփազմ) : Թէ եփես եւ տաս հին հազին՝ օգտէ : Զձայնն յորդորէ : Զկաթն աւելցնէ : Թէ եփես՝ օգտէ ործկալուն (փոխել) : Զկանանցն արունն բանայ : Զաղան ի փորուն կու ձգէ : Կու գիրացնէ : Զսերմն աւելցնէ : Զմեռած արունն կու աղէկցնէ : Օձահարի օգտէ : Նօսր ուռեցնուն օգտէ : Ստամոքսին զէն առնէ, ուշ մարսի : Լաւն այն է որ մեղրով ուտուի (թահին) : Թէ ոտքն եւ ձեռքն ճղքի, օծեն նա՝ տանի : Թէ կտաւատ խառնես եւ ուտես՝ զմերձաւորութիւնն յաւելցնէ : Բերնին զէն է (շունչը կը հոտի) : Ծարաւ բերէ :

ՇՈՒՇՄԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Առատ արտադրութիւն մը ունի շուշման : Հունտերուն ծանրութեան 90 հարիւր համեմատութեամբ իւղ կուտայ : Բժշկական եւ սննդական իր արժէքէն զատ կը ծառայէ նաեւ լուսաւորութեան , մասնաւորաբար օճառագործութեան (Մարսէյլ) : Ժամանակ մը Ֆրանսա կը ներածէր տարեկան միլիոնաւոր քիլօ շուշմայի իւղ : Ոտքի ելան անոնք որ ձիթենի կը մշակէին Միջերկրականի աւազանին շուրջ, — ձէթը կը նահանջէր Արեւելքի այս քոյր ձէթին առջեւ : Եւրոպական տնտեսութիւնը ի վերջոյ թումբ կանգնեց , մաքսային պատնէշներ բարձրացուց եւ շուշման վերջ դրաւ իր աշխարհակալութեան , — մե՛ղք, կ՛ըսէ Փերրօ :

Աւելի ի՞նչ դրեմ... երբ պարտուած է շուշման հիմա : Եւ յետոյ յիշեցէք Լուկիանոսը, որ երկար դովեստ մը հիւսելէ ետք ... ճանճին մասին, կ՛ըսէ թէ կ՛ընդհատէ, որպէսզի չկարծուի թէ ճանճը ... փիղ մըն է :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Տիվրիկցի Պօղոս դպրի եւ Թաղիադեանցի այս գիրքերը, ինչպէս այլ բազում հազուագիւտ գիրքեր, ի պէտս ուսումնասիրութիւններուս , ընդօրինակած եմ ձեռքովս եւ այս աչքերովս,— ներողութի՛ւն, ո՛վ իմ աչքերս : Այս առթիւ երախտագիտական պարտք կը համարիմ յիշատակել թէ իմ աշխատութիւններուս համար անհրաժեշտ ընդօրինակութիւններ կատարած են Արամ Անտոնեան (հարիւրաւոր էջեր), Ադդէ քահանայ (երեք ամբողջ գիրք) , Օր. Մառի Փիրանեան (հինգ տետրակ), Հ. Խանէտանեան , Հ. Պօղոսեան, ու Ֆոթոքոփիներ հայթայթած են Պ. Ֆրունճեան, Ս. Գալայճեան, Լորելի, Ա. Քէօսէեան, Գ. Սեւան :

(**) Ակնցիներու շուշմայ բառը եւս կը թուի թէ արդիւնք է նման երեւոյթի մը : Ակնցիները շուշմայ կը կոչեն կլորիկ աղուորիկ բերանը : Արդ, պարսկերէն տէհէն կը նշանակէ բերան, ու թահին բառին հետ նոյն շփոթութեամբ կոչուած է շուշմայ :

«ԿԵՆԴԱՆԻ ՋՈՒՐ» ՈՐՈՆՈՂԸ

(ՆՈՐԱՅՐ ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը գրուած է մօտ տասը տարի առաջ, այն շրջանին՝ երբ Ն. Սիսակեան կը զբաղէր մասնաւորաբար անզիմոլոժիով (բնախմորներու գիտական ուսումնասիրութեամբ) : Յետագային, իբրեւ կենսաբանական քիմիագիտութեան հեղինակութիւն՝ նուիրուեցաւ անջրպետային պայմաններու քննութեամբ, հետազօտողի եւ նոր տեսութեանց հեղինակի համբաւ շահելով միջազգային գիտնականներու շարքին մէջ :

Դարաւոր աւանդութիւններու հետ մեղի հասած է «կենդանի» եւ «մեռած» ջուրերու հէքեաթը : «Մեռած» ջուրի կաթիլներով թագաւորին աղջիկը կը քնանայ կախարդական քունով : Բայց մահ չէ ատիկա, այլ մահուան պատրանք : «Կենդանի» ջուրի կաթիլները, իրենց կարգին, կ՛արթնցնէին քնացնողը՝ վերադարձնելով իր սիրականին ծոցը :

Գիտնական մարդիկ ինծի կը բացատրէին թէ ժողովուրդին բանաստեղծական հանճարը, նման հէքեաթային ձեւաւորումով, մարմին կուտար ձմրան ճիրաններուն մէջ քնացող բնութեան դարնանային զարթօնքին :

Սակայն, երբ ես ծանօթացայ «կեանքի աղբիւրներու» գիտութեան զարմանահրաշ եւ նոր ճիւղերէն մէկուն՝ բնախմորներու (ֆէռման) տեսութեան , ինծի այնպէս թուեցաւ — խօսքը մեր մէջ մընայ՝ տակաւին այնպէս կը թուի — թէ հինաւուրց աւանդութիւնը այդ մասին է որ կը խօսի :

Բնախմորները, ծպտուած, կը մասնակցին կեանքի բոլոր երեւոյթներուն : Թէ հացահատիկի սերմէն նորը կը ծլի՞, եւ իր ալիւրէն թթխմոր կը ստացուի՞, այսինքն «կենդանի՞» կը մնայ թէ «մեռած», ոչ – պիտանի այլեւս հաց թխելու, կախում ունի բնախմորներէն : Վերջապէս բնախմորներէն կախում ունի թէյին բոյրը, գինիին համը :

Ես այսօր կ՛ուզեմ խօսիլ այն գիտնականներէն մէկուն մասին, որ իր կեանքը նուիրած է «կենդանի» այդ սաղմին հետազօտութեանց, այն մասին թէ ի՛նչ պէտք է ընել բնախմորներու անհամար բանակը ծառայեցնելու համար նիւթական բարիքներու ստեղծման եւ առատութեան :

« Գիտնականին լաւագոյն զարդը իր աշխատանքներն են», կ՛ըսէ արեւելեան իմաստութիւնը : Բայց երբ ես կը մտածեմ Նորայր (հօրը անունը՝ Մարտիրոս) Սիսակեանի մասին, մտքիս մէջ կը պատկերանայ ոչ թէ այն գիտնականը, որ իր պատկառազդու կերպարանքով թէեւ հեղինակութիւն կը շահի, բայց կը մնայ չոր եւ անյուզական, այլ այն որ աչքիս առջեւ կը կանգնի յոյժ համակրելի եւ համեստ մարդ մը : Ահա կը տեսնեմ որ, ոտքի կ՛ելլէ , կը թողու ակադեմականի իր սեղանը, որ անցեալ դարավերջին մընացած պրոնզեայ քանդակներ ունի վրան, կուգայ ձեզի ընդառաջ , բարի աչքերուն մէջ լոյս ու սէր : Եւ դուք իսկոյն կը մոռնաք թէ կը գտնուիք Գիտութեանց Ակադեմիայի նախագահութեան անդամներէն մէկուն առջեւ, աշխարհահռչակ մարդու մը առջեւ : Իր պարզ վերաբեր-

ԽՆԴՈՒՄՈՎ ՃՈՒՆԱՑ

— * —

Մ.ԱՅՎԱԶՅԱՆԻ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔԻՑ

Ա

Ամառ էր։ Ամպամած երկինքը ծանր էր կախված Ալաշկերտի դաշտի վրա։ Ցորենի հասկերը ոսկեգույն ալիքներով էին ծփում, ինչպես ծովի ալիքները։ Հեռվում, Ալաշկերտի լեռների ստորոտին, ինչպես ոսկե ժապավեն, փռված էր Ալաշկերտ գետը։ Գետի ափերին, ուռենիների ստվերում, հանգչում էին հոգնած հնձվորները։

Ամենամեծ ուռենու տակ, խոտի վրա պառկած էր Ալաշկերտի ամենահարուստ հողատեր Մելիք-Ղազարյանի միակ որդին՝ Արամը։ Նա ընկղմված էր իր մտքերի մեջ։ Նրա աչքերը հառած էին ամպերի միջից ծվարած արևին, որ ամպերի միջից ուղարկում էր իր թույլ ճառագայթները։

Արամը տասնվեց տարեկան պատանի էր։ Նա ուսանում էր Ալաշկերտի գիմնազիայում։ Ամռան արձակուրդներին նա միշտ գալիս էր հոր մոտ, որ ամառանոցում էր ապրում։ Արամը սիրում էր գյուղական կյանքը, սիրում էր ազատ օդը, սիրում էր ծաղիկները, սիրում էր ամեն ինչ, որ գեղեցիկ էր։

Նա ուշադիր նայում էր ամպերի միջից ծվարած արևին, որ ամպերի միջից ուղարկում էր իր թույլ ճառագայթները։ Նա ուշադիր նայում էր ամպերի միջից ծվարած արևին, որ ամպերի միջից ուղարկում էր իր թույլ ճառագայթները։

Արամը տասնվեց տարեկան պատանի էր։ Նա ուսանում էր Ալաշկերտի գիմնազիայում։ Ամռան արձակուրդներին նա միշտ գալիս էր հոր մոտ, որ ամառանոցում էր ապրում։ Արամը սիրում էր գյուղական կյանքը, սիրում էր ազատ օդը, սիրում էր ծաղիկները, սիրում էր ամեն ինչ, որ գեղեցիկ էր։

Նա ուշադիր նայում էր ամպերի միջից ծվարած արևին, որ ամպերի միջից ուղարկում էր իր թույլ ճառագայթները։

Արամը տասնվեց տարեկան պատանի էր։ Նա ուսանում էր Ալաշկերտի գիմնազիայում։ Ամռան արձակուրդներին նա միշտ գալիս էր հոր մոտ, որ ամառանոցում էր ապրում։ Արամը սիրում էր գյուղական կյանքը, սիրում էր ազատ օդը, սիրում էր ծաղիկները, սիրում էր ամեն ինչ, որ գեղեցիկ էր։

Նա ուշադիր նայում էր ամպերի միջից ծվարած արևին, որ ամպերի միջից ուղարկում էր իր թույլ ճառագայթները։

Արամը տասնվեց տարեկան պատանի էր։ Նա ուսանում էր Ալաշկերտի գիմնազիայում։ Ամռան արձակուրդներին նա միշտ գալիս էր հոր մոտ, որ ամառանոցում էր ապրում։ Արամը սիրում էր գյուղական կյանքը, սիրում էր ազատ օդը, սիրում էր ծաղիկները, սիրում էր ամեն ինչ, որ գեղեցիկ էր։

Նա ուշադիր նայում էր ամպերի միջից ծվարած արևին, որ ամպերի միջից ուղարկում էր իր թույլ ճառագայթները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, ի նպաստ դպրոցի 30 Ֆր. Տէր եւ Տիկին (Ոմն)է, ողբացեալ Պ. Հրանդ Երկանեանի մահուան առթիւ :

Նոյն նպատակի համար Տիկին Մալվինէ Անտոնեանէ երեսուն, իր ազգական Սուրէն Ադամեանի (Լա Սիօթա) մահուան Գ. տարելիցին առթիւ :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գ. Համբարձումեանէ քսան Ֆր., ողբացեալ Պ. Ժիրայր Պէրպէրեանի յուղարկաւորութեան առթիւ եւ Տիկին Հազարապետեանէ յիսուն Ֆրանք իր որդւոյն մահուան Գ. տարելիցին առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կ. Տէր – Գաբրիէլեանի եւ իրենց զաւկին (Տէսին), իրենց մօր եւ մեծ մօր Այրի Տիկին Արտեմիս Տէր– Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ :

ՖՐԱՆՍ. ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք
Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեան կոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուայ նախագահութեան մաս կը կազմեն ու կը խօսին՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն)
եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսելու մեքենաներ (մաշին ա թրիքոթէ)

a) Dubied MR jauge 10, équipée chevalement et chevrone.

b) Jauge 7, 1m 35, équipée.

Դիմել
GRYNFELD
89, Bd. Voltaire, Paris (11e)
VOL. 76-13

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

(Ա. մրցանակ Պէյրութի եւ վենետիկի երաժշտանոցէն) :

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ
ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Կիրակի (Մարտ 27) ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Վիվալտի, Հէնտէլ, Պելլինի, Պոռոտին, Կանաչեան, Պէրպէրեան, Ղազարոսեան, Սաթեան, Կոմիտաս, Խաչատրեան, Սփենտիարեան :

Մուտք 10, 7 եւ 5 Ֆրանք :

Կանխաւ կարելի է ապահովել տեղերը թատրոնը կամ ազգայիններու մօտ :

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

GIRACO

GALERIE G. MOURGUE
29, Bd. Raspail, Paris 7

Բացում Մարտ 22ին
Մարտ 22էն Ապրիլ 5

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 21ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, *Սալ Մազընոյի* մէջ, Րիւ տ'Օպաներ :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի շրջանի արհեստագիտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սաները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 26ին, կէս օրէ ետք ժամը 17·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ : Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր ղրկելով իրենց քուէները :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ «ԱՐԵԳՆԱԶ»Ը

եւ Ֆրանսերէն

« LES PRECIEUSES RIDICULES »
de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին (Մարտ 27ին) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ ուշ ատեն :

Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :
Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Գ. ԿԱՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ :

Ճոխ պիւժէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին
THEATRE DES ARTSի շքեղ սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաև Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատրերգութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը : ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45 :

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան *վիզա*.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր ար տօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փար իզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : *ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ* 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական *պանդոկ*

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 Ֆրք.

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ

MARDI 22 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10566 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.566

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՊԻՏԻ ԳՐԷ ՏԸ ԿՈԼԻ

Կը սպասուի որ նախագահ Ճոնսըն նոր նամակ մը գրէ տը Կոլի, որոշ բացատրութիւններ ուզելով անկէ Ֆրանսական ուժերու Ատլանտեան Կազմակերպութենէն քաշելու որոշման առթիւ :

Ուոշինկթընի մէջ, արտաքին ծերակուտական յանձնախումբի նախագահը՝ Ֆըլպրայթ, յայտարարած է «կրնայ ըլլալ որ Զօր. տը Կոլ իրաւունք ունենայ այն հարցին մասին թէ Ատլանտեան զինակցութեան վերակազմութիւնը անհրաժեշտ է : Բայց իրեն հետ նեղութիւնն այն է որ անհաճոյ ձեւով կը ներկայացնէ ամէն բան : Յաճախ, ինծի այնպէս կը թուի թէ կ'ուզէ նախատական ըլլալ, կամովին» :

Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ, ջանք կը թափուի որ Ատլանտեան Կազմակերպութեան անդամներուն եւ Ֆրանսայի միջեւ յարաբերութիւնները չվատթարանան, բայց Գերմանիոյ զինակիցներու հետ խօսակցութիւնները, Ատլանտեան Կազմակերպութեան մէջ, նախապատուութիւն ունին Ֆրանսայի հետ երկկողմանի խօսակցութեանց վրայ : Ինչ կը վերաբերի Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութեան, ըստ որուն այլեւս տագնապի օճախներ չկան Եւրոպայի մէջ, իրողութիւն է որ Հարաւ – Արեւելեան Ասիոյ մէջ է որ Արեւմուտք – Արեւելք բախում կայ, բայց Գերմանիա միակ երկիրն է ուր ռուս եւ ամերիկացի ուղղակի դէմ դիմաց են :

Պոնի կառավարութիւնը կը խորհի թէ իր պարտականութիւնն է պահպանել Ատլանտեան միասականութիւնը : Ինչ կը վերաբերի Ատլանտեան զինակցութեան հարցին, 14երու յայտարարութիւնը կը համապատասխանէ Պոնի քաղաքականութեան : Չորսերու խօսակցութիւններ կըրնան տեղի ունենալ, բայց ամէն պարագայի մէջ, Գերմանիա կը գործէ միայն համաձայն Ատլանտեան իր դաշնակիցներու : Շրէօտէր յայտնած է ներկայ տագնապին առթիւ թէ ամէն գնով պէտք է պահպանել Ատլանտեան Կազմակերպութեան գործունէութիւնը առանց նկատի առնելու Ֆրանսական ծրագիրները :

Տեսակցութիւն մը տալով Քէօլնիշէ Ռունտշայոյի, վարչապետ Էրհարտ ըսած է. — « Պէտք է ցոյց տանք որ կ'ուզենք առաջքն առնել որեւէ վնաս հասցընելու Ֆրանսացի եւ գերմանացի ժողովուրդներու բարեկամութեան : Պէտք չէ որ թեքնիք տարբերութիւններ երկու կառավարութեանց միջեւ, խնդրոյ առարկայ ընեն հաշտութեան մեծ աշխատանքը : Ուրախ ենք որ Ֆրանսական կառավարութիւնը, իր նկատողութեանց մէջ, նկատի կ'առնէ այս կէտը, քաղաքականօրէն այնքան կարեւոր » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ նոր վարչապետը Վանտէն Պօյնանց, իր դահլիճը կազմեց : Արտաքին նոր նախարարն է նախկին վարչապետ՝ Փիէր Արմէլ : Փօլ – Անրի Սփաք կը կորսնցնէ այս պաշտօնը զոր կը վարէր տարիներէ ի վեր, երբ ընկերվարականները կը մասնակցէին դահլիճին : Սփաք յայտարարած է թէ պիտի քաշուի քաղաքականութենէն :

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ գողցած են Ֆութպոլի աշխարհի բաժակը :

ՖՐԱՆՍԱ – Իտալիա հաւասար մնացին առջի օր, Ֆութպոլի մրցումին որ տեղի ունեցաւ Փարիզ (0–0) :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, շատ հաւանական է որ Սթալինի պատմական դերը վերաքննուի ԻԳ. համագումարի ընթացքին :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ կառավարութիւններու պետերը, որոնք անցեալ Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր ժողով կը գումարեն Գահիրէի մէջ, որոշեցին չվերահաստատել Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ, Սուհարթօ օրէ օր կ'ամրապնդէ իր դիրքը : Հաւանական է որ Սուպանտրիօ դատուի Զինուորական յատուկ Ատեանին կողմէ, որ կազմուած էր դատելու համար Սեպտեմբեր 30ի ձախողած պետական հարուածին հեղինակները : Հաւանական է նաեւ որ Զօր. Նազիւսիոն վերսկսի իր քաղաք. գործունէութիւնը, (պաշտպանութեան նախկին նախարարն է, զոր Սուքարնօ հեռացուցած էր) :

ԿԻՊՐՈՍԻ շուրջ երկկողմանի բանակցութիւններ կրնան սկսիլ Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ : Այս ուղղութեամբ նախաձեռնութիւններ կրնան ստանձնել Նիկոսիա եւ Աթէնք :

Օրը Օրին

ՅՈՅՍԵ՞Ր – ԱՅՈ՛, ԵՐԱ՞Զ – ՈՉ

Հիմնական չորս սխալներ մթագնած են մեր տեսողութիւնը քաղաքական մեքենայութեանց կալուածին մէջ եւ պատճառ եղած են որ վարդավառ երազներ հիւսենք՝ մեզի հաճելի, մեզի ձեռնտու ու մեր գործին եկած բաղձանքներու կառչելով :

Առաջին սխալ ·

— Մեր մեծ բարեկամները, որոնց կողքին մնացինք հաւատարմօրէն, ընդ հուր եւ ընդ սուր, օր մը, պիտի մեղքնան մեզի եւ մեզի պիտի վերադարձնեն մեր պատմական հողերը եւ մեր վեհապետական իրաւունքները ···

Երկրորդ սխալ ·

— Մեր մեծ բարեկամներուն խղճմտանքը, օր մը, պիտի արթնցնէ զիրենք եւ սրբագրել պիտի տայ մեզի հանդէպ գործուած դիւային անիրաւութիւնը ···

Երրորդ սխալ ·

— Մեր դատին արդարամիտ լուծումը մեծապէս կը նպաստէ մեծ պետութեանց քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական շահերուն ···

Չորրորդ սխալ ·

— Արեւմուտքի մեծ ժողովուրդները եւ անոնց առաջնորդները աւելի մեզի բարեկամ են քան Թուրքին ···

×

Արտասահմանի հայնոցը, իր «վերի» եւ «վարի» արտերով եւ իր քաղաքական անհասուն մտածողութեամբ, կառչած է այս չորս սխալներուն, ինչպէս պատաղիճը պլլուած է Փարիզի թէ Լոնտոնի հինաւուրց եկեղեցիներու քարերուն՝ ալ անոնցմէ չբաժնուելու համար :

Մեր պահանջներուն, մեր իրաւունքներուն կապուած զանազան հարցերու քննութեան ատեն, նկատի չունիմ այս կամ այն ճակատը, այս կամ այն հոսանքը :

Ընդհակառակն, կը նախընտրեմ ազգը իր ամբողջութեան մէջ մեղադրել՝ իր պարզամտութեան համար : Կամ, իր ամբողջութեան մէջ ծափահարել՝ իր պայծառատեսութեան համար :

Յիսուն տարի դիւանագիտութեան « դպրոց »ին բոլորտիքը դեգերող բազմութենէ մը կը սպասուի որ պահ մը — փորձի համար — մոռացութեան տայ կուսակցական բանակռիւները եւ սկսի մտածել թէ ինչպէս կրնայ քիթէն վար առնել սա ակնոցը, որուն ապակիները ամէն բան վարդագոյն ցոյց կուտան իրեն :

Շիտակ ճամբան մտնելու միակ պայմանը ինքնաքննադատութիւնն է՝ անհատին թէ համայնքին համար :

Այս պայմանին է որ չենք հպատակիր, որովհետեւ օրուան լուրերուն, օրուան ճառերուն եւ օրուան վէճերուն կը հետեւինք հարեանցի :

×

Մեզի մեղքցող ազգ ո՛չ կայ, ո՛չ ալ պիտի ըլլայ : Պատմութեան մէջ որեւէ ատեն, որեւէ տեղ պատահած չէ որ ժողովուրդ մը ուրիշ ժողովուրդի մը մեղքցած ըլլայ եւ ինքզինքը կրակը նետած ըլլայ անոր օգնելու համար :

Կամ, արդէն խենթեցած է կամ շուտով պիտի խենթենայ այն Հայը, որ կը հաւատայ թէ Անգլիա, 1914ի Օգոստոսին, պզտլիկ Պելճիքային մեղքնալով էր որ վերջնագիր կը դրկէր ամբարտաւան Քայզէրին : Կամ, քսանրհինգ տարի ետք, զէնք ու զրահով ռազմադաշտ կը վազէր, որովհետեւ խե՛ղճ Լեհաստանի վիճակը իր գութը կը շարժէր :

— Այո՛, գիտեմ, ամէն քաղաքական ճառ մարդասիրութիւն կը բուրէ : Բայց, գիտեմ նաեւ որ մա՛րդ տեղէն չի շարժիր անկարին ու կամկարին ձեռքէն բռնելու համար, եթէ վտանգուած չըլլան ի՛ր կենսական շահերը :

Մենք մեր մահավճիռը մեր ձեռքով ըստորագրած պիտի ըլլանք, եթէ սպասենք որ մեզի պիտի մեղքնան, օր մը եւ մեզի շնո՛րհ պիտի ընեն՝ մեր իրաւունքները վերկանգնելով :

×

Քաղաքական – տնտեսական շահ եւ խղճմտանք իրարմէ բոլորովին տարբեր – իրարու հակամարտ — հասկացողութիւններ են :

Երբ խնդրոյ առարկայ է առաջինը, գոյութեան իրաւունք չի կրնար ունենալ երկրորդը :

Որովհետեւ, խղճմտանքով ո՛չ քաղաքական – տնտեսական շահեր ձեռք բերուած կրնան ըլլալ, ո՛չ ալ ձեռք բերուածները կրնան պաշտպանուիլ ու երաշխաւորուիլ :

Եթէ Արեւմուտքի – Քրիստոսապա՛շտ Արեւմուտքի – խղճմտանքը չարթնցաւ 1923ին, Լոզանի *կոմեդիայի* օրերուն, երբ մեր թափած արիւնը տակաւին թաց էր Ջարդաստանի չորս դին, 1966ին չէ որ պիտի արթննայ :

Ու մենք մեր խելագարութեան փաստը տուած պիտի ըլլանք, եթէ սպասենք որ յիսուն տարիէ ի վեր թմրած, քնացած խղճմտանքը ընդոստ արթնցնէ մեր բարեկամները :

×

Մեծ ազգերու հետապնդած կենսական շահերու տեսակին ու տարողութեան անտեղեակ բազմութիւն մը միայն կրնայ պնդել թէ, օրուան ա՛յս ժամուն, մեր դատին լուծումը — այս կամ այն ձեւով — պիտի ծառայէ այդ շահերուն :

Այսինքն, աշխարհի ճակատագիրը տնօրինողները, իրե՛նք, օր մը պիտի ուզեն — կրնան, նոյնիսկ, առաջարկել — գոհացում տալ մեր պահանջներուն :

Տասը փուռ հաց եւս պէտք է ուտեմ եւ տասը հազար հատոր պատմութիւն եւս պէտք է կարդամ, այս հէքեաթին հաւատալու համար :

Լաւատեսութիւն, երբեմն, կը նշանակէ վատ տեսողութիւն :

Հրա՛շք պէտք է պատահի որ Արեւմուտքի երկու վիթխարի ուժերը Ատլանտեանի Դաշնակցութեան 15րդ անդամին աննպաստ քայլ մը առնեն՝ մեզի ի նպաստ քայլ մը առած ըլլալու մտահոգութեամբ :

Այն անդամին, որուն գրաւած հողային տարածութեան պէտք ունին, իբրեւ խարիսխ — իբրեւ ոտք նետելու տեղ — երրորդ վիթխարի ուժին յառաջխաղացումը կասեցնելու համար՝ վաղը, միւս օր : Կամ, տասը, քսան տարի ետք :

Բայց, հրաշքները կը պատահէին երկու հազար տարի առաջ :

×

Չեմ գիտեր թէ ինչո՛ւ եւ ինչպէս մեր միամիտ ժողովուրդին մտքին մէջ արմատ նետեր է այն համոզումը թէ Արեւմուտքը մեզ աւելի սիրէ, քան Թուրքը, ինչո՞ւ մեզ աւելի պիտի սիրէր, հայրենակից ···

— Որովհետեւ, մենք ալ իրենց պէս քրիստոնեայ ենք ···

Եթէ քրիստոնեան քրիստոնեայ սիրած ըլլար, քրիստոնեան քրիստոնեայ ջարդած չէր ըլլար Եւրոպայի պորտին վրայ՝ երկու անգամ հազար տարի :

Աղջիկ ու տղայ իրարու կը սիրահարին :

Բայց, իրարու սիրահարած ազգեր չըկան : Եւ պիտի չըլլան :

Երբ քաղաքական – տնտեսական շահը դուռնէն ներս մտնէ, ազգերու կեղծ սիրահարութիւնը— որունկը հաւատանք միայն մենք — պատուհանէն դուրս կ'ելլէ :

Արեւմուտքը մեզմէ բան չսպասեր : Բայց, Թուրքէն շատ բան կը սպասէ :

Առնուազն, օրին մէկը, մեր «հօբար»ին վրայ կրակ բացող ջուխտ մը զինուորի :

×

Այս քառեակ սխալներուն մատնանշումը չի նշանակեր որ նպատակս է յուսալքել մեր ժողովուրդը : Կամ ծալել, ծրարել ու մէկ կողմ նետել մեր դատը :

Հազար անգամ ոչ :

Երբեք պիտի չհրաժարինք միացեալ ազատ ու անկախ Հայաստանի մեր պահանջէն, որքան ալ աննպաստ ըլլան պայմանները : Եւ անհարթելի՝ մեր ճամբուն վրայ նետուած խոչընդոտները :

Բայց, մեր պահանջներու բանաձեւման եւ ներկայացման ատեն պիտի ըլլանք իրատես, հեռատես եւ պայծառատես :

Պատրանքներով առաջնորդուող անզօր ժողովուրդ մը — որ տէր ու պաշտպան չունի Նիւ Եորք Արիսպագոսին մէջ —կէս ճամբան կը մնայ :

Յո՞յսեր — այո՛ : Երա՞զ — ո՛չ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՄԱԿ

Ֆիկառոյէն ետք, Շաբաթ գիշեր Լը Մոնտ քանի մը տողով արձագանգ կը հանդիսանար նոյն լուրին, յայտնելով թէ չորս հոգինոց պատուիրակութիւն մը, յանուն «Հայաստանի ազատ հանրապետութեան» յուշագիր մը յանձնած էր ՈՌպին Միլըրի, Ու Թանի անմիջական գործակիցին, որպէսզի փոխանցէ ՄԱԿի Ընդհ. քարտուղարին, որով ՄԱԿի օժանդակութիւնը կ'ուզէ Հայաստանի անկախութեան վերահաստատման համար, ներկայիս բաժնուած Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ : ՄԱԿի բանբերը որ հաղորդած է այս լուրը, աւելցուցած է, ըստ «Լը Մոնտ»ի, որ քիչ հաւանական է որ ՄԱԿը այս հարցը քննէ, ներկայիս :

Պիտի անդրադառնանք առանձին :

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

«ԵՐԶՈՒԱԾՆԵՐԸ...»

«ՎԱՐԴԱՎԱՌ»ի հանդիսութիւնները, որոնք նախապատմական շրջաններէն ըսկըսան ՔԱՐՔԷ լեռներու գիրկը, ԻՆՆԱԿԵԱՆ բարձրաւանդակին վրայ տեղի կ'ունենային: Այս հին աւանդութիւնը քրիստոնէական շրջանին ալ նոյն ոգեւորութեամբ շարունակուած է:

Այս բարձրաւանդակին վրայ, ուր «ՎԻՇԱՊԱԶՈՒՆ» եղբայրներու մեհեանը կառուցուած էր, ապա համանուն Ս. Կարապետի Տաճարին փոխակերպուեցաւ: Բարձրաւանդակին Արեւմտեան կողմի լերան լանջին նուիրական հին աղբիւրը դեռ կը վազէ:

Հին մկրտարանին կործանած բեկորները խառնիխուռն, հոս ու հոն ընկողմանած, մինչ կենդանի ակին ջուրը աւերակներու մէջէն իր հին երգը երգելով, եւ ան կը հոսի...: Խոշոր քարէ աւազանը, որուն մէջ հազար ու բիւր հազարաւորներ մկրտուեր, աճեր, ծլեր ու ծաղկեր են... Այսօր, ան ուխտաւորի մը կարօտ, որբ է ու սգաւոր: Թերեւս վերջին ուխտաւորը, ու ես կ'երթամ...:

Հին մկրտարանին մէջ, նուիրական ջուրով վերանորոգուած, փլատակներու վրայ նստած առջեւս տարածուող տարածութեան վրայ կատարուած խրախճանքները կը մտաբերեմ... Այս տեղին յատուկ խաղերուն ամէնէն յատկանշականը եւ մինչեւ մեր օրերը շարունակուողը լարախաղացութիւնն էր:

Օդին մէջ պրկուած պարանի մը վրայ բարձրացող լարախաղացներուն կատարած այլազան խաղերը յոյժ հետաքրքրական էին ու ապշեցուցիչ:

Լարախաղացները պարանին վրայ ելլելէ առաջ «Եա Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ» կ'աղաղակէին, ժողովուրդը ասոնց համար «երզուած են» կ'ըսէր, որովհետեւ կը հաւատային, թէ անոնց պարանին վրայ կատարած այս զարմանալի խաղերը միայն գաղտնի ուժի մը օժանդակութեամբ կ'ընէին, ան ալ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏՆ էր... եւ այդ մարդիկն ալ «Երզուած»ներ են (երազուած):

Մշեցիները կը պատմեն, որ այդ մարդիկը լարախաղացութեան համար ընտրուած ու կոչուածներ են... Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ անոնց երազի մէջ կը հրամայէ եւ ապա անոնք այդ ասպարէզին կը նուիրուէին:

Իրականութեան մէջ, անոնք փոքր տարիքին մարագներու մէջ, յարդի դէզերու վրայ վարժութիւններ ընելով կը պատրաստուէին: Բայց որքան որ անոնք տարիներու երկար փորձառութեամբ կը պատրաստուէին, սակայն այն հաստատ համոզումը ունէին, թէ իրենք, այդ ասպարէզին ընտրեալները, Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ բարձր հովանաւորութիւնը վայելող «Երզուածներ» են...:

Հին օրերու կարօտով երազ մըն ալ տեսնելու, ես կ'երթամ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԻԴ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը իր զեկուցումին մէջ երկարօրէն կանգ կ'առնէ կուսակցական կազմակերպական աշխատանքներու վրայ եւ կը շեշտէ կարեւորութիւնը գաղափարական դաստիարակութեան:

Խօսելով երիտասարդութեան մօտ կատարուող գաղափարական դաստիարակութեան աշխատանքի թուլութեան մասին, Ա. Քոչինեան կը յայտարարէ ի մէջ այլոց. «Կուսակցական կազմակերպութիւնների գաղափարական աշխատանքի, առանձնապէս երիտասարդութեան հետ տարուող աշխատանքի թերութիւնները իրենց զգալ տուեցին նաեւ սուլթանական Թուրքիայի կառավարող կլիկի կողմից Հայերի զանգուածային կոտորածի 50ամեակի օրերին:

«Պէտք է ասել, որ կուսակցական կազմակերպութիւնների կողմից տարուող քաղաքական – բացատրական աշխատանքի թուլութեան հետեւանքով որոշ երիտասարդներ հայ ժողովրդի պատմութեան այդ ողբերգական էջը ընկալեցին իւրովի, սկզբունքօրէն ոչ ճիշդ գրիքերից, հարցերը մեկնաբանելով ոչ թէ սթափ մտքով ու քաղաքական բանականութեամբ, այլ շատ անգամ դերի դարձած զգացմունքներին ու կրքերին:

Հէնց դրա մէջ էլ պէտք է փնտռել եղեռնի 50ամեակին՝ 1965 թուականի Ապրիլի 24ին տեղի ունեցած որոշ անցանկալի երեւոյթների հիմնական պատճառը:

Սակայն ոչինչ չի կարող նսեմացնել այդ տարեթիւի նշման կարեւորութիւնը: Ինչպէս գիտէք, այն նշուեց ցեղասպանութեան մարդատեաց քաղաքականութեան դատապարտման, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան լենինեան ազգային քաղաքականութեան յաղթանակի քարոզչութեամբ, վերածնուած հայ ժողովրդի ձեռք բերած պատմական նուաճումների ցուցադրման եւ Խորհ. Միութեան ժողովուրդների բարեկամութեան ամրապնդման նշանաբանով:

Պէտք է ասել, որ Հայաստանի աշխատաւորները, ամբողջ հայ ժողովուրդը զոհունակութեամբ ընդունեցին եղեռնի 50ամեակի նշման փաստը: Նշելով այս տարեթիւը, մենք դրանով արժանին մատուցեցինք եղեռնի զոհերին: Յայտնի է, որ, ի յաւերժացումն այդ զոհերի յիշատակի, Հայաստանի կառավարութեան որոշմամբ հիմնադրւում է կոթող, որի կառուցումն իրականացւում է:

Կուսակցական կազմակերպութիւնները պէտք է բարելաւեն քաղաքական աշխատանքը աշխատաւորութեան շրջանում, մասնաւորապէս երիտասարդութեան շրջանում, ուժեղացնեն իրենց ազդեցութիւնը երիտասարդութեան վրայ, ձեռք առնեն բոլոր միջոցները նրանց դաստիարակութեան գործն իր կոչման բարձրութեան վրայ դնելու համար»:

Վերլուծելով աշխատաւորներու մօտ կուսակցական մարմիններու կատարած քաղաքական – դաստիարակչական աշխատանքը, Ա. Քոչինեան դիտել կուտայ, թէ «Մենք դեռ եւս չենք կարողացել պատշաճ ազդեցութիւն ապահովել բոլոր աշխատաւորների քաղաքական կայուն համոզմունքների ու հայեացքների ձեւաւորման վրայ: Դրա հետեւանքով մենք հանդիպում ենք այնպիսի փաստերի, երբ որոշ անձինք, մասնաւորապէս երիտասարդները, քաղաքական անբաւարար հասունութեան պատճառով ենթարկւում են անառողջ տրամադրութիւնների, չեն ըմբռնում հանրապետութիւնում անցկացուող առանձին միջոցառումների էութիւնը»:

Ա. Քոչինեան կը խօսի նաեւ գրական գործերու մէջ նկատուող գաղափարական «խորթ» տեսակէտներու մասին. «Անհրաժեշտ ենք համարում նշել, որ մեր առանձին գրողների գործերում, դժբախտաբար, նկատւում է պատմական անցեալով հրապուրուելու, ազգային նեղ պատեանում պարփակուելու անցանկալի երեւոյթներ: Այս երեւոյթները, անշուշտ, խորթ ու անընդունելի են խորհրդահայ գրականութեան համար: Աւելին, դրանք չեն բխում հայ բազմադարեան գրականութեան աւանդներից, գրականութիւն, որի յաւերժական նիւթերից մէկը եղել է, կայ ու կը մնայ ժողովուրդների բարեկամութեան ու եղբայրութեան գովքն ու փառաբանութիւնը»:

Խօսելով կուսակցական ներքին կազմակերպչական եւ այլ աշխատանքներու մասին, զեկուցաբերը կը քննադատէ հակակարգապահական արարքները, ինչպէս նաեւ զանազան թերութիւնները եւ, կ'աւելցնէ. «Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան նորընտիր կենտկոմը, քաղկոմներն ու շրջկոմները պէտք է լուրջ հետեւութիւններ անեն Կենտկոմի այս տարուայ Փետրուար 5ի ժողովի որոշումից: Ժողովը բացայայտեց ենտկոմի նախկին առաջին քարտուղար ընկեր Ե. Ն. Զարոբեանի աշխատանքի ոճի եւ եղանակների մէջ տեղ գտած լուրջ սխալներն ու վրիպումները: Այդ սխալները չէին կարող բացասաբար չանդրադառնալ կատրերի դաստիարակութեան եւ ըզգալի չափով հանրապետութեան գործերի վիճակի վրայ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

(ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

ԼԻՈՆ, (Յառաջ).— Կիրակի, Մարտ 13ին, Լիոնի հայ գաղութը արժանավայել կերպով իր յարգանքի տուրքը մատոյց նահատակ բանաստեղծ Դ. Վարուժանի յիշատակին:

Քաղաքիս դասական սրահը — «Սալ Ռամօ»ն, գրեթէ ծայրէ ծայր լեցուած էր երկսեռ եւ ամէն հոսանքէ մարդոցմով: Հոն էին ծերն ու երիտասարդը, հոն էին մտաւորականն ու անգրագէտը, հոն էին վերջապէս օտար անուանի հիւրեր ու արուեստագէտներ:

Ազգային միութեան հովանաւորութեան տակ կազմուած գործադիր յանձնախումբը իրօք, գովելի աշխատանք կատարած էր այս պատկառելի ձեռնարկը գլուխ հանելու համար: Ու կրնանք անվարան ըսել որ, վարձահատոյց եղան այս բացառիկ յաջողութեան համար:

Ժամը 3·30ին, օրուան խօսնակը Պ. Գ. Պաղտասարեան Ֆրանսերէնով բացուած յայտարարեց հանդէսը, ապա, համառօտ կերպով ըսաւ թէ ինչու սարքած էին մեծարանքի այս ձեռնարկը հայ, Վարուժանի յիշատակին: Հպանցիկ կերպով Վարուժանի կենսագրականը տալէ ետք, բեմ հրաւիրեց Հայ Ազգ. Միութեան քարտուղարը Պ. Վարդան Եղիշէեան որ հայերէն ոգեւորիչ ճառ մը խօսեցաւ մեր նահատակ գրագէտներու մասին ընդհանրապէս, Դ. Վարուժանի մասին մասնաւորապէս:

Յիշելով Թուրքին, վայրագ, արիւնռուշտ դերը եւ մեր հանճարներուն վաղահաս չքանալը անոնց եաթաղանին ներքեւ, պանծացուց որ այսօր կանք, ոտքի կանգնած ենք աւելի քան հաստատ ու մեր նոր հանճարները լուսաւոր աստղերու պէս կը փայլին բոլոր հորիզոններու տակ, մինչ Թուրքը կը մնայ ու պիտի մնայ նոյն վայրագ գազանը:

Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց յիշելով նահատակ գրագէտին այն իմաստուն խօսքը թէ, «այնպիսի գործ մը պիտի տամ որ հայ ազգը կամ ժողովուրդը չը զզջայ ինծի պէս զաւակ մը ծնած ըլլալուն համար...»:

«Այսօր, փառք հայ հանճարին, ոչ միայն չենք զզջար Դ. Վարուժան մը ծնած ըլլալնուս համար, այլեւ զայն բարձրացուցած ենք փառքի բարձրագոյն կատա-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ամէնէն գեղեցիկը յայտնեց թէ յօժար էր էշ ալ առնելու: Այն ատեն պատասխանեցի թէ միայն զինք կ'առնեմ:

Այսպէս կը զուարճանայինք, երբ ամէնէն գեղեցիկը ըսաւ.

— Քեզմէ խնդրանք մը ունինք: Եթէ կը հաճիս, անգամ մը դետը մտնէիր եւ լողայիր: Լսած ենք թէ լաւ կը լողաս, ձուկի պէս կը լողաս, անուն հանած ես ջուրին տակէն լողալու:

Համաձայնեցայ:

Միասին գացինք Եփրատի եզերքը: Շապիկս հանեցի եւ գլխիվայր ցատկեցի ջուրին մէջ եւ առանց ջուրին երեսը բարձրանալու՝ ջուրին տակէն յառաջացայ քսան – երեսուն մեթր եւ գլուխս դուրս հանեցի հեռուէն: Աղջիկները զարմացած կը նային: Կը խնդան, կեցցէ կը պոռան:

Լողալով մօտեցայ եզերքին: Մէջքէս վար ջուրին մէջ մնալով՝ ձեռքս կ'երկարեմ եւ կ'ուզեմ շապիկս քաշել: Յանկարծ ամէնէն գեղեցիկ աղջիկը շապիկս առաւ ու փախաւ: Ընկերուհիները խնդալէն կը մարին:

— Ետեւէն վազէ առ շապիկդ, կ'ըսեն ինծի:

Կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, օգուտ չունի: Իվերջոյ ադամական վիճակով ցատկեցի եզերքն ելայ եւ վազեցի աղջկան ետեւէն: Բաւական տեղ հետապնդելէ ետք յաջողեցայ բռնել զինք: Աղջիկը կը մերժէ շապիկս տալ, կուրծքին սեղմած է, չի տար: Հեռուն կը լսեմ աղջիկներուն քրքիջը: Շուարած, բարկացած, կ'աշխատիմ ազատել շապիկս, ու գրեթէ կը կըռուինք: Գետինը ինկաւ, երեսի վրայ պառկած, շապիկս կուրծքին սեղմած: Ի վերջոյ ընկերուհիներն ալ հասան: Մէկը ոտքէս կը քաշէ, միւսը ձեռքէս, ինկայ գետին: Չեմ կրնար առնել շապիկս, ի՞նչ ընեմ:

— Մէկ պայմանով կուտամ շապիկդ, համբոյր մը պիտի տաս փոխարէն:

— Ատ ըլլայ ուզածդ, ըսի:

Ոտքի ելայ, ինք ալ ոտքի ելաւ, շապիկը գետինը ձգեց եւ մերկ մարմինս կուրծքին սեղմած՝ սկսաւ համբուրել անհատնում, մրմնջելովԱ. «Կը սիրեմ»: Ես ալ փոխադարձեցի, «ալ կը բաւէ, մուրատնուդ հասաք, ալ կը բաւէ», ըսի եւ շապիկս հագայ, հեռացայ:

Երեկոյ մը, հովիւի գործս վերջացուցած, վերադարձած էի վրանը: Երիտասարդ մը կը սպասէր ինծի: Ըսաւ թէ իրենց մօտ հիւր մը ունին, դուրսէն եկած, կը փափաքի զիս տեսնել: Միասին գացինք: Տասը վայրկեան հեռու էր, վրանին տակ Շէյխ մըն էր որ նստեր էր ինծի կը սպասէր: Երբ մեզ տեսաւ, ոտքի ելաւ եւ յարգանքով բարեւս առաւ: Լսեր է որ զէնքերու մասնագէտ եմ, ուզեր է իր զէնքը ցոյց տալ ինծի:

Մարդը բերաւ զէնքը:

— Օ՛, այս զէնքը շատ լաւ է:

Մոսին էր: Մարդը զարմացաւ:

— Իրաւ վարպետ է եղեր Միսաքը, ըսաւ, որովհետեւ ինք գործածեր է արդէն եւ ինք եւս համոզուեր է որ լաւ զէնք է:

Այնուհետեւ ամէն Արաբ իր զէնքը ցուցընելու կուգար, կարծիքս կ'ուզէր: Եւ միշտ չէի սխալած:

Ուրիշ երեկոյ մը, աշխատանքէս դարձիս, ըսին թէ հիւանդ է Շէյխին տղան, տասը տարեկան: Գացի տեսայ: Պառկած էր: Քիչ մը տաքութիւն ունէր, լեզուն ճերմկած: Մայրը շատ հոգ կ'ընէր եւ շուարեր էր:

— Հոգ մի ըներ, մեծ բան մը չէ, ըսի:

Յանկարծ ներս մտաւ Շէյխը:

— Միսաք, տոքթո՞ր ալ ես, ըսաւ:

— Մեծ բան մը չէ, անհանդիստ ըլլալու պատճառ չկայ, վաղը առաւօտ ազէկ կ'ըլլայ:

— Լա՛ւ, դուն միշտ իր անկողնին մօտ կեցիր, ի՛նչ որ պէտք կը տեսնես՝ այնպէս ըրէ:

Գաւաթ մը տաք կաթ տուի: Կէս ժամ ետքը գաւաթ մը հում կաթ: Փորը ելաւ, արդէն տեսայ թէ հանդստացաւ տղան: Յետոյ լաւ մը քրտնցուցի: Ետքն ալ մածուն կերցուցի: Տաքութիւնը իջաւ եւ անօթութիւն զգաց: Մածուն միայն տուի անօթութեան դէմ, ետքն ալ թան խմցուցի: Շատ չանցած՝ առողջացաւ տղան: Եւ ահա համբաւս տարածուեցաւ արաբական վրաններուն մէջ, տոքթոր կը ճանչցուէի այլեւս, — չէ՞ որ Շէյխին տղուն հիւանդութիւնը բուժեր եմ:

Երեկոյ մը երիտասարդ մը եկաւ եւ կ'ուզէր զիս տեսնել: Չէի ճանչնար: Քիչ մը վրաններէն հեռացանք:

— Ի՞նչ կ'ուզես, ըսի:

— Չեզ չեմ ճանչնար անձամբ, բայց լսած եմ համբաւդ: Աղաչանք մը ունիմ: Ինծի նուսխա մը պիտի գրես...

— Բարեկամ, նուսխա գրել չեմ գիտեր:

— Գրել – կարդալ գիտես, ուրեմն կըրնաս նուսխա մըն ալ գրել: Կ'աղաչեմ, ինչ որ ուզես՝ պիտի տամ:

— Ի՞նչ բանի համար գրեմ նուսխան:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(11 Շար.)

րին, ապացոյց այս գովելի ձեռնարկը :»

Ինչ դրել, ինչպէս նկարագրել այն բո – լոր զեղարուեստական յայտնութիւնները որոնք տեղի ունեցան, ցուցադրուեցան մեր առջեւը: Ամբողջ երեքուկէս ժամ մերթ յուզուեցանք , մերթ խանդավա – ռութեան ալիքները պարփակեցին մեր սրտերը, յաճախ մեր բուռն ծափահարու– թիւններու ալճադանդը ցնցեց մեծկակ սրահը :

Տեղացի ծանօթ արուեստագէտներ , ինչպիսիներ Տընիզ Ռուխէ, Փիէր Ֆա – զարի, Ժան Մարինեի, Իվան Ռուսէ, Լ – րենց մայրենի լեզուով, ծանօթ դերասան Աբր. Գմբէթեան մեզի հրամցուցին Դ. վարուժանի մարզարէականերէն հատընտիր կտորներ : Գովելի ճաշակով եւ հաճելի բծախնդրութեամբ :

Կարկիս Ափրիկեանի ծանօթ քառեակը, – Օրիորդներ Շաքէ Պէնկեան, Սոնիա Նիկողոսեան, Պ. Աբա Սերոբեան իրենց խմբական կամ մեներգներով մեծ ոգեւո– րութիւն ստեղծեցին եւ բուռն ծափեր խը– լեցին ներկաներէն :

« Սօսի» պարախումբը, ղեկավարու – թեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի որուն մա – սին ցարդ միայն լսած էինք, այժմ, ու– սանք, ապրեցանք, վայելեցինք իրենց ներկայութիւնը : Իրենց սեփական, տոհ– միկ նուագախումբին ընկերակցութեամբ ցուցադրեցին տասնեակ մը խմբական պա– րեր մէկը միւսէն յաջող, մէկը միւսէն գովելի ու ոգեւորիչ :

Մաքուր, ճաշակաւոր, ներկայանալի տարազներ, երիտասարդի աչքոյժ չարժ ու ձեւ, արուեստի կոչումին արժանի պարեր : Շատ տպաւորիչ էր մասնաւո – րապէս իրենց «բացման պարը» ուր նա – զանի աղջիկներ սպիտակ շղարշներ հա– գած, գլուխնին հայկական պսակներ , ծնրադիր դէմքերնին դեպին հակած, իւ– րաքանչիւրին առջեւ մէկմէկ հայերէն տառ, ճերմակ պաստառի վրայ կապոյտ գոյնով ,— «Սօսի պարախումբ » :

Ապա Հիւսիսի հեղաճկուն երգէն ու պա– րերէն մինչեւ կովկասեան «Եաչի»ները, կամ մեր երկրի «կըլտիկ» տարազներով քնաւ զեղչուկներուն դուարթ ոստումնե– րը :

Ճիշդ է , եթէ «Յառաջ»ի մէկ էջը ամ – բողջութեամբ լեցուի այս հանդէսին նկա– րագրութիւնով , քիչ է: Բայց, խորքին մէջ, ասկէ աւելի բան պիտի չըսուի :

Ձեռնարկը պատկառելի ըսուելու չափ մեծ էր, յաջող էր, գովելի էր: Բոլոր ներկաները , հայ թէ օտար, սրահէն մեկ– նեցան գոհ եւ լաւագոյնս տպաւորուած: Կիրակիէն մինչեւ այսօր, ու ասկէ ետք տակաւին օրերով անտարակոյս պիտի խօսուի անոր մասին :

Իբր թէ իրականութիւն դառնար Պ. Հրանդ Թադէոսեանի այն խոստումը զոր ըրաւ «Կրթական մարմնի» անունով, թէ այսպիսի ձեռնարկները, ասկէ ետք յաճախ պիտի կրկնուին ,այլ նահատակ գրա – գէներու նուիրուած :

Փակելէ առաջ, խոր ցաւով յիշենք որ,

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

—o—

Ամէն տարի Մարտ ամսուն տեղի կ'ու – նենայ այս միջազգային փառատօնը, ո – րուն կը մասնակցին 10 – 12 ազգեր իրենց ազգային տարազներով, երգերով ու պա– րերով :

Ժամանակէն առաջ Սորպոնի ամփի – թատրոնին մեծ սրահը լեցուած էր զա – նազան ազգերով :

Վերջապէս բեմին վրայ կ'երեւի միշտ ժպտադէմ խօսնակը՝ Օր. Իրմա Պատմա – ճեան ,որուն երեւումը խանդավառու – թեամբ կը ծափահարուի անհամբեր հան– դիսականներուն կողմէ :

Օրիորդը իր բացման ճառին մէջ հա – կիրճ տողերով բացատրեց սոյն հանդէ – սին նպատակը, որ է նպաստել Սէն Թ'Ի – լէռ Տիւ Թուվէի բուժարանը զարմանուող ամէն ազգի ուսանողներուն՝ անխտիր :

Ըսաւ նաեւ թէ միջազգային այս հան – դէսը կը վայելէ բարձր հովանաւորու – թիւնը Փարիզի համալսարանի տեսուչ Ժան Ռուչի եւ նախազահութիւնը՝ Տիկին Ռուչի :

Խօսնակը նաեւ յայտնեց թէ այս իրե – րօդնութեան սքանչելի գաղափարին յղ – ացումը կը պարտինք Օր. Օր. Ալաքսի եւ Հայկանոյշ Թորոսեանի, որոնք 1946ին ձեռնարկեցին եւ կազմակերպեցին մի – ջազգային գեղնի վրայ այս դժուարին փառատօնը եւ որ կանոնաւորաբար կը շարունակուի քսան տարիէ ի վեր :

Պատիւ իրենց, որ հայ անունը կ'ար – ժեցնեն լոյս – քաղաքի լոյս – սրահի մի– ջազգային բեմին վրայ, արժանանալով բոլորին երախտագիտութեան :

Հանդէսին հրաւիրուած էին բոլոր աղ – գերու դեսպանները կամ կցորդները, մա– մուլի ներկայացուցիչները, որոնք եկած էին քաջալերելու իրենց հարազատ երկրի զաւակներուն դուտ ազգային , գեղար– ուեստական ցուցադրութիւնները օտար երկրի մը բեմին վրայ :

Կը նայիմ չուրջս եւ Հայաստանի դես – պանի կամ ներկայացուցիչի փոխարէն կը տեսնեմ նոյնինքն հայ ժողովուրդը , փա– րիզի Հայը ամէն դասակարգէ, սեռէ ու տարիքէ , որ եկած էր իր գաղթական զա– ւակները ծափահարելու, իր իսկ ներկա – յութեամբ քաջալերելով , որպէսզի մի – ջազգային բեմի վրայ դոնէ «որբ» չմնայ մեր մշակոյթը ... ու սիրտս կը կծկուի յուզումէս ...

Վերջապէս ժամը 3ին կը սկսի յայտա– դրի դործադրութիւնը, 12 ազգեր կը մասնակցին, չատերը երկար չատ երկար

մեզի անծանօթ պատճառներով կը բացա– կայէին երկու չատ յարդելի հիւրեր Պ. Լիւք – Անտրէ Մարսէլ, եւ Պ. Կոռէլ ո – րոնք պիտի ներկայացնէին Դ. Վարու – ժանի կեանքն ու դործը :

Մ. Մ.

յայտադրով : Կ'ըսեմ՝ մինչեւ կէս գիշեր սպասելո՞ւ է ...

Առաջինը ներկայացան ձափոնացիները, բոլորովին փոխուած յայտադրով մը, (բարեբախտաբար) : Իրենց հին դարու մէկ պարն էր, որ աւելի յարձակողական եւ պայտպանողական բնոյթ կը կրէր , մե– նամարտի ձեւով, բոլորովին ինքնատիպ տարազով եւ խաղարկութեամբ, չորս այր եւ միայն մէկ կին. զրեթէ առանց նուա– դի, լուռ ու մունջ, ոխերիմ թշնամիի նայուածքներով : Արեւմուտքի համար՝ վայրենի իր ձեւով. սակայն չափազանց համաչափ ու կշռուած չարժումներով : Ոչ մէկ ժպիտ : Ազդ. նկարագիր թերեւս : Եւ սակայն դնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան, չափազանց մշակուած ու չափուած – ձեւուած չարժումներով :

Լիթուանացիք իրենց երկսեռ եւ երի – տասարդ խմբապարերով զուարթութիւն սփռեցին սրահին մէջ, հակադրելով քիչ առաջուան ստեղծուած հոգեբանութեան , հետաքրքիր էր այրերու զուազաններով պարը :

Ցոյներու երեւումը խանդավառու – թեամբ ողջունուեցաւ, չատ լաւ կազմա – կերպուած էին : Իրենց ազդ. պատմ. տարազներով պարեցին հինգ պար, վեր – ջինը կրկնուեցաւ :

Հնդկաստանը նախ ներկայացուց Օր. Սալվինի , եւրոպացի արուեստագիտու – հին, որ պարեց երկու հնդկական պարեր, մէկը՝ հիւս. Հնդկաստանի ոճով. — միւ– սը՝ հար. Հնդկաստանի ոճով: Ցետոյ Հնդիկ արուեստագիտուհին՝ Օր. Ռօհ – ման.— որ պարեց Ճարխավարամ: Երկու արուեստագիտուհիներն ալ տարբեր – տարբեր՝ բայց հնդկական տարազներով, պարեցին դրեթէ խորքին մէջ նոյն թոնի վրայ , իրենց պարի ձեւը կը կայանայ դէմքի մկանանքներու, ձեռքերու, աչքե – րու չարժումներուն մէջ, տեսակ մը կրօ– նական պաչտամունք յայտնաբերող: Ծա– նրը էր իրենց խաղարկութիւնը եւ դրեթէ միալար ու միաձեւ , չատ կրկնութիւննե– րով , յողնեցուցիչ էր դիտելը , որքան ալ որ ճչմարիտ արուեստագիտուհիներ եղած ըլլան : Հրեաները մասնակցեցան երկու խմբերդ, մէկ մեներդով եւ եօթը պարով: Երդչախումբի ղեկավարը չատ զուսպ ու կիրթ չարժումներով ղեկավարեց երգա – չէրէն խմբերդները : Իրենց ազդային տա– րազներով եւ երկսեռ պարեցին եօթը պա– րեր, երկար էր իրենց յայտադիրը, բայց դանդաղութիւն չունէին բարեբախտա – բար :

Հունդարները եւս երկսեռ երիտասարդ խմբապարերով զուարթութիւն բերին , աղջիկները հագուած էին չատ ճոխ, հե – տաքրքիր էին տղոց սուրերով իսկ աղջիկ– ները՝ սափորով պարերը :

Վիէթնամցիները մասնակցեցան իրենց չորս ազդային յատկանշական պարերով եւ տարազներով, հետաքրքիր էր հովա – հարներով պարը, իսկ պամպուներու պա– րը, միակերպ ու միալար, ահագին աղ – մուկով, ուղղակի անտանելի դարձուցին

մթնոլորտը , զարմանալի է որ երբեք , կարծէք, ժամանակի գաղափարը չունին այս մարդիկ, այլ ընդհակառակն , կը կարծեն թէ ժամանակն ու ժողովուրդի տրամադրութիւնը իրենց հետ է ... կա – րելի չէ՞ որ հանդէսին կազմակերպիչները որոշ ժամ մը տրամադրեն բոլորին ան – խտիր, սահման դնելով իրենց ախոր – ժակներուն : Կարծես իրենց դաչան է, ուր կ'ուզեն արածել իրենց բազմանդամ հօ– տը... մեր կարծիքով 10 – 15 վայրկեանը բաւական է իւրաքանչիւրին, նոյնիսկ՝ չատ :

Ի վերջոյ Հայերուս համար այնքան սպասուած հայկ. խումբը հանդէս եկաւ, Պ. Տէտէճեանի նուագախումբով, որ մէկ– երկու հայկ. եղանակներ նուագեց : Օր. Աճէմեան ամէնուն ծանօթ իր «վարդ»ի մենապարով հմայեց ներկաները, իր մատներու եւ մարմնի նուրբ չարժումնե – րը լաւ էին ուսումնասիրուած : Իսկ Պ. Պէրպէրեանի հետ «հովուի պարը» կրկ – նուեցաւ երկար ծափահարութիւններով : Պարերը չատ քիչ էին, մխիթարեցինք մեզ ըսելով. «Լաւ է քիչ ըլլան եւ փնտուին, քան թէ՝ չատ երկար՝ եւ քնաբեր ու ձանձրացուցիչ»: Սակայն պարերու վո – խարէն վայելեցինք Ս.Մուրատ և Դպրո – ցասէր վարժարաններու խմբերդներ ղե – կավարութեամբ Պ. Գ. Եանպէկեանի :

Ցայտադրին հինդ խմբերդներէն դուրս երկու ուրիշ երդեր ալ երդուեցան: Բո – լորն ալ լուրջ աչխատանքի արդիւնք : Միայն թէ Պ. ղեկավարը փոխանակ ինք երդելու մեներդի բաժինը , այսպիսի չկազմուած ձայներու խառնելով, լաւ է որ խումի տղոցմէն ըլլայ մեներդողը , որպէսզի ձայներուն ներդաչնակութիւնը եւ մանաւանդ համաձայնութիւնը պահ – ուի : Աւելի չափահասներու խմբերդի մը պէտք է վերապահէ իր մեներդը :

Ասկէ զատ դնահատելի էր թափուած ճիգն ու ջանքը : Այլեւս անկարելի էր սպասելը , եթէ հայկական բաժինը աւելի առաջ ներկայացուէր , աւելի չուտ պիտի հեռանայինք սրահէն : Մեծ մասամբ միւսները կրկնութիւններ էին :

Այսպէս 12 ազգերէն մինչեւ 8րդը ճա – չակեցինք դէչ – աղէկ, մնացեալ չորսը ձգելով ուղտի համբերութիւն ունեցող – ներուն :

ԳԵՂԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Կծծին կը հաւաքէ աւտից համար, որ պիտի թաղեն զինք :

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԵԱՆ

×

Կծծիին խօսքերը աւուշ կ'ըլլան :

ՊԻՐՄԱՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

«Բուալ» կը նշանակէ մաղ կամ ստեւ : Այն տեսակ բառ մը դանելու էք որ մա– գաղաթին ըսածին պէս փայլի : Տեսէք, մագաղաթը ըսած էր, «հինդով կը դոց – ուիմ» «թուալը» որ ծածկոց կամ քօղ կը նշանակէ, հինդ գիր ունեցող եւ ծածկը – ւելու ծառայող առարկայ մըն է : Այժմ պէտք է դտնել վեց գիր ունեցող փայլող առարկայ մը կամ իր մը: Այբուբենի կարգով այս բառին սկիզբը մէյ մէկ գիր աւելցնենք տեսնենք ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ :

— Աբուալ , ըսաւ Փիէր :

— Զեղաւ, մմմնջեց Զարտաք: Ատիկա բառ չէ :

— Բբուալ, աւելցուց Մօրիս :

— Ա՜ա ալ Ֆրանսերէնն բառ չէ :

— Գբուալ, վրայ բերաւ Փիէր :

— Ա՜ա ալ չեղաւ :

— Դբուալ :

— Ոչ :

— Եբուալ, մէջ բերաւ Մօրիս :

— Էթուալ, պոռաց այս անդամ Փիէր:

— Կեցցէս, դոար, դոչեց Զարտաք :

« Էթուալ», որ կը նշանակէ «ԱՍՏՂ» : Մագաղաթին ըսածին պէս ալ վեց դիր ունի : Ճիշդ չէ՞ :

— Այո, այո, պոռացին երկու ընկեր – ները միաբերան: Կեցցէ, Զարտաք , կեց– ցէ ...:

— « Հինդով կը դոցուիմ, իսկ վեցով կը փայլիմ»ը այդ երկու բառերուն հա – մար է, այսինքն՝ «Ջօղ եւ Աստղ», որոնց տառական իմաստն է «ծածկուիլ եւ փայ– լիլ», իսկ բարոյական իմաստը՝ «գանձին պիտի տիրանայ այն անձը որ համեստ է եւ խելացի »:

Երկու Ֆրանսացիները, բերանաբաց , Հայուն բերնէն կախուած մնացին ...:

— Արդ, չարունակեց Զարտաք մատը վեր բարձրացնելով : Արդ, մագաղաթը կ'ըսէ «Զգուշացիր լոյսէն», այս ալ երկու իմաստ ունի, տառական իմաստ եւ բա – րոյական իմաստ : Տառական իմաստով ըսել կ'ուզէ թէ ստղը երեւան կ'ելլէ այն տեղ երբ արեւը մարը մտնէ, այ – սինքն երբ լոյսը խափանի, իսկ բարոյա– կան իմաստով՝ « խոհեմ եղիր» կամ «գաղտնի գործէ» : Ուրեմն մագաղաթին վրայի սա անկանոն կերպով դէմ դէմի եւ տակ տակի չարուած կէտերը գիծերով իրարու միացնենք տեսնենք ի՞նչ արդիւնք կուտան : Ահա, բարեկամներս, սա վերի կէտէն չեղակի վար իջեցուցի մատիս , գիծ մըն ալ անոր դէմը գծեցի, վարէն ալ նոյն գործողութիւնը, տեսէք, ահա հինդ ճառագայթներով աստղ մը ձեւացաւ :

— Ճիշդ է, ճիշդ է, փոփոացին երկու Ֆրանսացիները ապշահար ու զմայլած :

— Բայց չկարծէք թէ հանելուկը լու – ծեցինք : Դեռ աւելի դժուարը կայ ...:

— Բայց անդամ մըն ալ աչքէ անցը – նենք մագաղաթը :

— Պարապ աչխատանք, չարունակեց Զարտաք : Մնացեալ մասը սա է «կա – նաչ Ադամանդը արեւի պէս ճամբայ պի– տի ելլէ եւ կանգ պիտի առնէ հիւսիսի մէջ: Տասնէն պիտի անցնի, մէկին պիտի մարի» : Ասիկա պարզապէս կանաչ Ադա– մանդը գործածելուն եղանակն է ,որ որ – եւէ կապ չունի գանձին տեղը գտնելուն հետ :

— Իրաւունք ունիս : Ուրե՞մն:

— Բայց կեցէք որ այս հատուածն ալ լուսաբանենք: «կանաչ Ադամանդը արեւի պէս ճամբայ պիտի ելլէ»: Ի՞նչ ըսել կ'ու– զէ, Փիէր :

— Ատիկա գիտնալը իմ գործս չէ, պատասխանեց խմբապետը :

Զարտաք դէմքը Մօրիսի դարձուց :

— Դժուարինս խնդրեցիր, աւելցուց բժիշկը :

Զարտաք մատը ճակտին գնելով ըսաւ :

— «Արեւի պէս ճամբայ պիտի ելլէ» : Արեւը ո՞ւրկէ ճամբայ կ'ելլէ, Փիէր :

— Արեւելքէն, դոչեցին երկու Ֆրան – սացիները :

— Շատ լաւ: Ուրեմն կանաչ Ադաման – դը աստղին արեւելեան կողմի ծակերէն պիտի սկսինք գործածել : Ի՞նչ կ'ըսէք , ճիշդ չէ՞ ենթադրութիւնս :

— Այո, այո, դոչեցին երկու ընկեր – ները :

— Եւ յետո՞յ: «կանգ պիտի առնէ հիւ– սիսի մէջ»: Կը նշանակէ թէ կանաչ Ադա– մանդը աստղին չուրջը պիտի պտըտցնենք արեւելքէն սկսելով մինչեւ որ աստղին հիւսիս նայող ճառագայթին հասնի: Հէ՞, ի՞նչ կ'ըսէք :

— Այո, ճիշդ է:

— Հիմա կ'ուզէ՞ք որ այս հատուածին բարոյական իմաստն ալ բացատրեմ ձե – զի :

— Բուն դանձը այդ բարոյականին մէջն է արդէն, մմմնջեցին երկու Ֆրանսա– ցիները :

— Ադամանդը քաղաքակրթութեան լոյ– սըն է որ արեւելքէն ճամբայ ելլելով աչ– խարհի չրջանը կ'ընէ դէպի արեւմուտք ու հիւսիսի մէջ կանգ կ'առնէ , որովհե – տեւ անկէ անդին աչխարհ չկայ : Տասը դար պէտք պիտի ըլլայ Արեւելեան քա – ղաքակրթութեան տարածման համար. տասնըմէկերորդ դարուն Արեւելեան քա– ղաքակրթութիւնը դոյութիւն ունենալէ պիտի դադրի, որուն պիտի յաջորդէ նոր քաղաքակրթութիւն մը, Արեւմտեան քա– ղաքակրթութիւնը :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Նախկին ցանկերու ընդհ. գումար	86·994
Տիկին Քօնի Խորասանճեան	1·000
Պ. Կ. Տէմիրճեան	300
Օր. Լ. Սերվիչէն ի յիշատակ Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Սէրվիչէնի	250
Տէր եւ Տիկին Նուրհան Կայտա (Պրիւսէլ) իրենց դստեր Մարթինի մկրտութեան առիթով	150
Պարոն Գրպրըզլեան	100
Պարոն Սարգիսեան (Նուազի լը կրան)	100
Տիկին Ալիզէ Յովհաննէսեան իր ամուսնոյն Գառնիկ Յովհաննէսեանի յիշատակին	50
Տիկին Մարի Հազարապետեան	50
Տիկին Արաքսի Խուպէսէրեան ի յիշատակ իր քրոջ զաւկին Վահան հազարապետեանի	50
Տիկին Շաքէ Գալուստեան իր ամուսնոյն յիշատակին	50
Ոմն	50
Օր. Ներկարարեան	30
Տիկին Արմենուհի Գալփաքճեան իր ազգականին Աւետիս Գույումճեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի	20
Տէր եւ Տիկին Զարեհ Լօքմակէօզեան	20
Բարեպաշտ Տիկին մը	10
Ընդհ. գումար	89·224

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. ընկ. շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի ընդունելութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մրկտիչ Պալիօզեանէ 20 Ֆր. եկեղեցւոյս պայծառութեան համար :

Ստացած է նաեւ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արտեմիս Տէր – Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պալիօզեանէ քսան Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պուտիէ տասը Ֆրանք, Պ. Արամ Օհանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Պայընտրեանէ 15 Ֆրանք :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան դրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէֆիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօֆասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 21ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, Սալ Մազընոյի մէջ, Ռիւ տ'Օպանեը :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝
Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

(Ա. մրցանակ Պէյրութի եւ վենետիկի երաժշտանոցէն) :

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ Մասնակցութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան

ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Կիրակի (Մարտ 27) ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Վիվալտի, Հէնտէլ, Պելլինի, Պոռոտին, Կանաչեան, Պէրպէրեան, Ղազարոսեան, Սաթեան, Կոմիտաս, Խաչատրեան, Սփենտիարեան :

Մուտք 10, 7 եւ 5 Ֆրանք :

Կանխաւ կարելի է ապահովել տեղերը թատրոնը կամ ազգայիններու մօտ :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24–ին, Մեծ–Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

GIRACO

GALERIE G. MOURGUE
29, Bd. Raspail, Paris 7

Բացում Մարտ 22ին
Մարտ 22էն Ապրիլ 5

ՀՐԱՒԷՐ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը եւ Ռափայէլ Մարկոսեան Ընկերակցութեան վարչութիւնը, կը հրաւիրեն Փարիզի շրջանի արհեստագիտական վարժարաններու մէջ ուսանող Մարկոսեան սաները, որ ներկայանան Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնը, 11, Սքուառ Ալպոնի, Փարիզ ստանալու համար 1965–1966 դպրոցական տարեշրջանի յատկացումներուն Բ. եւ վերջին մասը :

ԴԻՒԱՆ

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան:

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 26ին, կէս օրէ ետք ժամը 17·30ին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ :

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ: Արգելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ գրաւոր զրկելով իրենց քուէները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ «ԱՐԵԳՆԱՉ»Ը

եւ Ֆրանսերէն

« LES PRECIEUSES RIDICULES »
de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին (Մարտ 27ին) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ ուշ ատեն :

Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Գ. ԿԱՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ :

Ճոխ պիւժէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Մարտ 22 երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20,45ին
THEATRE DES ARTSի շքեղ սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, Վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաև Նոռա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատրերգութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ: Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20,45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը: ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45:

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI 65-64
« Maison MASSIS », 21 Rue Saulnier, PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66, Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի Հայ Ազգ. Միութիւնը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ միութիւններուն, որպէսզի իրենց պզտիկ նիւթական օժանդակութիւնը բերեն այս ազգօգուտ շինարարութեան որ պիտի ծառայէ նոր սերունդին: Մինչեւ այսօր սրտակից հայրենակիցներու տուած լումաներով չէնքին վրան գոցուած է, բայց կը պակսի նիւթական աջակցութիւնը որպէսզի ապահովուին դուռները եւ պատուհանները եւն.:

Դրամի առաքումը զրկել հետեւեալ հասցէներով Աշոկ Աղէկեան Ռիւ Տըլաշէն Շարվիէօ) 38 Իզէռ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ԻՐԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՐԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ,

Դիմեցէ՛ք փորձագէտի մը որ իր ձեռնհասութիւնն ու փորձառութիւնը կը դնէ ձեր տրամադրութեան տակ

ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ
ՄԻ՛ ՈՒՇԱՆԱՔ
ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԻ՛ ՍՊԱՍԷՔ
ԴԻՄԵՑԷ՛Ք

R. ROUJANSKI
Conseiller Juridique et Fiscal
4, Avenue de Clichy — PARIS (18e)
Tél. : 387-18-23
Sur rendez-vous

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՐՏ

MERCREDI 23 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10567

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.567

ՇՓՈՒՄԻ ՊԱՀԱՆՋԸ

Լճացումէ հեռու մնալու համար շփումը պայման է :

Ինքնակեդրոնացումներու բարիքը չենք ժխտեր, պայմանով որ շփումով անհատը,— արուեստագէտ կամ մտաւորական, — ձեռք բերէ ներքին հուրը վառ պահող ոգեւորութիւն :

Միօրինակութենէն ծնածը ձանձրոյթն է ըսուած է, եւ ձանձրոյթէն ծնածը միջակութիւն :

Մեծ խանդավառութիւնները արդիւնք են ներգործօն ազդակներու, այս վերջինները ծնունդ յարաբերութեանց :

Ինք իր մէջ լճացած միտք մը, կը դադրի բեղուն դառնալէ : Տեղ մը անհատը պէտք է պատռէ զինք պարապնդող պատեանը եւ յարաբերութեան մէջ մտնէ արտաքին աշխարհի հետ :

Գրական մթնոլորտը այդ նպատակին ծառայող նպաստ մըն է գրողին համար, ինչպէս արուեստագէտներու մթնոլորտը արուեստագէտ հոգիներու համար :

Վազող առուները յորդուն եւ վարար գետեր դառնալու համար պահանջ ունին իրենց ծոցը թափող ջուրերու : Ստեղծագործ միտքերը ճառագայթելու համար պահանջ ունին նոյնպէս խորհող միտքերու հետ շփումի գալու :

Դադրեցուցէք խարոյկին մէջ փայտեր նետելը ու ժամանակ մը ետք մարած պիտի գտնէք զայն :

Որքան ատեն որ անհատը կը մնայ ընկերական կենդանի, շփումը կը կազմէ իր մտաւոր սեւեռումներուն պայման : Եթէ մեծ մեկուսացումները խաղաղութեան մէջ նպաստ են ստեղծագործութեան, մեծ եւ գաղափարական շփումները եւս ազդակներ են հոգիներու խանդավառութեան :

Ժողովուրդի մը գրականութիւնը,— արդիւնք բազմաթիւ գրողներու մտաւոր ճիգերուն, — պիտի մնար լճացած, եթէ թարգմանական գրականութեան փորձերով չի հարստանար ու չաշխուժանար ան :

Շփումով նոր թարմութիւն եւ աւիշ կ'աւելնայ անդամ լաւորակ ստեղծագործութեանց վրայ,

Շփումի պակասը կը վնասէ նոյնիսկ ինքնատիպ կարծուած ստեղծագործութեանց, որոնք նոյնպէս պահանջ ունին ընդլայնուելու, համապարփակ դեղեցկութիւն զգենալու համար :

Ազդերու կեանքը մշտատեւ յարաբերութիւններու շնորհիւ քաղաքակրթական նուաճումներ կատարած է :

Իր մեկուսացած ապրումներուն մէջ ամէնէն տաղանդաւոր ազգն անդամ պիտի մնար հեռու քաղաքակրթութեան շատ մը բարիքներէն :

Նոյնն է պարագան ժողովուրդներու մտաւոր կեանքին :

Մշտատեւ շփումներ պէտք են լճացումէ հեռու պահելու համար ժողովուրդներու մտաւոր կեանքը :

Քաղաքակրթութիւնը փոխադարձ ազդեցութիւններու գումար մըն է :

Ցառաջդիմութիւնը պիտի դադրէր նուաճումներ արձանագրելէ, եթէ երբեք մարդիկ քաշուէին իրենց պատեանին մէջ եւ գոհանային սեփական որոնումներով եւ ստեղծագործութեամբ :

Որպէսզի աշխուժանայ ժողովուրդներու մտաւորական կեանքը, որպէսզի լճացում եւ նեխում տեղի չունենայ, շարունակ նոր դէմքեր ու մտաւորական մեծութիւններ կը հրաւիրուին պետութեանց կողմէ : Կը կազմակերպուին մասնագէտներու համաժողովներ, կը քննուին գիտուններու կողմէ որոշ հարցեր, ու իւրաքանչիւր ոք, համաձայն իր պատրաստութեան եւ պրպտումներուն, կուտայ զեկուցում ու փոխադարձ լուսաբանութիւններու նպաստով կը հետապնդուին դարմաններ այս կամ այն ախտին, այս կամ այն անծանօթ խնդրին :

Շփումը մեր օրերուն ազգերու յառաջդիմութեան կարեւորագոյն ազդակն է :

Անհատը, իբր մէկ անդամը ընկերութեան, առաւելաբար պահանջ ունի անոր, թօթափելու համար շատ անդամ զինք մելամաղձութեան առաջնորդող տրամադրութիւնները :

Շփումէն առաջ եկածը կայծ է, լոյս է եւ բարիք :

Շփումի մէջ են անոնք, որ մեկուսացած իրենց աշխատանոցին մէջ կը վերծանեն մտքի տիտաններու գործերը : Շփումի մէջ են դարձեալ անոնք, որ բնալուծարանի մը մէջ առանձնացած՝ համաձայն հեղինակութեան մը ցուցմունքներուն՝ կը բաղադրեն կամ կը տարբաղադրեն մարմինները եւ կը յանգին որոնուած ճշմարտութիւնը փաստելու :

Շփումներէ ետք է որ յաճախ ստեղծագործող միտքեր վերանորոգուած ուժերով կը լծուին լուսաւոր երկունքներու :

Թատրոններ, շարժապատկերներու սրահներ, բեմեր, լսարաններ, հրապարակային խնամուած հանդէսներ, թերթեր, գիրքեր, մատենադարաններ, մեր շուրջը թաւալող կեանք ինքնին, շփումի ինքնուրոյն երեւոյթներ են, կարեւոր է զգալ եւ ապրիլ զանոնք :

Փորձառութիւնը շփումով ձեռք բերուած հարստութիւնն է : Պէտք է աշխատիլ տէր դառնալ անոր, ու որքան շուտ այնքան լաւ :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՏԱԿԸ

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան համագումարին կարեւորագոյն մասը կը կազմէր այն հրաժեշտի ճառը զոր արտասանեց Քոնրատ Ատընաուըր : Այս համագումարը կը նշէր նաեւ ծերունի նախագահին մեկնումը իր պաշտօնէն : Իր աթոռը, կուսակցութեան մէջ ալ, ինչպէս պետութեան գլուխը, կուտայ Լուտվիկ Էրհարտի ինք ալ պահելով պատուոյ նախագահի անուանական տիտղոսը :

90 տարեկան է Քոնրատ Ատընաուըր եւ շատ եռանդուն : Մէկ ժամ խօսեցաւ 500 պատուիրակներու առջեւ, ճառ մը որ իր քաղաքական կտակը կարելի է նկատել.— « Ներկայիս տագնապ մը կայ Ատլանտեան կազմակերպութեան ծոցին մէջ : Դուրս ելլելու համար, նամակներու փոխանակութիւնը չի բաւեր : Պէտք է խօսիլ : Տը Կոլ պէտք է ըսէ թէ ինչ կ'ուզէ : Աւելի լաւ է քան ժամը անդամ մը նամակ զրկել իրարու : Կը յուսամ որ այս խօսքերը կը լսուին թէ Փարիզ թէ Ուոշինկթըն » :

Ատընաուըր խօսած է նաեւ Եւրոպայի մասին եւ շեշտած եւրոպական միութեան մը անհրաժեշտութիւնը «այսօր, Եւրոպայի մէջ մեծ պետութիւններ չկան այլեւս : Աշխարհի մէջ միայն գեր – մեծութիւններ կան՝ Միացեալ Նահանգները, Խորհ. Միութիւնը եւ ետեւը՝ Չինաստանը : Պէտք չէ որ եւրոպական երկիրները փշրանքի վերածուին, տարուելով այն դժուարութեանց մէջ, որոնք կը ծագին գեր – մեծերուն միջեւ » : Ատընաուըր խնդրած է իր յաջորդէն որ մէջտեղ դնէ քաղաքական Եւրոպա մը «տնտեսական հաւաքականութիւն մը, ըսած է Ատընաուըր, չի բաւեր, պէտք է արտաքին քաղաքականութիւն մը վարել, հաւաքաբար : Ձեռք առէ'ք Եւրոպայի դատը, Պ. վարչապետ : Այդպէս ընելով, մեր կուսակցութիւնը պիտի ծառայէ Գերմանիոյ, Եւրոպայի ազատ երկիրներուն եւ աշխարհի դատին : Փարիզ գացի եւ այս բոլորին մասին խօսեցայ Զօր. տը Կոլի հետ : Համակարծիք էր ինծի : Պէտք է Եւրոպան կառուցանել : Եթէ ձուլուած Եւրոպա մը չէ, թող ըլլայ չձուլուած Եւրոպա մը : Կամաց կամաց, ընկերները իրարու կը մօտենան, եւ եթէ կարելի չէ այս Եւրոպան կառուցանել վեցերով, ընենք հինգով » :

Հոս ծափահարութիւններ եղած են, հիմնուած թիւրիմացութեան մը վրայ : Ունկնդիրները կարծած են որ Ֆրանսայի կ'ակնարկէ մինչ Ատընաուըր շարունակած է.— « 1962ին, Հոլանտայի պատճառով է, որ ձախողած են քաղաքական միութեան ծրագիրները : Ուրեմն, կը կրկնեմ եթէ կարելի չէ վեցով ընել, հինգով ընենք, եւ եթէ հինգով կարելի չէ, չորսով ընենք » :

Ատընաուըր վերջացուցած է իր ճառը յայտնելով թէ գոհ է որ Ֆրանսացի եւ գերման ժողովուրդներու յարաբերութիւնները լաւ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ – Ղրիվաս տագնապը սուր հանգամանք ստացած է : Կիպրոսի նախագահը կը պահանջէ որ ազգային պահակազօրքի հրամանատարը փոխուի : Այս պահանջին դէմ են թէ Ղրիվաս թէ Սթեֆանոփուլոս : Կ'ըսուի թէ Ղրիվաս ըսած է Մակարիոսի.— « Հոս եմ, ոչ թէ ձեր հրամաններուն տակ, այլ յունական կառավարութեան »ուրեմն ոչ մէկ հեղինակութիւն ունիք իմ վրաս» : Կարգ մը ազբիւրներու համաձայն եթէ Ղրիվաս փոխարինուի, եւ տեղը գրաւէ մէկը որ ուղղակի Մակարիոսի հրամանին ներքեւ գրուի, շատ վտանգաւոր կ'ըլլայ յոյն – կիպրական յարաբերութեանց համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը կը փափաքի իր յարաբերութիւնները զարգացնել Արեւմըտեան Գերմանիոյ հետ : Միւս կողմէ, Կոսիդին նամակ մը գրած է Իրաքի կառավարութեան յայտնելով թէ կը փափաքի զարկ տալ Խորհ. Միութեան եւ Իրաքի փոխ – յարաբերութեանց, շեշտելով թէ Մոսկուա շատ լաւ կը հասկնայ Պաղտատի քաղաքականութիւնը :

ՄԱՌԵՇԱԼ Շանկ Քայ Շէք, չորրորդ անդամ ըլլալով ազգայնական Չինաստանի նախագահ ընտրուած է :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

—*—

Մարտ 10էն ի վեր բրիտանացի երեսփոխանները ամէն ինչ կորսնցուցած են, անձեռնմխելիութեան իրենց առանձնաշնորհը, Երեսփոխանական Ժողովի շէնքէն ներս մտնելու իրաւունքը եւ նոյնիսկ, վերընտրուողներու պարագային, երեք շաբթուան թոշակը (շուրջ 3500 Ֆրանք) :

Խորհրդարանին լուծումը յայտնուեցաւ Թագուհիին առանձին պատգամաւոր՝ արքայական նուիրակին բերնով : Դանդաղաքայլ յառաջանալով ընդհանուր խոր լռութեան մը մէջ, Երեսփոխանական Ժողովի այս բարձր պաշտօնեան պատգամը փոխանցեց ատեանի դիւանապետին : Այս վերջինը պատգամը կարդաց դողդոջ ձայնով մը : Կատարուած իրողութիւն էր : Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ 31ին :

Իրականութեան մէջ ընտրական պայքարը բացուած էր Մարտ երեքին, հանրային կարծիքի քննութեան հեղեղի մը մէջ : Ամէնքն ալ կարեւոր մեծամասնութիւն մը կուտային Աշխատաւորական Կուսակցութեան, հասցնելով զայն նոյնիսկ 13·5 առ հարիւրի : Նկատելով նոյնիսկ թէ անգլիական հանրային կարծիքի քննութիւնները կատարեալ ճշգրտութիւն մը չեն ներկայացներ, այս արդիւնքները սակայն նախատեսել կուտան Հարոլտ Ուիլսընի կարեւոր յաղթանակ մը : Ըստ զբաւագրողներուն, Ուիլսըն Խորհրդարանին մէջ մեծամասնութիւնը կրնայ ապահովել 70 – 90 աթոռով : Անգլիոյ վարվապետը գոհ կ'ըլլայ սակայն եթէ երեսուն աթոռ իսկ ապահովէ :

Ութ առ հարիւրի միջին առաւելութիւն մը տալով Աշխատաւորականներուն, կարելի է նկատել թէ 85 պահպանողական աթոռներ վտանգուած են : Իտվըրտ Հիթ, Պահպանողական Կուսակցութեան պարագլուխը ինքն իսկ որ միայն 4500 ձայներ ստացաւ Պէքսլէյի իր շրջանին մէջ (Քէնթ), վտանգուած է : Պահպանողական Կուսակցութեան բարձր անձնաւորութիւններէն շատեր, ինչպէս օրինակ Ճուլիըն Ամերի՝ օդանաւորդութեան նախկին նախարար, փեսայ Հարոլտ Մաքմիլընի եւ ջատագով «Քոնքորտի» շուրջ համաձայնութեան, 14 ձայներու չնչին մեծամասնութիւն մը ապահոված է միայն Փրէսթունի մէջ (Լէնկշայր) եւ կրնայ ինքն ալ նեղ կացութեան մատնուիլ :

Սակայն ինքը, Ուիլսըն, աւելի խոհեմ է իր նախատեսութիւններուն մէջ քան Լէյպուրի վարչական մեքենայի կարեւոր անդամներէն շատերը : Գիտակից թէ տեղական գետնի վրայ Պահպանողականներու կազմակերպութիւնը աւելի լաւ է եւ աւելի ալ դրամ ունի :

Սմիթ Սքուէրի մէջ, դաւառական խաղաղութեամբ ծառազարդ փոքրիկ հրապարակ մը ուր կը գտնուին երեք կուսակցութիւններուն կեդրոնատեղիները, ըստ պայակոյտերը գործի են : Երկու շաբաթ առաջ հիթն է, խայթող եւ յարձակողական, որ պահպանողական Կուսակցութեան ընտրական ծրագիրը կը ներկայացընէր «Գործ եւ ոչ թէ խօսք» տիտղոսին տակ : Երկու օր ետք, դիմացը չէնքին մէջ, կարգը Ուիլսընինն էր, որ հաստատ, տեսակ մը համեստութեամբ խառն ձայնով մըն էր որ բացատրեց աշխատաւորական կուսակցութեան մանիֆեստին պարունակութիւնը, կոչուած «Որոշումի ժամըն է» : Ուիլսընի գլխուն ետեւը տեսակ մը լուսապսակ մը կը կազմէր ընտրական ծանուցագիրը : Ծանուցագրին վրայ արձանագրուած նշանաբանը իր մէջ կը խտացնէ Լէյպուրի ընտրապայքարին իրական ոգին. «Գիտէք թէ աշխատաւորական կառավարութեան մը հետ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ » :

Բախումը պիտի կատարուի, այս անդամ եւս, ներքին եւ ընկերային քաղաքականութեան վրայ, հակառակ անոր որ իրականին մէջ շատ քիչ են երկու գլխաւոր կուսակցութիւններուն միջեւ տարբերութիւնները : Ինչ որ Հարոլտ Ուիլսըն որոշած է ըսել ընտրողներուն, նոյնն է ինչ որ այս վերջինները նկատած են արդէն տասնեւութ ամիսներէ ի վեր, թէ Աշխատաւորական Կուսակցութիւնը պահպանողական իր հակառակորդին չափ կրցաւ կառավարութեան կուսակցութիւն մը ըլլալ :

1964ին, բազմաթիւ ընտրողներու համար հարցը այսպէս կը ներկայանար, մէկ կողմը խումբ մը՝ որ կառավարելու իր իրաւունքը ստացած է Աստուծմէ, իսկ միւս կողմը արկածախնդրութիւնը : Հինգ հարիւր օր ետք արկածախնդրութեան որ եւ է գաղափար չքացած է արդէն : Ընտրողը չերկմտիր այլեւս քուէարկելու համար աշխատաւորականներուն : Ուիլսընի կուսակցութիւնը վստահ է թէ այս վստահութիւնը լայնօրէն պիտի յայտնուի Մարտ 31ին : Առ նուազն հինգ տարուան համար :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

—o—

Պէտք է որ խոստովանինք թէ զբիչը ձեռք կ'առնեմ դժկամակութեամբ թուղթ – թի վրայ դնելու՝ այս սիւնակին համար՝ մեր այն մտածումները որոնք ամսուան մը ընթացքին կը բիւրեղանան մեր մտքին մէջ : Ի՞նչ գրենք որ կշիռ ունենայ , ո– րովհետեւ մտածումի մը կշիռը մտածո – ղին ուղեղէն կախեալ չէ , հապա՝ անոր դիրքէն կախեալ է : Մեր անունը «Անդրա– նիկ » է , «Սոկրատ» չէ ... բայց «Սոկ – րատ » ալ ըլլար , որո՞ւն համար « խեր » կ'ունենար , կամ նշանակութիւն : Այս ա– պիրատ աշխարհին մէջ խելքը չէ անպատ– ճառ մարդու մը արժէքին վկայականը , դիրքն է : Դիրքի կամ հեղինակութեան աթոռի մը վրայ անխելք մարդու մը խոր– հուրդն ու խօսքը աւելի կշիռ ունին քան խորհուրդն ու խօսքը մարդոց զանգուա– ծէն զատուած անհատի մը, որ խելք ու– նի՝ բայց դիրք կամ աթոռ չունի իրեն ժամանակակից ընկերութեան մէջ :

Մենք սա մեր ներկայ ժամանակներուն համար կը խօսինք, բայց իրրեւ պատ – մութեան յարատեւ ուսանող մը՝ կրնանք հաստատացնել մեր ընթերցողները թէ մեր դիտողութիւնը այնքան ճշմարիտ է մարդկային այն ընկերութեան համար՝ որ պատմական անցեալին մէջ կ'ապրէր , որքան անոր՝ որ ներկային մէջ կ'ապրի : Գրուած պատմութիւնը եթէ որ եւ է նպատակի կը ծա – ռայէ՝ ուրեմն , կը ծառայէ դերապան – ցապէս ապացուցանելու թէ խելքի դեր– կըշռութիւնով մարդիկը չեն որ ընկերու– թեան դործերը վարեր եւ անոր ճակատա– դիրը վճռեր են : Ոչ , հապա զօրութեան կամ հեղինակութեան դերակշռութիւնով՝ դոր մարդիկ կամ ժառանգած են , կամ յափշտակած են , կամ գնած են ուղղակի դրամով կամ քաղաքական այն ճեռնա – ծութեամբ՝ որուն ժողովրդական որակիչ բացատրականն է փոլիթիքա :

Եւ երթանք , եթէ կամիք , 24 դարեր միչեւ յունական պատմութեան «դասա – կան » կոչուած շրջանը , երբ Սոկրատ կ'ապրէր եւ կ'ուսուցանէր , կամ արդիա– կան բացատրութեամբ՝ « կը քարոզէր » իր դաղափարները՝ որոնք իրաւ հեղինա– կութիւն ունէին , թէեւ խելքով՝ իր ոտ – նամանին ալ չէին հասներ : Սպաննեցին Սոկրատը : Այդ է դէնքը անխելքին , — սուր , մահ : Հապա ի՞նչ ըրին «մարդա– բէններուն», դանոնք եւս սպաննեցին : Ինչո՞ւ , — միշտ նոյն հիմնական պատ – ճառաւ , որովհետեւ հոգեւոր եւ իմացա– կան ուժի դէմ անոնց ունեցածը միայն դաշոյնն էր , եւ հեղինակութիւնը , դիրքի մը արուեստական առանձնաշնորհումը՝ դաշոյնը գործածելու անողոքմօրէն :

Եւ մարդարէներուն մարդարէն , Յի – սուս , ինքն ալ զոհը եղաւ քմահաճ վճի – ռին օրուան իշխանաւորներուն , որոնք արտօնուած էին սպաննելու անպատիժ կերպով :

Եւ այսպէս դարէ դար մինչեւ 1966 թուականը : Մէկ խօսքով մարդկութիւնը ամբողջութեամբ գերին է համեմատաբար աննշան խմբակի մը մարդոց , որոնք դիր– քերու վրայ են եւ առանձնաշնորհեալ՝ վճռելու ճակատագիրը երեք երկիլիոն մարդկային էակներու , որոնք կը կազմեն այս մոլորակին ներկայ բնակչութիւնը :

Այս է պատկերը մեր այսօրուան «քա– ղաքակրթութեան » : «Յեռամնաց» կամ «անբաղաքակիրթ » ժողովուրդներ մին – չեւ հերու դերութեան կարգի մէջ կ'ապ – րէին : Բայց ազատեցան , կամ պիտի ա – զատին այդ դերութենէն : Մենք սակայն մեր մտքին մէջ ունինք ուրիշ տեսակ դե– րութիւն մը, ուրկէ ազատած չենք դեռ , թէեւ քաղաքակրթուած ենք : Դեռ դերին ենք դիրքաւոր մարդոց , որոնք կ'իշխեն իրենց դիրքին չնորհած հեղինակութեամ– բը , բայց առանց հաչուելի գերազանցու – թեան խելքի եւ իմաստութեան ամէն ա– նոնց վրայ , որոնց վրայ կ'իշխեն , որոնց համար կ'որոշեն եւ կը վճռեն ներկայ եւ ապագայ դէպքերը : Սապէս ըսենք՝ մեր մտքը աւելի յստակ ընելու համար : Ա – սոնք — այս դիրքաւոր կամ իշխանաւոր մարդիկը , այս աննշան հատուածը մարդ– կային դանդուածին — կը նմանին սեղանի մը վրայ բախտախաղ խաղացողներու , որոնց դրամը համայն մարդկութիւնն է իր մարմինովը , եւ ամբողջ ստացուած – քովը :

Բռնապետութեան յատկանշական երե – ւոյթը բացակայ է , բայց իրականութի– ւնը՝ ներկայ , կրնանք ըսել , ամէն երկրի մէջ , քաղաքակիրթ կամ անքաղաքա – կիրթ : Մեր այսօրուան դիրքաւոր կամ իշխանաւոր մարդիկը կը նոդկան «բռնա– կալ» անունէն , բայց բռնակալական թաք– թիֆով կը դործեն : Մինչնաղարեան «իշ – խելու աստուածատուր իրաւունքի » փի– լիսոփայութեան դէմ կը բողոքէն բառե– րով , բայց ոչ արդեամբ : Երբեմնի բռնա– կալներուն պէս՝ դրահ հագած եւ սուր մը ափերուն չեն սոնքար , բայց ժողովրդա – պետական պատմուճան հագած՝ հրապա– րակ կուգան : Երեւոյթները խարուսիկ են , բայց ծածուկ իրականութիւնը՝ ե – րեւոյթներու ներքեւ՝ անայլայլօրէն նոյ – նըն է , այսինքն , քիչերու կամքին պար– տադրութիւը՝ ընկերութեան ամբողջ զանգուածին վրայ :

Համայնավարութեան մէջ բռնակալու – թիւնը բացայայտ է : Օրինակի համար , ո՞վ կը համարձակի Ձինաստանի այսօր – ուան դեկավարներուն դէմ բողոք բար – ձրացնել ձայնով կամ գրով : 700 միլիոն մարդոց ձայները լռած են , որովհետեւ քանի մը մարդոց ձայնն է որ կը դոռայ· կամ , ապ մը մարդոց կամքն է որ կը տի– րապետէ անվիճելի վճռականութեամբ 700 միլիոն դերեալ , հոյ հպատակ կամքե – րուն վրայ : Կ'ընդունինք : Բայց ժողո – վըրդապետութեան մը մէջ տարբե՞ր է : Այո , տարբեր , ըստ երեւոյթին , բայց չատ նման՝ ըստ էութեան :

Մխայեալ Նահանգաց մէջ «Գործադիր Պաչտօնեան» պետական կազմին մէջ , նախագահն է , բայց եթէ երեւոյթներուն ծածկոցը սանկ միայն մէկ ծայրէն վեր – ցընենք , պիտի տեսնենք թէ անոնց ներ – քեւ գործնականին մէջ՝ նախագահին եւ իր խորհրդականներուն սեղմ շրջանակին կամքն է որ կը պարադրուի ամերիկեան ժողովուրդին վրայ : Պիտի տարակուսի թէ նախագահական կամքին վրայ արկեակ – ներն են երկու ներկայացուցչ· մարմին – ները — Մորհրդարանին ղեկավարները , — բայց անոնք աւելի չատ կը չարչեն նախագահական կամքը , մանաւանդ երբ երկիրը որեւէ տեսակ տագնապի մէջ է , — ինչպէս ներկայիս՝ պատերազմի մէջ— քան կը հակառակին անոր : Ջմոռնանք նա– եւ թէ նախագահը չատ աւելի պատաս – խանատուութիւններ եւ առանձնաչը – նորհումներ ունի , քան ոեւէ մէկ թագա– ւորը կամ թագուհին եւրոպական երկրի մը , ինչպէս , Մեծն Բրիտանիոյ : Նախա– գահը թէ գործադիր պաչտօնեան է , եւ թէ նոյն ատեն երկրին հեղինակաւոր ներկայացուցիչը ամբողջ աշխարհի մէջ , յարաբերական ամէն տեսակ գործառնու– թիւններու համար , որոնց կարգին դաշ – նակիրներ կնքելու , ի դէպ պատերազմի , ինչպէս ներկայիս , զինուորական ուժե – րու վերին հրամանատարութիւնը վարե – լու , եւայլն : Պարզ խօսքով , նախագահը իր կամքն է որ կը գործադրէ , այն պատ– րանքը տալով նաեւ թէ ժողովուրդին հա– մայնական կամքն է ան :

Նախագահը միայն «գործադիրը» չէ օ– րէնսդրութեան , հապա նաեւ՝ ներշնչողը եւ ազդիւրն է գործադրելի օրէնսդրու – թեան : Սա վերջի տարիներուն պատա – հած տագնապալի դէպքերուն մէջ նախա– գահը գործեց կամքի այնքան ազատու – թեամբ , ինչքան ազատութիւնով որ պի– տի գործէր մխապետ մը հակա – ժողո – վըրդապետական դրութեան մը մէջ : Այ– սպէս դէթ ուէք ինքնագիտակից եւ ինքնա– վստահ անհատականութեան տէր նախա– գահի մը պարագային : Ամանկներու կարգին կրնանք յիշատակել իրրեւ օրի – նակ , Թէոտոր Րուզվէլթ , Ֆրանքլին Րուզվէլթ , Վուտրօ Ուիլսըն , Քենետի , նկատի ունենալով դարուս սկիզբէն ա – դին իրարու յաջորդող նախագահները : Իսկ միւսները իրենց պատասխանատուու– թեան այդ բեռը եւ մանաւանդ առանձ – նաչնորհումը կամովին յանձնած , վըս – տահած են ուրիշի մը, եւ ընդհանրապէս իրենց արտաքին գործոց նախարարին : Այդպէս ըրին առաւել կամ նուազ չափով մը, կը կարծենք , Գալվին Գուլիճ , Հէր– բի Թրումըն , եւ Զօր· Այզընհաուըր , այս վերջնոյն վստահած գործակալը ըլլալով ձան Ֆոսթըր Տըլլըս , որուն մշակած եւ հաստատած արտաքին քաղաքականու – թեան փիլիսոփայութիւնը դժբախտ ժա – ռանգութիւն մը եղաւ յաջորդական նա – խագահներու եւ արտաքին գործոց նա – խարարներու անցնող հինգ տարիներու ընթացքին եւ պատճառ եղաւ որ ամբողջ աշխարհի աչքին տակ Միացեալ Նահանգ– ները երեւին բոլորովին տարբեր նկարա – գրով եւ կոչումով՝ այն նկարագրէն եւ կոչումէն , որոնցմով ան յատկանշուած եւ ճանչցուած էր մինչեւ հերու : Ազա – գասէր , արդարասէր , մարդասէր Ամե – րիկան՝ գարձաւ եղաւ յարձակողական , անհամբեր տիեզերակալական տենդով մը բռնուած ազգ մը որ մեծանձնութեամբ վարուելու տեղ , ջղայնութեամբ եւ նոյն– իսկ տէրէպէյութեամբ կը վարուի , կամ կարուկ խօսքով , բարեկամութեան քա – ղաքականութենէն յեղակարծօրէն հրաժա – րած՝ թշնամական , խառնակչական քա – ղաքականութեան մը կը հետեւի : Այս – փոխութիւնը աշխարհի աչքին — ինչ որ ալ ըլլան անոր չքմեղանքները – բաղդա – տելի է Միլոսնեան երկնային հրեչտակ – ներուն ահաւոր անկման : Մեթ՞ Նա – փոլէոն նորէն աշխարհ եկաւ յանձին ա – մերիկեան պետական անճանց , ինչպէս Տըլլըսի մը, եւ անոր ժառանգորդներուն:

Ամերիկայի հոգիին արտին մէջ , ուր մի – այն գորեն կը բուսնէր , սատանայ ան տատասկ ցանեց եւ արտը պղծեց , աւե – րեց : Ախ , ինչո՞ւ , ի՞նչ պատճառ կար որ՝ այս ազգը իր նախորդ աստուածատիպ կո– չումէն չեղչէր : Ինչո՞ւ համար այս ժողո– վըրդապետութիւնը անարդուէր , ծաղրը – ւէր : Այսօր մարդասպաններու տեղ դրած են այս ժողովուրդը որ անպարտ է (եթէ նոյնիսկ անդէտ է անցած դարձածին) եւ ինքն ալ զոհ մը քիչերու բռնակալ կամ – քին : « Կաթէ դատաթին մէջ ինկած ճան– ճը ինքնին նշանակութիւն չունի , բայց սիրտ կը խառնուեցնէ » կ'ըսէ արեւելեան առածը : Այսպէս ալ մէկը կ'ելլէ ազգին մէջ , բնազդով կամ արկածով , եւ կը գը– բաւէ այնպիսի հեղինակաւոր դիրք մը որ ազգին հոգին կ'ապականէ եւ անոր ներ – կայ եւ ապագայ ճակատագիրը կը վճռէ :

Այս ազգին մէջ պատահածը ոչ քաղա – քական է , ոչ տնտեսական եւ ոչ ալ զին– ուորական , հապա՝ հոգեւոր յեղաշրջում մըն է , որ յառաջ կը բերուի , կամ արդէն բերած են , դիրքի ուժով բայց ոչ երկ – նապարգեւ տեսիլքով կամ իմաստու – թեամբ :

Նոյեմբեր Թուխաս վերջերս ըսեր էր Ու– չինկթընի մէջ , հրապարակային ցոյցի մը առթիւ — « իմ մտահոգութիւնս առաւե – լապէս Ամերիկայի հոգին փրկել է քան անոր երեսը » : Համաձայն ենք այս «ան– դիրք» այլ աստուածահաճոյ առաքելին խօսքին : Մեր ըսածն ալ ճիշդ այդ է : Ամերիկայի հարազատ հոգիին համար մեր նախանձը մեր սպառիչ կիրքն է :

Ա . Ա . Պ .

« Հայաստանի Կոչնակ »

— ԵՍ ՏԷՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՕԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

—o—

— Մեր զիւղէն աղջիկ մը կը սիրեմ , բայց աղջիկը չի սիրեր զիս : Եթէ նուս– խա մը գրես , ապահով եմ որ պիտի սի – րէ զիս :

— Նուսխա գրողն ո՞վ , ես ո՞վ :

— Նուսխա՛ մը, չատ կ'ապաչեմ , ի՞նչ ընելս չեմ գիտեր , խելքս պիտի կորսընցընեմ :

Ճարս հատաւ : Գիւղացիներէն մատիա մը եւ էջ մը թուղթ ճարեցինք եւ վրան գրեցի «Հաւատով խոստովանիմ»էն երկու տուն , ու տուի իրեն :

Շատ ուրախացաւ : Կ'երթայ կը պատմէ ամէնուն թէ Հայը նուսխա մը գրած է ի – րեն սիրոյն համար : Աղջիկը եւս կը լսէ ու կը վախնայ , կը դողայ , մանաւանդ երբ կ'ըսեն թէ գրողը Միսաքն է , որ ա– մէնակարող է : Ի վերջոյ կը հիւանդա – նայ , այնքան որ հիւանդութենէն ապաու– լու միակ միջոցը կը համարի ընդունիլ ամուսնութեան առաջարկը :

Շատ ժամանակ չանցաւ , արաբ երի – տասարդը դարձեալ եկաւ ... չնորհակա– լութիւն յայտնելու :

— Ես չըսի՞ քեզի , Հայու գրած նուսխա ունենալ լսելով սատիկ կը վախնայ եւ ի վերջոյ կը համաձայնի : Ամուսնացած ենք արդէն եւ չատ երջանիկ :

Եւ ինծի տուաւ իր ամբողջ հարստու – թիւնը՝ քսակի մը մէջ գրած : Մերժեցի , գրամ չեմ ուզեր ըսի : Գոհ էի որ օգտա– կար եղած էի , բայց կը գարմանայի ... նուսխային ուժին վրայ :

Ժամանակ մը եաքը եկաւ գոյգը :

— Եա՛ Միսաք , ըսաւ հարսը , դուն ե– գեր պատճառ որ երջանիկ ըլլանք : Հա – գար չնորհակալութիւն :

Այսպէս , բարիք կ'ընէի առանց բարիք ընելու կարողութիւնն ունենալու : Ու բա– րիք ընելով կ'ուրախանայի :

Բայց ահա թէ ի՛նչ պատահեցաւ անա – կընկալ :

Գառներու հավիւ էի : Մեր գիւղէն բա– ւական հեռու կը դտնուէի : Տեսայ թէ դիմացէն սեվֆիյաթի կառաւան մը կու – գայ դէպի Տէր – Զօր տանող ճամբով : Բլուրէն վար իջայ եւ ճամբուն վրայ ըս– պասեցի : Երբ մօտեցաւ կառաւանին ա – ռաջին մասը , տեսայ թէ կմախք գարձած էին ամէնքը , ցնցոտիներու մէջ փաթթը– ւած , քանի մը կտոր հին ու մին բաներ չալկած : Դիմաւորեցի զիրենք եւ հայե – րէն հարցուցի ·

— Ձեր մէջ կ՞ան Ատափազարցի , Իլ – միթցի , Պարտզակցի :

— Ոչ , պատասխանեցին :

Ուրիշ չրջաններու Հայութիւն էր , ծայր աստիճան թչուառ : Սիրտս կտոր կտոր կ'ըլլար տեսնելով անոնց վիճակը : Կ'երթային Տէր – Զօր , սպասղանոց , եթէ վերջ չդտնէր իրենց կեանքը ճամբու ըն – թացքին :

Անոնք իրենց հոգեվարքը կ'ապրէին ճամբաներուն վրայ : Սրտաճմլիկ այս տեսարանը այնքան տակնուվրայ ըրաւ հոգիս , որ չկրցայ խօսիլ ·

— Աստուած հետերնիդ , երթաք բա – րով , ըսի եւ արցունքը աչքերուս մէջ եա դարձայ դէպի դառներուս մօտ :

Կարաւանին կողքին երեք ձիաւոր ժան– տարմաներ կային , որոնք ձիերը սրընն – թաց քշելով հասան հետիս ·

— Ի՞նչ ծախեցիր , հարցուցին սրա – բերէն :

— Բան մըն ալ չծախեցի , ըսի թուրքե – րէն , միայն մեր քաղաքացիները փնտռե– ցի :

— Վա՛յ կեավուր , Հա՛յ ես ուրեմն , կարաւանին մէջ մաիր , չո՛ւտ ...

— Ես հովիւ եմ , Շէյխ Համուտ Օկլա – յին ծառան եմ :

— Շէյխ – մէյխ չենք ճանչնար , հայ – ուէ՛ , խո՛ղ , մաիր կարաւանին մէջ :

Եւ բռնութեամբ դիս խառնեցին կարա – ւանին : Սկսայ սպառնալ իրենց ·

— Ինծի նայեցէք , Շէյխին դառները անտէր մնացին , վերջը փորձանք պիտի դայ ձեր գլխուն , ամենապօր է Շէյխը :

Ականջ դնող չեղաւ : Քչեցին զիս կա – րաւանին հետ դէպի Տէր – Զօր : Ճամբան չհանդիպեցայ մէկու մը, որ լուր դրկեմ Շէյխին : Կէս ժամ յառաջացանք , — ես կը սպառնամ Շէյխին անունով , անոնք կը հայհոյեն ինծի , կը հայհոյեն ազգու – թեանս եւ կը զարնեն հրացանի կոթով :

Բա՛խտ , հրաչք :

Կարաւանին ընկերացող ժանտարմանե– րէն երկու հոգի մօտիկ դիւղ մը գացեր են՝ ուտելիք ճարելու , Իրենց պարէնը ա– պահոված՝ կը վերադառնան , կը մխանան կարաւանին : Մէկը ճանչցայ եւ ըսի ·

— Զիս չճանչցա՞ր :

— Մխաք , դո՞ւն ես , ի՞նչ գործ ունիս ասոնց մէջ :

— Ընկերներդ բռնեցին զիս եւ կարա – ւանին խառնեցին :

— — Զըսի՞ր որո՛ւ քով աչխատիլդ :

— Ըսի , բայց Շէյխ – մէյխ չենք ճանչնար , կ'ըսեն :

— Ծօ՛ , մեռա՛ն , ծօ՛ հիմա ի՞նչ պա – տասխան պիտի տանք :

Ս . ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(12 Շար·)

ԱԶԳԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—o—

Բ.

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳՐՈՎ ՏՈՒԱԾ ԹԻՒԵՐԸ ՀԱՅ ՏԱՐԱ – ԳԸՐԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Անդարա (Կեդր. Գաղա) 3176, Այաշ՝ 0, Պէյպազար՝ 1, Նալլու Խան՝ 1015, Մբխալըճըգ 90, Սիվրիհիսար՝ 4·101, Պալիա՝ 11: Գումար՝ Անդարայի Սան – ճագ՝ 9310 հայ տարագրեալ :

Եոզկաթ (Կեդր. Գաղա) 13·259, Ադ Տաղ՝ 3·208 Պօղազլայան՝ 14·680: Գու – մար՝ Եոզկաթի սանճագ՝ 31·247 հայ տա – րագրեալ :

Գըրշդհիր (Կեդր. Գաղա) 1610, Քէս – քին՝ 1838, Մէճիտիէ՝ 52, Ավանոս՝ 0: Գումար՝ Գըր Շէհրի սանճագ՝ 3500 հայ տարագրեալ :

Զորում (Կեդր. Գաղա) 1202, Օսման – ճըգ 66, Սունկուրլու՝ 1856, Իսքէլիպ՝ 42: Գումար՝ 3167 հայ տարագրեալ :

Կեսարիոյ սանճագ՝ 47·617 հայ տարա – գրեալ :

Ընդհանուր գումար Անդարայի նահանդ 94·841 (տարագրուած Հայեր) :

Ասատ Ուրաս, 1950ին, Անդարայի մէջ հրատարակուած «Թարիխտէ Էրմէնիլէր մէ Էրմէնի Մէսէլէսի» (Հայերը Պատմու – թեան մէջ եւ Հայկական Խնդիրը, 785 էջ), էջ 143 – 44 կուտայ Հայերու թի – ւերը Անդարայի եւ Կեսարիոյ մէջ 1914ին. Անդարա 44·507 Լուսաւորչական, 7069 կաթոլիկ, 2381 բողոքական, գումար 53·957: Կեսարիոյ մէջ 48·659 լուսաւոր – չական, 1515 կաթոլիկ, 2018 բողոքա – կան: Գումար Կեսարիոյ Հայերու 52·192, գումար՝ Անդարայի նահանդի Հայերու 106·147:

Թրքական երկու վիճակագրութիւններ երկուքն ալ: «պաշտօնական».— Անդա – րայի նահանդի Հայերու տարագրութեան համար, մին կ՚ըսէ 94·841, միւսը «Ա – սատ Ուրաս. 106·140: Տարբերութիւնը՝ 11·308:

Ասատ Ուրաս հայ կաթոլիկներու թիւը (Անդարայի նահանդին մէջ՝ ցոյց կուտայ 8·484, մինչ հայ կաթողիկէ պատրիար – քարանի արձանագրութեան համաձայն՝ 15 հազարէն աւելի է:

ԵՈԶԿԱԹԻ ՀԱՅՈՑ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱ – ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (1919 Ապրիլ 8.— Տի – վանը Էօրֆի Մուհաքեմաթ Զապըթ Ճէ – րիտէսի, «Թաքվիմը Վէքայի» թիւ 3617) Քաղուած կառավարական պաշտօնաթեր – թէն : Վճռագրին բնագիրը թարգման – ուած է իմ կողմէս եւ հրատարակուած հայ մամուլին մէջ առաջին անգամ :

Նախագահ (Ատեանի) Զօր. (Ֆէրիք) ԶԷՔԻ ՓԱՇԱ.

Անդամներ.— Զօր. (Միրլիվա) Մուս – թաֆա փաշա, Զօր. (Միրլիվա) Ալի Նա – զըմ փաշա, Գնդ. (Միր Ալայ) Բէճէպ Ֆէրիտ պէյ :

Դատավարութիւնը ի ներկայութեան կատարուած է հետեւեալ ամբաստանեալ – ներուն.— Եոզկաթի կառավարիչի փոխա – նորդ (միւթէսարըֆ – վէքիլի) եւ Պօղազ – լայանի կառավարիչ (Գայմագամ) ՔԵ – ՄԱԼ ՊԷՅի եւ Եոզկաթի ժանտարմըրիի հրամանատար ԹԷՎՖԻԳ ՊԷՅի :

« Տեղի ունեցած դատավարութեանց համաձայն, երկու կողմի պահանջները եւ բացատրութիւնները ու պաշտպանողա – կանները լսելէ, եւ դատին վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը, ամբողջու – թեամբ կարդալէ եւ ուսումնասիրելէ ետք, հարկ եղածը ընելու համար, յետ խորհրդակցութեանց նկատուեցաւ որ,

Թէեւ ամբաստանեալները եւ իրենց պաշտպան փաստաբանները յանձանք գոր – ծուած ըլլալը ուրացած եւ ազատ արձա – կում պահանջած են, սակայն, իսլամա – կան բարձր վճիռները և օսմանեան օրէնք – ները եւ օրինական տրամադրութիւնները նկատի ունենալով, որ է պաշտպանել՝ երկրին բոլոր տարրերուն, առանց խտրա – կանութեան, պատիւը, կեանքը եւ սեփա – կանութիւնները, պահել եւ ապահովել ընդհանուրին իրաւունքը, որեւէ վնասէ եւ խաթարումէ, պետութեան բոլոր պաշ – տօնեաներուն ամենագլխաւոր պարտա – կանութիւններէն մին է այդ :

Պողազլայան (Գաղա) գաւառակի, (Ան – դարայի նահանդին մէջ), Գայմագամ՝ եւ Եոզկաթի սանճագի փոխ կառավարիչ (միւթէսարըֆ – վէքիլի) ՔԵՄԱԼ ՊԷՅը եւ գաւառակին (Գաղա) ժանտարմըրիի հրամանատար հազարապետ ԹԷՖՎԻԳ պէյ, իրենց պաշտօնատուներուն մէջ, տարագրութիւն հրամայուած Հայերուն, անօգնական կիները եւ անչափահաս ման – չերն ու աղջիկները եւ նոյնիսկ պաշտօ – նապէս բացառութիւն հրամայուած ան – ձերն ալ առանց նկատի առնելու, աքսորի ենթարկած են (լա էնլ թէհնիր սէվք էյ – լէտիքլէրի), եւ աքսորեալներու կազմած կարաւաններուն դրամները, զոհարեղէն – ները եւ արժէքաւոր իրերը, ամբողջո – վին, կողոպտելէ ետք (պատէթ թէն – րիտ), առանց նկատի առնելու անոնց ան – հատական իրաւունքները, անձնական կիրքերուն համաձայն քշած են, եւ կարգ մը չարագործ անձերու ալ (չէթէներ եւ դիւղացիներ) ապօրինի գաղտնի հրա – հանգներ տուած եւ հաղորդագրութիւն – ներ ըրած են :

Մինչ յիշեալները (տարագրեալները) պէտք էր որ հանգստութեամբ եւ ապա – հովութեամբ (սալիմէն վէ մէրֆիհէն) զրկուելու անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած պէտք էր ըլլային, բնաւ նկատի չեն ունեցած, եւ կանխամտածութեամբ (գաստէն), ոչ միայն զանոնք պաշտպա – նելու համար միջոցներ ձեռք առնել չեն հրամայած, այլ (ընդհակառակն) զանոնք ինքնապաշտպանութեան միջոցներէն բո – լորովին զրկելու համար, այրերուն թի – ւերը կապել տալու կերպերը գործադրած են, եւ ոճիրներ գործելու առիթ ստեղ – ծած են: Եւ նոյնիսկ, յիշուած ոճիրներու մասին լսուելէ ետք, երբ բացատրութիւն պահանջուած է, ճշմարտութիւնը գաղտ – նի պահած են, եւ ոճիրները փոխանակ արգիլելու, անպատասխանատու ոստի – կաններուն հրամայած են ոճիրներ գոր – ծել : Եւ այդ ոճիրները դիւրացուցած են: Այնպիսի ոճիրներ՝ որոնք մարդկութեան զգացումներուն եւ քաղաքակրթութեան բոլորովին հակառակ են եւ իսլամներու տեսակէտով ալ մեծագոյն ոճիր նկատ – ուած ջարդերու, կողոպուտի եւ թալանի պատճառ եղած են :

Լսուած վկաներուն տուած վկայու – թիւններ բացորոշ կերպով ապացուցած են, որ կարգ մը զինուորական պաշտօն – եաներ իրենց միջեւ փոխանակած են հե – ռագրային թղթակցութիւններ, որոնց պարունակութիւնը ամբաստանեալներու կողմէ կ՚ուրացուին, բազմաթիւ պատաս – խաններով: Տրուած բազմաթիւ հարցում – ներու քննութենէն տեսնուած է որ, տա – րագիրներու կարաւաններուն մանուկնե – րը եւ կիները, իրենց ծնողքէն եւ պաշտ – պաններէն զրկուած են եւ վերոյիշեալ ո – ճիրները գործուելու համար իրենց (պաշ – տօնեաներուն) նպատակները յառաջ տա – րած են :

Ի վերջոյ պաշտպան փաստաբաններուն եւ ամբաստանեալներուն վերջին պաշտ – պանողականները լսուած են եւ խօսած են (Հայոց) յեղափոխական շարժումներու մասին, ըսելով թէ՝ թշնամի դրաւման տակ եղած մողամասերուն մէջ կարգ մը թեթեւամիտ (սէպիւքմաղզան) քոմիթա – ճիներու ներշնչումով եւ քաջալերանքով, թշնամիին կողմը դարձած են եւ մասնակ – ցած են խառնակչական շարժումներու, ապստամբութեան դիմած են եւ Օսման – եան երկրին միւս կողմը գտնուող իրենց ազգակիցներուն չար մտքերուն հետեւած են»:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

—o—

Կիրակի Մարտ 13ին Սամուէլ – Մու – րատեան վարժարանի մէջ տեղի ունեցաւ Ս. Խաչ ընկերակցութեան նորակազմ ե – րիտասարդաց բաժնի առաջին ճաշ – հա – ւաքոյթը :

Գլխաւորաբար հայ կաթողիկէ ժողո – վրդապետ հայր Ադամեանի ճիգերով է որ հիմնուած է վերջերս երիտասարդաց այս բաժինը, ու Կիրակիի հաւաքոյթին ներ – կայ ըլլալէ ետքը անվարան կարելի է ըսել թէ նախաձեռնողները իրենց առաջադրու – թեանց մէջ մեծ տոկոսով յաջողած էին, քանի միութիւնը իր շուրջ կը համախմբէ արդէն 35էն 45 անդամ – անդամուհիներ, ու յիշեալ ձեռնարկը նախաձեռնուած վարչութեան կողմէ դեղեցիկ առիթ մը ե – զաւ անդամներուն ու նորեկներու ծանօ – թութիւնները սերտացնելու :

Ճաշի ընթացքին խօսք առնելով պարոն – ներ Մակարեան ու Ափրիկեան շնորհաւո – րելէ ետք կազմակերպիչները, շեշտեցին երիտասարդութեան քով – քովի գալու անհրաժեշտութիւնը, եւ անոր կատարե – լիք շինարար աշխատանքը մեր կեանքին մէջ :

Ճաշէն ետք հաւաքոյթը խրախճանքի ձեւին տակ շարունակուեցաւ մինչեւ երե – կոյեան ժամը 7ը:

Ցանկալի պիտի ըլլար որ շարունակուէր այս շարժումը ի նպաստ զիրար հաւաքող դեղեցիկ գաղափարներուն :

Թ.

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Մարտ 12ի Շաբաթ օրուան Ալֆորվիլի Հայ մարզականի տարեկան պարահանդէ – սը տեղի ունեցաւ սպասուածէն աւելի յա – ջող, ի ներկայութեան քաղաքապետին :

Կազմակերպիչ երիտասարդ եւ աշխոյժ յանձնախումբին բոլոր անդամները մե – ծապէս գնահատելի էին :

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր : Պատանի սիրող ուժերէ կազմուած Ալ – ֆորվիլի պարախումբը՝ բաւական լաւ : Ֆնտըգեանի երրեակը այս անդամ դըժ – բախտաբար տկար էր — ձայնասփռումը սխալ : Զոհ մը եւս, Հայրապետեան, ե – րիտասարդ ու խոստմնալից երգիչը, զոր տեսանք Հինդշաբթի հեռատեսիլէն, Փօլ Սէզեանի ընկերակցութեամբ :

Գալով Մարք Արեանին, երկրորդ ուժը Պելճիքայի հրապարակին վրայ իբր եր – գիչ ստեղծեց, արժանի իր շնորհքներուն, բացառիկ խանդավառ մթնոլորտ մը, եւ շնորհիւ թէքնիքապէս լուրջ ձայնասըփ – ռումի մը :

Պիտի փափաքէի որ սոյն յաջողութիւնը նոր թափ մը ստեղծէր մեր երիտասարդ մարզիկներուն մէջ, ու Ալֆորվիլի հայ մարզականը ջահը ըլլար Ֆրանսահայ գա – ղութին կեանքին մէջ :

ԼԵՒՈՆ Մ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կծծին այն մարդն է, որ կը յամառի աղքատ ապրիլ՝ հարուստ մեռնելու համար :

— Կծծին՝ արեւէն ունեցած իր բաժինն իսկ կրնայ ծախել :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Բայց բարոյագիտական առմամբ, պահ մը ենթադրենք թէ Կանաչ Ադամանդը սիրտն է, այսինքն ազնիւ զգացումը, ե – թէ մեր այս ենթադրութեան մէջ չենք սխալած, անոր լոյսը տուողն են բարոյա – կան տասը առաքինութիւնները, որոնք հետեւեալներն են՝ Խոնարհութիւն, Եղ – բայրասիրութիւն, Հեզութիւն, Աշխատա – սիրութիւն, Ողորմասիրութիւն, Ժուժկա – լութիւն, Ողջախոհութիւն, Խոստմնապա – հութիւն, Արդարասիրութիւն եւ Խոհե – մութիւն, որոնց աղբիւրն տասնըմէկե – բորդը, որ է ՍԷՐ, հիմա գանք աստղին : Այս աստղը քարային ո՞ր մասին մէջն է. ահա հոդ է խնդիրը : Քանի օրէ ի վեր տեղ չձգեցինք փնտռեցինք, բայց բան մըն ալ չկրցանք գտնել : Վաղը անդամ մըն ալ աչքէ անցընելու ենք, եթէ այս անդամ ալ չյաջողինք, կը նշանակէ որ գաղտնիքին կարեւոր մէկ մասը չենք կըր – ցած լուսաբանել :

ԶԳՈՒՇԱՑԻՐ ԼՈՅՍԷՆ

Ցաջորդ առտու, մութն ու լուսուն, Զարտաք քարայր գնաց. պահ մը վերջը իր երկու ընկերները հոն եկան :

Քարայրին խորանարդաձեւ դիրքը ե – րեք մարդոց ուշադրութիւնը գրաւեց : Հսկայ ապառաժի մը վրայ կարծես թէ մասնաւոր կերպով խորանարդ քարայր մը բացած էին : Կտրուկ ու կանոնաւոր անկիւններ ունէր ան, բայց մուտքի կող – մին դիմացի պատը վերջէն շինուածի պէս տձեւ կը կենար :

Զարտաք մատովը այս պատին զարնե – լով ըսաւ.

— Ահա գաղտնիքը հոս է: Կ՚երդնում որ աստղը այս երեսի պատին ետեւի կող – մըն է...: Այս պատը ապառաժի մը շեր – տըն է որ դրան մը պէս բերած հոս զե – տեղած են, եթէ այս երեսի պատը բանալ յաջողինք, աստղը երեւան պիտի կրնանք հանել : Այս պատը հաստատ պատ մը չէ, շարժուն դռնակի մը պէս հոս զետեղուած է, բայց տեղէն շարժելն ալ անկարելի է: Փիէր, անդամ մըն ալ կարդայ սա մագա – ղաթը տեսնեմ :

« Զգուշացիր լոյսէն »:

— Կեցիր: Գտայ ...:

— Ի՞նչ :

« Զգուշացիր լոյսէն», այս հատուածը, տառական իմաստով, «մութ ըրէ» կը նը – շանակէ :

— Այսի՞նքն:

— Այսինքն թէ քարայրը պէտք է մութի մէջ մնայ: Գոցէ սա դուռը, Փիէր :

Փիէր քարայրէն դուրս ելլելով ձեռքի Կանաչ Ադամանդը քարայրին առաջին դրան վրայ գծուած աստղին կեդրոնին մօտեցուց. դուռը աջ կողմի ժայռէն դուրս ելլելով գոցուեցաւ: Երկու ընկեր – ները, Մօրիս եւ Լեւոն, գոցուող դրան եւ դիմացի պատին մէջ բանտարկուեցան մնացին ...:

Մօպրէ Իպրահիմի հրամայեց որ ջա – հեր բերէ եւ ըսէ երկու կիներուն ու Բղէ – զին որ հոն գան :

Ամէնքը մէկէն հոն վազեցին : Խմբա – գիրը Կանաչ Ադամանդը քարայրին առա – ջին դրան ծակին մէջ խոթելով, ներկաներ – ուն աչքին առջեւ բացաւ զայն : Լեւոն եւ Մօրիս ժպտադէմ դուրս ելան քարայ – րէն :

— Աստղը գտնուեցաւ, մրմնջեց Մօրիս ուրախութեամբ :

Բայց Լեւոն բնաւ իր պաղարիւնութիւ – նը չկորսնցուց :

— Ի՞նչ պատահեցաւ, հարցուցին կի – ները :

— Երբ առաջին դուռը ժայռին աջ կող – մէն դուրս ելլելով մեր վրայէն գոցուե – ցաւ, քարայրին դիմացի պատը շարժուն դրան մը պէս ապառաժին ձախ կողմը մտնելով բացուեցաւ : Ասոր վրայ, բաց – ուող դրան ետեւի ապառաժին երեսին վրայ մութին մէջ տասնըմէկ ծակեր տես – նուեցան, որոնք ճիշդ մագաղաթին վրայ գծուած կէտերուն դիրքն ունէին :

Գրպանէս կաւիճ մը հանելով աստղին հինգ ճառագայթներուն ծայրը մէկէն ըս – կըսելով թիւեր գրի մինչեւ տասը: Երբ Փիէր դուրսէն դուռը բացաւ, ներսի դու – ռը դարձեալ ինքնաբերաբար գոցուեցաւ: Ահա այս է «Զգուշացիր լոյսէն» հատուա – ծին արդիւնքը, որուն բարոյական ի – մաստն է խոհեմ ըլլալ : Գիտէ՞ք թէ այս երկու դուռները ինչ ձեւով եւ ինչ օրէնքի վրայ ինքնաբերաբար կը բացուին ու կը գոցուին .կշռական օրէնքով : Հորէ մը երկու դոյլով եւ մէկ պարանով ջուր քա – շելու կը նմանի. ինչպէս պարապ դոյլը վար իջած ատենը լեցուն դոյլին վեր ել – լելը կը դիւրացնէ, այնպէս ալ առաջին դուռին գոցուիլը երկրորդ դուռին բաց – ուիլը կը դիւրացնէ : Երբ դուրսի դուռը գոց ըլլայ, ներսի դուռը բաց կը մնայ, իսկ երբ դուրսի դուռը բացուի, ներսինը կը գոցուի, ճիշդ այնպէս ինչպէս որ երբ հորին երկու դոյլերէն մին վար իջնէ, միւսը վեր կ՚ելլէ :

Բոլոր ներկաները Զարտաքի ըսածնե – րուն վրայ վստահ ըլլալու համար քա – րայրէն ներս մտան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒԶԻԼ – ՍԱՐՍԵԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Եղթակոմիտէի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՑԶԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի չորրորդ Ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, «Հայաստանեան» սրահին մէջ։

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Սէն Լուի տէ Ընվալիտի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Հայաստանի Մուր» ընկերութեան, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ՝ ողբացեալ պատուոյ անդամներու՝

Ռբնէ Փոթի, *զօրավարներ՝* Տիւփիէօ եւ Մոնիլար, Փոթթիէ, Մարֆիզ Փօլ տիւ Վէռւ, Կիյուն, Արեւեան եւ Անդրանիկ։

Կը պատարագէ.—

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը քարոզէ Կանոնիկոս՝ Մարսէլ Թորէլ։

×

«Հայաստանի Մուրը» ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի օրուան ժամը 11ին, Ընվալիտի եկեղեցւոյ մէջ Հայածէս պատարագին եւ հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք, տեղի պիտի ունենայ Զօր. Անդրանիկի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, այդ մր իր չիրմին փէռ Լաչէզի գերեզմանատուն, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

Հաւաքուիլ գերեզմանատան կամպէքա դրան առջեւ։

×

Այրի Տիկին Արամ Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մուտնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թորամանեան, Սաեփանեան, Մելքոնեան, Շեխիկեան, Ադապէկեան, Պահատուրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին (Րիւ տ'Օպանէը)

ԷՕԺԷՆԻ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Փանոսեան ընտանիքէ 50 Ֆրանք, ողբ. Սիսակ Տաղրամաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Մինասեանէ 20 Ֆր. ողբ. Տէր եւ Տիկին Խլաղեանի յիշատակին։

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 21ին, Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, *Սալ Մաղընոյի* մէջ, Րիւ տ'Օպաճէը։

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

(Ա. մրցանակ Պէյրութի եւ վենետիկի երաժշտանոցէն)։

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ
ԺԱՆ ՓԵՐՍՐԻՒ

Մասնակցութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան

Կիրակի (Մարտ 27) ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ։

ՑԱՑՏԱԳԻՐ.— Վիվալտի, Հէնտէլ, Պելլինի, Պոռոտին, Կաճաչեան, Պէրպէրեան, Ղազարոսեան, Սաքեան, Կոմիտաս, Խաչատրեան, Սպենտիարեան։

Մուտք 10, 7 եւ 5 Ֆրանք։

Կանխաւ կարելի է ապահովել տեղերը թատրոնը կամ աղդայիններու մօտ։

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

GIRACO

GALERIE G. MOURGUE
29, Bd. Raspail, Paris 7

Բացում Մարտ 22ին
Մարտ 22էն Ապրիլ 5

Մայիս 21 եւ 22 Շաբաթ եւ Կիրակի օրեր

ՔԵՐՄԷՍ-ՊԱԶԱՐ

Ի նպաստ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Գմբէթի նորոգութեան։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 26ին, կէս օրէ ետք ժամը 17·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։ Արդելք ունեցողները, ընտրութեանց կրնան մասնակցիլ դրաւոր ղրկելով իրենց քուէները։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԻՏԱԼԻԱ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ԱԴՐԻԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՉ ԱՓԵՐԸ
15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարտ 30 կառ. տը Լիոնէն։
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 13 կառ. տը Լիոն։

ՁԵՐՎԻԱ (Ռավեննա), փառաւոր վայր մը իր ղեղեցիկ անտառով։

Բնակութիւն առաջին կարգի պանդոկի մը մէջ (Լուքսկոմառէ) ծովուն դիմաց, տաք եւ պաղ ջուրով սենեակներ, տուշ, հեռաձայն, պատշգամ։

Խնամուած եւ առատ ուտելիք

Պատյոններ գլխաւորաբար Ռավեննա, Սան - Մարինոյի Հանրապետութիւն եւն։

Շատ սահմանափակ տեղեր։ Արձանագրուիլ որքան կարելի է շուտ։

ԳԱՐՆԱՆԱՑԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Մասնակցութիւն.— 395 *Ֆր.*, *կանխավճար, արձանագրութեան՝* 100 *Ֆրանք։ Ընկերութեան անդամակցութիւն՝* 10 *Ֆր. տարեկան։*

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
Le Délégué EDOUARD DJEZIRIAN

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը)։ Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայուններ՝ 3 ֆր.։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ազգի կոմիտէին։

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին (Մարտ 27ին) կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ ուշ առեն։

Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Գ. ԿԱՆԱՑԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ։

Ձոխ պիւժէ մատչելի գիներով։

Մուտքը ազատ է

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ։

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ
«ԱՐԵԳՆԱՋ»Ը
եւ Ֆրանսերէն
« LES PRECIEUSES RIDICULES»
de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Մաննիկ Մեծատուրեան երեսուն Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Սիրուհի Տաղրամաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։ (Տեսնալ «Յառաջ»ին)։

ՋԱՏԻԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ, 14 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ— (Արմենիա հիւրանոցին մէջ)

Երթ ու դարձ օդանաւով մեկնում Ապրիլ 2ին եւ վերադարձ՝ Ապրիլ 19ին։

ԳԻՆ՝ 2050 ՖՐԱՆՔ

Բ. ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18*

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆի անուան, վերոյիշեալ հասցէով։
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆի, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա։
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՒՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՐՏ

JEUDI 24 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10568 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.568

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՎՀԱՏ ՀԵՏԱՊՆԴԵԼ

Անցնող տարուան ընթացքին, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի ոգեկոչումները ի սփիւռս աշխարհի, միասնականութեան ոգիով, բարերար արդիւնքներ ունեցան ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ :

Ներքին ճակատին վրայ հայ ժողովուրդը ապացոյցը տուաւ իր քաղաքական հասունութեան :

Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին առջեւ քաղաքական ու ազգային վէճերը մոռցուեցան : Ու մենք կրցանք արժանավայել կերպով մեր երախտագիտական պարտքը հատուցանել հանդէպ անոնց, որոնք իրենց կեանքն էին զոհած յանուն Հայութեան եւ ազատ հայրենիքի :

Յիսնամեակը նաեւ առիթ հանդիսացաւ սթափեցնելու թմրած հոգիները, աւիշ ներարկելու յուսալքումի եւ նահանջականութեան ճամբան բռնողներու ջիղերուն մէջ :

Մեծապէս գնահատելի և քաջալերական երեւոյթ մը եղաւ նոյնպէս, այն, որ օտար, հիւրընկալ աստղերու տակ ծնած, սնած, ուսած ու հասակ նետած մեր երիտասարդ տղաքն ու աղջիկները հետաքրքրուեցան իրենց ծնունդ տուող ազգին պատմութեամբ, անոր ցաւերով, բաղձանքներով ու յոյսերով :

Ներքին, ազգային ճակատին վրայ յիսնամեակի բարերար արդիւնքներէն ամէնէն կարեւորն եղաւ վերարծարծումը Հայկական Դատին, որ շատերուն համար մոռցուած, թանգարան դրուելիք խնդիր մը կը նկատուէր երկար ատենէ ի վեր :

Արտաքին ճակատին վրայ յիսնամեակը առիթ ընծայեց միջազգային հանրային կարծիքին առջեւ անարգութեան սիւնին դամելու Թուրքերն ու Թուրք կառավարութիւնը, զանոնք ներկայացնելով իբրեւ առաջին ցեղասպանները :

Ու այս՝ Մերձաւոր Արեւելքէն սկսեալ մինչեւ Յունաստան, Ֆրանսա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները :

Երկրորդ, միջազգային մամուլը արձագանգ եղաւ հայկական դատի հետապընդման առընչութեամբ կատարուած ձեռնարկներուն եւ դիմումներուն :

Այդ դիմումները կատարուեցան մեծ պետութեանց, մանաւանդ անոնց, որոնք 1920 Օգոստոս 10ին ստորագրելով Սեւրի ծանօթ դաշնագիրը, ընդունած էին Հայերուն իրաւունքը Անկախ եւ Միացեալ հայրենիք մը ունենալու, իրենց պապերու պատմական հողերուն վրայ :

1965 Ապրիլ 24ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը, իբրեւ ստորագրողներէն մէկը Սեւրի դաշնագրին, մեծ պետութեանց եւ Թուրքիոյ պատասխանատու վարիչներուն, ինչպէս նաեւ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին հեռագիրներ ուղղեց :

Շեշտեց, որ 1915ին Թուրք պետութիւնը ցեղասպանութիւն կազմակերպեց հայ ժողովուրդին հանդէպ : Մէկուկէս միլիոն Հայեր կոտորուեցան : Միլիոն մըն ալ աքսորուելով ցրուեցան ի սփիւռս աշխարհի, զրկուելով իրենց հայրենիքէն եւ ինքնուրոյն գոյութեան իրաւունքէն : Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող մեծ պետութիւնները հանդիսաւոր յանձնառութիւն ունին հայ ժողովուրդին հանդէպ :

Ու յանուն բոլոր այն Հայերուն որոնք կորսնցուցին իրենց ընտան. բոյներն ու հայրենիքը եւ ցրուած կ՚ապրին, խնդրեց, որ ձայն բարձրացնեն՝ ի խնդիր հայ ժողովուրդի օրինական եւ անժամանցելի իրաւունքներու վերականգնումին :

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը իր հեռագրին մէջ Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին կը յիշեցնէր թէ 24 Ապրիլ 1965ը յիսնամեակն է ցեղասպանութեան, որ գործադրուեցաւ 1915ին Թուրքիոյ մէջ հայ ժողովուրդին դէմ : Ու կ՚աւելցնէր. « Այդ ցաւագին ոգեկոչումին առիթով պիտի ուզէինք տեսնել ձեր եւ ձեր կառավարութեան ձայն բարձրացնելը՝ դատապարտելու համար այդ անմարդկային արարքը : Կը յուսանք, որ դուք կ՚առնէք առաջին քայլերը, հաստատելու համար մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքները իր դարաւոր հայրենիքի հողին վրայ, ինչ որ պիտի վերահաստատէ կայուն խաղաղութիւն մը ...» :

Այս դիմումները ունեցան իրենց արձագանգները առաւել կամ նուազ չափով, համաձայն երկրին, յաճախ անպաշտօն կերպով :

Յիսնամեակի հանդիսաւոր տօնակատարութիւնները, այս առթիւ միջազգային մամուլին մէջ լոյս տեսած հակաթուրք յօդուածները եւ հայկական բռնադրաւուած հողերու մասին պետութեանց ներկայացուած պահանջները ամէնէն շատ անհանգստացուցին Անգարայի կառավարութիւնը, որուն Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը վախնիվախ յայտարարեցին թէ 1915ին հայկական ջարդ տեղի չէ ունեցած ...: Պատերազմի պատճառաւ ժողովուրդներու տեղափոխութիւն կատարուած է պարզապէս :

Ուրիշ արձագանգներ ալ ունեցան Հ. Հ. Պատուիրակութեան հեռագիրները :

Ու այս երեւոյթները եկան աստիճան մը եւս ամրապնդելու մեզ մեր այն հաստատ ու անխախտ համոզումին մէջ թէ անվհատ պէտք է հետապնդենք մեր արդար դատը եւ շարունակենք մեր դիմումները, մինչեւ որ հասնինք մեր նպատակին :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ Կ՚ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ...

ՓԵՔԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ Կ՚ՈՒԶԷ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

—*—

Համպուրկի Տի Վելթը առջի օր «գաղտնի նամակ» մը հրատարակած է, զոր, ըստ գերմանական թերթին, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը զրկած է Արեւելեան Եւրոպայի «քոյր կուսակցութեանց» :

Այս նամակին մէջ, Մոսկուայի համայնավար կուսակցութիւնը կը շեշտէ.— «Կ. Կոմիտէն անհրաժեշտ կը նկատէ ձեզի հաղորդել իր դիրքը չին վերջին նախաձեռնութեանց նկատմամբ, նախաձեռնութիւններ որոնք կը ձգտին շեշտել խզման գիծերը ընկերվարական հաւաքականութենէն ներս եւ համաշխարհային համայնավար շարժումին մէջ : Ձեզի կը տեղեկացնենք նաեւ թէ ինչ հետեւանքներ կը քաղենք իրաց այս կացութենէն : Չին համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները կը վերաքննեն մարքս լենինիզմի հիմնական սկզբունքները : Իրենց յատուկ ուղեգիծ մը որդեգրած են, որ ուղղակի կ՚ընդդիմանայ միջազգային համայնավար շարժումին, կարեւոր հարցերու շուրջ, ինչպէս պատերազմը, խաղաղութիւնը եւ յեղափոխութիւնը, ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան կառուցման դիտական սկզբունքները, այդ կառուցման մեթոտները, երիտասարդ պետութեանց զարգացման ճամբաները եւ ընկերվարական երկիրներու ու համայնավար կուսակցութեանց միջազգային համախոհութեան սկզբունքը : Պատերազմի, խաղաղութեան եւ յեղափոխութեան մարդերու մէջ իրենց ըմբռնումներու իմաստը կատարելապէս յստակ է : Դէպի ընկերվարական յեղափոխութիւն յառաջացումը փոխարինուած է դէպի համաշխարհային պատերազմ յառաջացումով մը » :

Խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը կը յիշեցնէ թէ 1964 Հոկտեմբերի լիակատարը ինչ որ կրցաւ ըրաւ բնականոն դարձնելու համար իր յարաբերութիւնները չին համայնավար կուսակցութեան հետ եւ ապահովելու իր գործունէութեան միասնականութիւնը աշխարհակալ հասարակաց թշնամիին դէմ պայքարին մէջ, հակառակ տարակարծութեանց : Զանազան առաջարկներ եղած են Փեքինի, 1964 Նոյեմբերին, ապա 1965 Փետրուարին երբ Կոսիգին Փեքին էր : Բոլորն ալ մերժուած են : Չին համայնավարները աւելի յառաջացած են վատթարացնելու համար Չինաստանի եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները : Աւելի յաճախ կը յայտարարեն թէ չին համայնավար կուսակցութիւնը քաղաքական պայքար կը տանի Խորհ. Միութեան դէմ եւ տրամաբանութեան հակառակ, այդ պայքարը կը ներկայացնեն իբրեւ «պրոլետար պետութեան պայքարը քաղքենի պետութեան դէմ » :

Մոսկուայի համար, Չինաստան ընդդիմացած է նաեւ որ Արեւելքը հասարակաց գործունէութեան ձեռնարկէ Վիէթնամի օգնելու համար .— « Այս ընթացքը քաջալերեց Միացեալ Նահանգները Վիէթնամի իրենց յարձակողական գործունէութեան մէջ : Դէպքերը կը փաստեն թէ չին համայնավարները իրենց արտաքին քաղաքականութիւնը չեն վարեր աշխարհակալ պետութեանց դէմ այլ՝ Խորհ. Միութեան եւ ընկերվարական պլոքին : Չին մամուլին յօդուածներուն համաձայն, աշխարհի բաժանումը երկու ընդդիմադիր վարչակարգերու միջեւ՝ ընկերվարութիւն եւ դրամատիրութիւն, բոլորովին անհետացած է » :

Այս «գաղտնի փաստաթուղթը» իր բովանդակութեամբ մասնաւոր նորութիւն մը չի բերեր անշուշտ, բայց հարկ եղածին չափ շահեկան կը նկատուի եւ « Լը Մոնտ» երկու թիւերով կը հրատարակէ ամբողջութիւնը : Մէկ կողմէ ցոյց կուտայ թէ Մոսկուա ձախողած է մերձեցման իր փորձերուն մէջ, ապա ԻԳ. համագումարի նախօրեակին, անդամ մը եւս հրաւէր մըն է որ՝ Մոսկուայի կողքին, բոլոր ընկերվարական պետութիւնները դատապարտեն Փեքինը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ Ֆիումիչինօ օդակայանը հասած պահուն անկլիքան եկեղեցւոյ պետը՝ Տոքթ. Ռամսի յայտարարած է «ուրախ եմ որ Պապին պիտի հանդիպիմ » : Արդարեւ պատմական մեծ նշանակութիւն ունի այս հանդիպումը, Անգլիոյ խզումէն ի վեր Հռոմի հետ : Տոքթ. Ռամսի կարգ մը ցոյցերու առարկայ եղած է Լոնտոնէն մեկնած ատեն «Ռամսի, դաւաճան բողոքական Անգլիոյ», «այս այցելութիւնը ոճիր մըն է »եւն. : Բազմաթիւ կնճռոտ հարցեր խօսակցութեանց նիւթ պիտի ըլլան Պապին եւ Տոքթ. Ռամսիի միջեւ եւ միացեալ յայտարարութեամբ մը վերջ պիտի գտնէ իրենց տեսակցութիւնը :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահ՝ Կիւրսէլի փոխարինումը անմիջական կը նկատուի : Կիւսէլ միշտ մահաքունի մէջ է եւ չի կրնար Իտալիոյ նախագահին նման իր հրաժարականը տալ, ինչ որ պայման է, բայց տրուած ըլլալով որ բարելաւման որեւէ յոյս չկայ, Անդարայի քաղաքական շրջանակները չեն ուզեր պահել «առժամեայ» փոխարինում մը : Հաւանական յաջորդն է՝ ծերակուտական ճէվտէթ Սունայ, որ Փետրուար երկուքէն ի վեր կը փոխարինէ Կիւրսէլը :

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱՅ

Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան ուսումնաթերթ « ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ» 1967 Յունուարին պիտի լրացնէ իր ութսունամեայ գոյութեան շրջանը : Ամբողջ հայ լրագրութեան եւ պարբերական թերթերու հաւաքածոյին մէջ, սկիզբէն մինչեւ այսօր, չէ եղած հայ թերթ մը, որ այնքան նուիրուած ըլլայ Հայ Ազգի պատմութեան, լեզուի եւ աշխարհագրութեան ուսումնասիրութեան՝ որքան «Հանդէս Ամսօրեայ» : Չկայ գրեթէ որեւէ հայագիտական մարզ, զոր ուսումնասիրութեան նիւթ ըրած չըլլայ « Հանդէս»ը : Ան միակ հայ պարբերականն է, որ իրեն մասնաւոր նպատակ ընտրած է խուզարկել, հետազօտել, լոյս աշխարհ բերել եւ քննարկել ամէն ինչ որ հայկական է : Ան գոհ չէ եղած աւանդուածը նոյնութեամբ ընդունիլ, այլ եւրոպական լուրջ բանասիրութեան մեթոտով եւ դիտական ուղղութեամբ ջանացած է ամէն բան քննութեան ենթարկել եւ ճշմարտութիւնը երեւան բերել :

Ո՞վ եղած է այսպիսի լուրջ դիտական, բանասիրական հայաթերթի մը հիմնադիրը.— Հայր Արսէն վրդ. Այտրնեան : Մին ամենափայլուն աստղերէն Վիէննական Մխիթարեաններուն : 1887 Յունուարին է որ ան հիմը դրած է «Հանդէս Ամսօրեայի» իրեն աշխատակից ունենալով Հ. Ղեւոնդ Յովնանեան, Հ. Սերովբէ Տէրվիշեան, Հ. Գրիգոր Գովրիկեան, Հ. Գրիգորիս Գալէմքեարեան, Հ. Գաբրիէլ Մէնէվիշեան, Հ. Յակոբոս Տաշեան, եւն :

Ութսուն երկար ձիգ տարիեր պեղած, փորփորած, քրքրած, մշակած է «Հանդէս Ամսօրեայ» Հայագիտութիւնը եւ իր էջերուն մէջ տպուած նիւթերէն արտատպութեամբ լոյս հանած է ցարդ 200 հատոր գիրք, որոնց շարքը կոչուած է «Ազգային Մատենադարան » : Երկու հարիւր հատոր ...

Ա՛յսքան արժէքաւոր հայաթերթ մը քանի՞ բաժանորդ ունենայ ներկայիս որ հաւնիք.— Վաթսուն : Միայն վաթսուն բաժանորդ ... կրնա՞յ թերթ մը ապրիլ վաթսուն բաժանորդով միայն :

Թերթը սկիզբէն ամսաթերթ էր, ներկայիս՝ եռամսեայ : Իր տարեկան բաժնեգինն էր ութ Ֆրանք, մէկ թիւը՝ մէկ Ֆրանք, ներկայիս տարեկան բաժնեգինն է ութ տոլար :

Վիէննահայ աշխատաւոր մը իմանալով որ « Հանդէս Ամսօրեայ» հայ ազգին պատմութիւնը լաւագոյն կերպով գրելու կ՚աշխատի՝ եկած բաժանորդ գրուած է, վճարելով ամբողջ տարեկանը : Յետոյ տեսնուած է որ մարդը «Հանդէս»ի թերթերուն մէջ պանիր փաթթած է : «Պանիր փաթթելո՞ւ համար գնեցիր թերթը», կը հարցնեն իրեն : «Ինչ ընեմ, կ՚ըսէ, մէջը գրածը բարձր դիտութիւն է, ես չեմ հասկնար որ կարդամ» : «Է՛ ինչո՞ւ գնեցիր, երբ պիտի չկարդաս» : «Գնեցի՝ որպէսզի ապրի թերթը, քանի որ հայ ազգին պատմութիւնը կը գրէ . ես չեմ հասկընար, բայց ուրիշ հասկցողներ կ՚ըլլան» :

Ո՞վ պիտի չուզէր որ ապրի «Հանդէս Ամսօրեայ» տակաւին երկա՛ր տարիներ՝ ծառայելու համար հայագիտութեան :

Հ. Ե. Պ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՅԹԸ

Ա.

Հռչակաւոր դիտուն, ընկերային հոգեբան եւ պատմաբան, Կիւսթավ լը Պոն, որ վաթսունեւվեց տարի առաջ Նիւթին Հոլովոյթը գործով կը յայտնէ, թէ «ոչինչ կը ստեղծուի եւ ամէն ինչ կը քայքայուի», նոյնպէս Ուժերու Հոլովոյթը գործով կը հաշուէր հիւլէական ուժը, դրած է նաեւ փոքրիկ գործ մը, որպէս եզրակացութիւն իր պատմական գործերուն՝ Ժողովուրդներու Հոլովոյթին հոգեբանական օրէնքները:

Սոյն գործը թարգմանուած է անգլերէնի եւ գնահատուած՝ Ամերիկայի նախագահ Թէոտոր Ռուզվէլթէ:

Հեղինակը կ՚ընդունի որ անհատներու եւ ազգերու կեանքին մէջ նկարագիրը մեծ կարեւորութիւն ունի, իմացականութիւնը կը հետազօտէ բնութեան զաղտնիքները, կ՚օգտագործէ իր ուժերը: Նկարագիրը կ՚առաջնորդէ մարդն ու ընկերութիւնը, անով կարելի է յաղթական օրէն դիմադրել կեանքի պայքարին: Նկարագրի յատկանիշները, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ ազգային հոգին, դարերու ընթացքին կերտուած զգացումներու, աւանդութեանց եւ հաւատալիքներու ամուր միութիւնը: Իւրաքանչիւր ժողովուրդի մտաւոր կազմութիւնը հաստատ է կազմախօսական յատկանիշներուն չափ: Իր մտաւոր կազմութեան արդիւնք են հաստատութիւններն ու արուեստները: Թոքվիլ եւ ուրիշներ կը կարծէին, թէ ժողովուրդներու հոլովոյթին պատճառը իրենց հաստատութիւններն են: Ասոնք շատ քիչ կարեւորութիւն ունին, աւելի արդիւնքներ են, քան պատճառներ: Ցեղերու մտաւոր կազմութենէն կախում ունին քաղաքակրթութեան քայլերը վարող մնայուն օրէնքները: Ժողովուրդի մը հաստատութիւնները փոխելու համար նախ պէտք է փոխել իր հոգին:

Իւրաքանչիւր անհատ կը կրէ նախորդ սերունդներու յատկանիշերը: Տնտեսագէտ Շերթոն հաշուած է, որ մեզմէ իւրաքանչիւրը իր երակներուն մէջ կը կրէ բազմաթիւ սերունդներու արիւնը: Իւրաքանչիւր դար երեք սերունդ հաշուելով, հազար թուականէն ասդին միլիոնաւոր ժամանակակիցներու արիւնը կը հոսի այսօր ապրող անհատին երակներուն մէջ: «Նոյն միջավայրին, նոյն նահանգին բոլոր բնակիչները միեւնոյն նախնիքն ունին, միեւնոյն հոգէն շաղախուած են, կը կրեն նոյն դրոշմը եւ միշտ կը միանան նախնական տիպարին՝ այն երկար եւ ծանրը շղթայով, որուն վերջին օղակներն են: Զաւակներն ենք մեր ծնողաց, մեր ցեղին, զգացումներով, կազմախօսութեամբ, ժառանգականութեամբ: Այս պատճառով է, որ հայրենիքը երկրորդ մայր է»:

Իւրաքանչիւր անհատ կը կրէ ծնողաց, միջավայրին ազդեցութիւնը, ինչպէս նաեւ պապերուն ազդեցութիւնը: Մեռեալներն են որ կ՚առաջնորդեն ապրողները: Դարերու ընթացքին յամրօրէն ամրացած են մեր զգացումներն ու հաւատալիքները, հետեւաբար մեր վարմունքին շարժառիթները: Սաքսոն, Պրըթոն, Նորման կը կազմեն համասեր ազգ մը, ունին ժողովուրդի մը հոգիին հիմնական խարիսխները՝ հասարակաց զգացումներ, հասարակաց շահերու գիտակցութիւն, հասարակաց հաւատալիքներ: Ազգային հոգին կը միացնէ անհատները, ժողովուրդներ կը կազմալուծուին, երբ ազգային հոգին կը սկսի քայքայուիլ:

Հնդկաստան գիւղական համայնքներէ կազմուած՝ ազգային միութիւն չունեցաւ եւ ենթակայ եղաւ օտար տէրերու, մինչդեռ Աթէնք, Ֆլորանս, Վենետիկ մեծցան, փայլուն քաղաքակրթութիւններ ունեցան, որովհետեւ ազգային հոգի մը ունեցան:

Մտաւոր կազմութեան հիմնական յատկանիշերը կը մնան տեւապէս, երկրորդական յատկանիշերը կրնան փոփոխութիւններ կրել միջավայրի, դաստիարակութեան ազդեցութեամբ:

Ժողովուրդներու կեանքին մէջ երբ երեւոյթ մը կը տեւէ երկար ատեն, կը գործէ նոյն ուղղութեամբ՝ շատ մեծ արդիւնքներ կ՚արտադրէ: «Զափագիտութիւնը կը սորվեցնէ, որ երկար ատեն նոյն ուղղութեամբ գործող պատճառ մը երկրաչափական յառաջատուութեամբ արդիւնքներ կուտայ, մինչդեռ պատճառը կը յառաջդիմէ թուաբանական յառաջատուութեամբ: Շատ անգամ ընկերային երեւոյթներ կը տեսնենք, որոնք բարդ են, պատճառը շատ պարզ ըլլալու է, այդ պատճառով իսկ կը մնայ անծանօթ:

Նախնական մարդը կը գործէ բնազդով, ենթակայ է անդրադարձ շարժումներու, չունի նախատեսութիւն, վայրկեանի ազդեցութեան տակ է, անկարող է իր գործունէութեան շարժառիթը քննելու եւ հետեւանքները նախատեսելու: Եսաւ կը ծախէ իր անդրանկութիւնը ոսպէ ապուրի համար, որ անմիջական պահանջ մըն է: Անմիջական շահը ապագայ շահի մը զոհող, նպատակ մը հետապնդող մարդը յառաջդիմութիւն մը կատարած է արդէն: Արի խաւերուն վրայ կը մնան անհատ եւ ցեղ՝ երբ կը շարժին բնազդով, առանց ապագան նախատեսելու: Ժողովուրդներ յառաջդիմած են ինքնիշխանութեամբ, բնազդներու տիրապետութեան կամքով, ըմբռնած են կարգապահութեան կարեւորութիւնը եւ իտէալի մը զոհուելու անհրաժեշտութիւնը: Անցեալին մէջ Հռոմայեցին, այժմ Սաքսոնը դիտցած են զսպելու անդրադարձ մղումները:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԶԳԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գ.

Բոլոր այդ յիշուած պարագաները արդարացման փաստեր չեն այդ տեսակ ոճիրներ գործելու, քանի որ հայ ազգին եթէ մէկ կոտորակը իսկ մասնակից եղած ըլլայ, մնացեալ ժողովուրդը՝ փաստով ապացուցած էր իր հաւատարմութիւնը եւ բոլոր պաշտօնեաները, ինչպէս վերեւ յիշուած է, չարամիտ զգացումներէ, անձնական վրէժխնդրական միտումներէ հեռու պէտք էր մնային եւ իրենց պաշտօնին բերումով իրենց յանձնուած ժողովուրդը, առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան, գթացող հօր մը նման, անոնց կեանքը եւ իրաւունքները պէտք է պաշտպանէին եւ ատիկա բացարձակ հրաման մըն էր մեզի:

Յիշեալ Քեմալ Պէյը, իր պաշտպանողականին մէջ, Վանի, Էրզրումի եւ Պիթլիսի Հայերը Իսլամներու դէմ անգթութիւններ գործած ըլլալու պատասխանատուութիւնը բեռցնել ուզած է Եոզկաթի Հայերուն, որոնք որեւէ յայտնի ապստամբական շարժում ունեցած չեն, ատիկա ոչ օրէնքի, ոչ ալ խղճի համաձայն է:

Մինչ յիշեալները (ամբաստանեալները) վրէժի եւ անձնական շահու մղումով, ոչ միայն Սանճագին իսլամները, այլ եւ ընդհանուր իսլամները, այդ ազգին (Հայուն) դէմ ջարդ կատարելու վատ մտայնութեամբ շարժած են եւ ջարդերը բնական եւ անհրաժեշտ նկատած են:

Փաստաթուղթերուն բովանդակութիւնը կ՚ապացուցանէ որ երեք անպատասխանատու անձեր կառավարական պաշտօնեաներու վրայ հրամայող դարձած են, եւ ստիպած են, իրենց հրամաններուն հնազանդելու կարաւաններու վրայ հսկողները: Իրենց ձեռագիրներով գրուած փաստաթուղթեր կը հաստատեն, որ ոստիկանները ընկերացած են՝ ջարդի նպատակով, եւ այդ մասին որեւէ կասկած կամ անորոշութիւն չկայ բնաւ:

Յիշուած փաստերով եւ փաստաթուղթերով, վճռաբար կը հաստատուի ամբաստանեալներուն յանցաւորութիւնը եւ պաշտպան – փաստաբաններուն յառաջ բերած պաշտպանողականներն ալ բացարձակապէս ոչինչ կ՚արժեն:

Ընդհանուր Դատախազութիւնն ալ, Պետական Պատժական Օրինագրքին 56րդ յօդուածին, գործադրութիւնը կը պահանջէ: Սակայն ատիկա չի պատշաճիր:

Յիշեալ ամբաստանեալներէն՝ Քեմալ եւ Թէվֆիք պէյերը կը դատապարտուին Պետական Պատժական Օրինագրքի 45րդ յօդուածին համաձայն: Իրենց յանցաւորութիւնը միաձայնութեամբ վճռուած է:

Պատիժներու սահմանումի մասին անոնց գործած ոճրային արարքներուն համար 45րդ յօդուածին տրամադրութիւնը հտեւեալն է. «Գլխաւոր գործակից ոճրագործներէն իւրաքանչիւրը, որպէս անկախ ոճրագործ կը նկատէ, եւ Քեմալ պէյը որ յիշեալ Սանճագին (Եոզկաթի) վերին քաղաքային պաշտօնեան էր, սպանութեանց, կողոպուտի, եւ գողութեան կազմակերպիչ եղած է, եւ կարգ մը անպատասխանատու անձեր տարագիրներու կարաւանին ընկերացուցած եւ առանց յարգելու պաշտօնեաներու աստիճանները, ուղղակի պետ նշանակած է Շիւքրի Զավուշը (ոստիկան զինուորները հարիւրապետ) կարաւաններու վրայ, եւ կարաւանները անոր յանձնած է: Նկատուած է գլխաւոր մասնակից – ոճրագործ:

Իսկ յիշեալ Թէվֆիք պէյն ալ, երկրորդական մեղսակից ըլլալուն մասին համոզում գոյացուած է:

Զարդի, կողոպուտի եւ գողութեանց նկատուած այդ արարքները 45րդ յօդուածի համաձայն հէմֆիրլ (գործակից յանցաւոր) որակուած են Զինուորական Պատժական Օրէնքի 171րդ յօդուածի եւ Քաղաքային Պատժական Օրինագրքի 170րդ յօդուածի տրամադրութեան համաձայն են:

Յիշեալ 171րդ յօդուածը կ՚ըսէ.—

«Ըլլայ զինեալ, ըլլայ ոչ – զինեալ հրապարակաւ յարձակում, խմբովին կամ ընկերներով անձերու դէմ, ուտեստեղէն կամ ապրանք թալան ընողները մահուամբ կը պատժուին»:

Նաեւ, Կայսերական Քաղաքային Պատժական Օրինագրքի 170րդ յօդուածը կ՚ըսէ.—

«Կանխամտածութեամբ անձ մը սպաննողը, եւ կամ հայր կամ մեծ հայր, կամ մայր կամ մեծ մայր մը սպաննողը, նոյնիսկ առանց կանխամտածման՝ կանխամտածութեամբ կատարուած ոճիր կը նկատուի, եւ մահուան կը դատապարտուի»:

Վերոյիշեալ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն Քեմալը կը պատժուի մահուամբ: Եւ վերոյիշեալ 15րդ յօդուածը 2րդ պարբերութիւնը կ՚ըսէ.— «Եթէ գլխաւոր արարքը կատարողը մահուամբ եւ կամ մշտատեւ թիապարտութեան կը դատապարտուի, անոր մեղսակից եղողն ալ 15 տարիէն պակաս չըլլալու պայմանով ժամանակաւոր թիապարտութեան կը դատապարտուի»: Այդ տրամադրութիւնով Թէվֆիք պէյն ալ ժամանակաւոր թիապարտութեան կը դատապարտուի:

Այս վճիռները տրուած են միաձայնութեամբ:

8 Յունիս 1919 (8 Նիսան 1331)

6 Բէճէպ 1337

Ստորագրութիւններ Դատաւորներու, զօրաւորներ՝ ՆԱԶԸՄ, ԶԷՔԻ, ՄՈՒՍԹԱՖԱ ԱԼԻ ՆԱԶԸՄ, ՐԷՃԷՊ ՖԷՐՏԻ

Պատերազմական Ատեանի Արձանագրութեան Յանձնախումբի պետ՝ Ապի-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Շատ մտահոգ էր, գնաց ընկերներուն մօտ, հայհոյեց, պոռաց կանչեց: Յետոյ եկաւ եւ ըսաւ:

— Վերադարձիր, դառներուդ մօտ վերադարձիր, եւ շատ կ՚աղաչեմ, Շէյխին բան չըսես:

— Ինչո՞ւ չըսեմ, հիմա դառները ի՞նչ եղան, ես պատասխանատու չեմ ...

— Մենք քանի մը օրէն կուգանք ներողութիւն կը խնդրենք:

Վերադարձայ դառներուս մօտ: Իրիկունը պատմեցի պատահածը:

— Իմ անունս տուի՞ր, հարցուց Շէյխը:

— Այո՛, ըսի, եւ կարեւորութիւն չը տուին:

— Կը ճանչնա՞ս ատոնք՝ երբ տեսնես:

— Այո, կը ճանչնամ:

— Լաւ, կը տեսնես:

Եւ ահա քանի մը օր ետքը եկան նոյն ժանտարմաները: 200 ոտք հեռուէն՝ վարիջան ձիերէն, ու ծունկի վրայ յառաջանալով եկան Շէյխին ոտքերը ինկան, Շէյխին ոտքերը կը համբուրէին:

Շէյխը կանգնած էր արձանի պէս, խոժոռադէմ:

Յանկարծ կանչեց:

— Միսաք, եկուր եւ ցոյց տուր թէ ո՛վ էր քեզ քշողը, ո՛վ էր որ անունս լսեց եւ կարեւորութիւն չտուաւ:

— Ասոնք էին, ըսի: Ցոյց տուի նաեւ այն ժանտարման, որուն միջամտութեամբ ազատ արձակուեցայ:

— Հիմա ի՞նչ կ՚ուզես որ ընեմ ասոնց, պատիժը դուն որոշէ, ըսաւ ինծի:

Ժանտարմաները սկսան թուրքերէն լեղուով աղաչել ինծի, պաղատիլ որ ներեմ իրենց: Սիրտս չեղաւ եւ ըսի.— Այս անգամ կը ներեմ, ըսի:

— Անոր կը պարտիք ձեր անպատիժ մնալը, ըսաւ Շէյխը՝ անոնց ցոյց տալով զիս:

Օր մը, դարձեալ, դառ կ՚արածեմ, եւ բաւական հեռուները գացած եմ: Զայն մը լսեցի, անունս կը տրուէր: Բլուրի մը վրայ ելայ եւ ձեռքի նշաններով հասկցուցի թէ ո՛ւր կը գտնուիմ:

Եւ ահա ձիաւոր մը եկաւ հասաւ մօտս: Շէյխին տղան էր:

— Ի՞նչ կայ, խէր ըլլայ:

— Հօրեղբայրս ծանր հիւանդ է, հայրս ըսաւ որ այս ձիով երթաս տեսնես, ես կ՚արածեմ դառները:

Հեծայ ձիուն վրայ եւ կ՚երթամ, խորհրդածելով, «Ի՞նչ խայտառակութիւն եղաւ, զիս բժիշկ կը կարծեն, հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ, ի վերջոյ դժբախտ վերջաւորութեան մը պատասխանատու պիտի համարեն զիս»:

Հասայ Շէյխին եղբօր վրանը: Ամբողջ գիւղացիութիւնը հաւաքուած է վրանին առջեւ: Ապահովաբար լուրջ հիւանդութիւն է, մտածեցի եւ սկսայ վախնալ: Շէյխին առաջնորդութեամբ քանի մը հոգի դիմաւորեցին զիս: Բոլորն ալ տխուր եւ մտահոգ երեւոյթ մը ունէին: Շէյխը ինծի ըսաւ որ քննեմ եւ եթէ լուրջ բան մը տեսնեմ, մարդու բան չըսեմ, այլ գաղտնի իրեն միայն յայտնեմ:

Շէյխին հետ մօտեցանք հիւանդին: Յաղթանդամ, դէր մարդ մըն էր հիւանդը, շատ անհանգիստ կը թուէր, պառկած էր, բայց չէր կրնար անշարժ մնալ: Տաքութիւն ունէր:

Նախ հարցաքննեցի կինը: Ստացուած պատասխաններէն եզրակացուցի թէ շատակերութեան, անմարսողութեան հետեւանք է հիւանդին վիճակը: Արդարեւ, երեկոյին երկու հիւրեր եկեր են, ոչխար մորթեր են, կերեր խմեր են եւ հիւրերը մեծարելու համար Շէյխը քիչ մը շատ է կերեր, դիշերն ալ անհանգիստ պառկեր պաղ է առեր:

Պարզուեցաւ հարցը:

Քիչ մը համարձակութիւն ստացած՝ սկսայ քննել: Շէյխը, միշտ մտահոգ, ամէն մէկ շարժումս քննելէ ետք ուշի ուշով, ի վերջոյ հարցուց ինծի՝ մէկ կողմ քաշելով.

— Ի՞նչպէս կը տեսնես:

— Հոգ ընելիք բան մը չկայ, առաջ Աստուած՝ մինչեւ վաղը առտու ամէն նեղութիւն կը փարատի:

Երկար շունչ մը առաւ: Վրանին մասնաւոր բաժինը անցաւ եւ սպասող գիւղացիներու բազմութեան միւժտէ տուաւ — Աչքերնիդ լոյս, Աստուծմով վաղը աղէկ պիտի ըլլայ:

— Պռավօ՛ Միսաք, աղաղակ մը փրթաւ:

Ամանով պաղ ջուր բերել տուի, երկու հատ ղենջակ (խավլու), եւ դաղջ ջուրին մէջ թաթխեցի, կուրծքին եւ ճակտին վրայ դրի, ջուրը փոխեցի քանի մը անգամ:

Այս գործողութիւնը բաւական եղաւ որ հիւանդը հանգստութիւն մը զգայ: Այլեւս շարունակ չէր հապլակէր, հանդարտ պառկած էր: Ես շարունակեցի պաղ լաթերու գործածութիւնը: Երբ քիչ մը աւելի լաւ զգաց ինքզինք, դաւաթ մը պաղ կաթ խմցուցի:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(13 Շար.)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ

Շաբաթ օր, Քոնսերվաթուարի Լուի Ժուվէ սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ բանաստեղծական ցերեկոյթ մը, եւ այս «արձակ» ժամանակաշրջանին, կարելի եղաւ, պահ մը, անդրադառնալ թէ բանաստեղծութիւնը խսկապէս իմաստ մը կուտայ կեանքին :

Ցերեկոյթը կը տրուէր ի պատիւ Ֆրանսագիր բանաստեղծ՝ Ռուբէն Մելիքի : Նախ ինք խօսեցաւ սակայն, ներկայացնելու համար երիտասարդ մը՝ Ժան Ֆիլիփ Սալապրէօյլ : Մելիքի արուեստն ունի նաեւ ներկայացնելու բանաստեղծները այնպիսի ոճով մը, որով ունկնդիրն ալ կը յափշտակուի ու սիրտը բանաստեղծին սրտին դրած մտիկ կ՚ընէ :

Միջանկեալ նաեւ, ներկայացուեցաւ էքուաթորցի ծանօթ բանաստեղծ մը՝ Եորկէ Քառեռա Անտռատէ, որու գործերը երկար ատեն է արդէն, թարգմանուած են Ֆրանսերէնի :

Թող ներուի մեզի եթէ խոստովանիք որ, ցերեկոյթին ամէնէն հաճելի վայրկեանները չէին անոնք որոնք նուիրուած էին իր գործին ներկայացման, այլ այն — դժբախտաբար կարճ — վայրկեաններ երբ Ռուբէն Մելիքի խօսեցաւ իր սիրած բանաստեղծներուն մասին :

Համոզեց մեզ որ խօսելու համար բանաստեղծութեան մասին, պէտք է բանաստեղծ ըլլալ ոչ թէ միայն կարծել հասկընալ կամ զգալ բանաստեղծութիւնը : Ըլլալ բանաստեղծ եթէ ոչ անպայման ասպարէզով, առնուազն խառնուածքով, գտնելու համար բառը, ածականը, բայը, որոնք կը բնորոշեն բանաստեղծին էութիւնը : Իր տաղանդը մեծ է նաեւ այդ ճիւղին մէջ : Արդարեւ շատ հաղորդական էր երբ կը յիշէր թէ դպրոցական սեղաններէն մինչեւ պատանեկութիւն, ապա չափահասութիւն, ի՞նչ ձեւով բանաստեղծները մտած են իր հոգւոյն ու մըտքին մէջ՝ երբեմն ոտանաւոր մը սորվելու առթիւ կամ թարգմանութեան մը փորձի մը համար, օտար լեզուի դասի մը ընթացքին : Իր ճոխ եւ ընտրուած բառամբարքը, երաժշտութիւնը բառերու զոր կը դնէ երբ կը խօսի Վ. Հիւկոյի, Քլօտէլի, Վալերիի կամ Էլիւառի մասին, ածականներու ճշգրիտ ընտրութիւնը երբ կը բնորոշէ քերթուած մը կամ քերթող մը խոր տպաւորութիւն մը կը թողուն : Եւ փափաք մը կը ստեղծեն որ ամէն մարդ երբ կը խօսի բանաստեղծութեան կամ բանաստեղծին մասին, խօսի ինչպէս ինք կը խօսի, փոխանցելով վայրկեանի մը իր յուզումը, օրուան մը իր յիշատակը, պահու մը իր ապրումը : Լսելէ ետք զինքը, ցաւեցանք, որ իր մասին ալ չխօսուեցաւ այդպէս : Իրմէ ետք, կ՚ուզէինք լսել մէկը, որ նոյն ձեւով խօսէր Ռուբէն Մելիքի բանաստեղծութեան մասին եւ փոխանցէր մարդկային ջերմութիւն մը : Զինքը ներկայացնողը քննադատել չէ անշուշտ մեր միտքը : Տիկին Էտիթ Մոռան խղճամիտ աշխատանք կատարած էր եւ փորձեց ներկայացնել Մելիքի 16 տարիներու գործը : Բայց մնաց մեղմէ հեռու, խօսեցաւ վարպետ լրագրողուհիի մը նման, որ իրեն յանձնուած պարտականութիւնը կատարած է : Իր խօսքերուն մէջ չկար այն ապրումը, զոր անկասկած ունեցած է իր ընթերցումներու ատեն :

Մէջ ընդ մէջ կարդացուեցան, ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ նախ Սալապրէօյլի եւ Քառեռա Անտռատէի գործերէն, ապա Ռուբէն Մելիքի սիրած բանաստեղծներէն՝ Վ. Հիւկոյէն, Քլօտելէն, Վալերիէն եւ Էլիւառէն, հուսկ Ռուբէն Մելիքի գործերէն, որոնք աւելի լաւ կըրցան արտայայտել բանաստեղծին արուեստը : Ռուբէն Մելիքի բանաստեղծութեան մէջ, ինչպէս Գառզու նկարչութեան մէջ, կրցած են ապրիլ եւ ապրեցնել երազն ու անսահմանը, մեքենայի աշխարհի մը մէջ, ուր չոր իրականութիւնը կը փորձէ սպաննել մարդկային սրտին ջերմութիւնը : Ռուբէն Մելիքի կրցած է ապրիլ դուրսը՝ աշխարհէ մը, որ կը մոռնայ երազը, դիտել միայն անոր անկումը ու մնալ իբրեւ իրաւ բանաստեղծ աշխարհի մը մէջ, զոր մեզի կը ներկայացնէ իր յոյզերով, իր պոռթկումներով, իր գեղեցկութիւններով ու ուրախութիւններով :

Հաճելի ժամեր, ամէն պարագայի մէջ, ուր կը յիշես, կարճ պահ մը, թէ բանաստեղծութիւնը անհրաժեշտութիւն է :

Ա.

տին Տավէր, «Թագվիմը Վէքայի» թիւ 3617 :

ԾԱՆՕԹ. — 1. Զինուորական Ատեանը իր վճռագրին մէջ չի յիշատակեր իր ակնարկած ոճրագործ միւս զինուորական պաշտօնեաներուն անունները :

2.— Ատեանը չի նշանակեր նաեւ իր ակնարկած հեռագիրներուն թուականները եւ բովանդակութիւնը :

3.— Դատարանի անդամ թուրք զօրավարները միամիտ կը ձեւանան եւ « չեն հասկնար» որ ոճիրներու վերաբերեալ հրահանգները, ծածկագրով հաղորդուած եւ հրահանգուած են պետութեան կեդրոնէն :

4.— Զին. Ատեանը կ՚ընդունի որ «այդ կատարուած ոճիրները օրէնքի եւ խղճի դէմ են, նաեւ մարդկութեան դէմ են» :

5.— Դատարանը գէթ կ՚ընդունի որ ոճրագործ պաշտօնեաներու եւ չէթէներու հետ գործակցած է նաեւ թելադրուած թուրք խուժանը, ցեղասպանութեան գործին մէջ :

6.— Քեմալ պէյի կախուելէն ետք, Կ. Պոլսոյ թուրք ժողովուրդը և թուրք թերթերը զայն նկատեցին «Առաջին Նահատակ, առաջին զոհ եւ ազգային հերոս » (իլք շէհիտ, իլք զուրպան, միլլէթ գահրիմանը» :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՅՈՎՍԷՓ ՓՈՒՇՄԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Նիւ Եորքի մէջ վերջերս մեռաւ ծանօթ նկարիչ Յովսէփ Փուշման, որու մասին «Հայրենիքի Զայն»ը հետեւեալը կը գրէ.— «Յովսէփ Փուշման տասնեւմէկ տարեկան, էր, երբ ընդունուեցաւ Կ. Պոլսոյ գեղարուեստի արքայական դպրոցը : Ամէնէն կրտսեր աշակերտն էր : Տասնեւչորս տարեկանին շահեցաւ դպրոցին գեղանկարչութեան եւ քանդակագործութեան առաջին մրցանակը :

ԺԹ. դարուն վերջերը երիտասարդ նկարիչը դաղթեց Մ. Նահանդներ, ապա անցաւ Ֆրանսա, ուր հետեւեցաւ Փարիզի նկարչական ակադեմիայի դասընթացքներուն եւ բազմաթիւ անգամներ արժանացաւ գնահատականներու :

1914ին Յովսէփ Փուշման վերադարձաւ Ամերիկա : Տարի մը ետք կազմակերպեց իր առաջին ցուցահանդէսը : Այնուհետեւ ամբողջ յիսուն տարի ստեղծագործեց Նիւ Եորքի ազմկայոյզ պողոտաներէն մէկուն վրայ, Քառնիկի Հոլի 11րդ յարկը գլտնուող իր արուեստանոցին մէջ : Արուեստանոց մը, ուր կ՚այցելէին իր երկրպագուները՝ հիանալու ոչ միայն նկարիչին արուեստով, այլեւ արուեստագէտին նուրբ ճաշակին արտայայտութիւնը հանդիսացող անոր հնադարեան իրերու եւ արեւելեան քանդակներու թանդարանով : Հոն, քով քովի տեղ գտած էին պարսկ. հին սաղաւարտ մը, չինական եւ հնդկական պուտտաներ, Թիպետի մեհեանէն բերուած կրակարան, Ֆրանսական սեղան մը՝ վրան հնադարեան պարսկական ոսկեզօծ սափոր եւ սպանական խնկաման, պեղումներու ժամանակ գտնուած աճիւնի անօթներ, օծամաններ, բոլորն ալ հրաշագեղ գոյներով, գրադարան մը՝ զանազան դարերու հրատարակուած արժէքաւոր գիրքերով : Բայց այս բոլորին մէջ նկարիչին ամէնէն սիրած իրերն են դարեր առաջ նրբակերտուած հայկական ասեղնագործութիւն մը, ապա իր իսկ ձեռքով շինուած իր հօր պղնձաձոյլ արձանը՝ քօղով մը ծածկուած :

— Մօրս դէմքին քօղն է, — գորովագին շեշտով մը կ՚ըսէր Յովսէփ Փուշման իր այցելուներուն :

Թանդարանային իրերու ներդաշնակ եւ իմաստալից համադրութեամբ ալ ստեղծեց բազմաթիւ նաթիւրմորթներ : Կը սիրէր նկարել նաեւ ծաղիկներ եւ մանաւանդ թառամած վարդեր :

Արուեստի ծանօթ քննադատ մը անոր մասին գրած է .

« Յովսէփ Փուշման ունի անթերի թեքնիք եւ դունազգացողութեան զարմանալի ձիրք : Ան կը յաջողի գորշ կարմիրը, խամրած կանաչը եւ վառ կապոյտը նախանձելի վարպետութեամբ ներդաշնակել ու ստեղծել խօսուն եւ միաձոյլ կտաւներ, արուեստի իսկական գործեր, որոնց ներկայութիւնը անդորրութեան տրամադրութեան մը կը ստեղծէ մարդոց վրայ» :

Եւ այս մեծ արուեստագէտը զարմանալի կերպով համեստ էր, երբեք չէր մասնակցեր նկարչական մրցումներուն : 1942ին մերժեց ազգային ակադեմիայի անդամ ընտրուելու իրեն ուղղուած առաջարկը : Կ՚ըսեն, թէ 117 տարուան ընթացքին, ան երկրորդ նկարիչն է, որ այդ պատիւէն ինքնակամ հրաժարած է :

Փուշմանի ցուցահանդէսները ամէն անդամ կը դառնային արուեստի արտայայտութիւններ, եւ անոր ցուցադրած գրեթէ բոլոր գործերը կը գնուէին թանդարաններու կամ արուեստի թանկարժէք հաւաքածոներ կազմող արուեստասէրներու կողմէ :

1932ին, Նիւ Եորքի Արուեստի կեդրոնական պատկերասրահին մէջ ցուցադրուած անոր 16 կտաւները 24 ժամուան ընթացքին գնուեցան չափազանց սուղ գիներով : Մեթրոփոլիթընի արուեստի թանդարանը գնեց անոր «Շէյխին դուստրը» գործը, որ 1921ին Փարիզի Սալոնին մէջ արժանացած էր արծաթէ չքանչանի :

Նրբակազմ, խուզարկու, կրակոտ աչքերով, չափազանց շարժուն մէկն էր Յովսէփ Փուշման, որ ստեղծագործական կեանքով ապրեցաւ մինչեւ խոր ծերութիւն : Կը սիրէր ըսել .

— Տարիք գոյութիւն չունի : Երբեմն, երբ կը նկարեմ, ինքզինքս կը զգամ հարիւր տարեկան մարդու չափ լուրջ եւ իմաստուն, ուրիշ առիթներով նորէն կ՚երիտասարդանամ, կը դառնամ պարով, խաղով զուարճացող մանուկ մը : Կախում ունի թէ ինչի մասին կ՚ուզեմ պատմել նկարներուս մէջ :

Եւ ահա Փետրուար 11ին, 89 տարեկան հասակին, կտրուեցաւ անոր կեանքին թելը :

Արուեստի երկնակամարին վրայ մարեցաւ աստղ մը, երկար տարիներ օտար հորիզոններու վրայ փայլատակող հայկական աստղ մը :

Անկէ մնացին անոր տաղանդին փայլատակումները հանդիսացող բազմաթիւ գործեր : Յոյս ունինք, որ անոր ժառանգութեան մէկ մասը, երջանիկ օր մը, կը ժամադրուի Հայաստանի պատկերասրահին մէջ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Զարտաք ինքը դուրսը մնալով դուռը գոցեց : Ներսը գտնուողները Զարտաքի գծած աստղը աչքովնին տեսան :

Այս անգամ Փիէր դուրսը մնաց եւ Զարտաք ներս մտաւ : Դուրսի դուռը դարձեալ գոցուեցաւ :

Երեք ընկերները կիներն ու արաբ ըսպասաւորը ճամբեցին : Երբ առանձին մընացին, դուրսի դուռը դարձեալ գոցեցին : Զարտաք Կանաչ Ադամանդը ներսի դրան ետեւի ապառաժին վրայի աստղին վրայ պաղտցուց : Մէկիկ մէկիկ ծակերը խոթեց ու հանեց : Ապառաժին ետեւէն ջրվէժի մը վազելուն ձայնը լսուեցաւ. կարծես թէ վերէն վար գետ մը կը թափէր :

— Ջրաչափական օրէնքով շինուած են այս դուռները, եզրակացուց Զարտաք : Ահա ջուրը մեր բանալիին շնորհիւ տեղ փոխել սկսաւ, երբ ջուրին ծանրութիւնը ուրիշ կողմ տեղափոխուի, այս դուռն ալ պիտի բացուի :

Իրաւ ալ, այս անգամ իրենց դիմացի դուռը սկսաւ վեր բարձրանալով ժայռին մէջ մտնել : Առաջին դուռը դէպի աջ ժայռին մէջ մտած էր, երկրորդը՝ դէպի ձախ, իսկ այս երրորդը դէպի վեր կը բարձրանար :

Պատը ինքնիր վրայ սահելով մէկուկէս մեթրի չափ վեր բարձրացաւ, բայց աստղը դարձեալ պատին վարի մասին վրայ իրենց առջեւը մնաց : Երեք ընկերները ծռելով պատին տակէն անցան : Մօպրէ առաջ անցաւ, երկու ընկերները անոր հետեւեցան :

Այս անգամ առաջինէն քիչ մը աւելի փոքր երկրորդ քարայրի մը մէջ գտնուեցան : Այս քարայրը ցած էր եւ կամարաձեւ ձեղուն մը ունէր. ճիշդ ջրամբարի մը կը նմանէր ան. ծեփուած պատերէն ջուրի կաթիլներ կը վազէին : Այս ջրամբարին յատակը երկու մասի բաժնուած էր, որոնցմէ մին սանդուխի մը աստիճանին պէս միւսէն տասնըհինգ սանդիմեթր աւելի բարձր էր :

Պարապ ջրամբար մը, որուն դետնին վրայ երկու աստիճանէ ուրիշ աչքի զարնող բան չկար :

Երեք ընկերները այս ջրամբարը լաւ մը զննելէ ետք, դանձի որեւէ հետք չգտնելով, յուսահատ ու յուսախաբ վրան վերադարձան :

«ԹԱԳՈՒՀԻՒՆ » ՉԱԽԸ

Օրերը միօրինակ անցան : Լեւոն առտուընէ մինչեւ իրիկուն իր օրերը կ՚անցընէր կամ քարայրը խուզարկելով եւ կամ մագաղաթը ուսումնասիրելով :

Լեւոն յամառ մարդ էր եւ չվհատեցաւ :

Օր մը իր երկու բարեկամները տեսան որ ան խոհանոց իջած, Ժօղէֆինի քովը, կրակարանին վրայ լաթի կտոր մը կը չորցնէր :

— Ի՞նչ կ՚ընես, Լեւոն, հարցուց Մօպրէ :

— Կեցիր տեսնենք, բաներ մը կ՚ընեմ, բայց բնաւ յոյս չունիմ որ յաջողի :

— Հասկցայ, վարպետ, հասկցայ, մէջ բերաւ Բղէզ : Մագաղաթը կ՚եփէ :

Երեք բարեկամները խնդացին :

— Ոչ չեղաւ, եզրակացուց Զարտաք — Անդոյն մելան չկայ եղեր վրան : Այնպէս յուսացի որ գաղտնիքին մէկ մասը անդոյն մելանով գրուած էր այս մագաղաթին վրայ եւ ջրախառն ծծմբային թթուի մէջ թաթխելով մելանին գոյն տալ ջանացի եւ այժմ կը չորցնեմ կոր, բայց անօգուտ :

— Վայ խերը անիծածս, ատանկ անդոյն մելա՞ն ալ կայ եղեր, մոլտաց Բղէզ :

. . . . . .

Իպրահիմ, յօնքերը պռստած, մտահոգութեամբ ճարտարագէտին երթեւեկներուն կը հետեւէր : Լեւոն, առանց բնաւ յուսահատելու իր գործը շարունակելով, առտուընէ մինչեւ իրիկուն օրերը քարայրին մէջ խուզարկութիւններով կ՚անցընէր : Երբեմն ճաշելու համար իսկ չէր դառնար վրան, այնպէս որ, չարքաշ երիտասարդը չորս հինգ օրուան մէջ զգալի կերպով նիհարցաւ : Իպրահիմ անոր վիճակը տեսնելով, օր մը երեք բարեկամներուն ներկայանալով ըսաւ .

— Խավականեր, թոյլ տուէք որ Այնը-Մէսքին երթամ :

— Ի՞նչ բանի համար, հարցուց Զարտաք :

— Ես ալ վստահ չեմ, բայց կը յուսամ ոլ հոնկէ ձեզի լաւ տեղեկութիւններ պիտի բերեմ :

— Գնա, ըսաւ Զարտաք : Քանի՞ ժամէն կը վերադառնաս :

— Վեց կամ եօթը ժամէն հոս կ՚ըլլամ, խավակա :

— Կեցիր որ ես ալ հետդ գամ, Իպրահիմ, միջամտեց Մօպրէ : Հոս սիրտ կը նեղանայ, երեք ժամուան ձիով ճամբորդութիւն մը դէշ պտոյտ չէ :

— Ժամը վեցէն առաջ հոս ըլլալու պայմանաւ կրնաք երթալ, վերջացուց Զարտաք :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Յարութիւն Տապաղեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի, Շաբաթ կէսօրէ ետք (Մարտ 26) ժամը 15·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Արարողութենէն ետք՝ այց ողբացեալին շիրիմին :

Այս տխուր առթիւ Այրի Տիկին Տապաղեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Հանգստան տան, Կապ. և Կար. Խաչերու Օդափ. կայաններուն, Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան երկու հարիւրական Ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պ. Վ. Գաբրիէլեան, Օր. Ռոզէթ Գաբրիէլեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տանտիկեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց եւ ՕՆՆԻԿ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ յիշատակին :

×

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Սէն-Լուի տէ զ Էնվալիտի մէջ, նախաձեռնութեամբ « Հայաստանի Սուր » ընկերութեան, հոգեհանդսեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ՝ ողբացեալ պատուոյ անդամներու՝

Ռընէ Քոթի, զօրավարներ՝ Տիւֆիէօ եւ Մոնքլար, Փոթթիէ, Մարքիզ Փօլ տիւ Վէու, Կիյուն, Արեւեան եւ Անդրանիկ :

Կը պատարագէ.—

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը քարոզէ Կանոնիկոս՝ Մարսէլ Թորէլ :

×

« Հայաստանի Սուրը» ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի օրուան ժամը 11-ին, Էնվալիտի եկեղեցւոյ մէջ Հայածէս պատարագէն եւ հոգեհանդստեան արարողութենէն ետք, տեղի պիտի ունենայ Զօր. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, այց մը իր շիրմին Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

Հաւաքուիլ գերեզմանատան Կամպէթա դրան առջեւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Լուսին Տողրամաճեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՍԻՍԱԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած են Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Տողրամաճեանէ քսան Ֆր. եւ Տէր եւ Տիկին Տաճատ Տողրամաճեանէ քսան Ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան 50 Ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչին, Թորդոմ Սարգիսեանի յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 21ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, Սալ Մազընոյի մէջ, Բիւ տ'Օպաներ :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒԶԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ :

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղքատ ուսանողներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օթէլ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Սանովա երրեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37–22 ՊՈՑԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 Ֆր., ուսանողներու կէս գին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ (Մարտ 27) ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը.— Մկրտութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ : Տեսակցութիւններ Վազգէն Կաթողիկոսի, Գիւտ Ծ. Վարդապետի, Դոմինիկեան՝ Հայր Տալմէի հետ :

ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

(BAL DES CÈDRES)

Մարտ, 26, Շաբաթ ժամը 22էն առաւօտ
HOTEL CONTINENTAL
2, Rue Rouget de l'Isle

Արեւելեան եւ եւրոպական նուագախումբ, Թոմպոլա, Ֆոլքլորիք գեղարուեստական բաժին, լիբանանեան սքեչներ եւ երգեր, Քոթիյօն, ընտրութիւն «Օր. Մայրիի» (Միս Սէտր) :

Մուտք 25 Ֆրանք, ուսանող՝ 12 Ֆր. : Տոմսերու համար դիմել՝

TERRE ET LUMIERES D'ORIENT
46, Bd. St. Michel
DAN. 92-26
de 9 h. 30 à 12 h. 30 et de 14 h. à 19 h.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լիւսի Տողրամաճեան, Պ. Վազգէն Տողրամաճեան եւ զաւակը Նատիա, Տէր եւ Տիկին Զէքի Տէր – Ներսէսեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հայր Տարօն Վրդ. Ճէրէճեանի եւ դպիր Նշան Խաչիկեանի, որոնք հայկական ծէսով արարողութիւն կատարեցին սիրայօժար տրամադրուած Սալպրիի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռագրով, գրաւոր կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԻՍԱԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Հմայեակ Տողրամաճեանէ երեսուն Ֆր. եւ Տէր եւ Տիկ. Տաճատ Տողրամաճեանէ երեսուն Ֆր. իրենց հօրեղբօր որդւոյն ՍԻՍԱԿ ՏՈՂՐԱՄԱՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Փարիզահայ Լսարանի յառաջիկայ դասախօսութիւնը՝ Զատկուան տօներէն ետք : Մամուլի միջոցով կը հաղորդուի յաջորդ հաւաքոյթին թուականը :

ՖՐԱՆՍ. ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք
Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեան կոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուայ նախագահութեան մաս կը կազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն)
եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը :

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին (Մարտ 27ին) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ ուշ ատեն :

Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Գ. ԿԱՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ :

Ճոխ պիւժէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ «ԱՐԵԳՆԱԶ»Ը եւ Ֆրանսերէն

« LES PRECIEUSES RIDICULES »
de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը :

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն : Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը : Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ : ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար : Միակ գին 1850 Ֆրք. : Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ

VENDREDI 25 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10569 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.569

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԱՐԳԱԽՕՍԸ

Քաջալերուած հայկական դատի հետապընդման համար յայտնաբերուած համազգային հետաքրքրութենէն, աշխատանքներ կը կատարուին սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ :

Բոլորին ալ նպատակը մէկ է : Արծարծել հայ ժողովուրդի քաղաքական պահանջները եւ օգտագործել ամէն առիթ հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար :

Միջազգային հասարակութիւնը այսօր իսկապէս պէտք ունի լուսաբանութեան : Սերունդ փոխուած է 1915էն ի վեր : Անոնք որ այսօր եօթանասունէն պակաս տարիք ունին, տեղեակ չեն թէ ի՞նչ անմարդկային վայրագութեանց զոհ դացած են Հայերը Թուրքիոյ մէջ :

Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1918 – 1923 , հինգ տարի տեւող եւ « Զինադադար» կոչուող շրջանին Հայութիւնը քարոզչութեան պէտք չունէր՝ ճանչցնելու համար իր արդար դատը :

Թրքական գազանութեանց յիշատակը թարմ էր տակաւին մտքերու մէջ : Աշխարհի բոլոր թերթերը անշահախնդրօրէն լայն սիւնակներ տրամադած էին հայկական ջարդերուն եւ անլուր տառապանքներուն :

Մասնաւոր ճիգ հարկաւոր չէր՝ դիւանագիտական սեղաններու վրայ դնել տալու համար հայկական հարցը : Իրերու բնական ճամբով անիկա եկած տեղ դրուած էր օրուան հրատապ հարցերու շարքին :

Աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած յաղթական դաշնակիցները օրակարգի վրայ անցուցեր էին Հայաստանի խնդիրը :

Ու երբ հնչած էր Թուրքին հաշիւը մաքրելու ժամը , 1920ի Սեւրի դաշնագրով ճանչցեր էին Հայուն իրաւունքը անկախ հայրենիք ունենալու՝ Թրքահայաստանի հողերուն կցումով Հայաստանի Հանրապետութեան :

Կացութիւնը նոյնը չէ այսօր :

1923ին նոյն յաղթական դաշնակիցները Լօզանի մէջ լքեցին հայ ժողովուրդը եւ ուրացան անոր արդար դատը :

Այդ օրէն ի վեր մոռացութեան տուին մեզ բոլորը :

Մոռցան նաեւ Թուրքին ցեղասպանութիւնը : Ո՛չ միայն այդ, իրարու հետ մրցումի ելան՝ սիրաշահելու համար զայն : Նիւթական, դրամական անհաշիւ աջակցութիւն ընծայելէ զատ՝ հոդ.ալ նուիրեցին անոր — Ալեքսանտրէթն ու Անտիոքը՝ Սուրիոյ հաշուոյն, 1939ին :

Աշխարհ երկու հակամարտ ճակատներու բաժնուած է քսան տարիէ ի վեր : Քաղաքական, ռազմական, տնտեսական եւ այլ հարցերու մասին վէճեր ունին անոնք իրարու հետ : Մէկ կէտի շուրջ միայն համաձայն են, — օգնել Թուրքին բոլոր մարդերու մէջ, առանց սակարկութեան :

Այսքան դժուարին կացութիւն ստեղծուած է յետպատերազմեան աշխարհին մէջ Հայ Դատի հետապնդման եւ բարւոք լուծումի մը յանգելու կարելիութեանց համար :

Այդ պատճառաւ ալ անհրաժեշտ է բազմապատկել մեր ճիգերը՝ մեծ ու փոքր ազատ բոլոր պետութեանց եւ ազդերուն ճանչցնելու համար մեր անժամանցելի , սրբազան ու նուիրական իրաւունքները :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը պատրաստած է հայ ժողովուրդի պահանջները խտացնող Յուշագիր մը՝ ներկայացնելու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան անդամ 117 պետութեանց, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու արտաքին քաղաքականութեան հետ կապ ունեցող անձնաւորութեանց, երեսփոխաններու , ծերակուտականներու, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու , համալսարաններու պատմութեան ծանօթ դասախօսներու , միջազգային մամուլին եւայլն :

Յուշագիրը յանձնուած է Ուոշինկթընի մէջ արտաքին նախարարութեան եւ Նիւ Եորքի մէջ ՄԱԿի ներկայացուցիչին :

Այս առթիւ հեռագրական գործակալութիւնները սխալ մեկնութիւններ տուած ըլլալով անոր բովանդակութեան մասին , թիւրիմացութիւնները փարատելու համար Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը Յուշագրի օրինակներ զրկած է այն թերթերուն — ինչպէս Լը Մոնտ եւ Ֆիկարօ , որոնք արձագանգ եղած էին անոնց :

Յարատեւ աշխատանք եւ անվհատ հետապնդում :

Ա՛յս պէտք է ըլլայ օրուան կարգախօսը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Չինաստան մերժեց մասնակցիլ խորհրդային համայնավար կուսակցութեան համագումարին , տրուած ըլլալով որ Փեքինի համար այլեւս խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը չի ներկայացներ «մարքս – լենինեան լուրջ կուսակցութիւն մը» : Բացայայտ ձեւով , Փեքին կը նուիրագործէ խզումը, որ չորս տարի է կար երկու մեծագոյն կուսակցութեանց միջեւ : Այս որոշումը վերջ կը դնէ նաեւ կարգ մը զրոյցներու ըստ որոնց Չինաստան պիտի մասնակցէր Մոսկուայի համագումարին : Առաջին անդամը է որ Չինաստանի աթոռը պարապ պիտի մնայ չին համայնավար կուսակցութեան կազմութենէն ի վեր : Չինաստանի մերժումը հաղորդուած է ծանուցագրով մը, որ հրապարակուեցաւ առջի օր :

Այս ծանուցագրին մէջ յիշուած գլխաւոր պատճառաբանութիւններն են.—

Ա) «Ի՞նչպէս չին համայնավար կուսակցութիւնը, զոր թշնամի մը կը նկատէք, կրնայ մասնակցիլ ձեր համագումարին : Երբ հրաւէր եղաւ, միեւնոյն ատեն խորհրդային Կ. Կոմիտէն հակաչին փաստաթուղթ մը կը բաժնէր Խորհ. Միութեան մէջ, կուսակցութեան շարքերէն ներս եւ դուրս : Շարք մը հակաչին ժողովներ կազմակերպեցիք վարի շարքերէն մինչեւ վերի շարքերը , հիսթերի մը ցոյց տալով Չինաստանի դէմ : Ասկէ զատ , հակաչին նամակ մը զրկեցիք միւս կուսակցութեանց , զանոնք մղելով որ ձեզի միանան, Չինաստանի ընդդիմանալու համար : Ոչ միայն անուանարկեցիք չին համայնավար կուսակցութիւնը, այլեւ զրոյցներ տարաձայնեցիք ըսելով որ Չինաստան արդելք կը հանդիսանայ Վիէթնամի օժանդակութեան եւ խորհրդային հողին վրայ ոտք կը դնէ :

« Ըսիք նոյնիսկ թէ Չինաստան ընկերվարական երկիր մը չէ : Այս հակաչին գործունէութիւնը, ցոյց կուտայ թէ ձեր հրաւէրը, իրականին մէջ ձեւակերպութիւն մըն է և յետին մտքով զրկուած է» :

Բ) «Պատուիրակութիւններ զրկեցինք ձեր կուսակցութեան Ի. ԻԱ. եւ ԻԲ. համագումարներուն, Խրուշչեւի վերաքննական խմբակին կուսակցութեան զեկավարութիւնը յափշտակելէն ետք : Բայց Ի. համագումարին, յանկարծ Սթալինի վրայ յարձակեցաք : Արդ, Սթալին մեծ մարքս–լենինիստ մըն է : Անոր վրայ յարձակելով, կը յարձակէիք մարքս – լենինիզմի, Խորհ. Միութեան, համայնավար կուսակցութեանց, Չինաստանի, ժողովուրդներուն եւ բովանդակ աշխարհի մարքս-լենինիստներուն վրայ» :

Գ) «ԻԲ. համագումարին, վերաքննական ծրագիր մը որդեգրեցիք, կատաղի հրապարակային յարձակում մը ըրիք Ալպանիոյ վրայ եւ այնպիսի մեղադրանքներ ըրիք չին համայնավար կուսակցութեան, որ չին պատուիրակութեան պետը ստիպուեցաւ ձգել – հեռանալ Համագումարէն, երբ միայն օրակարգի կէսն էր : Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան զեկավարութիւնը արդի վերաքննութեան կեդրոնը դարձած է » :

Դ) « Ուրախ սրտով է որ կը շարունակէք խորհրդային – ամերիկեան գործակցութիւնը աշխարհին տիրապետելու համար : Քանի մը խօսք արտասանելով հանդերձ ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ եւ իբրեւ թէ զօրավիգ կենալով հակաշխարհակալ պայքարներուն, մեծ ծառայութիւն կ՝ընծայէք աշխարհակալութեան : Տեւականօրէն, Միացեալ Նահանգներու հետ գործեցիք «խաղաղութեան խօսակցութեանց » իրենց դաւին մէջ» :

Ե) Վերջապէս, չին ծանուցագիրը յիշելէ ետք թէ 1965 Մարտին, Մոսկուա փորձած է «անջատողական» համագումար մը կազմակերպել պաշտօնապէս դատապարտելու համար Փեքին, կ՝եզրակացընէ.— « Յստակօրէն կ՝ուզենք ըսել ձեզի թէ քանի որ այսքան հեռու դացիք, կուսակցութիւնը իբրեւ լուրջ մարքս – լենինեան կուսակցութիւն, չի կրնար ձեզի պատուիրակութիւն զրկել : Խորհրդային ժողովուրդը կրնայ վստահ ըլլալ որ երբ Խորհ. Միութիւնը աշխարհակալ յարձակման մը դէմ դնելու ստիպման տակ ըլլայ, որու ՎՃՌԱԿԱՆ դիմադրութիւն մը ցոյց տայ, այն ատեն, Չինաստան վերնապէս իր կողքին կ՝ըլլայ պայքարելու համար հասարակաց թշնամիին դէմ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ ճառ մը արտասանած է նուիրուած Ատլանտեան Կազմակերպութեան : Շեշտած է թէ Ատլանտեան Կազմակերպութեան մէջ ձուլուիլը, պատերազմի արդելք հանդիսանալու միակ միջոցն է : «Ատլանտեան Ուխտը չենք նկատեր իբրեւ զինակցութիւն մը պատերազմ ընելու համար, այլ ընդհակառակն խաղաղութիւնը պահպանելու համար », շեշտած է Միացեալ Նահանգներու նախագահը :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Պուլկարիա առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրած են , որ մինչեւ 1969ի վերջ, կը նախատեսէ 155 միլիոն Ֆրանքի փոխանակութիւններ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը պաշտօնապէս , Խորհ. Միութիւն հրաւիրուեցաւ :

ՊԵԼԺԻՈՅ նոր վարչապետը՝ Վանտէն Պօյնանց, ներկայացնելով իր նորակազմ կառավարութեան ծրագիրը, երկու տարուան «զինադուլ » մը ուզեց լեզուական հարցին համար եւ տնտեսական վերականգնումի համար ալ երեք տարուան ծրագիր մը ներկայացուց : Ըսած է նաեւ թէ կարգ մը հարցեր լուծելու համար , յատուկ իրաւասութիւններ պիտի ուզէ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ Չինացիները խուճապի մատնուած են եւ կը փորձեն երկրէն հեռանալ : Նոր վարչակարգը Սուքարնոյի ալ առաջարկած է որ արտասահման մեկնի :

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին , ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Յարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

Մարտ 29ին, Մոսկուայի մէջ բացումը պիտի կատարուի Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան 23րդ համագումարին, որուն օրակարգը , համաձայն խորհրդային լաւատեղեակ շրջանակներուն, պիտի ունենայ երեք հիմնական հարցեր .

1) Տեղեկագիր մը Կեդրոնական Կոմիտէի առաջին քարտուղար Լէոնիտ Բրեժնեւի կողմէ, համայնավարութեան զարգացումին մասին :

2) Տեղեկագիր մը Ալեքսիս Կոսիգինի կողմէ, ներքին տնտեսութեան կացութեան, յառաջիկայ հնգամեայ ծրագրի և ճարտարարուեստի ու դիւղատնտեսութեան զոյգ մարզերուն մէջ կատարուելիք բարեփոխումներուն մասին :

3) Տեղեկագիր մը, որուն պիտի յաջորդէ մտքերու լայն փոխանակութիւն՝ միջազգային համայնավար շարժման կացութեան մասին :

Առ այժմ, պաշտօնապէս, օրակարգի հարցերուն մէջ չի գտնուիր «ստալինականութեան վերագնահատութեան » առկախ խնդիրը : Պիտի քննուի, կ՝ըսեն լաւատեղեակ շրջանակները, դռնփակ նիստերու մէջ :

Լէոնիտ Բրեժնեւի զեկուցումը՝ համայնավարութեան վիճակի մասին, տեղի պիտի ունենայ 23րդ համագումարի բացման օրը, Մարտ 29ին : Պիտի տեւէ չորս ժամ : Բազդատմամբ Խրուշչեւի 1961 Հոկտեմբեր 17ի զեկուցումին — կատարուած 22րդ համագումարին բացման օրը երկուեւկէս ժամ նուազ ժամանակ պիտի խլէ :

Օրակարգը կը ճշդէ, թէ Բրեժնեւի զեկուցումը ամբողջութեամբ պիտի ձայնասփռուի Մարտ 30ին, խորհրդային բոլոր ալիքներուն վրայ, ժամը 9էն 13 :

Համաձայն նոյն ազբիւրներուն, Ալեքսիս Կոսիգինի զեկուցումը պիտի տեւէ երկու ժամ : Համագումարը դադար պիտի տայ իր աշխատանքներուն Կիրակի Ապրիլ 3ին :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ շարժումը կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ : Ելեկտրականութենէն ետք, ուղեվարները գործադուլ կ՝ընեն Հինգշաբթի կէս գիշերէն մինչեւ Շաբաթ ցերեկ : Յառաջիկայ շաբաթ ալ թղթատարի պաշտօնեաներն են որ գործադուլ կ՝ընեն Մարտ 31էն Ապրիլ 2 :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մշակութային հարցերու նախարարը՝ Մալրօ Գահիրէ հասած է , պատրաստելու համար 1967ի Թութանխամունի ցուցահանդէսը : Մալրօ տը Կոլի մէկ անձնական նամակը պիտի յանձնէ Նասրի : Խօսակցութիւնները քաղաքական մեծ նշանակութիւն պիտի ունենան :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՅԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նկարագրի հիմնական տարրն է բարոյականութիւնը, այսինքն ժառանգական յարգանք կանոններու, որոնց վրայ կը հանդչի ընկերութեան գոյութիւնը : Բարոյականութիւն ունենալ՝ կը նշանակէ հաստատուն եւ որոշ կանոններ ունենալ, յարգել անոնք: Այս կանոնները տարբեր են ժամանակի եւ երկրի համաձայն, բայց ժողովուրդի մը համար և ժամանակի մը համաձայն՝ անփոփոխ մնալու են: Բարոյականութիւնը կուգայ նկարագրէն, ոչ թէ իմացականութենէն, կ՚ամրանայ ժառանգականութեամբ, կը դառնայ անդիտակից : Ժողովուրդներու յառաջդիմութիւնն ու մեծութիւնը կախում ունի բարոյականութեան մակարդակէն : Հոգեբան Ռիպօ կը հաստատէ. « Իմացականութիւնը երկրորդական ձեւ մըն է մտաւոր հոլովոյթի, հիմնական տիպարը նկարագիրն է, իմացականութիւնը աւելի կը կազմալուծէ նկարագիրը, երբ շատ զարգացած է»: Ափրիկեցի մը կրնայ անգլիացիի մը չափ զարգանալ, սակայն չի կրնար ասոր նկարագրի գիծերն ունենալ:

Ցոյնը հռոմայեցիէն աւելի բարձր իմացականութիւն ունէր, բայց անկէ վար կը մնար նկարագրի յատկանիշերով : Անգլիացին, որպէս անհատ, վար կը մընայ Ֆրանսացիէն, բայց որպէս ընկերային անհատ՝ կը գերազանցէ Ֆրանսացին, դիտէ կամովին գործակցիլ, յարգել արժանիք, հեղինակութիւն, ունի յարատեւութեան ոգի եւ տոկուն կամք: Հռոմ տիկարացաւ, որովհետեւ քաղաքացին դադրեցաւ սպասարկելէ Հռոմի փառքին, որ իտէալն էր հանրապետական հռոմայեցիին, յարգելէ օրէնքները, կորսնցուց նկարագրի յատկանիշերը՝ յարատեւութիւն եւ կորով :

Իմացական մակարդակը կը տարբերի՝ երբ ժողովուրդ մը վեր կը բարձրանայ, ոմանք պիտի մնան միջին աստիճաններուն վրայ, ուրիշներ կանգ պիտի առնեն առաջին աստիճանին վրայ : Ժողովուրդներ կը տարբերին բարձր խաւերով եւ բարձր խաւեր արտադրելու կարողութեամբ: Զարգացումը իմացականութիւն չէ, վկայական ունեցողներ կան, որոնք սահմանափակ ուղեղ ունին, դատողութիւն, խորհրդածութիւն, ձեռներէցութիւն չունին :

Ժողովուրդ մը կ՚իջնէ ստորին մակարդակի վրայ՝ երբ վերին խաւերը կը սպառին: Սէն Սիմոն կը գրէր. «Եթէ Ֆրանսա կորսնցնէ յանկարծ իր յիսուն առաջին դիտունները, յիսուն առաջին կարգի արուեստագէտները, ճարտարագէտները, յիսուն առաջին մշակները, ազգը պիտի ըլլայ մարմին մը առանց հոգիի, պիտի մնայ գլխատուած, իսկ եթէ կորսնցնէ իր պաշտօնեաները՝ երկիրը մեծ վնաս մը պիտի չկրէ»:

Վերին խաւերը կը յոգնին, կ՚անճիւնին, ժողովուրդ մը կարող ըլլալու է նորեր արտադրելու, ասոր համար թիւ պէտք է, բարձրանալու ճիգ պէտք է, ընտրանին գնահատել պէտք է, ընտրանիին եւ զանգուածին միջեւ մտաւոր եւ ոգեկան հաղորդակցութիւն անհրաժեշտ է:

Կարելի չէ նոյն օրէնքներով, նոյն հաստատութիւններով կառավարել ժողովուրդ մը՝ երբ ցեղային խառնուրդ մըն է: Դարաւոր խնամութիւններով, պատուաստումով կարելի է համասեր ժողովուրդ մը կազմել եւ նոյն հաւատալիքներով, նոյն օրէնքներու զեկավարութեամբ կերտել ազգ մը :

Կարելի չէ տարհամոզել մէկը՝ երբ որդեգրուած զաղափար մը փոխանցուած է դիտակցութենէն անդիտակցութեան եւ դարձած է հաւատք մը :

Երբ ժողովուրդ մը կը հարստանայ, ինչպէս անհատ մը, կը դիմէ շռայլութեան ,կը կորսնցնէ զինուորական յատկութիւնները, կը ջլատուի կամքը, նկարագրի յատկանիշերը կը չքանան, բարբարոսներու արշաւանքները կը սկսին : Ֆիւսթէլ տը Գուլանժ, որ խորապէս ուսումնասիրած էր վաղեմի հանրապետութիւնները, կը գրէր թէ Հռոմի անկումը միայն բարքերու ապականութենէն չէր, այլ մանաւանդ կամքի ջլատութենէն, այսինքն նկարագրի մեղկութենէն: Թուլամորթ ժողովուրդ մը ենթակայ է կորովի, կարգապահ խմբաւորումի մը: Բնութիւնը գթութիւն չի ճանչնար, պատմութիւնը զօրաւորներուն համար կը կատարէ անողոք ընտրութիւն մը: Բնական ընտրողութիւնը անխուսափելի օրէնք է, ժողովուրդներ կը բարձրանան, կը զօրանան նկարագրի ուժով, կը տկարանան եւ կ՚ենթարկուին հզօրին՝ նկարագրի խաթարումով: Կարելի չէ վերցնել պայքարը, պատերազմը յառաջդիմութեան ազդակ մըն է, ապրելու համար զօրանալու է, ընկերաբան Լաղարիւս կ՚աւելցնէ. « Ժողովուրդ մը կը ստեղծէ իր գոյութիւնը շարունակական եւ հասարակաց ճիգով մը »:

Ֆրանսացի գիտունը կը պատկանի մարդաբանական դպրոցին, առաջին հեղինակութենէն մինչեւ վերջին գործը հաւատարիմ մնացած է իր սկզբունքներուն : Ունի քննադատներ, բայց նաեւ գաղափարակիցներ : Անգլիացի տնտեսագէտ, իմաստասէր Սթիւըրթ Միլ կ՚ընդունէր որ մարդկային հաստատութիւնները ընտրութեան գործ են: Ընտրութիւնը կախում ունի ազգային նկարագրի զարգացումէն եւ թէ անհատը մեծ դեր ունի իր նկարագրի կազմութեան մէջ: Միլ կ՚ընդունի ժողովուրդներու ցեղային նկարագրի տարբերութիւնը: Գրած էր թէ Անգլիացի բանուորը կը ստէ : Ընտրական պայքարի ատեն ընդդիմադիր թեկնածուն յիշէ՝ բանուորները սիրաշահելու նկատումով : Միլ ոտքի կ՚ելլէ եւ կը գոչէ. « Չեմ ժխտեր»: Բանուորները կը ծափահարեն մարդը, կ՚ընտրեն երեսփոխան: Տարբեր ժողովուրդի մը մէջ գովելու կամ լռելու է :

Մոնթեսքիէոյի համաձայն Հռոմ բարձրացաւ, որովհետեւ քաղաքացիները կը-րօնական երկիւղածութեամբ կը յարգէին օրէնքները, պատրաստ էին զոհուելու Հռոմի փառքին համար: Ծերակոյտին հեղինակութիւնը բարձր էր, անվիճելի էին իր կարգադրութիւնները : Ծերակոյտ եւ ժողովուրդ հետեւողականութեան ոգի ունէին, պարտութեան ատեն կը պահէին բարոյական կորով :

Հռոմի անկումն սկսաւ, երբ ծերակոյտին հեղինակութիւնը տկարացաւ, բարքերու խաթարումը քայքայեց ընտանիքը, քաղաքացիական կռիւներով ընտրանի դասակարգը ջնջուեցաւ: «Ընկերային իր երեւոյթները պատճառներ ունին: Եթէ մասնաւոր պատճառ մը քանդէ պետութիւն մը, գոյութիւն ունենալու է ընդհանուր պատճառ մը, կործանելու համար այդ պետութիւնը, այսինքն գլխաւոր պատճառը իրեն հետ կը բերէ մասնաւոր բոլոր դիպուածները :

Սորէլ կ՚աւելցնէ. «Այս գիտական տեսութեամբ Մոնթեսքիէոյ կը մնայ արդի պատմութեան ամէնէն մեծ վարպետներէն մէկը »:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՇՈՒԹՕ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ըստ առաջին ծանուցումներուն, Մարտ 14ի նուագահանդէսը յատկացուած պիտի ըլլար խորհրդային երեք գլխաւոր հեղինակներուն՝ Շոսթաքովիչի, Փրոքոֆիէֆի եւ Խաչատուրեանի գործերուն : Բայց հարկ եղաւ զոհանալ վերջին երկուքով :

Հակառակ այս կրճատումին, միշտ հետաքրքրական էր յաջորդաբար լսել նոյն որակումին տակ տրուող երկու մեծ երաժիշտներու երկերը :

Փրոքոֆիէֆի արուեստը, հակառակ իր կրած ոճի փոփոխութիւններուն, կը պահէ ազդեցութիւնը Ֆրանսական գեղագիտականին: Նրբութիւնը, բոլոր ուղղութիւններուն մէջ չափաւորութիւնը, յօրինուածքի թափանցկութիւնը կը տիրապետեն հոն : Այս յատկանիշը զգալի է մանաւանդ իր Սէնֆոնի քլասիքին մէջ, որ զմայլելի «հետեւողական» մըն է Մոցարթի, Հայտընի տիպարով: Անոր նախնական շարժառիթը ինձ կը թուի եղած ըլլալ սրամիտ, անուշ հեգնանք մը՝ ուր զգալի են սակայն կորսուած զտութեան մը, պարզութեան մը սէրն ու կարօտը :

Այս արուեստին հակադրուած՝ ահաւասիկ Խաչատուրեանը իր գոռ փոթորիկներով, սրտառուչ մեղեդիներով, ժողովրդական նազանքոտ կամ առնական պարերով, ուր ջանքը կայ տալու իրականը կամ հոգեկանը իրենց թանձրացեալ գոյներով, իրենց պոռթկումի ջերմութեամբ : Նոյնիսկ իր քոնչերթոյին մէջ, որ աւելի կը հակի ձեւականին, երազանքը կ՚արտայայտուի ժողովրդական նկարագիր ունեցող մեղեդիով մը, իսկ խանդավառ, հզօր զգացումները կ՚ընտրեն պարային կշռոյթներ, յաղթական գնացքներ:

Այսպէս, այս երաժշտութիւնը մեր երեւակայութեան մէջ կը պատկերացնէ ծանօթ իրողութիւններու շեմաներ եւ անոնցմով իմաստաւորուած՝ կը հանդիսանայ յուզիչ եւ մատչելի :

Նկատելի է, սակայն, որ ընդհանուր պատմութեան տեսակէտէն արուեստի այս իմաստով «ազգային »որակը մեր մէջ կրնար — տեսականօրէն — գործադրուած ըլլալ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, անշուշտ թեքնիքի որոշ վերապահութիւններով, երբ Կրիկներ, Ալպենիցներ, Պոռոտիններ կ՚իրականացնէին նոյն նպատակը : Յայտնի են այս յապազման պատճառները: Խաչատուրեան իր մեծ դերը ունի այս պարապը լեցնելու խնդրին մէջ: Ուշ կամ կանուխ հայ երաժշտութիւնը պէտք ունէր այս հանդրուանին, ոչ միայն իբրեւ մնայուն արժէք, այլեւ իբրեւ բարեշրջման պայման: Նոր նուաճումներու համար անհրաժեշտ յենարանը եւ մեկնակէտն է ան :

Գործադրութեան տեսակէտէն նուագահանդէսը մեծ յաջողութիւն մը եղաւ : Շատ յաճախ չի պատահիր այսքան սերտ միութիւն մը բեմին եւ սրահին միջեւ : Փոխադարձ համակրանքի այս մթնոլորտը կը պարտինք Շութոյի ճշգրիտ եւ համոզիչ զեկավարութեան, նուագողներու ակներեւ ջանքին՝ տալու համար իրենց լաւագոյն կարելին, եւ մանաւանդ Պետրոսեանի մասնակցութեան :

Մեր տաղանդաւոր դաշնակահարին հնչականութիւնը հասած է լուսաւոր լիութեան մը՝ նրբերանգներու աւելի լայն կարելիութիւններով : Մասնաւորապէս նկատելի է թէ ան ինչպէս կը յաջողի ամէնէն դժուար թէքնիք մասերու մէջէն պահել մտածման հիմնական գիծը առանց զիջումի :

Անվերջանալի ծափերով բազմաթիւ անգամներ բեմ հրաւիրելէ ետք, երկու պիսերով իսկ դեռ չյագեցած, ունկնդիրները միշտ կ՚ուզէին զինքը պահել դաշնակին առջեւ :

ԱՐՄԵՆԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Շատ չուշացաւ, փորը ելաւ, երկար շունչ մը առաւ : Յետոյ գաւաթ մըն ալ թան խմցուցի : Երբ անօթութիւն զգաց, մածուն կերցուցի : Եւ ահա դարձեալ փորը ելաւ : Երեկոյին հանդիստ քնացաւ: Յաջորդ առաւօտ բոլորովին լաւ կը զգար ինքզինք, մոռցած էր նեղութիւնները, հիւանդութիւնը, զարմանք պատճառելով բոլորին :

Այլեւս իրական բժիշկ էի, մեծ անուն շահած էի :

Օր մըն ալ հովիւները լուր բերին թէ հեռուներէն եկեր են Էնազէները եւ ոչխար մը գողնան : Այն ատեն Շէյխը զէնք բաժնեց բոլոր հովիւներուն : Ինծի ալ զէնք տուաւ : Իրական Արաբի մը նման զինուած էի այլեւս: Կը շարունակէ հովուութիւնս, երբ անապատին մէջ տեսայ կիսամերկ մարդ մը: Կանչեցի, մօտս հրաւիրեցի : Մարդը վախն ի վախ մօտեցաւ: Կը խնդրէր որ չսպաննեմ զինք :

Թուրք զինուոր մըն էր, փախստական: Ես դիտցած արաբերէնովս կը խօսիմ, բան չի հասկնար : Միայն կը պաղատի որ չսպաննեմ զինքը: Ի վերջոյ թուրքերէն խօսեցայ: Հասկցաւ որ Հայ էի :

-- Աման արգատաշ, Աստուած զրկեց քեզ, փառք Աստուծոյ, եւ ուրախութիւնը յայտնեց :

Բանակէն փախեր էր, քանի մը անգամ կողոպտեր էին զինքը, ալ բան չէր մնացած վրան : Կ՚ուզէր Հալէպի կողմն երթալ :

Բացատրեցի ճամբան: Այնուհետեւ յաճախ կը հանդիպէի թուրք զինուորներու, որոնք փախուստ կուտային բանակէն, ու ճամբայ կը հարցնէին: Երբեմն ալ կը հանդիպէի Հայերու, որոնց վրայ լոյս կ՚իջնէր կարծես՝ երբ հայերէն կը խօսէի, Հայ ըլլալս կը յայտնէի: Ցոյց կուտայի ապահով ճամբաները : Վրաններու մէջ այնքան լաւ անուն մը վաստկած էի, որ երբ Արաբները հանդիպէին Հայու, կը բերէին մեր վրանը, ուտելիք կուտայի եւ ապահով ճամբայ կը դնէի :

Երեկոյ մը, արաբ երիտասարդ մը Հայու մը հանդիպելով բերաւ յանձնեց ինծի՝ երբ կը վերադառնայի գործէս :

— Միսաք, քեզի Հայ մը բերի, ըսաւ ուրախութեամբ :

Շնորհակալութիւն յայտնեցի: Կիսամերկ մէկն էր :

— Ո՞րտեղացի ես, հայրենակից, ըսի :

— Ատափազարցի եմ :

Զարմացած երեսը կը նայիմ, ուշի ուշով կը դիտեմ, չճանչցայ :

— Անունդ ի՞նչ է:

— Կարապետ :

— Մականո՞ւնդ :

Անուն մը տուաւ, որ չեմ յիշեր հիմա: Բայց ես որ Ատափազարի հաւերն ալ կը ճանչնամ, ըսի թէ ատանկ անունով մարդ չկայ Ատափազարի մէջ :

— Ո՞ր թաղը կը բնակէիք :

Մարդը կմկմաց, ի վերջոյ ըսաւ թէ Ֆէրիզլիցի է :

— Հիմա շտկեցիր, ըսի :

Ֆէրիզլիցի Խահվէճի Կարապետն էր : Կ՚ուզէր Հալէպի կողմերը երթալ : Գիշերը իմ քովս մնաց, կշտացուցի, եւ յաջորդ առաւօտ ուտելիք տուի, ճամբաները բացատրեցի ու մեկնեցաւ :

Ուրիշ օր մըն ալ թուրք զինուոր մը հանդիպեցաւ : Հեռուէն կանչեցի : Վախով ու դողով մօտեցաւ : Երբ թուրքերէն խօսեցայ, հասկցաւ որ Հայ եմ :

— Աման եղբայր, ըսաւ ու մօտեցաւ՝ բոլորովին հանգստացած :

Նստաւ եւ սկսաւ պատմել: Ռուսական ռազմաճակատէն կուգար, ըսաւ թէ գտնուած է հայ կամաւորներու դիմաց :

— Ի՜նչ սարսափելի կռուողներ էին : Իրենց գլխանոցներուն վրայ գրուած էր վժիր, (կ՚ուզէր ըսել վրէժ): Շատ քաջ մարդիկ էին, մօրուսաւոր, ոչ թնդանօթէ կը վախնային, ոչ ալ արգահարուածէ: Կայծակի արագութեամբ կը նետուէին յառաջ, գրոհ կուտային մեր վրայ, նոյնիսկ կը փակէին մեր կոկորդին ու կը խեղդէին : Մեծ կորուստ պատճառեցին մեզի : Այդ ճակատէն է որ փախած եմ : Մինչեւ այս անապատները իյնալս՝ կողոպտուեցայ քսան անգամ : Ճամբուս վրայ հանդիպեցայ հարիւրաւոր փախստականներու, բոլորն ալ ինծի պէս : Ոմանք ճամբան մնացին, սպաննուեցան կամ մեռան անօթի :

Այս զինուորն ալ ճամբու դրի Հալէպի ուղղութեամբ :

Նկատեցի որ զինուորական շարժում մը սկսած է Եփրատի վրայ : Ընդհանրապէս զինուորներ եւ ռազմանիւթ կը փոխադրէին Եփրատն ի վար նաւակներով, մինչեւ Տէր – Զօր : Յետոյ Տէր – Զօրէն կը վերադառնային փոխադրողները ոտքով, եւ ամէն անգամ կը հանդիպէին մեզի, դէպի Տէր Զօր մեկնելու եւ Տէր Զօրէն վերադառնալու ժամանակ : Այս առիթներով բարեկամներ դարձած էինք ոմանց հետ : Ատոնց կարգին՝ Հասան Զավուշի հետ :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(14 Շար.)

ՀԱՅԱԶԳԻ ՇԵՐԼՈԿ ՀԱԼՄՍԸ

Հանրածանօթ է Քոնան Տոյլի հերոսը: Արդարեւ, առաջին օրէն իսկ Շերլոկ Հոլմսի անունը տարածուեցաւ, որովհետեւ իր արթնամտութեամբ, երեւոյթներուն պատճառները բացատրելու իր արտակարգ ընդունակութեամբ եւ սուր տրամաբանութեամբ ապշեցուցիչ տպաւորութիւն գործեց ընթերցողներուն վրայ:

Յետագային երեւան եկան բազմաթիւ կեղծ շերլոկ – հոլմսեր, որոնք շատ ան-գամ զուրկ էին իրենց «նախատիպին» յատկանիշերէն: Միեւնոյն ատեն ստեղծուեցան նաեւ «ազգային» շերլոկ – հոլմսեր: Այդպիսիներէն է հայազգի գաղտնեխոյզ Նորենցը, որ երեւաց «Արեւելեան մամուլի» էջերուն մէջ, 1898ին (թիւ 1, 2, 4, 5, 9, 10, 14, 16):

Գրական այդ տիպարը յղացող Գրիգոր Յակոբեան հետեւած է անգլիացի գրագէտին, որուն պատճառով գաղտնեխոյզ Նորենց շատ կը նմանի իր նախորդին՝ Շերլոկ Հոլմսին: Ան եւս արտաքին ան-տարբերութեան տակ կը թաքցնէ խորագնին շրջանայեցութիւն մը: Ամէն մարդ կրնայ վստահ ըլլալ, որ «անոր միմիայն մէկ ակնարկը պիտի բաւէ զինքը դէմքով, տարիքով, հագուստով, ընկերական դիրքով, բնոյթով ու նոյնիսկ նկարագրով տարալուծելու», կը գրէ Գ. Յակոբեան երբ կը նկարագրէ իր հերոսը:

Նորենց կը փայլի իր սուր տրամաբանութեամբ, աննշան թուացող ապացոյցները, երեւոյթները համադրելու արտակարգ ունակութեամբ: Հայազգի Շերլոկ Հոլմսը կը յաջողի իր խօսակիցին չըսած միտքերը կարդալ՝ դիմախաղի եւ շարժումներու ամէնէն աննկատ փոփոխութիւնները տեսնելով: Անոր դիտելու կարողութիւնը, ինչպէս Հոլմսի մօտ, կը բխի հարուստ փորձառութենէ մը, մարդոց նկարագրին այլազան կողմերը ճանչնալու ընդունակութենէն: Օրինակ, կը դուշակէ, թէ մանեակը գողցողը դանգատողն է, որովհետեւ դիտէ այս վերջինին մոլութիւնները, բնաւորութեան թոյլ կողմերը:

Սակայն Նորենց իր անգլիացի նախորդին հետ ունեցած նմանութեան հետ ունի նաեւ շեշտուած ինքնատիպութիւն մը: Այս յատկապէս կը վերաբերի անոր գործունէութեան միջավայրին եւ հետապընդած նպատակներուն: Գրիգոր Յակոբեան իր հերոսին համար ստեղծած է հայկական միջավայր եւ այդ միջավայրին բնորոշ սովորութիւններ եւ բարքեր: Հայազգի Շերլոկ Հոլմսի գործունէութեան ասպարէզը հիմնականին մէջ Իզմիրի հայ իրականութիւնն է, որուն ա-բատաւոր երեւոյթներն ալ կը դառնան անոր «գաղտնեխուզութեան» առարկան: Ասկէ զատ, Գ. Յակոբեան առանձնապէս կ'ընդգծէ իր հերոսին բարոյական դաստիարակչական դերը, ոչ թէ արկածամոլութիւնը: Քոնան Տոյլին հերոսը կը ձգտի յանցագործութիւններով ծանրաբեռն աշխարհին իրական յանցաւորները յայտնաբերել, իսկ հայազգի գաղտնեխոյզը կը փորձէ ընկերային արատներուն շարժառիթները եւ հետեւանքները երեւան հանել:

Ահա անոր գործերէն մէկը: Խռոված է հանդիստը Սեւեաններու խաղաղ յարկին տակ: Գաղտնիք մը ունի Պ. Սեւեան, որ յամառ կերպով գաղտնի կը պահէ իր կնոջմէն: Անհանդստացած տիկինը կը դիմէ Նորենցին՝ խնդրելով պարզել այդ հանելուկային դրութիւնը: Գաղտնիքը գտնելու համար տիկինը կրնայ, բացի իր ամուսնոյն հոգեվիճակին նկարագրութենէն, ցոյց տալ նամակի մը պատառիկը, որուն վրայ միայն երկու բառ կայ:

Սակայն այդքանն ալ բաւական է, որպէսզի գաղտնեխոյզ Նորենց իր ենթադրութիւնները ընէ եւ (որոնք հիմնուած են իրական հաւանականութիւններու վրայ) առաջնորդուի անոնց հետքերով, յայտնաբերէ նամակին հեղինակը եւ այն ողբերգութիւնը, որ ընկերային այլանդակ բարքերու ծնունդ էր: («Կաղանդ գիշերի գաղտնիքը»): Ուրիշ առիթով մը հեղինակը ցոյց կուտայ թղթախաղին ծընած բարոյական աւերը: («Անհետացած մանեակին գաղտնիքը») եւայլն:

Գ. Յակոբեան ձգտած է հայ իրականութենէն քաղել իր գաղտնի ոստիկանական պատմուածքներուն նիւթերը; հայ իրականութեան զանազան երեւոյթներ դարձնել արկածախնդրական վէպի նիւթ: Այսուհանդերձ գրագէտին հերոսը չէր կրնար շատ հեռու երթալ: Քոնան Տոյլի նման ստիպուած էր «սպաննել» իր հերոսը, որովհետեւ անխուսափելի կը դառնային երեւակայական հնարամտութիւններուն աղքատացումը: Եւ, իրօք, «Առաջնորդարանի դիւանատունէն գողցուած հանրագրի մը գաղտնիքը» բացայայտելէն ետք գաղտնեխոյզ Նորենց այլեւս չերեւար: Բայց անոր կարճատեւ կեանքին ուղին ալ հետաքրքրական է հայ գրական երեւոյթ մը ճանչնալու առումով:

Վ. ՓԱՐԹԱՄԵԱՆ

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Զ. Մութաֆեանի վերջին ցուցահանդէսին առթիւ հետեւեալ գրութիւնները լոյս տեսած են ֆրանսական մամուլին մէջ.—

ԼԷԹՐ – ՖՐԱՆՍԷԶ

... Հասկնալի է, որ Մութաֆեան, ծագումով Հայ, ազդուած ըլլայ թրքական ջարդերէն, ատոր կը վկայէ նկար մը, պատմական ու յուզական տուեալներով ծանրաբեռն, որ սակայն քիչ կը խօսի Ֆրանսացի այցելուին: Ընդհակառակն, բնանկարները կ'աղաղակեն այս արուեստագէտին տաղանդը: Անոնք, անսանձ են, վիպական, գունաւոր, միաձուլումի որակով այնքան լեցուն որքան կարգ մը նկարները Ռընուարի: Ասիկա դեղեցիկ նկարչութիւն մըն է, ստեղծագործուած առանց բռնազբօս որոնումներու, ժայթքած է սրտէն ու արուեստէն: Առտնին կարգ մը նկարներ ետ կը մնան բնանկարներէն, բայց անոնց մէջ կայ աղջնակ մը, շատ ինքնեկօրէն վրձինուած: Մութաֆեան չի գիտեր, թէ քնարերգակ բնանկարիչ մըն է ինչպէս Սութին:

ՓԱՐԻ – ՓՐԷՍ

Արտայայտապաշտ: զգայնիկ եւ ինքնեկ բան մը կայ Մութաֆեանի արուեստին մէջ, հակառակ քսան տարիէ ի վեր «Փարիզեան դպրոց»ին պատկանելուն, չէ մոռցած հայրենիքը: Հաւասար սէրով կը նկարէ ծովը, դէմքերը բոլորովին վերստեղծուած արուեստանոցին մէջ եւ ջարդի տեսարաններ: Իր արուեստին մէջ կը զգանք հիացումը զոր ունի վենետիկցի նկարիչներուն եւ Տըլաքրուայի հանդէպ, բայց Մութաֆեան բոլորովին իրեն յատուկ ձեւով կը տեսնէ եւ կը նկարէ տիեզերքը կարմիրի եւ կապոյտի դեղեցիկ եւ զգայուն ներդաշնակութիւններուն մէջ:

ՓԼԷԶԻՐ ՏԸ ՖՐԱՆՍ

Մութաֆեան ծնած է Սեւ Ծովուն եզերքը, ահա թէ ինչու ծովը ներկայ է միշտ իր գործերուն մէջ: Իր երկինքները շարժուն են ու յաճախ տռամաթիք» կապոյտի եւ կարմիրի շատ յաջող ներդաշնակութիւնները կտաւներու երբեմն կը մօտեցնեն ֆովիզմին: Մութաֆեան հետզհետէ աւելի կը հետաքրքրուի մարդկային դէմքով բայց ոչ դիմանկարչութիւնով, երբ կը նշմարէ փողոցին կամ հանրակառքին մէջ շահեկան դէմք մը, կը գծագրէ, այդ գծագրութիւններն են որ արուեստանոցին մէջ կը վերածուին նախ վերացապաշտ քոմփոզիսիոնի, յետոյ մարդկայնութիւն բովանդակող նկարներու:

ԱՌ (Նկար մըն ալ արտատպած է)

Մութաֆեան կը յայտնուի իբրեւ իրապաշտ վարպետ մը: Իր մէջ ուժգնօրէն դրոշմուած է խորապէս տռամաթիք ըզգայնութիւն մը որ ակներեւ կը դառնայ «ջարդը» ներկայացնող սոսկալի նկարին մէջ: Նկարը ցաւատանջ դէմքերու խմբաւորում մըն է: Գծագրութեան տոկունութիւնը եւ գոյնին հարստութիւնը, մանիշակագոյնի տիրապետութեամբ, կըտաւներուն կուտան կերպընկալի ուժ մը, որ կը սահմանէ ինքնատպութիւնը:

ՆՈՒՎՕ – ԺՈՒՌ

Նկարչագեղ եւ դիւրահաղորդ, Մութաֆեան կը տարածէ իր պերճախօս գոյները միլիարտէրի առատաձեռնութեամբ: Իր ծովանկարները, իր ձկնորսներու նաւակները, իր դաշտային բնանկարները ունին, ըստ իս, աւելի կառուցում եւ դեղեցկութիւն քան թէ կարգ մը դիմանկարներ ու առտնին քոմփոզիսիոններ, որոնքթէեւ չեն թերանար հնարամտութեան մէջ: Այս նկարներուն մէջ կան հնչական կապոյտներ եւ վարդագոյններ որոնց տըպաւորող դասաւորումը լաւ գիտէ: Մութաֆեան նկարիչ մըն է որուն պէտք է հետեւիլ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Անցեալին ծանօթ պատճառներով որոշ հիւանդութիւններ շատ տարածուած էին Հայաստանի մէջ: Արդարեւ այդ օրերուն սովորական երեւոյթ էր բծաւոր եւ որովայնային ժանտատենդերը, կեղծ-մաշկի եւ թանչքի համաճարակները: Հազուադէպ չէին նաեւ բնական ծաղիկը, ժանտախտը, հնդկախտը: Զափէն աւելի տարածուած էր ճահճատենդը, որ դարերով չէր դադրեր իր աւերը գործելէ: Որոշ տուեալներու համաձայն բնակչութեան մէկ երրորդը վարակուած էր ճահճատենդով:

Տասնեակ տարիներու պայքարին եւ աշխատանքին շնորհիւ ներկայիս ընդ-միշտ չքացած են որոշ հիւանդութիւններ: Օրինակ, Հայաստանի առողջապահութեան նախարարութեան 1964ի տեղեկատուութեան համաձայն մալարիայի հիւանդութեան ոչ մէկ դէպք արձանագրուած է:

Մեծ յաջողութիւններ արձանագրուած են նաեւ մանկական հիւանդութիւններու կանխարգելման գործին մէջ: Նախազգուշական պատուաստումներու շնորհիւ ըզգալի չափով պակսած է ժանտատենդը: Ասկէ տասը – քսան տարի առաջ ժանտատենդով կը հիւանդանային հազարաւոր երախաներ, իսկ ներկայիս՝ հազիւ քանի մը տասնեակ մանուկներ:

Հիւանդութիւններու կանխարգելման գործին մէջ կարեւոր դեր կը կատարեն առողջապահական կայանները: Ասոնք այն կեդրոններն են, որոնք մեծ աչալըրջութեամբ կը հետեւին վարակիչ հիւանդութիւններու ամէն մէկ դէպքին: Այժմ այդ կայաններուն թիւը կը հասնի 43ի, ուր կ'աշխատին քանի մը հարիւր բժիշկներ, հիւանդապահներ:

Հիւանդանոցներու թիւն է 268՝ 15·920 մահճակալով: Բժիշկներու թիւն է աւելի քան հինգ հազար, իսկ հիւանդապահներու եւ տարրալուծարաններու մէջ աշխատողներու՝ քսան հազար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Գիտե՞ս, Փիէր, մեր թշնամիները տակաւին իրենց զէնքերը վար չեն դրած, մութերուն բանակատեղիէն դուրս մնալու չէք:

— Հիմա. ժամը եօթն է, խավակա, ամէնէն ուշը ժամը իրիկուան չորսին հոս ենք պատասխանեց Իպրահիմ:

Իպրահիմի եւ Մօպրէի ձիերը երբ ճամբայ ելան, Մարքիզ խմբագիրին սիրելի շնիկը իր տիրոջը ետեւէն վազելով անոնց հետեւեցաւ: Հակառակ անոր որ Բզէզ ունեցած ուժով սուլելով զայն ետ կը կանչէր, չարաճճի կենդանին չուզեց իր տիրոջմէն զատուիլ եւ իր վազքը կրկնապատկելով տիրոջը ձիուն ետեւէն ինկաւ:

Իպրահիմ ետին դառնալով տեսաւ որ շնիկը իրենց կը հետեւէր:

— Ետ սէյտի, Մարքիզը ետեւնուս կու գայ կոր, ըսաւ:

— Ինչո՞ւ ձգեր են որ փախի սա սատանորդին, մրմնջեց Մօպրէ:

Եւ իր ձին կեցնելով պոռաց.

— Մարքիզ, Մարքիզ, տեղդ վերադարձիր:

Շնիկը վազելով ձիուն մօտեցաւ եւ այնպիսի սրտաճմլիկ նայուածք մը նետեց տիրոջը որ Փիէրի գութը շարժեցաւ:

— Եկուր նայիմ լակոտ, եկուր, ըսաւ Փիէր:

Շունը մէկ ոստումով տիրոջը դիրկը ցատկեց եւ երկու ձիերը ճամբայ ելան:

Ժամը տասնին մօտ երբ Այնը Մէսքին ովասիսի արմաւենիները երեւնալ սկսան, երկու ձիաւորները ձիերուն գնացքը դանդաղեցուցին:

Արաբ երկրագործներ դաշտերու մէջ իրենց հողերը հերկելով զբաղած էին: Եզները արօրներ կը քաշէին. կալերու մէջ ցորենի դէզեր կը տեսնուէին:

Իպրահիմ եւ Մօպրէ ովասիսի ճամբան մտած ըլլալով, իրենց ձիերը քալեցնել սկսան: Երբ արմաւենիներուն տակ մը-տան, ճամբուն, եզերքը, հողակոյտի մը վրայ նստած արաբ կին մը նշմարեցին որ կռնակը իրենց դարձուցած էր: Արաբ կինը ձիերուն ոտքին ձայնը առնելով ասդին դարձաւ: Այս կնոջ դէմքը հաստ քօղով մը մինչեւ աչքերը ծածկուած էր:

Քօղարկուած կինը տեսնելով որ Եւրոպացիին ձին իր քովէն կ'անցնէր, ոստումով մը վեր ցատկեց եւ զարմացական աղաղակ մը արձակեց:

Այս աղաղակը այնպիսի շեշտ մը ունէր իր մէջ որ, երկու մարդիկը մէկէն ի մէկ իրենց ձիերուն սանձը քաշելով կենդանիները կեցուցին:

Մօպրէ վար ծռեցաւ, Մարքիզը դետին ցատկելով սկսաւ հողը հոտուըտալ: Քօղարկուած արաբ կինը փախչելու շարժում մը ըրաւ, բայց շնիկը մէկ ոստումով անոր քովը վազելով սկսաւ անոր քըղանցքը եւ ոտքերը լզել ...: Մօպրէ զայս տեսնելով դեփ դեղին կտրած՝ վար ցատկեց ձիէն: Քօղարկուած կինը մատը շրթունքներուն տանելով լռելու նշան մը ըրաւ եւ շուրջը ակնարկ մը պտըտցնելէ ետք տեսնելով որ զիրենք լրտեսող չկար, կամաց մը երեսին քօղը վեր վերցուց:

— Մանուէլան է, գոչեց Փիէր:

— Սպանացի կնիկը, մրմնջեց Իպրահիմ:

Քօղարկուած կինը անմիջապէս իր քօղը վար իջեցնելով անլսելի ձայնով մը ըսաւ.

— Զիերնուդ վրայ բաներ մը շտկել ձեւացուցէք:

Մօպրէ ձիուն թամբին վրայ բաներ մը ընել սկսաւ, իսկ Մանուէլա շարունակեց.

— Աստուած զրկեց ձեզի հոս: Փախէք հոսկէ, փախէք, Սեւ Արծիւները հոս են: Պարտաւորուեցայ իրենց ընկերանալ որպէսզի քեզի ծառայեմ, Փիէր:

Խմբագիրը թերահաւատութեան շարժում մը ըրաւ:

— Կ'երդնում, Փիէր, կ'երդնում որ ըրածիս վրայ զղջացած եմ, խօսք առաւ, մանկամարդ կինը: Սեւ Արծիւները քանի մը օրէն Ուլէտ – Մէրշուֆի ձեր բանակատեղին պիտի յարձակին: Մուպարէք իր ցեղակիցները զէնքի տակ առած է: Զեզի լուր բերել ուզեցի, բայց միջոց մը չգտայ: Յուսահատութեան մէջ ինկած էի ... բարեբախտաբար դուք եկաք: Ոհ, Աստուած զրկեց ձեզի:

— Կը հաւատամ ըսածներուդ, Մանուէլա, կը հաւատամ, մրմնջեց Մօպրէ չափէն աւելի յուզուած: Գիտես արդէն ներած էի քեզի, բայց եթէ կ'ուզես զիս երախտապարտ ձգել, ըսէ, Սեւ Արծիւները այս միջոցին հոս ովասիսի մէ՞ջ են:

— Ոչ, այս միջոցին հոս չեն. ինծի այս տարազին մէջ հոս ձգեցին ու գացին ... բայց նորէն պիտի դան ...:

— Հապա ո՞ւր են:

— Ուր ըլլալնին չեմ գիտեր... բայց ձիերով մեկնելնին տեսայ:

— Ե՞րբ պիտի յարձակին մեր վրայ, գիտե՞ս:

— Չեմ գիտեր, բայց առ առաւելն երկու երեք օրէն:

— Մուպարէք իր ցեղակիցները հաւաքե՞ց:

— Ասդին անդին իյնալով հաւաքելու վրայ է:

— Քանի՞ հոգի են:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

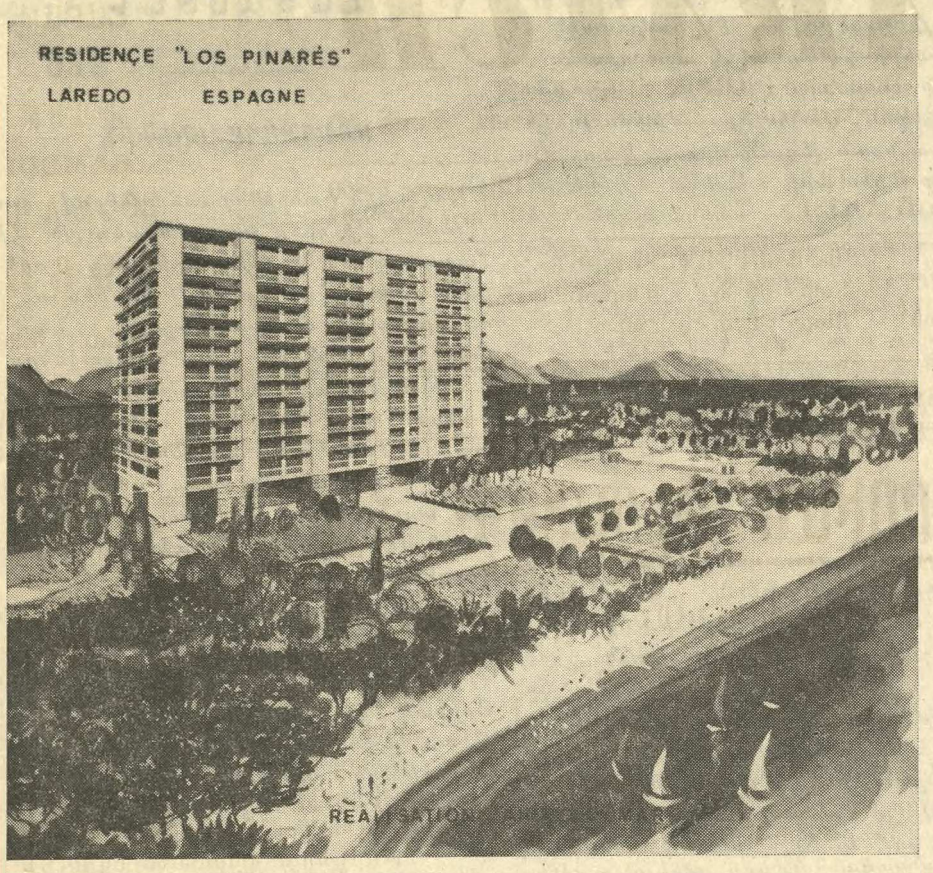

« AINZ-SOLMAR », le plus grand constructeur de la Costa Esmeralda

LAREDO (Espagne - Prov. Santander)

A MOINS DE 500 FRANCS LE M² (à 975 km. de Paris)

APPARTEMENTS LUXUEUX

"COSTA ESMERALDA"

Sur la plus belle plage de la mer cantabrique, 5 km. de sable fin :

LOS PINARES

Construction de « GRAND LUXE » en bordure de mer dans un PARC privé de 10.000 m2

2 à 3 terrasses, 3, 4 et 5 pièces, 1 à 2 salles de bains par appartement,

« BOX INDIVIDUEL »

Ascenseurs et descenseurs ultra-rapides, avec le tout dernier confort

Vue imprenable et panoramique sur la magnifique baie de LAREDO et l'arrière-pays montagneux (vue imprenable garantie par contrat).

SPORTS : Ski nautique — Yatching léger — Pêche sous-marine, pêche en eau douce truite et saumon — Tennis et équitation

FACILITÉS DE PAIEMENTS

VOYAGE REMBOURSÉ A TOUT ACQUEREUR.

AINZ SOLMAR G. BEDERIAN

PARIS : 6, Av. Marceau - Tél. ALMA 08-76 — LAREDO : Calle Gal Mola et Av. Neuve-Bungalow

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Տակառեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պայծառ Տակառեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Ֆերէնկիւլեան եւ Շիրինեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը տասնին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

(Մուշի խասգիւղացի)

մահուան քառասունքի առթիւ, կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Վ. Գաբրիէլեան, Օր. Ռոզէթ Գաբրիէլեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տանտիկեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Գաբրիէլեան ընտանիքի համայն ննջեցելոց եւ ՕՆՆԻԿ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ *յիշատակին :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆր. Տիկին Ս. Լերթոզեանէ եւ Տիկին Ա. Սարգիսեանէ, Յ. Տապաղեանի մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Ա. Օհանեանի, մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Պայընտրեանէ 15 Ֆր. դպրոցին՝ Տէր եւ Տիկին Մ. Պառաւեանէ, 30 Ֆր. իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ Պ. Կորիւն Լիւլէճեանէ յիսուն Ֆր. իր զաւկին ծննդեան առթիւ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ (Մարտ 27) ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը — Մկրտութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ : Տեսակցութիւններ Վազգէն Կաթողիկոսի, Գիւտ Ծ. Վարդապետի, Դոմինիկեան՝ Հայր Տալմէի հետ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ :

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պօղոսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վահան Պօղոսեանի եւ զաւակներուն (Մարսէյլ եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԷՆՍԻՖ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Անտրէ Դաւիթեանի, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գրիգորեանի, Տէր եւ Տիկին Եղիա Դաւիթեանի իրենց զաւակին եւ թոռնիկին՝

ՄԱՐՔ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մարտ 26, ժամը 21ին, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, *Սալ Մազընոյի* մէջ, Րիւ տ'Օպանեը :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ՖՐԱՆՍ. ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք
Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեան կոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուայ նախագահութեան մաս կը կազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն)
եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 Ը

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին (Մարտ 27ին) Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ ուշ ատեն :

Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Գ. ԿԱՆԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Նոր Սերունդի կողմէ :

Ճոխ պիւժէ մատչելի գիներով :

Մուտքը ազատ է

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ «ԱՐԵԳՆԱԶ»Ը
եւ Ֆրանսերէն
« LES PRECIEUSES RIDICULES »
de Molière

Գին 6 եւ 4 ֆրանք

ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

(BAL DES CÈDRES)

Մարտ, 26, Շաբաթ ժամը 22էն առաւօտ
HOTEL CONTINENTAL
2, Rue Rouget de l'Isle

Արեւելեան եւ եւրոպական նուագախումբ, Թոմպոլա, Ֆոլքլորիք գեղարուեստական բաժին, լիբանանեան սիէներ եւ երգեր, Քոթիյօն, ընտրութիւն «Օր. Մայրիի» (Միս Սէտր) :

Մուտք 25 Ֆրանք, ուսանող՝ 12 Ֆր. Տոմսերու համար դիմել՝

TERRE ET LUMIERES D'ORIENT
46, Bd. St. Michel
DAN. 92-26
de 9 h. 30 à 12 h. 30 et de 14 h. à 19 h.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը: Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ: Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի չէք-փոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով): Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ

Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք

O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 26 ՄԱՐՏ
SAMEDI 26 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10570

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — N° 10.570

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՆՇԷՋ ՄՆԱՑ ՃՐԱԳԸ

—o—

Ինչպէս ամէն տարի զարնանամուտին , այս անգամ եւս Դպրոցասէրի չրջանա – ւարտուհիներն ու աշակերտուհիները կազմակերպած են գեղարուեստական ցե – րեկոյթ մը , որ տեղի կ'ունենայ վաղը՝ կիրակի կէսօրէ ետք Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի հանդիսասրա – հին մէջ :

Արեւմուտքի մեր գաղութներուն մէջ Դպրոցասէրի աղջկանց վարժարանը միա – կըն է իր տեսակին մէջ :

Պոլսոյ , Պէյրութի եւ Թեհրանի մէջ ու – նինք աղջկանց վարժարաններ , որոնք հայեցի կրթութիւն կուտան մեր վաղուան մայրերուն :

Զարմանալի չէ անոնց դոյութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի այդ երկիրներուն մէջ, ուր կարեւոր թիւ մը կը կազմեն գպրոցները — մանկապարտէզ, նախա – կրթարան եւ միջնակարգ վարժարան – ներ :

Հաւասլին Ամերիկայի մեր հայրենա – կիցները իրենց բազմաթիւ կրթական հիմնարկութեանց չարքին չունին միայն աղջիկներու յատուկ գպրոց մը : Ասոնք չենք ըներ Միացեալ Նահանգներուն, ուր հայկական վարժարաններ բանալու մա – սին մարդիկ նոր սկսած են մտածել :

Բարեբախտ են Ֆրանսահայերը, որ ի – րենց տրամադրութեան տակ ունին Րէն – սի վարժարանը :

Գպրոցասէր Տիկնանց ընկերութիւնը՝ հիմնուած Պոլիս 1879ին՝ 87 տարուան բեղուն գործունէութեան անցեալ մը ունի իր հետեւ :

Պոլսոյ իր գպրոցը եղած է տնկարան մը, որ տարիներու ընթացքին հասցու – ցած է հարիւրաւոր ուսուցչուհիներ մայ – րաքաղաքի եւ գաւառի հայկական վար – ժարաններուն համար :

Փոխադրուած Ֆրանսա՝ ահաւոր փո – թորիկէն վերջ, Դպրոցասէրի վարժարա – նը չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր կը սատարէ ազգապահպանման հայ – րենասիրական եւ նուիրական գործին :

Իր դերը աւելի համեստ է : Այնտեղ ու – սուցչուհիներ չեն պատրաստուիր այսօր : Սակայն անոր յարկին տակ ուսում առ – նող մեր աղջիկները կը թրծուին հայկա – կանութեամբ, կը զգան հայ ծնած ըլլալու հպարտութիւնը, կը սորվին մայրենի լե – զուն, Հայոց պատմութիւնն ու հայ գրա – կանութիւնը, կը ներշնչուին հայրենասի – րական զգացումներով, զգոնալու համար իսկական հայ մայրեր, կոչուած մեր հայրենի ու մայրենի ժառանգութիւնները փոխանցելու գալոց սերունդին :

Հարիւր հազարէ աւելի Հայութիւն հաշուող մեր գաղութին մէջ յատկապէս ե – րեւոյթ է հաստատուել , որ ո՛չ մէկ գոհո – ղութիւն ըրած ենք հայկական գպրոցներ բանալու համար :

Եթէ չըլլար Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան նախաձեռնութիւնը , միացած նիւթական հսկայ գոհողու – թեանց, այսօր չենք ունենար Սեւրի մանչերու երկրորդական վարժարանը Սէ – նի դեղածիծաղ ափերուն վրայ :

Փաստ ա՛յն, որ քառասուն տարիէ ի վեր ուրիշ գպրոց մը չենք կրցած բանալ Փարիզի մէջ :Չենք կրցած նոյնիսկ իրա – գործել Մարսելիոյ պէս հայաշատ կեդրո – նի մը մէջ գպրոց մը հիմնելու հին ծրա – գիրը :

Հարաւային Ամերիկայի մեր հայրենա – կիցները, պահե՛ւ իրենց, հակառակ ի – րենց փոքր թիւին, բացած են կարեւոր թիւով ամբողջօրեայ հայկական վարժա – րաններ , ուր կը զործադրեն միաժամա – նակ պետական կրթական ծրագիրը :

Եթէ Պոլսոյ Դպրոցասիրացը պայման – ներու բերումով Ֆրանսա չփոխադրուէր եւ գպրոց չբանար , մեր գաղութը զրը – կուած պիտի մնար աղջկանց վարժարա – նէ մը :

Փաստ ա՛յն, որ ուրիշ աղջկանց գպրոց մը չունինք այսօր արեւմտեան Եւրոպայի մէջ :

Անհոգութի՞ւն : Անտարբերութի՞ւն : Հայրենասիրական ոգիի պակա՞ս : Զոհո – ղութեան անընդունակութի՞ւն :

Ինչ ալ ըլլան պատճառները, ո՛չ մէկ կերպով կրնանք արդարացնել այս հիւ – րընկալ երկրին վրայ ապրող մեր հայրե – նակիցները :

Երկկուան գաղթականները չենք այլ – եւս :

Սերունդ փոխուած է : Զկայ ընտանիք մը, որ նոր տնտեսութիւն ստեղծած , նիւ – թական ապահով վիճակ ձեռք բերած չըլ – լայ :

Եթէ չենք կրնար մեծ գոհողութիւններ ընել նոր գպրոցներ բանալու համար , գոնէ զուրգուրա՛նք եղածներուն վրայ : Քաջալերե՛նք զանոնք՝ մեր զաւակները զրկելով այնտեղ : Մեր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ նիւթապէս ալակցինք անոնց բարգաւաճման : Ցանուն մեր նո – բագոյն սերունդի պահպանման :

Կարող ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհի – ներու խնամքին տակ Դպրոցասէրի աշա – կերտուհիները կը ստանան լուրջ դաս – տիարակութիւն, մինչեւ լիսէի երրորդ դասարանի աստիճանը : Աշակերտուհի – ներ կան, որ երկրորդ եւ առաջին դասա – րաններուն համար կը յաճախեն տեղա – կան լիսէն , ապրելով Դպրոցասէրի չէն – քին մէջ :

Վերջերս Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմ – նարկութեան նուիրատուութեան շնորհիւ բարեզարդուած է չէնքը ներսէն եւ դուր – սէն : Այժմ աւելի հանգստաւէտ պայման – ներ ապահովուած են աշակերտուհինե – րուն համար :

Ցիշենք այս առթիւ, որ խումբ մը հայ երիտասարդներ դովելի նախաձեռնութիւն մը ստանձնած են երկու տարիէ ի վեր , նոր սերունդի տղոց եւ աղջիկներուն հա – յերէն սորվեցնելու համար :

Ամէն Հինդշաբթի փարիզէն եւ ար – ուարձաններէն մասնաւոր օթոքարերով կը հաւաքեն չորք հարիւր փոքրիկներ եւ կը փոխադրեն զանոնք Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանն ու Րէնսթի Դպ – րոցասէրացը, ուր կը մնան անոնք ամ – բողջ օրը, կէսօրին ալ այնտեղ ճաշելով :

Մասնաւոր ուսուցիչներ անոնց կ'աւան – դեն հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն եւ դրականութիւն :

Դպրոցասէր կը տարուին երեսուն աշա – կերտուհիներ :

Ուսուցիչներու, փոխադրութեան ու – յարակից այլ ծախքերը յիշեալ երիտա – սարդները իրենք կը հոգան :

Տիկնանց խնամակալութիւնը իր լուրջ հոգածութեան առարկայ զարձուցած է վարժարանը :

Կիւլպէնկեան, Բարեգործական, Ֆ· Կապոյտ Խաչ, Կարմիր Խաչ եւ կարգ մը բարերարներ Ֆրանսայէն ու Իտալիայէն կ'ապահովեն որոշ թիւով աշակերտուհի – ներու կրթաթոշակները :

Խնամակալութիւնը՝ կը յաջողի հաւա – սարակշռել վարժարանի տարեկան ելեւ – մուտքը :

Սակայն իր ծրագրած նոր բարեշար – ժումներու իրագործման համար կը կա – րօտի մեր հայրենակիցներու անվերապահ աջակցութեան :

Ուրեմն կատարե՛նք մեր պարտականու – թիւնը՝ հայրենասիրաբար :

Որպէսզի վառ ու անշէջ մնայ ճրագը .

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԵՒ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԸ

—o—

Առջի օր հրապարակուեցաւ այն նամա – կը զոր տը Կոլ Ճոնսընի զրկած էր Մարտ 7ին, Ատլանտեան կազմակերպութենէն Ֆրանսական ուժերը քաշելու առթիւ :

Այդ նամակին մէջ, տը Կոլ կը չեշտէ թէ Ֆրանսա կը խորհի որ պէտք է բարե – փոխուի դինակցութեան ձեւը առանց վը – նասելու խորքին :

Իր պատասխանին մէջ, Ճոնսընի դլխա – ւոր ըսածն այն է որ դինակցութիւնը եր – կու կարեւոր զաղափարներու թարգմանն է : Առաջինն այն է որ եթէ պատերազմը ծագի Ատլանտեան զօտիին մէջ, պէտք է միասնաբար պայքարիլ եւ արդիւնաւոր կերպով պայքարիլ : Երկրորդ կէտը՝ « եթէ միասնաբար զործենք հասարակաց շահին համար խաղաղութեան ժամանակ, պատերազմ չի ծագիր» :

Միւս կողմէ, այս նոյն նիւթին չուրջ « Նիւ Եորք Թայմզ»ի տեսակցութիւն մը տուած է վարչապետ Սալազար : Փորթու – կալի դեկավարին համար այն ըմբռնու – մը որ կը տիրէր 1947ին, երբ ստեղծուե – ցաւ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը , ժամանակավրէպ է այլեւս : «Ատլանտեան Ուխտը յեղաշրջում չէ ունեցած եւ չէ կրցած յարմարիլ այն վտանգներուն ո – րոնց , ազատ աշխարհը ստիպուեցաւ դէմ դնել» , չեչտած է Սալազար :

Ընդհանուր ձեւով բոլորը այլեւս վե – րապահ դիրք մը բռնած են Ֆրանսայի տուած որոշումին առթիւ , բայց ճիգ կը թափուի որ խախտուն խզում մը չպատա – հի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի եւ Կիպրոսի կառավա – րութեանց միջեւ տագնապը չէ լուծուած : Ծանօթ է որ հարցը կը վերաբերի կիպ – րական ուժերու հրամանատար՝ Զօր· Ղրիվասի փոխարինումին : Մակարիոս չէ կրցած սակայն համոզել Աթէնքի կառա – վարութիւնը, հակառակ իր արտաքին նախարարին թափած ջանքերուն : Ցունա – կան մամուլը զօրավիզ կը կենայ Զօր· Ղրիվասի :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի վարչապետ Տիկին Ին – տիրա կանոի երէկ առաւօտ փարիզ կը հասնէր եւ տեսակցութիւն մը կ'ունենար Զօր· տը Կոլի հետ : Փարիզէն եաք Տիկին կանոի պիտի այցելէ նաեւ Ուաշինկթըն , Լոնտոն եւ Մոսկուա : Աւելորդ է ըսել թէ Տիկինն կանոի չատ մեծ դժուարութիւն – ներու դիմաց կը գտնուի· սովը կը ըս – պառնայ Հնդկաստանի կարգ մը նահանգ – ներուն, ճարտարարուեստի յառաջացու – մը կանգ առած է եւ Հնդկաստան կը կա – րօտի ամէնուն, Արեւելքի թէ Արեւմուտ – քի անմիջական օգնութեան :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԵԱՆ բանակին մէջ առաջին անգամ ըլլալով հանրութեան երեւցած են չինական օդանաւեր եւ հրասայլեր, ո – րոնք փաքիստանի տրուած էին հնդեւրո – փիստանեան տագնապին առիթով, երբ Ամերիկա իր օժանդակութիւնները կը դադրեցնէր : Այս մասին սակայն պաշտօ – նական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղած է :

ՉԻՆԱՍՏԱՆի արտաքին նախարար Շէն – եի յայտարարեց թէ « ժողովրդային Չի – նաստան զօրք պիտի դրկէ Վիէթնամ , ե – թէ երբեք Միացեալ Նահանգները զօր – բակոծեն Հանոյ եւ Հայփունկը» : Շէն – եի չեշտած է թէ փեքին Հայփունկը կը նկատէ «Չինաստանի դուռը եւ թէ Միաց – եալ Նահանգներուն կոչմէ այդ քաղաքը ռմբակոծելու իրողութիւնը ինքնին կը նշանակէ յարձակիլ Չինաստանի վրայ» :

Ա Պ Ր Ի Լ ՅԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վեր – հրատարակման 21րդ տարին , ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնու – թեան տարեշրջանը : Զերմապէս կը խնդ – րենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն ի – րենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըս – պասելու մասնաւոր դիմումներու :

Յարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Մխիթեան վարչապետ՝ Կոսիկին Գահիրէ պիտի այցելէ Մայիսի սկիզբը : Բուն թուականը որոշուած չէ , բայց կը կարծուի թէ Մայիս մէկի հան – դիսութիւններէն անմիջապէս վերջը կ'անցնի Եգիպտոս :

ԴՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ չարժումը կը ծա – ւալի Ֆրանսայի մէջ : Զորեքշաբթի օր – ուան էլեկտրականութեան բանթողը պատճառ պիտի ըլլար նոյնիսկ որ նորա – ծին մը վտանգուի Քուրպըվուայի բու – ժարանի մը մէջ ուր հոսանքը կտրած են յանկարծ ժամը 11·30ին եւ հակառակ անոր որ տնօրէնը անմիջապէս հեռաձայնած է էլեկտրականութեան , երկուքուկէս ժամ հարկ եղած է որպէսզի քննութիւն կատարուի եւ էլեկտրականու – թիւնը տրուի մինչ կանուխ ծնած երա – խան կը դրկուէր fուվէօզէ : Հինգշաբթի կէս գիշերին կը սկսէր ուղեվարներու զործադուլը , որ պիտի տեւէ մինչեւ Շա – բաթ ցերեկ : Ցառաջիկայ չաբաթ ալ զործադուլ պիտի ընեն էտ – Ֆրանսի պաշտօնեաները եւ թղթատարը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի կրեմլինի համապատասխա – նութեամբ Պալատի տեղերու «չզոյութեան» պատճառով (վեց հազար տեղ կայ···) , արեւմտեան «քաղքենի » մամուլը , իր համապատասխարի ոչ մէկ նիստի ներկայ պիտի ըլլայ : Միւս կողմէ կը հաղոր – դուի թէ կեդրոնական կոմիտէի երեք ծանօթ անդամներ պատդամաւոր չեն ըն – տըրուած .— Խրուչչեւ, Իլիչեւ եւ Տվար – դովսկի :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ , Իրաք, Յորդանան եւ Լիբանան այցելելէ ետք, Ֆրանսական խորհրդարանական պատուիրակութիւնը Փարիզ վերադարձաւ : Պէյրութէն մեկ – նելէ առաջ, պատուիրակութեան նախա – գահը՝ Ժան –Փօլ Փալեվսկի մամուլի ա – սուլիս մը տուած է եւ յայտարարած թէ Ֆրանսա պիտի օգնէ Լիբանանի հիւան – դանոց եւ զպրոց չինելու համար :

ՊԱՊԸ եւ Քանթըրպըրիի Արքեպիսկո – պոսը միացեալ յայտարարութեամբ մը նուիրագործած են իրենց աղջադուրսմը : Շեչտելով հանդերձ թէ սրբազան Քահա – նայապետն ու Քանթըրպըրիի Արք·ը , պիտակից են այն ծանր խոչընդոտներուն որոնք արդելք կը հանդիսանան հաւատքի ամբողջական հաղորդութեան , միաձայն են սակայն իրենց վճռականութեան մէջ, եկեղեցւոյ բոլոր մարդերուն մէջ չփում – ներ կատարելու : Բաժնուելու պահուն Պապը հովուական իր մաղանին անցու – ցած է Տօքթ· Ռամսէի մատը :

ՊՈՆԻ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կու – սակցութեան համապատասխարին մէջ խօսք առած է նոր նախագահը՝ Էրհարտ : Իր ճառէն կը պարզուի թէ խոր տարաձայ – նութիւններ կան իր եւ Ատենապետի տե – սակէտներու միջեւ, արտաքին քաղաքա – կանութեան չուրջ : Էրհարտ կը կարեւորի Խորհ· Միութեան խաղաղ մտադրու – թեանց մասին մինչ Ատենապետի համար Թաչկենտի հանդիպումը (Հնդկաստան – Փաքիստան հաշտութիւն) փաստ մըն է ի նպաստ Խորհ· Միութեան :

ԱԶԳԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

—o—

Դ.

Նահանգներու մէջ, տեղական կառավարութիւնները նախապէս որոշած էին տարագրեալներու կարաւաններուն անցնելիք ճամբաները եւ թակարդի վայրերը, ամայի ձորեր կամ հովիտներ, կիրճեր՝ իբր սպանդանոց, ուր զինուած չէթէական խումբեր, զինեալ թուրք խուժանը պատրաստ էին յարձակելու՝ հրամանի վրայ: Այսպէս, միայն Եոզկաթի շրջանի 40 հազարէ աւելի ժողովուրդը կոտորուեցաւ Եոզկաթ-Պողազլայան ճամբուն արեւմուտքը, Գարապըյըգի ձորը, Քէլլէր, Ապպաս ջրաղացքի մօտերը, Սըրչալը Թէքքէ, Ճավլախ, Եոզուն – Հիսար, Եարաշ – Տէրէ, Գուրտ – Տէրէ, Արփա – Տէրէ եւայլն: Մարդակերպ գազաններ, որոնց հրաման տուողներն էին տեղւոյն վրայ, վալիի փոխանորդ Աթըֆ, Պողազլայանի գայմագամ՝ Քեմալ պէյ կոչուած հրէշը (Վանեցի):

Իսկ Կեսարիոյ ժողովուրդին կարեւոր այրերը՝ Սանճագին կից Շարգըշլայի գաղային ենթակայ Կէմէրէկ աւանի մօտ Մուտարասուն կոչուած դիւղի ձորերը՝ Կէմէրէկ աւանէն երեք քառորդ ժամ հեռու, եւ Խընզըր Տաղի եւ Խընզըր – Սույու կոչուած դետակի ձորերուն մէջ ըսպաննած են:

Թուրք կառավարութիւնը, իր ծրագրած եւ գործադրած անասելի ոճիրները չքմեղացնելու համար, հրատարակեց թուրքերէն դիրք մը. յետոյ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն գրքոյկներ. ոմանք ալ պատկերազարդ, նոյն գրքին գրեթէ թարգմանութիւնը: Թուրքերէնին վերնագիրն է.— «Էրմէնի Քոմիթէլէրինին Ամալ վէ Հարէքեաթը Իխթիլալիյէսի, Իլանը Մէշրութիէթտէն Էվվէլ վէ Սոնրա» (Հայ կոմիտէներուն նպատակներ եւ յեղափոխական շարժումները Սահմանադրութենէն առաջ եւ ետք), Տպարան՝ Օրխանիէ, 1331 (1916):

Ստութիւններու, կեղծիքներու հաւաքածոյ մըն է այդ դիրքը:

Անգլիական Կապոյտ Գրքին մէջ՝ էջ 23, պատմաբան Թոյնպի կը գրէ.

— «Երիտասարդ թուրք կառավարութիւնը հրատարակեց իբրեւ չքմեղանք դիրք մը, որ աւելի ճիշդը մոլեռանդ ատելութիւն մը գրգռելու համար էր Հայերու դէմ: «Հայկական անջատողական շարժումի մասին գրուածքը, որքան ծիծաղելի է, նոյնքան ալ ոճրային» (Վաւերագիր 11, էջ 23):

Թուրք կառավարութիւնը, Անգարայի նահանգին մէջ, մոլորեցնելու համար հանրութիւնը եւ ճշմարտութիւնը սքողելու նպատակով, իբր ինքնարդարացում, ստութեամբ Անգարայի նահանգին եւ Եոզկաթի սանճագին եւ այլ վայրերու մէջ գործուած ոճիրներուն իբրեւ պատրուակ կը յեղյեղէ թէ «Բումտիկին, Իւրէնճ, Մէնթէշէ եւ Իյտէլի հայ դիւղերուն մէջ՝ զէնք, եւ պոմպա գտնուեր է»: Ըսենք որ ջարդէ վախի հետեւանքով պահուած ըլլան այդ քանի մը հարիւր զէնքերը, 42 հազար Հայեր, Եոզկաթ, 70 հազար Հայեր այլ դիւղերու մէջ, կիներ, մանուկներ սպաննելու, սեփականութիւններ կողոպտելու, բռնաբարութիւններ կատարելու ինչ փցուն պատրուակ (տես թրքական «Հայ Յեղափողական Շարժում»ը, էջ 195): Մինչ թրքական Զին. Ատեանը եկաւ հաստատեց, Թուրքին պետականօրէն կազմակերպած ոճրագործութիւնը:

ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ՝ ԻՆՉ ԷՐ ԴԻՐՔԸ ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ

Պատերազմի նախօրեակին գերման դեսպան Վանկէնհայմ հրաւիրեր էր «Սապահ»ի խմբագրապետ Տիրան Քէլէկեանը եւ Հ. Յ. Դ. զեկավարներէն Է. Ակնունին, եւ անոնց հետ մտերմական խօսակցութիւն ունեցեր էր Հայ Դատի մասին (Տես Տիկրոսէ Փոլիթիքի հաւաքածոն): Այդ խօսակցութեան դաղտնի մասերը յաջորդ օրն իսկ հասած էին Թալէաթի ականջը: Գերման դեսպանը Թուրքերուն օժանդակող էր:

1915 Յունուար 20 – Փետրուար 2ին Թալէաթ եկած էր գերման դեսպանատուն, եւ պարզած էր Վանկենհայմին՝ կազմուած ծրագիրը Հայերու դէմ, եւ գործադրութեան առթիւ խնդրած էր գերման դեսպանէն որ արգելք չըլլայ գործադրութեան ընթացքին: Եւ, Քայզերական Գերմանիա համաձայն ըլլալով Թուրքին ծրագրին՝ անտարբեր գտնուեցաւ ոճիրներու ամբողջ ընթացքին:

Ապրիլ 24ի ձերբակալութիւններու ընթացքին՝ չարակամութեամբ արձագանգ տուաւ այն սուտ լուրին, թէ «Հայերը մտադրած են Սուլթանը օդը հանել, անոր ծննդեան տարեդարձի օրը»:

Երբ 1915 Ապրիլ եւ Մայիսի ընթացքին մասնակի ջարդեր կատարուած էին՝ Էրզրում, Դերջան, Պիթլիս, Մուշ, Սասուն, Զէյթուն եւ Կիլիկիոյ զանազան շրջանները, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա «Հավաս» գործակալութեան խողովակով ծանուցագիր տուած էին, թէ «Մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան դէմ գործուած այդ ջարդերուն մասնակից եղողները՝ անձնապէս պատասխանատու պիտի բռնուէին», եւ ասիկա Բարձրագոյն Դրան հաղորդած էին: Այս պարագան յիշուեցաւ նաեւ Նիւրէմպէրկի դատավարութեանց ատեն՝ Փրոֆ. Անտրէ Կռօսի կողմէ, (Տես, Միջազգային Քոնֆերանս Զինուորական Դատավարութեանց, էջ 293 եւ 360):

Համաձայնական Պետութեանց ծանուցագրին բնագիրը տեսնել նաեւ «Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Յարաբերութիւններ, Յաւելուածական հատոր», (1915, էջ՝ 981):

Իսկ Նիւրէմպէրկի Դատավարութեանց ընթացքին՝ Հայոց մասին յիշուածը տեսնել նաեւ «Դատավարութիւն Պատերազմական գլխաւոր Ոճրագործներու» հատոր 22, էջ 498, եւ Փրոֆ. Բաուլ Հիլպէրկ, էջ 687:

1915 Յունսի 4–17ին, Թալէաթ դարձեալ եկաւ գերման դեսպանին՝ Վանկենհայմի հաղորդելու թէ «Հայերը բոլոր նահանգներէն պիտի մաքրուին» (Տես դեսպանին բնագիրը): Վանկենհայմի կողմէ ոչ մէկ քայլ միջամտութեան:

1915 Յուլիս 4 – 17ին գերման դեսպանը հաղորդագրութիւն մը յանձնեց թուրք կառավարութեան, ուր յիշած էր թէ ինք «համաձայն է Թուրքերու ճնշման միջոցներուն (Հայերու դէմ), որով ներքին կացութիւնը կ'ամրապնդուի»: Դեռ աւելին, թրքական ստութիւնները եւ հերքումները տեղ գտած են գերման մամուլին մէջ:

Յիշենք սակայն, թէ Հալէպի գերման հիւպատոսը, որ փողոցներուն մէջ տարագրեալ Հայերու դիակները տեսած էր, իր աչքերուն չէր հաւատացած՝ գերման թերթերու մէջ կարդալով Թուրքերուն հերքումները եւ անոնց չռայլուած շողոքորթութիւնները: Տես ստորեւ գրութեանց բնագիրը: (Վաւ. 120, էջ 111, Յուլիս 14 – 27. 1915):

Տես Հ. Յ. Դ.ի «Դրօշակ»ի հեռագիրը եւս գրուած է թրքական ինքնարդարացման գրքին մէջ էջ 243, եւ Համաձայնականներու ծանուցագրէն ետք:

Հ. Յ. Դ. յայտարարած էր, թէ իրաւապէս եւ բարոյապէս պատասխանատու պիտի նկատէ թուրք զեկավարները: Եւ գործադրեց ազդարարութիւնը, մաքրագործեց գլխաւոր ոճրագործներէն մի քանին:

Թալէաթ – Վանկենհայմ այցելութիւններու զուգընթաց, Էնվէր ալ այցելեր էր գերման դեսպան Վանկենհայմին, 1915 Մայիս 18 – 31ին, եւ անոր յայտներ էր ծրագիրը «բոլոր հայ դպրոցները(*) փակելու» եւ «բոլոր ապստամբական վայրերը տարագրելու», այլ բացատրութեամբ կ'ուզէին «բնաջնջել հայ ազգը»: Իսկ գերման դեսպանը կ'ընդունէր ատիկա, որպէս «ստիպողական գործ» եւ իր կառավարութեան կը հաղորդէր ըսելով թէ «չենք կրնար արգիլել»:

Ծանօթութիւն.— Գործուած ոճիրներու օրերուն, ճէմալ Փաշա արգիլեց որեւէ լուսանկար տարագիրներու ենթարկուած վիճակին, հաւաքել տուաւ եւ ոչընչացուց օտարներու քլիշէները եւ լուսանկարները զրկեց պատերազմական ատեան, այն պնդումով, որ «Պատերազմի դաշտի վրայ թշնամի լուսանկարիչներ» առած էին զանոնք: 1915 Օգոստոս 15–28, վաւերագիր 166, էջ 151 – 152:

Նոյն ճէմալ փաշան էր, որ իր չորրորդ զօրաբանակէն առնուած զինուորներով աւերեց Զէյթունը եւ Ուրֆան:

Որոշ էր, թէ պաշտօնական Գերմանիան, պատերազմի սկիզբէն իսկ, տեղեակ էր Հայոց տարագրութեան եւ ծրագրուած սպանութեանց միջոցներուն: Եթէ այդ պարագան ժխտել ուզուի, փաստը կայ: 1915 Յունուար 20ին եւ Յունիս 4ին (Հ. Տ.), Թալէաթ, գերման դեսպանատուն երթալով բացատրած էր Վանկենհայմին իրենց մինչ այդ ըրածները, եւ ընելիքները՝ Հայերը տարագրելու եւ բնաջնջելու մասին, «օգտուելով պատերազմի առիթէն, առանց արտաքին միջամտութեան»: (1915 Յունիս 4 – 17, վաւերագիր 81, էջ 84):

Եւ գերման դեսպանատունը, այս ձեւով կատարուած աշխարհագզորդ ոճիրի մը հանդէպ անտարբեր հանդիսատես եղած էր կամ՝ ոճիրին ահաւորութիւնը տեսնելու կամ ըմբռնելու կարողութենէն զուրկ էր, ինչ որ ճիշդ չէ:

Հայոց դէմ գործուած այս մեծ եղեռնը «անջնջելի ամօթալի արատ մըն է համաշխարհային պատմութեան մէջ, եւ որ գործուեցաւ ժողովուրդի մը դէմ հուրով եւ սուրով եւ Գերմանիան (զինակիցը Թուրքին) անտարբեր դիտեց: (1915 Օգոստոս 3 – 16, վաւերագիր 143, էջ 134–135):

Գերման դեսպան Վանկենհայմի մահէն երկու ամիս ետք, նոր դեսպանը՝ Կոմս Վոլֆ – Մէթէռնիխ, թէեւ շատ ուշ մնացած, դիմումներ ըրաւ թուրք կառավարութեան մօտ, բայց ապարդիւն եւ տեսնելով այդ, եղրակացուց, թէ «թրքական այն խոստումները, որոնց համաձայն Հայերու դէմ այլեւս ջարդ եւ հալածանք պիտի չշարունակուին, բացարձակապէս անարժէք սուտեր են» (1915 Նոյեմբեր 24 – Դեկտեմբեր 7, վաւերագիր 109, էջ 202):

Եւ վերջապէս Գերմանիոյ օրուան վարչապետը Ֆոն Պէթման – Հոլվէկ, այդ քար – սիրտ անձը, ծիծաղելի միամտութեամբ մը՝ հաճեր էր գրել, որ «թուրք կառավարութիւնը, կրօնի համար, չհալածէ քրիստոնեաները», առանց սակայն որեւէ լուրջ պնդումի: Ասիկա «գայլի գլխուն Աւետարան կարդալու» պէս բան մըն էր, բոլորովին անարժէք եւ սուտ բերան: Քանի որ Թուրքերը կը շարունակէին ջարդել՝ հայ զինուորները եւ իսլամացնել որբերը եւ կիները: (1915 Հոկտեմբեր 30 – Նոյեմբեր 12, վաւերագիր 198, էջ 191):

Գերմանիա՝ Թուրքիոյ ոճիրը արգիլելու համար, գործնական որեւէ քայլ առած չէր:

1918ին գերման դեսպան կոմս Եոհան Պերնստորֆ, արձանագրեր է, թուղթի վրայ, թէ «Քրիստոնեայ հին ազգի մը բնաջնջման մէջ պատասխանատուութիւն ունին նաեւ Աւստրիա եւ Գերմանիա»: Կոկորդիլոսի արտասուք:

Վերոյիշեալ կոմս Պերնստորֆը 1918ին Կ. Պոլիս դեսպան գալէ առաջ, Ուոշինկթընի գերման դեսպանն էր եւ 1915ին ամառը, կատաղի ջարդերու օրերուն, հերքումներ հրատարակել կուտար ամերիկեան թերթերուն մէջ, ի նպաստ Թուրքերուն:

Հռոմի Քահանայապետը, Պենետիկտոս ԺԵ., աշխարհի 558·000·000 կաթոլիկներու հոգեւոր պետը 1915 Սեպտեմբեր 10ին (Ն. Տ.) նամակով մը խնդրած էր Սուլթան Բէշատէն (Մուհամմէտ Ե.), որ միջնորդէր՝ վայրագութիւնները դադրեցնելու համար: Բայց, այդ նամակը թուրք նախարարները երեք ամիս պահած էին, որպէսզի ոճիրը լիովին գործադրուէր, եւ արդէն այդ ժամանակէն ետք դիմումը ուշ մնացած կ'ըլլար, թէեւ ժամանակին ալ տրուած ըլլար մեծ օգուտ պիտի չունենար, նկատելով որ «ճիհատ»ը հրատարակուած էր նոյնինքն խալիֆային կողմէ: Ատկէ զատ Սուլթանն ալ, ի վիճակի չէր իր զազանացած նախարարները զսպելու եւ դարձած էր խամաճիկ մը անոնց թաթերուն մէջ: Այդ նախարարները ծաղրանքի նիւթ ըրած էին Պապին այդ դիմումը զոր կը նկատէին թշնամական եւ որեւէ բողոք կը մեկնաբանէին իբրեւ միջամտութիւն: Եւ Հայ Կաթողիկէ եպիսկոպոսներ, քահանաներ, դթութեան քոյրեր եւ ժողովուրդ, բռնաբարուեցան, սպաննուեցան, իրենց լուսաւորչական եղբայրներուն եւ քոյրերուն նման:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Հայոց դպրոցներու գրաւման մասին մեր ձեռքին տակ կան երկու հեռագիրներ մին 1915 Յունիս 9, միւսը Օգոստոս 12, որոնցմով կը հրամայուի Հայոց դպրոցները յատկացնել թուրք մուհանիրներու եւ մէկ մասը կրթական, եւ միւս մաս մըն ալ զինուորական իշխանութեանց յանձնել:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽԱՌՆ (*) ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Տիեզերական Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ այս հարցով եւ որոշ փոփոխութիւններ մտցուց կաթողիկէներու և ոչ-կաթողիկէ քրիստոնեաներու միջեւ ամուսնութեանց կանոններու մէջ: Գլխաւոր նորութիւնները՝ ստորեւ:

Կաթողիկէ եւ քրիստոնեայ միւս եկեղեցիներու յարաբերութիւններու մեծագոյն դժուարութիւններէն մէկը անկասկած «խառն ամուսնութիւններու» օրէնսդրութիւնն է: Այս հարցը երկար ատենէ ի վեր քննուած է: Տիեզերական Ժողովի Գ. նստաշրջանի վերջին նիստին, 1964 Նոյեմբեր 20ին, վիճեցան վերոյիշեալ օրէնսդրութեան բարեփոխութեան մը մասին: Առաջարկուած բանաձեւը կը փորձէր զոհացում տալ ոչ – կաթողիկէներու չորս գլխաւոր փափաքներուն կամ դանդատներուն:

1.— Կը ջնջէր ոչ կաթողիկէի կողմէն պահանջուած «խոստումը»՝ զաւակները կաթողիկէ մեծցնելու:

2.— Կ'ընդունէր վաւերականութիւնը ոչ կաթողիկէ եկեղեցականի մը կողմէ կատարուած խառն ամուսնութեան, հարսանեկան արարողութիւնը մնալով հանդերձ «անօրէն»:

3.— Կը ջնջէր այս օրէնքին մէջ թերացողներուն հանդէպ եղած բանադրանքը:

4.— Հուսկ կը ջնջէր տարբերութիւնը երկու կաթողիկէներու ամուսնութեան մը պաշտօնական արարողութիւններուն եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կատարուած խառն ամուսնութեան մը միջեւ:

1964 Նոյեմբեր 20ի վիճաբանութիւնները բաւական նպաստաւոր եղան: Բազմաթիւ ժողովականներ փափաք յայտնեցին որ որոշումը շուտով տրուի: Այս ուղղութեամբ 427ի դէմ 1592 ձայնով քուէարկեցին առաջարկ մը՝ որով Ժողովը այս հարցին որոշումը կը յանձնէր Պապին:

Որոշումը կրնար հրատարակուիլ 1965ի գարնան իսկ, իրապէս այնքան անմիջական կը նկատուէր որ մամլոյ գործակալութիւնները քանիցս տուին հրատարակութեան լուրը: Այս հարցին շուրջ վերապահ դիրք մը բռնեցին սակայն կարգ մը եպիսկոպոսներ, յատկապէս Անգլիացիները: Այսպիսով, տարիէ մը ի վեր սպասուած որոշումը ենթարկուեցաւ կարգ մը խիստ սրբագրութիւններու: Ժողովական հայրերուն փափաքած չորս որոշումներէն վերջին երկուքը միայն իրենց էութեանը մէջ փոփոխութեան չենթարկուեցան: Առաջին երկու կէտերուն մէջ օրէնսդրութիւնը քիչ մը մեղմացումի ենթարկուած է միայն:

Յստակացնենք ուրեմն թէ Հռոմ կարեւոր չորս կէտերուն վրայ ինչ պահած եւ ինչ է բարեփոխած:

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս նախկին օրէնսդրութեան մէջ, խառն ամուսնութիւնները չեն յանձնարարուած: Թոյլատրելի են միայն յատուկ արտօնութեամբ: Այս արտօնութիւնը ենթակայ է կարգ մը պայմաններու:

— Կաթողիկէ կողմը պէտք է խոստանայ թէ զաւակները կաթողիկէ կրօնական դաստիարակութիւն պիտի ստանան:

— Ոչ կաթողիկէ կողմը պէտք է «խոստանայ» իր կողակիցի խոստումին արգելք չհանդիսանալ:

Նոր օրէնսդրութեան մեղմացումները կը կայանան անոր մէջ, որ,

— Օրէնքը այլեւս ոչ – կաթողիկէ կողմէն դրական խոստում չի պահանջեր կաթողիկէ դաստիարակութիւն տալու զաւակներուն, այլ կը պահանջէ միայն որ չընդդիմանայ իր կողակիցին տուած խոստումին իրագործման:

— Եպիսկոպոսը ազատ է որոշելու թէ այդ խոստումները «դրաւոր պիտի ըլլան կամ ոչ» :

— Եթէ ոչ – կաթողիկէ կողմը այնպէս նկատէ թէ նման խոստում մը կրնայ իր խղճին դէմ ըլլալ, եպիսկոպոսը այդ պարագան «հարկ է փոխանցէ» Սուրբ – Աթոռին, որպէսզի այս վերջինը կրօնական ազատութեան առընչութեամբ Տիեզերական Ժողովին սկզբունքով որոշում մը տայ :

— Հուսկ կարգ մը երկիրներու մէջ ուր անկարելի է կաթողիկէ դաստիարակութիւն մը տալ, տեղւոյն եպիսկոպոսը կրնայ անհրաժեշտ չնկատել խոստումը, վստահ ըլլալով թէ երկու ամոլներն ալ կաթողիկէ մկրտութեան համաձայն դաստիարակութիւն մը տալու բարեկամեցողութիւնը ունին :

ՎԱՒԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչ կը վերաբերի խառն ամուսնութիւններու վաւերականութեան, օրէնսդրութիւնը կը մնայ ինչ որ էր: Բացի տրուած արտօնութիւններէն, թէեւ վաւերական, կը մնան սակայն «անօրէն» : Այս վերջին պայմանը աւելի տեսական է քան թէ գործնական : Իրապէս, եթէ ամուսնութիւնը ոչ թէ կաթողիկէ եկեղեցականի մը (ինչ որ արտօնութիւնը կ'ենթադրէ) այլ ուրիշ եկեղեցականի մը կողմէ կատարուած է, օրինակի համար, բողոքական եկեղեցականի մը առջեւ, Եկեղեցին զայն կը նկատէ անընդունելի, այն իսկ իրողութեամբ՝ որ չէ կատարուած «կանոնական ձեւին համաձայն» :

Ասով հանդերձ, Մարտ 18ի այս կարգադրութիւնը նոր պայման մը կը բերէ. «դժուարութեան պարագային, եպիսկոպոսը պէտք է դիմէ Սուրբ – Աթոռին» : Այս վերջին պայմանը կը թուի թէ բաց դուռ մըն է, որպէսզի Հռոմ, ի պահանջել հարկին, ճանչնայ ոչ – կաթողիկէ եկեղեցականի առջեւ կատարուած ամուսնութիւնը, երբ այդ ամուսնութիւնը անլուծելի ըլլալու բոլոր երաշխիքները ունի: Այս կէտը տակաւին կ'ուսումնասիրուի :

ԲԱՆԱԴՐԱՆՔԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Անոնք որ ոչ – կաթողիկէ եկեղեցականի մը առջեւ կ'ամուսնանան, այլեւս պիտի չբանադրուին, եւ աւելին, այս ուղղութեամբ տրուած բոլոր բանադրանքներն ալ «յետազդեցիկ զօրութեամբ» կը ջնջուին : Այս կէտը ամէնէն ակնառու նորութիւնն է :

ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՆՑ ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հակառակ նախորդ օրէնսդրութեան, անհրաժեշտ արտօնութեամբ կատարուած խառն ամուսնութիւնները այլեւս պիտի չզրկուին արարողական հանդիսութիւններէն՝ ծէս, օրհնութիւն, ճառեր, եւն. :

Ասկէ ետք կրնան արարողութեան ներկայ ըլլալ ոչ – կաթողիկէ եկեղեցականները : Նախատեսուած է նաեւ, որ «արարողութեան վերջաւորութեան խօսք առնեն» եւ թէ հասարակաց աղօթքներուն մասնակցին նաեւ ոչ – կաթողիկէները :

Հռոմէական օրէնսդրութիւնը կը մերժէ որ երկու եկեղեցականները կարենան արարողութիւնները կատարել «իւրաքանչիւրը իր ծէսին համաձայն», ինչպէս Յովհաննէս ԻԳ. բացառապէս թոյլատրած էր Յունաստանի մէջ իշխանական հարսանիքի մը առիթով, եւ ինչպէս Սէն Լուի տը Միսուրիի արքեպիսկոպոսը թոյլատրած էր իր թեմին մէջ 1964ի Յուլիսին: Թերեւս արտօնուի սակայն ոչ – կաթողիկէ եկեղեցականին կողմէ Աւետարանի ընթերցումը :

Այլ խօսքով, Մարտ 18ի այս նոր կարգադրութիւնը նոր օրէնսդրութիւն մը չէ այլ աւելի ճկուն կը դարձնէ կանոնական օրէնքներուն տրամադրութիւնները: Գլխաւոր սկզբունքները կը մնան անփոփոխելի. պահել կաթողիկէ կողմին հաւատքը եւ խառն ամուսնութեան զաւակներուն կաթողիկէ դաստիարակութիւնը ապահովել: Այս սկզբունքներուն մէջ օրէնսդիրը փորձած է բարեփոխել «եկեղեցական այն կանոնները, որոնք յաճախ կը խրտչեցնեն բաժանեալ եղբայրները» :

Այս բարեփոխումները անշուշտ չեն լիացներ ոչ – կաթողիկէ քրիստոնեաներու ակնկալութիւնները : Եւ սակայն այս կարգադրութիւնները, որքան ալ չնչին, շատ աւելին են քան ինչ որ կը թուին առաջին ակնարկով մը :

1.— Պապը մոթու Փրօփրիօի հանդամանք չէ տուած թուղթին, որպէսզի իր հեղինակութիւնը խնդրոյ առարկայ չըլլայ : Օրէնսդրութիւնը խմբագրուած է հաւատոյ վարդապետութեան ժողովէն եւ կը կրէ կարդինալ Օթթավիանիի ստորագրութիւնը, թէեւ գործած է անշուշտ Պապին հրամանով : Այս ձեւով սակայն հարցը աւելի բաց մնացած է յետագայ որոշումներու համար :

2.— Տրուած որոշումները ճկուն եւ տեսակ մը փորձառական նկարագրով մը կը ներկայանան : Երկիրներուն համեմատ կրնան ըլլալ զանազանեալ եւ կրնան կատարելագործուիլ կանոնական նոր օրէնքներով՝ որոնք պատրաստութեան մէջ են տակաւին :

3.— Ըստ օրէնսդրութեան «կանոնական ձեւը» (այլ խօսքով կաթողիկէ եկեղեցականի մը կատարած պսակը) անհրաժեշտ է խառն ամուսնութեան մը վաւերականութեան համար, ինչպէս կը պահանջէ թիւ 1094 Կանոնը: Արդ, Արեւելեան Եկեղեցիին շուրջ Տիեզերական Ժողովին հրատարակած հրովարտակով այդ օրէնքը կը դառնար ժամանակավրէպ : Ինչ կը վերաբերի Արեւելքին, եւ միայն Արեւելքին, այս հրովարտակը շատ յըստակօրէն կ'ըսէ. «խուսափելու համար անընդունելի ամուսնութիւններէն, երբ արեւելքցի կաթողիկէները կ'ամուսնանան ոչ – կաթողիկէ մկրտուած արեւելքցիներու հետ, յօդուտ ամուսնութեան համերաշխութեան եւ նուիրականութեան եւ տան խաղաղութեան, Տիեզերական Ժողովը որոշեց. կաթողիկէ ծէսը կը մնայ պարտաւորիչ (... վաւերականութեան համար սակայն կը սաւէ օծուած եկեղեցականի մը (կաթողիկէ կամ օրթոտոքս) ներկայութիւնը, օրէնքին միւս կանոնները մնալով անփոփոխ) :

Ուրեմն Մարտ 18ի օրէնսդրութեամբ հաստատուած թիւ 1094 Կանոնը Արեւելքի համար ի զօրու չէ :

4.— Գլխաւոր հարցը կը մնայ հետեւեալը : Օրէնսդրութեան բերած մեղմացումներն ու եպիսկոպոսներուն տրուած կարելիութիւնները՝ որպէսզի պարագային համեմատ լուծում մը ստանան Սուրբ Աթոռէն, պիտի թոյլատրե՞ն որ տիեզերական յարաբերութիւնները խափանող այս հարցը ընթանայ տիեզերականութեան ոգիով : Այլ խօսքով, խառն ամուսնութիւնները պիտի դադրի՞ն հանդիսանալէ այն խոչընդոտը՝ որ ամուսիններէն մին կամ միւսը կը հեռացնէ կրօնական կեանքէն :

Թ. Ա. Թ.

(*) « Խառն ամուսնութիւն » (Մառիաժ միքսթ) բացատրութիւնը զոր կը գործածէ Տիեզերական ռամիկ լեզուն, տարօրինակ կը թուի զանազան պատճառներով: Լրիւ արտայայտութիւնը՝ խառն կրօնք է: Բայց կրօնքը հոս իր սովորական իմաստը չունի: Արդարեւ ամուսնութիւնը զոր կը կատարեն քրիստոնեայ մը եւ ոչ – քրիստոնեայ մը (օրինակ՝ մահմետական մը) խառն ամուսնութիւն չի կոչուիր, այլ՝ «պաշտամունքներու զանազանութեամբ» ամուսնութիւն : Խառն կրօնք ուրեմն չի նշանակեր կրօնքներու միախառնութիւն բառին սովորական իմաստով, այլ՝ քրիստոնեայ դաւանանքի : Ամուսնութիւնն է կաթողիկէի մը եւ այլ քրիստոնեայի մը միջեւ, այլ խօսքով երկու մկրտուածներու, մին՝ կաթողիկէ, միւսը՝ ոչ:

ՎՐԻՊԱԿ.— «Ժողովուրդները կ'երդեն» թղթակցութեան մէջ(Յառաջ Մարտ 22) հայկական բաժնի մենապարը կատարած է Օր. Ալիս Պօյաճեան, ինչպէս հանդիսականները ինքնին ճշդած են :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ, Թռչուններու Հասարակապետութեան մէջ : Գրեց Տոքթ. Ա. Ս. Սալբի :

ՍՐՏԻՍ ԴԻՒԱՆԸ, (1930 – 1954) : Քերթուածներ: Տպագրութիւն Վենետիկ 1965

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Լիբանանի Օգնութեան Խաչը բացառիկ շուքով տօնած է իր երեսնամեակը Մարտ 20ին: Ներկայ եղած են Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը եւ վարչապետ Ռաշիտ Քարամի, որ ստանձնած էր հանդէսին նախագահութիւնը : Բացման խօսքէն ետք, Օգն. Խաչի Շրջանային Վարչութեան ատենապետուհի՝ Տիկին Լոլա Սասունի ամփոփ տեղեկագիրը կարդացած է Միութեան գործունէութեան: Մեթըր Խաչիկ Պապիկեանի արաբերէն ճառէն ետք, վարչապետ Քարամէ Մայրիներու Ազգ. կարգի շքանշանով պարգեւատրած է Տիկին Լոլա Սասունին: Օրուան գլխաւոր բանախօսուհին էր Տիկին Հուրի Իփէկեան, որ ծանրացած է Լիբանահայ գաղութի ներկայ վիճակի վրայ զայն բաղդատելով անցեալին, շեշտած է թէ աւելի կը սպասուի այս գաղութէն : Վերջին խօսողն եղած է Խորէն Կաթողիկոս:

ԹԵՀՐԱՆԻ 15 ակումբներու պատանի պասքէթպօլ խաղացողներու միջեւ մրցումներու շարք մը կը կատարուի : Աւարտականի մնացած են «Արարատ» եւ « Շահին» խումբերը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ «Համազգային»ի մաւնաճիւղը ընդունելութիւն մը կազմակերպած է ի պատիւ Շաւարշ Թորիկեանի, անոր Լիբանանի փոխադրական սպասալկութեանց տնօրէն նշանակուելուն առթիւ, Մարտ 18ին :

ԱՅՆՃԱՐԻ (Լիբանան) «Յառաջ» վարժարանը կը շարունակէ իր գրական զրոյցները: Շարքը բացուած է Համաստեղի «Այծետոմարի» քննարկումով, որուն յաջորդած է Վազգէն Շուշանեանի մէկ օրագիրը : Երկուքն ալ ներկայացուցած է Պօղոս Սնապեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Էրքըն քաղաքին մէջ արկածի զոհ դացած է ընկեր Սմբատ Մարդարեան : Ծնած էր 1901ին, Պոլիս եւ կանուխէն մտած է Հ. Յ. Ռ. շարքերը : Գործօն անդամ եղած է նաեւ Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութեան :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ բացումը կատարուած է Երիտասարդաց Միութեան նոր շէնքին (դէպքերու բերումով ստիպուած եղած էր լքել նախկին շէնքը): Հանդիսութիւնը հովանաւորած է Երուանդ Ծ. վրդ. Աբելեան, իսկ նախագահութիւնը վարած է Վարդգէս Սինանեան: Բացման ճառը արտասանած է Անանիա Մահտէսեան :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խօսք ըսածդ՝ կլոր է,
Խորհէ՝ ետքը գլորէ :

×

Աստուած լեռը կը տեսնէ՝
Ետքը ձիւնը կը դնէ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Չեմ դիտեր: Ատանկ բաները ինծի չեն ըսեր, դաղտնի կը պահեն : Ճուան իմ վրաս կասկածիլ սկսած է եւ երբ զիս առանձին ձգէ, թերեւս ետեւէս լրտես կը դնէ: Բայց ձիդ հեծիր եւ գնա, գնա, ապա թէ ոչ, թէ դուն վտանգի կը մատնուիս, թէ ես :

— Շնորհակալ եմ, Մանուէլա, շնորհակալ եմ, մրմնջեց Մօպրէ :

Եւ ձին դարձնելով, երկու մարդիկը հեռացան : Երբ դիւղին մօտեցան, Իպրահիմ ըսաւ.

— Ես խավակա, աւելի աղէկ է որ ես մինակս դիւղ մտնեմ, դուք հետս մի դար, քսան վայրկեանէն կուգամ :

Մօպրէ հաւանութիւն յայտնեց : Զուզեց որ քապիլը այնպէս կարծէ թէ իր վրայ հսկելու համար եկած էր մինչեւ հոն : Զիէն վար ցատկեց եւ երկու ձիերուն սանձը թեւը անցընելով սիկառ մը վառեց :

Բնաղդաբար, Մանուէլայի մեկնած կողմը դարձուց նայուածքը... բայց քօղարկուած կինը աներեւութացած էր արդէն ...:

. . . . . .

— Աղէկ որ Մարքիզը հետը տարաւ, կ'ըսէր տիկին Շապան քրոջը :

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէր Ժանէթ զարմանահար :

Բայց Տիկին Շապան այս հարցումին պատասխանը չկրցաւ տալ :

Երկու կիները իրենց վրանէն դուրս ելլելով բլուրին դագաթէն իրենց առջեւ պարզուող դեղածիծաղ տեսարանը կը դիտէին :

Մօրիս, Լեւոն եւ Բզէզ քարայրը խուզարկելու դացած էին :

— Ի՞նչ ունիս, Մատլէն, ի՞նչ եղած ես, հարցուց Ժանէթ տեսնելով որ քոյրը լուռ մելամաղձոտութեան մը մէջ ինկած էր :

— Չեմ դիտեր, պատասխանեց մանկամարդ կինը : Նախապաշարեալ մէկը չեմ, բայց.

— Ըսէ, ըսէ, մի քաշուիր, դուն բանի մը վրայ կը մտածես, ի՞նչ է ...:

Տիկին Շապան դարձեալ պատասխան չտուաւ :

— Կ'երեւի թէ պարոն Մօպրէի վրայ կը մտածես ..., ըսաւ Ժանէթ կատակով :

Մատլէն սարսռաց, երեսը կաս կարմիր եղաւ. գլուխը քրոջը ուսին դրաւ եւ Ժանէթ համբուրեց իր մեծ քրոջ ճակատը :

— Գիտեմ, քոյրիկ, գիտեմ, դաղտնիք մը ունիս ... բայց Ժանէթը ատենէ մը ի վեր դուշակած է սրտէդ անցածը:

— Ժանէթ... Լռէ :

— Դեռ կանուխ է, այնպէս չէ՞, դեռ ժամանակը չէ հասած..., շարունակեց Ժանէթ անոր խօսքը կտրելով : Լաւ, լաւ, երբ ժամանակը հասնի, սիրտդ այն ատենը կը բանաս ինծի :

— Այո, այո, փսփսաց Մատլէն :

. . . . . .

Մօպրէ երկու ձիերը ծառի մը կապելէ ետք, ճամբուն եզերքի մարդագետնին վրայ երկնցաւ : Մարքիզ իր տիրոջը ոտքին կողմ անցնելով ինքն ալ երկնցաւ :

Խմբագիրը քանի մը սիկառ վառեց իրարու ետեւէ :

Կէս օր եղած էր, հեղձուցիչ տաք մը կար ..., շուքին մէջ ջերմաչափը քառասուն երկու աստիճան ցոյց կուտար, խմբագիրին քունը եկաւ : Պահ մը պայքարեցաւ թմրութեան դէմ, բայց յետոյ յիշելով Մանուէլայի ըսածը, ըստ որում Սեւ Արծիւները ձիերով մեկնած էին հոնկէ, ինքզինքը Մարքիզի հսկողութեան յանձնելով քնացաւ :

Մարքիզ, գլուխը տիրոջը սրունքներէն մէկուն վրայ դրած, աչքերը կէս մը դոց, անշարժացաւ մնաց : Բայց յանկարծ ուշիմ շունը գլուխը վեր վերցուց, մը ռըլտուք մը արձակեց, յետոյ դարձեալ քնացաւ : Քանի մը վայրկեան անցաւ :

Փոքրիկ կենդանին դարձեալ ցցուեցաւ, ցռուկը տնկեց եւ չորս կողմը հոտուտաց, ապա, ոտքի ելլելով, առանց ձայնի, դարանակալ աղուէսի մը պէս խոտին վրայ սողալով, իրմէ քանի մը քայլ անդին դտնուող թուփերու թաւուտքի մը մօտեցաւ: Մէկէն ի մէկ դետնին վրայ պառկեցաւ, դարձեալ հոտուտաց չորս կողմը... յետոյ, մէկէն ի մէկ հաջել ըսկըսելով ետ դարձաւ:

Մօպրէ արթնցաւ : Բայց նոյն վայրկեանին թուփերուն տակէն արաբական կապաներ հագած հինգ մարդիկ դուրս ցատկելով խմբագիրին վրայ նետուեցան:

Մօպրէ ոտքի ելլելէ առաջ հինգ հոգին զինքը բռնած էին: Գետնին վրայ պառկած, քաջաբար ինքզինքը պաշտպանեց. Մարքիզ սկսաւ յարձակող մարդոց ոտքերը խածնել եւ հաջել : Հակառակորդներէն մին կից մը իջեցնելով քաջ կենդանիին փորին, զայն իրմէ տասը քայլ հեռու նետեց : Մօպրէ քաջաբար դիմադրելով անոնց սկսաւ օդնութեան կոչեր արձակել :

Ատրճանակ մը պայթեցաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան, Պ. Յակոբ Երանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զ. Օննիկ Երանեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ա. Պօղոս Երանեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գռպաչեան եւ զաւակները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քրոջ, տալոջ, հօրաքրոջ եւ կնքամայրին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. Գ. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Երանեան)

կսկծալի մահը՝ որ պատահեցաւ Կօնէսի հիւանդանոցը Մարտ 23ի առաւօտուն :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15·45ին, Հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին (Առնուվիլ լէ Կոնէս) Բիւ Հանրի Պարպիւս, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սարսէլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր այդ :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Շ. Դերձակեան իր ամուսնոյն Միսակ Դերձակեանի մահուան 25րդ տարեդարձին՝ ի յիշատակ 30 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարդաւաճման եւ 20 Ֆրանք Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ոսկիան Նալպանտեանէ 15 Ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Կուլիստան Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ (Մարտ 27) ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանէսքոյի էմիսիոնը.— Մկրտութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ : Տեսակցութիւններ Վազգէն Կաթողիկոսի, Գիւտ Ծ. Վարդապետի, Դոմինիկեան՝ Հայր Տալմէի հետ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընկ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ եւ Կիրակի, «Ահարոնեան» ակումբին մէջ :

Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Տակառեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պայծառ Տակառեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Ֆերէնկիւլեան եւ Շիրինեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը տասնին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին

ՕՀԱՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ
(Մուշի խասգիւղացի)

մահուան քառասունքի առթիւ, կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԻՏԱԼԻԱ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ԱԴՐԻԱԿԱՆԻ ԿԱՆԱՉ ԱՓԵՐԸ
15 ՕՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԿՆՈՒՄ Մարտ 30 Կառ տը Լիոնէն :
ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ապրիլ 13 Կառ տը Լիոն :

ՉԵՐՎԻԱ (Ռավեննա), փառաւոր վայր մը իր դեղեցիկ անտառով :

Բնակութիւն առաջին կարգի պանդոկի մը մէջ (Լունկօմառէ) ծովուն դիմաց, տաք եւ պաղ ջուրով սենեակներ, տուշ, հեռաձայն, պատշգամ :

Խնամուած եւ առատ ուտելիք

Պտոյտներ գլխաւորաբար Ռավեննա, Սան - Մարինոյի Հանրապետութիւն եւն :

Շատ սահմանափակ տեղեր : Արձանագրուիլ որքան կարելի է շուտ :

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Մասնակցութիւն.— 395 Ֆր., կանխավճար, արձանագրութեան՝ 100 Ֆրանք :

Ընկերութեան անդամակցութիւն՝ 10 Ֆր. տարեկան :

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901
Le Délégué EDOUARD DJEZIRIAN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱՒ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի շէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին
Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք
Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեան կոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուայ նախագահութեան մաս կը կազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն)
եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝
Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ
Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

affaires
affaires
affaires
26 mars/4 avril
affaires
affaires

foire
internationale de
lyon

vous offre la possibilité
de choisir mieux

PRINCIPAUX GROUPES : Travaux publics, bâtiment, machines-outils, machines agricoles, équipement ménager, Industries et Métiers d'Art, Maroquinerie, articles pour cadeaux, jouets, camping, caravaning, nautisme, Alimentation ● Salon International de la Quincaillerie (1-4 Avril) ● Lumirama (Marché des Professionnels du Luminaire et de l'Eclairage) ● Hall du Bureau Moderne.

RENSEIGNEMENTS :
LYON 6e PALAIS DES CONGRÈS 24.29.61
PARIS 8e 136 Bd HAUSSMANN 924.68.50

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղքատ ուսանողներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օթէլ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի 'Սանովա երրեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37-22 ՊՈՑԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 Ֆր., ուսանողներու կէս գին :

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

(Ա. մրցանակ Պէյրութի եւ վենետիկի երաժշտանոցէն) :

Բարձր հովանաւորութեամբ քաղաքապետ
ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Մասնակցութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան

Կիրակի (Մարտ 27) ժամը 21ին Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Վիվալտի, Հէնտէլ, Պելլինի, Պոռոտին, Կանաչեան, Պէրպէրեան, Ղազարոսեան, Սաթեան, Կոմիտաս, Խաչատրեան, Սպենտիարեան :

Մուտք 10, 7 եւ 5 Ֆրանք :

Կանխաւ կարելի է ապահովել տեղերը թատրոնը կամ ազգայիններու մօտ :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, Սալ Մազընոյի մէջ, Բիւ տ'Օպանեը :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Կիրակի, Մարտ 27 կէսօրէ ետք ժամը 15ին Մխիթարեան վարժարանի սրահին մէջ :

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro : Pont de Sèvres

Պիտի ներկայացուի Ղ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ «ԱՐԵԳՆԱՉ»Ը
եւ Ֆրանսերէն
« LES PRECIEUSES RIDICULES »
de Molière
Գին 6 եւ 4 ֆրանք

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր նամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՄԱՐՏ

DIMANCHE 27 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10571 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.571

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ, ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ,

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՅՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Քրիստոսաւանդ սիրոյ ողջո՛յն եւ օրհնութի՛ւն Հայրապետական Կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Խորենայ Առաջնոյ, Պատրիարքին Հայոց Սրբոյ Երուսաղեմայ Տ. Եղիշէի Արքեպիսկոպոսին, Պատրիարքին Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ Տ. Շնորհքայ Արքեպիսկոպոսին, համօրէն Արքեպիսկոպոսաց, Եպիսկոպոսաց, Վարդապետաց, Քահանայից եւ Սարկաւագաց, Թեմական երեսփոխանական ժողովոց, Թեմական եւ թաղական խորհրդոց եւ պաշտօնէից Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ սրբոյ եւ սիրեցեալ համայն հաւատացեալ ժողովրդեան Հայոց :

«Ես իմաստութիւն բնակեցայ ի խորագիտութեան. զխորհուրդս եւ զգիտութիւն կոչեցի յիս» : ԱՌԱԿՔ, Ը. 12

Օրհնութեամբ եւ հրամանաւ երջանկայիշատակ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի Հայոց Հայրապետի, ուղիղ երեք դար առաջ, 11 Մարտ 1666ին, լոյս տեսաւ առաջին հայերէն տպագրութիւնը Աստուածաշունչ մատեանին Ամստերդամ քաղաքի մէջ, Ս. Էջմիածնի միաբան Ոսկան Երեւանցի վարդապետի տքնաջան աշխատանքով :

Հազար վեց հարիւր վաթսուն եւ վեց տարեթիւը հայ մշակոյթի պատմութեան մեծագոյն հանդրուաններէն մին կը հանդիսանայ :

Ս. Գրքի տպագրութիւնը երեք հարիւր տարիներ առաջ, հայ մշակոյթի մնայուն եւ փայլուն իրագործումներէն մին է, իբրեւ հոգեւոր, գրական եւ գիտական յաղթանակը Հայաստանեայց Եկեղեցիին ու ժողովուրդին : Եսկ եթէ յիշենք, թէ տպագրութիւնը կատարուած է մեր պատմութեան ամենածանր շրջաններէն մէկուն մէջ, Մայր Երկրէն շատ հեռու, անյաղթահարելի ծանր պայմաններու տակ, անյոգնաբեկ եռանդովը եւ զարմանալի նուիրումովը լուսամիտ վարդապետի մը, այդ յաղթանակը պէտք է գնահատենք իբրեւ ճշմարտապէս հերոսական գործ :

Ս. Սահակ Հայրապետի տեսիլքով ոգեշնչուած հայրապետ մը եւ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի հանճարէն ճառագայթ մը իր մէջ կրող վարդապետ մը նոր արեւ ծաթեցուցին տասնեօթներորդ դարու Հայոց մթագնած երկնակամարին վրայ եւ Աստուծոյ խօսքին լոյսը լայն սփռեցին հայ հոգիներէն ներս :

Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոս եւ Ոսկան վարդապետ Երեւանցին, իրենց կոթողական գործով, կը դասուին մեր ժողովուրդին լուսաւրիչներու շարքին եւ յաւէտ պիտի յիշուին երախտագիտութեամբ եւ օրհնութեամբ :

Մենք այսօր երջանիկ ենք, որ հայ ժողովուրդը, վերջին երեք հարիւր տարիներու բազում ողբերգութիւններէ ու նահատակութիւններէ յետոյ հրաշալիօրէն վերածնած, թէ՛ Մայր Հայրենիքի եւ թէ՛ Սփիւռքի մէջ, կը պատրաստուի տօնախմբել Աստուածաշունչի առաջին տպագրութեան յոբելեանը :

Անցեալ տարի, մեր Եկեղեցին եւ մեր ամբողջ ժողովուրդը ոգեկոչեցին մեծ եղեռնի երկու միլիոն մեր զոհերու յիշատակը, սքանչելի գիտակցութեամբ եւ համազգային միասնութեամբ :

Նոյն գիտակցութեամբ, նոյն միասնութեամբ, այլ եւ ցնծութեամբ ու ազնիւ հպարտութեամբ, արժան է տօնել եւ փառաբանել հայ ժողովուրդի հոգեւոր նուաճումներէն մին հանդիսացող Ս. Գրքի առաջին տպագրութիւնը :

Մեր օրերուն, ժողովուրդները մանաւանդ իրենց մշակոյթի արժէքներով են որ կը ճանաչուին ու կը գնահատուին իբրեւ այդպիսիներ : Ժողովուրդ մը իր մշակոյթով է որ կը հանդիսանայ վաւերական ազգութիւն :

Այս իմաստով, եւ մանաւանդ այս իմաստով, հայ ժողովուրդը անտարակոյս թէ աշխարհի ամենավաւերական ազգութիւններէն մին է :

Յանուն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, կ՛առաջադրենք եւ կը հրահանդենք, որ՝

Ա.) Այս տարի, Հոկտեմբեր 8ին, Սրբոց Թարգմանչաց տօնախմբութիւնը եւ « Հայ Մշակոյթի օր»ուան հանդիսութիւնները նուիրուին Աստուածաշունչի հայերէն առաջին տպագրութեան երեքհարիւրամեակին :

Բ) Հայոց բոլոր եկեղեցիներու մէջ կատարուին հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօններ՝ ի յիշատակ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի հայրապետի եւ Ոսկան Երեւանցի վարդապետի լուսաբնակ հոգիներուն, նաեւ կենդանի խօսքով պանծացնելով անոնց գործն ու վաստակը :

Գ) Ազգային – եկեղեցական իշխանութիւնները կազմակերպեն հանդիսաւոր նիստեր եւ հրապարակեն գրական ուսումնասիրական գործեր, նպատակ ունենալով ներկայացնելու մեր ժողովուրդին եւ քոյր ժողովուրդներուն, Աստուածաշունչի հայերէն թարգմանութեան եւ տպագրութեան կրօնական, մշակութային եւ գիտական կարեւորութիւնը : Այս առիթներով փափաքելի է ապահովել նաեւ այլազգի հեղինակաւոր հոգեւորականներու եւ գիտնականներու աշխատակցութիւնը :

Դ) Ակնկալելի է, որ հայ մամուլը լայնօրէն արձագանգէ այս համազգային յոբելեանին եւ ծրագրուած կերպով անոր նուիրէ իր էջերը, առաւել արծարծելու եւ ամրապնդելու համար մեր ազգային մշակոյթի արժէքներու զգացումը հայ նոր սերունդներու գիտակցութեան մէջ :

Մայր Աթոռը խանդավառ հոգիով պիտի տօնէ Ս. Գրքի հայերէն տպագրութեան երեքհարիւրամեակը եւ յարգանքի ու աշխատանքի իր համեստ բաժինը պիտի բերէ՝ հրապարակելով հռչակաւոր « Մուղնու Աւետարան»ը լուսատիպ տպագրութեամբ, գրաբար Նոր Կտակարան եւ « Էջմիածին» ամսագրի Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր թիւը նուիրելով այս մեծ յոբելեանին :

Թող Աստուած յաւէտ լոյսի մէջ փառաւորէ Յակոբ Ջուղայեցի Հայրապետի եւ Ոսկան վարդապետի յիշատակը :

Թող Աստուած օրհնէ հայ հոգեւոր մշակոյթի բազմադարեան զանձարանը :

Թող Աստուած յաւէտ պայծառ պահէ հայ ժողովուրդի շինարար ու ստեղծագործ հանճարը :

« Եղիցի լոյս Տեառն Աստուծոյ ի վերայ մեր. զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ, Տէր, զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա մեզ» (Սաղմ. ՁԹ. 17) :

Ամէն :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Ծայր. Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 11ն Մարտի 1966 Փրկչական ամի, եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԵ, ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի :

Հմր. 566

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՈՆԻ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ՀԱՐԻՒՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ

Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը յուշագիր մը զրկած է աւելի քան հարիւր պետութեանց — մէջն ըլլալով Արեւելեան Եւրոպան եւ արարական պետութիւնները — ուր տեսակէտներ կը պարզէ եւ առաջարկներ կ՛ընէ ապազինման մասին :

Էրհարտ այս ձեւով կ՛ուզէ նախ ջնջել տալ այն ձախող տպաւորութիւնը որ ծագած է հիւլէական զէնք ուզելու իր պահանջներուն առթիւ : Իր յուշագրին մէջ Գերմանիա չի հրաժարիր, անշուշտ, հիւլէական զէնքի գերմանական մասնակցութեան մը սկզբունքէն, ձուլուած Ատլանտեան զինակցութեան մէջ, այս կէտը չէ արծարծուած, բայց վեց կէտերու մէջ, թելադրութիւններ եղած են.—

Ա.) Հիւլէական զէնք չտալ ոչ – հիւլէական պետութեանց եւ ընդունիլ միջազգային հակակշիռ մը :

Բ) Դաշնակցային կառավարութիւնը կը վաւերացնէ համաձայնագիր մը, ուր ըսուի թէ հիւլէական պետութիւնները յանձնառու կ՛ըլլան, որ հիւլէական զէնքերու թիւը չաւելցնեն այլ՝ պակսեցնեն :

Գ) Գերմանիա միշտ պատրաստ է ենթարկուելու որեւէ հակակշռի :

Շատ կարեւոր կը նկատուին յաջորդ երկու կէտերը, ուր, առաջին անգամ ըլլալով, յետ – պատերազմեան գերման կառավարութիւնը դիրք կը ճշդէ արեւելեան Եւրոպայի մասին, մանաւանդ Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ մասին : Այս վերջինին համար, կ՛ըսէ.— «Դաշնակցային Հանրապետութիւնը կ՛ընդունի որ 1938ի Մինիխի համաձայնագիրը պատռուեցաւ Հիթլէրի կողմէ եւ ուրեմն այլեւս իմաստ չունի : Գերման կառավարութիւնը, ուրեմն, հողային պահանջ չունի Չեխոսլովաքիայէն : Այս է իր պաշտօնական քաղաքականութիւնը » :

Պոնի կառավարութիւնը տրամադիր է նոյնիսկ վճռական յայտարարութիւններ փոխանակել Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ եւ արեւելեան Եւրոպայի այն երկիրներուն հետ, որոնք կը փափաքին, եւ այդ ձեւով յայտնել թէ կողմերը կը հրաժարին ուժի դիմելէ առկախ հարցեր կարգադրելու համար : Պոն կ՛առաջարկէ նաեւ երկկողմանի կարգադրութիւններ ընել Խորհ. Միութեան, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ հետ, վերցնելու համար այն վախը զոր այս երկիրները ունին գերմանական յարձակումէ մը :

Վերջապէս դաշնակցային կառավարութիւնը պատրաստ է մասնակցելու եւ գործակցելու, շինարար ոգիով, ապազինման որեւէ համաշխարհային ժողովի» որ գրական արդիւնքի մը յանգելու հաւանականութիւններ ունի :

Անգլիա եւ Ամերիկա շատ պատեհ եւ գրական կը գտնեն Գերմանիոյ այս յուշագիրը մինչ Մոսկուա չի հաւատար անոր անկեղծութեան այլ խաղ մը կը նկատէ :

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Ցարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ անկախութեան 145րդ տարեդարձին առթիւ, Փափանտրէուի ի նպաստ ցոյցեր կատարուած են : Երիտասարդներ պոռացած են՝ «Ժողովրդապետութիւն», «բանակը՝ Կիպրոս», «Կոնստանդին թագաւորը՝ Կոնստանդնուպոլիս» : Քանի մը ցուցարարներ ձերբակալուած են :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրած է համայնավար Չինաստանի հետ :

ԿՈՍԻԳԻՆ Ֆինլանտա պիտի երթայ Յունիսին :

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ ճաշի հիւրը եղաւ, առջի օր, նախագահ տը Կոլի : Բաժակաճառերու ընթացքին փոխադարձ փափաք յայտնուած է որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարելաւուին : Տիկին Կանտի շեշտած է.— « Կ՛ուզեմ որ իմ բովանդակ երկիրս ընտելանայ Ֆրանսական մտքին եւ մշակոյթին հետ » :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԻՒՐՍԷԼ Ամերիկայէն Անգարա փոխադրուեցաւ : 46 օրէ կը շարունակուի իր մահաքունը : Ուոշինկթընէն մեկնումէն առաջ, Ճոնսըն եւ Տին Ռըսք գացած են ողջունելու Թուրքիոյ նախագահը :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Արտաքին նախարարը յայտարարած է «Ֆիկառո»յի թղթակցին « պէտք է դուռը բաց պահել Ֆրանսայի հետ բանակցութեան մը համար, Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ» :

ՓԱՐԻԶԻ Քոնքորտի հրապարակին վրայ վեց հազար ցուցարարներ խաղաղութիւն պահանջած են Վիէթնամի մէջ եւ « Ճոնսըն ոճրագործ» պոռացած են :

ՈՒՂԵՎԱՐՆԵՐՈՒ գործադուլը վերջ գտաւ Շաբաթ ցերեկ, արդէն առաւօտէն կառախումբերու մեծ մասը կը բանէր : Էռ – Ֆրանս չորս օր տեւող գործադուլ մը կը սկսի Մարտ 29ին : Կարդ մը թըռիչքներ ջնջուած են Մարտ 30ին : Ապրիլ մէկին ալ օթօպիւսները գործադուլ պիտի ընեն :

ՉԻՆ պատուիրակութիւն մը Փաքիստան հասած է : Մասնաւոր պատրաստութիւններ տեսնուած են ընդունելու համար Չինացիները ինչ որ կը նշանակէ թէ Փաքիստան պատմական իմաստ մը կ՛ուզէ տալ այս այցելութեան :

ԿԻՊՐՈՍԻ առընչութեամբ Մակարիոս – Ղրիվաս տարակարծութիւնը սուր հանգամանք ստացած է :

ՆԱՍՐ տեսակցութիւն մը տուած է լիբանանեան Ալ Հաւատիս պարբերաթերթին, ուր կ՛ըսէ թէ 12 օրէն կրնան Իսրայէլը կործանել :

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ

—*—

Երբ լսում ես Կանաչեանի հմայիչ մեղեդիները, որոնք յուզում են, գրաւում, կերպարներ եւ ապրումներ են արթնացնում ունկնդրի մէջ, քեզնից անկախ՝ աչքերիդ առջեւ կանգնում են հայրենի լեռների հպարտ բարձունքները, լսում ես առուակների խոխոջը, զգում ծաղիկների, անտառների, դաշտերի բոյրը ... Դա հայ երգն է հնչում՝ հարազատ ու մօտիկ, ինքնատիպ ու գեղեցիկ, բայց եւ տխուր երանգով, թախծի կապոյտը վրան, որովհետեւ ստեղծուել է հայրենիքից հեռու ...

Կանաչեանի մանկութեան տարիների առաջին տպաւորութիւններից մէկը կապուած է 1895 թ. ծանր ժամանակաշրջանի հետ, երբ թողնելով ամէն ինչ, նրանց ընտանիքն ստիպուած էր հեռանալ Կ. Պոլսից եւ փոխադրուել Պուլկարիա: Այն ժամանակ Բարսեղ Կանաչեանը տասը տարեկան էր: Եւ միայն նոր տեղում հընարաւոր դարձաւ լրջօրէն զբաղուել երաժշտութեամբ: Ջութակի առաջին դասատուն եղաւ Նաթան Բէկ – Ամիրխանեանը՝ մի շատ զարգացած երաժիշտ, որ աւարտել էր Պերլինի երաժշտանոցը եւ միաժամանակ ջութակահար էր, դաշնակահար, երգահան եւ երգեհոնահար: Կանաչեանի պատմածով՝ նա մեծ դեր է խաղացել Պուլկարիայի մշակոյթի զարգացման, պուլկարական օփերայի հիմնադրման գործում:

Բէկ – Ամիրխանեանի մօտ չորս տարի յաջողութեամբ պարապելուց յետոյ, Կանաչեանն իր ուժերը փորձում է բեմում: Առաջին իսկ ելոյթներն ամենաջերմ արձագանգն են գտնում. նրան անմիջապէս առաջարկում են համերգներով շրջել Պուլկարիայի քաղաքներում եւ ապա՝ Ռումանիայում: Որպէս ջութակահար էլ նա սկսում է իր ստեղծագործական ուղին:

Երբ առաջին անգամ դիւանական փաստաթղթերում ես հանդիպեցի Կանաչեանի ազգանուանը, նրա ելոյթների յիշատակութեանը, ինձ, որպէս ջութակահարի, ամէնից շատ հետաքրքրեց նրա գործունէութեան այդ կողմը: Սակայն տեղեկութիւնները շատ աղքատ էին: Մոռացուած ջութակահարների անունների առաջին հրապարակման մէջ ես մի քանի տողով յիշատակեցի եւ նրա մասին: Ի հարկէ, այն ժամանակ չէի կարող ենթադրել, որ շատ տարիներ յետոյ Պաղտատում կը հանդիպեմ նրան, եւ ինքը կը լրացնի իր կենսագրութիւնը: Շատ բան ես իմացայ նրա պատմածներից, նրա մասին գրուած գրքից, բազմաթիւ յօդուածներից ու գրախօսութիւններից: Ի՛նչ բազմակողմանի երաժիշտ է: Նա ոչ միայն ջութակահար է, այլեւ դաշնակահար, երգահան, երգչախմբի ղեկավար, մեծութիւն՝ երաժշտական երկնակամարում, Լիբանանի եւ Ֆրանսական ակադեմիայի բարձրագոյն շքանշանների ասպետ: Ցամառ աշխատանքն ու կատարելագործումն են նրան հասցրել այդ վարպետութեանը: Այդ բանում նրան օգնել են Ժորժ Պուլուկը Ռումանիայում, Կոմիտասը՝ Կ. Պոլսում եւ Ռընէ լը Նորմանը՝ Փարիզում:

Իւրաքանչիւր դասատու նրան իւրովի էր առաջնորդում դէպի երաժշտութեան գեղեցկութիւնների անսահմանափակ արտայայտչականութիւնը: Քայլ առ քայլ նա տիրապետեց վարպետութեան միջոցներին՝ ստեղծելով տարբեր սեռերի ըստեղծագործութիւններ, այդ թւում նաեւ Օփերա: Բայց, հաւանաբար, ամէնից շատ նրան գրաւում էին մարդկային ձայնի հիանալի յատկութիւնները, այդ ձայնի տարբեր թեմբրերի ներդաշնակումը, հնչման ջերմութիւնն ու յուզականութիւնը: Այդ պատճառով էլ զարմանալի չէ, որ նրա ստեղծագործութեան մէջ (յիսուն անունից աւելի գործեր) լաւագոյնները կարելի է համարել նրանք, որոնց մէջ հնչում է մարդկային ձայնը:

Երգեցիկ խմբի համար գրած նրա գործերն իսկական գոհարներ են: Դրանց մէջ Բ. Կանաչեան լայնօրէն օգտագործում է հայկական, նաեւ պարսկական, լիբանանեան, սուրիական ժողովրդական երգը: Այդ հիմքի վրայ են ստեղծուած նրա երգչախմբային գունեղ կտաւները՝ «Հօյ նար», «Շուշօ», «Դալիլօ», «Օրօրոցային», «Նարօ ջան», «Դաբակ-տաբակ», «Նանօր» եւ շատ ուրիշ երգեր:

Երգի միջոցով մարդկային սրտին դիմելու ճանապարհը Բ. Կանաչեանի առջեւ բացեց Կոմիտասը: Երիտասարդ, այն ժամանակ սկսնակ երգահանին, որ դեռեւս գրում էր արեւմտա – եւրոպական հեղինակների ոճով, Կոմիտասը ցոյց տուեց հայ երաժշտութեան հմայքը, սովորեցրեց սիրել եւ գնահատել հայ երգը: Կանաչեան մօտիկից շփուեց Կոմիտասի հետ, սովորեց նրանից: Մինչեւ հիմա էլ նա իր հոգում պահել է մեծ Կոմիտասի կերպարի բոլոր մանրամասները: Պաղտատում, մեր հանդիպման ժամանակ, Կոմիտասի մասին նրա պատմածը իմ առջեւ կենդանացնում էր ոչ միայն ոգեշունչ ստեղծագործողի, այլ Կոմիտասմարդու կերպարը: Երբեմն այն տպաւորութիւնն էի ստանում, թէ Կանաչեանը նրանից բաժանուել է քիչ առաջ, որ հէնց հիմա դասից է եկել, որի ժամանակ Կոմիտասը խիստ, յաճախ էլ սրամիտ կատակով ուղղութիւն է տուել իր աշակերտի երաժշտական ունակութիւններին: Լսելով Կանաչեանին, ես այն զգացողութիւնն ունեցայ, որ ամենայն մանրամասներով ինձ յայտնի մի նկար լուսաւորել են արեւի լոյսով, եւ գոյները յանկարծ դարձել են կուրացուցիչ պայծառ, կենդանի, շօշափելի:

«Իմ երաժշտական մտածողութիւնը կտրուկ բեկում ապրեց 1911 թուականին, Պոլսում, — պատմում էր Կանաչեանը: — Այն ժամանակ ես ջութակի եւ դաշնամուրի դասատու էի, միաժամանակ ղեկավարում էի «Մասիս» երգչախումբը: Ցիշում եմ Կոմիտասի յառաջիկայ ելոյթների շուրջ ստեղծուած հասարակական յուզմունքը: Համերգի հրաւէր ստանալով, ես, այն ժամանակ դեռեւս Կոմիտասի ստեղծագործութեանն անծանօթ, չէի սպսում ինչ որ առանձնայատուկ հետաքրքիր բան լսել վարդապետից: Անսպասելի եւ ուժեղ էր տպաւորութիւնս, երբ համերգում մէկը միւսի ետեւից հընչեցին Կոմիտասի գոհար երգերը՝ երկու հարիւր հոգինոց երգչախմբի կատարմամբ: Ինչպիսի հմայք ու գեղեցկութիւն ունէր իւրաքանչիւր երգը, իւրաքանչիւր տողը, ձայնանիշը: Ինչքա՛ն զգացմունք, հոգի էր դրուած նրանց կատարման մէջ, ինչ վարպետութիւն: Համերգն ունեցաւ անսովոր յաջողութիւն: Լսածովս յուզուած, համերգից յետոյ ես Կոմիտասի մօտ ընկայ՝ բացականչելով. «Միթէ՞ այդ ամէնը դուք էք ստեղծել: Դուք իրօք հանճար էք»: «Ախ, դու իմ մոզէս,— փաղաքուշ կատակեց Կոմիտասը՝ ասուածի անմիջականութիւնից զգացուած,— դու կարծո՞ւմ ես: Ցիշիր, այդպիսին է մեր հայակական մեղեդու, երգի բնոյթը, սիրիր այն, նա գեղեցիկ է»:

Մի անգամ Կոմիտասին ասացին, որ նրա աշակերտը՝ Կանաչեանը, սկսել է հիանալի երաժշտութիւն գրել: «Դա բնական է, — ասել է Կոմիտասը, — նա մեծ տաղանդ ունի»: Տեսնելով, թէ ինչպէս Կանաչեանը շփոթուեց ու կարմրեց, Կոմիտասն անսպասելիօրէն խօսքն աւարտել է բառախաղով: «Կանաչեանը (նա շեշտել է «կանաչ»ը) արդէն հասել է եւ կարմրել, ինչպէս տեսնում էք»:

Ցիրաւի, շուտով Կանաչեանը հասուն երգահան է դառնում:

Ուշագրաւ են մամուլի եւ առանձին երաժիշտ մասնագէտների կարծիքները Կանաչեանի մասին. երգչախմբային արուեստի մէջ նա համարւում է ամենագունեղ երգահանը՝ Կոմիտասից յետոյ:

1955 թուականի Փետրուարի 25ին Մարսէյլից ուղարկած մի նամակում Կոմիտասի աշակերտ Վարդան Սարգսեանը Կանաչեանին գրել է. «Եթէ հնարաւորութիւն ունենայիր ապրելու եւ աշխատելու հայրենիքում, կասկած չկայ, որ դու կ՚արժանանայիր ամենաբարձր պարգեւների, որովհետեւ քո արուեստը իսկապէս արժանի է ամենաբարձր խրախուսանքի: Երգչախմբային արուեստում չկայ քեզ հաւասարը: Դու սոսկ չես կրկնել մեծ Կոմիտասին, այլ գնալով նրա գծած ճանապարհով, ներդրել քո քոնը, նորը, հարստացրել ես մեր արուեստը»:

Զգացմունքի արտայայտման անմիջականութիւնը, անկեղծութիւնը, ապրումների եւ մտքի ներդաշնակ միաւորումը խմբավար Կանաչեանի գեղարուեստական կատարմանը հաղորդում են կենսական ուժ եւ ճշմարտութիւն: Բաւական է նրա ձեռքերի, դէմքի, յօնքերի աննշան մի շարժումը, որպէսզի երգչախումբը վայրկենաբար զգայ ապրումների, ամենահարուստ երաժշտական ձայներանգների փոփոխութիւնը, երանգներ, որ Կանաչեանն օգտագործում է շռայլ ծախսումով:

Եւ նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ ահաւոր հիւանդութիւնը նրան զրկեց տեսողութիւնից, նա երկար ժամանակ չէր յանձնւում եւ դիմադրում էր, ու այդ անհաւասար պայքարում նրա կամքի եւ ու ուժի ապաւէնը երաժշտութիւնն էր: Օրէ օր աւելի դժուար է դառնում մարդկանց տեսնելը, քայլելը, երաժշտութիւն ստեղծելը: Նա դժուարութեամբ բեմահարթակ էր ելնում եւ ձեռքի փայտիկի մի շարժումով նորից յարութիւն տալիս Կոմիտասի, Կարա – Մուրզայի, Սպենդիարեանի եւ միւս երգահանների ստեղծագործութիւններին, որոնք նրա ծրագրերի անփոփոխ մասն էին կազմում:

«Կարիք չկայ խօսելու ամէնքին յայտնի Բ. Կանաչեանի տաղանդի մասին: Դա կրկնութիւն կը լինի, — գրում էին թերթերը երգահանի հոգեկան ճնշուածութեան դժուար օրերին տուած մի համերգից յետոյ: — Կարեւորը ուրիշ բան է: Այսքան տարի լոյսից, տեսողութիւնից զուրկ, նա կարողացաւ դիմադրաւել ճակատագրի հարուածներին եւ մեզ գերեց իր հոյակապ վարպետութեամբ: Դատապարտուած լինելով ամբողջ կեանքում ապրելու խաւարի մէջ՝ նա մարդկանց նուիրեց իր հոգու եւ մտքի երաժշտութեան լոյսը»:

Այս ակնարկը վերջ չի ունենալու: Այն շարունակելու են Կանաչեանի մեղեդիները, եւ նրանց արձագանգը լսուելու է հարազատ երկրի բոլոր անկիւններում, ուր բարձր լեռներ կան ու սառն աղբիւրներ, ուր հովիտները թաւիշ կանաչն է, ծաղիկների, անտառների, դաշտերի բոյրը ...

ԱՆԱՀԻՏ ՅԻՑԻԿԵԱՆ

ԼԵՆԻՆԸ ՄԵՌԵԼ Ա...

—o—

Բ.

Այն դիշերը, երբ աշխարհ եկաւ Վլադիմիր Իլիչ Ուլիանովը (Լենին), Վոլգայի ափին նստել էր Թիմուրի ստուերը եւ իր աղեղը լարել էր աստղերի դէմ:

Միւս օրը՝ կնունքի աւազանում, միւռոնի արարողութեան ժամանակ, քահանան իր մատերի վրայ թանձրացած արիւն տեսաւ եւ խաչը իր ձեռքի մէջ երերաց:

Ամիսներ ետքը՝ մօր ստինքների վրայ կապոյտ վէրքեր գոյացան, կաթը թրթուեց եւ իրական լորձունք փսխեց:

Ուխտագնաց պառաւ կանայք վհուկի քայլով ներս մտան, օրօրոցի վրայ խաչ արին, ու նշան արին դէպի արեւելք ու

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Այդ օրերուն էր, որ հովիւները լուր բերին թէ Էնազէները դարձեալ եկած են, այս անգամ Պաղտատի կողմերէն, քանի մը հարիւր հոգի, լաւ կազմակերպուած, լաւ զինուած, ուղտերու վրայ հեծած: Եւ արդէն մեծ թիւով ոչխարներ յափըշտակած էին:

Մեր Շէյխը, որ իր հովանաւորութեան տակ ունէր 35 գիւղ, լուր զրկեց բոլորին եւ յաջորդ օրը իր վրանին շուրջ հաւաքուեցան աւելի քան չորս հարիւր Արաբներ, բոլորն ալ ձիաւոր, կանոնաւոր զէնքերով զինուած: Ինք եւս զինուած, գլուխն անցաւ այս արշաւախումբին եւ մեկնեցաւ հետապնդելու համար ոչխարի գողերը:

Այդ գիշեր հասաւ Հասան Զավուշ, իրեն ընկերացող զինուորներուն հետ, որոնք նաւակներով ռազմանիւթ փոխադրելէ ետք մինչեւ Տէր Զօր, կը վերադառնային քալելով:

— Է՛հ, ըսի, լաւ պատեհութիւն է փախուստ տալու: Շէյխը մեկնած է, Հասան Զավուշ կրնայ զիս ազատել այս անըստոյգ վիճակէս:

Անշուշտ շատ հանգիստ էի, ապահով, բայց կ՚ուզէի մեր ընտանիքի անդամներուն իմացնել թէ ողջ եմ, միեւնոյն ժամանակ կ՚ուզէի իմանալ անոնց ողջ ըլլալը: Ահա թէ ինչո՛ւ կ՚ուզէի փախիլ: Յետոյ իմացած էի թէ այլեւս ջարդ չկայ, հարկաւ տեղ մը կը գտնեմ կտոր մը հաց ճարելու համար: Կը բաւէ որ Հասան Զավուշ ուղէ զիս միասին տանիլ:

Պտոյտ մը կեղծելով, Հասան Զավուշի հետ հեռացանք վրաններէն:

— Հասան Զավուշ, առաջարկ մը ունիմ քեզի: Այստեղ ճանչցածներուս մէջ ամէնէն անկեղծը քեզ գտած եմ, ուստի քեզի կը բացուիմ: Կ՚ուզեմ մեր ընտանիքին իմացնել թէ ողջ եմ, կ՚ուզե՞ս զիս միասին տանիլ, քանի դեռ Շէյխը չէ վերադարձած:

— Հոգդ ատիկա ըլլայ, ադկէ դիւրին ի՞նչ բան կայ:

Ամէն բան որոշեցինք: Երեկոյին, ամէն մէկուն ճաշը տալէ ետք, կը սպասէի Հասան Զավուշի կարգադրութեան:

— Միսաք, վաղը կանուխ ճամբայ պիտի ելլենք, կանուխ պառկինք, առաւօտուն մեր մեկնումի ժամուն կ՚արթընցընեմ քեզ, ըսաւ եւ պառկելու գնաց:

Ամէն մարդ պառկեցաւ:

Առաջին հոգս եղաւ իմացնել Լիւսիին թէ չիմացնել: Բարի աղջիկ մըն էր, անկեղծ զգացումներ ունէր ինծի հանդէպ: Անշուշտ պիտի չուզէր մեկնիլս, բայց եւ այնպէս ես որոշած էի մեկնիլ: Երկար խորհելէ ետք, որոշեցի իմացնել:

Գիշերուան մէջ, ուշ ատեն, երբ բոլորը պառկած կը քնանային, Լիւսի չէր պառկած տակաւին: Կամաց մը գացի մօտը եւ մեր սովորական տեսութեան ձեւով նստայ քովը, սկսայ զրոյցի: Առանց երկար ընելու, ըսի.

— Լիւսի, քեզ քրոջս տեղ դրած՝ քեզի գաղտնիք մը պիտի տամ, բայց կը խնդրեմ որ մարդու բան չըսես:

Երեսս նայեցաւ եւ ներքին ուրախութիւնը ծածկելու համար՝ փորձ մը կը կատարէր, ինչպէս նկատեցի դէմքին առած ձեւերէն,—հաւանաբար ամուսնութեան առաջարկի մը կը սպասէր: Եւ կէս – ժը – պիտով մը, աչքերուս մէջ նայելով, բարի լուրի մը յոյսով.

— Ըսէ նայիմ:

— Գիտե՞ս, Լիւսի այստեղ քրոջ եւ եղբօր պէս կ՚ապրինք, հանգիստ եւ ապահով ենք: Բայց անդին ընտանիքի անդամներ ունիմ, որոնք չեն գիտեր ողջ ըլլալս: Ես ալ չեմ գիտեր իրենց ի՛նչ վիճակի մէջ գտնուիլը:

Առանց աչքերը թարթելու ինծի կը նայի եւ խօսքիս վերջաւորութեան կը սպասէ շատ հետաքրքրուած:

— Հիմա յարմար առիթ մը ներկայացած է ինծի, շարունակեցի: Շէյխը չըկայ, Հասան Զավուշը եկած է, որոշած եմ մեկնիլ Հասան Զավուշին հետ:

Այս խօսքերս լսելով շատ տրամեցաւ եւ սկսաւ լալ:

— Ես քեզի ապաւինած էի, ըսաւ, եւ հիմակ զիս մինակ կը թողուս:

Հազիւ կը զսպէր իր լացը: Այս յուզիչ կացութիւնը իմ հոգիս ալ տակնուվրայ բրաւ: Երանի թէ չիմացնէի, խորհեցայ, ինքնիրենս կը յանդիմանեմ ինքզինքս: Քանի մը մխիթարական խօսքեր ըրի, յետոյ ժամանակս կարճ է, պէտք է մեկնիմ, ըսի:

— Մնաք բարով, եւ ձեռքս երկարեցի:

Այդ միջոցին ամբողջ ուժով գրկեց զիս եւ արցունքներու մէջ համբուրեց անվերջ: Ես ալ սկսայ արտասուել եւ համբուրել, առանց կարենալ բան մը ըսելու:

Բայց ժամանակը կ՚անցնի: Իսկ ինք թոյլ չի տար որ մեկնիմ: Ի վերջոյ.

— Լիւսի, մի յուզուիր, զսպէ ինքզինքըդ, ձգէ որ մեկնիմ:

— Շատ կը սիրէի, փսփսաց հեկեկալով:

Մէկ ակնթարթի պէս ընտանիքիս անդամները երեւցան աչքերուս առջեւ: Դժուարաւ ազատեցի ինքզինքս իր ձեռքերէն:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(15 Շար.)

նշան արին դէպի արեւմուտք : Սակայն, երբ երեխան իր ճեղքուած կոպերի միջից բիբերի կանանչ փայլը շարժեց, կանայք ահաբեկ դուրս նետուեցին եւ լալագին երգերով Կիեւի հեռաւոր ճանապարհը բռնեցին :

Կէս գիշերին, երբ Սիմբերսկը մինչեւ ծունկ ձիւների մէջ թաղուած՝ մարում էր իր վերջին ճրագը, Վոլգան խուլօրէն դըղրդում էր : Շառաչում էր Վոլգան, ըստեպների ճերմակ լռութիւնը քշելով, փշրում էր տարածութիւնը եւ կոհակ կոհակ դուրս էր նետում իր փոթորիկը, մենակեաց գայլերի ոռնոցին բախելով :

Ութ տարեկան հասակին՝ Իլիչի ձեռքից դպրոցական գիրքը վայր ընկաւ, եւ նա լսեց ռուսական լայնատարած դաշտերում առաջացող Պուգաչովի երկաթէ քայլերը : Դօդօշի նման կուտակուած, խրուած նաւակի պէս անշարժ, նա երկարօրէն ակամ դրաւ եւ իր մոնղոլական աչքերը յառեց դէպի հեռուն :

Ուրիշ մի օր, տաժանակիր բանտերի մօտից անցնելու ժամանակ, նրա աչքերը մառախուղով լեցուեցին, ու մարմնի վրայ դող անցաւ : Բարձր պատերի ետեւ տրտում մի ըմբոստութիւն խարոյկ էր վառել, եւ երգը հնչում էր տխուր : Իլիչը կատաղօրէն խածեց ձեռքում բռնած իր կարտուզը (գլխարկ), շրթունքներից կաթող արիւնը մաքրեց եւ հարբած քայլերով տուն վերադարձաւ :

Մայրը մտահոգ դիտում էր զաւկի աչքերում լուռ շարժուող անյայտին, եւ գիշերը տառապագին խօսում էր Աստուծոյ հետ : Հայրը ման էր գալիս սենեակէ սենեակ ու լրտեսում էր պատերի տակ սողացող ոգիներին, իսկ Իլիչը, գրքերի մէջ թաղուած, մեքենաբար սերտում էր իր դասերը :

Ծննդեան տօնին, մինչ զանգակները, գինով երիտասարդների նման, գոյնզգոյն կօշիկներ հագած, պարում էին երկնքի մէջ, Իլիչը, դետի ափին կուչ եկած, վառվռուն իր նայուածքը մխրճում էր ձիւնի ոլորապտոյտ փոթորիկի մէջ եւ մտածում էր սուրի նման խայթող մի միտք :

Եկել էր Ստենկա Ռազինը :

Ստե՛նկա Ռազինը : Է՛յ դու, լա՛յն տարածութիւն, ստեպների մոգութիւն, ձայն անյաղթելի, ոգի անասելի : Է՛յ դու, անզուսպ լինելիութիւն : Է՛յ դու, մղոն մը – զոն առաջացող, բարձր պողպատէ կօշիկներով փոթորիկ, սրտի միջից նետուած հրաբուխ, է՛յ դու ...

Ու մինչեւ առաւօտ, խօլապար ձիւների մտրակների տակ սեղմուած, գունաթափ, նա մտիկ արաւ իր սրտում եռացող ձայներին եւ, յուսահատ, վայրի կատուի նման ափի մօտ ցատկռտեց, ու տուն մըտաւ՝ առանց որեւէ յուզմունքի իր դէմքի վրայ :

Ցաճախ Սիբերիայի անծայր եւ դաժան աշխարհը, ալեկոծ ծովի նման, տատանւում էր նրա աչքերի մէջ : Այնտեղ, կիզիչ աւազների անապատում, նա դէմ առ դէմ կանգ էր առնում խուռներամ թաթար վոհմակների առջեւ : Հարիւր հազար ձիաւորներ, ածիլած կիսալուսին գլուխներով, եռանկիւնի ուսերով, երկայներանք, մորեխի նման յարձակւում էին դաշտերի վրայ, լողալով անցնում գետերը, այրուող քաղաքների շուրջը պարում ու հովի նման սրընթաց՝ անհետանում լեռներին ետեւ :

Սուրերը փայլում էին արեւի տակ : Աղմկալից զօրքերը, ձիերի վրնջոցը, վրանների տակ կուտակուած կանայք եւ երախաներ : Ցած, արաբական մի ձիի վրայ նստած էր փոքրահասակ, չինական նեղ աչքերով եւ դեղին դէմքով մի մարդ՝ Թիմուր Խանը : Երբ ձիից իջնում էր, նա ման էր գալիս ցատկռտելով, որովհետեւ կաղ էր եւ ձախ ձեռքը անդամալուծուած էր : Նա ման էր գալիս ցատկռտելով, վայրի կատուի նման : Թիմուր Խա՛նը, կանանչ ալաբաստրէ աչքերով, ուսերի մէջ թաղուած անգղի իր գլխով : Թիմուր Խա՛նը, վագր, բու եւ կապիկ : Տասը հազար դիակների վրայից նետի նման սուրացող մարդը, որի առջեւ Մոսկովեան կնեազները ծնկաչոք սողոսկում էին ու կապուտաչ աղջիկների նուիրաբերում :

Բլուրների վրայից վայր նետուող զօրքերի ճերմակ կոհակները արշաւում էին ռուսական դաշտերը, արիւնաներկ ու թանձր ամպերի մէջ պտոյտ էին գալիս, եւ անօթի գայլերի նման նետւում էին փայտաշէն քաղաքների վրայ, որտեղից հնչում էին պողպատէ փողերի յուսահատ ձայները, եւ կեռ սուրերի լայն հարուածների տակ խարտեաշ մազերով գլուխներ էին կուտակում :

Կիեւի առջեւ, ձիաւորների երրորդ խումբը քիչ ուշ հասաւ :

— Քամիից աւելի արագ կարելի չէ վազել, յայտնեց հրամանատարը :

Թիմուրը ձիից վար իջաւ, ցատկեց ձիերի մօտ, շօշափեց նրանց փրփրած միսերը, եւ որովհետեւ կողքերի վրայ քիչ ճարպ էր նշմարել՝ գլխատել տուեց բոլոր սպաներին :

Ուրիշ մի օր, գերիների թիւը այնքան մեծ էր որ նա հրամայեց կենդանի այդ մարդկանցից աշտարակներ շինել : Մարմինները կուտակել տուաւ մէկը միւսի վրայ, ցեխով եւ փայտերով լեցրեց եւ երբ հասան բաւականի բարձրութեան՝ չինացի բանուորները շաղախով ծածկեցին միսերի այդ պատերը : Աշտարակները մինչեւ գիշեր ճօճեցին բարկացած օձերի նման ու վերջապէս քարացան :

Ռուսաստանը, կնեազ եւ մուժիկ, վիզը դուրս հանեց եւ ոսկեզարդ վրանների շուրջը, ոտքերի մատների վրայ, վեհերոտ ման եկաւ : Եկան բարձրահասակ երիտասարդներ եւ գեղամարմին աղջիկներ, գոյնզգոյն զգեստներով զարդարուած, եւ թռչկոտելով սուլեցին եւ ցատկելով պարեցին խստադէմ Թաթարների առջեւ : Եկան երկայնամիրուք իշխաններ, մինչեւ գետին իրենց գլուխը խոնարհեցին եւ բիւզանդական նրբաքանդակ պնակների մէջ, հաց ու աղ մատուցին :

Այն օրից ի վեր, սլաւ ցեղի երակների մէջ բոց վազեց : Բռնաբարուած մայրերը ճեղքուած աչքերով թխադէմ մանուկներ օրօրեցին եւ մելամաղձոտ երգեր երգեցին : Ռուս կանանց ճերմակ պորտերի վրայ մոնղոլական կեռ սուրը իր հարուածի անողոք նշանը դրոշմեց : Ու Լէնկ Թիմուրը, ի նշան ուրախութեան, իր մէկ յօնքը վեր բարձրացրեց եւ նայեց ահաբեկուած ստեպներին :

Այն օրից ի վեր, արիւնը ողողեց լայնատարած սեւ հողերը եւ բահը դետնի վրայ հեծեց, արօրը ման եկաւ ռուս աշխարհի վրայ հարբած քայլերով եւ աղիքները տրորեց : Ցարը գաւազանի սրած ծայրը խոթեց ժողովրդի սրտին : Թիմուրի աչքով նայեց կոլորաձեւ դմբէթների առջեւ սողոսկող ամբոխներին եւ տիրեց : Ոսկեղօծ խաչերի տակ, երկայնավարս մուժիկները դունչ ծռեցին, կանայք թաւալ եկան եւ անտառների նման խիտ թափօրները, ստրկօրէն երկրպագելով, բամբ վայնասունով տաղերգեցին :

Այն օրից ի վեր խաների ոսկեճամուկ վրանները ստուերների նման շարունակեցին ծփալ : Ածիլած գլուխները, կատաղի ձիերի վրայ, դարերի մէջ ասպատակեցին, մրրիկի նման դաշտերի մէջ գլոր եկան եւ եկեղեցական մելամաղձոտ երգերի տակից ստրուկնե՛ի հետ պոռթկացին :

Ցարը պատասխանեց մտրակի ճողփիւնով եւ հրապարակների վրայ գլուխներ գլխատեց :

Ռուսական կեանքը, անողոք, բարբարոս, կամազուրկ, ծովէ ծով վխտաց եւ փոթորկամրրիկ երկնքի տակ, աչքերը բոցերով լեցուած, ճգնաւորեց : Կոյր հըսկայի նման նա թաւալ եկաւ լայնածաւալ դետերի ափին եւ շղթայակապ եզան պէս եղջիւրները դետինը խրեց :

Թաթարը աղօթեց իկոնի առջեւ, համբուրեց արծաթէ շրջանակը, եւ դառն մի Աստուծոյ համը բերանին, քայլեց դիւղէ դիւղ եւ քաղաքից քաղաք :

Թիմուրը նայում էր Լենինի աչքերին : Սամարղանդի իր բազմայարկ գերեզմանի տակից նա դուրս էր հանում կմախքացած իր բազուկը եւ մութի մէջ գալարում էր իր մատերը :

ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

(Ա. մասը տե՛ս Յառաջ Մարտ 6) :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐՈՒ ԴԱՐԲՆՈՑԸ

Երեւանի հայկական մանկավարժական հիմնարկութիւնը, որ կը կրէ Խ. Աբովեանի անունը, հիմնուեցաւ 1930ին :

Առաջին տարիներուն ունէր չորս բաժին՝ լեզուա-գրականութեան, պատմութեան, բնագիտութեան-ուսողութեան եւ մանկավարժութեան, շուրջ 250 ուսանողներով : Դասախօսներու ընդհանուր թիւն էր 25, որոնցմէ միայն երկուքը իսկական փրոֆէսէօրներ էին :

1940ին վերոյիշեալ հիմնարկութիւնը արդէն ունէր հազարի մօտ աշակերտ, իսկ ներկայիս այդ թիւը բարձրացած է երկու հազար չորս հարիւրի : Տարիներու ընթացքին համաչափ կերպով շատցած է դասախօսական կազմը : Արդարեւ, ներկայիս հիմնարկութեան մէջ կը դասախօսեն 240 ուսուցիչներ, որոնցմէ շատերը ականաւոր գիտնականներ են (ակադեմականներ Արարատ Ղարիբեան, Սահակ Կարապետեան, թղթակից – անդամ Մորուս Հասրաթեան, մանկավարժական գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից – անդամ Մուշեղ Սանթրոսեան, Փրոֆէսէօրներ Աշոտ Աբրահամեան, Առաքել Առաքելեան, Արշ. Բաբայեան, Զաւէն Գրիգորեան, Սուրէն Յակոբեան, Վաչէ Պարտիզունի եւ ուրիշներ : Հիմնարկութեան մէջ կ՚աշխատին մօտ հարիւր գիտութեան թեկնածուներ եւ դոցենտներ, որոնցմէ շատերը նոյն հաստատութեան շրջանաւարտներն են :

Մանկավարժներու դարբնոցը հիմնադրութեան օրէն իսկ անուանի գիտնականներու ուշադրութեան առարկան դարձած է : Հոն դասախօսած են ակադեմականներ Գրիգոր Ղափանցեան, Արսէն Տէրտէրեան, ծանօթ պատմական Խաչիկ Սամուէլեան, ականաւոր արուեստագէտ Գարեգին Լեւոնեան : Ներկայ դասախօսներու շարքին կը գտնուին Վ. Համբարձումեան, Աշոտ Յովհաննիսեան, Մկրտիչ Ներսիսեան, Արտաշէս Շահինեան եւ ուրիշներ :

Իր գոյութեան 35 տարիներու ընթացքին կրթական այս օճախը Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Ադրբեջանի, Վրաստանի եւ Հիւս. Կովկասի հայկական դպրոցներուն հայթայթած է 5500էն աւելի ուսուցիչներ :

Գոհացում տալու համար դպրոցներու պահանջներուն, վերջին տարիներուն հիմնուեցան նոր ամպիոններ : Ներկայիս 13 մասնագիտութիւններ ջամբող կրթարան մը դարձած է Երեւանի ուսուցչանոցը :

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Մշակոյթի նախարար նշանակուեցաւ Յովհ. Բաղդասարեան : Նախկինը՝ Ռ. Խաչատրեան «այլ աշխատանքի անցած է» :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Իպրահիմ, որ դիւղէն դուրս ելած ըլլալով այդ կողմը կուգար : Մօպրէի կռչերը եւ շունին հաջելը լսելով սկսած էր վազել եւ վախնալով որ Մօպրէն կը վիրաւորէր. չկարենալով կրակ բանալ յարձակողներուն վրայ, չարագործները վախցնելու նպատակով ատրճանակը օդը պարպած էր :

Չարագործներէն երեքը Իպրահիմի կողմը դառնալով դէմ դրին անոր, իսկ երկուքը Մօպրէն լաւ մը կապեցին :

Իպրահիմ դէմը ելլողներէն մէկուն քիթին բերնին հրացանին կոթովը անանկ զօրաւոր հարուած մը իջեցուց որ, չարագործը առանց բերանը բանալու դետին փռուեցաւ. քաջ արաբը անոր գործը լըմընցնելէ ետք վար ծռելով ուրիշի մը փորին մխեց իր սուինը. ան ալ հազիւ ուֆ մը ըսելով կռնակի վրայ դետին տապալեցաւ... բայց այս միջոցին Մօպրէն կապողներէն մին, որ Իպրահիմի ետին կ՚ինար, իր գործը լմնցուցած ըլլալով անոր ետեւէն եկաւ եւ ձեռքի հրացանին կոթը քաջ արաբին գլխուն իջեցուց, Իպրահիմ չկարենալով այս զօրաւոր հարուածին դիմանալ, երեսի վրայ դետին փռուեցաւ :

Հինգերորդ թշնամին որ Ճուան ինքն էր, գաթալանեան խոշոր դաշոյն մը քաշեց պատեանէն եւ Իպրահիմի վրայ ծռելով ձեռքի զէնքը մինչեւ կոթը անոր կռնակը մխեց :

Գիւղացիները անոնց ազազակները եւ պոռչտուքները լսելով ամէն կողմէ վազել սկսան ... բայց երբ կռիւին տեղը հասան, Իպրահիմի դիակէն ուրիշ ոչ մէկ բան գտան հոն : Քաջ ու հաւատարիմ արաբը արիւնի ճապաղիքներու մէջ անշունչ դետին փռուած էր, իսկ փոքրիկ շնիկը անոր մարմնին շուրջը կը դառնար :

Փիէր Մօպրէ եւ իր հակառակորդները աներեւոյթ եղած էին :

. . . . . .

Անդին, բանակատեղիին մէջ, իրիկուն եղած եւ դեռ ոչ ոք երեւան ելած էր :

Ժամը հինգին մօտ, Մօրիս եւ երկու կիները սկսան բլուրին գագաթէն հեռուները աչքէ անցընել : Լեւոն եւ Բզէզ քարայրին մէջ իրենց փնտռտուքը կը շարունակէին :

Մատլէն, որ մինչեւ այն ատենը կըրցած էր զսպել ինքզինքը, սկսաւ մտահոգութիւն ցոյց տալ :

Ժամ մը եւս անցաւ :

— Ներսս վախ մտաւ, խօսք առաւ Մատլէն քոյրը կուրծքին սեղմելով :

— Ինքզինքիդ եկուր, քոյրիկ, բնաւ քեզ այսքան վախկոտ չէի տեսած, պատասխանեց տիկին Գութ :

Մօրիս այս խօսքերը լսելով մէկ կողմ քաշուեցաւ : Ինքն ալ սկսաւ մտահոգութեան մատնուիլ :

Հուսէյին անոնց մօտեցաւ : Ան ալ մը տատանջ դէմք մը ունէր :

— Շունը կուգայ, բացագանչեց յանկարծ Հուսէյին :

— Ի՞նչ, շո՞ւնը, մրմնջեց Մօրիս :

— Այո :

— Անկարելի է :

— Այո, աւելցուց Հուսէյին : Մարքիզն է : Ահա, սա կողմէն :

— Մինա՞կը :

— Այո :

— Բայց ես բան մը չնշմարեցի :

Տիկին Շապան այս խօսքերը լսած ըլլալով տեղէն վեր ցատկեց եւ քրոջը ձեռքէն հեռադիտակը առնելով Հուսէյինի ցոյց տուած կողմը ուղղեց :

Հեռուէն պզտիկ կէտ մը նշմարուեցաւ որ հետզհետէ կը մեծնար :

— Ետին մէկը կը տեսնե՞ս, Հուսէյին, հարցուց Մօրիս :

— Ոչ, խավակա, ետին մարդ չկայ :

— Աստուած իմ, Աստուած իմ, վախս աւելցաւ, մրմնջեց Մատլէն [illegible] ձայնով մը :

— Արդեօք դժբախտութի՞ւն մը պատահեցաւ, կըմկըմաց տիկին Գութ :

— Իրար մի անցնիք, իրար մի անցնիք, միջամտեց Մօրիս : Հիմա Մարքիզին ետեւէն ուր որ է երկուքն ալ մէջտեղ կ՚ելլեն : Կ՚երեւի թէ շունը անոնցմէ առաջ եկեր է :

Լեւոն եւ Բզէզ ամրոց կանչուեցան : Ճարտարագէտը հեռադիտակը ձեռք առաւ եւ երբ հորիզոնը քննելէ ետք դարձեալ հեռադիտակը Մատլէնի դարձուց, երեսը, պատի գոյն եղած էր : Շունը մօտեցած էր իրաւ ալ Մարքիզն էր ան :

Բանակատեղիին բոլոր պահակները եղելութիւնը իմանալով բլուր բարձրացան եւ ձեռքերնին ճակատնուն դնելով սկսան հեռուները նայիլ :

Փարիզցիներու խումբին մէջ անձկութեան լռութիւն մը տիրեց ... վտանդը նախազգալ սկսած էին ... : Մարքիզ բլուր առաջնորդող կիրճը մտած էր եւ դեռ ետեւէն ոչ ոք երեւան ելած էր ... :

Լեւոն, Մօրիս, Բզէզ, Հուսէյին եւ Սազիր հետերնին քանի մը զինուոր առնելով ամրոցէն վար իջան ... :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան, Պ. Յակոբ Երանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զ. Օննիկ Երանեան, զաւակներն ու թոռները, Այրի Տիկին Ա. Պօղոս Երանեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գռպաչեան եւ զաւակները, խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի քրոջ, տալոջ, հօրաքրոջ եւ կնքամայրին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. Գ. ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Երանեան)

կսկծալի մահը՝ որ պատահեցաւ Կօնէսի հիւանդանոցը Մարտ 23ի առաւօտուն :

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 15·45ին, Հայ կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին (Առնուվիլ լէ Կոնէս) Ռիւ Հանրի Պարպիւս, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Սարսէլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը :

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր այդ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղքատ ուսանողներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օթէլ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի 'Սանովա երրեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37–22 ՊՈՑԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 ֆր., ուսանողներու կէս գին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ գիշեր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, Սալ Մաղընոյի մէջ, Ռիւ տ'Օպաներ ժամը 21ին:

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը: Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16-էն 18: Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 ֆր., վեր՝ 65 ֆրանք: Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Ռիւ տէ Քոնվալէսան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝
Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ
Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տըրամ» մը:

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք
O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՖՐԱՆՍ. ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեանկոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուայ նախագահութեան մաս կըկազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ — Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ — Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն) — եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին, իրենցմասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՆԴՈԿ ԱՄԷՆԸ Ա. ԿԱՐԳ
ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ ՈՒՂԻՂ ԳԾՈՎ

Նոյն օդանաւով 8 ժամէն (Մոսկուա կարճ դադար միայն) երթ ու դարձ նոյն ձևով
Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ

Պատասխանատու Պ. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ամերիկեան ԼԼՕՅՏ ընկերութեան
(Licence 61) AMERICAN LLOYD

կը ստանձնէ թեքնիք կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը:

Շնորհիւ անցեալ տարիներու իր փորձառութեան Հ. Մ. Ը. Մ. ձեզի կ'ապահովէ հանգստաւէտ ճամբորդութիւն եւ հաճելի բնակութիւն: Կարելի է նաեւ ձեզի ապահովել հետեւեալ քաղաքներու այցելութեան վիզա.— Եալթա, Օտեսա, Սոչի, Սոխում, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի քաղաքները — ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ, ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ, ՀՈԿ ՏԵՄԲԵՐԵԱՆ, եւայլն

ՄԵԿՆՈՒՄ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1966

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, միայն մեր խումբն է որ մենաշնորհն ունի ձեզ ապահովելու այս ճամբորդութեան ճաշն ու պանդոկը.

Ա. կարգ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ՕԹԷԼԻ ՄԷՋ ՈՐ Ա. ԿԱՐԳԻ ՊԱՆԴՈԿ ԴԱՍՈՒԵՑԱԻ
Միակ գին 2850 ֆրանք

Առաջին անդամ ըլլալով եւ մասնաւոր արտօնութեամբ կը կազմակերպուի նաեւ անձնական կառքերու կարաւան մը: Փարիզ,-Երեւան-Փարիզ անձնական կառքով

30 օր տեւողութեամբ: ՄԵԿՆՈՒՄ ՅՈՒԼԻՍ 24
Օթէլ Սեւան, Թուռիսթական պանդոկ

Կարաւանին կը մասնակցին կառքի մասնագէտ մեքանիսիէններ՝ մեքենաներու խանգարման պարագային անմիջապէս միջամտելու համար: Միակ գին 1850 ֆրք.

Արձանագրութեան, անցագիրներու պատրաստութեան եւ այլ տեղեկութիւններու համար դիմել ճամբորդութեան պատասխանատուներուն

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANJAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ

MARDI 29 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10572 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.572

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՓԱՍՏԵՐԸ

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը (ՄԱԿ) շարունակութիւնն է Ազգերու Դաշնակցութեան, որ համաշխարհային առաջին պատերազմի վերջաւորութեան ստեղծուած էր Ժընեւի մէջ, նպատակ ունենալով արգելք հանդիսանալու պատերազմներուն եւ ազգամիջեան վէճերը լուծելու խաղաղութեամբ :

Ծրագիրը յղացողն էր Միացեալ Նահանգներու նախագահ Թոմաս Ուուտրոյ Ուիլսըն, որ 1918 Յունուար 8ին ամերիկեան Քոնկրէսին ուղղուած պատգամով մը պարզած էր իր նշանաւոր «Տասնըչորս կէտեր»ը, որոնք, ըստ իրեն, վերջնապէս պիտի ապահովէին աշխարհի խաղաղութիւնը :

Արդարամիտ ու խաղաղասէր նախագահը կ՝առաջարկէր՝ վերջ տալ գաղտնի դիւանագիտութեան, կրճատել սպառազինումները, բացարձակապէս ապահովել ծովերու ազատութիւնը, ազատագրել գաղթատիրութեան ենթակայ ժողովուրդները, Ալզաս – Լօրէնը վերադարձնել Ֆրանսայի, վերահաստատել Լեհաստանի անկախութիւնը, ստեղծել Ազգերու Դաշնակցութիւն մը, եւն. :

« Տասնըչորս կէտեր»էն ամէնէն կարեւորն էր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը, որուն կ՝ապաւինին մինչեւ այսօր օտար լուծի ենթակայ բոլոր ժողովուրդները՝ անկախութիւն ստանալու համար :

Ուիլսըն Փարիզ եկաւ 1919 Յունուարին մասնակցելու Վէրսայլի հաշտութեան ժողովին եւ իր տեսակէտները պարտադրեց դաշնակիցներուն՝ Գերմանիոյ հետ կնքուելիք դաշնագրին համար :

Ստեղծուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը : Սակայն Միացեալ Նահանգները մաս չկազմեցին անոր եւ կրկին մտան իրենց մեկուսացման պատեանին մէջ : Գոհացան պարզապէս «դիտող» մը զրկելով Ժընեւ : «Ամերիկեան դիտող » բացատրութիւնը այնուհետեւ հոմանիշ դարձաւ չէզոքութեան կամ անտարբերութեան :

Ազգերու Դաշնակցութեան «Ուխտը» իբրեւ նախաբան դրուեցաւ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագրերու գլուխը : «Ուխտը» իբրեւ նախաբան ծառայեց նաեւ Սեւրի դաշնագրին, որուն տակ ստորագրելով Հայաստանի Հանրապետութիւնը, նովին բանիւ դարձաւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան :

Քառասուն օր վերջ, 1920 Սեպտեմբերին քեմալական Թուրքերը յարձակեցան Հայաստանի վրայ : Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, յանուն Հայաստանի կառավարութեան, դիմեց Ժընեւի արիսպագոսի Խորհուրդին, խնդրելով անոր օժանդակութիւնը, ըստ «Ուխտ»ի որոշ տրամադրութեանց :

Ազգերու Դաշնակցութիւնը մատը մատին չզարկաւ՝ օգնելու համար Հայաստանին : Ուրացաւ անոր անդամի հանգամանքը, առարկելով որ սահմանները չեն ճշգուած : (Ուիլսըն իր իրաւարարական վճիռը պիտի հաղորդէր 1920 Նոյեմբեր 22ին միայն) :

Այս առարկութիւնը պարզ պատրուակ մըն էր՝ իր բախտին լքելու համար Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ ազատուելու հայկական դատի մղձաւանջէն :

Ազգերու Դաշնակցութեան առաջին Ընդհանուր Ժողովը, երեւոյթները փրկելու համար, քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը .

« Ընդհանուր Ժողովը փափաքելով գործակցիլ Խորհուրդին հետ՝ կարելի ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ վերտալու համար հայկական զարհուրելի ողբերգութեան, կը հրաւիրէ զայն համաձայնելու կառավարութեանց հետ, որպէսզի պետութիւն մը յանձնառու ըլլայ ձեռք առնելու անհրաժեշտ միջոցները, վերջ տալու համար Հայաստանի եւ Քեմալականներու միջեւ թշնամութեանց : Այս նպատակով կը նշանակէ վեց անդամներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը՝ քննելու այն միջոցները, եթէ կան, որոնց պէտք է դիմել վերջ տալու համար թշնամութեանց Հայաստանի եւ Քեմալականներու միջեւ ու տեղեկագիր ներկայացնելու Ընդհանուր Ժողովին՝ ներկայ նստաշրջանի ընթացքին » :

Հայկական հարցը առաջին փորձաքարն էր Ազգերու Դաշնակցութեան ուժը չափելու եւ լրջութիւնը գնահատելու համար :

Այդ փորձը բացասական արդիւնք տըւաւ, ի դժբախտութիւն հայ ժողովուրդին :

Յետագային նոր փորձութիւններ պիտի հաստատէին Ազգերու Դաշնակցութեան անզօրութիւնը՝ պաշտպանելու իր անդամները՝ արտաքին յարձակումներու դէմ : Ատոր ամէնէն պերճախօս ապացոյցը տեսնուեցաւ 1935ին, երբ Մուսոլինիի Իտալիան յարձակեցաւ Եթովպիոյ վրայ :

Ազգերու Դաշնակցութեան երկրորդ եւ երրորդ Ընդհ. ժողովները 1921 Սեպտեմբերին եւ 1922 Սեպտեմբերին բանաձեւեր քուէարկեցին՝ յանձնարարելով Խորհուրդին, որ ջանայ Թուրքիոյ հետ հաշտութեան բանակցութեանց ատեն « Ազգային Օջախ » մը ապահովել Հայերուն թրքական հողին վրայ, բոլորովին անկախ օսմանեան տիրապետութենէն :

Այս բանաձեւերն ալ մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի, քանի որ հոգեշահ խօսքերուն ետեւ թնդանօթներ կամ սուիններ չկային՝ պարտադրելու համար տրուած որոշումները :

Անցեալի այս փաստերը յիշեցինք՝ լուսաւորելու համար ներկան եւ ըստ այնըմ գծելու ապագայի մեր ծրագիրները :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՑՈՅՑԵՐ ՍԱՅԿՈՆԷՆ ՆԻԻ ԵՈՐՔ

Հարաւային Վիէթնամի մէջ, կացութիւնը լաւ չէ : Երիտասարդ պուտտայականներ ցոյցեր կատարած են Սայկոնի գլխաւոր հրապարակին վրայ եւ աւելի քան քսան հազար ցուցարարներ ալ Հիւէի փողոցներուն մէջ :

Կը թուի թէ զինեալ ուժերու Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը պիտի գումարէ այս օրերս եւ կարեւոր որոշումներ տայ : Միւս կողմէ, հաւատոյ տարածման հաստատութեան մեծաւորը կոչ ըրած է պուտտայական հաւատացեալներուն որ հանդարտ մնան թէեւ տարակարծութիւններ կան հաստատութենէն ներս : Պուտտայական երիտասարդութեան պատասխանատուն բուռն ճառ մը խօսած է կառավարութեան դէմ .— «Կառավարութիւնը ժողովուրդին կառավարութիւնը չէ, ոչ մէկ ազատութիւն մեր արարքներուն մէջ եւ մեր շահերը երաշխաւորուած չեն : Ով ուզեն կը բանտարկեն, ով ուզեն կը գնդակահարեն : Քաղաքական բոլոր խմբակցութիւնները անշարժութեան մատնուած են : Ժողովուրդը զօրավիգ չի կենար կառավարութեան եւ ատիկա պառակտումներ կը ստեղծէ բանակին մէջ : Կացութիւնը ողբերգական է : Ժողովուրդը ընկերային բարելաւումներու կը ձգտի » :

Ամէն պարագայի մէջ, շատ յստակ չէ թէ ի՞նչ կ՝ուզեն պուտտայականները տրուած ըլլալով որ որոշ դեր մը ունին Վիէթնամի ներկայ կացութեան մէջ եւ այն տագնապներուն որոնք ստիպեցին քաղաքացիները որ իշխանութիւնը զինուորականներուն յանձնեն :

Նիւ Եորքի մէջ 30 հազար հոգի տողանցած է 5րդ էվընիւին վրայ, բողոքելու համար Վիէթնամի պատերազմի դէմ : Կարգ մը ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են Սան – Ֆրանսիսքօ, Ուոշինկթըն, Պոսթըն, Օքլոհոմա Սիթի եւն. :

Հռոմի մէջ, հակառակ անձրեւին, 5000 հոգի հաւաքուած են Փիացա տէլ Փոփոլօ, ի պատասխան համայնավար կուսակցութեան կոչին, մինչ անդին նոր – Ֆաշականները բողոքի ցոյց մը կ՝ընէին, այս անգամ «համայնավար յարձակման դէմ » :

Ցոյցեր տեղի ունեցած են Օսլօ, Սթոքհոլմ, Օթթաուա, Պուէնոս Այրէս, Մելպըրն, Քէօլն, Փեքին եւ Ֆրանսայի կարգ մը քաղաքները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ Փարիզ վերադարձած է մշակութային հարցերու նախարարը՝ Անտրէ Մալրօ եւ յայտարարած թէ աշխարհի ոչ մէկ երկրին մէջ, այսքան քիչ ժամանակի ընթացքին այսքան հասկացողութիւն եւ այսքան բարեկամութիւն գտած է : Գահիրէէն մեկնելէն առաջ, Մալրօ շեշտած է նաեւ.— « Ինչ որ մեզ խորապէս կը միացնէ, այն է որ մեզի համար, ինչպէս ձեզի համար, այլեւս Եգիպտոս չկար, այլեւս Ֆրանսա չկար եւ երկու պարագաներուն մէջ ալ, ազգային խոր մղում մը, մարդու մը կողմէ ձեռք առնուած, վերստեղծեց Եգիպտոսը, ինչպէս Ֆրանսան :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, Զօր. Սունայը Հանրապետութեան նախագահ պիտի նշանակուէր Երկուշաբթի օր : Արդարեւ Կիւրսէլի մահաքունը միշտ կը շարունակուի եւ վարչապետ Տէմիրէլ յայտարարած է թէ համաձայն Սահմանադրութեան թիւ հարիւր յօդուածին, կարելի Հանրապետութեան նախագահի աթոռը ազատ նկատել : Սպայակոյտի նախկին պետը միակ թեկնածուն էր, արդէն :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, ինչպէս ամէն տարի, Քատենապպիա (Իտալիա) գացած է, 4 շաբաթ արձակուրդ անցընելու համար, Գոմոյի լճին ափը :

« ՆԻԻ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄՉ » խմբագրականի մը մէջ կ՝ըսէ թէ կը բաւէ որքան Ճոնսըն եւ տը Կոլ իրարու սահմանուած ճառեր կ՝արտասանեն, ժամանակը եկած է որ դէմ դիմաց նստին եւ խօսին : «Ամէնէն առաջ պէտք է վերջ դնել բառերու պատերազմին »կը շեշտէ յօդուածագիրը :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նոր դահլիճին գլուխը վեց անդամներէ բաղկացած պրեզիտիոմ մը կազմուած է : Սոքարնօ միշտ հանրապետութեան նախագահ եւ վարչապետ կը մնայ : Սուհարթօ գերագոյն այդ խորհուրդին անդամ ընտրուած է, 5րդ փոխվարչապետի տիտղոսով : Իրեն վստահուած է նաեւ ապահովութիւնը ու պաշտպանութիւնը :

ՓԵՔԻՆԷՆ կը հերքեն թէ Մաօ Ցէ Թունկ հիւանդ ըլլայ : Ծանօթ է որ վերջերս զրոյցներ շրջած էին իր առողջական վիճակին մասին : Մաօ Ցէ Թունկ 73 տարեկան է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ այսօր կը բացուի Համայնավար ԻԳ. Համագումարը : Պատգամաւորներու թիւն է՝ հինգ հազար : Կան նաեւ երկու հազար հիւրեր, մասնագէտ, թէքնիք խորհրդատու եւն. :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Պէյրութի Ազդակը, Մարտ 23ի իր թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Հ. Հ. Պատուիրակութեան յուշագրին առթիւ .—

« Նիւ Եորքէն ստացանք բնագիրը Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան պաշտօնական այն հաղորդագրութեան, որ ուղղուած է մամուլին :

« Կը հրատարակենք պատճէնը այդ հաղորդագրութեան, որ ճշգրիտ կերպով կուտայ յուշագրին կցուած նամակին բովանդակութիւնը .—

ՄԱԿ, ՆԻԻ, ԵՈՐՔ, 17 Մարտ 1966. — Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան ներկայացուցիչները Հայկական Հարցի մասին ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանի յուշագիր մը ներկայացուցին, ուր կը նշուի անկախ Հայաստանի կառավարութեան վերահաստատման պատմական ու օրինական հիմը :

Յուշագրին մէջ կը պահանջեն, որ Հայկական Հարցը պաշտօնապէս քննուի ՄԱԿի մէջ, Սեւռի դաշնագրի տրամադրութեանց հիման վրայ, որ ստորագրուած է 1920ին, մէկ կողմէ՝ Թուրքիոյ կառավարութեան եւ միւս կողմէ՝ Դաշնակից պետութեանց եւ Հայաստանի պատուիրակութեանց ձեռքով, եւ որ կը ճանչնայ Հայաստանի անկախութիւնը, Ուիլսընեան սահմաններու շրջագիծին մէջ, զոր դաշնագիր կողմերը յանձն առած էին ընդունիլ :

Հայաստանի անկախ Հանրապետութիւնը վերահաստատուած էր 53 հազար քառ. մղոն տարածութեան մը վրայ, զոր նախագահ Ուիլսըն սահմանագծած էր Դաշնակից պետութեանց պահանջով եւ որ ընդունուած էր Սեւռի դաշնագիրը ստորագրող բոլոր կառավարութեանց կողմէ :

1920ին, հակառակ Հայաստանի Հանրապետութեան ընդդիմութեան ու բողոքին, համայնավար Ռուսիոյ եւ քեմալական Թուրքիոյ զինուորական ուժերը միասնաբար բռնաբարեցին Սեւռի դաշնագրի տրամադրութիւնները : Հայաստանի Հանրապետութիւնը, սեղմուած 11 հազար քառ. մղոնի մէջ, ինկաւ Խ. Միութեան տիրապետութեան տակ, իսկ Ուիլսընեան Հայաստանի տարածութեան մնացեալ մասը ապօրէն կերպով գրաւուեցաւ Թուրքիոյ կողմէ :

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, Հայկական Հարցի այս միակողմանի լուծումը երբեք ընդունած չըլլալով, այս յուշագրին մէջ կոչ կ՝ընէ ՄԱԿին, որ պարտադրէ Սեւռի դաշնագրի տրամադրութիւնները եւ վերականգնէ 2500 տարուան անցեալ ունեցող ժողովուրդի մը անկախութիւնը » :

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Յարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԱԶԳԵՐՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Ա.

Լորա Պրայսի պնահատումով, Ուոլթըր Պաժօ «իր սերունդին ամէնէն խելացի ներկայացուցիչն է»: Հիմնադիր «Իքոնոմիստ» թերթին, որ մինչեւ այսօր հեղինակաւոր թերթ մըն է, հեղինակ՝ Անգլիոյ սահմանադրութիւնը գործին, հրատարակած է նաեւ Ֆիզիւս էնտ Փոլիթիս գործ մը, որուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կը կրէ Ազգերու զարգացման գիտական օրէնքները վերնագիրը: Հեղինակը չանցած է «բնական ընտրողութեան եւ ժառանգականութեան սկզբունքները կիրարկել քաղաքական ընկերութեանց»:

Պատմական բացայայտ իրողութիւն է, կեանքի պայքարը մարդկային նախնական ընկերութիւններէն մինչեւ քաղաքակիրթ ազգերու միջեւ: Զօրաւոր ազգերը կը ձգտին ուրիշներու վրայ իշխելու եւ միեւնոյն առեն աւելի կը ձգտին ամենալաւ ազգն ըլլալու: Զօրաւոր ազգը յաղթած է թոյլին եւ իշխած է անոր վրայ: Այսպէս, չարունակ պայքար եւ զոյութեան պահպանումին համար, մշտական կատարելագործման՝ պատերազմի արուեստին:

Գոյութեան պահպանումին համար, դէնքերու կատարելագործման հետ ան հրաժեշտ է արիութիւն, կարգապահութիւն, հնազանդութիւն իշխանութեան եւ օրէնքի: «Եթէ ազգ մը ունի այս յատկութիւնները, անոր գոյութիւնը ապահովուած է երկար առեն: Ազգ մը կը քայքայուի՝ երբ իշխանութիւնը հեղինակութիւն չունի, երբ իշխանութեան եւ օրէնքներու յարգանք չկայ: Ոչ մէկ ընկերութիւն կրնայ ապրիլ առանց իշխանութեան, առանց օրէնքներու յարգանքի»:

Հեղինակը կը յիշէ պատմական Մաքիաւէլի խօսքը. «Փորձառական ամէն դիտութեան մէջ կատարելութեան ձգտում մը կայ: Մարդկային ամէն ընկերութեան մէջ ձգտում կայ իր վիճակը բարւոքելու»: Ոչ մէկ առիմ, ցեղախումբ յառաջդիմած է առանց հաւաքական ճիգ կատարելու իր ապրած պայմաններուն բարելաւումին: Նախնական ընկերութեան մէջ կիրքերը կը խանգարէին գործակցութիւնը, բռնակալութիւնը չէր թոյլատրեր ձեռներէցութեան ոգիին զարգացումը: Տոհմը, ցեղախումբը վեր ելլել սկսան՝ երբ դիտցան տիրել իրենց անձնական, առհասարակ կիրքերուն, դիտցան հաշտեցնել իրենց չահերը զրացի առհասարու, ցեղախումբերու չահերուն դէմ:

Ընկերութիւնը սկսած է առհասարակ, ուր առնուազը բացարձակ իշխանութիւն ունէր զաւակներուն եւ սերունդներուն վրայ, բայց հոմերոս ցոյց կուտայ ընկերութեան նախնական վիճակը. «Ոչ ժողով – ներ ունին որոշումներ տալու համար, ոչ օրէնքներ, այլ ամէն առանձին օրէնք կուտայ իր ընտանիքին անդամներուն եւ չեն խառնուիր իրարու գործին»: Նախնական մարդը դիւրագրգիռ է, դիւրահաւան է, չունի արմատացած սովորութիւններ, հաստատուն օրէնքներ, ենթակայ է թելադրանքներու, անձնատուր կիրքերու, ազդեցութեան, չունի զգալափար համակրանքի հետ համաձայնութեամբ գործակցութեան: Ընկերութեան համար առաջին պէտքը ճշդրիտ, որոշ օրէնքներու հաստատումը եւ միեւնոյն օրէնքներուն հպատակիլն է:

Աչխարհակալ մը բոնի կը միացնէ տոհմերը, օրէնքներ կը դնէ: Զօրաւոր տոհմը կը սպաննէ թոյլը՝ եթէ դիմադրէ, եթէ ինքնայօժար ենթարկուի, կուլ կ'երթայ, նորեկ եւ բնիկ կը պատուաստուին, կը ճանչնան անձի մը իշխանութիւնը: Մարդիկ իրարու կապելու համար, ան հրաժեշտ է ընդհանուր համերաշխարար գործելու: Մարդիկ վարժեցնելու է հնազանդութեան, որուն առաջին պայմանն է հոգեւոր եւ քաղաքական իշխանութեանց նոյնութիւնը: Քուրմը տարբեր, թագաւորը տարբեր բաներ սորվեցնելու չեն: Թագաւորը միանդամայն քրմապետ էր, օրէնքի պահպանումին հեղինակը:

Հոմ եւ Աթէնք դիտէին քաղաքացին դաստիարակել: Օրէնքէն հեռացող Հերաքանները ճուլուեցան, հաւատարիմ մնացողները դարձան այսօրուան Հրեաները՝ միշտ տոկուն եւ անյողդողդ:

Հին կառավարութիւնները նախնական օրէնքներով ոչ միայն մարդիկ միացուցեր են, այլ եւ միատեսակ սովորութիւններ տուած են, ազգային բնաւորութեան մը կազմութեան նպաստած են: Միութեան մէջ ուժեղ տարրը իր լուծը հաստատած է աւելի թոյլ տարրերու վրայ, ինչպէս որ մշակուած բարբառ մը կը հաստատուի անմշակ բարբառներու վրայ եւ կը դառնայ հասարակաց լեզու:

Հեղինակը կ'ընդունի ցեղային ժառանգականութիւնը: Հին առեն խառնուրդը վտանգաւոր էր, որովհետեւ պատուաստուողները չունէին աւանդութիւններ, բարքերով տարբեր էին: «Ժամանակին դրողներ կ'երեւակայէին — եւ բնական դաղափար մըն էր, — թէ կլիմայի, հողի, ծովի, մէկ խօսքով բնական պայմաններու ազդեցութեան տակ անհատ մը անհատէն, ցեղ մը ցեղէն կը տարբերին: Փորձառութիւնը կը մերժէ այս դաղափարը: Գաղթող Անգլիացիներ կ'ապրին նոյն կլիմային տակ, ինչպէս Աւստրալիացին եւ Թասմանացին, բայց նմանութիւն չունին եւ հազար տարի ալ եթէ պիտի չնմանին: Մալեզիոյ ժողովուրդները կ'ապրին իրարու մօտ միեւնոյն հասարակածային հողամասերուն վրայ, բայց կը ներկայացնեն զանազան տարբերութիւններ: Տարբեր մարդիկ կը դտնենք նման վայրերու մէջ, նման մարդիկ՝ տարբեր վայրերու մէջ»:

Օրէնքներու յարդանքով սովորութիւնները կազմելու են համախմբուած տարրերը, բայց յառաջդիմութեան համար, ընդհակառակը, անհրաժեշտ է ոչ թէ սովորութիւնները պահպանել, այլ անոնցմէ յամրօրէն դուրս դալն է: Երբ սովորութիւնները կը քարանան, ընկերութիւնը կ'ամրանայ, յառաջդիմութիւնը կանգ կ'առնէ, յառաջացող ազգերէն ետ կը մնայ եւ կ'անհետանայ: Ժողովուրդի մը անցեալի ուժը կազմող ժառանգութիւնը, կը դառնայ աւելի ուշ իր տկարութիւնը, երբ կը մնայ ամրօրէն նոյն սովորութեանց եւ հաստատութեանց մէջ եւ երկար առեն, այլ եւս չի կրնար անոնցմէ դուրս դալ: Այս պատճառով է որ Արեւելքը կը մնայ անշարժ, կանգ առած են արեւելեան քաղաքակրթութիւնները, որոնց դլխաւոր յատկանիշն էր ծերնունդին մէջ խեղդել ձեռներէցութեան, ազատ, անկաշկանդ դործունէութեան որեւէ ճիդ, տակի օրէնքներու անփոփոխելիութիւնը, սովորութեանց քարացումը:

«Ազդ մը, որ կը փոփոխէ իր սովորութիւնները՝ առանց կորսնցնելու օրինականութիւնը, ստոյգ հաւանականութիւն ունի դերակշիռ ազդ մը ըլլալու»:

Հին առեն նոր առաջարկ մը բերողը կը սպաննուէր, դերագոյն իշխանութիւնը քննադատելի չէր, ոչ ալ թելադրութիւն կ'ընդունէր: Աններոզութեան ոգին ծերամի է յառաջդիմութեան: Ազդ մը կը յառաջդիմէ, երբ յարդանք ունի ազատ վիճաբանութեան, երբ սկզբունքներու փոխադարձ յարդանք կայ: Վոլթէր, Մոնթեսքիէօ, Ռուսօ այցելեցին Անգլիա եւ տեսան անդլիական հաստատութիւնները՝ հիմնուած ազատ վիճաբանութեամբ: Ֆրանսական Յեղափոխութեան վարիչները շատ բան սորվեցան անդլիական մտածումէն:

ՅՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԵԼԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ

Մեծ եւ խոր աչքերով 48 տարեկան փափկակազմ այս կինը, ազնուական եւ հմայիչ, որ իր ուսերուն կը կրէ իր բերնակչութեան թիւով (490 միլիոն) աչխարհի երկրորդ պետութիւնը, իր կառավարութեան օրհնութեամբ ճամբայ ելած է խաչակրութեան մը՝ որմէ կախում ունի իր երկրին ճակատագիրը:

Յատակ է իր նպատակը: Վերահաստատել սերտ կապեր Արեւմտեան Եւրոպայի եւ յատկապէս Ֆրանսայի հետ: Քննել նախազահ Ճոնսընի հետ միջազդային եւ յատկապէս հնդկական բոլոր խնդիրները: Հնդկաստան կ'ուզէ դիտնալ թէ Միացեալ Նահանդները ինչ չափով պիտի օդնեն իրեն, տնտեսական պետնի վրայ: Ամերիկեան օժանդակութեան մեծ մասը

կերութեան զարդացման համար, անհրաժեշտը ոչ թէ սովորութիւնները պահպանելն է, այլ անոնցմէ յամրօրէն դուրս դալն է: Երբ սովորութիւնները կը քարանան, ընկերութիւնը կ'ամրանայ, յառաջդիմութիւնը կանգ կ'առնէ, յառաջացող ազգերէն ետ կը մնայ եւ կ'անհետանայ: Ժողովուրդի մը անցեալի ուժը կազմող ժառանգութիւնը, կը դառնայ աւելի ուշ իր տկարութիւնը, երբ կը մնայ ամրօրէն նոյն սովորութեանց եւ հաստատութեանց մէջ եւ երկար առեն, այլ եւս չի կրնար անոնցմէ դուրս դալ: Այս պատճառով է որ Արեւելքը կը մնայ անշարժ, կանգ առած են արեւելեան քաղաքակրթութիւնները, որոնց դլխաւոր յատկանիշն էր ծերնունդին մէջ խեղդել ձեռներէցութեան, ազատ, անկաշկանդ դործունէութեան որեւէ ճիդ, տակի օրէնքներու անփոփոխելիութիւնը, սովորութեանց քարացումը:

«Ազդ մը, որ կը փոփոխէ իր սովորութիւնները՝ առանց կորսնցնելու օրինականութիւնը, ստոյգ հաւանականութիւն ունի դերակշիռ ազդ մը ըլլալու»:

Հին առեն նոր առաջարկ մը բերողը կը սպաննուէր, դերագոյն իշխանութիւնը քննադատելի չէր, ոչ ալ թելադրութիւն կ'ընդունէր: Աններոզութեան ոգին ծերամի է յառաջդիմութեան: Ազդ մը կը յառաջդիմէ, երբ յարդանք ունի ազատ վիճաբանութեան, երբ սկզբունքներու փոխադարձ յարդանք կայ: Վոլթէր, Մոնթեսքիէօ, Ռուսօ այցելեցին Անգլիա եւ տեսան անդլիական հաստատութիւնները՝ հիմնուած ազատ վիճաբանութեամբ: Ֆրանսական Յեղափոխութեան վարիչները շատ բան սորվեցան անդլիական մտածումէն:

Այս տարի տակաւին չէ տրուած, եւ այս անորոշութիւնը կ'ուշացնէ Նրդ Ծրագրին իրագործումը, ինչ որ կրնայ ճարտարապետական պետնի վրայ յառաջացնել Հնդկաստանը:

Անկասկած հնդեւրոպական յարաբերութիւնները ալ մաս կը կազմեն Զօրը կոչի թէ նախագահ Ճոնսընի հետ Տիկին Կանտիի տեսակցութիւններու ծրագրին: Սպասելի է որ Հնդկաստանի վարչապետը տեղեկութիւններ տայ Փաքիստանի տրուած չինական պինուորական օժանդակութեան չուրջ եւ իր տեսակէտը յայտնէ Հնդկաստանի վրայ Չինաստանի տեսական սպառնալիքի մասին:

Ցաղթական իր ընտրութենէն ետք (169ի դէմ 355 ձայն), Նեհրուի դաւին ու ժառանգորդին առաջին ճամբորդութիւնն է ասիկա դէպի արտասահման: Տիկին Կանտի կը յաջորդէր Լալ Շաստրիի: Ցիշենք թէ այս վերջինը կը մեռնէր դոհ սրտի տպղնապի մը, երբ հպիւտատորպրած էր, Թաշկինտի մէջ, փաքիստանի հետ խաղաղութեան խոստում մը: Սակայն Տիկին Կանտի ամբողջ կեանքի ընթացքին ընկերացած էր հօրը ճամբորդութիւններուն եւ չրջած աչխարհը:

Աչխարհի վրայ կառավարական չատ քիչ պետեր կան որոնք կարենան իրենց պաչտօնին այսքան երկարօրէն պատրաստուած ըլլալու հպարտութիւնը ունենալ, քան այս կինը, որու մասին Նեհրուի մեռած առեն ըսին, թէ «Հնդկաստանի միակ պետական մարդն էր»: Ինտիրա Կանտի, ծնած 1917 Նոյեմբեր 19ին, կրնայ իրապէս հպարտանալ իր եռին ձգած քաղաքական 36 տարիներու դործօն կեանքով մը:

Սկսեալ այն տարիքէն երբ բառերը պղեւս իմաստ ունին, ան իր անմիջական չրջանակին մէջ լսած է միայն քաղաքական խօսակցութիւններ՝ իր ծնողքներուն եւ այցելուներուն միջեւ, թէ հօրն ու մօրը ընտանեկան մտերմութեան մէջ:

Այսօր խնդալով կը յիշէ այն օրը, երբ տակաւին փոքրիկ աղջնակ, ստիպուեցաւ լրջօրէն հասկցնել այցելուի մը.

— Շատ կը ցաւիմ, բայց հայրիկը, մայրիկը եւ մեծ հայրիկը բանտն են:

Տակաւին տասներկու տարեկան դուստրն էր արդէն երիտասարդ կամաւորներու խումբի մը՝ զոր ինքն իսկ համախմբած էր պատրաստած՝ ծառայելու համար հնդիկ ազատագրական չարժման:

Մանուկը, հօրս տարեկանին ունեցած կողատապէ մը ի վեր դարձած էր չափազանց տիարակալմ եւ վախ կար որ գոն երթար ժառանգական թռքախտի մը, որմէ պիտի մեռնէր եւ մայրը 1936ին:

Մօրը մահուան Ինտիրա 19 տարեկան էր արդէն: Օքսֆորտի եւ Զուիցերիոյ մէջ ուսումները աւարտելէ ետք երիտասարդուհին վերադարձաւ Հնդկաստան, հօրը քով, որուն միաժամանակ եռանդուն աչակերտը, աչխատակիցն ու անբաժանելի ընկերը եղաւ: Նոյնիսկ Զրադաչտական աղանդէն փարսիի մը՝ Ֆէրոզ կանտիի հետ ամուսնանալէ ետք, Ինտիրա պահեց իր հօրմէ ստացած ազգանունը:

Ֆէրոզ Կանտի ալ ինքնին ուշագրաւ դէմք մըն էր: Ան ալ ինքնուս էր, ինչպէս Ինտիրան, եւ ինչպէս Ինտիրան, ան ալ ուսումը աւարտելէ ետք ներգրաւուեցաւ ազգային ազատագրական չարժման մէջ: Ան ալ ինքնին ուշագրաւ դէմք մըն էր: Ան ալ ինքնուս էր, ինչպէս Ինտիրան, եւ ինչպէս Ինտիրան, ան ալ ուսումը աւարտելէ ետք ներգրաւուեցաւ ազգային ազատագրական չարժման մէջ:

Ֆէրոզ Կանտի ալ ինքնին ուշագրաւ դէմք մըն էր: Ան ալ ինքնուս էր, ինչպէս Ինտիրան, եւ ինչպէս Ինտիրան, ան ալ ուսումը աւարտելէ ետք ներգրաւուեցաւ ազգային ազատագրական չարժման մէջ:

— ԵՍ ՏԷՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՕԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

— Մնաք բարով, մարդու բան չըսես մեկնումիս համար: Աստուած հետդ ըլլայ, ըսի եւ հեռացայ, միշտ դաստպարտելով ինքզինքս որ լուր տուի իրեն:

Գացի տեղս պատկելու: Վրանին եռեւի բաժնին մէջ կը պառկէի: Լուռ դիշերուան մէջ կը լսէի Լիւսիին զսպուած հեկեկանքը: Զկրցայ քնանալ: Կէս — քուն, կէս — արթուն միշտ Լիւսիին հետ էի: Ժամերով կը խօսէի միտքս: Եւ չարունակ կը յանդիմանէի ինքզինքս թէ ինչո՛ւ ըսի:

— Ի՞նչ մեծ սխալ մը դործեցի:

Նայիս մէկը կը չարժէ մարմինս եւ կամայ ճայնով.

— Միսաք, չո՛ւտ, ելիր, պիտի մեկնենք:

Աչքերս բացի, Հասան Զավուչն էր: Ոտքի կանգնեցի: Դեռ մութ էր: Խումբը պատրաստ էր սակայն: Անչո՛ւկ մտայ խումբին մէջ: Եւ սկսանք քալել մութին մէջ:

Քանի մը ժամ ետքը լուսցաւ: Այն ատեն, իմ ապահովութեանս համար Հասան Զավուչ արաբական մարհամաս եւ էկիլս հանել տալով զինուորական դըլխարկ մը եւ վերարկու մը տուաւ եւ սկսանք ճամբան չարունակել իբրեւ զին ուող: Եւ ահա մեր դէմ ելան երկու ժանտարմաներ, բայց զինուորին կերպարանք ունէի, այնպէս որ ուչադրութիւն չդրաւեց:

Այսպէս հասանք Սապղա: Այստեղ քիչ մը հանդիստ ըրինք, քիչ մըն ալ ճաչեցինք: Հասան Զավուչ իրենց ուտելիքէն ինծի ալ բաժին հանեց: Ցետոյ ճամբայ ելանք: Մինչեւ երեկոյ քալեցինք, հասանք արաբական դիւղ մը: Այն դիչեր պառկեցանք արաբական դիւղին մէջ: Ցաջորդ օրը եւս քալեցինք մինչեւ երեկոյ եւ հասանք Համամի մօտ դիւղ մը, ուր դիչերեցինք: Առաւօտուն չարունակեցինք ճամբան եւ հասանք Համամ: Վրատնդի չրջանը անցած էր, ուստի դարձեալ Արաբի կերպարանք առի:

Տեսայ բազմաթիւ վրաններ, յայտնօրէն հայ դաղթականի վրաններ: Նատանք եփրատ դետին եղերքը հանդչելու համար:

— Հասան Զավուչ, ըսի, երթամ վրաններուն մէջ հայրենակիից փնտռեմ:

— Մի ուչանար, չուտ վերադարձիր:

Այդ միջոցին տեսայ երկու պատանիներ, դետէն ջուր առնելու եկած էին: Իրենց խօսակցութենէն հասկցայ թէ Պարտիզակցի էին: Մօտեցայ տղոց եւ հարցուցի.

— Այստեղ Ատափազարցի կո՞յ:

Տղաքը զարմացած՝ երեսս կը նային.

— Պէ՛, Արաբը հայերէն կը խօսի: Այո, կայ, Եմենիճի Թոզալախին Պետրոսը:

Հասկցայ թէ ո՛վ էր:

— Ինծի հեռուէն ցոյց տուէք իր վրանը, ըսի:

Մօտեցանք եւ տղաքը ինծի ցոյց տուին:

Մեր քաղաքին չատուկ քուրջէ կարպետով վրան մըն էր: Գլուխս ծռեցի, վրանին մուտքէն ներս մտայ: Այր եւ կին նստած էին գետինը:

— Բարեւ ձեզ, ըսի:

Զարմացած, չուարած, կը նային ինծի:

— Զճանչցա՞ք:

Այր ու կին իրարու կը նային:

— Ստեփան Միքաէլեանն եմ:

Ոտքի ցատկեցին:

— Այս ի՞նչ վիճակ է, Ստեփա՛ն:

— Ամէն բանէ առաջ՝ կ'ուզեմ իմանալ թէ լուր մը ունի՞ք մեր ընտանիքէն, ո՞ղջ են, ո՞ւր կը դտնուին:

— Այո՛, ողջ են, Պոլովատին կը ղետնուին:

— Իմ տեղս ապահով էր, հանդիստ էի, բայց կ'ուզէի իմանալ ընտանիքիս անդամներուն ողջ ըլլալը եւ անոնց իմացը նել իմ ողջ ըլլալս: Բոլորովին կտրուած էի տարաբերութենէ:

Ուրախութիւնս սահման չունէր՝ երբ իմացայ թէ ողջ – առողջ են եւ Պոլովատին կը դտնուին: Համառօտ մը պատմեցի դլխուս եկածները եւ երբ կը պատրաստուէի դուրս ելլել վրանէն՝ եկաւ Հասան Զավուչ եւ ըսաւ թէ պէտք է ճամբայ ելլել: Այլեւս ունէի մերիններուն հասցէն: Ուրախ, դրեթէ թեթեւցած, «մնաք բարով» ըսի մեր հայրենակիցներուն եւ մեկնեցայ:

Ճամբու ընթացքին Հասան Զավուչ նչմարած էր ուրախութիւնս:

— Միսաք, ըսաւ, շատ ուրախ կը տեսնեմ քեզ:

— Այո՛, ուրախ եմ, որովհետեւ իմացայ թէ ընտանիքիս անդամները ողջ են բոլորն ալ:

— Բարեկամ, ըսաւ, այս սարսափելի դուլումը ,որ մերինները ըրին Հայերուն, մեր թշնամին ալ պիտի չկարենան վճարել: Շատ մութ կը տեսնեմ մեր ապագան, ուչ կամ կանուխ պիտի կրենք պատիժը:

— Բուն յանցաւորները ձեր մեծերն են, ըսի՝ բան մը ըսած ըլլալու համար:

— Աստուծոյ առջեւ յանցաւոր է ամբողջ թուրք ազգը, որ պիտի պատժուի անպայման, փրկութիւն չկայ:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԼԵԱՆ

(16 Շար.)

հետ ամուսնանալէն ետք — որ ընտանեկան ոչ մէկ կապ ունի կրաւորական դիմադրութեան առաքեալին հետ — երբեք չդադրեցաւ Հնդկաստանի անկախութեան համար պայքարելէ :

— Ամուսինս, կ'ըսէր Ինտիրա, դիտակից է թէ կեանքը, որուն նուիրուած եմ, թոյլ չի տար որ ընտանեկան բնականոն կեանք մը վարենք :

Խեղճ ամուսինը չուտով պիտի ճաշակէր արդէն այդ կեանքին «քաղցրութիւնները» : Ամուսնական ճամբորդութենէն հաղիւ վերադարձած, Քաշմիրի մէջ, ամոլը պիտի ձերբակալուէր անգլիական իշխանութիւններէն իբրեւ «դաւադիր» եւ 13 ամիս պիտի անցընէր բանտին մէջ :

Երկու զաւակներու ծնունդն իսկ — Ռաժիւ որ այսօր 23 տարեկան է եւ Սանժիւ՝ 21 տարեկան — պիտի չզսպէր քաղաքական իր եռանդը :

Երբ անկախութիւնը եկաւ, Ինտիրա դարձաւ բնականաբար հնդկական Միութեան «առաջին տիկինը» իր հօրը, Ճաւահարլալ Նեհրուի կողքին : 1959ին, երբ Նեհրու ուժասպառ էր այլեւս, Ինտիրա յաջորդեց իր հօրը իբրեւ նախագահ Քոնկրէի կուսակցութեան :

1966 Յունուար 19ին վարչապետական իր ընտրութիւնը ամբողջ Հնդկաստանի մէջ ողջունուեցաւ իբրեւ հրաշալի յոյս մը : Դժբախտաբար սակայն Տիկին Կանտի դէմ առ դէմ կը գտնուի բազմազան եւ բարդ այնպիսի հարցերու, որոնք գործնականօրէն անլուծելի են :

Նախ կայ սովը : Սովը միշտ ալ սպառնացած է Հնդկաստանի, թէեւ որոշ չափով չքացած էր վերջին տասը տարիներուն : Այս տարի սակայն բերքը այնքան աղէտաւոր եղաւ որ քսան միլիոն մարդիկ մահուան սպառնալիքի տակ են : Ըստ երեւոյթին անլուծելի ողբերգութիւն մը՝ եթէ նկատենք որ վերջին տասներեք տարիներուն Հնդկաստանի բնակչութիւնը կրած է հարիւր միլիոն հոգիի յաւելում մը թէ Հարաւի կարգ մը դաւառներուն մէջ այն աստիճան տիրող է խաւարամտութիւնը որ գիւղացիները կը նախընտրեն անօթի մեռնիլ, քան թէ անգտանելի բրինձին փոխան ուտել Միացեալ Նահանգներէն հասած ցորենը :

Անցեալ շաբթու Փենճապի մէջ կրակ կը տեղար Հինտուսթանիներու եւ Սիխերու դարաւոր մրցակցութեան հետեւանքով : Իրապէս, իշխանութեան գլուխ Քոնկրէի կուսակցութիւնը ընդունած էր քննել եօթը միլիոն Սիխերու ներկայացուցած պահանջը : Սիխերը, մղուած լեզուական պատճառներէ, կը պահանջէին երկրին արեւմուտքը անջատ հողամաս մը ստեղծել, ուր կարենային խաղաղ ապրիլ : Իրապէս որ Սիխերը լեզուական կարեւոր 14 խումբերուն մէջ միակն են որ այս առանձնաշնորհումը չեն վայելեր : Արդի՞ւնք, 14 մեռեալ՝ որոնց երկուքը կենդանի այրած, հինգ հարիւր վիրաւորեալ եւ հազար հինգ հարիւր բանտարկեալ, մինչ Նոր — Տելհիի մէջ Հենտուսթանի ցուցարարներ կը շրջէին հսկայ ցուցատախնակներով՝ որոնց վրայ կը կարդացուէր. «Մահ Ինտիրա Կանտիին» :

Պէնկալի մէջ սովին պատճառով անպակաս են եւ օրէ օր կը բազմապատկուին խռովութիւնները : Ասսամի մէջ 260·000 լեռնականներ անկախութիւն կը պահանջեն : Կրօնական պայքարները կատաղի հանդամանք մը կը ստանան անսահման այս երկրին մէ ջ, որ երբեք քաղաքական կառոյց չէ ունեցած եւ իր միութիւնը ստանալու համար հարկ է յաղթահարէ մեծագոյն դժուարութիւններ :

Տակաւին ասոնց վրայ պէտք է աւելցընել նաեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան 1967ին : Անշուշտ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները առանձին գոհունակութեամբ մը կը ջանան հրահրել խռովութիւնները՝ ընտրողները սիրաշահելու նըպատակով :

« Ի՞նչպէս կարենամ ըսել թէ մեծ երկիր մըն է Հնդկաստան, տակաւին քանի մը օր առաջ տխուր շեշտով մը կը յայտարարէր Տիկին Կանտի, եւ իր ապագայի մասին օրինաւորապէս խօսիմ Արեւմուտքի պետերուն հետ, երբ հոս բրռնութիւնն ու երկպառակութիւնը կը տիրեն» : Եւ ան կ'աղաձէր իր ժողովուրդէն վերջ տալ պայքարներուն, որոնք կրնան նսեմացնել միայն Հնդկաստանի դիմադիծը :

Թ. Ա. Թ.

ՄԵՐ ԲԱԿԻ ԽՄԱՐԴԻԿ

—*—

Այս խորագրին տակ Ստ. Զօրեան գրեց պատմուածքներու շարք մը, որմէ կը ներկայացնենք այս մէկը, խորագրուած՝ « Բարձր պաշտօն » :

Սովորաբար ասում են՝ մարդիկ փակ սենեակներ են իրարու դէմ ... եւ դա դուցէ ճշմարիտ էր առաջ, մասնաւոր սեփականատիրութեան ժամանակ, երբ քաղաքացիներն ապրում էին մեկուսի բնակարաններում : Իսկ հիմա, շնորհիւ մեր նոր կախարդ շինարարների, նրանք լիովին բացւում են իրար (երբեմն չափից աւելի) եւ դուք կարող էք լսել ոչ միայն նրանց խօսքն ու զրոյցը, այլեւ իմանալ— ձեր պատի ետեւից, առաստաղից, անդամ յատակից — նրանց ծածուկ մտքերը՝ առանց որեւէ դժուարութեան, մինչեւ հակառակ ձեր կամքի ... Այս, մեր արդի պատերը ունեն այդ մեծ առաւելութիւնը ... հիանալի հաղորդիչ են : Այդ իսկ պատճառով ես եմ սեղանատանը թէ նընջարանում, ցերեկ թէ գիշեր, ակամայ լսում եմ հարեւաններիս թէ հանդիստ զրոյցը, թէ այսպէս ասած, ընտանեկան վէճերն ու հեռախօսութիւնը՝ ամէն օր, ամէն ժամ, նոյնիսկ մինչեւ ուշ գիշեր :

Աջակողմեան հարեւանս, օրինակ, զարթնելուն պէս (նա զարթնում է ժամը 10ին) մօտենում է հեռախօսին .

— Ալլօ՛... հա, բարեւ ,բարեւ : Ի՞նչ : պէս ես... երէկ զանգեցի՝ այդտեղ չէիր ... ինչո՞ւ : Կարեւոր տեղ էիր գնացե՞լ ... հա, ինչ էի ասում, կարեւոր բան : Առաջին հերթին ինձ հարկաւոր է մի ուղեգիր՝ բժիշկների խորհրդով առաջնակարդ բուժարան գնալու ... լեարդս , լեարդս... հա, մտածիր եւ շուտ յաջողեցրու ... ի հարկէ, ձրի ... Պրոֆմիութեան նախագահին էլ ասել եմ ... Միասին յաջողեցրէք ... բարի, բարի ... Իսկ էն, որ խնդրեցի մի շաբաթ առաջ՝ ի՞նչ եղաւ : Խօսեցի՞ր ... դէ, խօսիր, խօսիր, էլ մի հետաձգիր ... իմացիր, սիրելիս , նորից եմ ասում, ես ամէն պաշտօն չեմ վերցնի ... իմ ասածը ... ցը... կը զանգեմ երկու օրից ...

Լռութիւն մի երեք — չորս րոպէ, հարեւանս նորից է զանգում .

— Ալլօ... Սերգէյ, դո՞ւ ես ... բարի լոյս, ախպերս : Ինձ բոլորովին մոռացել ես, հա՞... որ չզանգեմ՝ երեւի չես յիշի ... ի՞նչ եղաւ, մի շաբաթ է սպասում եմ ... է՞դպէս ... չէ, դա չէ... դա հասարակ բան է... իսկ հասարակ պաշտօնով ես ինչ օգուտ կարող եմ տալ մարդկանց ... բարձր պաշտօն յաջողեցրու , բարձր , որ օգտակար լինեմ ժողովրդիս :

Մի քանի րոպէից զանգում է մի ուրիշի, ապա մի այ լբարեկամի՝ ու խօսում է բարեկամաբար նոյն հարցերի մասին :

Նա, այսինքն՝ իմ այս հարեւանը յիսունի մօտ է եւ անունը Յուսիկ. սովորաբար քիչ է դուրս գալիս տնից եւ սիրում է մարդկանց հետ յարաբերութիւն պահպանել հեռախօսով, միայն հեռախօսով , ու խօսում զրուցում է շատերի հետ , եւ նրա զրոյցը երկու նիւթ ունի՝ ուղեգիր եւ պաշտօն... Ոչ թէ սովորական պաշտօն, այլ, ինչպէս ինքն է ասում, իրեն արժանի ... այնպիսի պաշտօն, ինչպիսին ունեն բարձր դիրք դրաւող իր ընկերները ... Ու այդ մասին նա խօսում է մեր հարեւանութեան առաջին օրուանից, այսինքն՝ ընդամէնը երեք տարի ... երբ կինը գնում է աշխատանքի (դպրոց) : ինքը , մենակ մնալով, հեռախօսում է ժամանակ առ ժամանակ կամ երբեմն դուրս է գալիս պատշգամ՝ ծխելու : Ճշմարիտն ասած, ես չգիտեմ նրա ո՛չ զբաղումը, ո՛չ մասնագիտութիւնը, բայց երբ դուրս է գալիս եւ ծխելով շրջում այնտեղ այն տպաւորութիւնն եմ ստանում, թէ մտաւոր աշխատանք է կատարում , այն էլ շատ լարուած , ու դրանից կարիք է ըզդում մաքուր օդի եւ ծխախոտի : Իսկ նա ծխում ու քայլում է երկար եւ միշտ ինքնամփոփ ու մտահոգ : Ինչպէս Բեթհովէնն է եղել երեւի իր համանուագները յօրինելիս :

Այո, տպաւորութիւնն այն էր, որ ըզբաղուած է մտաւոր գործով : Մօտաւորապէս այս էին հաստատում նրա հեռախօսային զրոյցները, թէ լեարդը հիւանդ է, թէ իրեն պէտք է թարմացնող մի բան : Հաստատում էր եւ այն, որ տարեկան երեք — չորս անդամ գնում է բուժարան ... պարզ է որ մտաւոր աշխատանքը յոգնեցնում է նրան :

Բայց ինչո՞ւ միշտ կրկնում էր .

— Մի կարգին պաշտօն ...

Թէ ի՞նչ պատասխաններ էր ստանում՝ դժուար է ասել. ոչ էլ պարզ էր, թէ ի՛նչ պաշտօն է խնդրում... այդ հնարաւոր չէր իմանալ հեռախօսային զրոյցից : Բայց երբեմն կինն ասում էր.

— Դու ոչ մի տեղից ուղածդ պաշտօնը մի սպասի : Խոստացող կը լինի, տուող չի լինի : Աւելի լաւ է ինքդ գնա աշխատիր մի տեղ ...

— Մի տեղ, — հեգնոտ երկարում է հարեւանս եւ հարցնում :— Որտե՞ղ :

— Այ, Լուսիկենց հիմնարկում հաշուետարի պաշտօն կայ :

— Հաշուետար... դու ծաղրո՞ւմ ես ինձ, Աշխէն : Ընկերներս նախարարներ , քարտուղարներ, տնօրէններ՝ ես գնամ դառնամ հաշուետա՞ր : Չե՞ս ամաչում , աղջի : Հինգ տարի առաջ հիմնարկէ պետ եմ եղել, հիմա՝ հաշուետա՛ր...

— Ինչո՞ւ ամաչեմ : Ամէն մարդու տալիս են իր ընդունակութեանը համապատասխան գործ, — շարունակում է կինը :

Բայց հարեւանս իսկոյն ընդհատում է նրան :

— Ինչ , քո կարծիքով ուրեմն ես իմ ընկերներից անընդունա՞կ եմ : Սխալւում ես : Ոչնչով պակաս չեմ, եթէ ոչ աւելի . միայն թէ լուրջ հովանաւոր չունեմ : Հասկացա՞ր... Ամէն մէկն ուզում է ինքն առաջ գնալ եւ լաւ տեղ դրաւել : Իմ մասին չեմ մտածում . իսկ դու կամենում ես, որ նախարարների ու տնօրէնների ընկերը գնայ հաշուետար դառնայ... Խօսք չունեմ, շատ բարեացակամ կին ես :

— Լաւ. հաշուետար չէ, դրադարանում հօ կարո՞ղ ես աշխատել,— յամառում է կինը :— Գրքի գործը կարծում եմ ծանր չէ :

Մարդը նեղանում է .

— Լսիր , այ կին, դու այսօր նպատակ ես դրել վիրաւորե՞լ ինձ : Ընկերներս բարձր պաշտօնների՝ ես գնամ դրադարանի աշխատո՞ղ ... դա նրանց պատիւ կը բերի՞... ի՞նչ կ'ասեն , եթէ իմանան :

— Հապա անդործ մնալը պատուաբե՞ր է, — վշտանում է կինը :

— Աւելի լաւ է, քան հասարակ պաշտօնը ,— պատասխանում է մարդը : — Անդործութիւնից կարելի է անցնել բարձրը պաշտօնի, իսկ հասարակ պաշտօնից երբեք :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Փարիզի Հայութիւնը վերջերս, բացառիկ վայելքն ունեցաւ, թատերական շըրջան մը բոլորելու , յանձինս Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին եւ Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբին : Երկուքն ալ Կանացի կազմակերպութիւններ, նպատակ ունենալով վառ պահել հայ թատրոնը :

Կապոյտ Խաչի «Պէպօ»էն ետք, Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած վերջին ներկայացումն էր Տիգրան Կամսարականի «Վարժապետին աղջիկը՝. Թատրոնի վերածուած եւ բեմադրուած Պ. Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Ներկայացումը տեղի ունեցաւ, Երեքշաբթի գիշեր, Թէաթր տէ զՈռի սրահին մէջ :

Սրահը բեմադրութեան յարմարութիւններ ունենալով, թատերական ներկայացման յատուկ սրահ մը ըլլալուն, բացի կեդրոնական բեմէն, կարելի եղած էր նոյնպէս օգտագործել քովընտի փոքրերն ալ, ներկայացնելով «վարժապետին» բընակավայրը :

Ներկայացումը կը զուգադիպէր հեղինակին՝ Տիգրան Կամսարականի ծննդեան հարիւրամեակին եւ մահուան քսանը հինգամեակին, (Տես Յառաջ 9 եւ 10 Մարտ) որ դրաւոր կերպով ներկայացուց Տիկնանց Յանձնախումբի նախագահուհին :

Մեղմէ շատեր կը յիշեն անշուշտ վէպին նիւթը, առնուած Պոլսահայ կեանքէն, որուն առանցքը կը կազմէ Աստղիկը «վարժապետին աղջիկը » :

Տիկին Զարուհի Անտոնեան օժտուած կատարեալ դերասանուհիի մը բոլոր յատկութիւններով, եւ իր չափազանց ըզդայուն խաղարկութեամբ յուզեց բոլորը : Մասնաւորաբար վերջին տեսարաններու իր յայտ բերած բացառիկ խաղարկութիւնը, գովեստի արժանի է : Նոյնը կարելի չէ ըսել դժբախտաբար բոլորին համար :

« Վարժապետին » (Ա. Գմբէթեան) եւ իր աղջկան յուզմունքի տեսարանները իսկապէս կատարեալ էին :

Այս գլխաւոր դերասաններէն զատ, Պ. Պ. Միհրան Անտոնեան, Նուրհան Մարդարեան, Նազարէթ Պըշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան իրենց առանձնայատուկ տիպարներով յաջող էին : Մասնաւոր գովեստի արժանի են օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան եւ Վիքի Մոստիչեան :

Նօրա Պալեան վարժապետի կնոջ եւ Մակի Խարեան Յակոբ էֆէնտիի կնոջ դերերով, բաւական լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան, ինչպէս նաեւ Սարգիս Մոստիչեան իր շատ կարճ դերով, մինչ Փիէր Թէրզեան Գարեգինի դերով չէր կրցած իսկական տիպարը տալ, ինչպէս նաեւ Դանիէլ Մանուկեան վարժապետի եղբօրը դերով :

Խաղարկութեան կը մասնակցէին տասնըչորս դերակատարներ, գովելի ձեռնարկ մը : Ապրին կազմակերպիչները որոնք մեզի թատերական արժանի երեկոյ մը անցնել տուին :

Ն.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

«ԱՌՁԵՌՆ ՏՈՄԱՐԱՑՈՅՑ »

Նկատելով որ մարդը ստեղծած է ժամանակի միաւորները եւ իր աշխատանքները չափած է անոնցմով, չկայ պատմութիւն առանց ժամանակի, կամ աւելի ճիշդ՝ առանց ժամանակագրութեան : Ուրեմն պատմաբանը պարտաւոր է հետեւիլ սատանայական հանգոյցներով խճողուած ժամանակին տրամաբանութեան : Սակայն այնքան դիւրին չէ բանալ սատանայական հանգոյցները . ասոր համար պէտք է համապատասխան բանալի : Ահա այդ ձեւի բանալի մը կրնայ նկատուիլ Բ. Թումանեանի «Առձեռն տոմարացոյցը» (Երեւան, 1965) :

Հեղինակը այս փոքր գրքին մէջ կը ներկայացնէ եւ իրարու հետ կը համեմատէ Հայոց Մեծ եւ Փոքր թուականները , Ազարիա Ջուղայեցիի կազմած տոմարը , Հռոմէական տոմարը, լուսնային օրացոյցը : Այնուհետեւ կը մեկնաբանէ տոմարական կանոնները՝ կապուած լուսնի փուլի հասակին եւ շաբաթուան օրուան հետ : Վերջապէս ցուցակի ձեւով կուտայ օրացուցային կարգ մը դարաշրջաններու հաշուական կերպերը :

Հեղինակը օրինակներու միջոցով ցոյց կուտայ, թէ ինչպէս կարելի է մէկ տոմարէն անցնիլ ուրիշ տոմարի կամ մէկ տոմարի մը տուեալները ստուգել այլ տոմարի մը տուեալներով : Գրքոյկին մէջ կան տարեթիւերը վերծանելու քանի մը հետաքրքրական օրինակներ : Ահա անոնցմէ մէկը .

«Ի յութ հարիւր Հայոց թւի
Եւթանասուն եւ եւթնեկի
Ի ԻԶ ամսո հոռի ,
Ի ի ԻԹ յունվարի
Վճարեցաւ երգ սրբալի ,
Զոր ասացեալ տէր Ներսէսի
Կըլայեցո եւ Տարսոնի » :

Օրացուցային վերծանութեան շնորհիւ Բ. Թումանեան կը պարզէ, որ այս եօթը տողը գրուած է 1428 Յունուար 29ին :

Այս փոքրիկ եւ արտաքուստ անշուք գիրքը կրնայ լաւագոյն բանալին հանդիսանալ պատմաբաններուն (նաեւ ուրիշներու) ձեռքին մէջ՝ պատմական անհրաժեշտ ժամանակները վերծանելու եւ պարզաբանելու համար : Փափաքելի է , որ բացատրութիւնները աւելի ընդարձակ ըլլային, իսկ հին ձեռագիրներէն քաղուած օրինակները՝ շատ :

Գ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Օր. ՅԱՍՄԻԿ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ
ՌՈԺԷ ԵՈԲԵԱՆ
Նշանուած
27 Մարտ, 1966
Aulnay-sous-Bois Choisy-le-Roi

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թորամանեան, Ստեփանեան, Մելքոնեան, Շեխիկեան, Աղապէկեան եւ Պահատուրեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին

ԷՕԺԷՆԻ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ եւ իրենց ներկայութեամբ հոգեհանգստեան պաշտօնին յարգեցին անոր թարմ յիշատակը :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Արամ Մուրատեան իր ամուսնոյն Արամ Մուրատեանի (Մշեցի) մահուան տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ կը նուիրէ 50ական Ֆրանք եկեղեցւոյ զմբէթի նորոգութեան եւ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 25 Ֆրանք «Յառաջ»ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստան, Վէթու շրջանի Զիման գիւղէն Նահապետ Վարդանի Վարդանեան, կը փնտռէ իր որդին Սեդրակ Նահապետի Սարգսեան, որմէ 1943ին ստացած է վերջի նամակը : Կը կարծուի Ֆրանսա գտնուիլը :

Տիկին Պօղոսեան Երնակ եւ զաւակները Համեստ, Սիրակ, Ծովիկ, եւ Մացակ կը փնտռեն իրենց կորսնցուցած ամուսինն ու հայրը, Սարիբիկ Նաւասարդի Պօղոսեան, մօր անունը Անթառան, կորսուած հայրենական պատերազմին :

Երեւանաբնակ բնիկ Եոզկատցի Կէվհէրեան Վահէ, Նազարի կը փնտռէ, հօրեղբայրը Սարգիս Կէվհէրեան, որու հետ իրենց վերջին հանդիպումը տեղի ունեցած է 1919ին Հայահաւաքման շրջանին Անգարայի մօտ Հայոց վանքին մէջ : Պ. Սարգիս Կեվհէրեան կը կարծուի թէ՝ Ֆրանսայի Մարսէյլ քաղաքը կը գտնուի :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին, 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ :

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Այս Կիրակի (Ծաղկազարդ), Սկիզբ ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին, Դռնբացէք 17ին :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք ժամը 17ին :

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 17ին :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Շաբաթ, Ապրիլ 2, *Սալ Մազընոյի* մէջ, Րիւ տ'Օպանեը ժամը 21ին :

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղքատ ուսանողներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օթէլ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի 'Սանովա երրեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի գիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37–22 ՊՈՅԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 Ֆր., ուսանողներու կէս գին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կայանի արձանագրութիւնները կը սկըսին Հինգշաբթի Ապրիլ 14ին, Կապոյտ Խաչի Տէր – Դաւթեան գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, Մշակոյթի Տան Գ. յարկը : Տեղի կ'ունենան Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16–էն 18 : Պայմանները կը մնան նոյնը :

Ամսավճար 400 Ֆրանք, ճամբու ծախք տասը տարեկանէն վար՝ 38 Ֆր., վեր՝ 65 Ֆրանք : Գրպանի եւ պտոյտի գումար 30 Ֆրանք, կ'ընդունուին մանչերը վեցէն 14 տարեկան, աղջիկները վեցէն 15 տարեկան :

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով, Սէքիւրիթէ Սոսիալի եւ Ալօքասիոն ֆամիլիալի թիւերով :

Վճարումները կը կատարուին արձանագրութեան պահուն, հեռախօսով արձանագրութիւն չընդունուիր :

Նոյն թուականին կը բացուին արձանագրութիւնները նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ :

Վերջին պահուն մի սպասէք, տեղ չի մնար :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ամէն Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 2էն 5, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Կազմակերպուած՝
Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

Սալ տիւ Փաթրոնաժ Միւնիսիփալ տը լ'Իլ Սէն – Փիէռ :

Կը խօսին՝

ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (հայերէն)
Երիտասարդութիւնը Հայաստանի մէջ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)
Երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԿԻԶԲՆ ԵՐԿԱՆՑ
Թատերական ողբերգութիւն
Երեք արար եւ մէկ կենդանի պատկեր

Ապրիլեան Մեծ – Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ լոյս տեսած, իրական կեանքէ առնուած ընտանեկան «տրամ» մը :

Ստանալու համար դիմել գրաւոր հեղինակին՝

Գին հինգ ֆրանք
O. HEKIMIAN
74, Rue de Lourmel, PARIS (XVe)
C. C. P. 2753.65 - Paris

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, *Րիւ Պլէօ* :

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ :—

ԸՆԿ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեանկոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝ *ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ*

Պատուայ նախագահութեան մաս կըկազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ *Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ*
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ *Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ*
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն) *եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ*

Գեղարուեստական բաժնին, իրենցմասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24–ին, Մեծ–Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռի Սերոբ – Սօսէ խումբը կը տօնէ Նոր Սերունդի 21րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ դիշեր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Արծիւ մարզական միութեան տարեկան պարահանդէսը Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ալհամպրայի սրահին մէջ :

×

Մայիս 28ը Վալանսի մէջ, կը տօնուի Մայիս 28ին Շաբաթ, քաղաքապետարանի սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի պարահանդէսը Կիրակի, Դեկտեմբեր 4ին, Կռանտ Օթէլի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Գեղարուեստական ցերեկոյթ Մայիս 15ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը տօնէ Յաղթանակին 51րդ տարեդարձը Մայիս 7ին, Շաբաթ, Ալամպրայի սրահներուն մէջ :

GALERIE YVETTE MORIN
83, Rue du Bac (Métro Bac)

ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մարտ 9էն 29

Բաց է ամէն օր ժամը 13·30էն 19, բացի Կիրակիէն

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ Կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս դիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր. Միութիւն, կը նախագահէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ'երգէ Ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ԼՈՒՍԱՑԱԻ

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Տարւոյն առաջին գիրքը : Նոր Տարւոյ առաւօտեան լոյսը : Լուսեղէն գիրք մը, փառատիպ եւ շքեղ : Ամէնօրեայ ընթերցանութեան յարմար : Նուիրեցէք ձեր բարեկամներուն, լոյս նուիրեցէք, լոյս տարածեցէք, Լուսամատեան նուիրեցէք :

Գինը 15 նոր Ֆրանք

Դիմել հեղինակին՝ Յառաջի հասցէով, (մի գործածէք Յառաջի շէքփոսթալը, վճարեցէք մանտա-քարթով) : Հասցէին վրայ մի մոռնաք գրել Յառաջ, այսպէս.—

CH. NARTOUNY
Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՐՏ

MERCREDI 30 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10573 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.573

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը 1965 Ապրիլ 24ին, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, հեռագիր ուղղած էր Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղար Ու Թանի, մատնանշելով 1915ին Թուրքերու կողմէ Հայերու հանդէպ գործուած ցեղասպանութեան ոճիրը եւ պահանջելով Հայութեան արդար իրաւունքներու ճանաչումը :

Քանի մը օր վերջ, Ապրիլ 30ին Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ստացաւ Ընդհ. Քարտուղարին պատասխանը, զոր ստորագրած էր Ստեֆըն Լանտաու, ՄԱԿի «Մարդկային Իրաւանց Բաժնի» պատասխանատու վարիչը :

Հեռագիրը փոխանցուեր էր իր պաշտօնատան, որ Հ. Հ. Պատուիրակութեան յարուցած հարցը պիտի քննէր Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդի թիւ 728 Ֆ «ԻԸ» բանաձեւին երկրորդ հատուածին (Բ) եւ (Ե) տրամադրութեանց համաձայն :

Պ. Լանտաու միաժամանակ Պատուիրակութեան նախագահին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր նոյն բանաձեւի Ա. հատուածին վրայ, որուն մէջ կ'ըսուի թէ «Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը իրաւասութիւն չունի որեւէ գործողութեան դիմելու մարդկային իրաւունքներու առընչութեամբ կատարուած բողոքներու նկատմամբ, ինչ ալ ըլլան անոնք»:

Տարօրինակ Յանձնախումբ, որուն ձեռքերն ու ոտքերը կաշկանդուած են դարձդարձիկ բանաձեւի մը անըմբռնելի սեղմումներով :

Պ. Ստեֆըն Լանտաու իր պատասխանին կցած էր նաեւ բանաձեւին մէկ պատճէնը :

Անցեալ տարի ՄԱԿի առջեւ ոգեկոչուեցաւ Հայկական Հարցը, անպաշտօն կերպով, Կիպրոսի խնդրի քննութեան ատեն, երբ կղզիի արտաքին նախարար Կիպրիանու Թուրք պատուիրակի երեսին պոռաց, որ առաջին ցեղասպանը եղած են Թուրքերը, որոնք 1915ին մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդեցին :

ՄԱԿը միակ կազմակերպութիւնն է, որուն առջեւ պէտք է քննութեան ենթարկուի հայկական հարցը եւ յանգի արդար լուծումի մը :

Ինչպէս գրեցինք, հետեւողական 1918էն ի վեր անվհատ իր հետապնդած քաղաքականութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը վերջերս Ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներով հրատարակեց յուշագիր մը, վերարծարծելու համար Հայութեան արդար իրաւունքները ՄԱԿի անդամ 117 մեծ ու պզտիկ անկախ պետութեանց պատասխանատու վարիչներուն եւ աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ :

Անհրաժեշտ է միջազգային մամուլին մէջ յօդուածներ հրատարակել յաճախ՝ վառ ու կենդանի պահելու համար հայկական դատը եւ ամէն առթիւ յիշեցնելու Հայութեան անկորնչելի իրաւունքները:

Մարդիկ շատ դիւրաւ պիտի հասկնան մեզ եւ իրաւունք պիտի տան մեզի : Որովհետեւ կ'ապրինք շրջանի մը մէջ, երբ Ասիոյ եւ Ափրիկէի ամէնէն յետամնաց ազգերն անդամ կը ձերբազատուին օտարի լուծէն, անկախութիւն կը ստանան, անդամ կը դառնան ՄԱԿին, որուն Նիւ Եորքի պալատին առջեւ տնկուած կայմերուն վրայ կը բարձրացնեն իրենց ազգային դրօշակները, իբրեւ խորհրդանշան ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի :

Ո՛չ ոք կրնայ մեղադրել մեզ մեր պահանջներուն համար : Երկու չափ երկու կշիռի քաղաքականութիւնը անընդունելի է :

Ներքին ճակատին վրայ անհրաժեշտ է ստեղծել միատեսակ մտածելակերպ :

Սփիւռքի ազատ պայմաններուն տակ ապրող Հայութեան վրայ կ'իյնայ ծանր պարտականութիւն :

Երկրի մեր եղբայրները առաջին ծափահարողները կ'ըլլան, եթէ մենք կարենանք իսկապէս տէր կանգնիլ Հայ Դատին եւ տեւաբար հետապնդենք անոր իրագործումը, առանց վայրկեան մը յուսալըքուելու եւ ընկրկելու :

Կը գիտակցինք, որ փշոտ է ճամբան : Անյաղթահարելի դժուարութիւններ ցըցուած են մեր առջեւ :

Չունինք անկեղծ ու անշահախնդիր բարեկամներ : Նիւթապաշտ է աշխարհ : Նիւթի պաշտամունքն է, որ կը մղէ մեծ պետութիւնները ամէն կերպով աջակցելու մեր դարաւոր թշնամիին :

Չգտնուեցաւ ցարդ պետութիւն մը, որ իւրացնէր մեր արդար դատը եւ զայն տանէր ՄԱԿի առջեւ :

Քաղաքական խառնակ կացութեան մէջ է աշխարհ : Թնդանօթները կը գոռան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ : Ասիոյ եւ Ափրիկէի նորազատ երկիրները յեղափոխութեանց թատր կը հանդիսանան շարունակ :

Մնայուն խաղաղութիւնը չէ ապահովուած դեռ :

Հայկական Դատը օրակարգի հարց չէ աշխարհի մեծերուն համար :

Սակայն որքան ծանր ըլլան պայմանները այնքան եռանդ ու զոհողութիւն կը պահանջեն մեզմէ :

Լուծումի սպասող ուրիշ բարդ խնդիրներ կան : Օտարի լուծին ենթակայ ուրիշ ազգեր ալ կան, որ կը ձգտին ազատագրութեան :

Կարեւորը հաւատքն է : Գիտակցութիւնը՝ մեր Դատի արդարութեան :

Ամուր մնա՛նք մեր հաւատքին վրայ:

Չխնայե՛նք մեր զոհողութիւնները:

Չկորսնցնե՛նք մեր յոյսը :

Վստահ՝ թէ անպայման պիտի յաղթենք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻԳ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ՄԵԾ ԲԱՑԱԿԱՆ՝ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Հինգ հազար պատգամաւորներ կը ներկայացնեն Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան ԻԳ. համագումարը, եկած խորհրդային 15 հանրապետութիւններէ : Կան նաեւ երկու հազար հիւրեր, խորհրդատու թէ ձեռնհաս թեքնիսիէններ, որոնց օժանդակութիւնը կրնայ անհրաժեշտ ըլլալ մասնագիտական հարցերու վերլուծման ատեն :

Չինաստանի կողքին, բացակայ է Ալպանիա, Նոր – Զելանտա եւ Ճափոն համայնավար կուսակցութիւններն ալ ներկայացուցիչ չունին :

Նիստերը պիտի տեւեն 15 օր եւ գլխաւոր մտահոգութիւնը այն է թէ Սթալինի մասին, ի՞նչ պիտի ըսուի :

Ներկայ օտար պատուիրակութիւններէն ամէնէն ջերմ ընդունելութիւնը վերապահուած է անշուշտ հիւսիսային Վիէթնամի եւ Վիէթնամի ազատագրական ճակատին : Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Վալտէք Ռոշէ :

Ինչպէս գրած էինք, արեւմտեան մամուլը, մանաւանդ « քաղքենի» մամուլին ներկայացուցիչները ներկայ պիտի չըլլան նիստերուն, հասարակ մահկանացուներուն պէս, հեռատեսիլէն պիտի դիտեն բացման հանդիսութիւնը որ ուղղակի պիտի սփռուի :

Այս համագումարին առթիւ, շատ կը խօսուի Սթալինի գործունէութեան վերագնահատման մասին : Շատ հիմնաւորուած չի թուիր սակայն այն վարկածը թէ մենատէրը, կրնայ բոլորովին վերագտնել իր հին պատիւը : Հաւանական է միայն որ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը « սրբագրէ» ինչ որ իրեն չափազանցուած թուած է ապասթալինացման մէջ : Այս տեսակէտով Սթալին կրնայ աւելի պատուաւոր տեղ մը գրաւել, բայց ոչ այնքան պատուաւոր որ կրկին երթայ իր հանդիստը շարունակել Լենինի կողքին :

Խորհրդային ժողովուրդը ուրիշ բան կը սպասէ այս համագումարէն : Աւելի ազատ, ձերբազատուած վախէն, Բրեժնեւէ եւ Կոսիգինէ կը սպասէ ապրուստի մակարդակի բարելաւում մը :

Այլեւս չի խօսուիր Միացեալ Նահանգներու հասնելու եւ անցնելու մասին, ինչպէս կ'ըսէր Խրուշչեւ, այլ պարզապէս ազգային եկամուտը բարձրացնելու ութսուն առ հարիւր, 1960ի բաղդատմամբ եւ երկրագործական արտադրութիւնն ալ, տարեկան չորս առ հարիւր :

Արտաքին գետնի վրայ, գլխաւոր մտահոգութիւնը Չինաստանն է : Հոտ ալ հաւանական չէ որ խորհրդային ղեկավարները անաթեմա կարդան այլ պարզապէս ցաւ յայտնեն :

Ըստ Պրաւտայի, Խորհրդային Միութիւնը ներկայիս ունի 12 միլիոն շարքային համայնավար, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ սենտիքաներու անդամները, ինչ որ կը նշանակէ թէ ժողովուրդին այն տարրը որ գործունեայ է, այս կամ այն ձեւով կը հետեւի մարքս – լենինեան ուղեգծին :

ՃԷՎՏԷԹ ՍՈՒՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, Զօր. Ճէվտէթ Սունայ 532ի վրայ 461 ձայնով Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ : Կը յաջորդէ Կիւրսէլի, որ միշտ մահաքունի մէջ է : Սունայէն զատ Ալփասլան Թուրքէշ, հանգստեան կոչուած գնդապետը, 11 ձայն առած է : 47 հաւ ալ ճերմակ քուէ եղած է :

Նոր նախագահին ընտրութիւնը հաղորդուած է Թնդանօթի 101 հարուածներով :

Ճէվտէթ Սունայ զինուորական է : Ծընած է Տրապիզոն 1900ին : 1917ին թրքական բանակ մտած է եւ անմիջապէս զրկուած է Պաղեստինի ճակատը : Վիրաւորուած է Երուսաղէմ եւ գերի ինկած անգլիական բանակին :

Պատերազմի վաղորդայնին, Աթաթիւրքի եւ Ինէօնիւի կողքին, կռուած է Թուրքիոյ անկախութեան համար եւ շրջանշան մըն ալ ստացած իր վարքին համար, Իզմիրի «ազատագրման» ատեն : Թրքական յաղթանակէն ետք Յոյներու վրայ, կատարելագործած է իր զինուորական կրթութիւնը : 1943ին իբրեւ դասատու մտած է զինուորական վարժարան : Հեղինակն է զինուորական կարգ մը գործերու : Սպայակոյտի պետ նշանակուած էր 1960ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ հանրածանօթ «Թայմզ»ը որու առաջին էջը տասնեակ տարիներէ ի վեր նուիրուած էր փոքր ազդերու (գլխաւորաբար բարձր դասակարգի մոնտէն ազդերուն) Մայիս երեքէն սկսեալ պիտի փոխէ իր դարաւոր աւանդութիւնը եւ առաջին էջը լուրեր հրատարակէ :

ՏԻԿԻՆ ԻՆՏԻՐԱ ԿԱՆՏԻ Ուոշինկթըն հասաւ ուր ընդունուեցաւ նախագահ Ճոնսընի կողմէ : Բարի գալուստի իր ճառին մէջ, Ճոնսըն շեշտած է թէ պիտի ուսումնասիրէ Միացեալ Նահանգներու լաւագոյն միջոցները, օգնելու համար Հնդկաստանի : Ճոնսըն եւ Տիկին Կանտի պիտի խօսին նաեւ Վիէթնամի մասին :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ եւ Փաքիստանի սիրաբանութիւնը շատ կը մտահոգէ Հնդիկները, որոնց համար «Թաշկենտի ոգին վտանգըուած է» :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ բոլորովին ջնջուած է պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ այդ նախարարութեան մաս կազմող բոլոր պաշտօնեաները զետեղուած են այլ նախարարութեանց մէջ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Քու Քլուքս Քլանի 13 անդամներ ձերբակալուած են ԷՖ ՊԻ ԱՅի կողմէ : Այս 13 հոգիները կ'ամբաստանուին որ ռումբ նետած են սեւ շարքային՝ Տահմէրէ բընակարանին վրայ : Տահմէր պարագըլուխներէն է այն կազմակերպութեան որ կ'աշխատի «գունաւորներու» յառաջացման համար :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Շրէօտէր յուսախաբ վերադարձած է Մատրիտէն, վասնզի չէ կրցած արտօնութիւն ստանալ որ Լուֆթվաֆըն (գերմանական օդուժը) թռիչք կատարէ Սպանիոյ վրայէն :

ԷՌ – ՖՐԱՆՍԻ գործադուլին հետեւանքով, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրուան բոլոր երկար թռիչքները ջնջուած են Փարիզէն : Ներքին (ԷՌ – ԷՆԹԷՌ) բոլոր ճամբորդութիւնները ապահովուած են ամբոջ շաբաթը :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ բարձը պաշտօնեայ մը դատ բացած է Ընկերային Ապահովութեան դէմ (Սէքիւռիթէ Սոսիալ) որովհետեւ աշխատանք չունի ընելիք : Այս պաշտօնեան որ տնօրէնէն եւ փոխ – տնօրէնէն անմիջապէս ետքը կու գայ ամսական երեք հարիւր հազար կ'առնէ, տարեկան՝ հինգ միլիոն զանազան նպաստաւորումներով եւ 15 վայրկեան առտուն, 15 վայրկեան ալ կէս օրէն ետքը կ'երթայ գրասենեակ ուր ընելիք չունի : Մարդը կ'ըսէ որ կրնայ բնաւ ալ չերթալ եւ անդրադարձող չըլլար : Կ'ուզէ որ այդ պաշտօնը ջնջուի եւ իրեն գործ տրուի : Հաւանաբար ինք մինակ չէ այդ պայմաններուն մէջ, բայց մինակ է իբրեւ բողոքող ...:

ԱՊԻՃԱՆԻ մէջ, տասը հազար Կինեցիներ դատապարտուած են Սեքու Թուրէի քաղաքականութիւնը : Մօտ երկու հարիւր հազար է Քոթ տ'Իվուառ ապրող Կինեցիներուն թիւը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ծնունդներու սահմանափակումին համար, «Իմաստուններու Կոմիտէն» իր տեղեկագիրը յանձնեց առողջապահական նախարարութեան : Եզրակացութիւնն այն է թէ փիլիւլը կարելի է արտօնել որոշ պարագաներու մէջ և վնաս չի բերեր գործածող կնոջ :

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Ցարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԱՆՆՄԱՆ ՔԷՕԹԱՀԻԱՆ

Ա.

Տեսնուած է որ, վայրի եւ խոպան դաշտավայրի մը մէջ՝ անճոռնի, անպիտան փուշ ու տատասկներու առընթեր, բնութիւնը ստեղծած է նաեւ գեղատեսիլ, անուշաբոյր ծաղիկներ՝ հատ ու կտոր, հազուագիւտ :

Լայնածաւալ Թուրքիան ալ, իր վայրենի, բարբարոս եւ արիւնկզակ Մէհմէտճիկներու խառնիխաղանճին մէջ, հրաշքի համազօր ունեցած է մերթ փոքրաթիւ, կիրթ, վեհոգի եւ բարեխիղճ անձնաւորութիւններ՝ որոնց անուններն ու բարի յիշատակը, յոյժ երախտագիտութեամբ անմոռ կը պահուի մեր սրտերուն մէջ:

Այդպիսի եղակի դէմքերէն մին էր Քէօթահիոյ կառավարիչը՝ բանաստեղծ Ալի Ֆուատ պէյ, բարձր մտաւորական, բարեգութ, մարդասէր, որ ի գին իր դիրքին եւ կեանքին, ընդդիմացաւ քաղքին փոքրաթիւ Հայերուն աքսորման ի խնդիր կեդրոնէն եկած հրամանին, նաեւ տեղական մոլեռանդ իթթիհատական երիտասարդներու ճնշումին եւ սպառնալիքներուն :

Քէօթահիան, մեր պաշտելի ծննդավայրը, սիրուն քաղաք մըն էր, իր համբաւաւոր ջերմուկներով (ըլըճա), ծծմբաջուր ամենաբոյժ Եոնճալըի բաղնիքներով, դիւթակա՛ն ու մշտադալար Զամլըճաներով, մօտակայ անդուգական զբօսավայրերով, որպիսիք են՝ Տէյիրմէններ, Իւչ Աղաճներ, Միւտէրիզներ, Ազսու, Ավճը – փունարը եւն. եւն. որոնց վայելքը, տեղացի Թուրքերէն աւելի Կուտինայի Հայութիւնը կ՚ըմբոշխնէր Կիրակի եւ Տաղաւար օրերուն :

Համազգային փառքի կոթող Կոմիտաս վարդապետին ծնունդ տուած Կուտինան, սոյն դաւառի 7 – 8 հարիւր ընտանիքնոց քանակով քիչ, որակով մեծ Հայութիւնը, հակառակ թրքախօս ըլլալուն, դերազանցապէս ազգապաշտ, մաքրամաքուր քրիստոնեայ՝ զոյգ վիթխարի եկեղեցիներով, քառեակ մը քահանաներով, Ս. Էջմիածնեայ խոշոր նախակրթարանով, առանձին մանկապարտէզով, բազմաթիւ հարուստներով, հազիւ մատի վրայ համրուող աղքատներով, մեծ մասամբ ինքնաբաւ՝ խաղա՛ղ ու երջանիկ կ՚ապրէր դարերէ ի վեր :

Ինչպիսի՛ յանդուգն ու կորովի մաքառումներով, մեր բարեհամբաւ Միւթասարըֆը կասեցուց աքսորի վտանգը: Անոր բանաստեղծի զգայուն հոգին ընդվզեցաւ, եւ չուզեց որ թրքահայ ընդհանուր անմեղ զոհերու կարգին, նոյն տըմարդի եւ գազանային ոճիրը գործադրուի իր խնամքին, պաշտպանութեան ենթակայ շրջանին փոքրաքանակ, անմեղունակ հայ ժողովուրդին:

Յաջորդական տեղեկագիրներ յղեց ուր որ անկ է, թուելով այս ափ մը ժողովուրդին բազմապիսի բարեմասնութիւնները: Իրենց ազգային լեզուին իսկ անդիտակ, կառավարութեան օրէնքներուն հլու հնազանդ, անվնաս քաղաքացիներ ըլլալնին ինք կ՚երաշխաւորէր : Որպէս աշխատունակ, կարգապահ, ստեղծագործ տարր, քաղաքին ամէն տեսակի արհեստն ու արհեստանոցները անոնց ձեռքն է: Բժիշկ, դեղագործ, պետական թուրք վարժարանի հմուտ ուսուցիչներ, կառավարութեան հաւատարիմ, փորձագէտ կարեւոր բարձր պաշտօններու տիրացած քաղաքացիներ տուած են :

Արմտիքի, բուրդի, կերպասեղէնի վաճառականութենէն սկսեալ՝ գորգի, յախճապակիի ճարտարարուեստը Հայոց ձեռքն է, որով զարկ կուտան քաղաքին տնտեսութեան եւ վերելքին: Հայ արհեստաւորներու քով աշկերտող հարիւրաւոր Թուրքեր արհեստ կը սորվին, լաւ կ՚ապրուին եւ օրհնելով կ՚օրհնեն իրենց հոգածու վարպետ Զօրպաճիները: Եղրափակելով, Միւթասարըֆը կ՚աւելցնէր իր տեղեկագրին. «Շրջանիս Թուրքերուն համար անձնասպանութեան համազօր պիտի ըլլայ այս խիստ պիտանի, օգտաշատ ժողովուրդը կորսնցնելը» :

Ի վերջոյ, արդարութեան ախոյեանը յաղթական դուրս կ՚ելլէ այդ պայքարէն: Բ. Դուռը կը համաձայնի Քէօթահիան բացառաբար աքսորէ զերծ պահելու: Տեղացի Իթթիհատականները, (որոնք «կեավուր Մութասարըֆ» կ՚որակէին հայապաշտպան Ալի Ֆուատը), չարաչար կը պարտուին: Կառավարիչին համամիտ էշրաֆը (հարուստ դասակարգ) իր կարգին թեւ ու թիկունք կը կանգնի անոր, եւ փրկութեան լուսաճաճանչ արշալոյսը կը ծագի Կուտինայի Հայոց :

Այդ վեհանձն ու արդարակորով Թուրքը ոչ միայն անխախտ կը պահէ մեր տեղացի ժողովուրդը, այլ եւ Ալայունտի շրջակայքը խճողուած հարիւրաւոր վտարանդի ազգակիցներ՝ Պրուսայէն, Ատափազարէն, Պիլէճիկէն, Կէմլէյիկէն, Կէյվէէն, արդարացուցիչ միջոցներով քաղաք կը բերէ եւ ապաստան կուտայ, որոնք հայ ընտանիքներու բնակարաններուն մէջ, ապահով կ՚ապրին մինչեւ աքսորին վերջ գտնելը :

Ահա թէ ինչո՛ւ Կուտինայի Հայոց պատմութեան մէջ ոսկետառերով պիտի գրուի, պաշտպան ու փրկարար Ալի Ֆուատ փաշային անունը, — օրհնեա՛լ ըլլայ իր յիշատակը :

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱԶԳԵՐՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հեղինակը կ՚ընդունի բնական ընտրողութիւնը, կեանքի պայքարը, բայց կ՚ընդունի նաեւ համագործակցութիւնը : Նովիքով կը գրէ. « Պայքարի օրէնքը տիեզերական է»: Հենրիկօ Ֆերրի կը կրկնէ. « Գոյութեան համար պայքարը մարդկութեան եւ բոլոր կենսաւոր էակներու յարակից օրէնքն է»: Կան սակայն իրերօգնութեան, համագործակցութեան, համերաշխութեան երեւոյթներ: Կան պայքարներ անհատականութեան համար, տիրապետութեան, նաեւ համագործակցութեան, այսինքն գործարանաւորութեան բոլոր հակազդեցութիւնները : (Ֆիզիքս էնտ Փոլիթիքս, էջեր 24, 50 – 52, 212 – 13, Ն. Ե. 1884):

Էականը համերաշխ, խմբովին գործունէութեան մէջ է հասարակաց նպատակի իրագործման համար: « Եթէ կարող չէք ամրակուռ ընկերութիւն մը կազմել, պիտի կործանիք աւելի ամուր, կարգապահ ընկերութենէ մը »:

Պատմութիւնը կ՚արձանագրէ ցեղային պայքարներ, աշխարհակալներու աւերումներ, կոտորածներ, դերեվաճառութիւններ : Զօրաւորը կը ջարդէ, կը ստրկացընէ, կը գերէ, կը վաճառէ անասուններու նման : « Ամէն ատեն մարդկային ցեղերու ընտրողութիւն մը կատարուած է ստորին էակներ անհետացած են աւելի ուժեղ խումբերու առջեւ, որոնք աւելի օժտուած էին բնութենէն: Այս ընտրողութիւնը կը կատարուի այսօր ալ Ամերիկայի, Ովկիանիոյ մէջ, հին ատեն աւելի ըլլալու էր»: (Ժագ տը Մորկան, լ՚Իւմանիթէ Փրեիսթորիք, էջ 11):

Պայքարը գոյութիւն ունի ժողովուրդներու միջեւ, նոյն ժողովուրդին զանազան խմբաւորումներուն միջեւ : Ֆրանսայի մէջ Կասկոն ընտանիքներու տիպարը տեղի կուտայ Վանտէացիներու առջեւ : Իտալիոյ մէջ հարաւայինները չեն կրնար մրցիլ հիւսիսայիններու հետ: Այսօր սակայն տկարը չէ որ տեղի կուտայ, ընկերային ընտրողութիւնը կը կատարուի լաւագոյն տարրերէն : Վարիչ դասակարգը կը սպառի, ընտրանին կ՚անճիտուի : Համեստ խաւերէն վեր պիտի բարձրանան օժտուածները ընկերային մազականութեամբ եւ տեղի պիտի տան նորեկներուն : Կազմալուծումը կը սկսի՝ եթէ զանգուածը կարողութիւն չունի ընտրանի դասակարգը հայթայթելու :

Հեղինակը կ՚ընդունի որ նախնական ընկերութիւնները բացարձակ միապետութեան տակ գտնուած են, չկան որոշող ժողովներ: Զեխ հնախոյզ Հրոզնի կը գրէ. «Հիթիթներու մօտ պետութեան գլուխն է թագաւորը, որուն քով կայ զինուորական ժողով մը (Փանքիւշ), ու նախ խորհրդակցական էր, 16րդ դարէն սկսած կ՚ըլլայ որոշող: Այս ազնուական մարմինը իրաւունք ունէր պատժելու նոյն իսկ թագաւորը, եթէ արքայական ընտանիքի մէջ սպանութեան մը մեղսակից է կամ յանցաւոր : Ազնուականութեան այս համագործակցութիւնը անտարակոյս հնդեւրոպական ծագում ունի : Թագաւորը կրօնապետ է, դերագոյն դատաւոր, սպարապետ»: (Իսթուար տը լ՚Ազի էնթերիէօր, էջ 198):

Հնախոյզը կը գրէ, թէ Հիթիթներու մօտ ամուսնութիւնը կը կատարուի գընումով : Թեկնածուն գումար մը կը վճարէ աղջկան ծնողքին : Երբ նշանտուքը քակուի, ծնողքը կը վերադարձնէ վճարումը : Աղջիկը միեւնոյն ատեն հօրմէն կը ստանայ օժիտ մը : Ասիկա հնդեւրոպական չէ, սեմական է: Ընտանեկան կազմակերպութիւնը կ՚ազդէ ընկերութեան կազմակերպութեան վրայ:

Անգլիացի անտեսագէտէն դարեր առաջ յոյն խորիմաստ պատմաբան Պոզիբոս կը շեշտէր կրօնի դերը ընկերային յարակցութեան մէջ, բարոյականութեան անհրաժեշտութիւնը պետութեան ամրութեան համար : Բարեպաշտ ժողովուրդներ սակայն կրնան բարոյապէս բարձր չըլլալ եւ համերաշխութենէ զուրկ ըլլալ, կախում ունին ցեղային նկարագրէն եւ դաստիարակութենէն : « Հռոմայեցին կը հարստանայ օրինաւոր կերպով, Կարքեդոնացին ապօրինի միջոցներով : Երբեք չեն պարսաւեր՝ ինչ միջոցներով որ հարըստանան : Հռոմայեցիին մօտ ամօթալի է կաշառուիլ : Հռոմի մէջ քրէական ոճիր է աստիճաններ գնելը, Կարքեդոնի մէջ՝ սովորական :

« Յոյները հանրային զանձը կը խորովեն, ի զուր տասը զգուշութիւն կը կատարուի, հակակշռողներ կը գրուին, չեն կրնար զեղծումները արգիլել : Ընդհակառակն Հռոմայեցիները, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ մեծ զումարներ ունին; երդումի կրօնին միայն պէտք ունին, անբռնաբարելի հաւատարմութիւն պահելու համար: Ուրիշ ժողովուրդներու մէջ հազուադէպ է հանրային դրամի զեղծումներ չկատարող գտնել, Հռոմի մէջ հազուադէպ է այս ոճիրը գործող »:

Ընկերութեան կազմալուծումը կը սկսի՝ երբ համագործակցութեան կապերը կը թուլնան: Կայ վտանգ դուրսէն, կայ վտանգ ներսէն, որ աւելի ծանր է, որովհետեւ ամուր ընկերութիւն մը կրնայ դիմադրել արտաքին վտանգին, եթէ ունի ուժեղ կազմակերպութիւն, կարգապահութիւն, համերաշխութիւն, օրէնքներու յարգանք : « Պերճանք եւ հաճոյքներ կ՚ապականեն բարքերը, սնափառութեան պատճառով աստիճաններ, դիրքեր կը փնտռուին անյագօրէն: Ոմանց ագահութիւնը սնափառը իր շահերուն հակառակ պիտի գտնէ : Փառքի անսահման տենչը պիտի մղէ անհատը անհնազանդութեան, պիտի չուզէ որ ուրիշներ իրեն հետ բաժնեն իշխանութիւ-

— ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Մտքովս ըսի՝ օր առաջ պատժուի :

Քալեցինք մինչեւ երեկոյ: Մեսքենէի մօտ գիւղ մը հասանք, գիշերը անցուցինք այնտեղ : Առաւօտուն ճամբայ ելանք եւ կէսօրին մտանք Մեսքենէ: Գացինք գետին եղերքը քիչ մը հանգչելու :

— Հասան Զավուշ, թոյլ տուր երթամ սա վրաններուն մէջ հայրենակից փընտրեմ :

Մեսքենէի մէջտեղը շուկայի պէս բան մը կար, շուրջը խրճիթի նմանող բաներ: Այստեղ էին Հայերը : Մսավաճառի խանութի ձեւ տրուած խրճիթին մէջ գտայ հայրենակից մը, զինուորութեան ընկեր, Գրիգոր Սէմիզեան :

— Բարեւ, Գրիգոր, ըսի :

Շուարած, զարմացած, երեսս կը նայի:

— Զճանչցա՞ր :

— Ո՛չ :

Հայերը շատցան, ժողվուեցան, եւ հետաքրքրութեամբ զիս կը զննեն :

— Արաբի ձեւ Հայ մը, կ՚ըսեն իրարու:

— Հայ եմ, իմ անունս է Ստեփան Միսքճեան :

— Ծօ՛, Ստեփան, այս ի՞նչ վիճակ է :

Շուրջս հաւաքուած բազմութեան մէջէն մանուկ մը, երբ կը լսէ անունս, կը վազէ լուր տալու: Երկու վայրկեան ետքը վազն ի վազ եկաւ :

— Մեր տունը պիտի գաս, քեռայրս քեզ կ՚ուզէ, ըսաւ.

— Ո՞վ է քեռայրդ :

— Օննիկ Տայլէրեանը :

Կարճ կապեցի խօսքս, տղուն ընկերացայ եւ գացի Տայլէրենց «տունը»: Պըզտիկ բան մը, սենեակի պէս բան մը: Առջեւը կանգնած կը սպասէր ինծի: Երբ զիս տեսաւ, սկսաւ լալ, արցունքները կը թափէին յորդահոս :

— Այս վիճակին մէ՞ջ պիտի տեսնէի քեզ, ըսաւ :

— Ի՞նչ կ՚ըսես, եղբայր, ամէնէն լաւ հագուած վիճակս է, տեսնէի՛ր զիս անապատին մէջ:

Սենեակը մտանք :

— Քոյրդ, Աղաւնին, շարունակ նամակ կը գրէ եւ «Ստեփան եղբայրս ո՞ւր է » կը հարցնէ :

Քրոջս ամուսինը, Ղասապ Սուրէն, մօտիկ բարեկամն էր Տայլէրեան Օննիկին :

— Միշտ կը պատասխանէի թէ Ստեփանը շատ վարերը գացած է, հակառակ հարցուփորձերուս լուր չեմ կրցած առնել կը գրէի: Վերջին նամակով կ՚ըսէր թէ ինչո՛ւ որոշ բան մը չեմ գրեր, եթէ մեռած է՝ բացէն գրէ թէ մեռած է: Ստիպուած գրեցի թէ աւելի վար գացողներէն լուր չկայ, ազատող չկայ: Հիմա շուտ տոմսակ մը գրէ որ ղրկեմ :

Պատմեցի թէ կը գտնուէի այնպիսի տեղ մը, որ չէի կրնար լուր տալ: Հիմա ազատ եմ, երբ տեղ մը հաստատուիմ, հասցէս կուտամ: Տոմսակ մը գրեցի, ուրախութիւնս յայտնելով որ ողջ եմ: Իրենց հասցէն առի :

Տոմսակս լմնցած չէր, երբ մեր քաղաքացի Հաճի Յակոբ աղա Սէմիզեանը եկաւ : Տոմսակս Տայլէրեան Օննիկին ձեռքէն առաւ, « ես կը ղրկեմ մերիններուն, անոնց մօտ կ՚ապրին» ըսաւ :

Սկսայ համառօտ պատմել անապատի կեանքս, ջարդէն ազատիլս : Անմիջապէս ճաշ դրին, կերանք: Հաճի Յակոբ աղա առատ ծխախոտ տուաւ: Երբ կը մեկնէի, Հաճի Յակոբ աղա ձեռքը գրպանը տարաւ եւ ամբողջ մանրուք դրամները ինծի տուաւ: Մերժեցի, բայց պնդեց եւ ստիպեց որ առնեմ :

Այդ միջոցին եկաւ Հասան Զավուշ, ըսելու թէ ժամանակն է ճամբայ ելլելու: Ամէնուն շնորհակալութիւն յայտնեցի, «մնաք բարով» ըսի եւ ճամբայ ելանք :

(Հաճի Յակոբ աղան մեր քաղաքին ունեւոր վաճառականներէն էր: Մեծաքանակ նպարավաճառի խանութ մը ունէր, եւ ընդհանուր տարագրութենէն առաջ անհատական աքսորի ենթարկուած մեր հայրենակիցներէն էր: Այսպէս կը հասնի մինչեւ Մեսքենէ, ուր կը յաջողի մնալ: Յետագային, Յոյներու եւ Թուրքերու պատերազմին հետեւանքով ապաստաներ էինք Պոլիս, ուր 1925ին ամուսնացայ Հաճի Յակոբ աղային մեծ աղջկան՝ Օր. Արշալոյսին հետ):

Հասան Զավուշ եւ իր խումբը, երբ ճամբայ ինկանք, բաժնեկից ըրի ծխախոտիս : Եւ ուր որ ուտելիք ծախողի հանդիպէի, մանրուք դրամներովս, մօտ 28 արծաթ զրուշ, ուտելիք կը գնէի եւ ընկերներուս կը բաժնէի :

Շարունակելով մեր ճամբան, երկու օրէն հասանք Հասան Զավուշին գիւղը, Թրմըզայ: Իրենց զինուորութեան կեդրոնը կը գտնուէր Պիրէճիկ, բայց նախ գացինք իրենց գիւղը, ուր քանի մը օր հանդիստ պիտի ընէինք :

Հասան Զավուշ նախ գնաց գտաւ գիւղին մըխթարը, Մուսթա պէյ, խնդրելու որ աշխատանք մը տայ ինծի : Մըխթարը համաձայներ էր: Հասան Զավուշի հետ գացինք ներկայացանք մըխթարին :

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(17 Շար.)

ՆԱԶՈՒՇԻ ՃՈՂՈՒԿ

— * —

Ղեմալ ասլանը դարձյալ, չկշռ, զգայնացած իր իսկական էությունից, տեսիլքի մեջ իր երիտասարդ տարիները տեսաւ եւ իրեն ինքզինքին հարցուց թէ ինչո՞ւ ինքզինքը այդքան ծանր զգացած էր այդ օրերուն։ Ինչո՞ւ ամէն ինչ կը տանջէր զինք։ Ինչո՞ւ ամէն ինչ կը թուէր անտանելի։ Ինչո՞ւ ամէն ինչ կը ստիպէր զինք ատելու կեանքը, ատելու մարդիկը, ատելու ինքզինքը։ Ինչո՞ւ ամէն ինչ կը ստիպէր զինք ուզել մեռնիլ։ Ինչո՞ւ։ Ինչո՞ւ։ Ինչո՞ւ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ·
Նախկին ցանկերու ընդհ· դումար	89·224
Պ· Աւետիս Սիմիթեան եւ Վանեան ընտանիքը Պ· Արմենակ Գուլումճեանի միջոցով, ի յիշատակ հանգուցեալ Օննիկ Սիմիթեանի	2·000
Տիկին Ա· Մուրատեան եւ իր զաւակը Պ· Մուրատեան	500
Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Պահթիարեան իրենց ծնողաց Պահթիարեան եւ Գունտաքճեան զերդաստանները եւ իրենց զաւկին Սար – գիսի մահուան 21րդ տարեդարձին առթիւ	500
Պ· Պէնլեան Արթիւր	150
Պ· Գրիգոր Յարութիւնեան	100
Պ· Սահեան Պէնլեան	100
Տէր եւ Տիկ· Գարեգին Նորսիկեան	50
Օր· Գոհարիկ Ղազարոսեան	50
Պ· Շահվէքիլեան	50
Իսիի եկեղեցասիրաց Տիկնանց Մխիթիւնը ի յիշատակ Մարիամ Կրկըղեանի եւ Տէմիրճեանի	50
Տիկին Էլիզա Մկրտիչեան	50
Պ· Տոքթ· Կրպ· Կէօվճեան	50
Տիկին Զապէլ Նիկողոսեան եւ Գարեգին Նորսիկեանի թոռնիկները	30
Սերժ եւ Սիլվա Նորսիկեան, Պ· Խորէն Աննիկեան քանանական ֆրանք :	
Ընդհ· դումար	92·944

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ· Նուպար Շարապխանեան, կը փընտրէ իր եղբայրը՝ Արշաւիր, ծնած 1907, Մեծ Նոր Գիւղ, եւ քոյրը՝ Էլմոն, ծնած 1909ին Մեծ Նոր Գիւղ: Երկուքն ալ կորսուած են աքսորին: Իրենց հօրը անունն էր՝ Աւետիս, մօրը՝ Մխիթար : Արշաւիր կորսուած է Իրաքի Թլաֆար դիւղը իսկ Էլմոնը՝ Թուրքիոյ եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի արտատպել :

Պէյրութի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Ց· Դ· Վարդան Հնթակոմիտէի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Կարօ Երանեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն Տիկին Մաքրուհի Մինաս – եանի (ծնեալ Երանեան) մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 120 ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան :

(Մտանալ «Ցառաջ»էն) :

ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Այս կիրակի (Ծաղկազարդ), Սկիզբ ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին, Դռըն – բացէք 17ին :

×

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

Այս կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռըն – բացէք ժամը 17ին :

×

Ս· ՅԱԿՈԲ (Լիոն)

Կիրակի , ժամերգութիւն ժամը 8ին , Պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 17ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի

Ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ եւ Ուսօրհնէք 10·30ին , Ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին , պատարագ ժամը 17ին :

×

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Այս կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Մխիթեան Կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղէտահարներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օքէյ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Սաճովա երբեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի դիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37–22 ՊՈՑԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 Ֆր· , ուսանողներու կէս դին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Բրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած՝

Ալֆորվիլի Նոր Սերունդի կողմէ

Հինգշաբթի Ապրիլ 7, երեկոյեան ժամը 8·30ին :

Սալ տիւ Փաթրոնաժ Միւնիսիփալ տը լ'Իլ Սէն – Փիէռ :

Կը խօսին՝

ՏԻԿ· ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ (հայերէն)

Երիտասարդութիւնը Հայաստանի մէջ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

Երիտասարդութեան դերը Սփիւռքի մէջ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՂՈՔ

Կազմակերպուած Ֆ· Կապ· Խաչի Փարիզի Համանճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս· Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս դիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ· Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր· Միութիւն, կը նախագահէ

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ'ելոյէ ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիեան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ· կեդր· վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24-ին, Մեծ–եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ· Առաջնորդարանի :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, *Սալ Մազընոյի* մէջ, Րիւ տ'Օպանեը ժամը 21ին:

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարանները, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ· Ց· Դ· կեդրոնական կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ , 17, *Րիւ Պլէօ* :

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ :—

ԸՆԿ· ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՌԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին Օքէյ Մոտերնի, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեան կոթող՝ Սասունցի Դաւիթի *ֆրանսերէն թարգմանութեան առթիւ :*

Նախագահութեամբ՝ *ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի*

Պատուոյ նախագահութեան մաս կը կազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄՍՏՈՒՆԻ — *Վեր· Գ· ՍԻՍԼԵԱՆ*

ՏԻԿԻՆ ՄԱՌԻ ԱՐՄԱՃԵԱՆ — *Պ· ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ*

Պ· ՌՈՒԲԻՆ – ՄԵԼԻՔ (ֆրանսերէն) — *եւ Փրոֆ· ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ*

Գեղարուեստական բաժինին , իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա· Գմբէթեան, Ն· Մարգարեան *եւ ուրիշներ :*

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ եւ բիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով ,ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 5 Երեքշաբթի ժամը ութը 20·45ին

THEATRE DES ARTS ոճեղ սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Ընդհանուր խնդրանքին վրայ, Բ· անգամ ըլլալով

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆի կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան , վիճի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նորա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատերախումբին երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ութը 20·45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը: ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66 Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ
LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՐՏ

JEUDI 31 MARS 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10574 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — N° 10.574

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՐՈՋ ՄԸ

Յունուար 26ին, Զորեքշաբթի առաւօտ, Փարիզ Մատլէն հսկայ եկեղեցիին մէջ, Ֆրանսացի եւ հայ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան պատարագած է Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի :

Այդ առթիւ պատմական քարոզ մը խօսած է Գերպայծառ Ժ. Մարօլօ եւ յուզած բոլոր ներկաները :

Պատմական կոչեցինք քարոզը զոր «Յառաջ» Փարիզի մեր պաշտօնակիցը, տուած է Ֆրանսերէնով, իր Յունուար 29 – 30 թիւերուն մէջ, այս առթիւ յիշելով որ Նորին Գերապայծառութիւնը նոյնիմաստ ճառ մըն ալ խօսած էր 1959, Ապրիլ 12ին, Լոյս քաղաքին Սաքրէ Քէօր Եկեղեցիին մէջ :

Առանց փշաքաղուելու, կարելի չէ կարդալ Ֆրանսացի մեծ հոգեւորականին այդ քարոզը :

Յանուն արդարութեան եւ խաչուած ճշմարտութեան շղթայաղերծուած բողոքի աղաղակ մըն է ան :

Այդ քարոզին մէջ դատապարտութեան խօսք կայ Հայութեան դահիճին, թուրք ժողովուրդին մասին :

Լռելեայն մեղադրանք մը կայ բոլոր անոնց հասցէին, որ ականատես այդ ջարդերուն, ձգեցին զոհը իր դահիճին հետ ու արդարութիւն չտնօրինեցին գործուած եղեռնին առթիւ :

Հայ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ հաւանօրէն քիչեր կրցան այսքան խարանիչ ճառ մը խօսիլ, եւ տալ մեր թշնամիին պատկերը ինչպէս որ է :

Ամբողջ մէկուկէս միլիոն Հայութիւն, ծեր, կին, աղջիկ, երիտասարդ եւ երախայ, կը դառնան զազազած թշնամիին դաւադիր ոճրագործութեան առարկայ :

Մանուկներ կը խլուին իրենց մօրը գըրկէն ու ապառաժներու զարնուելով կը սպաննուին : Երիտասարդները դաւադրօրէն կը դարձուին հրացանազարկ :

Կիներ եւ դեռահասակ աղջիկներ կը լլկուին ու սիւինահար կը սպաննուին :

Նոյն դաժան վերաբերումը հոգեւորականներու հանդէպ : Անոնք կը սպաննուին իրենց հօտին աչքերուն առջեւ :

Այս առթիւ Գերապայծառ Ժ. Մարօլօ կը յիշէ եղերական մահը Մալոյեան Եպիսկոպոսի, որ իր հօտին հետ, տարագրութեան ճամբաներու վրայ ամէն տեսակ վայրագ խոշտանգումներու ենթարկուած՝ մեռաւ կոշկոճամահ :

Ինչ որ ըրին Թուրքերը 1915ին, իր նախընթացը չունէր պատմութեան մէջ :

Հայութիւնը կրեց իր խաչը, որովհետեւ եղած էր քրիստոնեայ ժողովուրդ մը, լծուած իր աշխատանքին ու բարոյական բարձր սկզբունքներու :

Յուզման վայրկեանի մը Գերապայծառ Ժ. Մարօլօ խօսքը ուղղելով Մատլէնի մէջ հաւաքուած հայ ունկնդիրներու կ՝ըսէ.

« Հայե՛ր, իմ եղբայրներս, երբեք պէտք չէ մոռնաք այս նախնիրները, հակառակ անոր որ անցեր է կէս դար ու սերունդներ յաջորդեր են իրարու : Ձեր հոգւոյն մէջ վառ պահեցէք սէրը հանդէպ ձեր լեզուին ու ձեր հայրենիքին : Նման Եբրայեցւոց ըսէք. «Եթէ մոռացայց զքեզ Երուսաղէմ. մոռասցի զիս աջ իմ »:

Մարտիրոսներու զաւակներ, եղէք վրկաները ձեր հայրերուն : Իրենց անսահման զոհաբերութեամբ, անոնք եղան հողին մէջ նետուած փշրուած սերմը, որ պիտի ընձիւղէր կորսուելով : Տերտուղիանոս կը հաստատէ թէ մարտիրոսներու արիւնը սերմ մըն է : Դուք, անձամբ պէտք է ըլլաք հնձողը զայն :

Սիրեցէ՛ք զիրար. օգնեցէ՛ք փոխադարձաբար, հարազատ եղբայրներու պէս :

Եղէք արժանի անցեալին, մնալով հաւատարիմ հայկական ձեր ծէսերուն զոր պէտք է պահէք, ու պէտք է զգաք ձեզ հպարտ, կառչելով ձեր հաւատքին »:

Հայութեան առհաւական առաքինութեանց եւ բարոյականին դրուատիքն է որ կ՝ընէր մեծ հոգեւորական մը, Յունուար 26ին, Լոյս քաղաքին մեծագոյն աղօթատեղիներէն մէկուն մէջ, հրապարակով մեղադրանքի սիւնին դամելով թշնամին, որ մոռցած մարդկային ամէն զգացում՝ բարձրացուցած էր իր արիւնոտ ձեռքը մէկուկէս միլիոն անմեղ Հայերու վրայ :

Մենք երախտագիտական զգացումներ ունինք հանդէպ բոլոր անոնց, որ մոռցած ամէն նկատում, կը պաշտպանեն մեր դատը, այսինքն արդարութիւնը :

Որովհետեւ, ինչ որ խօսեցաւ Գերապայծառ Ժ. Մարօլօ, խօսեցաւ յանուն արդարութեան եւ խաչուած ճշմարտութեան :

Զայն լսեցին Ֆրանսացիներ, որոնցմէ շատեր հաւանօրէն տեղեկութիւն իսկ չունէին յիսուն տարի առաջ կատարուած Հայ Եղեռնին մասին :

Արդարութիւնն է որ բարբառեցաւ անգամ մըն ալ աղնուական հոգեւորականի մը շրթներով :

Նման քարոզչութիւններով է որ մեր դատը պիտի մտնէ իր հունին մէջ : Մենք պէտք ունինք Հ. Ժ. Մարօլոներու բարեկամութեան, աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ հանգամանօրէն ներկայացնելու համար թշնամին ինչպէս որ է :

Եւ իբրեւ երախտագէտ ժողովուրդ, պիտի չմոռնանք իր անունը : Զայն պիտի անցընենք պատուոյ անուններուն շարքին Քլեմանսոներու, Ժօռէսներու, Ա. Ֆրանսներու, Պարպէներու, Բրեսանսէներու, Քիյեառներու եւ բոլոր անոնց, որ անցեալին մէջ բարձրացուցին իրենց ձայնը յանուն նահատակուած Հայութեան եւ արդարութեան :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

ԱՄԵՐԻԿԱ ԽԻՍՏ Է ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆԴԷՊ

Նախագահ տը Կոլի տուած որոշումը Ատլանտեան Ուխտի նկատմամբ, ցարդ բուռն քննադատութեան չէր բախած : Առաջին անգամն է, որ յանուն Միացեալ Նահանգներու խօսք առնելով, Պոլ խիստ կերպով քննադատեց Ֆրանսան եւ յայտնեց նաեւ թէ ինչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնուին անոր առած քայլին առթիւ :

Ամերիկացի ներկայացուցիչը խօսք առած է, առջի օր, Փարիզ հաւաքուած Ատլանտեան Ժողովին ընթացքին : Խնդրոյ առարկայ ընելէ ետք Ֆրանսական որոշումին օրինաւորութիւնը, Պոլ շեշտած է թէ Միացեալ Նահանգները պիտի չընդունին Ֆրանսայի նախատեսած ձեռնարկները ցորչափ չէ ճշդուած բանակցութիւններով թէ ի՞նչպէս պիտի գործադրուին այդ որոշումները : Նախ Պոլ տրամաբանական կը գտնէ որ Ֆրանսա ստանձնէ այն ծախքերը որ պիտի ըլլան քանդելու եւ փոխադրելու համար Ֆրանսայի ամերիկեան կայանները (ներկայ դրամով 3 – 3ուկէս միլիառ) : Ապա, Պոլ կը նկատէ որ տը Կոլի որոշումը խախտումն է նաեւ Փարիզի համաձայնագրերուն, որոնց հիման վրայ Գերմանիոյ Ֆրանսական ուժերը զինուած են հիւլէական զէնքերով : Պոլ կ՝ըսէ որ այլեւս այդ ուժերը պէտք է զրկուին հիւլէական զէնքերէ : Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչը չուզեր նաեւ որ Փարիզ մնայ ատլանտեան կազմակերպութեան կեդրոնատեղին : Հաւանական չէ նաեւ որ Ատլանտեան պետութիւնները ընդունին Ֆրանսական ժամանակացոյցը, ամերիկեան ուժերու Ֆրանսայէն հեռացման մասին :

Այս առթիւ Քուվ տը Միւրվիլ ծանուցագիր մը յանձնած է ուր Ֆրանսա մէկ տարուան պայմանաժամ մը կուտայ :

Ֆրանսական շրջանակները կը զարմանան որ այսքան խիստ հակազդեցութիւն մը կայ եւ կ՝ըսեն որ Պոլ ծանօթ է իբրեւ ընդդիմադիր մը տը Կոլի :

ԲՐԵԺՆԵԻԻ ԲԱՑՄԱՆ ՃԱՌԸ

ԻԳ. Համագումարի բացումը կատարեց Բրեժնեւ : Շեշտը մեղմ էր եւ խիստ յարձակում չկար ոչ ալ բանադրանք Չինաստանի նկատմամբ : Շեշտեց թէ «հաւատարիմ 1957ի եւ 1960ի ժողովներու ուղեգծին, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը կ՝ընդդիմանայ որեւէ տիրապետութեան համայնավար շարժումէն ներս : Կը պայքարի եւ պիտի պայքարի վերաքննութեան եւ ազգայնական ցոյցերու դէմ» : Բրեժնեւ յայտնեց նաեւ թէ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիոմը (կազմուած 12 անդամներէ) պիտի վերստանայ իր նախկին անունը՝ Պոլիտբիւրօ, զոր կը կրէր Սթալինի օրերուն : 1952ին էր, Սթալինի մահէն քանի մը ամիս առաջ, որ Պոլիտբիւրօն դարձած էր՝ Պրեզիտիոմ :

Ցարդ կարելի չէ հասկնալ այս փոփոխութեան բուն պատճառը : Աւելի յըստակ կը դառնայ համագումարին վերջաւորութեան երբ ընտրուին անոր անդամները :

× ԷՖ ԷԼ ԷՆի ներկայացուցիչները (միակ կուսակցութիւնը Ալժերիոյ մէջ) ձգած են ժողովը ու հեռացած տեսնելով որ ալժերական համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչներ կան համագումարին մէջ : Ծանօթ է որ համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուած է Ալժերիոյ մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒԻԼՍԸՆԻ յաղթանակը կասկած չի վերցներ, երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ, որոնք կը կատարուին այսօր : Վերջին քննութիւններու համաձայն, աշխատաւորական պարագլուխը կրնայ մօտ 160 աթոռի մեծամասնութիւն մը ունենալ : Վարչապետը կը վախնայ սակայն թէ իր յաղթանակին համար մամուլին տուած ապահովութիւնը պատճառ դառնայ որ իր ընտրողներէն շատեր մինչեւ քուէատուփ երթալը աւելորդ նկատեն :

ԱՊՐԻԼ ՑԻՆ

Ապրիլ ութին կը լրանայ ՅԱՌԱՋի վերհրատարակման 21րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներու մեծամասնութեան տարեշրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց ըսպասելու մասնաւոր դիմումներու :

Ցարդ ապառիկ հաշիւ ունեցողներէն կը կը խնդրենք կարգադրել բոլոր առկախ հաշիւները մինչեւ Մարտ 31 :

Թերթերու բաժանորդագրութիւնը կը վճարուի միշտ ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՆ ԿՆՃՌՈՏ ՀԱՐՑԸ

Մի անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար կարգ մը թիւրիմացութեանց եւ սըխալ վերագրումներու ինչ կը վերաբերի «Յառաջ»ի տեսակէտին Ազգ. Տան նկատմամբ, պարտք կը սեպենք, մէկ անգամ արտայայտուիլ այս մասին :

Առաջին մէկ օրէն չենք ուզած միջամուխ ըլլալ այս ցաւոտ խնդրին, որ եթէ ոմանց համար շատ յստակ է, մեզի համար երբեք յստակ չէ եղած : Այդ պատճառով չենք ուզած «Յառաջ»ը բեմ դարձընել այս կամ այն կողմին բացատրութեանց կամ լուսաբանութեանց, որոնք ոչ մէկ բան կը բացատրեն եւ ոչ մէկ բան կը լուսաբանեն : Ազգ. Տան շուրջ դատերը, վէճերը կը տեւեն ոչ թէ ամիսներէ ի վեր, ինչպէս կը կարծեն ոմանք, այլ տարիներէ ի վեր : Կեղծ համեստութիւն թող չնկատուի եթէ խոստովանինք որ ամէն բան չենք հասկցած եւ մենք մեզի ձեռնհաս չենք նկատեր խօսելու կամ գրելու համար նիւթի մը մասին զոր լիովին չենք ըմբռնած :

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, հրատարակութեան համար ստացանք կոչեր, հաւաքոյթի ազդեր, լուսաբանութիւններ, որոնց տեղ չտուինք : Անտարակոյս գայթակղութիւն մը կայ այս տան շուրջ, բայց ատիկա նոր չէ ինչպէս այս հաւաքոյթը կազմակերպողները կ՝ըսեն :

Այս գայթակղութիւն չծնաւ միայն այն օրը երբ կարգ մը կազմակերպութիւններ արտաքսման թուղթ ստացան : (Ժամանակին ալ նման փորձեր եղած են եւ այս նոյն կազմակերպութիւնները իրար անցած չեն) : Չենք գիտեր թէ ի՞նչ տեղեկատուութիւն պիտի կարենան տալ, Շաբաթ իրկուն Սալ Ֆարալիքի մէջ, անոնք որ կ՝ուզեն դաղութը արթնցնել, մետասաներորդ ժամուն : Տեղեկատուութիւն տալու համար, հարկ է որ մարդիկ շաբաթներ նստին եւ ուսումնասիրեն այս չէնքին 18 տարուան պատմութիւնը, բոլոր ժողովներու ատենագրութիւնները, բացուած եւ վերջին պահուն ետ առնուած դատերու պատմութիւնը եւն. եւն. : Մենք ժամանակ չունինք այս բոլորը ընելու ոչ ալ դատական եւ իրաւական հարկ եղած պաշարը, որպէսզի կարենանք ձեռնհասութեամբ քննել եւ հանրութիւնը լուսաբանել :

Մենք այսքանը գիտենք—կրնանք հոս ալ սխալիլ — որեւէ ընկերութեան մէջ, վճռական խօսքը եւ իրաւունքը կը պատկանին բաժնեթուղթերու մեծամասնութիւնը ունեցողին : Որքան գիտենք այս մեծամասնութիւնը անհատներու ձեռք չէ — մեզ չեն հետաքրքրեր անհատները — այլ ազգային իշխանութեան մը : Ուրեմն գլխաւոր պատասխանատուն հոս պէտք է փնտռել եւ ոչ թէ այս վերջին ամիսներուն ընթացքին, այլ՝ առաջին մէկ օրէն, գործը հոս հասցուցած ըլլալնուն համար :

Իրաց այս կացութեան մէջ, «Յառաջ» կը շարունակէ դիտողի դերին մէջ մնալ, ոչ անոր համար որ չի հետաքրքրուիր ազգային հարցով մը, իր կոչումն է հետաքրքրուիլ ազգային հարցերով, այլ, կրկնենք, անոր համար, որ չուզեր դազեթայի վերածուիլ եւ ամէն օր իքսին կամ իկռէքին տրամադրել իր էջերը, ճիշդ կամ սխալ տեղեկութիւններ, թերի եւ անընդունելի տեսակէտեր հրատարակելով : Կը սիրենք յուսալ որ օր մը ամէն բան կը լուսաբանուի եւ կը չքանայ այն ցաւալի տպաւորութիւնը որ Հայը հաւաքական գործ չի կրնար տեսնել :

«ՅԱՌԱՋ»

ԱՆՆՄԱՆ ՔԷՕԹԱՀԻԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Ցուշամատեան Կուտինահայութեան» անունով ղրքոյկ մը կարդացի, Ալեօյա – ճեանի հեղինակութեամբ, եւ համոզ – ուեցայ որ Քէօթահիոյ Հայութեան հա – րատատ պատմութիւնը, դէմքերով եւ դէպքերով, մինչեւ ինք Կուտինահայը կարող է դրել, ոչ թէ ·ղուրսէն եկած, կարճ ժամանակ մը հոն ապրած անձ մը: Հանդուցեալ Առնակը (Համբարձում Զօրթեան) եթէ աքսորուած չըլլար, ինք դրքի պիտի վերածէր Քէօթահիոյ պատ– մութիւնը, քանի որ մեր տան մէջ տիւ եւ դիշեր աշխատելով, պատմական պրպը – տումներ կատարելով, բաւական ձեռա – դիր նիւթեր ամբարած էր այդ նպատա – կին համար, վստահ եմ որ դոհացուցիչ, անթերի դործ մը պիտի ըլլար անոր գիրը, որովհետեւ երկար տարիներ ապրած հոն, անմոնչ ուսումնասիրութիւններով, Կու – տինայի եւ Կուտինահայ կեանքին, բար– քին, բնոյթին, բարբառին ուղն ու ծուծը դիտէր:

Ի հարկէ երախտապարտ ենք հեղինա – կին, որ Կուտինահայոց յուշամատեանը դրելու յղնութիւնն յանձն առած է, մեր սիրելի ծննդավայրին յիշատակը վառ պահելով: Սակայն թող ներուի մեզի կարդ մը անկեղծ դիտողութիւններ ընել, եւ լուսաբանել որոշ բաներ, որոնք սխալ են, ձեւափոխուած եւ ուրիշ կարեւոր դէպքեր, ածերու անուններ եւ դործեր մոռցուած են, չեն յիշուած:

Նախ դրքին առաջին էջէն սկսեալ, կէ– սէն աւելի յատկացուած է ոչ թէ Կուտի– նայի Հայութեան վերաբերեալ պատմա – կան անհրաժեշտ տուեալներու, այլ Քէօ– թահիա գաւառի եւ անոր Թրքութեան անցեալի երկարապատում նկարադրու – թեան, իսկամ աշիրէթներու եւ պէյերու միջեւ մղուած պատերազմներու, քաղա– քին ձեռքէ ձեռք խլուիլը, վերադրաւուի– լը եւն. եւն. անուններով ու թուականնե– րով, որոնք այնքան ալ չեն հետաքրքրեր յուշամատեանի ընթերցող Քէօթահիա – ցիները:

Հայ ազդային կեանքի, վարժարանի վերաբերեալ էջերուն մէջ, դովեստի եւ դործունէութեան առիւծի բաժինը հանե– լով Ատափազարցի Տէր եւ Տիկին Սահ – պանեաններուն միայն, կարծես թէ ա – նոնցմէ առաջ դժբախտ Կուտինան ոչ դպրոց, ոչ ուսում, ոչ ուսուցիչ եւ տնօ– րէն ունեցած է: Ինչո՞ւ լռելեայն ան – ցուած եւ չէ յիշուած տնօրէն Գառնիկ Վարդերեսեանի անունը, որ պատնէշի վրայ էր, մինչեւ իր դինուորագրութիւնը 1915, վարելով Ս. Էջմիածնեայ նախա – կրթարանը որպէս տնօրէն, երկարամեայ տարիներու ընթացքին, կարդ ու կանոն հաստատած հոն, դիտակից հայապէտ ընկերներու հետ միասին, ազգային դպրոցներ հաստատած, դպրոց դասեր կազմած, հայ լեզուին եւ մշակոյ– թին զարկ եւ խոյանք տուած ու Քէօթա– հիացիներու կողմէ անխոնջ սիրուած ու յարգուած: Դուրսերէն եկող ու դացող շատ ուսուցիչներ եղած են, մի քանի ալ տեղացի ուսուցիչներ. սակայն անոնց պաշտօնավարութիւնը եղած է կարճ ու տհմմանափակ: Տեղացիներէն՝ Նշան Էֆ. (Նշան Գալֆա), քանհամուտ տոմարա – դէտ ու թրքադէտ, եղած է յոյժ օդտա – շատ եւ վաստակաւոր, իսկ ղուրսէն ե – կողներէն առաջնակարդը որպէս հեղի – նակաւոր կրթական մշակ եւ մնայուն անօրէնը՝ անմրցելի կերպով արժանի իր կոչումին, միայն ու միայն Գառնիկ Վարդերեսեանն էր (եաքէն Արշալոյս քահանայ, վախճանած Եդիպտոսի մէջ), եւ իր չնորհալի տիկինը՝ Հրանուշ, որ նախակրթարանին փակումէն եաք՝ «Աթթունեայ» թաղամասին մէջ դպրոց մը բանալով, ուսման ծարաւի պատանի– ներուս, յատկապէս աղջկանց, անխոնջ եւ նուիրեալ ոգիով: Ուրիշ առթիւ ալ հրապարակաւ չեչտած եմ որ, չնորհիւ Վարդերեսեան ամուլին է որ դա– րերէ ի վեր Թրքահօս մեր ծննդավայրը հեռուհեռ հայահոս դարձաւ. ասիկա ճշմարիտ եւ անուրանալի իրողութիւն է, վկայ՝ ի սիրուս աշխարհի ցրուած Կու – տինայի Հայութիւնը:

Ակնարկուած դրքոյկին 223րդ էջին վը– րայ, նախակրթարանի վերջին կարճամ – եայ տնօրէն Սահեփանեան կը դրէ. «Շա – բաթական չորս պահ, բարձր. դասարան– ներու համար լաւ վճարումով, Թուրքե – րէնի դասախօսութիւն առաջարկեցի, Թահրիրաթ միւհիւրի Քեմալ պէյին, որ սիրով ընդունեցաւ»: Իմչ նորութիւն, իմչ խորհուրդ եւ յաջողութիւն: Նոյն Թահրիրաթ Միւհիւրիւ Քեմալ պէյն էր որ տնօրէն Գառնիկ Վարդերեսեանի կող– մէ հրաւիրուած՝ մեր դասարաններուն Թրքական դրականութիւն եւ քերակա – նութիւն կը դասաւանդէր եւ ձրի: Նոյն ժամանակ մեր տեսուչն ալ այցելու ու – սուցիչ էր Ֆրանսերէնի՝ տեղական Թուրք բարձրադոյն վարժարանի մէջ: Այս վեր – լինը եւ Թահրիրաթ միւհիւրին մօտիկ բարեկամները էին: Ամուսնոյն վինուս – րութեան ժամանակ, Տիկին Վարդերես – եանի բարեյաջող օգտակարութիւններ ունեցած է Քեմալ պէյը:

Այդ յուշամատեանի, միակողմանի եւ անհարազատ բովանդակութեան, Կու – տինայի Հայութեան կարեւորադոյն դէմ– քերու, դէպքերու մոռացումին եւ զան – ցառութեան վերաբերեալ, թուելի չատ պակասներ կան տակաւին, սակայն չեմ ուղեր խճողել թերթին սեղմ սիւնակները, ու բաւարար կը նկատեմ արուած լուսաբանութիւնները: Լիապէս եմ որ այդ յուշամատեանը կարդացող Կուտինայի հայրենակիցներս համակար – ծիք պիտի ըլլան ինծի:

Ուրախութեամբ կը տեղեկանամ որ Քէօթահիացի Տոքթ. Աբրահամեանը (Սե– լանիկ) եւ Վիէննայի բանիմաց ու մտա – տորական մի քանի ընկերներ արդէն յա – տակադիծը կը պատրաստեն, աւելի ըն – դարձակ, պատկերալից եւ լրացուցիչ Ցուշամատեանի մը:

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

—*—

Համասլաւական զաղափարախօսու – թեան հիմնաւորումէն ի վեր, այսինքն ԺԹ. դարու կէսէն սկսեալ, ցարական Թ– համայնավար Ռուսիոյ նպատակը եղած է տանձել Արեւելեան Եւրոպայի ազդայնա – կան ձգտումները, որպէսզի այդ երկրա– մասը, որ ներկայիս ունի 120 միլիոն բը– նակչութիւն եւ կը ներկայացնէ աշխարհի ճարտարարուեստի չորրորդ կեդրոնը (Մ. Նահանդներէն, Արեւմտեան Եւրոպայէն եւ Ռուսիայէն եաք) մնայ ենթակայ իր կամքին: Այս սեղմումը, որ իր զա – գաթնակէտին հասաւ Սթալինի օրով, վերջին տասնամեակին աստիճանաբար թուլցաւ եւ, ներկայիս, Պալքիկէն մին – չեւ Սեւ Ծով տարածուող Արեւելեան Եւ– րոպայի երկիրները աւելի դիւրութեամբ կը հետամտին ազդային չահերու ապա – հովութեան:

Այս կապակցութեամբ հետեւեալ միտ– քը կը յայտնէ ռումանական հարցերու ծանօթ մասնագէտ մը՝ Ճ. Կրոս. «Ապա– գայ Թոյնպի մը, երբ գնչէ 1960ի իրա– գործութիւնները, պիտի եղրակացնէ, Թէ վերջին ժամանակաշրջանի հիմնական ու կեդրոնական եղելութիւնը խորհրդա – յին կայսրութեան քայքայումը եղած է: Արդարեւ Արեւելեան Եւրոպայի վրայ հաստատուած խորհրդային դերադահու – թիւնը ճարճատիլ սկսած է եւ այս հոլո– վոյթը կոչուած է չարունակուելու»:

Արեւելեան Եւրոպայի ձերբազատումը Ռուսիոյ իշխանութենէն սկսաւ 1956ին, երբ Խրուչչեւ ամբաստանեց Սթալինը, Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակ– ցութեան 20րդ համագումարին մէջ, եօթը ժամ տեւող «դաղտնի ճառ»ով մը: Քան– դելով անպարտելի կուռքը, որ Ռուսիան իր մականին տակ կը պահէր, Խրուչչեւ միաժամանակ եւ անդիտակցաբար մղում տուաւ Արեւելեան Եւրոպայի ազդայնա – կան արամադրութիւններուն: «Ազդայ – նականութիւնը, — դիտել կուտայ ամե– րիկացի դէտ մը, — ներկայիս ամէնէն ազդու ուժն է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, աւելի ազդու քան դաղափարախօսութիւ– նը, նոյնիսկ՝ համայնավար կուսակցու – թիւնները»: Խորհրդային հարցերու ու– րիշ մասնագէտ մը կ'աւելցնէ. «Արեւել– եան Եւրոպան այն վայրն է, ուր համայ– նավարութեան միջազդայնութեան երազը կը մնայ անթեղուած»:

Խրուչչեւի ճառը դրեթէ դուդապիպե – յաւ հակահամայնավար ժողովրդական ըմբոստութիւններուն, որոնք տեղի ու – նեցան Լեհաստանի եւ Հունդարիոյ մէջ: Ազգեր եւ պետութիւններ, որոնք հա – մաչխարհային Բ. պատերազմի վերջերը դրաւուած եւ նուաճուած էին կարմիր բանակի կողմէ, յանկարծ քիչ մը քաղու– թիւն եւ ինքնավարութիւն դտան: Թէեւ Խրուչչեւի հրապայլերը եւ Ամերի – կայի անտարամադրութիւնը՝ օժանդակե – լու հունդար ապստամբներուն, ծառա – յումը պարտութեան մատնեց, այսու – հանդերձ, Մոսկուա վերջապէս ըմբռնեց, Թէ միայն հրահանգելով չի կրնար ապա– հովել Արեւելեան Եւրոպայի հաւատար – մութիւնը: Ռուսական ուժերը սկսան հե– ռանալ աբբանեակ երկիրներէ: Մինչեւ 1958, կարմիր բանակի 55·000 զինուոր – ները, որոնք 14 տարի առաջ զօրավար Մալինովսքիի հրամանատարութեան տակ մուտք դործած էին Ռումանիա, վերջնա– պէս քաշուեցան: 1961ին, երբ դաղա – փարական տարակարծութիւնները Մոս – կուայի եւ Փեքինի միջեւ սուր բնոյթ ըս– տացած էին, Ռումանիա եւ մէկ աբբան– եակ երկիրները պատրաստ էին առաջին քայլերը առնելու: Ռումանիա եղաւ ա – ռաջինը: Բացարձակապէս մերժեց ըն – դունիլ Խոմեհոնի (համայնավար Հաս – տակաց Շուկայ) մէջ սահմանուած իր դերը կամ առաքելութիւնը: Մոսկուա ուղեց, որ Ռումանիա չարունակէ, ըստ առաջնոյն, քարիւղի եւ հացահատիկի հայթայթիչը ըլլալ համայնավար աչ – խարհին: Ռումանիա մերժեց:

1953ին, «ազդայնական» տարրերը մաքրազործեցին ռումանական բանակին մէջ դտնուող «Մոսկուասէրները» (իմա՝ սթալինականները) եւ, երկու տարի եաք, լուծեցին «Սովխոզ»ը — խորհրդա – յին — ռումանական ընկերութիւնը —, ուր Ռուսիա միշտ իր հակակշռին տակ պահած էր ընկերութեան դործառնու – թեան 51 առ հարիւրը: Այս ընկերու – թիւնն էր, որ կը վարէր երկրին քարիւ – ղի դատարաններուն, դետի հաղորդակցու – թեան եւ այլ առեւտրական կեդրոններու ամբողջ դործը: Ինչպէս միշտ, այս քայ – լերը առնուեցան այնպիսի պահու մը, երբ Մոսկուայի աչքերը այլ տեղ յառած էին:

1961ին, Ռումանիոյ Թիւ մէկ անձնա – ւորութիւնը՝ Տեժ հրապարակով քննա – դատեց այն «սխալ տեսութիւնը, ըստ ո – րուն ամէն ընկերվարական երկիր իր – ւունք չունի հիմնելու ծանր ճարտարա – ւեստ մը»: Այս յայտարարութիւնը երե – սի նետուած ձեռնոց մըն էր: Միւս կող – մէ, Ռումանիոյ ժամանակակից պատմու – թիւնը վերատին դրուեցաւ, ուր չէզո – ղրուեցաւ Ռոումանացիներու (եւ ոչ թէ կարմիր բանակի) կատարած դերին վը – րայ՝ երկրին ազատագրութեան դործին մէջ: 1963ին ջնջուեցաւ դպրոցներու մէջ ռուսերէն լեզուի պարտադիր դասաւան – դութեան օրէնքը, փակուեցան Մոսկուայի կորքի հիմնարկութիւնը եւ մայրաքաղ– քի միակ ռուսական դրատունը: Ռումա–

— ԵՍ Տ�էՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՕԽԻԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Երբ կը մեկնէր Հասան Զալուչ, չնոր – հակալութիւն յայտնեցի իր բարի արա – մադրութիւններուն համար:

Երեկոյին, մըխթարը ինծի ուտելիք տուաւ եւ պահակելիք տեղ որոշեց իր տունին առջեւ, դտնուած կալը (հար – ման), ուր անցուցի դիշերը, վրաս չուլ մը առած:

Ցաղորդ առաւօտ հինդ կով բերաւ, ինծի յանձնեց, պատուիրելով որ արա – ծեմ այդիին կողմերը: Կէս – օրուան ճաշս ալ տուաւ, հաց ու պանիր:

Այսպէս քանի մը օր առաուն կովերը արածելու կը տանէի, կէս – օրին առաս խաղող կը քաղէի, հացուպանիրի հետ կ'ուտէի, երեկոյին կովերը կը բերէի դիւղ: Բայց դոհ չէի այս վիճակէս, Շէյխին մօտ աւելի լաւ էր վիճակս: Ի– մացայ Թէ Պիրէճիկ քաղաքը մօտ է, երեք ժամ միայն հեռու: Որոշեցի Պիրէճիկ երթալ: Նպատակս անշուշտ մերինները տանել էր:

Գիշերը սովորականին պէս պառկեցայ կալին մէջ, վրաս ձգած չուլ մը, Դեռ լուսցած չէր՝ երբ դդացի Թէ մէկը կը փորձէ արթնցնել զիս: Աչքերս բացի, ի՞նչ տեսնեմ, — ժանտարմա մը:

— Ոտքի ելիր, չո՛ւտ:

Անմիջապէս հասկցայ Թէ դիւղը պա – չարուած է եւ փախստական դինուոր կը փնտռեն: Շտաերու հետ դիս ալ տարին մըխթարին տունին քով սենեակ մը եւ Թը– խեցին: Դիմացէն կանչեցի մըխթարին:

— Ծօ, ի՞նչ դործ ունիս հոդ, ըսելով եկաւ մըխթարը:

— Ի՞նչ դիտնամ, ժանտարմաները բե – րին, հոս խոթեցին:

Մըխթարը ժանտարմաներուն ըսաւ Թէ իր կովերուն հովիւն եմ, ու դուրս հանեց դիս սենեակէն: Կէս օրուան ուտելիքս տուաւ ու դործիս դացի:

Անցորդներու հարցնելով տրվեցայ Պիրէճիկի ճամբան: Որոշեցի դիշերը փախչիլ: Երեկոյին կովերը դիւղ տարի, դիշերը ամէն մարդ պառկելէ եաք՝ դիւ – ղէն դուրս ելայ: Շուներէն կը ճանչնային զիս, ու չհաչեցին:

Սկսայ քալել մութին մէջ:

Երբ լուսցաւ, հասած էի Պիրէճիկ: Մը– տայ չուկան, դեռ նոր կը բանային խա– նութները: Հասկցայ Թէ հայեր ալ կա – յին այս խանութպաններուն մէջ: Մօտե– ցայ եւ հարցուցի:

— Այստեղ Ատափազարցիներ, Իմիթթ – ցիներ կամ Պարտիզակցիներ կա՞ն:

— Այստեղ ոչ, բայց Ճարապլուսի մէջ կան: Ճարապլուսը չորս ժամ հեռու է Պիրէճիկէն, բայց Պիրէճիկ երթալու հա– մար եփրատ դետին դիմացի ափը պիտի անցնիս, կամուրջէն անդին կը սկսի ճամ– բան: Կամուրջէն անցնելու համար տասը փարա կ'ուզեն:

Տասը փարա չունիմ, լողալով կ'անց – նեմ, ըսի միտքս:

Դեռ առաւօտ էր, ուստի կը սպասեմ որ օդը տաքնայ: Ճամբու մը եղերքը նստած՝ ժամանակ կ'անցընեմ:

Տեսայ դիմացէն մէկը կուդայ: Հա – դուստներէն յայտնի էր որ Հայ էր: Ու– զեցի այս անցորդին ալ հարցնել: Ոտքի ելայ եւ դացի առջեւը կեցայ:

– –Ներողութիւն, բարեկամ, այստեղ Ատափազարցի, Իմիթթցի կամ Պարտի – զակցի կը ճանչնա՞ս:

Անցորդը աչքերուս մէջ կը նայի ուշա– դիր: Ցետոյ աւելի մօտեցաւ եւ ըսաւ:

— Ծօ՛, Սահեփան, դո՞ւն ես:

— Այո, Սահեփանն եմ, բայց դուն ո՞վ ես:

— Ես Պարտիզակցի Վարդան Զուլլէր – եանն եմ:

Անմիջապէս յիշեցի որ Իմիթթի մէջ մի– ասին դինուորութիւն երած էինք:

— Եկուր քեզ Ցարութիւն էֆէնտի Ա – թանասեանին մօտ տանիմ, ըսաւ:

— Չէ, եղբա՛յր, Աթանասեանը մեռաւ ջարդին մէջ, ես փախայ, անիկա չուզեց փախչիլ՝ հակառակ կնոջ փափաքին:

— Ո՛չ, Աթանասեանն ալ փախած է ջարդէն եւ հիմա կը դտնուի այստեղ, նաւաշինութեան դործարանին դերմանա– ցի տնօրէնին մօտ թարգման է:

Հաւատալս չէի դար: Ուրեմն ա՞ն ալ փախաւ, կը հարցնեմ ես ինծի:

Ընկերացայ Զուլլէրեանին եւ դացինք տեսնելու: Հեռուէն Զուլլէրեան ինծի ցոյց տուաւ, «սա եկողն է» ըսաւ:

Զուլլէրեանին ըսի որ բան մը չըսէ իմ մասիս: Մօտեցանք, սկսան խօսիլ, ես ալ կը սպասեմ իրենց կողքին: Երբ չան – կարծ:

— Բարեւ, Ցարութիւն էֆէնտի, ըսի:

Աչքերը չառեց վրաս, ուշադիր նայե – ցաւ.

— Սահեփա՛ն, դո՞ւն ես:

Ու կարծես լեզուն կապուեցաւ, պան մը չկրցաւ խօսիլ:

Ցետոյ ես զարձանք, իր սենեակը դ– ցինք, եւ սկսաւ պատմել իր փախուստը:

— Վերջին իրիկունը, ըսաւ, երբ դուն առաջարկեցիր որ փախչինք միասին եւ ես մերժեցի հակառակ կնոջս համաձայնու – թեան, այլեւս հաշտուած էի մահուան հետ: Պիտի ջարդուինք պիտի մեռնինք, կը վերջանայ, պարապ բան է փախիլը, կ'ըսէի:

Ս. ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(18 Շար.)

նացի պաշտօնատարները, որոնք միշտ ռուսերէն կը խօսէին իրենց խորհրդային պաշտօնակիցներուն հետ, յանկարծ պա – հանջեցին, որ թարգմաններու միջոցաւ կատարուին խօսակցութիւնները : Վեր – ջապէս, 1964 Ապրիլին, Ռումանիա 12·000 բառերէ բաղկացած պաշտօնական հա – ղորդագրութեամբ վերահաստատեց իր ինքնիշխանութիւնը : Վերոյիշեալ յայ – տարարութեան մէջ կը չհաւատայ, թէ «Չէ եղած եւ չի կրնար ըլլալ «աւազ » կուսակցութիւն եւ «կրտսեր» կուսակցու – թիւն»:

Ռումանիոյ առեւտրական կապը Արեւ – մուտքի հետ վերջին տարիներուն զար – գացաւ 13 առ հարիւր համեմատութեամբ (1955ին քան առ հարիւր էր, իսկ ներ – կայիս մինչ երրորդէն աւելի) : Նոյն ժա – մանակաշրջանին 69 առ հարիւրէն 41 առ հարիւրի իջաւ առեւտրական կապը Ռուսիոյ հետ : Նոյն երեւոյթը նշմարելի է նաեւ Ռումանիոյ դրացի համայնավար երկիրներուն մէջ: « Ինչո՞ւ ցորեն ղըր – կինք Լհհաստան », հարց կուտայ Ռու – մանիոյ վարչապետը . «Որպէսզի Լհհաս – տան դիրցնէ՞ իր խոզերը եւ մեքենանե՞ր դնէ Արեւմուտքէն : Մեր ցորենը մենք կը վաճառենք մեր ուզած ձեւով եւ կը գը – նենք մեր ուզած մեքենաները »:

Ռումանիոյ օրինակը վարակիչ դարձաւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն մէջ : Քոմէքոն տեւապէս կը քննադատուի հա – մայնավար երկիրներու կողմէ, որոնք կ'ըմբռնեն, թէ Ռուսիա տասնեւեօթը տա – րիներէ ի վեր «աժան կը վճարէ » : Միւս կողմէ նկատի առնելով, որ Արեւելեան Եւրոպա իր հում նիւթին 70 առ հարիւրը կը ստանայ Ռուսիայէն եւ այդ նիւթե – րուն մեծ մասը կուգայ երկու հազար մղոն հեռու վայրերէ (օր· Ուրալ), խոր – հրդային դիները շատ անդամ մի՛ջազգա – յին չուկայի դիներէն աւելի բարձր են : Զեները եւ Լհհերը կը դանդաղին, թէ չեն դաներ իրենց ուզած ապրանքները խորհրդային չուկային մէջ, կամ՝ իրենց ստացած ապրանքներուն որակը լաւ չէ , ինչպէս, օրինակ, Արեւելեան Գերմանիոյ հայթայթած բեռնատար կառքերը եւ ազ պարունակող խորհրդային խցիկը, ո – րոնք կ'այրին նաւթուղիները :

Քոմէքոնի անդամ երկիրներէն ո – մանք կ'ուզեն նախապէս քննել իրենց ըս – տանալիք հում նիւթերը կամ ապրանքնե – րը, ինչ որ այդպիսի երեւոյթ մըն է «եղ – բայրական » սկզբունքով առաջնորդուող խորհրդային առեւտրական աշխարհին մէջ : Քոմէքոնի պէտք ունի բարեփոխու – թեան եւ, Ռումանիոյ յաջորդ քայլը կրնայ ըլլալ Վարշաւայի Ուխտին վերա – քննութիւնը : Արդարեւ, Ռումանիա ար – դէն միակողմանի կարգադրութեամբ մը 24էն 16 ամսուան նուազեցուց դինուորա – կան պարտադիր ծառայութեան ժամանա – կաշրջանը : Ռումանական հարցերու մասնագէտ մը կը դրէ այս մասին. «Շատ հաւանօրէն Ռումանացիք Ֆրանսացինե – րուն նման հաշտ աչքով չեն դիտեր իրենց

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱԽԱՆ

Հայաստան կը հպարտանայ իր հիա – ւքանչ բնութիւնով : Բարձր, հպարտ լեռնային բարձրութիւններ՝ ծածկուած ձիւնով, ալպեան լանջեր, անյատակ կիր – ճեր ... կանաչ հովիտները, առողջարար լեռնային օդը, համեղ եւ զուլալ ազ – բիւրները զբօսաշրջիկներուն համար գը – տաւիչ երեւոյթներ են : Ծաղկաձոր իր այցելուներու թիւով առաջին տեղերէն մէկը կը գրաւէ : Ամէն կիրակի Երեւանի երկաթուղիի կայարանը կը լեցուի պա – տանիներով եւ աղջիկներով, որոնց ու – սերուն անցուած են ճամբորդական ճամ – պրուկներ, ցանցերով դնդակներ : Ահա ելեկտրաքարշը : Աղմկոտ, ուրախ եւ դը – ւարթ ճամբորդներով կը սուրայ դէպի հիւսիս՝ լեռները, դէպի հոչակաւոր կա – պուտակ Սեւանայ լիճը :

Շոգեկառքը կ'ընթանայ անվերջանալի թեքութիւններով, միշտ դէպի վեր, չըր – տեն թիֆլիզի մէջ, ուր կը բնակի, տա – րիներ շարունակ խմբագրած է հայերէն ամսաթերթեր :

Քրոֆէսէօրը Թուրքիա մեկնեցաւ Թիֆ – լիսցի քանի մը ճարտարապետներու հետ : Ճամբորդական նօթերը առաւելաբար կը վերաբերին ճարտարապետական յու – շարձաններուն :

Յօսելով Ռումելի Հիսար ամրոցին , Տոլմա Պախչա սպիտակ մարմարաչէն ա – պարանքին, Պրուսայի հելլենական ճար – տարաձեւերու մասին, հեղինակը իր աչ – խատութեան սուղ էջերուն մէջ տեղ կը գտնէ նաեւ նկարագրելու որոշ կենցաղա – յին սովորութիւններ, հայ գաղութին անդամներուն հետ հանդիպումներ, յի – շատակելու պատմական իրադարձու – թիւններ :

Քրոֆ· Աղաբաբեանի ըրքոյկին բովան – դակութիւնը կը լրացնեն հեղինակին կող – մէ խնամքով կատարուած լուսանկարնե – րը : Ընթերցողը հոս կրնայ գտնել Ռու – մելի Հիսար ամրոցը , Տոլմա Պախչայի պալատը Վոսփորի եւրոպական ափին , Կապոյտ մզկիթը, Սալվադարի եկեղեցին (ԺԱ· դար), պղտորութեան հիթիթա – կան աստուածոյ յայրակոփ բարձրաքան – դակը (750 Ք· Ա·) եւայլն: Կան նաեւ հայերէն արձանագրութիւններ ունեցող չիրմաքարերու նկարներ :

Հեղինակը ընդհանրապէս կը ներկայա – ցընէ նաեւ Պոլսոյ հայ կեանքը : Այս բո – վանդակալից ըրքոյկին կցուած է Ակա – դեմական Ա· կարինեանի յառաջաբանը , ուր ըստ արժանւոյն կը գնահատուին Ռ· Աղաբաբեանի ուղեղրական նօթերը :

ՓՐՈՖ· Գ· ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆՑԵԱԼԸ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Այս խորագիրը կրող ըրքոյկը, որ Ռուբէն Աղաբաբեանի տպաւորութիւննե – րըն են Թուրքիայէն, կը բացուի Մար – մարա Սարեանի «Փողոց Կոստանդնու – պոլսում (1910) գործով: Նկարը ոչ մի – այն պատահական չէ ըրքոյկին համար , այլև որոշ իմաստով խորհրդանշական է : Թերեւս այդ նկարին դետեղումը ըրքոյ – կին մէջ կը խօսի այն մասին, որ հեղի – նակին տպաւորութեամբ չատ բան, որ յատկանշական էր Թուրքիոյ համար յի – սուն տարի առաջ, այսօր ալ չէ կորսըն – ցուցած իր արժէքը :

Ռուբէն Աղաբաբեանի ըրքոյկը՝ դիտող , չատ բան նկատող արուեստագէտի մը համառօտ չարադրուած նօթերն են, ո – րոնք ձեւի տեսակէտէն ճամբորդական նկարագիր ունեցող մանրապատումներ , իսկ բովանդակութեամբ՝ կարեւոր ճար – տարապետական կոթողներու մասնագի – տական նկարագրութիւններ են :

Հեղինակը ճարտարապետութեան դոկ – տոր է , փրոֆէսէօր, դիտութեան վաս – տակաւոր գործիչ: Սակայն ան միայն ճարտարապետ դիտնական չէ: Կարդ մը բանաստեղծական հատաքածոներու հեղի – նակ է, ըրդղ – մանկապիր : Միեւոյն ա –

ազդային վեհապետութիւնը սահմանա – փակող ուխտը»:

Հակառակ պատակոտմի բոլոր նշան – ներուն, Արեւելեան Եւրոպայի բոլոր վարչաձեւերն ալ համայնավարական են: Պարզ պատրանք պիտի ըլլար յուսալ, թէ մէկ օրէն միւսը կրնան փոխուիլ այդ եր – կիրներուն վարչաձեւերը : Բայց հա – մայնավարութիւնը սկսած է սորվիլ մարդկային կերպերը եւ ներկայիս աս – տիճանական հոլովոյթի մը ճամբուն մէջ կը գտնուի: Հոլովոյթ մը, որ եթէ չա – րունակուի ի վերջոյ պիտի փոխէ իր դի – մագիծը :

Իսկ ի՞նչ կը մտածէ ժողովուրդը: Մի – այն անցեալ տարի կէս միլիոն արեւել – եան Եւրոպացիներ, այցելեցին Արեւ – մուտք : Ասոնցմէ հարիւրին մէկը միայն չուզեց վերադառնալ իր երկիրը : «Կու – սակցական չեմ, բայց անվիճելի կերպով հունդարացի մըն եմ, որ կը սիրէ իր եր – կիրը» , յայտարարեց երիտասարդ մը : Ռումանացի սպասեակ մը, իր կարգին , դիտել տուաւ . « Այո, դեղեցիկ պիտի ըլլայ օր մը : Շատ թերաճ երկիր մըն է հիմա, իսկ հիմա նայեցէք թէ ինչ ու – նինք: Եւ ինչ որ կարեւոր է, մեր ունե – ցածը ռումանական է, ո՛չ ռուսական կամ արեւմտեան, այլ միա՛յն ռումանական»:

Թ· Ա· Թ·

ՅԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Այս ըսելով, բժիշկը քայլ վերաւորին բազկերակը բռնելով աւելցուց .

— Այո, կրնանք փոխադրել , բայց պատգարակ մը պէտք է: Կրնա՞ս հոսկէ պատգարակ մը ճարել, քաւ ուղտիդ վրայ կը դնենք եւ կը փոխադրենք :

Գիւղապետը պատգարակ մը ճարեց , եւ քանի մը վայրկեանի մէջ խումբը Իպ – րահիմը առնելով դէպի Ուլէտ – Մէրջուֆ ճամբայ ելաւ :

Մօրիս գիւղապետն ու գիւղացիները հարցափորձեց, բայց չկրցաւ Մօպրէի մասին որեւէ տեղեկութիւն քաղել: Տե – ղեկութիւն առանալու համար Իպրահիմի ինքնինքին դալուն սպասելէ ուրիշ ճար չէր մնացած ...:

Ճամբան, կէս ժամը մէյ մը, Մօրիս վիրաւորին անուշադրակի իւղ ներարկեց պզպզդի սիրտը զօրացնէ :

. . . . . .

— Վահիա (մարդ կուգայ) , պոռաց Ուլէտ Մէրջուֆի բերդին պահակներէն

Նոյն ատենները Մօպրէ Հուսէյինը Ճամբորդութիւնը յոյնեցուցած էր վի – րաւորը եւ հիմա վրան կերմութիւն ե – կած էր: Երբեմն տաքութեան աստիճանը այնքան կը բարձրանար որ, քայլ մարդը հինդ տասը վայրկեան կը զառանցէր եւ զառանցած միջոցին անկապակից խօսքեր կը փախչէին բերնէն :

Ամէնքն ալ, Մօպրէի մասին աւելի տե – ղեկութիւն մը առնելու համար, անհամ – բերութեամբ վիրաւորին լաւանալուն կը սպասէին :

Իպրահիմ զառանցած միջոցին արա – բերէն բառեր կ'արտասանէր եւ երկու Ֆրանսացի կիները բան մը չէին կրնար հասկնալ :

Երկու քոյրերը դիշեր ցերեկ անոր քո – վէն չպատուեցան :

Ժանէթ տեսնելով որ ան զառանցած միջոցին արաբերէն բառեր կ'արտասա – նէր, քրոջը ըսաւ .

— Երթամ Հուսէյինը կանչե՞մ :

— Գնա, պատասխանեց Մաւլէն :

Հաղիւ թէ Ժանէթ վրանէն դուրս ելած, Իպրահիմ անուն մը արտասանած ըլլա – լով, Տիկին Շապան մէկէն ի մէկ ցըց – ուեցաւ :

Իպրահիմ կատաղութեամբ կը կրկնէր·

— Ախ, Մանուէլա , ձեռքս չանցնիս :

Այս միջոցին Ժանէթ Հուսէյինի հետ վրանէն ներս մտաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար·)

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մովսէսեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Թոքաթլեան եւ զաւակը՝ Միշէլ, Այրի Տիկին Մովսէս, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մովսէսեան, Այրի Տիկին Տոքումաճի, Պ. Միհրան Ոսկերիչեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ոսկերիչեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ոսկերիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Ատապաշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ատապաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մինասեան, Օր. Էլիզ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կիրակոսեան, ինչպէս նաեւ Մանուկեան, Կիւմիւշտաղեան, Տէր – Գալուստեան, Պետէլ եւ Տըկրէ ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին

ՏԻՒՐԱՆ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 22ին, 39 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Մարտ 31) Փիւթոյի նոր գերեզմանատունը՝ 511 Բիւ տը Քուրպըվուա Նանթէռ, ժամը 16·15ին: Հաւաքուիլ գերեզմանատան դուռը: Հաղորդակցութեան միջոց՝ մեթրօ Փոն տը Նէօյիէն առնել 159 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Փիւթոյի Նոր Գերեզմանատունը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Այս Կիրակի (Ծաղկազարդ), Սկիզբ ժամը 9ին, պատարագ 10·30ին, Դռնբացէք 17ին :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Պօմոն)

Այս Կիրակի Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք ժամը 17ին :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (ԼԻՈՆ)

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, Պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 17ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ

Ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ եւ Ուռօրհնէք 10·30ին, Ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին, պատարագ ժամը 17ին :

×

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր պատարագ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամերգութիւն եւ անդաստան ժամը 7·30 – 10 :

Պատարագ եւ քարոզ 10–12:

Ժամերգութիւն եւ Դռնդացէք 17 – 18·30 :

×

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (ՏԷՍԻՆ)

ԿԻՐԱԿԻ.— Ժամերգութիւն 8·30 :

Պատարագ ժամը 10ին, քարոզ եւ հանդիսաւոր թափօր եկեղեցւոյ շուրջ Ոստուովք Ձիթենեօք:

Դռնբացէք ժամը 16ին:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ (Պուլվ. Օտտօ)

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ եւ Մանուկներու թափօր ճիւղերով: Դռնբացէք 16ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Տասն Կուսանաց ժամը 18ին:

× Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը կը ծանուցանէ թէ Զատկուան Կիրակին հոգեհանդիստ չի կատարուիր, փափաքողները պէտք է Մեռելոցի (Ապրիլ 11) Երկուշաբթին կատարել տան :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 16 Ապրիլ կէս օրէ վերջ ժամը չորսին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կողմէ :

Ի նպաստ Միջին Արեւելքի աղքատ ուսանողներու :

Կիրակի (Ապրիլ 3) ժամը 17էն մինչեւ 24, Օթէլ Մոտերնի մէջ, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք :

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ ամբողջական կազմով :

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի 'Սանովա երրեակը :

Խնամուած պիւֆէ, մատչելի դիներով :

Տոմսերու եւ սեղաններու ապահովութեան համար հեռաձայնել ՕՐՆԱՆՕ 37–22 ՊՈՅԱՐԻՍ 30 – 53 :

Մուտք 10 Ֆր., ուսանողներու կէս գին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը, բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն, այս Երկուշաբթի օր ժամը 14·15էն 15·46 պիտի ձայնասփռուի Վարդանանց Ասպետներու ընկերակցութեան համերգը (նուիրուած Եղեռնին, Դեկտեմբեր 12, 1965 որ հովանաւորութիւնը կը վայելէր նախարար Մառէթի).—

Տիւ Փրոֆոն տը լ'Ապիմ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պ. Հրանտ Գալֆայեան իր ողբ. կնոջ՝ Թերեզ Գալֆայեանի (ծնեալ Ալթունեան) մահուան Զ. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր ծնողաց, եղբօր եւ Ալթունեան դերդաստանի յիշատակին քառասունական ֆրնք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայաններուն եւ քսան ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Իր հիմնարկութեան 40րդ տարեդարձը կը տօնէ Կիրակի, Ապրիլ 3 (Ծաղկազարդ), ժամը 14էն մինչեւ կէս գիշեր Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ :

Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ քոյր միութիւնները, Սեբ. Մուրատ Ուսումնասիրաց եւ Թոքատի Հայր. Միութիւն, կը նախագահէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

Կ'երգէ Ժօսլին Տիրատուրեան :

Նուագ Միրիճան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան :

Տեղական ուժերով երգ, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է Առատ կեր ու խում

Հ. Մ. Ը. Մ. ԱՐԾԻՒ
(Մարսէյլ)

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԷԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի (Ապրիլ 10) ժամը 22էն մինչեւ լոյս

Սալոն տը լ'Ալամպրա
340 Պուլվար Շավ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ

RAMUNCHO

avec M. DUBEL et son orchestre
Marcel ZANINI
et
The Rythm College
avec
Pierre JULIANO
et
Pierre DENAIN

Attractions *Cotillons*

Tenue sombre de rigueur

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէն ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզեան շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Բիւ Պլէօ :

Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը զեկուցանէ .—

ԸՆԿ. ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 20·30ին. Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք

Ի պատիւ՝

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻԻ

Հայ ժողովրդական դիւցազներգութեանկոթող՝ Սասունցի Դաւիթի Ֆրանսերէնի թարգմանութեան առթիւ :

Նախագահութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուայ նախագահութեան մաս կըկազմեն ու կը խօսին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ — Վեր. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ
Տիկին ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ — Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Պ. ՌՈՒԲԷՆ – ՄԵԼԻՔ (Ֆրանսերէն) — եւ Փրոֆ. ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

Գեղարուեստական բաժնին, իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ Ա. Գմբէթեան, Ն. Մարգարեան եւ ուրիշներ :

Մասնաւորապէս կը հրաւիրուին հայ երիտասարդական կազմակերպութիւնները, իրենց անդամներով ու համակիրներով, ինչպէս եւ հայ մամուլն ու մտաւորականութիւնը :

Մուտքը ազատ է

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ապրիլ 5 Երեքշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին

THEATRE DES ARTS շքեղ սրահին մէջ
66, Rue Rochechouart — Métro : Anvers ou Cadet

Ընդհանուր խնդրանքին վրայ, Բ. անգամ ըլլալով

Կը ներկայացուի

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

(Տռամ 5 արար 3 պատկեր)

Վերածուած եւ բեմադրուած՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ կողմէ

Մասնակցութեամբ ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ, ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

Նաեւ Օրիորդներ Լիւսի Թօփալեան, վիքի Մոստիչեան — Պարոններ Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, Փիէռ Թերզեան, ինչպէս նաեւ Նորա Պալեան, Սարգիս Մոստիչեան, Դանիէլ Մանուկեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան

ԾԱՆՕԹ.— Թատերգութեան երկարատեւ ըլլալը նկատի առնուելով կը խնդրուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ : Վարագոյրը պիտի բացուի ժամը ճիշդ 20·45ին եւ յապաղողները պիտի ստիպուին սպասել մինչեւ առաջին պատկերին վերջաւորութիւնը: ՎԵՐՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՄԱՆ 23,45

Տոմսերու համար դիմել՝

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame BAKERDJIAN, 35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — PRO. 61-10
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88
THEATRE DES ARTS, 66 Rue Rochechouart, PARIS (9e) — TRU. 05-12
Librairie PALOUYAN, 43, Rue Richer et M. M. ANDONIAN.

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 24-ին, Մեծ-Եղեռնի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի նախաձեռնութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի :

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, Ապրիլ 2, Սալ Մաղընոյի մէջ, Բիւ տ'Օպանեը ժամը 21ին:

ՈՒՇ ԼԻՆԻ
ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

Հայկական զուարթ օփերէթ 3 արարով, բազմաթիւ երգեր, եւ հաճելի տեսարաններ, մէջտեղը և վերջաւորութեան հայկական պարեր :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ԻՐԱՒԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՐԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՄԱՐ,

Դիմեցէ'ք փորձագէտի մը որ իր ձեռնհասութիւնն ու փորձառութիւնը կը դնէ ձեր տրամադրութեան տակ

ՄԻ' ՎԱՐԱՆԻՔ
ՄԻ' ՈՒՇԱՆԱՔ
ՎԵՐՋԻՆ ՕՐՈՒԱՆ ՄԻ' ՍՊԱՍԷՔ

ԴԻՄԵՑԷ'Ք

R. ROUJANSKI
Conseiller Juridique et Fiscal
4, Avenue de Clichy — PARIS (18e)
Tél. : 387-18-23
Sur rendez-vous

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)